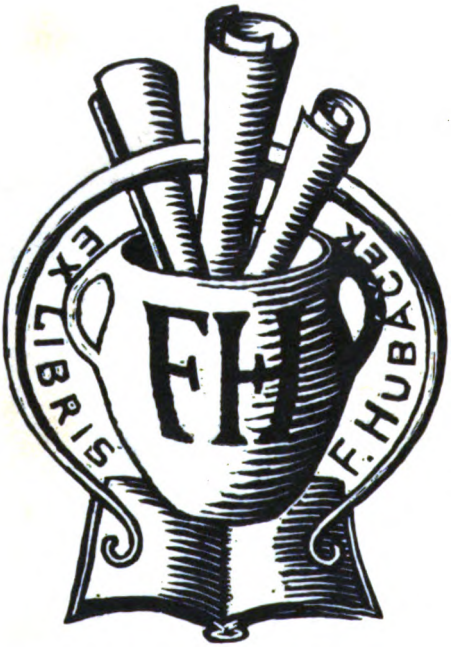

Digitized by Google

čís. 5

THE
UNIVERSITY
OF CHICAGO
LIBRARY

Digitized by Google

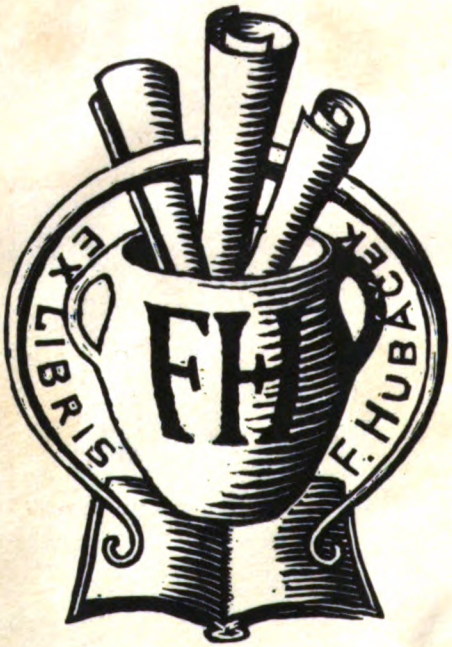

Digitized by Google

čís. 5

THE
UNIVERSITY
OF CHICAGO
LIBRARY

Digitized by Google

Digitized by Google

DĚJINY ČESKÉ.

DÍL V. ČÁSTKA I.

Digitized by Google

Digitized by Google

DĚJINY
NÁRODU ČESKÉHO
W ČECHÁCH A W MORAWĚ
DLE
PŮWODNÍCH PRAMENŮW
WYPRAWUJE
FRANTIŠEK PALACKÝ.

DÍL V.

WĚK JAGELLONSKÝ.

ČÁSTKA I.

KRALOWÁNÍ WLADISLAWA II

OD R. 1471 DO 1500.

W PRAZE.
NÁKLADEM KNIHKUPCE FRIDRICHA TEMPSKÉHO.
1865.

Digitized by Google

DB205
.P179
v.5

TISK C. K. DWORNÍ KNIHTISKÁRNY SYNŮ B. HAASE.

Digitized by Google

Přítomná částka dějin českých, zahrnující do sebe wěk krále Wladislawa od r. 1471 do 1500, wychází o pět let později na světlo, nežli její předchůdce, obsahowawší kralowání Jiřího z Poděbrad (1467—1471). Délka této přestáwky poděsilaby mne samého, kdybych nebyl sobě swědom, že sem jí nezawinil ani aumyslem, ani nedbalostí. Owšem že neštěstí, kteréž r. 1860 potkalo domácnost mau, odjalo mi mnohé chwile, ač sem ani tehdáž nepřestal tytýž přičinliw býti w powolání swém; a také sněmowání od r. 1861 několikrát opětowaná odwodila mne aspoň na čas od prací historických: ale hlawní záwada a překážka rychlejšího pokračowání wězela i wězí wždy předce

EESS
Digitized by Google

jen w powaze wěci samé, o kteréž zdá se býti potřebí, abych pronesl se několika slowy.

Jakkoli poměry právní uwnitř národu českého nepřestaly měniti se w podrobnosti wěk po wěku nikdy: nelze předce neseznati, — a wyjewí se i z mého wyprawowání, — že wěk Jagellonský (1471—1526) byla wlastně doba přechodní, kde teprw celý stawowský organismus w Čechách ustrojil a ulil se w ten spůsob, we kterémž potrwal až do let nedáwno minulých (1848.) Že přechod takowý nedál se wždy w auplném pokoji, ale že stáwal se tytýž i bauřliwým, to musiloby, dle přirozené powahy společnosti lidské, již samým důmyslem postihowáno býti, třebasby ani newyswítalo ze sauwěkých písemných památek, wždy wíce méně nedostatečných. A w skutku bylo nejednau obáwati se, aby politické změny w národu nepotáhly za sebau podobné bauře a krweprolití, jakowými značil se byl prwé obrat církewní a náboženský. Ale podíwámeli se do kterýchkoli spisůw starých i nowých o historii české, marná bude naděje, poučiti se w nich o této

Digitized by Google

wěci: na nejwýš potkáme se s chudau zmínkau o půtkách jakýchsi co do práwa o waření piwa. Pelcel i Pubička, spisowatelé jináče nad jiné pilní a zaslaužilí, neměli, jak se zdá, ani wědomí, ba ani tušení o Wladislawowu zřízení zemském r. 1500, kteréž epochu činilo we wýwoji práwa českého.

Počaw já již r. 1823 historická studia swá w archivech a bibliotekách, přeswědčil sem se byl záhy o důležitosti Wladislawowa wěku w ohledu tomto a wšímal sobě wždy owšem památek jeho: ale potřeba, podáwati chtiwému čtenářstwu wlastenskému hned zralé owoce snah swých, nutila mě pautati pozor swůj pokaždé nejwíce k té době, kterau sem práwě wzděláwati měl, a odkládati periody jiné ke skaumaní dalšímu. Tím se stalo, že přikročiw konečně ku kralowání Wladislawowu a wěda, že weškeru známost jeho čerpati dlužno z pramenůw potud zanedbaných a neznámých, musel sem předewším utíkati se ku pramenům těmto a tráwiti čas swůj až do r. 1863 s větší části opět na cestách po archivech domácích i za-

Digitized by Google

hraničných, kdekoli jen jaké jiskerky nadíti se bylo k zapuzení osudné tmy, kryjící minulost národu našeho. Nejpracnější a nejtěžší úloha českého dějepisce jest wůbec wyhledáwaní a sbírání stawiwa, po wšelikých swěta končinách roztraušeného a u nás, aspoň pro starší doby, bohužel nad míru a wíru zchudlého, ježto znikši pohromy mnoholetého zaumyslného ničení, chowá se nyní we schránkách newždy dosti přístupných. Stawení samo bywá, i při wší swé pracnosti, wždy již wíce zábawau a kochánim nežli namáhaním, ačkoli stawitel wí, že i při největší pili, pro chudost materialu, nebude mu lze dowesti nic welikého ani auhledného.

Epocha roku 1526, mimo jiné příčiny, také tím jest znamenita w dějinách českých, že činí tak říkaje rozhraní dwau dob co do hojnosti zachowaných nám pramenůw historických. Dějezpytci českému hořekowati jest nad bezpříkladnau zpustlostí wšech písemných památek z doby před r. 1526. Wládního archivu z oněch století nezachowaly se ani sebe menší zbytky; z hojných někdy register královských,

Digitized by Google

wedených již od věku krále Otakara II, znám jest jen jeden jediný díl z kralování Karlowa (r. 1360—61, wydaný od Glafeye 1734), a jeden ze Wladislawowa (r. 1498—1502, chowaný w c. k. tajném archivu we Wídni); staré desky zemské zhořely, jak známo, wšecky r. 1541, a zachowané z nich náhodau wýpisky, jakkoli weleważné, nemohau nám nahraditi bolestné té ztráty; archivy prelatur českých od té doby, co staw duchowní zbawen byl práw politických w zemi, postrádají historické důležitosti; při hlawním městě Pražském, kteréž prowozowalo moc politickau wždy nad míru důležitau, zničena jsau již dáwno zaumysla wšecka akta politická z XV a XVI století; rodiny panské, za příčinau postačení někdy desk zemských ke wšem jejich potřebám, staraly se (wyjmauc jediné pány z Rosenberka) od jakžiwa w Čechách méně než jinde o zakládaní a chowání archiwůw swých saukromých. O wíce než stoletém zuření mocných jesuitských missionářůw proti wšem spisům staročeským, tudíž dle domyslu kacířským aneb

Digitized by Google

aspoň podezřelým, nepotřebí se mi šířiti. Poněkud jiné naskytují se poměry od r. 1526. Archivy wládní, registra králowská, akta sněmowní a saudní, desky zemské wůbec, zachowaly se od té doby, jestli ne auplné, aspoň dosti hojné, o jiných důležitých archivech jak domácích tak i zahraničných ani nemluwě. Protož když dějepisci českému, jakož sem podotknul, zápasiti bylo před r. 1526 s nedostatkem pramenůw a zpráw potřebných, nastáwá mu po r. 1526 zápas jiného spůsobu, s nadbytkem jejich. Práce w obojím poměru jest tuším stejně namáhawá; neb i chudoba i bohatstwí naše jsau posawad wůbec neznámy, a potřebují stejné píle ku přemáhaní swému.

Předwídaje, we hmotných takowýchto záwadách, že ku prowedení celého díla historie české nepostačí mi ani wěk pokročilý, ani síly mé, obmezowal sem swá studia již od několika let na dobu starší až do r. 1526, jejížto posawadní zanedbanosti bylo při větší její důležitosti tím wíce litowati. Aumysl swůj o tom oznámil sem 15 čerwence 1862 slawn. Wýboru

Digitized by Google

zemskému královstwí Českého s tau prosbau, aby muž wěku mladšího a síly swíží powolán byl záhy k rozsáhlým studiem historie české, an wěru dosti bude míti činiti po celé žiwobytí, aby hojné ty ale posawad neznámé prameny dějin našich nowější doby seznal a sebral i obecenstwu přístupny učinil. Slawný Wýbor zemský ustanowil prof. Ant. Gindelyho, již chwalně známého dějepisce českého, prozatím za zemského archiváře, uložiw mu obírati se přípraw ami potřebného materialu k dějinám českým. Jemu bezpochyby swěřeno bude časem swým také pokračowání w díle mém od r. 1526.

Druhá částka dílu tohoto, kteráž obsahujíc léta 1500—1526, ukončí celé dílo mé wůbec, dáli bůh žiwota i zdrawí, daufám že ku konci r. 1866 dostane se do rukau čtenářstwa wlastenského. Potom teprw hodlám wrátiti se ke starším dílům spisu swého a doplniti co w nich ještě chybí, (zejmena celý díl II, od r. 1253 do r. 1403) i oprawiti, pokud možná bude, hojné nedostatky w tom we wšem, co již ti-

Digitized by Google

štěno bylo. Nikdo nezná i necítí nedokonalosti mého díla živěji, nežli já sám; i prosím boha milostiwého, aby mi ráčil popříti ještě té chwíle a síly, abych je pozůstawil potomstwu aspoň na tom stupni zdárnosti, který w dosawadních okolnostech možným jest.

W Praze 6 listopadu 1864.

Spisowatel.

Digitized by Google

OBSAH.

KNIHA ŠESTNÁCTÁ.

Král Wladislaw II. R. 1471—1500.

Článek 1.

Stránka

Wolení a korunowání Wladislawa II.
(Rok 1471 Mart. — Sept.) 3
Rozhled časowý. Čelné osoby w Čechách té doby. Uzawření příprawná. Kandidáti českého trůnu. Saský kníže Albrecht u Lokte. Král Matiáš a rok w Německém Brodě; sněm Swatojirský w Praze. Psaní legata Rudolfa. Ctibor z Cimburka i Dobeslaw Lubelčík, jednatelé Polští. Sněm weliký na Kutnéhoře: wolení krále Wladislawa II. Sceny w Jihlawě. Albrecht Saský na Kolíně. Poslowé čeští w Krakowě a kapitulace Wladislawa II. Biskup Tas na dwoře Polském. Sněm říšský w Řezně. Králowa přísaha na hranicích a příjezd do Prahy; korunowání. Wýjezd do Kutnéhory.

Článek 2.

Nerozhodné boje a wyjednáwání mezi králi.
(R. 1471—1475). 48
Nezdárný pokus o swržení Matiáše s trůnu. Nowý papež Sixtus IV. Sněmowé čeští a kníže Viktorin. Nesnáze

Digitized by Google

Stránka

katolického duchowenstwa w Čechách. Synowé krále Jiřího na Kladsku a jejich odřeknutí se kalicha. Nowý legat papežský w Uhřích a w Polsku; příměří Budínské a sjezd w Německém Brodě. Kníže Viktorin wykaupil se postaupením města Kolína Matiášowi; Wilém z Pernšteina. Sjezd w Nise a prwní sněm w Benešowě. Wlastenecký duch národu a chowání se k němu obau králůw. Sjezd w Opawě jalowý. Císařowy auklady proti Matiášowi, a zahraničné poměry české. Dwě sobě odporné smlauwy a druhý sněm Benešowský. Král Matiáš u Hradiště a sjezd na Polné. Weliká wálečná wýprawa we Slezsku. Arnošt Saský a páni čeští co prostředníci. Osobní králůw sjezd a snešení Wratislawské. Král Matiáš we Wratislawi. Matiáš zamítá narownání nawrhowané sněmy Pražským i Brněnským.

Článek 3.

Roztržení koruny české.

(Rok 1475—1479). 117

Kleslost moci české a její příčiny. Král Matiáš w boji proti Turkům. Bauře w městech českých. Rakauské rozbroje. Ženění se králůw. Smlauwa Wladislawowa s císařem. Sněm český o středopostí. Král Wladislaw we Widni. Smlauwa Braumowská. Racek Kocowský a obležení Horaždiowic. Bohuslaw ze Šwamberka jat. Smlauwa Brněnská od Matiáše zawržena. Porážka u Plzně. Zbauření a sněm podobojích w Praze o sw. Wawřinci. Colloquium s bratřími českými. Roztržení koruny české skrze smlauwu Budínskau a sjezd Olomucký.

Článek 4.

Čechy na nejnižším stupni. Ukončení starých, počátky nowých rozbrojůw.

(R. 1479—1485.) 187

Nowý obsah a směr dějin českých. Pamatný sněm Swatowáclawský 1479, a nowé postawení stran. Zmáhání se půtek náboženských a králowa při nich energie; kněz

Digitized by Google

Stránka

Michal Polák. Jan Filipec biskup Waradínský. Půtky s Rakušany. Urownání s knížaty Saskými w Mostě. Biskup Augustin Lucian w Čechách. Sněmowání podobojích w Launech, Hradci Králowé, Nimburce a Slaném. Rokowání wýboru 20 osob. Mor a krwawá bauře w Praze. Král na sněmu w Čáslawi a w Kutnékoře. Porady podobojích w Praze. Papežowo marné usilowání. Nowý sněm Kutnohorský o hromnicích r. 1484. Náwrat králůw do Prahy. Obrat wěcí k lepšímu. Zápis obojí strany ku pokoji na 32 let. Konečný pokoj náboženský na pamatném sněmu Kutnohorském r. 1485 a ukončení sporu mezi stawy panským a rytířským.

Článek 5.

Porobení lidu selského. Smrt krále Matiáše.

(R. 1485—1490.) 249

Prawidelný staw země; saud zemský a páni Šlikowé. Wolení Maximiliana na králowství Římské; sjezd králůw Matiáše i Wladislawa w Jihlawě. Nález 14 března 1487 o porobě lidu selského. Poměry církewní: nowá sekta, poslušenstwí w Římě, biskup Augustin, jednota bratří českých a wypowězení jich do Multan. Král Matiáš a syn jeho Jan Korvin; knížata Minsterberští a Jan Zahaňský; bitwa u Thomaswalde; drawčí smlauwy. Rozpřátelení se Wladislawa s Matiášem a obrat politiky české. Matiášowa churawost a smrt.

Článek 6.

Wladislaw král w Uhřích.

(R. 1490—1494.) 298

Čekatelé uherského trůnu a Wladislawowa činnost. Wolební sněm uherský a prohlášení Wladislawa. Náwrat zemí koruny české. Wladislawa do Uher jízda, kapitulace, spůsob panowání a korunowání. Maximilian i Jan Albrecht w Uhřích proti němu. Lewláři a sněm w Benešowě. Wladaři čeští a páni morawští. Ochota pánůw ku králi a zwýšení moci jejich. Dwojí wýprawa proti Janu Albrechtowi a mír Prešpurský. Čechy provincie. Wýprawa proti Turkům. Oklamání královny

Digitized by Google

Stránka

katolického duchowenstwa w Čechách. Synowé krále Jiřího na Kladsku a jejich odřeknutí se kalicha. Nowý legat papežský w Uhřích a w Polsku; příměří Budínské a sjezd w Německém Brodě. Kníže Viktorin wykaupil se postaupením města Kolína Matiášowi; Wilém z Pernšteina. Sjezd w Nise a prwní sněm w Benešowě. Wlastenecký duch národu a chowání se k němu obau králůw. Sjezd w Opawě jalowý. Císařowy anklady proti Matiášowi, a zahraničné poměry české. Dwě sobě odporné smlauwy a druhý sněm Benešowský. Král Matiáš u Hradiště a sjezd na Polné. Weliká wálečná wýprawa we Slezsku. Arnošt Saský a páni čeští co prostředníci. Osobní králůw sjezd a snešení Wratislawské. Král Matiáš we Wratislawi. Matiáš zamítá narownání nawrhowané sněmy Pražským i Brněnským.

Článek 3.

Roztržení koruny české.

(Rok 1475—1479). 117

Kleslost moci české a její příčiny. Král Matiáš w boji proti Turkům. Bauře w městech českých. Rakauské rozbroje. Ženění se králůw. Smlauwa Wladislawowa s císařem. Sněm český o středopostí. Král Wladislaw we Wídni. Smlauwa Braumowská. Racek Kocowský a obležení Horaždiowic. Bohuslaw ze Šwamberka jat. Smlauwa Brněnská od Matiáše zawržena. Porážka u Plzně. Zbauření a sněm podobojích w Praze o sw. Wawřinci. Colloquium s bratřími českými. Roztržení koruny české skrze smlauwu Budínskau a sjezd Olomucký.

Článek 4.

Čechy na nejnižším stupni. Ukončení starých, počátky nowých rozbrojůw.

(R. 1479—1485.) 187

Nowý obsah a směr dějin českých. Památný sněm Swatowáclawský 1479, a nowé postawení stran. Zmáhání se půtek náboženských a králowa při nich energie; kněz

Digitized by Google

Stránka

Michal Polák. Jan Filipec biskup Waradínský. Půtky s Rakušany. Urownání s knížaty Saskými w Mostě. Biskup Augustin Lucian w Čechách. Sněmowání podobojích w Launech, Hradci Králowé, Nimburce a Slaném. Rokowání wýboru 20 osob. Mor a krwawá bauře w Praze. Král na sněmu w Čáslawi a w Kutnékoře. Porady podobojích w Praze. Papežowo marné usilowání. Nowý sněm Kutnohorský o hromnicích r. 1484. Náwrat králůw do Prahy. Obrat wěcí k lepšímu. Zápis obojí strany ku pokoji na 32 let. Konečný pokoj náboženský na pamatném sněmu Kutnohorském r. 1485 a ukončení sporu mezi stawy panským a rytířským.

Článek 5.

Porobení lidu selského. Smrt krále Matiáše.
(R. 1485—1490.) 249

Prawidelný staw země; saud zemský a páni Šlikowé. Wolení Maximiliana na králowstwí Římské; sjezd králůw Matiáše i Wladislawa w Jihlawě. Nález 14 března 1487 o porobě lidu selského. Poměry církewní: nowá sekta, poslušenstwí w Římě, biskup Augustin, jednota bratří českých a wypowězení jich do Multan. Král Matiáš a syn jeho Jan Korvin; knížata Minsterberští a Jan Zahaňský; bitwa u Thomaswalde; drawčí smlauwy. Rozpřátelení se Wladislawa s Matiášem a obrat politiky české. Matiášowa churawost a smrt.

Článek 6.

Wladislaw král w Uhřích.
(R. 1490—1494.) 298

Čekatelé uherského trůnu a Wladislawowa činnost. Wolební sněm uherský a prohlášení Wladislawa. Náwrat zemí koruny české. Wladislawa do Uher jízda, kapitulace, spůsob panowání a korunowání. Maximilian i Jan Albrecht w Uhřích proti němu. Lewláři a sněm w Benešowě. Wladaři čeští a páni morawští. Ochota pánůw ku králi a zwýšení moci jejich. Dwojí wýprawa proti Janu Albrechtowi a mír Prešpurský. Čechy provincie. Wýprawa proti Turkům. Oklamání královny

Digitized by Google

Stránka

Beatrix. Konec roty černé. Jednání a konec o lewlářích. Ustaupení Jana Filipce do kláštera i jednání o Bohuslawa z Lobkowic. Smrt knížete Hynka Minsterberského a krále Kazimíra Polského. Wáclaw Wlček a císař Fridrich. Poslání pana Raupowského. Saudní nález o swobodě pánův a wládyk. Král Wladislaw a nespokojení páni Uherští. Nezdařilý pokus uwésti podobojí w poslušenstwí stolice papežské. Bohuslaw z Lobkowic a Viktorin Kornelius ze Wšehrd. Policejní řád zemský.

Článek 7.

Wrchprávi šlechty.

(R. 1494—1500.) 355

Wítězstwí šlechty a přewaha ducha i wýtečníci její. Žádosti a zápověd sjezdův krajských. Sjezd králův w Lewočí. Bauře na Kutné hoře. Poděbrady postaupeny králi. Wedení desk zemských. Rozdwojení jednoty bratří českých. Nowé bauře Kutnohorské a potrestání jejich. Dalibor z Kozojed. Králův příjezd do země a zůstání walného sněmu r. 1497. Nařízení o židech a saud nad pány Šliky. Petr z Rosenberka nejwyšší heitman zemský. Nepokoje we stawu městském. Smlauwa o hrad Risenberk. Newole mezi pány českými a morawskými. Swobody Slezákův. Petr z Rosenberka odříká se úřadu swého. Přípravy ke zřízení zemskému. Zůstání Přešpurské. Wydání Wladislawowa zřízení zemského.

Digitized by Google

DĚJINY ČESKÉ.

KNIHA XVI.

KRÁL WLADISLAW II.

1471—1500.

Digitized by Google

Digitized by Google

ČLANEK PRWÝ.

WOLENÍ A KORUNOWÁNÍ WLADISLAWA II.

Rozhled časowý. Čelné osoby w Čechách té doby. Uzawření přípravná. Kandidáti českého trůnu. Saský kníže Albrecht u Lokte. Král Matiáš a rok w Německém Brodě; sněm Swatojirský w Praze. Psaní legata Rudolfa. Ctibor z Cimburka i Dobeslaw Labelčík, jednatelé Polští. Sněm weliký na Kutnéhoře: wolení krále Wladislawa II. Sceny w Jihlawě. Albrecht Saský na Kolíně. Poslowé čeští w Krakowě a kapitulace Wladislawa II. Biskup Tas na dwoře Polském. Sněm říšský w Řezně. Králowa přísaha na hranicích a příjezd do Prahy korunowání. Wýjezd do Kutnéhory.

(Rok 1471 Mart. — Sept.)

Ačkoli ztráta wýtečného panownika bývá w každém národu a každé době bolestna, bylo předce předčasné skonání krále Jiřího pro Čechy žalostnějším, nežli na pohled zdáti se mohlo, a právě osudným. W hájení swobody a samostatnosti církewního bytu swého musiw on podstaupiti boj krutý a rozhodný s celým téměř křesťanstwem, uhájil se byl maudrostí a statečností obdiwowání hodnau; jeho wedením národ newelikÝ na počet, a k tomu ještě w sobě rozdwojený a nesworný, odolal byl wšem útokům mocně ozbrojeného fanatismu od západu i od wýchodu, a donutil papeže i císaře, knížata i národy wůbec ku konečnému přeswědčení o 1471

Digitized by Google

Digitized by Google

ČLANEK PRWÝ.

WOLENÍ A KORUNOWÁNÍ WLADISLAWA II.

Rozhled časowý. Čelné osoby w Čechách té doby. Uzawření připrawená. Kandidáti českého trůnu. Saský kníže Albrecht u Lokte. Král Matiáš a rok w Německém Brodě; sněm Swatojirský w Praze. Psaní legata Rudolfa. Ctibor z Cimburka i Dobeslaw Labelčík, jednatelé Polští. Sněm weliký na Kutnéhoře: wolení krále Wladislawa II. Sceny w Jihlawě. Albrecht Saský na Kolíně. Poslowé čeští w Krakowě a kapitulace Wladislawa II. Biskup Tas na dwoře Polském. Sněm říšský w Řezně. Králowa přísaha na hranicích a příjezd do Prahy korunowání. Wýjezd do Kutnéhory.

(Rok 1471 Mart. — Sept.)

Ačkoli ztráta wýtečného panownika bývá w každém národu a každé době bolestna, bylo předce předčasné skonání krále Jiřího pro Čechy žalostnějším, nežli na pohled zdáti se mohlo, a právě osudným. W hájení swobody a samostatnosti církewního bytu swého musiw on podstaupiti boj krutý a rozhodný s celým téměř křesťanstwem, uhájil se byl maudrostí a statečností obdiwování hodnau; jeho wedením národ neweliký na počet, a k tomu ještě w sobě rozdwojený a nesworný, odolal byl wšem útokům mocně ozbrojeného fanatismu od západu i od wýchodu, a donutil papeže i císaře, knížata i národy wůbec ku konečnému přeswědčení o 1471

Digitized by Google

1471 potřebě mírného smlauvání a narownání se s tak řečenými kacíři. Jisté jest, že kdyby král Jiří jen několik let ještě byl zůstal na živě, umluwy počaté jak s Římem, tak i s úhlawním nepřítelem Matiášem Uherským, bylyby došly swého cíle, a upokojení to byloby založilo w Čechách poměry státní a církewní nowé, jichžto uznání ode wšech mocností světských i duchowních byloby zaručilo trwalý pokoj, jak uwnitř tak i wně. Že panovník ušlechtilý před dokonáním tohoto díla ustaupil s dějiště, to bylo největší neštěstí, které tenkráte Čechy potkati mohlo. Nenastaupil-li na jeho místo muž maudrosti a statečnosti rowné — a mnoholi bylo čáky, nalezti jeho? — mohla, ba musela země Česká octnauti se konečně w netušené posud propasti protiwenstwí a bídy.

Nesluší také spustiti s mysli důležitého momentu jiného w dějinách těchto. Jak známo, utrpěl byl posléze w bitwě u Lipan (1434) rozhodnau porážku odwěký w Čechách živel demokratický: aristokratie nicméně ani pod králem Jiřím ještě nepožíwala té přewahy w zemi, které domáhala se ode dáwna. Bylit zajisté náčelníci wlády zemské a strany národní pospolu, Hynce Ptaček z Pirkšteina i Jiří z Poděbrad, ačkoli šlechtici, zakládali moc swau hlawně na wrstwách národu nižších a více méně demokratických, jichžto práwům ublížiti dáti nemohli; a když konečně r. 1465 šlechta wyšší, zřízením známé jednoty panské, odhodlala se staupiti do boje co mocnost samostatná, byla skutkem brzy přinucena utíkati se o pomoc do ciziny a připojiti se k nepříteli. Úmrtím krále Jiřího ztratil se na trůnu českém přirozený mírnitel wýstředních snah feudálních, a šlechta česká nezadlauho po něm nabyla moci a síly té, že neustala, dokud nepřewrátila krok

Digitized by Google

po kroku wšecky poměry sociální a právní, aby stala 1471
se jedinau panownicí w žiwotě národním.

Powážliwý byl owšem weškeren staw země, kteréhož král Jiří odumřel. Nejen polowice Morawy a celé Slezy i Lužice obojí, ale i znamenitá část země České sama, octly se byly w moci nepřátelské, a válka dlauhá i nad obyčej krwawá a zhaubná již byla poněkud wysílila národ; pokladnice zemské byly wyprázdněny a král nadělal byl i drahně dluhůw, we kterýchž zawadil i wlastní rodinné statky swé; mnoho hradůw, twrzí i wesnic lehlo bylo popelem, obchod i řemesla hynuly, pole zůstáwala s weliké části nežoraná, lid wenkowský mnohonásobnými dáwkami a holdy ochuzený a surowým wojákem i hladem týraný rozprchával se po zemi a zdiwočel, ukrýwaje se po lesích a w jamách podzemních, po městech pak a krajích válkau nedotknutých neukojitelná těkala žebrota, zejmena ode wdow a sirotkůw po padlých we válce rolnících a řemeslnících. Také nowina o smrti králowě poplašila mysli české po celé zemi welice, strachem před bauřemi nastáwajicími jali se obywatelé wšude oprawowati hradby swé a ukrýwati w nich, co měli draužšího; rozmnoženy stráže a hlídky po krajích, a cestowání w zemi stáwalo se welmi obtížným. Ale ačkoli wšude ozýwali se také hlasowé o potřebě míru, wšak nawzdor weliké nauzi a hojnému kwílení nežádáno předce podrobiti se pod wůli a zákon nepřátelůw; ba bojowný duch národu počal opět, jako před půl stoletím, zwykati hrůznému řemeslu válečnému, a hledati w něm až i žiwnost wezdejší.

Nežli přikročíme k dalšímu wyprawowání dějin, bude tuším záhodno, pokusiti se o zběžný aspoň přehled osob těch, od jejichž úmyslůw a chowání wisely

Digitized by Google

1471 předně napotomní osudy wlasti. Owdowělá královna Johanna nepřestáwala i po smrti manžela svého aspoň některý čas účastniti se welmi mocně w řízení věcí státních; wládnauc wěnními městy královen českých, usadila se brzy bytem na hradě Mělnickém, a také rozlehlá panství Hluboká na jihu a Teplice na severozápadu země české slaužila k wýživě její. Synowé králowi wládli posawad w nedílu knížetstwími a panstwími dosti hojnými, ač nyní silně zadluženými, jakowá byla knížetstwí Opawské a Minsterberské s Frankšteinem, hrabstwí Kladské, a panstwí Poděbrady, Kolín, Náchod, Kunětická hora, Litice, Kostomlaty, Welíš s Jičínem a hrad Mostský s příslušenstwím. Poněwadž Viktorin držán od krále Matiáše u wězení, Hynek pak byl ještě příliš mladý, a Boček ač nejstarší, a wšak na rozumu nedostatečný, neměli tito tři králowici tenkráte nižádného téměř působení w národu: za to ale kníže Jindřich prowozowal moc tím znamenitější, ba právě rozhodnau. Wedle něho požíwali největší wážnosti a nejmocnějšího wliwu náčelníci straffy podobojí, bratří z Cimburka, Ctibor a Jan Jaroš, oba Morawané nowěji také w Čechách osedlí, páni na Towačowě w Morawě, na mladé Boleslawi, Bezdězi, Bělé a Rohozci w Čechách, první spolu mistr nad komorau zemřelého krále i nejwyšší heitman markrabstwí Morawského; pak Samuel ze Hrádku a z Walečowa, purkmistr Pražský a podkomoří zemský, slawného někdy Jana Welwara syn nebo zeť, w kališnických městech českých wšemohoucí. Náčelníci strany katolické, awšak někdy králi Jiřímu wždy wěrné, byli páni Lew z Rožmitála, nejwyšší hofmistr zemský, bratr královny Johanny, a Wilém mladší z Risenberka na Rábí, nejwyšší komorník zemský. Jiní přední muži w národu wůbec byli: nejwyšší purkrabí Jan Jenec z Ja-

Digitized by Google

nowic na Petršpurce, a Jiří ze Stráže na Přerowě, nej- 1471
wyšší sudí žemský, oba poslední potomci rodůw staroslawných; komorník Brněnský Jan z Pernšteina i mladší syn jeho Wilém, an starší Sigmund byl w zajetí u nepřátel; Beneš z Weitmile na Chomautově, purkrabě Karlšteinský, Čeněk z Klinšteina, králowský prokurator, Petr Kdulinec z Ostromíře na Smrkowicích, Beneš z Kolowrat a z Libšteina, bywalý fojt šestiměstský, Mikuláš Trčka z Lipy a Lipnice, Jaroslaw Berka z Dubé a z Lipého a bratr jeho Jiřík, Heřman ze Zwířetic, Jan Kostka z Postupic na Litomyšli, bratr někdy Zdeňkůw a nyní ještě Albrechtůw; Pawel z Jenšteina na Skalách; Jindřich Zajimač z Kunstatu, Jan Heralt z z Kunstatu na Plumlowě a Jan Kuna odtudž na Hodoníně; Mikuláš z Landšteina nejwyšší písař, Wilém Krušina z Lichtenburka na Kumburce, purkrabí kraje Hradeckého, Ješek Swojanowský z Boskowic na Raudnici, dwa Albrechtowé z Kolowrat, jeden na Nowém hradě, druhý na Bezdružicích, Bořita z Martinic na Smečně, Hynek z Waldšteina, hofmistr králowé, Kryštof a Sigmund bratří z Wartenberka a z Děčína, Jiří Tunkl z Brníčka na Zábřehu, Jindřich Mičan z Klinšteina, Jindřich ze Smiřic na Hausce, Jan z Lobkowic a z Hasišteina, (neb Děpolt byl w zajetí,) Wáclaw Wlček z Čenowa, slawný wojewůdce, Fridrich z Šumburka, Jan Štěpanowec z Wrtby, Jaroš Stranowský ze Sowojowic, Bohuslaw Malowec z Pacowa, Jan Dlask ze Wchynic, Jindřich Rúbík ze Hlawatec na Netolicích, Wlach z Brezí a j. w. O rodině pánůw Šlikůw, panowawších w Loketsku, promluwíme brzy obšírněji.

Při králi Matiášowi stáli nepohnutě audowé jednoty panské: Zdeněk ze Šternberka se syny swými, jižto nepodrželewše w Čechách wice než Zelenau horu, w ná-

Digitized by Google

1471 hradu za ztracené zámky swé zmocnili se byli aspoň Polné a Ostromeče; Jan z Rosenberka udržel se byl tuším we wšech panstwích swých, jakož i páni ze Šwamberka, Jindřich ze Hradce a Dobrohost z Ronšperka; i páni z Plawna uhájili se aspoň na Kinžwartě a Bečowě, páni Zajícowé na Hasenburce, Kosti a Budyni. Jiní čelní údowé ligy byli pan Hanuš z Kolowrat na Zbirowě, nyní spolu probošt i administrator arcibiskupstwí Pražského, páni Půta i Wilém z Ilburka, páni z Biberšteina i jiní. Mezi pány z Boskowic wynikali, wedle Tasa biskupa Olomuckého, bratří jeho Dobeš a Beneš, pak Waněk neb Wáclaw z Boskowic a synowé jeho Ladislaw i Jaroslaw. Mezi městy této strany hájila se Plzeň žoldnéři swými sama; do Budějowic položil byl král Matiáš posádku z žoldnéřůw Polských pod hejtmanem Janem Bílým ze Stračkowa.

Mezi stranami kolotali se tak, že jich ani k jedné ani ke druhé cele a na jisto počítati nemůžeme: předewším Albrecht Kostka z Postupic, bywalý osobní přítel obau králůw, Jiřího i Matiáše, nyní stál tuším na chwíli zase při straně české. Burian z Gutšteina na Tachowě opustil byl na počátku r. 1471 jednotu panskau cele a přilnul ke straně národní. Mistr Strakonický Jan ze Šwamberka a Wyšehradský probošt Jan z Rabšteina jmíni aspoň w podezření, jakoby chýlili se k též straně také, ačkoliw nepřipojili se k ní zjewně. Petr Kaplíř ze Sulewic a z Winterberka, byw jat we wálce, umlauwal se s králem Matiášem, ale nepřestaupil k němu; cosi podobného mluwilo se také o rytíři Burianowi z Lažan na Bechyni a o nepokojném Rackowi z Kocowa na Horaždiowicích.

Uprázdněním trůnu nabyla otázka o wolení nowého krále přední důležitosti. Byl sice již Wladislaw,

Digitized by Google

syn Polskéko krále Kazimíra, uzawřením sněmownim 1471
r. 1469 ustanowen za nástupce: ale nyní počínáno si se
wšech stran tak, jakoby uzawření onoho nikdy ani ne-
bylo. Nelze nám wyložiti příčiny toho s určitým dů-
kladem: ale zdá se, že ji hledati sluší především w ne-
ochotě dworu Polského, zasnaubiti mladého královice
se kněžnau českau Lidmilau. Jisté jest, že smlauwy
ony považowány za nedošlé k místu,[1]) a že wyjedná-
wání nowé osobowalo sobě auplnau swobodu. Byla w
tom ta wýhoda, že poslaužilo se k dočasnému aspoň
upokojení země, když nezmařeny hned napřed wšecky
naděje strany uherské.

Hned po skonání slawností pohřebních za zwěčnělého
krále swolal kníže Jindřich stawy w Praze hojně shromá-
ždění, a zwláště dosawadní rady královské ku poradě;
sešli se k ní královna Johanna, knížata Jindřich a
Hynek, úředníci a saudcowé zemští, páni, rytíři a mě-
šťané w dosti znamenitém počtu. Tu především uzawřeno,
ponechati wšecko ústrojí wlády w tom spůsobu, we
kterémž jí oplakaný panownik odumřel, a to až do bu-
daucího krále; i potwrzeni tedy, kdokoli byli w jakých
úřadech, wšickni. Pak slibowali wšickni přítomní státi
k sobě wěrně wespolek a neopauštěti sebe do těch
hrdel i statkůw proti wšem wýtržnostem a každému
násilí, jestliby které s jakékoli strany wůbec a zwláště
se strany uherské rušiti chtělo úplnau swobodu wůle
národní při wolbě nowého krále. Wšickni dwořané a
bojownící, kteří slaužili byli nebožtíku králi, wzati zno-

1) Řečník krále polského na sněmu Kutnohorském 22 máje
sám užíwal slow: „Králowa milost, pán muoj, — kněze
Wladislawa — wám a koruně této za krále dáti — jest ne-
odpieral, toho wšak nedokonal jest z hodných příčin až do-
sawad“ oc Wiz Časopis česk. Museum 1847, II, 186 sl.

Digitized by Google

1471 wu do služby zemské, a purkrabím hradůw královských nařízeno hleděti poslušenstwím swým ku knížeti Jindřichowi, až do opatření dalšího. Wšem manům koruny České a mezi nimi zejmena také knížeti Albrechtowi Saskému, Otowi knížeti Baworskému, markrabi Albrechtowi Braniborskému, lantkrabi Heskému a hrabi Wirtemberskému, též wšem knížatům Slezským psáno, aby buď osobně, buď pomocí swau brannau dostawili se nazejtří dne s. Jiří, 24 dubna, do Prahy k hájení swobody při wolení nowého krále; nápodobně psáno také wšem stawům, a zejmena také wšem audům bywalé jednoty panské, aby neobmeškali přijeti na sněm ten do Prahy, na němž w den dotčený o nowého krále jednáno býti mělo. Psaní ta wycházela pod jmeny a pečetmi knížat Jindřicha i Hynka, předních rad a úředníkůw zemských, a tří purkmistrůw měst Pražských. Konečně uloženo pracowati wšude k tomu, aby stawowé obau stran sjíždějíce se po krajích dohromady, odložili wšech zášti mezi sebau až do budaucího panownika.

Co do kandidatůw pro trůn český wyprawuje sauwěký dějepisec Jan Dlugoš, že úmysly w národu českém rozcházely se welmi na různo, a podáwá celý popis jejich. Jedni prý stranili Kazimírowi králi Polskému, jiní císaři Fridrichowi, jiní králi Matiášowi Uherskému; někteří že hleděli powýšiti královice Jindřicha na stolec otcowský, a to zwláště prý kališníci a tchán jeho markrabé Albrecht Braniborský; jiní že obraceli zření swé k Albrechtowi knížeti Saskému, zeti nebožtíka krále a nejbližšímu sausedu; mnozí ale že taužili po Franském králi Ludwíkowi XI, jenž slibowal prý wyplatiti wšecky záwady a dluhy zemské, jiní také po Ludwíkowi knížeti Baworském, jenž ještě wždy za bohatého jmín jsa, totéž prý učiniti mohl. Těžko wěřiti, že by císař Frid-

Digitized by Google

rich byl se stal nyní žádostivějším trůnu českého, nežli 1471
dokázal se býti před třidceti aneb třinácti léty; a na
někdejší dědičné právo domu Rakauského w Čechách
nastupowati nemohl, když se ho byl r. 1462 na wždy
pro celý dům swůj odřekl. O knížeti Jindřichowi psal
Dr. Řehoř z Heimburka knížatům Saským již 27 března
z Prahy w ten smysl, že netoliko nebude sám ucházeti
se o korunu, ale že i podáwané nepřijalby; což owšem
newylučuje možnosti, že od jiných nabízen byl k tomu,
zwláště uwážili se podaná odjinud zpráwa temná, že
pro tu wěc wznikly mezi syny královými jakési různice
a spory; [2] w postupu wšak dějin nenaskytuje se nic,
coby swědčilo skutkem o jeho domáhání se trůnu. Ani
o králi Ludwíkowi Franském a Ludwíkowi knížeti Ba-
worském není nám nic wědomo, coby o jejich kandi-
dací w této době swědčiti mohlo. Weškeren oprawdo-
wý zápas a konečné rozhodnutí obmezilo a saustředilo
se jedině na strany polskau a uherskau w Čechách;
třetí saupeř, kníže Albrecht Saský, naskytowal se mezi
nimi jen jako na zdařbůh a spolu jako na zapřenau.

Týž kníže Albrecht byl již ty dni před smrtí
krále Jiřího, a jak se zdá, s jeho přiwolením, wojen-
sky wtrhl do země České. Příčinu k tomu daly jak
wůbec spor a boj s králem Matiášem, tak i nekonečné
rozbroje mezi pány Šliky a obywateli kraje Loket-

2) We psaní dr. Řehoře z Heimburka daném w Praze 27 Mart. knížatům Saským, (Orig. w archivu Drážď.) stojí tato slowa: „Ich sihe die sach so gestalt: wil herzog Heinrich sich selbist der Cronen verwegern (-weigern), so mag er darczu helffen, wem er sein gan“ (gönne), což by se bylo psáti nemohlo, kdyby skutečně byl domáhal se koruny. Zase pak dne 16 Mai psal z Budyně M. Stanislaw Litoměřický arciděkan: Filii Gyrzikonis depositi discrepantes litigio interposito separati sunt, conjuge Johanna in Melnik existente. (In Scultеti collectan. diplom. Gorlic.)

Digitized by Google

1471 ského zwláště. Císař Sigmund zastawil byl někdy kancléři swému Kašparowi Šlikowi a bratřím jeho wšecko své právo w Chebsku a Loketsku se znamenitými privilegiemi, w jichž užíwání rod ten nejen udržel se, ale i čím dále tím wíce moci a práw nabýwati se snažil. Syn Kašparův Sigmund, zdědiw samé statky kromě Čech ležící, zmizel i s potomky swými z dějin českých. Z bratří Kašparowých posawad žiw byl pan Matauš Šlik, jenž se syny swými Mikulášem, Jeronymem a Kašparem panowal na Lokti, Ostrowě a Falknowě; Chebsko dostalo se bylo panu Wáclawowi Šlikowi, synu někdy Mikuláše bratra Kašparowa. Páni Šlikowé byli mezi sebau sworni, ale nad obyčej pánowití a energičtí; pročež upadali w nepřízeň netoliko s nejbližšími sausedy a saupeři, pány z Plawna, ale i s wlastními many a poddanými swými. Když tedy páni Plawenští, sprotiwiwše se jak králi Jiřímu, tak i knížatům Saským, dali se byli s českau jednotau panskau pod ochranu krále Matiáše, stranili páni Šlikowé i s knížaty Saskými králi Jiřímu tím wěrněji. Jakož pak wůbec papež Pawel II to byl, a jeho legatowé Wawřinec Rovarella, biskup Ferrarský, i Rudolf z Rüdesheim, biskup Wratislawský, ježto klestili králi Matiášowi cestu do zemí koruny České: tak i w Loketsku, kamž nikdy nedosahowala zbraň uherská, zjednali jemu poslušenstwí, stihawše obywatelstwo klatbami církewními tak dlauho, až se uwolilo složiti přísahu poddanství a wěrnosti Matiášowi, co králi českému. Když pak následkem těchto poměrův páni Šlikowé wšelijak sauženi a již téměř jen na držení zámku Loketského obmezeni byli, prodali, jak se prawilo, s wolí krále Jiřího, wšecko právo své, kteréž po císaři Sigmundowi w Loketsku měli, knížatům Saským Arnoštowi a Al-

Digitized by Google

brechtowi; a Albrecht sebraw se wojensky, wkročil 19 března do Čech, i poslal hned nazejtří k měšťanům Loketským a Ostrowským rady své, aby do rukau jejich slibowali jemu, co nowému pánu swému, poddanost a poslušenstwí. Loketští měšťané pustili rady Saské, i s komonstwem jejich, na hrad ku pánům Šlikům bez nesnáze: ale co do činění slibu zdráhali se, žádajíce rozmyslu do čtyr neděli. Tudíž přitáhnuw Albrecht, oblehl město a jal se dobýwati jeho; páni Plawenští pak, otec i syn, zwěděwše o tom, poslali Loketským branné pomoci hojně, a mladší pan Jindřich z Plawna i osobně dostawil se do města; owšem že o tom co se dálo, zprawowali co nejrychleji jak krále Matiáše samého, tak i náměstka jeho w Čechách, Zdeňka ze Šternberka. Není wědomo co wše zběhlo se w boji tom asi šestidenním a jak se zdá dosti krwawém: známe jen wýminky míru, dne 1 dubna přičiněním dwau manůw a dwau měšťan Loketských mezi stranami uzawřeného w ten smysl, že páni Šlikowé měli napotom panowati na Lokti zase jako před wálkami, a Loketští jim též jako dříwe zawázáni býti a práw i swobod swých od nich požíwati; pak že Loketští neměli napotom do města swého nikoho pauštěti ke škodě zámku, a Šlikowé nikoho do zámku ke škodě města; konečně že chtělili páni Šlikowé postaupiti panstwí swého komu jinému, to nemělo se státi leč s wolí toho krále Českého, kteréhož i papež i císař konečně za takowého uznají. [3] Takto wplýwala i tato episoda do wolební otázky české; a kníže Albrecht swolil

1471 19 Mart.

1 Apr.

3) Podlé několika listin zachowaných we král. Saském archivu w Drážďanech a podlé sauwéké kroniky města Lokte, sahající od r. 1471 do 1504 a ještě newydané. Eschenloer mluwí o té wěci (p. 217) stranně, jak obyčejně.

Digitized by Google

1471 tušim tím snáze k wýmince takowé, čím hlasitěji mluweno před Loktem již tehdáž o neomylně nastáwajícím dosednutí jeho na trůn český, a čím jistější měl naději, že aspoň ujec jeho císař Fridrich dopřeje mu té cti spíše nežli komukoli jinému.

Není owšem pochybnosti, že na dwoře Saském přemítány myšlenky na panowání w Čechách některý čas oprawdowě. Dr. Řehoř z Heimburka, wěrný někdy krále Jiřího sekretář zahraničný, nepřestáwal hned od počátku raditi a pobádati ku krokům o to rychlým a rozhodným; utwořila se také brzy strana w Čechách, jejíž duší byl pan Beneš z Weitmile, a k níž počítáno do čtrnácti šlechticůw, (nejwíce pohraničných, jako byli páni z Gutšteina), ježto počali umlauwati se ku prospěchu knížete Albrechta i zapisowati se k tomu cíli wespolek: ale dříwe nežli spolek ten odwážil se do weřejnosti, zakusiw odporu neodolatelného s jisté strany, rozešel se náhle zase a dal spáliti wšecky zápisy své. [4] Kníže Albrecht pak chowal se napotom tak, že nežádal sice upřímo wolenu býti na králowství České, ale nezameškal také ničeho, coby mu mysli wolitelůw nakloniti mohlo. Wolán jsa úředně jmenem celého králowství, aby co man koruny České s dostatečnau mocí brannau dostawil se k hájení swobody při wolení krále, spokojil se na pohled býti pomocníkem a ochrancem jednání takowého.

K tomuto náhlému zapření se strany Saské dalo

4) Podlé týchže akt Drážďanských a podlé dotčeného již psaní M. Stanislawa ode dne 16 máje 1471, kdežto se dí: Laboratum est a quibusdam, volentibus se et sua officia dignificare, pro duce Misnensi, ut in regem Bohemiae recipiatur, quem affati coronare dignabantur, et nocte congregati quatuordecim eundem elegerunt. Venientibus autem aliunde scriptis, et inter se divisi, revocaverunt et conscripta combusserunt.

Digitized by Google

příčinu počaté mezitím wyjednáwání se stranau krále 1471
Matiášowau. Již w prwních dnech měsíce dubna wy-
praweni jsau od knížat a pánůw, kteříž tehdáž w Praze
wládli, páni Albrecht Kostka z Postupic a Jan z Pern-
šteina co poslowé ku panu Zdeňkowi ze Šternberka na
Polnau, a odtud ku králi Matiášowi dále, aby namlu-
wili je ku předběžnému sjetí se a rokowání obau stran
někde mezi Jihlawau a Německým Brodem; neboť
uherská strana chtěla sice sněmu společnému, zwláště
když pan Kostka ujišťowal náčelníky její podtají w
důwěře, že knížata, synowé králowi, nebyli králi Mati-
ášowi weskrz nepřízniwi a mohliby bez nesnáze získáni
býti: ale w Praze o to sněmowati nechtěla naprosto.
Umluweno tedy, že strany obě měly sjeti se ke dni
18 dubna do Německého Brodu, [5] ne k wolení krále,
ale k upokojení země a k ustanowení, kde a jakým
spůsobem toto wolení by předse jíti mělo. Uloženo
přitom, aspoň se strany české, za prawidlo, že wolení
takowé mělo býti dokonale swobodné; a protož wy-
hlášeny wšecky předešlé záwazky stran za neplatné,
uherské tak dobře, jako polské neb saské.

Krále Matiáše stihla byla powěst o smrti krále
Jiřího, dle jedněch w Prešpurku, dle jiných w Rábu,
ale dle swědectwí listin w Budíně; jakkoli tomu jest,
wždy wšecky zprávy sauhlasí, že obdržew ji, nechal
wšeho jiného a spěchal do Morawy; jisté jest, že 8
dubna byl již we Znojmě i s legatem Rovarellau, 16 16 Apr.
dubna w Brně. [6] Tu prý swolaw přední rady swé,

5) Zdeněk ze Šternberka psal (dd z Polné 9 Apr. 1471) Ja-
nowi z Rosenberka: Král JMt. poručil mi, abych wás obeslal,
abyste byli na tom sněmu w Brodě, kterýž má býti ten
čtwrtek po welice noci oc. (Orig. arch. Třeboň.)

6) O Prešpurku mluwí Dlugoš, o Rábu Bonfini; listiny pak

Digitized by Google

1471 dal w potaz otázku, co a jak činiti, aby dosáhl panowání w Čechách; kněží, a zejmena biskup Rovarella, bratr Gabriel a Pražský probošt Hanuš z Kolowrat, radili prý k cestám a krokům smířliwým, páni světští a zwláště Zdeněk ze Šternberka domáhali se prostředkůw přísných, žádajíce prý, aby bez odkladu s wojskem co nejhojnějším do Čech bylo wtrženo a odpor weškeren aby mocí byl potlačen. My wšak wědauce, že i král Matiáš, i pan Zdeněk již před swým přijetím do Brna hledali mírného se stranau odpornau wyjednáwání, nemůžeme rozhlášené té poradě přičítati jiného smyslu, nežli že když duchowní očekáwali spásy jediné od slowa, světští myslili, že ono bez meče bude neprospěšným. Matiáš usilowal především o to, aby sjezd we Brodě Německém nawštíwen byl co nejwalněji netoliko od pánůw obojí strany, ale zwláště také ode knížat Jindřicha i Hynka; wolal zejména knížete Jindřicha k osobnímu se shledání, zakazuje se, že přiwede s sebau bratra jeho knížete Viktorina jatého, kterýž, staw se mezitím w Uhřích podtaji katolíkem, již tak dalece získán byl, že i sám chtěl přimlauwati se zaň u Čechůw. Kníže Jindřich žádostiw jsa sejíti se s bratrem, ukazowal se s počátku býti powolným, potom ale litowaw již daného slibu, kladl wýminky nesplnitelné, totiž, aby mu páni Jan z Rosenberka i Zdeněk ze Šternberka dáni byli do zástawy za bezpečí jeho. [7] Pro takowáto sem i tam poselstwowání odlo-

wydané od hrab. Telekiho (XI, 434–440) dokazují, že byl na Budíně 10, 12 i 19 Mart. O pobytu jeho we Znojmě 8 Apr. swědčí mezi jinými důkazy zwláště dané tam od něho i od legata Rovarelly psaní ku knížatům Saským za příčinau událostí Luketských oc.

7) Kníže Albrecht psal o této wěci z Prahy, 1 máje: Es hat auch der konig von Hungern vor eczlicher zeit, ehr wir

Digitized by Google

ženo sjezdu Brodského nejprw za týden, potom pak 1471
pro wěci mezitim w Praze sběhlé až do konce měsíce
dubna.

Sněm do Prahy ke dni S. Jiří rozepsaný došel 23 Apr
skutečně k místu, a byl, jak se zdá, dosti walným.
„Sjeli se k němu“, jakož dí starý letopisec, duchowní
i světští; onino „wolili sobě za správce M. Wáclawa
Korandu,“ ale tito „byli rozdwojeni.“ Přijel také dne
24 dubna kníže Albrecht Saský, jakož wolán byl, aby 24 Apr.
pomáhal hájiti swobody při wolení nowého krále; wjezd
jeho byl tím slawnější, že w průwodu jeho, kromě ko-
monstwa 600 jezdců welmi krásně a nádherně oděných,
nacházel se také kníže Jan Zahaňský a jiní páni ze
Slezska i z Lužic, jež knížata i páni a Pražané při-
wítali ochotně. I ačkoli mnozí horliwější, a zwláště
protiwníci krále Uherského, stáli o to, aby přikročilo
se hned k wolení krále, dowodíce, mimo jiné řeči, že
akt takowý dle práwa jen na radnici Pražské díti se
má i může, a protož kdo do Prahy přijeti nechce, že
sám odříká se wolitelského práwa: swítězilo předce
zdání mírnější, že neskuší zamítati naprosto podáwané
od druhé strany wyjednáwání, a to pro lepší upokojení
země; posláni ze sněmu Pražského někteří páni ke
straně odporné, aby namluwili ji do Prahy, podadauce
jí wšeho bezpečí pro její osoby; když pak to nezda-
řilo se, swoleno ku předběžnému wyjednáwání we
Brodě, jakož již dotkli sme. [8]

herkomen sint, herczog Heinrich vnsern swager gar vlissig ersuchen vnd bitten lassen, das er an ein gelegen ende zu ym komen wolde, sich erboten herrn Victorin mit ym dohin zu bringen, sich da gutlich mit ym zu vnderreden, das sich her Heinrich die zeit gewilligt hat, vnd doch iczunt gerne uberig gewest wer oc. (Drážďansk. archiv.)

8) Král Matiáš líčil jednání toho sněmu (we swém manifestu

Digitized by Google

1471 Jednání Brodské trwalo po dwa dni, 30 dubna
1 Mai i 1 máje. Jeli k němu z Prahy sněmownící w hojném
počtu, knížata wšak nedále nežli do Kutnéhory; učinili
prý to wíce z powinnosti, aby nic zameškáno nebylo,
coby wésti mohlo k upokojení země, nežli z naděje
we zdar jednání swého. Co tu zjednáno, wyložíme
slowy jednoho z předních jednatelůw strany uherské,
2 Mai Jana z Rosenberka: „Sjewše se, (tak psal on 2 máje),
zde w Brodě podlé námluwy w auterý minulý (30
dubna), wčera rokowali sme den sw. Filipa i Jakuba
apoštolůw: tak že sněm walný a obecní smluwen a
swolen obostranně, aby u Hory (Kutny) držán byl od
soboty příští wé dwau nedělích konečně (18 máje.) A
ten sněm oboji rozepsati máme hned; a o tot již do
Hory wyprawen jest Jarohněw náš od naší strany, a
druhý od strany odporné, aby k tomu wůli dali. A
některé wěci jiné také dosti pěkně namluweny jsau;
a na to příměří uloženo křesťanské do S. Jana křtitele
božího; a w to příměří wstaupeno má býti ode wšech
w pondělí příští, totiž po sw. Floriánu (6 máje) po
západu slunce během swým přirozeným. A nezdáloliby
se které straně po těch dwau nedělích, jakož sněm
položen jest, we příměří státi, tehdy strana straně tý-
den napřed má dáti wěděti oc. Dobrát jesti čáka, že
bohdá wšecky wěci půjdau k lepšímu; a zítra bohdá
pojedem ku Králowě Milosti do Jihlawy“ oc.[9] Matiáš
3 Mai totiž přijel skutečně 3 máje do Jihlawy, a zdržel se
tam dworem swým až do 27 čerwna.

Stawowé wrátiwše se ze sjezdu Brodského do
5 Mai Prahy, měli mezi sebau dne 5 máje a násl. opět mnohé

proti císaři Fridrichowi, u Eschenloera na str. 255), owšem jinak, ale nikoli prawdiwě.

9) Original psaní toho chowá se w Třeboni.

Digitized by Google

porady. Již zajisté mezitím přišlo bylo také od krále 1471
Kazimíra Polského poselstwí, opozděné tím, že král zajel byl za oné doby hluboce do Litwy. Poslowé byli páni Pawel Balický, Martin Wročimowský a Dobeslaw z Kurozwąk, obyčejně jen „pan Lubelčík“ nazýwaný; poslední byl mezi nimi osoba nejdůležitější. Podáwalit již nyní wěci welikě, aby sklonili Čechy ku přijmutí králewice Wladislawa za krále: Kazimír celau mocí říše swé a nákladem swým wlastním nejen že hájiti bude hranic koruny České, ale že potáhne wšude, kamkoli potřeby a žádosti národu wolati ho budau; knížete Viktorina že oswobodí swau mocí a dowede do Prahy bez wýplaty, a podobných wěcí wíce; jen o nesnázích náboženských zdá se že tenkrát ještě owšem mlčeli. [10] S druhé strany král Matiáš wábil k sobě do Jihlawy hojnými sliby i dary budaucí wolitele: a chodili prý k němu mnozí, dáwajíce dobré naděje. Kníže Viktorin, učiniw se poslem jeho k Čechům, žádal prwé ode wlády w Praze o průwodní list: awšak s daným nebyw spokojen, wyhledáwal druhého, širšího a bezpečnějšího. Wěci zaplétaly se wždy wíce, když i strana Saská jala se agitowati znowa, a královna Johanna, přijewši z Mělníka do Prahy, měla s knížetem Albrechtem mnohá wyjednáwaní tajná, ačkoli oswědčowala se wůbec, že co do wolení nowého krále držela se cele nestranně, jakž prý slušelo na ubohau wdowu. Pan Samuel, ku kterémuž celý staw městský obrácel zření swé, chowal se ku knížeti tomu welmi uctiwě, i chwáliwal prý weřejně osobní jeho přednosti; ale w důwěře netajil obáwání swého, že pod žezlem

10) Dle psaní w archivu Drážďanském, tak i co násl. o královně Johanně.

Digitized by Google

1471 jeho podobojí Čechowé přišliby cele pod moc pánůw protiwných, a po bezpečí jejich byloby owšem weta; takét strojila se w měšťanstwu strana knížeti odporná, kterážto metala w noci po ulicích wšeliké spisy, w nichž Albrechtowi spíláno kostkáře atd. [11]

Mezi prostředky, kterými působilo se ku prospěchu krále Matiáše, zasluhuje zwláštního powšimnutí psaní obšírné legata papežského Rudolfa biskupa Wratislawského k Čechům wůbec a Pražanům zwláště,[12]) jímžto napomínal a přemlauwal je k dobrowolnému podniknutí krále toho. Předstawowal jim nejprwé pořádek od boha na zemi ustanowený, an Kristus opustiw swět, zůstawil náměstka swého S. Petra i nástupce jeho papeže Římské, jichžto poslauchati každý křesťan z wíry zawázán jest; potom prosil, aby powážili Pražané, jak slawně kwetlo město jejich, pokud stálo w poslušenství takowém, jak wynikali měšťané sami bohatstwím, mocí a wzdělaností nad obywatele wšech jiných sídel; nebylo prý podobného města we mnohých národech, ni Normberk a Wídeň, ni Wratislaw, ba ni slawný Kolín Reynský newyrownali se jemu; ba newíme, Římli a Benátky aneb Florencie či jiné kterékoli město pod nebem![13]) Ale bohužel! když přijala Praha faleš-

11) Cod. MS. biblioth. Dresd. R. 94 fol. 29b podáwá o té wěci líčení dosti obšírné, ale nikoli od swědka očitého, a tuším jen co exercitium styli.

12) Sauwěký opis jeho, awšak bez datum, našli sme w archivu Třebonském, kdež i starý překlad český zachowal se.

13) Wlastní Rudolfowa slowa jsau: Recogitate, providi viri, qualis vester Praga fuit olim inclyta civitas, quando sub hoc pontificatu fideliter stetit, quales habuit cives et incolas ditissimos, nobilissimos et doctissimos utriusque status eminentissimos; nec fuit Pragae similis urbs in multis nationibus, non Nurberga, non Vienna, non Wratislavia, neque inclyta Colonia illi aliquando poterant comparari; nescimus an Roma,

Digitized by Google

né proroky do lůna svého, tu zmizela sláwa i bohat- 1471
stwí její, ubylo lidnatosti a krásných stawení, i octla se konečně w bídě a potupě u wšech národůw. Powažte toho, (dí,) a pomyslite, kterakbyste k dáwnému blahobytu zase nawrátiti se mohli. Doba jest k tomu příhodna; bůh odňal z lůna wašeho Rokycanu i jiné swůdce, powolaw je k saudu wěčnému; též Jiří z Poděbrad, jenž branau rukau hájil neposlušenstwí swého, přestal ukládati jho těžké na šije waše. Nabízí se wám král, Matiáš welikomocný a wítězný, již na králowstwí České řádně powýšený a stwrzený, an wládne netoliko welikau částkau Čech, ale i celým Slezskem, oběma Lužicemi a wětší částí Morawy: powažte, w jakém stanete nebezpečí, zwolíteli sobě jiného panowníka, i zdali podaří se komu, wyrwati co má, z rukau jeho. On pak miluje wás, a jen proto míti wás žádá, že wás miluje a starati se chce o štěstí waše. Ohlédněte se na krále tohoto často wítězného, jehož ačkoli Uhry zplodily, Čechy wšak we mrawích wychowaly; nade wšecky národy wáží sobě Čechy, jichžto jazykem rád mluwíwá i jichž mrawůw se drží, ježto jsau statečnost, swobodomyslnost a wlídnost; neznáme na světě kdoby těmi ctnostmi se wyznamenáwal jako Čechowé prawowěrní, ježto jimi nad jiné národy ušlechtile wynikají.[14]) Nemáte příčiny zpěčowati se proti králi, kte-

Venetia aut Florentia, aut alia quaecunque sub coelo civitas Pragae tunc similis fuit. Sed proh dolor! post quam Praga pseudoprophetas admisit oc.

14) Recogitate viri Pragenses eum, quem contra hostes frequenter cernitis victorem, licet Hungaria eum genuerit, Bohemia tamen in moribus enutrivit; omni genti Boemos praeponit, quorum linguam frequenter loquitur, moresque insequitur, qui sunt strenuitas, liberalitas et humanitas; nescimus sub coelo illis tribus virtutibus sicut bonos Bohemos pollentem, quibus ceteris nationibus sunt nobiliores oc.

Digitized by Google

1471 rýžto zhojí rány waše a smíří wás před světem i se swatau cirkwí Římskau; nebuď wám stydno bludůw odříci se, za příkladem s. Pawla, i dojdete, jako on, nejen chwály na zemi, ale i blahoslawení na nebi. Budeli k tomu naší pomoci potřebí, milerádi propůjčíme se k ní a t. d. Wšak byloby tuším zbytečno wykládati, proč i tato slowa nepotkala se s lepším účinkem, nežli wšecka ostatní, kteráž je w podobném směru byla předcházela.

Čím wíce blížil se osudný den wolby, tím živější zmáhal se ruch po celé wlasti, stawowé se wšech stran táhli k Hoře Kutné, ale každý w komonstwu ozbrojeném, tak že brzy saustředilo se tam lidu branného až přes patnácte tisícůw. Také kníže Albrecht prošen jest, aby powolal za sebau wíce wojska k ochraně společné, a slibowána mu náhrada za náklad, který se na to powede; i přišlo mu jich do 2500 jízdných a 4000 pěších.[15]) Ke sněmu samému nešel ani kníže Jindřich,

15) Počty lidu branného, který buďto s knížetem Albrechtem 24 Apr. do Prahy přitáhl, buď později za ním do Čech powolán byl, bereme z authentického udání w řeči poslůw saských, kterau později na krále Wladislawowi domáhali se slíbené náhrady. (Arch. Drážďansk.) Rukojmě za náhradu takowau byli: knížata Jindřich a Hynek, a páni Jan z Janowic nejw. purkrabí, Wilém mladší z Risenberka a z Rabí, Burian starší z Gutštejna na Nečtinách, Beneš z Kolovrat a z Libštejna, Bernard Bírka heitman Kladský, Krištof a Sigmund z Wartenberka a z Děčína, Čeněk Kuna z Kunstatu, Beneš z Weitmile, Burian mladší z Gutštejna, Ješek Swojanowský z Boskowic, Jan Hasištejnský z Lobkowic, Fridrich z Šumburka a z Pirštejna, Jaroslaw Berka z Dubé, Jan z Raupowa, Čeněk z Klinštejna, Petr Kdúlinec, Mikuláš Hořický, Pawel Skalský, Jaroš Kyšperský z Wřesowic a bratr jeho Jan Ilburk heitman Teplický, Litwín z Klinštejna, Jiří a Bus bratří Fictumowé na Nowém Šumburce, wšecka tři města Pražská ajw. (Akta tamtéž.)

Digitized by Google

ani Albrecht: ale 21 máje dal onen z Poděbrad tomuto 1471
do Prahy zprávu, že byl právě u něho bratr[21] 21 Mai
jeho kníže Viktorin, co posel od krále Matiáše, s tak hojným a krásným podáwaním, žeby toho bylo dosti, kdyby jen možná bylo wěřiti jemu; on pak že nedal odpowědi určité žádné, odkazuje wše naprosto k nastáwajícímu sněmu; ani k osobnímu sjetí se s králem, jakkoli snažně žádán byl, že propůjčiti se nemohl. Pak že byly u něho we zwláštním poselstwí od krále Polského páni Ctibor Towačowský z Cimburka a Dobek Lubelčík, slibujíce, budeli Wladislaw přijat za krále, že Kazimír nejen pošle do Čech pomocné wojsko, ale i sám potáhne do Uher proti Matiášowi, že wezme na se wšecky dluhy a zápisy zemřelého krále, we wěcech pak náboženských že zjedná Čechům žádaucí pokoj a t. d.[16]) Dowídáme se jen z tohoto pramene, že pan Ctibor Towačowský, newidomý posawad na jewišti, ale w nastáwající dramě brzy osoba nejdůležitější, byl netoliko přiwržencem, ale i hlawním jednatelem strany Polské; jest se domýšleti, že byl již osobně wyjednáwal s králem Kazimírem, a tudíž že hned po smrti krále Jiřího zajel si byl za ním do Litwy, a wrátil se byl s ním do Krakowa zase (12 máje).

Sněmowání na Kutné hoře trwalo wíce než týden, od pondělí dne 20 až do auterý 28 máje. Podrobných zpráw nemáme o tom, co každý den stalo se, jakož wůbec jen chudá památka zachowala se o důležitém tom rokowání.[17]) Byli w něm přítomni wšichni přední

16) Original tohoto pro swůj obsah důležitého psaní (dd. Podibrat, am Dinstag ante Ascensionis domini 1471), chowá se w král. Saském státním archivu w Drážďanech.

17) O sněmu Kutnohorském kromě dosawad známých, owšem chudých zpráw, (sestawených již ku př. w Müllers Reichstags-Theatrum, II, 437 sl. Katona, XV, 477 sl.) dostalo se nám

Digitized by Google

1471 páni koruny České, jak se strany národní, tak i s uherské. Pan Zdeněk ze Šternberka mezi prwními jal se mluwiti o potřebě a naději, že země tolikerými ranami bolestně dotýkaná měla konečně oddechnauti sobě a dojíti w nowém kralowání auplného upokojení. Jemu wšak a přátelům jeho položena jest předewším otázka, bylili swobodni a propuštěni ze záwazkůw, do kterýchž byli před časem wstaupili ku králi cizímu w Olomauci? neb nejsauce snad swobodni, žeby nemohli účastniti se we wolbě, we kteréž nemělo býti jiných ohledůw, nežli jediné dobré obecné národu; a protož žeby předewším měli wýslowně odříci se předešlého wolení a uznati je za neplatné. Hádkami o to ztráweno mnoho času, když páni ti dáwali odpowědi neurčité a wyhýbawé; mělo wšak to za následek, že král Matiáš wyprawil ke sněmu také zwláštní swé posly uherské, biskupa Jana Jagerského a pana Čupora wojwodu Sedmihradského, w 22 tisíci jezdcích. Nejprwé slyšeni jsau dne 22 máje na Mai Wlašském dwoře, w síni králowské, poslowé polští, jichžto jménem řeč wedl pan Lubelčík, ačkoli pan Zdeněk byl téměř násilím tomu překážeti se snažil. Připomínal řečník nejen obau národůw, Českého i Polského, půwodní příbuzenstwí a odwěkau obapolní lásku, tolikerými skutky zřejmě dokázanou, ano nebylo paměť-

ještě následujících tří pramenůw, a wšak wždy ještě nedostatečných: 1) Wyprawowání o něm tehdejšího městského písaře Kutnohorského Jana Kozlíka, w tamnějších knihách městských, (tištěné již, ač nedosti auplně a zpráwně, w Časopisu česk. Museum, 1847, II, 186—195;) 2) psaní nejmenowaného kanowníka k biskupu legatowi Rudolfu Wratislawskému, dd. ex Iglavia, 28 Mai 1471 w rkp. Lipské university N. 1092, posawad netištěné; 3) několikero psaní knížete Albrechta Saského z Prahy a Kolína daných w měsících Mai a Jun. 1471, w archivu Drážďanském.

Digitized by Google

níkůw, žeby kdy byli spolu w záští a válku zabředli, 1471
ale také wěrné přátelstwí, kteréž panowalo bylo mezi
králi jejich, Kazimírem a Jiřím, i kterak onen wždy
upřímně a snažně usilowal odwrátiti wšecko zlé, které
w posledních létech Čechy stíhalo; pronášel slowa nej-
wyšší pochwaly a úcty o zemřelém panownícku českém,
jenž u wysoké swé maudrosti a péči o dobro swých
poddaných sám přál a hledal sobě nástupce a dědice
w Polště, i již nalezl ho byl we Wladislawowi, prwo-
rozeném synu přítele swého, jehožto ačkoli wěk ještě
byl mladý, duch wšak již nad obyčej dospělý, mrawy
ušlechtilé, postawa wýtečná; i celá osobnost oprávňu-
jící k welikým nadějem; on že bude Čechům králem
sprawedliwým, zachowá je při jejich wšech práwích,
swobodách a zwyklostech, pečowati bude o dobro obec-
né i o čest jejich, a splní wšecky ty žádosti, které
jemu popsané we článcích oznámeny byly; zejmena
pak že wezme král Kazimír na sebe wšecky dluhy
zemřelého krále, jichž počítáno bylo do 150 až 160.000
zlatých, že postará se u stolice apoštolské o konečné
potwrzení kompaktat a smíření Čechůw podobojích s
ostatním křesťanstwem, a jiné pododné wěcí weliké.
Líčiw pak tyto laskawé a nadějné poměry se strany
polské, neopominul dáwati na rozum, jaký opak jejich
očekáwati bylo se strany Matiášowy, jehožto bezohled-
né násilí již i w samých Uhrách budilo welikau ne-
spokojenost. Nazejtří we čtwrtek 23 máje, den na 23 Mai
nebewstaupení páně, uwedl pan Zdeněk ze Šternberka
do téže sněmowny řečníky uherské, od nichž wedl slowo
biskup Jagerský Jan. Tento wyprawowal především o
neobyčejné krále Matiášowě lásce k národu českému, a
proto slibowal, že bude mu panownikem netoliko spra-
wedliwým, ale i na nejwýše přízniwým a laskawým;

Digitized by Google

1471 jestliže posawad válečným během wystupowal proti Čechům, že činil to ne ze swé wůle, ale z poslušenství k otci swatému, k žádosti císařowě a ku prosbě snažné předních pánůw českých, kteříž dobrowolně poddali se do ochrany jeho; nyní že mocně wládne větší polowicí zemí koruny České, a že není té moci na světě, kterážby ji wyrwala z rukau jeho; aby tedy powážili stawowé, budauli chtíti uwesti jiného panowníka do země, že stane se nezhojitelné roztržení koruny této, kteréhož nikdo wíce želeti nebude, nežli sám král Matiáš; Uhry a Čechy že náležejí do hromady, tomu že učí příroda neméně nežli historie, jakož se již ukázalo za králůw slawné paměti Sigmunda, Albrechta i Ladislawa; wšak budeli třeba přímluwy za Čechy u otce swatého, že Matiáš hotow jest učiniti ji, jakož i dříwe bywal, a že slowo jeho má lepší čáku a větší wliw u dwora Římského, nežli kteréhokoli jiného panowníka. Hlas řečníkůw nezdál se býti dosti jasný ani pronikawý, — biskup Jan Jagerský, rodilý Slezák, syn někdy heitmana Wratislawského Bekensloera, nebyl tuším ani dosti mocen jazyka českého, — tak že pan Zdeněk nedočkawau horliwostí jal se několikráte přejímati a oprawowati slowa jeho, ke wšeobecné snémowníkůw newoli, až z toho i bauře we shromáždění strhnauti se hrozila. Později, snad teprw w pátek neb sobotu, dal se slyšeti také kníže Viktorin, co wězeň krále Uherského, we prospěch wězitele swého, a slibowal Čechům zlaté časy pod kralowáním swého někdy milého swaka, bratra, přítele i nepřítele pospolu, ale řeč jeho nepotkala se s žádaným účinkem. Hejnější saucit nalezali ti, co mluwili, že tak hluboce neklesl ještě národ Český, aby očekáwati měl své spásy od auhlawního wraha, od člowěka, kterému nižádný záwazek,

Digitized by Google

nižádné slowo nebyly swaté, ani jeho wlastní. Neprawí se, 1471
kdo wše byli ti, kteří mluwili we smyslu tomto: myslíme wšak, že w počtu jejich nechyběli bratří Ctibor a Jan Towačowští z Cimburka i pan Wilém mladší z Risenberka, jelikož jisté jest, že oni nad jiné wládli úmysly sněmu; kníže Jindřich, nechtěw osobně účastniti se w hádkách, zůstáwal po tu dobu na nedalekém hradě swém Poděbradech. W sobotu dne 25 máje o poledni pán 25
uherské strany, znamenawše konečný neprospěch swůj, Mai
umínili opustiti Kutnau horu walně. Wzkázali sněmu, že král Matiáš wolal k sobě přední své rady náhle a pilně, a jiní že pro bezpečí jejich činili jim průwod na cestě; později wymyslili sobě a rozšířili po krajích omluwu méně šlechetnau, nežli lacinau, že nebyli w Kutné hoře bezpečni životy swými, měwše prý jedni otráweni, druzí powražděni býti; také odjezd jejich nestal se w auplném pořádku a pokoji.

Událostí tau sněm Kutnohorský zdál se mnohým netoliko přetržen, ale i ukončen býti, protože ono srozumění a sjednocení stran, pro které hlawně rozepsán byl, octlo se bylo w říši nemožnosti. Kníže Albrecht Saský, jenž w Praze o wšem, co se dálo, rychlostí neobyčejnau zprawen bywal, wyprawil byl k sněmu ještě téhož dne zwláštní své poselstwí s tau hlawní žádostí, aby stawowé k wolení krále přijeli do Prahy, kdežto domníwal se tuším míti lepší čáku. Žádost ta přednešena sněmu w neděli dne 26 máje, i podporowána netoliko 26
od příwržencůw toho knížete, ale také zwláště od po- Mai
slancůw Pražských, ježto twrdili, že wolení krále, dle starého zákona i obyčeje, nejinde nežli na radnici staroměstské w Praze díti se mělo. Když ale jiní předstawowali, jak powážliwé byloby rozejití se tak walného sněmu z Hory bez rozhodnutí otázky králowské, a když

Digitized by Google

1471 slibováno Pražanům zwláštní pojištění od sněmu, že wolení předsewzaté tenkráte z potřeby u Hory nebude prawům města jejich pro budaucnost na ujmu, poslowé Saští widauce nezbytí, jali se chwáliti pána swého a poraučeti ho stawům k wolbě. Důwody, kterými odůwodnili náwrh swůj, nejsau podrobně známy: ale počet podporowatelůw jejich byl nehojný, ačkoli zdá se, že k nim náležel i sám kníže Jindřich, owšem jen podtají, an přišed z Poděbrad do Hory Kutny, oswědčowal weřejně nestrannost swau, jako i králowna Johanna. Obecné mínění w národu již se bylo walně prohlásilo pro králewice Polského, o kterémž jen samé nadějné kolowaly powěsti; našli se wšak i hlasowé, kteří ne králewice, ale krále Kazimíra samého chtěli míti na trůnu Českém. Když wítězstwí strany Polské takto již bylo pojištěno, a jen wedlejší otázky byly ještě w potazu, opustili sněm i páni Albrecht Kostka, Jan z Pernšteina i Mikuláš Trčka w newoli. W okolnostech takowýchto přikročeno konečně w pondělí dne
27 Mai 27 máje dopoledne w hodinu 11 k wolbě, a čteni sau článkowé kapitulace o tom sepsané před panem Dobkem Lubelčíkem we weliké síni dworu Wlaského, ku kterýmžto článkům, když týž pan Dobek jménem a plnomocenstwím budaucího krále dal swé swolení, a to wše když sněmownikům dole w nádwoří Wlaském zůstalým ohlášeno bylo, přijat a zwolen jest jednohlasně *Wladislaw*, prworozený krále Kazimírůw syn, nyní teprw patnáctiletý, na králowstwí české, a oslawena ta událost radowánkami hojnými. Také woleni hned ze sněmu páni Ctibor z Cimburka a z Towačowa, nejwyšší heitman markrabstwí Morawského, Jan z Cimburka a na Boleslawi, heitman kraje Boleslawského, Mikuláš z Landšteina, nejwyšší písař králowstwí Českého,

Digitized by Google

Jindřich ze Smiřic, Pawel probošt Zderazský, poslowé 1471
Pražští, pak Bernard Bírka z Násilé heitman knížetstwí
Opawského a Beneš Kdulinec z Ostromíře, aby zajedauce k wolenému králi, předložili mu články při wolení jeho umluwené, a přijmeli je, aby bez meškání přiwedli ho do země. Konečně wyhlášen jest, z wůle wší země, kníže Jindřich opět za nejwyššího heitmana králowstwí Českého do králowa příjezdu a korunowání, a přikázáno Kutnohorské obci, aby jemu postaupila wšech požitkůw horských i mincowých, we kteréž se byla hned po smrti krále Jiřího uwázala. Nazejtří, dne 28 28 Mai
máje, již pan Dobek Lubelčík byl w Praze u Albrechta knížete Saského, hledaje získati jeho pro krále nowě woleného, aby w nastáwajícím boji propůjčil se jemu ku pomoci proti uherskému králi Matiášowi.

W Jihlawě mezitím nezůstalo se také w nečinnosti. Matiáš wida se sklamána w poslední své naději, prudkostí prwního hněwu obořil se na legata Rovarellu, že odkládal byl do té chwíle potwrditi jej na králowstwí České mocí papežowau slawně, ačkoli odklady takowé posléze byly s jeho wlastní wůlí se staly, aby potwrzením takowým nebyli Čechowé snad podrážděni. Naříkal nyní, že papeži a císaři k wůli předsewzaw wálku českau, naložil již na ni ke $2^1/_2$ millionům dukátůw, a nyní že mělby odříci se wší naděje na odměnu a čest za tak weliké oběti, — zapomenul owšem byl na slowa prohlášení swého ode dne 8 dubna 1468, že počínaje wálku, nehledal ani cti ani swětského jakéhokoli z ní prospěchu. I naléhal tedy na prowedení obřadu nowého tak úsilně, že Rovarella již 27 máje 27 Mai
dopoledne ohlásil potwrzení Matiášowo na králowstwí České jmenem papeže Pawla II we wšech formách právních, ač posud nikdy nebywalých, nazejtří pak,

Digitized by Google

1471 28 Mai w auterý 28 máje, wykonána o tom slawnost církewní we farním chrámu Jihlawském. U prostřed weliké mše, we které legatowi papežowu, we přítomnosti biskupa Olomuckého, ministrowali proboštowé Pražský a Olomucký, wystaupil nejprw bratr Gabriel Rongoni na kazatelnici, a pochwáliw králowy zásluhy o hájení wíry, oznámil papežské o té wěci plnomocenstwí; potom četl probošt Wyšehradský Jan z Rabšteina totéž česky, a jeden uherský probošt německy; pak přiwedli biskup Olomucký a Zdeněk ze Šternberka krále zlatohlawem oděného k oltáři, a pan Zdeněk žádal legata po česku o potwrzení, což biskup Tas legatowi tudíž přetlumočil do latiny. Na to ptal se legat wšech přítomných pánůw českých hlasem powýšeným, chtějíli a žádajíli, aby potwrzení takowé se stalo, a konečně i krále samého také; a když žádost ta oswědčowána se wšech stran, wynesl to potwrzení obřady a modlitbami zwláštními, načež hned „Te deum laudamus“ a „Swatý Wáclawe“ spiwáno i skončeny služby boží u weliké hlučnosti a sláwě. W celém tom jednání účastnil se přítomnosti swau také zwláštní posel od císaře Fridricha. [18]

Následowaly, z různých těchto skutkůw, i nowé wálky, i nowá zase wyjednáwaní. Příměří dříwe umluwené došlo bylo dne 5 června, i počaly, po krátkém oddechu, zase kruté záhuby a krweprolití. Nebylyť to

5 Jun.

18) O událostech w Jihlawě mluwí, kromě Eschenloera (na str. 219 a jw.) a listin u Pešiny (Phosphor. septic. p. 298) i Aug. Theinera (Monum. histor. Hung. II. 423 sq.) nejobšírněji psaní již dotčené ode dne 28 máje w rkp. Lipské university. Proboštowé tam jmenowaní byli: Pražský, Hanuš z Kolowrat, Olomucký, Beneš z Waldšteina, jednobřišný bratr slawného někdy Bernarta z Cimburka w Prusích, později biskup Kaminský.

Digitized by Google

owšem boje weliké, ku kterýmž nedostáwalo se obojí 1471
straně i přípraw i podstaty; byly téměř weskrze jen
diwoké jízdy, w Čechách se zámkůw a měst strany
uherské do jejich okolí, zejmena s Ostromeče, s Hasen-
burka, s Budyně a Kosti, z Plzně, Budějowic, Jihlawy
a jiných, we Slezsku pak a w Morawě se zámkůw a
měst strany české, jako s Kladska, s Opawy, se Zá-
břehu, s Towačowa, Wranowa, Hodonína, Uničowa i
Uherského Hradiště a jiných drahně, any hleděly wíce
ku plenům a kořistem, k zákeřnictwí a žhářstwí, nežli
ku prowozowání skutkůw hrdinských w širém poli.
Heitman zemský kníže Jindřich a páni w Praze shro-
máždění, domniwawše se, že král Matiáš, jakož tajné
docházely wýstrahy, od Jihlawy upřímo wtrhne do
Čech s welikau mocí, obrátili se s žádostí a prosbau
ku knížeti Albrechtowi Saskému, potud meškawšímu
w Praze, aby nerozpauštěl válečného lidu swého, ale
propůjčil se jím k ochraně země české za slušnau ná-
hradu. Swolil k tomu Albrecht na ten spůsob, aby
mohl spolu prostředkowati k míru mezi Matiášem a
Wladislawem, a wytáhl hned 6 června z Prahy s 6
brannými swými, jichž měl do 6000, ku Kolínu, městu Jun,
tehdáž knížeti Jindřichowi náležewšímu, w němž co
host ochotně byl přijat. Wyjednáwání wšak jeho s
Matiášem směřowalo napotom wíce k jeho wlastnímu
nežli ku koruny České prospěchu. Již dne 12 června 12 Jun.
dáwal zprávu bratrowi swému knížeti Arnoštowi, že
Matiáš swolował k obnowení pokoje pod wýminkau,
aby obojí wolení, Matiášowo i Wladislawowo, podáno
bylo ku práwnímu rozsudku na papeže i na císaře, a
koho tito za prawého krále českého uznají, aby přijat
byl od strany obojí; i doložil k tomu Albrecht, že již
oznámil podání toto knížatům a pánům českým, a že

Digitized by Google

1471 naděje se, že nebude zamítnuto. Čechowé wšak bez rozmyslůw dali hned rozhodnau odpowěď, že králowstwí české jest swobodné, a že nepřísluší ani císaři, ani papeži, dáwati jemu panowníka. Takž, když mezitím i jiné události jaly se ochlazowati přízeň mezi Čechy a Sasiky, Albrecht nestaral se napotom nežli o
19 Jun. wlastní své s Matiášem narownání. Smluwau 19 června w Jihlawě od Matiáše a 20 června w Kolíně od Albrechta stwrzenau ustanoweno jest, že Albrecht i s wojskem swým opustí hned zemi českau, aniž napotom státi bude o korunu králowskau; že měly tudíž minauti wšecky dotud mezi nimi wzniklé nesnáze, spory a záští; budeli Matiáš od papeže a císaře za krále Českého uznán, že měl i od Albrechta za takowého přijat býti, a měl tomuto propůjčiti co král český wšecky zámky, města i kraje w léno, kterých byl předešle požíwal od krále Jiřího; nadto zawazowal se Albrecht přičiniti se u bratra swého Arnošta, aby Matiáš co nejdříwe přijat byl do jednoty kurfirstůw říšských; o Loketské wěci nařízeno, že Matauš Šlik měl až do sw. Bartoloměje poddati se Matiášowi, a pak ponechán býti w pokojném držení Lokte i wšech panstwí swých atd. [19] Umluwy ty samy jsau dostatečným důkazem o nelaskawosti poměrůw, panowawších již tehdáž mezi hosty Saskými w Čechách a mezi těmi, kdo je do země byli powolali. Bylit již dáwno ztrpčeni zwláště nešetrným se chowáním branného lidu Saského. Hned nazejtří po wytáhnutí jeho z Prahy psali purkmistrowé Pražští knížeti o wšeobecném křiku a reptání obecného lidu w Čechách pro škody a násilí, které od wojska jeho trpěti bylo nejinak, než jakoby nepřátelé byli do země

19) Dle akt zachowaných w král. archivu Saském w Drážďanech.

Digitized by Google

wtrhli; a kníže w odpowědi swé nezapíral sice, že 1471
škody se staly, ale prawil, že powěsti se nadsazují a sčítal je hlawně na příliš nepřízniwé počasí, pro kteréž bylo řádné picowání téměř nemožným se stalo; wšak že neopominul sám osobně přeswědčiti se o wšem a potrestati, cokoli spácháno neslušného. Stížnosti wedeny potom s obojí strany; neb i Sasikowé počali brzy naříkati, že u prostřed lidu českého nebyli ani životy, ani jměním swým bezpečni. W takowém rozjitření myslí není diw[illegible] že cizí wojáci ku pomstění křiwd utrpených, ač jak se prawilo dosti lehkých, obořiwše se dne 19 června brannau mocí na Kaňk, tehdáž před- 19 Juni
městí Kutnohorské, zapálili je a jali se wražditi haweře w dolích a zwláště w dole Plimle; načež owšem Kutnohorští postawili se walně k brani, odrazili útok s welikým s obau stran krwe prolitím, w němž i jeden heitman knížeti prý welmi milý zahynul. Po takowém wýjewu pospíšil si Albrecht i s wojskem swým ze země mimo Prahu, a odebral se brzy na to i s bratrem swým Arnoštem na weliký sněm říšský do Řezna. [20]

Poslowé čeští ze sněmu Kutnohorského přijeli do Krakowa w neděli dne 9 června, i přijati na dwoře 9 Jun.
krále Polského s welikau sláwau a radostí. We čtwrtek na to, 13 června, dáno jim prwní weřejné slyšení. Po nedlauhém jednání o článcích na Kutnéhoře před wolbau sepsaných, oswědčil se mladý Wladislaw nejprw 15 června ku poslům samým, že je přijal a zachowáwati slibowal: pročež nazejtří w neděli dne 16 16 Juni
června we slawném shromáždění wšech předních osob

20) Staří letopisowé na str. 207 a 497. Dlugoš p. 467, 468. Eschenloer p. 219. Müller Reichstags-Theatrum, II, 443—5, kdež i bájky Fabriciowy a jiných o těchto událostech se wykládají.

Digitized by Google

1471 králowstwí Polského prohlášen jsa za krále Českého, polskau řečí oslowil přítomné Čechy i Poláky tak důkladně, jasně i srdečně spolu, že mnohé prý až k slzám pohnul, a wydal spolu prwní swau listinu co král Český, na stwrzení wšech dotčených 19 článkůw, z nichž prwní dáwal Pražanům pojištění, že jeho zwolení na Horách Kutných nemělo na ujmu býti práwům města jejich, druhý pak a nejdůležitější slul doslowně takto: „Přiřkli sme kompaktata mezi swatým koncilium Basilejským a slawným králowstwím Českým i markrabstwím Morawským zjednaná a učiněná aby zase w swau pewnost wstaupila a přiwedena byla i skutečně zachowáwána; a to máme zapsati podlé wšech zápisůw předkůw našich králůw Českých a držeti i k místu přiwesti; a jestližeby kdo chtěl proti tomu býti a králowstwí Českému i markrabstwí Morawskému to rušiti, máme jich přitom hájiti a brániti proti každému, a před otcem swatým papežem to jednati, aby Čechům a Morawanům to bylo w skutku k wěčnosti potwrzeno.“ We třetím článku prawilo se: „Přiřkli sme, aby takowý arcibiskup dán a spůsoben byl církwi Pražské, kterýžby Čechy a Morawany při kompaktatech zachowáwal a držel duchowní i swětské we wšech wěcech, což w sobě zawírají, i také podlé zápisůw a ujištění císaře Sigmunda slawné paměti i jiných králůw Českých, až do krále Jiřího zápisůw; a takowý arcibiskup aby brzy zjednán byl, stwrzen a poswěcen.“ Wěci tyto nad míru wážné a nesnadné s wětší-li nedomyslností žádány čili slibowány byly, těžko jest nám rozhodnauti; možná owšem, že strany obě rownau měrau hotowy byly ukojiti se aspoň slibem a úsilím, předwídajíce skutku nemožnost: ale jisté jest, že záwazkem takowým kralowání Wladislawowo hned s

Digitized by Google

počátku octlo se na dráze neschodné a téměř bezna- 1471
dějné. O dalších článcích obsahu politického wyznati musíme, že nepožadowali nic nového a neslušného; týkalit se zachování starých řádůw, práw a zwyklostí, neodcizowání od koruny zemí a statkůw k ní náležitých, chowání klenotůw i desk zemských, wedení auřadůw, nepolehčowání mince a co tomu podobného; mimo to, že král nowý starati se měl o zrušení klateb nad někdy králem Jiřím a wěrnými jeho wynešených, zachowati královnu Johannu při wěně jejím, wywaditi syny královy z dluhůw, kteréž podnikli byli pro dobré obecné, wybawiti co nejdříwe knížete Viktorina i jiné wězně z wálky poslední a dopomáhati těm, kdo ztratili statky swé, k nabytí jejich zase, knížeti Albrechtowi Saskému nahraditi náklad, jejž wedl byl pro obranu země atd. [21] Poznamenati sluší, že w řečech toho dne na královském hradě w Krakowě držaných, wedle cti a chwály boží, rozmnožení wíry křesťanské a těm podobných, také zwelebení a sláwa jazyka Slowanského se zwučným potkáwaly se ohlasem. [22]

Prwní péče nowého krále bylo prý jmenowání nowých auředníkůw we královstwí swém. [23] Nenachá-

21) Zápis ten královský ze starých rukopisůw dali sme celý wytisknauti w Archivu českém, IV, 451—455. Články jeho zkrácené a tytýž poddělawané podáwá také Eschenloer na str. 219—221, též opis sauwěký w archivu Třebonském.

22) „Ad honorem omnipotentis dei, augmentum fidei christianae et decus linguagii Slavonici," — dí hlawní swědek a účastník slawnosti této, kanownik Jan Dlugoš (p. 467.) Totéž čte se we spisu podaném od pánůw českých králi Kazimírowi 10 Jul. 1471, a tištěném w Archivu českém, IV, 455; též w odpowědi králi Matiášowi od sněmu českého dané, in Dobner. Monum. II, 433.

23) Eschenloer pag. 222: Von Stat an setzte Wladislaus neue Amptleute in Behemen oc.

Digitized by Google

1471 zíme wšak, žeby w ohledu tomto byly se staly proměny znamenité. Nejwyšší purkrabí Jan Jenec z Janowic, nejw. hofmistr Lew z Rožmitála, nejw. komorník Wilém mladší z Risenberka, nejw. sudí Jiří ze Stráže, nejw. písař Mikuláš z Landšteina, podkomoří Samuel ze Hrádku, a jiných více, podrželi také napotom auřady své. Neslýchaný owšem byl skutek ten, že na úřad nejw. kancléře dosazen jest nyní náčelník wšech horliwých husitůw w zemi české i morawské, spolu wůdce poselstwí českého, Ctibor Towačowský z Cimburka; bylat to bezpochyby odměna za jeho zásluhy o uwedení polského královice na trůn český, ale spolu prwní a tuším jediný příklad, že důležitá tajemstwí poměrůw diplomatických státu křesťanského octla se w rukau kacířských, a že nowý kancléř, muž owšem důwtipu wynikajícího a wzdělanosti newšední, co wychowanec husitské někdy školy Kroměřížské, nebyl jazyka diplomatického, latinského totiž, ani dostatečně mocen. Náhradu za to podáwal katolíkům českým nowý král jmenowáním na arcibiskupstwí Pražské ctěného wychowatele swého, Jana Dlugoše, kanownika Krakowského a zaslaužilého dějepisce polského; mimo to swěřil úřad nejw. mincmistra na Horách Kutných, tehdáž nad jiné úřady důležitější, katolickému pánu Benešowi z Weitmile, zběhlému diplomatowi a spolu purkrabi Karlšteinskému, an předtím byl náčelníkem strany Saské w Čechách.

Králi Matiášowi mezitím, jakkoli důrazně si počínal we sbírání a najímání sil wálečných se wšech stran, welmi předce nesnadno bylo postačiti wšem potřebám i odolati wšem co den se množícím útokům nepřátelským. Nejen že Turci, pokud ještě w Jihlawě meškal, opětowanými wpády do zemí křesťanských

Digitized by Google

přeukrutné činili jemu škody, ale i zmáhající se mezi 1471
Uhry nespokojenost, i obojetné císaře Fridricha na
sněmu říšském w Řezně se chování, i zjewné odpa-
dání mnohých jeho dosawadních přiwržencůw, činily
staw jeho čím dále tím powážliwějším. Knížata Slezští
s většího dílu počali se wrtkati, zemané knížetstwí
Swidnického i Jawerského přihlásili se zřejmě k Wla-
dislawowi co králi českému, Wratislawští zůstali sice
wěrni, ale dali se nicméně, zároweň s jinými Slezáky,
do wyjednáwání s králem Kazimírem. W takowých
okolnostech Matiáš, ubíraje se konečně (27 čerwna) z 27
Jihlawy do Uher zase, wyprawil ke dworu Polskému Juni
biskupa Olomuckého, Tasa z Boskowic, zdaliby s ním
ještě pokojně smluwiti se mohl. Tentýž biskup již
před třemi léty namlauwal byl, ač bez prospěchu, dceru
Kazimírowu králi Matiášowi k manželstwí: [24] nyní
kázáno mu, obnowiti a rozšířiti námluwy takowé w
ten smysl, že Matiáš si přál wstaupiti w nejužší ro-
dinné swazky s dworem Polským, a státi se netoliko
Kazimírowým zetěm, ale i otcem, poručníkem a bra-
trem Wladislawowým; s královnau Hedwikau měl i
bratr její bydliti na dwoře Uherském a děditi korunu
netoliko českau, ale i uherskau, kdyby Matiáš zemřel
bez dědicůw mužského pohlawí; protož aby oba wolení
králowé čeští, Matiáš i Wladislaw, stejně buďto koru-
nowáni byli anebo nekorunowaní zůstali; aby před-
běžně uzawřeno bylo příměří na jeden rok neb i wíce,
a mezitím aby rozeznání o práwu ku koruně české i
o wšech jiných otázkách sporných dáno bylo w moc
buďto papeže a císaře, aneb welikého sjezdu předních
pánůw wšech tří králowstwí, českého, polského i uher-

24) Wiz o tom knihu XV, str. 438 a 467 sl.

Digitized by Google

1471 ského; páni čeští, kteříž byli při Matiášowi, aby zase uwedeni byli w držení ztracených panstwí swých, začež že Matiáš wywede z Čech wšecky branné lidi swé atd. Biskup Tas přijel do Krakowa 9 čerwence. Kazimír potázaw se s pány českými w Krakowě přítomnými, [25] dal mu za odpowěd, že se mu nezdá dáwati se w jaké saudy před kýmkoli o práwo syna swého ku koruně české; tato že náleží jemu i dědictwím po někdy císaři Sigmundowi, jakož uznáno bylo před časem nejen od papeže a císaře, ale i od krále Matiáše samého a od pánůw českých, jichžto poslem byl tehdáž tentýž biskup; nyní pak že doplnila se míra jeho práwa skutečným zwolením stawůw českých, ku kterémuž byl se táhl i král Matiáš sám skrze posly swé na Kutnéhoře; král Wladislaw že nemůže a nechce ukřiwditi Čechům nedbáním skutku takowého; Kazimír Matiášowi že dcery swé ani nepřipowídá, ani neodpírá, ale že čekati chce na další jeho k němu se chowání, zdali lze bude, wstaupiti s ním we skutečnau přízeň; Wladislaw co král swobodný že již nepotřebuje poručníka, i že potáhne pokojně do králowstwí swého, aby korunu přijal od těch, kteří ji a stolici králowskau w moci swé mají; dwau králůw buďto korunowaných buď nekorunowaných Čechowé že nesnesau, ani jich

9 Juli

25) Z odpowědi od pánůw českých dané (w Archivu českém, IV, 455—456 tištěné) widěti jest, že oba spisy, kteréž Eschenloer o jednání tomto zachował, i podání Tasowo (p. 224), i odpowěd polská (225—227), jsau neauplné, a jak se zdá na dwoře Matiášowě zaumysla přistřižené, jelikož w nich o namlauwání „královny“ (t. j. králowy dcery) Hedwiky ani zmínka se nečiní, ačkoli o skutku takowém pochybowati nelze. Dlugoš zamlčel se o celé této wěci; Eschenloerowo zwláštní psaní (dd. 25 Jul.) čte se MS. universit. Lips. 1092 fol. 330 sq.

Digitized by Google

nežádají, jakož již i za živobytí krále Jiřího nechtěli 1471
korunování Wladislawowa; pánům Českým, kteříž byli při Matiášowi, že Wladislaw nepřeje ani hanby ani škody, ale ať především učiní jemu, čím jsau mu co králi swému powinni, pak že i on zachová se k nim podlé práwa atd. S takowau odpowědí opustil biskup Tas w hoři a newoli dwůr Polský již 12 července 12 Juli
zase.

Někteří z poslůw, kteří ze sněmu Kutnohorského jeli byli do Krakowa, wrátili se již na počátku července do Čech, a zwláště pan Mikuláš z Landšteina i probošt Zderazský Pawel; jiní zůstali při králi Wladislawowi až do jeho wýjezdu, kterýž určen byl ke dni 15 července. Probošt Pawel wyprawowal krajanům swým, jak ochotně wšickni stawowé duchowní i světští, netoliko w Polsku, ale i w Litwě a w zemích Ruských slibowali podporowati královskau rodinu swau k nabytí a pojištění panowání w Čechách; proto že podwolili se k dani, o jakowéž před tím u nich ani slýcháno nebylo, a že se tak mluwí, jakoby již Čechowé, Poláci, Rusowé a Litwané wůbec „zajedno“ byli. S dotčenými posly spolu wypraweno z Krakowa předběžně 1200 wýborných jízdných, jež wedl pan Stanislaw Penízek, a kníže Jindřich w polowici měsíce července přiwitaw, na Kutnéhoře osadil; také poslán jest královský sekretář Primus s drahně penězi do Prahy, aby tu na králův náklad netoliko slušné činil přípravy ku korunování, ale také najímal lid branný ke službě králově. [26] Doktor Řehoř z Heimburka, wěrný někdy krále Jiřího pomocník a obhájce, wypověděn

26) Wše toto, i co následuje o Dr. Řehoři, béřeme z akt saswěkých, zachowaných we král. archivu saském w Drážďanech.

Digitized by Google

1471 jest tyto dni z Prahy, jakož se zdá, od purkmistra Samuele, protože nepřestáwal prý tupiti a haniti jak Poláky wůbec, tak i budaucího krále zwláště. To dotklo se zaslaužilého starce bolestně, protože ačkoli neměl k Čechám lásky, požíwal tu aspoň bezpečí před klatbami papežskými. Protož žádal, aby dni swé aspoň na zámku Chwatěrubském, jejž král Jiří mu byl i se statkem Nelahozeweským darowal, pokojně tráwiti mohl: ale i to mu odepřeno, ačkoli ujišťováno, že cokoli obdržel od milowaného někdy krále, to i napotom jeho jměním mělo zůstati. Takž we průwodu čtyr jízdných a čtyr pěších wyweden jest přes Litoměřice do Drážďan, kdežto kníže Albrecht ujal se he a zjednal mu konečně i rozřešení klatby; awšak dnůw žiwota jeho bylo již na mále. († 1472.)

Wyhlídkau na panowání rodu Polského w Čechách dojatým se býti ukázal cit národní netoliko mezi Slowany, ale i mezi Němci. Wyložili sme již dříwe, kterak na sněmu Normberském r. 1467 brojili byli knížata říšští proti powolání krále Kazimíra na trůn český skrze papeže, a kterak s počátku r. 1468 císař Fridrich usilowal uwésti naň raději markrabě Fridricha Braniborského; nyní, když týž císař, uznaw nebezpečí swé hlawní od krále Matiáše, hledal především swé spásy we spojení s dworem Polským a Burgundským, nemohl na sněmu říšském w Řeznu, kamž po dlau-
16 Juni hých odkladech konečně 16 čerwna osobně přijel, připojiti se zjewně k těm, kteří nepřáli Wladislawowi koruny České. Sněm ten byl opět jednau walnější, nežli kterýkoli předešlý za lidské paměti; mezi knížaty, pány a městy tam přítomnými šel wůbec hlas, že na trůnu českém ani Uher, ani Polák trpěti se nemůže, poněwadž král Český má býti přední světský

Digitized by Google

kurfirst w říši, následowně ne jiného prý rodu nežli 1471
německého. [27] Hlawní účel sněmu byla wýprawa wálečná proti Turkům, kteří této doby krutější nežli kdy wpády činiti počali do zemí říšských; papežův k němu legat, František kardinal Sienský, obáwal se, aby otázka česká nepotáhla k sobě weškeré bojowné síly německé, a nezmařila tím naděje na ochranu křesťanstwa: [28] ale právě sněm tento wíce nežli kterákoli jiná událost sauwěká wywedl na jewo kleslost národu we hrubé sobectwí a nejapnost weškerého ústrojí říše. Knížata i jiní sněmowníci trávili čas především hádkami o přednost w zasedání, o křiwdách a půtkách saukromých, o větší neb menší náhrady za potřebné oběti; mluweno dosti pěkně a nawrhováno i slibováno mnoho, w naději, že nic nedojde k místu, jelikož císaři, jenž chodil prý do zasedání dřímat, nedostáwalo se i práwa, i moci a wůle, prowesti uzawření sněmu proti wůli odpůrcův. Proto Čechům nehrozilo s této strany tenkráte nižádné nebezpečí.

Konečný wýjezd krále Wladislawa z Krakowa k Čechám udál se, ne jak ustanoweno bylo w den rozeslání swatých apoštolův, ale o deset dnův později, o

27) „Magna referuntur ex diaeta Ratisbonensi . . per mercatores . . . de alio et tertio rege Bohemiae eligendo. Nam neque Polouum, neque Hungarum regem Bohemiae pati vult synodus illa. Debet enim esse supremus clector imperii rex Bohemorum; ideo ex consequenti non alius nationis nisi Teutonicae.“ Tak psal Petr Eschenloer komusi dne 20 Jul. 1471. (MS. universit. Lips. 1092, fol. 329.)

28) Jeden ze společníkův legatowých, J. A. Campanus, psal toho času z Řezna: „Bohemica dissident: utinam non ad ceteram felicitatem Turci haec quoque accedat, quod est Bohemia vires et Hungaras et Germanas ad se pertractura omnes; quod si acciderit, periimus funditus.“ (M. Freheri Scriptt. rer. German. II, 293).

Digitized by Google

1471 25 Juli sw. Jakubě 25 července. We průwodu jeho byli kromě pánůw českých ze sněmu Kutnohorského wyslaných, tři biskupowé Polští, šestero knížat hornoslezských, Přemek Tošecký, Wáclaw Rybnický, Jan Ratiborský, Kazimír Těšinský, Jan Hliwický a Jan Zátorský; několik předních pánůw polských, mezi nimiž Stanislaw z Ostrorohu, Mikuláš z Kutna, Pawel Jasenský, wůdce wojska, Dobeslaw Lubelčík z Kurozwąk a jiní; pak Jan starší Dlugoš, kanownik Krakowský a dějepisec polský, doktoři, rytíři a šlechtici mnozí, branného pak lidu jízdných 7000, pěších 2000. Král Kazimír doprowodil syna swého až přes Oswětim, kdežto dne 29 července s ním se laučil. Pochodem tím slawným a hlučným zaměřil byl Wladislaw přes Opawu, kamž 3 srpna se dostal, [29] do Morawy, bezpochyby k Uničowu: ale od krále Matiáše swolány bywše rychle wšecky roty žoldnéřůw, které potud i w Čechách i w Morawě na rozličných místech válku wedly, aby zamezily jemu cestu, shlukly se u Lipníka, pod Zdeňkem ze Šternberka, Mikulášem Čuporem a Františkem z Háje, a poslali mu k Opawě odpowědné listy swé. Ačkoliw pak se prawí, že mladý Wladislaw, nic takowým nebezpečím odstrašiti se nedaw, na nepřátely upřímo táhnauti byl žádal: wšak w radě jeho uzawřeno jinak, obrácen směr pochodu k sewerozápadu přes Slezsko a město Nisu do Kladska; načež i uherský tábor rozejel se brzy opět.

3 Aug.

10 Aug. W sobotu den S. Wawřince wstaupil mladý král konečně na pomezí české. Na pohraničném příwrší

29) Že Dlugošowy „stativa circa oppidum Kloczko die Saturni tertia mensis Augusti“ na Opawu rozuměti se mají, wyswitá jak z wěci samé, tak i ze slow Eschenloerowých str. 228 a 246.

Digitized by Google

mezi Kladskem a Wartau, kdež wytesáno bylo z ka- 1471
mene umučení Krista Pána, [30] čekali naň u welikém
počtu a slawném ustrojení stawowé čeští, páni, rytíř-
stwo, města Pražská, zemané i poslowé z měst krá-
lowských, a w jich čele kníže Jindřich, co nejwyšší
heitman králowstwí; též z města Kladska i z okolí
shluklo se lidu množstwí nesčislné. Witán jsa král
slawnostnými řečmi hojnými, odpowídal wšem slušně
i opatrně; pak s koně ssednuw, pod šírým nebem
složil prwní swau přísahu wšem třem stawům, že
práwa, řády a obyčeje králowstwí Českého w pano-
wání swém wěrně zachowáwati a šetřiti bude. Potom
uweden jsa do města Kladska, ztráwil tu w rozličném
jednání dwa dni, w nichž ustanowen den korunowání
jeho w Praze napřed, a rozpisowána pozwání k němu
na wše strany. Potom táhna mimo Náchod a Hradec
Králowé, když blížil se w pondělí dne 19 srpna ku 19 Aug.
Praze, wyhrnula se mu polowice města jezdecky i
pěšky daleko do polí wstříc, witajíce jej slawně. Měl
tu „dle obyčeje starodáwního“ Pražanům učiniti zase
zwláštní přísahu před branami města: oni wšak, k jeho
žádosti, spokojili se složením od něho slibu toliko, že
wšecka jejich práwa i privilegia zachowána budau w
moci swé. [31] Na to wedli ho s plesáním do králowa
dworu na Starém městě; tu pak předstawiwše se jemu
mistři wysokých škol Pražských, dali mu w ruce za
dar zákon boží welmi čistě napsaný a připrawený, aby

30) Známo jest, že Dlugoš jak wůbec, tak i w této příležitosti zwláště, Kladsko důwodně ne k Čechám, ale ke Slezsku (t. j. ku Polsku) počítati chtěl, ačkoli toho nižádným důwodem nedolíčil, kdežto nám lze uwesti jich na sta proti němu.

31) W náhradu za to dal Wladislaw Pražanům 16 máje 1472 zwláštní zápis, že obmeškání přísahy té nemělo starým řádům a privilegiím jejich býti na škodu.

Digitized by Google

1471 w něm čta i se i lid podlé wůle boží uměl zprawowati.

22 Aug. O korunowání, kteréž dálo se we čtwrtek den 22 srpna w kostele sw. Wíta na hradě Pražském, nezachowaly se nám zprávy podrobné. Wíme jen, že účastenstwí domácích bylo hojné a radostné, ano wše kojilo se nadějemi utěšenými do budaucnosti: zahraničných však hostůw wzácných přišlo méně nežli kdy, ana řeč jest jen o přítomnosti poslůw od císaře, od knížat Saských a od markrabě Braniborského do Prahy wyprawených, též o několika šlechticích uherských. [32] Korunowal krále Mikuláš biskup Kamence Podolského, při assistenci jiných dwau polských biskupůw. Potom když Wladislaw jel w koruně s hradu do města nazpět, metány w lid peníze a groše mišenské, dle obyčeje starého. Totě wše, co nám o slawnosti té pozůstaweno.

Jednoho však ještě skutku téhož dne zamlčeti nesluší, pro následky, které z něho se wywinuly. Král Wladislaw mezi jinými milostmi, kterýmiž propůjčil se národu w den korunowání swého, také tau se oswědčil, že kázal propustiti z žalářůw wšecky wězně královské w Čechách. [33] Toho požili předewším onino půwodcowé a starší Jednoty bratří českých, kteréž král Jiří byl r. 1468 pro kacířstwí uwězniti a po wšelikých hradech královských rozsázeti dal; ti zajisté dostawše se na swobodu opět, tím méně ostýchali se hlásati slowo boží dle smyslu swého, čím mocnější ochrany

32) Dlugoš p. 469. Psaní Spišského hejtmana Předislawa 3 Sept. 1471 ap. Wagner, Anal. Scepus. III, 259. Katona XV, 493. Staří letopis. str. 207.

33) Dle zpráw zachowaných w Archiwu Bratrském w Herrnhutě (MS.)

Digitized by Google

napotom nadíti se mohli do bratří Towačowských z 1471
Cimburka, ježto bywše přední původcowé powolání Wladislawowa do Čech, stali se také předními radami a mentory mladého panownika, Ctibor co nejwyšší kancléř a spolu heitman markrabstwí Morawského, Jan pak co heitman kraje Boleslawského a co uznaný náčelník wšech horliwých kališníkůw. Jejich přízni počala zmáhati se tato sekta od té doby wždy walněji, a bratr Řehoř, kněz Michal z Žamberka, Tůma z Přelauči i jiní spatřili se brzy w čele sborůw po městech českých i morawských hojně rozwětwených, a obracujících swé zření hlawně ke sboru we Mladé Boleslawi pod ochranau Jana z Cimburka powstalému, — pročež i často celá sekta „bratřími Boleslawskými“ slula, — na Morawě pak udržel se přední sbor jejich w městě Přerowě, ačkoli panstwí to již r. 1470 Albrechtowi Kostkowi od pana Ctibora postaupeno bylo. Nenít owšem řeči o baurech a půtkách náboženských za celého kancléřowání páně Ctiborowa (1471—1479), jakkoli horlili proti té sektě zwláště králowá Johanna i bratr její Lew z Rožmitála, králůw nyní nejwyšší hofmistr.

Král Wladislaw mezitím, jakkoli tu z přirozené dobromyslnosti wůbec, tu z šetrnosti ku kancléři swému zwláště, mírně se chowal ku podobojím, jež i hájiti se byl zawázal, nezmeškal nicméně žádné příležitosti k oswědčení sebe co wěrný a rozhodný přiwrženec církwe katolické. Již při korunowání swém přijímal werejně jen pod jednau spůsobau, a přičiňowal se snažně o zwelebení opět nejen arcibiskupstwí a kapituly Pražské, ale i celé hierarchie české. Tomu wšak tenkráte největší překážkau byli katoličtí preláti sami, ježto z přikázaní legatůw papežowých stranili horliwě králi

Digitized by Google

1471 Matiášowi, a nyní na sněmu Řezenském w říši proti Wladislawowi brojiti nepřestáwali. Z celé kapituly nepozůstalo bylo w Praze nežli dwa neb tři kanownici, a to jen k ochraně reliquií w kostele S. Wíta, ježto pro interdikt weřejný jen saukromí tytýž služby boží wykonáwali. Proto také přišlý s králem kanownik Krakowský Jan Dlugoš, jenž měl dosednauti na stolici arcibiskupskau w Praze, poznaw poměry úřadowání swému naprosto nepříznivé, wolil raději odříci se důstojenstwí podáwaného, nežli podniknauti boje nekonečné jak s jedné strany se dworem papežským, kterémuž wěrně oddán byl, tak s druhé strany s duchowenstwem husitským, kteréž w ohawnosti měl. [34]

Komonstwo Polské, přišedší s králem, nemohlo w Praze bydliti dlauho, aby neupadalo w nesnáze i půtky s obywatelstwem domácím, tytýž i krwawé. Proto
20 Sept. wytáhnuw král dne 20 září osobně do Kutnéhory, aby uwázal se w požitky horské i mincowé, w jichžto držení byl potud kníže Jindřich, wywedl s sebau také z Prahy wšecky swé hosty Polské, z nichžto jedni wrátili se do Krakowa přímo, jiní ale, a zwláště lid branný pod Pawlem Jasenským, ubírali se přes Morawu do Uher, kdežto mezitím byly počaly připrawowati se

34) Psaní hejtmana Předislawa již dotčené; srown. Pešina Phosphorus septicornis, a Joannis Dlugoss Vita. Poslední tento prameu, prawě: Renuit Pragensem episcopatum, cum illic esset cum rege coronando; ea tamen conditione ipsum susceпturum se asseveravit, ut Bohemi Romanae ecclesiae unirentur; sed Bohemis renuentibus, ipse quoque oc. — skutečných příčin, pro kteréž Dlugoš odříkal se arcibiskupstwí Pražského, buďto sám neznal, aneb aspoň wyložiti nechtěl. Nelze zajisté domýšleti se té nemotornosti do Dlugoše, aby Čechům kladl byl za wýminku swého swolení to, co tito již od šedesáti let, s nasazením swých hrdel i statkůw, odpírali swětu weškerému.

Digitized by Google

věci nowé. Jen několik dwořanůw Polských wrátilo 1471
se s králem do Prahy zase, aby ostříhali osobu jeho
před úklady nepřátel zjewných i tajných. Mezi těmito
wyznamenal se mnoholetým působením swým přední
jeho komorník Jan Sokolowský z Wrance, ode mládí
jeho hlawní strážce, rádce a přítel, bez jehožto wědomí
a wůle téměř nikdo nemíwal přístupu k němu.

Digitized by Google

ČLÁNEK DRUHÝ.

NEROZHODNÉ BOJE A WYJEDNÁWÁNÍ MEZI KRÁLI.

Nezdárný pokus o svržení Matiáše s trůnu. Nový papež Sixtus IV. Sněmové čeští a kníže Viktorin. Nesnáze katolického duchowenstwa w Čechách. Synowé krále Jiřího na Kladsku a jejich odřeknutí se kalicha. Nowý legat papežský w Uhřích a w Polsku; příměří Budínské a sjezd w Německém Brodě. Kníže Viktorin wykaupil se postaupením města Kolína Matiášowi; Wilém z Pernštejna. Sjezd w Nise a první sněm w Benešowě. Wlastenecký duch národu a chowání se k němu obau králůw. Sjezd w Opawě jalowý. Císařowy auklady proti Matiášowi, a zahraničné poměry české. Dwě sobě odporné smlauwy a druhý sněm Benešowský. Král Matiáš u Hradiště a sjezd na Polné. Weliká válečná výprawa we Slezsku, Arnošt Saský a páni čeští co prostředníci. Osobní králůw sjezd a snešení Wratislawské. Král Matiáš we Wratislawi. Matiáš zamítá narownání nawrhowané sněmy Pražským i Brněnským.

(R. 1471—1475).

1471 Následkem událostí posud wyprawowaných kralowali w Čechách již dwa králowé a oba cizinci, Wladislaw Polák a Matiáš Uher; onen rodilý a wzrostlý we wzduchu panowničím a powolaný na trůn z boží milosti, a wšak dle wůle většiny národní; tento samozwanec mezi mocnáři, ale požádaný a hájený od hierarchie i od šlechty. Wladislaw byl mladík dobromyslný

Digitized by Google

a dobře zwedený, nesobecký a neschopný ukřiwditi 1471
komu, ale bez energie, bez wyššího wzletu ducha i bez zkušenosti; neumělť ani skrotiti wášní bezuzdných, ani odolati prosbám nezbedným, ani počítati a hospodařiti. Matiáš naproti tomu, muž dospělý, činnosti, ráznosti a bystrozrakosti neobyčejné, byl w dobývaní moci a panstwí nenasytitelný, bez ohledu a swědomí, schopný jak nejušlechtilejších myšlének, tak i nejšerednějšího sobectwí, ukrutenstwí a podwodu. Onen měl we své moci skutečnau korunu, hlawní sídlo a celé řádné ústrojí státu: tento panowal we wětší části zemí ku koruně připojených. Nemělali koruna Česká zůstati nawždy roztržena, musel jeden z obau panowníkůw buďto ustaupiti dobrowolně, aneb mocí a násilím wypuzen býti.

I bylať owšem čáka, že s osudem takowýmto potká se Matiáš Uherský. Boj wedený pro panowání w Čechách počínal již i w Uhřích nésti trpké owoce; nespokojenost mezi wšemi stawy královstwí toho zmáhala se každým rokem zwláště ze dwau příčin: že wálka ta plodila i požírala wždy nowých daní bez míry a konce, a že utrácení sil státních na západu obnažowalo a slabilo zemi na jihu, zejména proti Turkům, kteřížto w běhu léta 1471 po třikrát obnowili wpády swé do zemí křesťanských. Osobní králowa zpupnost w obcowání a přílišná žárliwost na užíwaní moci panownické mohly owšem dotýkati se jen těch jeho rad, kteří nepodrobowali se wůli a rozmarům jeho naprosto. Mezi takowými zaujímal prwní místo Jan Vitéz, Slowan rodem, někdy Matiášůw pěstaun a biskup Waradínský, jenž r. 1458 i s králem Jiřím nejwíce byl přispěl ku powýšení chowance swého na trůn Uherský; muž wysoce wzdělaný, prwní zakladatel někdy

Digitized by Google

1471 university Prešpurské, powěstné knihowny Matiášowy a jiných ústawůw naučných i krasoumných,[35] nyní arcibiskup Ostřihomský a primas Uherský, jenž co králůw otec jsa wzýwán, w jeho radě po mnohá léta míwal přední hlas, až poměr takowý pánowitému Matiášowi tak protiwným se stal, že nerozmýšlel se urážeti jeho, zřejmě přednost dáwaje biskupu Jagerskému Janowi Bekensloerowi, rodem Wratislawanu. Newděčnost ta, i wymáhaní na něm, jakož i na weškerém stawu duchownim w Uhřích, daní neslýchaných, (owšem s powolením a radau papežského legata Rovarelly, aby wždy dostáwalo se potřebného nákladu ku potlačení kacířůw Českých), dojímaly arcibiskupa tak, že konečně postawil se w čelo nespokojencůw, a we srozumění jak s císařem Fridrichem, tak i s králem Polským Kazimírem, jal se ukládati o swrhnutí Matiáše s trůnu a wypuzení jeho netoliko z Čech ale i z Uher samých. Celé rozwětwení a ustrojení tohoto spiknutí newyšlo nikdy na jewo; prawilo se, že w celém králowstwí sotwa dewět stolic, a ještě méně předních pánůw, zůstalo Matiášowi wěrných; ostatní dali prý swau wůli k tomu, aby z Polska Kazimírůw druhorozený syn Kazimír, (tentýž, co později za swatého wyhlášen jest), do Uher požádán byl, a poselstwí hojná chodila o to do Krakowa. Zprawen jsa o tom Matiáš, pospíšil si z Jihlawy do Budína; i poznaw nebezpečí mnohem oprawdowější, nežli se byl nadál,

35) Tak swědčí o něm Vespasiano da Bisticci, florentinský učenec a knihkupec († 1498), jenž sám jemu a synowci jeho Janu Pannoniowi zjednáwal byl knihy wšeho druhu, we swém díle „Vite di uomini illustri del secolo XV," jež wydali tiskem teprw za naší doby Angelo Mai a Adolfo Bertoli, (tento we Florencii 1859, 8.) Srwn. Katona histor. crit. regum Hungar. XV, 542 sq. 560 sq.

Digitized by Google

genialním důmyslem, ale beze mrawních rozpaků, 1471
klestil si cestu k zachování swému. Jakkoli hojné měl
wýstrahy zwláště od kanownikůw Ostřihomských a mě-
šťanůw Wratislawských, stawil se přece jakoby o zradě
a spiknutí ani netušil, a chowal se ke wšem podezřelým
tím laskawěji; powolal wšak rychle téměř wšecky swé
žoldnéře netoliko z Čech a z Morawy, ale i ode hranic
tureckých do Budína k swé ochraně. Na to rozepsal
tamtéž sněm walný (w měsíci září), k jednání o dů- m. Sept.
ležitých potřebách zemských, a užil příležitosti té, aby
přední sněmowníky tu získal sobě podtají dary a sliby,
tu zastrašil neodolatelností moci swé; nejmocnějšího a
nejnebezpečnějšího ze wšech, Mikuláše Ujlakyho, na-
klonil sobě tím, že splniw slib daný přede dwanácti
léty, učinil ho nyní skutečně králem Bosenským in
partibus; hlawy spiknutí, arcibiskup Jan Vitéz a pan
Rinolt z Rozgoně přijeli na sněm pod gleity, biskup
Janus Pannonius pro nemoc přijeti nemohl. Teprw
když nabyl král jistoty o většině sobě přízniwé, jal
se mluwiti sněmowníkům, kterak doslechl o nespokoje-
nosti mnohých, ne s ním, ale s úředníky jeho, a slibo-
wal potrestati i oprawiti přečiny jejich; i nikdo ze
přítomných neodwážil se přiznati se zjewně k odporu.[36]

36) Panu Janowi z Rosenberka poslány byly w měsíci Oktobru 1471 následující „nowiny z Uher“: „Najprw, že JMtí (krále Matiáše) wěci w Uhřiech dobře stojie, že wšichni páni preláti u JKMti w Budíně byli sú, a že pamětníkow nenie, by tak weliký sněm byl. Než kněz arcibiskup Ostřehomský, ten nechtěl bez gleitu jeti, a p. Rinolt. A preláti a páni wšichni králi radili, aby jim gleitu nedáwal, než aby bez gleitu jeli; a tak že kněz arcibiskup přijel a s králem JMtí wedle JMti wuole o wšecky wěci uhodil. Tu král ke wšem prelátóm a pánóm nadhlas mluwil, a řka: Slyším, že dáwáte některým úřadníkóm mým winu, žeby wám nějaké nesprawedlnosti činili; teď je wšecky máte, ktožkoliwěk kterému z nich w čem

Digitized by Google

1471 Tímto spůsobem odjata zpaměť přewaha mrawní w zemi a upewněna zase moc králowská, dříwe ještě nežli moc nepřátelská zjewila se w poli otewřeném.

Polský král Kazimír znám byl co muž dobromyslný a bez wášní, ale také bez podnikawosti a důrazu, a wždy chudý, an neuměl aneb nedbal hospodařiti s důchody rozlehlé říše swé. Protož ačkoli po dlauhém rozmýšlení přistaupil k náwrhům Vitézowým, ježto podáwali také nejlepší spůsob, rozhodnauti a ukončiti otázku českau, nechápal se jich wšak s tau energií, jakowé bylo potřebí proti odpůrci nad jiné bystrému a činnému. Kníže Kazimír wydal w Krakowě teprw 20
20 Sept. září manifest, sepsaný prý od Jana Vitéza, jímž Matiáš wyhlášen byl za usurpatora w Uhřích a opowěděna mu
2 Oct. wálka; w pochod ale dal se teprw 2 října s 12,000 lidu branného, ku kterýmž potom přibyli ještě z Čech ti, kteří tam doprowodili byli krále Wladislawa, pod wůdcem Pawlem Jasenským. Stihnul pak přes Podo-

winu dá, nechci já žádného zastati; neb já jim nepřikazuji, aby komu w čem křiwdu činili. Žádný jich newinil. Dále JMt mluwil, že slyší, žeby JMti pomlúwali, že bera z této země penieze, že je do Čech a do Morawy nakládá. Řekl JMt jim: Wiete to dobře, že sem té wálky proti kacieřóm neučinil sám z swé hlawy, ale s waší radú, a wy ste mi řekli k tomu radni a pomocni býti; znáteli se k tomu? A oni řekli, že znají. Chceteli mi ještě k té wěci radni a pomocni býti, abych tu wěc bohdá k chwále boží a sw. stolici apoštolské přiwedl? Wšichni řekli, že chcem rádi. Swolujeteli se powrub mi dáti? Wšichni swolili. A já wás napomínám wšechny pány, aby swé korúhwe měli a s nimi táhli, a tak je zuosazowali, jakož na to slušie, kdyžby toho potřebie bylo. Také k tomu swolili A p. Freistatského (Mikul. Ujlakyho) udělal králem Bosenským" oc. (Wiz Archiv český, V, 330.) — Zdá se přece, že celé toto líčení barwau králowau příliš nadsazeno jest, a že sněm uherský nedal s sebau nakládati tak pánowitě, jak tomu chtěl dopisowatel nejmenowaný. —

Digitized by Google

linec a Šáryš, mimo Košice a Jager, teprw 8 listopadu 1471
k Hatwanu, bez odporu a boje a také beze wší škody 8 Nov.
pro zemi, nedaw nikde drancowati, jakožto w naději budaucí král Uherský. Awšak jakož nikdo nestawil se mu na odpor, tak ani nepřipojil se k němu w Uhřích nikdo; a to bylo větší příčinau, nežli nedostatek paliwa neb i zakládaný u Pešti tábor, že obrátiw se stranau, cauwnul pomalu až k Nitře, kteráž k rozkazu Jana Vitéza jemu otewřena byla. Matiáš obáwaje se zrady we wojsku swém, nečelil jemu, aniž pronásledowal ho, pokud se mu nezdařilo, smířiti se na oko s „otcem" Vitézem, jemužto slibowal wraucně polepšiti sebe. Nadarmo wystříhal starce synowec jeho Janus Pannonius, powahy Matiášowy lépe znalý; smíření následowalo předce w Ostřihomi dne 19 prosince, načež 19 Dec.
wojsko uherské hned táhlo před Nitru. Mezitím část wojska polského, pro nezaplacení žoldu, již opustila byla knížete Kazimíra; kterýžto, aby w Nitře zawříti se nemusel, a od nepřítele dobýwán nebyl, zůstawiw tam posádku čtyr tisíc branných pod Pawlem Jasenským, ještě před Matiášowým přibytím dne 26 prosince 26 Dec.
cauwnul dále až k Jilawě. Tím wším již rozhodnut byl i osud wálky, i otázka o nezlomení Matiášowy moci; aniž nám potřebí wykládati o dalších mezi Poláky a Uhry potržkách, ježto nepříznіwý pro Poláky konec wzaly.[37]

37) Uwedeme zde jen to, co we příhodách těchto značí a do swého swětla stawí duchowní powahu krále Matiáše, která i w dějinách českých důležitým byla momentem. Dne 18 ledna 1472 dáwal Matiáš Zdeňkowi ze Šternberka zprávu o wzdání se Nitry w tato slowa: — „Potom Nitru obehnali sme, a tu sú nám žádného odporu neučinili; a potom skrze biskupa Pětikostelského (Jana Pannonia) smlauwa učiněna jest, že sú oni s zámku tohoto wšeci sjeli a nám slíbili žádné škody w

Digitized by Google

1471 Hlawní příčinu tak neslawné katastrofy hledati sluší ne snad w menší statečnosti bojowníkůw polských, (z nichžto weliký počet krom toho za žold ne králi swému, ale Matiášowi byl slaužil), nýbrž w nedomyslnosti dworu Polského při zprawě finanční, která zápasíc s wěčnými nedostatky, zawinila bohužel i jiné poklésky politiky polsko-české, o nichž ještě wypra-

zemi naší z ní táhnauce nečiniti.“ — „My také potom tyto dwa zámky, Lubinu a Michalowu horu, (Dlugoš dí „Michalow et Vbyena,“ p. 478,) pojednú obehnali sme, a s boží pomocí jich w témdni dobudeme, a tak těm Polákuom konec učiníme.“ W dušce k tomuto we wojště blíž Lubiny datowanému, od W. Březana w historii rodu Šternberského zachowanému psaní, doložil král tuším wlastní rukau sám: „Také milý pane Zdeňku, jistěť píšeme, že jakž jsme živi, nikdy sme hlaupějších, leniwějších, opilejších, nestatečnějších a putanějších newiděli, jako sau páni Poláci byli; a tak se nám zdá, že jsau tak žični té jisté jízdy, že jest drugam leb stłučona, že se jim nejednomu białego jagodnika w roce niespodoba píti. A tuto ceduli přečta, wěříme, že třikrát na jedné noze pro nás poskočíš.“ — Tomuto rozpustilému, do jiného jazyka nepřeložitelnému humoru w kontrast se stawí onen spůsob, klerým zachowal se ke swému někdy „otci“ Janowi Vitézowi, jakmile pominulo nebezpečí. Podrobnosti, které o tom podáwají netoliko Dlugoš (p. 468), ale zwláště Vespasian da Bisticci, jsau ukrutné; Bonfini a jiní uherští chwalopisci jen lehce jich dotýkají. Slawné umluwy míru mezi králem i arcibiskupem, stwrzené netoliko jimi, ale i wšemi předními důstojníky říše uherské, (dd. 19 Dec. 1471 a 1 Apr. 1472), čtau se ap. Katona XV, 511—517, a 554—559. Nicméně powolaw král arcibiskupa k sobě do Budína pod gleitem, nakládal s ním co s wězněm swým; a když úřednici zdráhali se wzdáti králi zámkůw arcibiskupowých, lečby prwé pána swého na swobodě widěli, Matiáš dal jej woditi před ty zámky a trýzniti před očima wěrných jeho služebníkůw, aby je ke wzdání donutil, až usaužený stařec, mrtwicí raněn byw ze strachu, umřel konečně 8 Aug. 1472. Synowec jeho Janus Pannonius nemocí sklíčený daw se na autěk, skonal také na cestě w Charwatech. Wšech jejich pokladůw naučných i umělecký ch zmocnil se král. Vesp. da Bisticci l. c. —

Digitized by Google

wowati budeme, kdežto Matiáš uměl držeti komoru 1471
swau wždy w dobrém pořádku; neboť již tehdáž peníze bywaly předni podstatau a potřebau šťastného wálčení. Nemalá wýhoda u wojska Matiášowa byla také ta, že po starotáborsku wůdcowstwí w něm dáwáno ne urozenosti, ale osobní schopnosti, kdežto mezi Poláky zachowáwán ještě středowěký obyčej wojsk feudálních, u nichž welicí pánowé bywali wždy rodilí wojwodowé. Konečně nabywala také hlawní wáhy w záležitostech těchto podpora dworu Římského, který nepřestáwal straniti králi Uherskému rozhodně a důkladně, co přednímu obhájci swému jak proti Turkům, tak i proti kacířům.

Papež Pawel II, původce welikých neřestí w národu Českém, skonal náhle mrtwicí jsa raněn dne 27 čerwence, a na jeho místo wstaupil kardinal František della Rovere, františkánský general, pod jmenem *Sixtus* IV, dne 9 srpna 1471. Nowý papež nelišil se w ničem 9 Aug.
od předchůdce swého při uważowání a rozhodowání sporůw mezi panowníky na wýchodu Ewropy, ačkoli s počátku posla Wladislawowa, kterýž mu byl oznámil zwolení a korunowání jeho w Čechách i s oswědčowáním poslušenstwí, přijal byl wlídně, a potěšil i psaním nowému „králi“ swědčiwším; wyslal spolu také zwláštního nuncia ku králi Kazimírowi, aby odwedl jej od nepřátelských předsewzetí proti Matiášowi. Brzy wšak, doléhaním zwláště fanatického legata Rovarelly, změniw úmysly swé, přikázal wšem Čechům přísně, neslušeti pod jiného krále, nežli pod Matiáše, a dal i do klatby jak wšecky tohoto w Čechách odpůrce wůbec, tak i krále Kazimíra i Wladislawa zwláště, ano i biskupy ty polské, kteří Wladislawa w Praze byli korunowati se opowážili. Awšak děsných někdy těchto

1471 hromůw Vatikánských již tak málo si wšímáno, netoliko w Čechách, ale i w Polště, že w lidu o nich téměř ani řeči nebylo; ba i kurie Římská, widauc neprospěch swůj, brzy dala je sama w zapomenutí.[38]

O *sněmích českých*, kteřížto za té doby nejprw dne
1472 16 října 1471, potom až do 20 máje 1472 častěji w Praze držáni jsau, nemáme bohužel žádných určitějších ani zápisůw ani pamětí. Na jednom z nich měl i král Matiáš posla swého, nejmenowaného biskupa, jakož poznáwáme z odpowědi, která dána byla ode stawůw na jeho poselstwí. Byly totiž opakowány náwrhy již známé, aby rozeznání o práwu ku koruně české, náležíli Wladislawowi neb Matiáši, dáno bylo do rukau papežowých, aby Matiáš uznán byl za poručníka Wladislawowa, tento pak za nápadníka w Čechách po smrti onoho atd. Přitom wyhrožowáno, nestaneli se tak, že Matiáš, jakkoli pokoje milowný, práwa swého ku koruně České mečem dowede atd. Odpowěd od sněmu na to daná byla důstojná a důkladná; škoda jen, že se nám ani w půwodní swé formě, ani celá nezachowala.[39] Prawili stawowé, že pokoje jak wůbec, tak i s krá-

38) Klatebné bully papežowy ode dne 1 března 1472 proti Kazimírowi, Wladislawowi, Polákům, Čechům i wšem wůbec krále Matiáše nepřátelům, tištěny jsau nejnowěji w díle: Aug. Theiner Monumenta historiae Hungariae, tom. II, Romae 1860 fol. p. 431—34. Tamtéž ale, w instrukci nowému legatowi do Uher a Polska w máji r. 1472 dané, již nejen Kazimír sluje zase carissimus in Christo filius, nýbrž (p. 439) také wýminky se udáwají, pod kterýmiž by Wladislaw za krále uznán býti mohl.

39) W Dobnerowých Monum. histor. Bohem. tom. II, p. 431—35 podáwá se jen nowý překlad její latinský s doložením: cetera desunt. Dobner klade nedatowaný ten akt do r. 1474 neb 1479: ale již jiní před námi poznamenali dle obsahu jeho, že náleží do doby nedlauhé po korunowání Wladislawowu, ještě před příměřím 31 Mart. 1472 w Budíně uzawřeným.

Digitized by Google

lowstwim Uherským zwláště sobě přejí, ale násilí každému že také násilím opříti se dowedau, jakož o tom prý swědčí wítězné boje ještě nedáwno pod chrabrým králem Jiřím i proti Matiáši samému, i proti celému takořka světu wedené. O práwu Matiášowu ku koruně České buďto přirozeném, buďto náležitau cestau nabytém, že jim nic není wědomo, to že přísluší králi Wladislawowi w každém ohledu celé a nedá se děliti. O Matiášowě lásce ku pokoji že wydáwají trpké swědectwí města, hrady a wsi w Čechách popleněné a chudina od jeho wojákůw odrancowaná; at prý jen on sám dá pokoj Čechům, pak že ho bude we wlasti jejich dosti. Saudu papežowa we wěcech křesťanské wiry král Wladislaw že nikoli pobíhati nebude: ale králowstwí jeho české že jest swobodné, o tom s nikým že sauditi se nemá. Dwau králůw Čechy tak málo prý snesau, jako nebe dwau sluncí, aniž že potřebí Wladislawowi jakéhokoli poručníka; stawům českým že přísluší nařiditi o zletilosti panowníkůw swých, a dobrých rádcůw že mladému králi nedostáwati se nebude atd. 1472

Není pochyby, že na sněmích dotčených jednalo se hlawně o splnění záwazkůw, které na se byli wzali Kazimír i Wladislaw při nabýwání koruny České. Nejpilnější mezi nimi byli: 1) o zaprawení dluhůw po králi Jiřím pozůstalých, čili o wywedení z nich synůw královských, jejichžto statkowé rodinní slaužili za zástawy, spolu se statky korunními; 2) o wybawení knížete Viktorina z wězení uherského; a 3) o náhradu knížeti Albrechtowi Saskému za pomoc, kterauž činil wojskem swým při posledním wolení krále. Dostiučinění požadawkům těmto wymáhalo předewším hojné zásoby we státních kasách: a tyto byly w Polště té

Digitized by Google

1472 doby již tak wyčerpány do dna, že král Kazimír netoliko wojsku swému nemohl platiti žoldu, ale i sám s rodinau swau často trpkau nauzi trpěti musel; w Čechách pak neměl král, kromě požitkůw z hor Kuten, toho času prawě jalowých, téměř nižádných důchodůw, jelikož již wšickni byli rozzastaweni. Z toho sauditi jest, jak neprospěšné muselo býti každé o těchto wěcech jednání, a jewí se také z té okolnosti, že ony wšecky ještě po drahně létech zůstáwaly newyřízeny; nicméně snadno jest pochopiti, proč populárnost nowého krále, při wší jeho dobromyslnosti, rychle klesati počala. Od Albrechta Saského přišedše poslowé, upomínali důtkliwě: ale jim wyhýbáno se také tau odpowědí, že wojsko saské nadělalo w Čechách i škod nad míru, a počítáno summy proti summám.

Kníže Viktorin, krále Matiášůw wězeň, přijel z ne-
1 Febr. nadání dne 1 února 1472 do Prahy osobně,[40] a příjezd jeho měl pro Čechy důležité, awšak ne weskrz blahodárné následky. Učinilť on byl, jakož později na jewo wyšlo, tajnau s Matiášem úmluwu, že nebudeli wykaupen stotisíci dukáty, kteréž za jeho propuštění požadowány kategoricky, přičiní se, aby zjednal wěziteli swému wolný do králowství Českého přístup. Zdá se, že zbawen byw naděje na trůn český sám, nedopřál ho Wladislawowi, šťastnějšímu saupeři swému. Prawili sme, že byl již w Uhřích složil do rukau legata Wawřince Rovarelly wyznání wíry katolické, což owšem u Čechůw posawad zůstáwalo tajemstwím: ale sešed se s bratry swými, nepominul nabízeti jich ku kroku podobnému, a podporowán byl w tom i od manželek
9 Mart. jejich. Bratří wšickni, bywše dne 9 března pospolu na

40) Nicol. Henelii annales Silesiae ap. Sommersberg, II, 352. Monum. histor. univ. Prag. II, 122.

Digitized by Google

Poděbradech, sídle praotcův swých, rozdělili se mezi 1472
sebau o dědictwí swé jak spupné, tak i zápisné. Knížeti Viktorinowi připadly we Slezích knížetstwí Opawské a hrad řečený Hradec se příslušenstwím; w Čechách, kdež po prwní manželce swé Marketě z Pirkšteina, páně Ptačkowě dceři, držel byl Polnau (nyní w moci Zdeňka ze Šternberka) i Rataje, obdržel jen město a panstwí Kolín nad Labem. Knížeti Jindřichowi dostaly se we Slezsku knížetswí Minsterberské a Frankštein, w Čechách hrabstwí Kladské a panstwí Náchod i Kunětická hora se wšemi jejich příslušnostmi. Knížeti Hynkowi přičteny Poděbrady a Kostomlaty, panu Bočkowi pak rozlehlé panstwí Litické a zápisné hrady Welíš s Jičínem i hrad Mostský s městem; jen některá zboží pozůstawena ještě w nedílu pro společné záwady.[41]

O jednání sněmownim za příčinau knížete Viktorina zachowala se mezi nowinami za obyčejem tehdejšího wěku wůbec rozpisowanými následující pamět: „Sněm tento (dne nám neznámého) jest nejprwé pro kněze Viktorina, a druhé pro ty nepřátely, kteříž jsau na Budyni a na Duchcowě. I což se dotýče kněze Viktorina, tu jest mluweno široce, kterak jest zašel pro tuto zemi, ne swéwolně, než z rozkázaní krále otce. I žádal, aby jemu země wšecka pomohla, až tak, že chtěli, aby byla berně složena po půl úroku. Ale ihned tomu sau odepřeli zemané, prawíce, že král Polský slíbil u Hory na sněmu (27 máje 1471,) a potom král

41) Ceduli dílčí z originalu podnes w Olešnici we Slezsku chowaného wypsawše, dali sme otisknauti mezi jinými zápisy knížat Minsterberských w Archivu českém, I, 300 - 306. Tudy jewí se neprawda domněnek Pešinowých (Mars Moravicus, p. 869), jenž knížeti Viktorinowi, kromě Kolína, také Nimburk a Pardubice připisowal.

Digitized by Google

1472 Wladislaw se zapsal (16 čerwna,) že mají jemu pomoci. I zůstali na tom, že má jeti osobně kněz Viktorin, a král s ním má poslati některé z pánůw a rytířstwa i z měst, k otci králi starému, aby se k tomu přičinil. Pakliby toho neučinil král, tehdy chtí teprw na to dáti odpowěď rytířstwo. Než swolili zemané pomoc králi po dwau groších českých s hlawy: ale města ještě nepoložili na se. Pak což se dotýče nepřátel: tu swolili se wšickni, aby byla wolána wojna ihned, a když král dá wěděti týden napřed, tehdy aby s ním táhli, že sám chce táhnauti osobně. A toto jest znamenitě mluweno, kterak pan Zdeněk (ze Šternberka) psal králowé (Johanně,) a také Stranowský i jiní mluwili též ode pana Zdeňka, žeby rád již widěl pokoj a dobré této země. I mluwili k tomu wšickni jednostejně, prosíce králowé a knížat, aby ráčili wziti tu práci na se u pana Zdeňka, zdali by mohli k čemu přiwesti dobrému. I swolili k tomu knížata i králowá tak, že budeli potřebí aby koho k sobě požádali z pánůw a zeman i měst, že má jim král býti powolen."[42]

Nezdá se, žeby kníže Viktorin, dle snešení tohoto, byl zabral se do Polska ku králi Kazimírowi, an dle swědectwí Michala, probošta Kladského, ztrawil wětší díl léta 1472 we společnosti bratra swého knížete Jindřicha na Kladsku. Kladsko bylo pewnost za onoho wěku tak znamenitá, že nepřátelé, jakkoli blízcí, nikdy ani nepokusili se o ně; byla to, zwláště napnuti Slezsku, nepřemožená hradba moci a panowání netoliko domu Poděbradského, ale i říše české wůbec.

42) „Nowiny" tyto nalezli sme w archivu Třeboňském. „Nepřátelé na Budyni a Duchcowě", byli bezpochyby posádka krále Matiášowa, uwedená tam od Jana Zajíce z Hasenburka, pána na Budyni.

Digitized by Google

Wojenská její posádka, pod statečným heitmanem Ha- 1472
nušem z Warnsdorfu, byla prawý bič boží na wšecky odbojníky krále českého, a zwláště na Slezáky, činíwajíc do krajin blízkých i dalekých nenadálé a obyčejně wítězné a zhaubné jízdy, kamkoli kdy poslána byla ku potrestání nepřátel; proto stala se byla i znamenitým pramenem důchodůw pro knížete Jindřicha, jelikož ze celých téměř Slez nosíwaly se w určité doby umluwené holdy na Kladsko, aby odwráceno bylo kruté jejich plenění. Obywatelé Kladští byli wesměs Němci a katolíci, a nedělili se od Slezákůw nežli politickým swým, ne tak wyznáním jako chowáním, newykračujíce nikdy z wěrnosti a poslušenstwí ke wládě české. Ale právě proto stíhal a swíral je tím krutěji a bolestnějš onen interdikt, kterým církew Římská pomáhala moci světské w boji proti Čechům; nebylo jim nikterak možné dowolati, doprositi, ba doplatiti se řádných služeb božích, lečby prwé zpronewěřili se wrchnosti swé, a za příkladem jiných opásali se mečem proti nenáwiděným kacířům.

Nebude od wěci, přihlednauti k této stránce tehdejšího weřejného žiwota trochu blíže, aby lépe porozumělo se událostem následujícím. W měsíci dubnu 1472 wyprawila kapitula Pražská Mauricia převora kláštera sw. Dobrotiwé do Uher k legatu Rovarellowi a ku proboštu swému Hanušowi z Kolowrat, (jenž jsa spolu kanowníkem Jagerským, zdržowal se tehdáž právě w Jagru). W instrukci jemu dané, aby domáhal se zmírnění přísných potud zápowědí a pokut církewních, a zwláště interdiktu, prawí se, že postawení duchowenstwa katolického stáwalo se co den nesnesitelnějším, pro rostaucí w národu netrpěliwost a newoli. Katolíci nejen že již neposlauchali kněží swých a bez

Digitized by Google

1472 bázně i kázně obcowali a wšeliké obchody wedli s kacíři, ale jsauce proto káráni, že reptali a stawili se na odpor, prawíce, že nikdo kromě kněží nepobuřowal země, že královstwí jen jejich příčinau se hubilo a plenilo, neb oni že wšeho zlého byli původem. Ti kteří od poslušenstwí někdy krále Jiřího, nyní Wladislawowa, odwesti se dáti nechtějí, že zdráhají se podáwati farářům swým jejich práwa i potřeby, lečby prwé konali služby boží a posluhowali swátostmi; a když faráři z nauze jinam se utíkají, že lid opuštěný obrací se ku kacířům. Nedáwno wyhnal prý pan Jan Towačowský z Cimburka wšecky kněží z města swého Mladé Boleslawi, pro zachowáwaní od nich interdiktu; jiní, jako pan Jan z Rampowa, že mocí donucují faráře své k wedení řádůw církewních; a nejeden kněz že jen proto dowoluje si někdy zrušiti předpisy interdiktu, aby lid jeho nechwátal připojiti se ku kacířům. Nikdo že netěší se wíce z přísnosti církewních censur a pokut, nežli právě kacíři tito, ježto jimi nabýwají prý wždy nowých wyznawačůw a t. d.[43] Ale biskup Rovarella nebyl ten muž, jenž by se byl dal oblomiti, kdekoli jen opodál o kacíře jednalo se.

Také kníže Jindřich welmi netrpěliwě snášel interdikt nad Kladskem prohlášený a zachowáwaný ještě přísněji, nežli kde jinde; hněw jeho zwláště obracel se proti proboštu tamějšího kláštera řeholy augustinské, někdy arcibiskupem Arnoštem z Pardubic založeného, Michalowi Čechericowi z Nisy, jenž powažowán jako domácí kaplan knížecí, ale pro uwarowání se wšelikých konfliktůw uchýlil se byl do Wratislawi. Když pak na

43) Instrukce ta, nadepsaná „Memoriale pro fratre Mauricio priore S. Benignae", nachází se s jinými té doby listinami nedatowaná in Actis consistor. Prag. U, III.

Digitized by Google

konci měsíce máje 1472 týž kníže, vrátiw se s rodi- 1472
nau swau do Kladska, dal ho wolati k sobě se zwláštním důrazem: probošt, newida jiného prostředku zachowati klášter, aby nebyl snad zrušen, poručil se pánu bohu,[44] a pojaw s sebau přewora swého Mikuláše, jenž dobře prý uměl česky a i sice u knížete byl w milosti, odwážil se jíti k němu, třebas prý bylo i k mučennictwí jistému. Ale jakowé bylo překwapení jeho, když přišed na hrad nalezl knížete s kněžnau právě po zahradě se procházejícího: kníže spatřiw ho, šel mu wstříc s otewřeným náručím, a wzaw ho pak za ruku, řekl: „pane probošte! již dlauho nebyl ste doma, prosím, neodcházejte wíce a zůstaňte s námi.“ „Zůstanu rád, jasný kníže, když budu jen požíwati milosti Wašť,“ odwece probošt, a jal se omlauwati odjití swé do Wratislawi pro uwarowání prý většího pohoršení mezi lidem. Kníže byl s tím spokojen, a ukazowal od té chwíle hojnau přízeň a laskawost proboštu i bratřím jeho, zwláště když počawše zase služby boží, nebránili mu choditi mezi sebe do kůru každodenně. „Ale toho nečinili sme bez dowolení zwláštního,“ (dokládá probošt;) „neb poslali sme o to do Wratislawi tázat se 5
pana legata, kteryžto swolil ústně dne 5 čerwna, a dal Juni
i psaní přízniwé, kteréž později opakowáno slowy určitějšími. Po takowémto dowolení, kteréhož dříwe nikdy sme se byli doprositi nemohli, kníže zwláštní swau milostí naklonil se bratřím, a zůstal téměř celé to léto na Kladsku, a s ním i bratr jeho kníže Viktorin, a někdy také kníže Hynek. Kníže Viktorin, jsa ještě wězněm

44) Tak wyprawuje on sám we swé „Cronica monasterii canonicorum regularium in Glacz,“ jejíž original chowá se we prowinciálním archiwu we Wratislawi, a z níž podáwáme tu obrázek domácího žiwota knížecích bratří téměř doslowně.

Digitized by Google

1472 krále Uherského, prosil bratří pobožně modliwati se zaň, aby pán bůh osudy jeho ráčil obrátiti k dobrému, a darowal nám dobrý ornat aksamítowý červený s křížem perlami ozdobeným. Také paní kněžna dala nám žlutý
29 Juni ornat se zlatem; potom pak, w den sw. Petra a Pawla, kdežto probošt ráno w ornatě drahém a překrásném, od knížete půjčeném, spíwal byl mši swatau, kníže řekl, že ornat ten má zůstati jemu. A pracowáno ty dni mnoho, aby kníže sejíti se mohl osobně s panem legatem a rozmlauwati s ním, což konečně i stalo se w Kamenci; a tak wěci z milosti boží wždy k lepšímu se obracely. Ale duchowenstwo jiné kromě kláštera nemohlo nižádným spůsoben obdržeti dispensaci aneb relaxaci, jakkoli weliký náklad o to wedli; neb Wratislawský pan legat odkazowal w té wěci wždy k biskupowi Ferrarskému do Budína, a prawilo se také, že biskup Wratislawský již přestáwal býti legatem.“ Teprw následujícího léta, když přišel do Nisy nowý legat kardinal, dal se uprositi probošt Michal, že wyjel k němu, a dowolaw se, se zwláštní podporau biskupa Wratislawského, audience teprw třetího dne, obdržel od něho konečně dne 9 února (1473) netoliko potřebnau relaxaci a dispensaci pro weškeré duchowenstwo Kladské, ale také powolení, awšak jen ústní, (neb jen o takowé žádal prý kníže,) aby mohl mu uděliti auplné rozřešení, jak od exkommunikace, tak i ode hříchůw wůbec; načež w nastáwajícím času postním připuštěn jest ke wšem swátostem církewním, jako jiný dobrý katolík. „A také mladší bratr jeho Hynek obdržel téhož času podobnau absoluci skrze swého kaplana Jana probošta Jaroměřského, tak že již wšickni tři knížata, synowé krále Jiřího, stáli w poslušenstwí swaté římské církwe. Neb kníže Viktorin dáwno před tím w Uhřích již byl při-

Digitized by Google

jat do lůna jejího s náležitau slawností skrze legata 1472
biskupa Ferrarského.“

Že wšak proměna ta dlauho bedliwě tajena před weřejností, aby knížata nepozbyli w náhle wšeho wliwu mrawního mezi podobojími w Čechách, dokazují jak samo wyprawowání zde uwedené, tak i jiné události sauwěké. To jewí se také z Eschenloerowa líčení kroku, kterýž učinili Wratislawští we Kladsku, aby uprosili na knížeti prominutí holdůw pro některé kraje Slezské, tehdáž již příliš zahubené. „Wratislawští páni poslali psaní knížeti Jindřichowi do Kladska, žádajíce jej o g'eit pro 60 koní. I zaradowal se, slyše, že chtěli jej nawštiwiti Wratislawané, kteříž byli k otci jeho, králi Českému, nikdy ani písemně ani osobně choditi nechtěli; a dal gleit, ukládaje den sw. Tomáše, w němžby přijeti i zase odjeti měli. Dwa z nejstarších pánůw radních byli wysláni, a já s nimi. Kníže přijal nás čestně a darowal do hospod wínem a rybami, senem i owsem; my odewzdali mu čerwenau aksamítowau šubu, sobolem podšitau, a kněžně manželce jeho, kteráž jest dcera markrabě Albrechta Braniborského, dali sme také šubu damaškowau modrau, kunami podšitau; oboje mohlo státi as za 150 zlatých. Téhož dne museli sme obědwati s ním; i kladl nám mnohé otázky: proč Wratislawané nechtěli přijmauti otce jeho za krále a za pána? proč roznitili takowé wálky a nedali zemi požíwati pokoje, kterýž král Jiří celému králowstwí byl zjednal a pojistil? proč se dali od kněží tak swésti? Na wšecky takowé otázky ničeho sme neodpowěděli, neměwše o tom žádného poručení: ale prosili sme, aby ráčil milostiwě propustiti wšecky holdy těm, kteří stojí pod heitmanstwím Wratislawským; toho že město Wratislaw Jeho knížecí Milosti zasluhowati chce. I hned

Digitized by Google

1472 nám to slíbil, a bylby za takowé poselstwí i dwénásob tolik peněz newzal, co ty holdy obnášely; neb oznamowaw to wšem Čechům, chlubil se, kterak přišli k němu s dary Wratislawští, chtějíce w pokoji a dobrém sausedstwí s ním býti, čehož na nich otec jeho, král mocný, nikdy byl obdržeti nemohl. Wratislawským wšak to wůbec welmi we zlé wykládáno, že hledali nyní pokoje u nepatrného „kacířského“ knížete, kterého dříwe od welikého krále byli přijmauti nechtěli. Musím ještě doložiti podiwnau wěc. Když sme odjížděli z Kladska, řekl nám kníže, abychom wyřídili opatu kláštera Matky Boží we Wratislawi, že mu budau spáleny wšecky jeho wesnice, newybawíli otce jeho z pekla. Byl totiž ten opat w nowé kapli swého kostela dal wymalowati poslední saud, w němž dwa čerti na nosidle nesli krále do pekla. Když sme to dali opatu wěděti, hned té noci dal na obrazu wymazati podobu královu, aby mu wesnice wypáleny nebyly.“ [45]

Weliké podniky w Asii znamenitého chana Turkmanského, Usun Hassana, kterýž podmaniw sobě Persii, odjal byl Mahomedowi také Trapezunt i Sinopoli, a zwal panowníky křesťanské ke společnému válčení proti Turkům, wzbudily w Římě naději, že konečně lze bude wyhnati drawce ty z Europy zase, když jen králowé křesťanští spojí se proti nim. Proto wypraweni jsau čtyři přední kardinálowé, co legatowé apoštolští a latere, do rozličných zemí, aby snažili se o takowé spojení celého křesťanstwa k dotčenému cíli: jeden poslán do Němec, Uher a Polska, druhý do Francie, třetí do Hispanie, čtwrtý do italských zemí rozličných. Prwní legatowání swěřeno bylo knězi kardinálowi sw. Marka i patriar-

45) Eschenloer, II, 273, 274. Opat zde dotčený byl Benedikt Johnsdorf, spisowatel zwláštní kroniky české posud netištěné.

Digitized by Google

chowi Aquilejskému, Markowi Barbowi, rodilému Benátčanu, jenž opustiw Řím dne 22 února, i pobyw krátce w Benátkách, dle instrukce své nejprw nawštiwil cisaře; ale teprw o působení jeho w Uhřích, Polsku a Čechách máme zprávy dosti chudé. Rozuměl tomu kardinál legat, že majili Uhři, Poláci a Čechowé obrátiti se spolu proti Turkům, musejí dříwe smiřiti se mezi sebau; a protož uznáwal zjednání trwalého pokoje mezi králi za přední úlohu legatowání swého. Ještě před jeho příchodem, awšak zdá se, že již jeho wliwem, došly k místu w Budíně dne 31 března *úmluwy*, dle nichž mělo, pro wolnější zjednání konečného míru, we wšech zemích uherských, polských i českých dne 1 máje tehdáž nejprw příštího wstaupiti se we *příměří na celý rok*, tedy až do 1 máje roku 1473. Ale úmluwy ty, jakkoli slawně twrzené, mezi Poláky a Uhry nedošly stálosti, a již 23 dubna dal si král Kazimír opět pojistiti w Praze wálečnau pomoc českau, kdyby prý Matiáš nezachowal se dle starých i nowých záwazkůw swých;[46] jen w Čechách potkaly se s dobrým prospěchem, poněwadž tu obě strany přály sobě pokoje upřímně. Proto také wešel we skutek *sjezd*, kterýž zwláště naléháním Zdeňka ze Šternberka, pro určení wýminek pokojného stání, ustanowen byl do *Německého Brodu* ke dni 31 máje. Přijeli naň, aneb poslali plnomocníky swé, se strany krále Wladislawowy kníže Jindřich, páni Wilém mladší z Risenberka a z Rabí,

1472 22 Febr.

31 Mart.

23 Apr.

31 Mai

46) Listy na legatowání kardinala Marka dané 23 Dec. 1471, 1 Mart. a 9 Sept. 1472 čtau se ap. Aug. Theiner monum. Hungar. II, 428—34 a 440 i jinde; zápisy na příměří dne 31 Mart. ap. Katona XV, 578—85, Eschenloer, II. 274—6. O působení kardinala Marka na uzawření tohoto příměří srown. jeho psaní dne 20 Oct. ap. Katona ib. p. 592. Zápis smlauwy 23 Apr. 1472 uwodí se ap. Sommersberg in Mantissa diplom. II, 86.

Digitized by Google

1472 Ctibor Towačowský z Cimburka, Jan z Pernšteina, Jiří Berka z Dubé a z Lipého, Jan Kostka z Postupic, Čeněk z Klinšteina, Bořita z Martinic a Beneš z Weitmile, pak rytíři Mikuláš Trčka, Samuel ze Hrádku a z Walečowa, Petr Kaplíř ze Sulewic na Winterberce, Jaroš Stranowský ze Sowojowic, Jindřich ze Sulewic a ze Skal, Bohuslaw Malowec z Pacowa, Jan Dlask ze Wchynic a jiných více; méně známi jsau, kdo s druhé strany s pány Zdeňkem ze Šternberka i Janem z Rosenberka přítomni byli. Snešením důležitého toho
10 Juni sjezdu dne 10 čerwna ustanoweni po wšech krajích *oprawci*, s každé strany po jednom, ježto spolu rozhodowati měli o wšech mezi stranami wznikajících různicích a sporech. W Čechách se strany Wladislawowy jmenowáni jsau k tomu páni Lew z Rožmitála, Jiří ze Stráže, Beneš Libšteinský z Kolowrat, Burian z Gutšteina na Nečtinách, Jan Kostka z Postupic, Heřman ze Zwířetic a Bořita z Martinic a rytíři Mikuláš Trčka, Pawel kníže ze Sulewic a Petr Kdulinec z Ostromíře; se strany Matiášowy páni Jan z Rosenberka, Jan ze Šwamberka mistr Strakonický, Jindřich ze Hradce, Bohuslaw ze Šwamberka, Jan a Oldřich bratří Zajíci z Hasenburka i rytíř Oldřich Dubenský; w Morawě s jedné strany Ctibor z Cimburka i Jan z Pernšteina, s druhé Jan ze Šternberka i Wáclaw z Boskowic. Za nejwyšší oprawce jak w Čechách a w Morawě, tak i we Slezích, Šestiměstech a Lužici, zřízeni jsau kníže Jindřich a Zdeněk ze Šternberka. Nařízeno přitom, kterak obapolně nakládati se mělo se statky we válce odjatými a s wybíráním holdůw; wězňowé jatí s obau stran měli wšickni swobodu míti do 1 máje 1473, urození na čest a na wíru, jiní za rukojemstwí; o knížete Viktorina zůstáno jest,

Digitized by Google

že pan Zdeněk ze Šternberka i celá jeho strana měli 1472
přičiniti se o to pilně, aby zároveň jiným wězňům
požil roku dotčeného do 1 máje 1473; neswolilliby k
tomu král Matiáš, zůstaweno králi Wladislawowi právo,
wypowědíti příměří a počíti válku šest neděl po S.
Jakubě zase. Rozumí se, že pokud příměří mělo trwati,
zapowídáno přísně každé nepřátelské počínání s obau
stran, ačkoli dowoleno wýslowně, kdokoliby chtěl dáti
se do služby buď polskému, buď uherskému králi.
Pozoruhodný jest také článek, kterým se zapowídalo
we příměří přijímati aneb přechowáwati u sebe poběhlé
čeledíny a člowěky wůbec. Pro další rozhlášení a
stwrzení nálezůw těchto měl držeti se dne 15 června 15 Juni
sněm w Praze, jenž ale nebyw dosti walným, zůstal
jalowým. Král Matiáš zapíral, žeby otázka o knížeti
Viktorinowi náležela byla do područí sjezdu Německo-
brodského, a zdálo se mu, jakoby moc králowská usta-
nowenimi jeho poněkud zkrácena byla; Wladislaw ale 8
neváhal zápisem dne 8 července daným potwrditi Juli
wšech článkůw dotčené úmluwy.[47]

Nowý papežský legat, kardinal Markus, snažil se
bez ustání horliwě o upokojení zemí uherských, pol-
ských i českých. Z Budína zajel w měsíci červnu do
Krakowa, kdež také hlásal potřebu smíření a spojení
se proti arciwrahu Turku: ale ani on nepotkáwal se
s walnějším prospěchem, nežli jiní před ním a s
ním wyprawení legatowé. Oba králowé, Kazimír i Ma-
tiáš, byli k míru méně náchylni, nežli na sobě znáti
dáwali; onoho nepřestáwal také císař Fridrich popuzo-
wati podtají, aby nebezpečného Matiáše učinil neškod-

47) Zůstání Německobrodské tištěno w Archivu českém, IV, 456–60, a mluví také o něm Eschenloer, II, 268.

Digitized by Google

1472 ným. Tento zase, popnut jsa w mysli wítězstwím w Uhřích nad stranau polskau nabytým, nedal si státi, pokud by newymstil se nade wšemi protiwníky swými. Prawilo se o něm také, že w měsíci dubnu tohoto roku podáwal sultanowi Mahomedowi II netoliko pokoje, ale i pomocného spolku proti Usun-Hassanowi, kdyžby mu Serbie a Bosna odstaupena i pojištěna byla; pročež i od Sixta IV laskawě napomínán a kárán byl. Prwní pak, na kteréhož se obořil, ačkoli nepřímo, byl císař Fridrich. Znaje dobře i neupřímost jeho, i slabé stránky wšecky, umínil nejprwé skrze něho domáhati se cíle žádostí swých. Wzal tudíž hojný počet nespokojených šlechticůw rakauských pod swau ochranu, a potom nawedl rotu „bratří", t. j. bojowníkůw z živnosti, neměwších tehdáž ani uznaného wůdce, ani jisté služby, aby pod welením Jana Zeleného z Šonowa i jiných heitmanůw počali válku w Rakausích.[48] Když pak císař škodami od nich činěnými a nowými wpády tureckými saužený přinucena se widěl, hledati opět u něho pomoci a smíření, uzawřen jest pokoj prostředkowáním legata Rovarelly, z Uher již zase do Říma se wracujícího, pod wýminkami, jakowýchž Matiáš nejwíce sobě přál. Císař zawázal se, že na příštím sněmu říšském, jenž w Augšpurce w postě roku příštího držeti se měl, prohlásí Matiáše slawně za jedině

48) Jan Zelený z Šonowa, rozdílný od Jana Zeleného z Říčan, morawského panoše zwláštního erbu (dwě bradatice wzhůru křížem postawené), později stal se „nejw. polním heitmanem" krále Matiáše. Dle swědectwí letopisůw kláštera Medlického (Mölk) w Rakausích přitáhl dne 12 Sept. 1472 k tomu klášteru (Pez scriptt. rer. Aust. I, 261, Pertz Monum. XI, 522.) O záhubách skrze rotu bratří w Rakausích a Matiášowě k nim poměru mluwí také Eschenloer p. 271; o ostatku Dlugoš p. 487.

Digitized by Google

prawého krále českého a kurfirsta říše Německé; také 1472
propustil jej ze závazku, neženiti se napotom více,
nežli s wědomím a swolením císařowým. Naproti tomu
slíbil Matiáš skrotiti rotu bratrskau, a býti císaři wůbec
nápomocným w jeho potřebách. Ohledem na Wladi-
slawa i Kazimíra wychlaubal prý se Matiáš, bohatství
své srownáwaje s chudobau jejich, že přijde co nej-
dříwe a wyžene onoho z Čech, tomuto pak že wyrwe
i poslední wlásky s lysiny jeho. Proto náwrh kardinala
Marka, aby pro pokojné rozhodnutí otázky české plno-
mocníci wšech tří králowstwí sjeli se w den sw. Mi-
chala (29 září) w Nise, hlawním sídle biskupa Wrati- 29 Sept.
slawského, zmařen jest mistrnými tůčkami diplomati-
ckými od Matiáše: awšak i Kazimír, nechtěje připustiti
Albrechta Kostky z Postupic, předního tehdáž Matiá-
šowa rádce, mezi plnomocníky na sjezdu, nebyl owšem
newinen. I naprosiw a nawolaw se již dosti bez pro-
spěchu kardinal Markus, konečně dne 20 října w 20
Sandci „mocí apoštolskau“ wypsal sám sjezd takowý Oct.
do Nisy ke dni hromnic roku příštího, a žádal jmenem
otce swatého w té wěci od králůw i národůw, jakožto
křestanůw, poslušenství spůsobem kategorickým.[49]

O záležitosti *wyswobození knížete Viktorina* došly nás
bohužel zprawy jen kusé, nejasné a neshodné. Není
pochyby, že o ní, jakož i o dluhu knížatům od krále
powinném, dála se u weřejnosti wyjednáwaní mnohá,
tytýž i bauřliwá; sám kardinal Markus potahowal ji s
počátku také k saudu swému do Nisy. Nám jen wě-
domo, že okolo sw. Jakuba (25 července) kníže ten 25 Juli

49) Dlugoš p. 485. Psaní kardinala Marka dne 20 Oct. ap. Katona XV, 590—7; swolili k tomu Kazimír 29 Dec. 1472 a 1 Jan. 1473, Matiáš 12 Febr. 1473; wiz Katona l. c. p. 598. Archiv český, IV, 461.

Digitized by Google

1472 co první jistec, a s ním co rukojmě všickni jeho bratří, 23 předních pánův českých i morawských a 10 wládyk, wydali od sebe zápis dlužní, kterýmž se zawázali ke dni sw. Martina téhož roku položiti 100,000 zlatých uherských w Prešpurce na radnici w moc krále Matiáše, aneb kdyby ho snad více nebylo, Mikulášowi Čuporowi z Monoslo, wévodě Sedmihradskému a Petrowi hraběti Swatojirskému.[50] Neumíme udati w jakém poměru aneb spojení s tímto zápisem stál saučasný záwazek těchže pánův, že co rukojmě za krále Wladislawa slíbili složiti synům krále Jiřího 30,000 zlatých. Král Wladislaw, zdá se, že spoléhal se w té věci na otce svého, tento pak na císaře Fridricha, jenž měl a slibowal té doby wyplatiti ostatek dávno požadowa-

50) Zápisu toho jen kopie nedatowaná w překladu německém zachowala se w král. archivu w Drážďanech. Srown. Dlugoše p. 483 a Monum. univ. Prag. II, 122. W zápisu tito páni uwodí se co rukojmě za knížete Viktorina: Lew a Protiwa bratří z Rožmitála, Jenec z Janowic nejw. purkrabí, Jiří ze Stráže, Jaroslaw z Dubé, Heřman ze Zwířetic, Ješek z Boskowic, Wilém z Lichtenburka, Jan Kostka z Postupic, Burian z Gutšteina, Krištof a Sigmund bratří z Wartenberka na Děčíně, Ctibor a Jan bratří Towačowští a Jan Jičinský z Cimburka, Jan z Pernšteina i syn Wilém, Jindřich Zajimač a Jan z Kunstatu, Albrecht Nowohradský a Beneš Libšteinský z Kolowrat, Hynek z Walšteina, Beneš z Weitmile, Mikuláš Trčka, Jindřich Smiřický na Hausce, Petr Kdulinec z Ostromíře, Petr Kapléř ze Sulewic ajw. Wýznamná jest nota připsaná ku kopii této: „Isti non sunt inscripti, adhuc cum Polono sunt“: Wilém mladší z Risenberka, Jiří Berka z Dubé na Lipém, Čeněk z Klinšteina, Bořita z Martinic, Mikuláš Trčka (druhý), Samuel ze Hrádku a z Walečowa, Jaroš ze Sowojowic, Jindřich ze Sulewic na Skalách, Bohuslaw z Malowic, Jan Dlask ze Wchynic, Jan Šestřenec ze Slawic, Jarohněw z Kauta, Hynek z Černowic a Bárut z Dobré. Wévoda Čupor potom uwězněn od Matiáše pro peníze (Dlugoš p. 483,) ale zase propuštěn jsa, zahynul w boji r. 1473.

Digitized by Google

ného wěna manželky Kazimírowy, 34,000 zlatých: ale 1472
když císař nedostál opět slowu swému, jako i dříwe, nemohl ani Wladislaw wywaditi wěřitelůw a rukojmí swých. Proto není diwu, že když se blížil rok sw. Martina, kdežto platiti se mělo, a král Matiáš stranu swau swoláwal do Prešpurka, mysli w Čechách počaly se kwasiti, ježto mnozí páni rukojmě, chtějíce dostáti slowu swému, i statky swé prý rozprodáwati přinuceni byli. W takowýchto nesnázech wypraweni páni Slawata z Chlumu a Košumberka, Beneš z Weitmile a měšťan Pražský Jan Maršálek ku králi Kazimírowi na sněm do Petrkowa okolo Wšech Swatých (1 listop.), aby 1 Nov.
požádali o pomoc jak penězi, tak i lidem branným; páni zajisté mnozí odpírali králi Wladislawowi poslušenstwí, a od krále Matiáše očekáwal se již tehdáž nowý útok na Kutnau horu, k jejímu buď opanowání, buď zahubení. I přinešeno z Polska 10,000 zlatých, jichžto částkau wyplaceno jest předewším panstwí Křiwoklátské od knížete Jindřicha k ruce králowě; přišlo také pod wůdcem Janem Želenským 500 lidí branných do Čech ku pomoci. Konečně zželilo se prý sněmu krále ubohého a swolena mu zwláštní berně k zaprawení nejpilnějších jeho dluhůw.[51]

Jakkoli starali se byli páni čeští o wykaupení knížete Viktorina ze zajetí, jest nicméně jisto, že on jen tím nabyl auplné swobody, že zapsal a postaupil králi Matiášowi statky swé w Čechách, zejména město

51) Długoš p. 485 a 490; dotčená na obau místech zmínka o pomoci 10,000 zl. slauží za důkaz, že obě zprávy náležejí co do času dohromady. Král Matiáš dne 10 Oct. dd. Wissegrad, sabbato in die Gereonis 1472) wolal pana Jana z Rosenberka, wedle ostatních pánůw strany swé, na sjezd ke dni Sw. Martina do Prešpurka (Orig. arch. Trebon.) — ale Jan z Rosenberka umřel 8 Nov. 1472.

Digitized by Google

1742 a panství Kolín nad Labem, a hrad Rataje, i že podwolil se slaužiti jemu napotom, co králi a pánu swému. Čím to zawinili Čechowé, že kníže ten, někdy jejich naděje, odwrátil se od nich a stal se prý na čas až i nepřítelem jejich, nelze nám wyložiti pro chudobu zpráw z té doby nás došlých. Za příkladem jeho přestaupil též ku králi Matiášowi, pokud nám wědomo, jen jeden pán český a morawský, ale nad jiné památný, mladý pan *Wilém z Pernšteina* a na Meziříčí, jenž, (an otec jeho pan Jan setrwal i potom při králi Wladislawowi), krokem tím poprwé samostatně staupil na dráhu padesátileté weřejné činnosti swé, na kteréž nezadlauho powýšil se na prwní místo mezi šlechtici w Čechách i w Morawě. Byl t i on mezi rukojměmi za knížete Viktorina; mimo to wězel starší jeho bratr Sigmund již na druhý rok w zajetí u pana Zdeňka ze Šternberka, i nebylo nikterak možná dostati ho na swobodu. Prostředkowáním Albrechta Kostky z Postupic
14 Nov. a Jana Filipce wešel tedy pan Wilém dne 14 listopadu we smlauwu s králem Matiášem w Šoproni, a zawázal se slaužiti jemu napotom i s bratrem, když působením jeho bratr ten nejdéle do hromnic nejprwé příštích wybawen bude ze zajetí beze wšeho wýkupu.[52] Prwní služba uložena mu, aby uwázal se w město Kolín k ruce nowého krále swého.

1473 Stalo se tak, — newíme, ku koncili r. 1472, či s počátku roku následujícího, — že mladý pan z Pernšteina, spolu s heitmanem Janem Choteřinským a s tisíci jezdci i osmi sty pěšími, osadil nenadále Kolín, a zmocnil se také Nimburka i jak se zdá jiných některých míst okolních, s nichž se wšech posádky uher-

52) Zápis té smlauwy nalezá se w kopiáři listin Pernšteinských w Litomyšli pod číslem 174; o Janu Filipci wiz dole při r. 1480.

Digitized by Google

ské počínaly činiti zhaubné jízdy až prý ku Praze. 1473
Nebezpečí takového nemohli owšem nedbati král Wladislaw ani sněm český; powolána weřejná hotowost, a nejwyšší purkrabí Jan Jenec z Janowic a na Petršpurce táhl s walnými haufy bojowníkůw proti nowým nepřátelům. I podařilo se brzy, pomocí měšťanůw, sehnati s Nimburka uherskau posádku a zmocniti se i jiných sídel w okolí: ale o město Kolín, pewnější nad jiné a dobře osazené, nesměli se tuším ani pokusiti. Teprw na počátku měsíce čerwence sjeli Uhři s Kolína opět, newíme, kým a jak donuceni, a město i panstwí, drženo bywši některý čas k ruce králowě, postaupeno zase knížeti Viktorinowi.[53]

Památný *sjezd Niský*, odložený do dne sw. Matěje (24 února), počal se předce mnohem později: prwní zajisté přijeli naň, a to teprw 13 března, uherští plnomocníci, Gabriel arcibiskup Kolocký, Gabriel Rongoni někdy mnich, nyní již biskup Sedmihradský a Bělehradský, Albrecht biskup Wesprimský, palatin Michal Orság z Guth, Štěpan Bátory, Emerich z Polowce, Albrecht Kostka z Postupic nyní hrabě Komárňanský, probošt Ladislaw z Gereb a doktor Wolfgang z Erenburka, we 1500 koních, i museli prý tři neděle čekati na příjezd Polákůw a Čechůw,[54] zejména Jana Gruš- 24 Febr. 13 Mart.

53) Dlugoš p. 486. Pešina (Mars Morav. p. 869), jenž wůbec míwal obyčej, chudau zásobu zpráw swých, čerpanau nadto často z kalných pramenůw, šířiti a doplňowati z pauhého domyslu, podal i o wýprawě pana z Janowic, a to k r. 1472, obšírné líčení, kteréž opakowali po něm wšickni kronikáři a dějepisci, ačkoli tak málo prawdy do sebe má, jako twrzení jeho, žeby Nimburk a Pardubice byly také dědictwím knížete Viktorina. Hrad Lichtenburk držela tehdáž králowá Johanna, Polnau pak páni ze Šternberka.

54) Udání Eschenloerowo pag. 277,) žeby Poláci byli prwní přijeli na sjezd, stojí w odporu sé slowy jeho na str. 293 a wy-

Digitized by Google

1473 činského arcibiskupa Hnězdenského, biskupůw Jana Krakowského a Jakuba Wladislawského, pana Stanislawa z Ostrorohu, Jana Dlugoše dějepisce a doktora Jakuba z Šádku, kanowníkůw, kteřížto když přijeli jen w 600 koních, ač bohatě ustrojených, páni uherští propustili 600 ze swých domůw tím raději, čím wětší na ně šly žaloby od obywatelstwa pro jich nezbedné a násilné se chowání. Kdo z Čechůw wedle pana Beneše z Weitmile byli přítomni, neudáwá se. Když konečně wšichni byli pohromadě, měl z toho kardinal Markus weliké potěšení, jakoby polowice úkolu jeho již wykonána byla; i jal se hned wykládati, dle instrukce před rokem od papeže obdržené, kterakby dle jeho zdání mír a pokoj mezi králi nejlépe obnowiti se dal, kdyby Kazimírowa deera i sestra Wladislawowa Hedwika dána byla králi Matiášowi k manželství, a země Morawská, Slezská i Lužická zapsány jí byly u wěně, ježto by pak, po smrti Matiášowě, za jistau summu peněz zase ku koruně České připadnauti měly. Ale když o plánu takowém, dáwno zawrženém, Poláci a Čechowé ani slyšeti nechtěli, ztráweno nejprw dwa dni skaumáním obapolných plnomocenstwí, potom několik dní hádkau, která strana měla by prwní proposici činiti atd. Není tedy diwu, že wyjednáwání pokračowalo jen welmi zdlauha. Proto kardinal Markus boje se, aby newypršelo snad příměří Budínské (dne 1 máje) dříwe, nežli uhozeno bude w mír, dne 12 dubna učinil plnomocníkům náwrh o prodlaužení jeho až do hodu božího wstaupení (27 máje), což po ne-

12 Apr.

wrací se také netoliko líčením očitého swědka Dlugoše, ale také psaním Wratislawského biskupa Rudolfa z Nisy 13 Mart. (Orig. in curia Gorlic.) a jinými listy w Drážďanském archivu, jichž nám bylo použíti.

Digitized by Google

dlauhém zdráhaní od obau stran přijato a králům tudíž 1473
oznámeno jest. Plnomocníci brzy uznali, že jim samým nebude lze, rozhodnauti wěci tak weliké w Nise, a počali mysliti na ustanowení jiných rozsudí, hojnějších a mocnějších, nežli byli sami. Zpráwa o stawu wyjednáwaní, daná dne 16 dubna, nese to, že se byli 16 Apr.
shodli již o jmenowání nowých 18 osob, po 6 z každého králowstwí, ale o wrchním rozsudím že shodnauti se nemohli. Poláci a Čechowé ukazowali na císaře Fridricha i na světské kurfirsty wšecky pospolu, totiž Arnošta knížete Saského, falckrabi Fridricha i Albrechta markrabi Braniborského, prawíce že kdež se jedná o přední světské kurfirstswí říšské, páni ti slušně rozhodowati mají. Ti wšak zdáli se Uhrům příliš stranní býti; pročež nawrhowali na místo jejich raději papeže a kollegium kardinalůw, pak kurfirsty Kolínského, Treverského a falckrabí, ku kterýmž zase Poláci a Čechowé swoliti nechtěli. Kardinal prosil tudíž, aby pomyšleno bylo na jiné osoby, co rozsudí. Tu podáwali Čechowé a Poláci krále Franského Ludwíka, k němuž se swé strany přidati chtěli Arnošta Saského i Albrechta Braniborského, druhé dwa kurfirsty aby jmenowali Uhři, kterékoli chtějí. To wšak zase přijato není, takže Poláci a Čechowé, zaufawše nad zdarem wyjednáwaní, žádali plnomocenstwí swá od kardinala nazpět, a chystali se k odjezdu. Kardinalowi předce podařilo se, zdržeti je zase: ale pisatel té zprawy dne 16 dubna jewí na konci obáwaní swé, byťby sjezd i sebe déle trwal, zdárného konce že od něho nelze očekáwati.[55] Rokowání zatím prodlilo se až k neděli

55) Zpráwa ta pod nápisem „Zeitung aus der Neisse von der Handlung zwischen Polen, Böhmen und Ungern“ (dd. zur Neisse am karfritag 1473) nachází se w král. archivu w Drážďanech.

Digitized by Google

1473 25 Apr. prowodní (25 dubna), a konečného snešení dosaženo tím, že prý arcibiskup Hnězdenský a Beneš z Weitmile, pres odpor kollegůw swých, dali se premluwiti k wýminkám pro stranu jejich nečestným a škodliwým. Zápis tudíž sjezdu Niského, kardinalem Markem wydaný,[56] nesl ustanowení následující: 1) k nowému sjezdu do Opawy na den Nanebewzetí panny Marie (15 srpna) má jmenowáno býti 28 plnomocníkůw, po čtrnácti s každé strany, a sice 8 z králowstwí uherského a 6 z české strany krále Matiášowy, 8 z králowstwí polského a 6 z české strany „syna krále Polského", králowé pak sami stejnau dobau mají osobně přijeti, Matiáš do Olomauce, Kazimír do Oswětína, Wladislaw pak syn jeho do Kladska neb Towačowa. 2) Co do sporůw mezi králowstwími uherským a polským mají rozhodowati jen poslanci těchto dwau králowstwí; co do české otázky pak wšech 28 plnomocníkůw pospolu. 3) Neshodnauli se we 40 dnech o wšech otázkách mezi sebau, moc jejich pomine, a rozhodnutí celé připadne na nejwyššího rozsudího, za jakowéž ode sjezdu nawrhují se Karel kníže Burgundský a Albrecht markrabě Braniborský s tím doložením, že koho z těch dwau zwolí král Matiáš, ten jím má býti: kdyby pak ten buď umřel, aneb z jiné jakékoli příčiny úřadu swého w určité době newykonal, má moc jeho přejíti na Ludwíka krále Franského. (Král Matiáš, měw w témdni po ohlášení oznámiti, koho z dwau nawržených

56) Auplný a zprawný text zápisu toho není posawad znám: neb ani to, co Eschenloer podáwá (II, 284—9,) ani co my ze starého přepisu dali sme w Archivu českém (IV, 475—469) tisknauti, není bez nedostatkůw, a oboje liší se tytýž i we wěci samé podstatně od sebe; proto uwedli sme z něho nahoře jen tolik, co i dle Dlugoše (p. 491), i dle pozdějších wyjednáwaní nepodléhá pochybnostem.

Digitized by Google

woli, rozhodl se pro knížete Burgundského.) 4) Ke 1473
dni božího wstaupení (27 máje) má sejíti se walný sněm weškerých zemí koruny české w městě Benešowě, kdežto s obojí strany ustanowí se spůsob řízení zemského až do konečného rozřešení otázky české, a wydají se zápisy, kterými Matiáš i Wladislaw propustiti mají wšecky swé poddané ze přísah a slibůw poddanosti až do wyrčení plnomocníkůw na sněmu Opawském aneb do konečného nálezu nejwyššího rozsudího; stawowé pak obojí strany zawázati se mají, že wyrčení ono neb nález podniknau bez odporu. Po jiných ještě článcích, týkajících se trwání míru, propuštění wězňůw, bezpečnosti na cestách, též wěcí uherských a polských, kteréž tuto pomíjíme mlčením, skončil kardinal Markus swůj zápis napomenutím od sebe přidaným, aby budaucí král český, kdokoli jím bude, powinen byl naprawiti bludné poddané swé, a uwesti je ku potřebné jednotě s církwí Římskau.

Když již to uráželo Čechy a Poláky, že král Wladislaw nenazýwán w Nise králem, a že zwolení nejwyššího rozsudího dáno králi Matiášowi na wůli, musili wšickni podobojí tím wíce horšiti se nad neslušnau horliwostí kardinálowau, jenž ani w zápisu, jehož účel bylo smíření obapolné, neuměl zdržeti se zelotického hanění a popuzowání. Proto již záhy zle tušeno sjezdu Opawskému: *ke sněmu Benešowskému* ale, jenž uwesti měl domácí záležitost w pořádek, strojeno se walně se wšech stran, aniž brán ohled na mor, právě té doby jak w Čechách wůbec tak i w okolí Benešowském zwláště panowawší.

I shrnulo se do *Benešowa* weliké množstwí lidu se wšech stran; jen se strany Wladislawowy počítalo prý se až do dwau tisíc osob, mezi nimiž králowá Jo-

Digitized by Google

1473 hanna a páni Wilém Rabský z Risenberka i Ctibor z Cimburka zaujímali přední místa; s druhé strany byli přítomni páni Zdeněk ze Šternberka, bratří Jan a Oldřich Zajícowé z Hasenburka, Jindřich ze Hradce a jiní; také poslanci biskupa Wratislawského, tří knížat Slezských, města Wratislawi (mezi nimiž i dějepisec Petr Eschenloer,) knížetstwí Swídnického a Jaworského, pak Šesti měst a dolní Lužice; jen z Morawy nepřišel nikdo. Sezení bývala w kostele někdejšího kláštera minoritského, již od Žižkowých časůw zbořeném a beze střechy, takže jen zdi jeho zůstaly holé, jako pod širým nebem.

28 Mai Zahájila je dne 28. máje králová Johanna řečí krásnau, trwawší téměř tři hodiny, w níž napomínala wšecky strany ke swornosti a lásce, k zapomenutí minulých různic a neřestí, a ku pozwedení zase wlasti, tolikerými ránami zemdlené, na předešlý stupeň blahobytu a sláwy, — jakoby prý byl řečnil spíše nějaký mudřec, nežli paní. Na konci řeči té strhla se na nebi weliká bauře s blýskáním, hromobitím a přiwalem ukrutným, tak že shromáždění celé rozutíkalo se. Awšak rokowání opakowala se potom každodenně s welikým wšech účastenstwím: nebot panowala u sněmowníkůw wětší swornost a jednomyslnost i snaha k obecnému dobrému, nežli jí odedáwna wídati bylo; králowá příkladem a slowem swým dopomáhala k tomu nejwíce. Proto ani hrubě newšímáno si moru, který té doby w městě tak zuřil, že pomřelo ze sněmownich lidí nezadlauho až do 200 osob, z komonstwa králowé 12 panen, a mezi nimi, jak twrdí Eschenloer, prawým božím zázrakem, sami kacíři, žádný katolík. Až když w pondělí swatodušní (7 června) jeden bohatý pán strany kacírské, 7 Juni jenž byl dal k sobě zwáti welikau společnost k hostině na wečer, o polednách pocítiw nějaké bolesti w ža-

Digitized by Google

ludku, aby občerstwil se na wzduchu, wyjel si se čty- 1473
řidceti služebníky, wše zeleně přistrojenými, z města
wen, a po několika hodinách, když wrátil se a služeb-
níci odepínali mu ostruhy, náhle mrtew klesl jim do
náručí: sněmownící poděšení tak nenadálým příkladem
wolali wšichni na skončení sněmu. Proto celý den
následující ztráwen spisowáním společného snešení, a 9
we středu na to, 9 čerwna ráno, rozjelo se celé shro- Juni
máždění; jináče byloby se prý tomu sněmu podařilo
urownati wšecky sporné otázky a nawrátiti zemím ú-
plný a stálý pokoj. W zápisu prawilo se, že stawowé
poslušni jsauce rozkázaní králůw swých, sjeli se w Be-
nešowě k jednání pokoje, řádu a obecného dobrého
slawné koruny české, kudyby se cti, bez jejího roztr-
žení, jednoho pána míti mohli; proto že přistupují k
umluwám Niským, a jakož králowé mají dáti jim listy
na propuštění jich ze záwazkůw, tak i oni swolují se
dáti jim potřebná ubezpečení na wzájem, že wykonají
wše, co sjezdem Opawským aneb woleným nejwyšším
rozsudím wyrčeno bude; wšak že mají od budaucího
pána opatřeni býti dle potřeby o zachowání starých
práw a swobod, řádůw a zwyklostí, a také aby budaucí
král žádné kyselosti a nelibostí neměl k těm wšem,
kteří u wálečné časy byli proti němu we straně od-
porné; „tomu Jeho Milost rozuměje, že wšem i každé-
mu zwláště se cti nelze bylo jinak učiniti.“ Dále swo-
leno příměří a pokojné stání wší koruny až do sw.
Wáclawa budaucího roku (28 září 1474); potwrzena
nařízení sjezdu Německobrodského i rozšířena dle po-
třeby; ustanoweni čtyři ředitelé zemští w Čechách,
Hynek kníže Minsterberský, Zdeněk ze Šternberka,
Wilém z Risenberka i Jan Zajíc z Hasenburka, ježto
až do wýpowědí smluwcůw Opawských aneb wrchního

Digitized by Google

1473 rozsudího měli w Čechách wládu wésti, a jichž stawowé slibowali wšickni poslušni i jim radni a pomocni býti a také zwláštní služné platiti. Ti řiditelé měli wšude po krajích ustanowiti heitmany, ježtoby řídili potřeby lidské a zlodějstwu nedali zniku. Podobné zřízení mělo státi se také w Morawě, Slezsku, Šestiměstech, Lužici, Loketsku i Chebsku, jichžto ředitelé měli bráti zření swé k českým, kdyžby jim toho nastala potřeba. Králowé měli nařídíti také úředníkům zámkůw swých, a zwláště Karlšteina i Špilberku, aby podnikli pod wládu ředitelůw, a wšak měli zachowáni býti při swých důchodech a důstojenstwích. Jak mile listowé umluwení budau jak od králůw, tak i ode stawůw řádně dokonáni a na swá místa položeni, již nebude stran, „a protož miňte wšecka rozdělení, kyselosti a nechuti wálečné, aniž zpomínáni buďte, ale buď konečná jednota, i swornost pod řízením těch zemských ředitelůw.“ Králowé mezitím nezapisujte nikomu nižádného zboží w Čechách, holdowé wšickni přestaňte, wězňowé propuštěni buďte na swobodu bez wýplaty, a buď posláno ku kardinalowi s prosbau, aby ráčil rozwázati z kletby wšecky mrtwé i žiwé, duchowenstwo pak wrátic se wšude na místa swá, ať wede služby boží bez překážky a t. d.[57]

Několik dní po ukončení sněmu Benešowského stala se w Praze mezi králem Wladislawem a knížaty Jindřichem i Hynkem takowá úmluwa, že celá pomoc zemská, která tenkráte králi swolena byla, měla wybírána býti k rukaum dotčených knížat na splacení dlu-

57) Také při tomto zápisu nejewí se auplná shoda formy té, kterau podáwá Eschenloer, (II, 285—9), a formy, kterau sme ze sauwěkého přepisu w Museum položili do Archivu českého, (IV, 465—69,) an Eschenloer wšelicos wynechal i skrátil.

Digitized by Google

hu, kterým král jim powinowán byl; a dokudby dluh ten celý zaprawen nebyl, odewzdal jim král, s powolením sněmu, z klenotůw zemských na Karlšteině chowaných weliký zlatý kříž s reliquiemi a drahými kamemy do zástawy. Potom na sněmu Morawském w Brně dne 27 čerwna u přítomnosti krále Matiáše držaném stal se zápis, jímž dle nařízení a příkladu sněmu Benešowského zřízeni jsau čtyři ředitelé zemští pro Morawu, a sice páni Jindřich z Lipého, Jan z Pernšteina, Ctibor z Cimburka i Jindřich Jičinský z Boskowic, a opakowána wšecka důležitější ustanowení, která w Benešowě se byla stala.[58] 1473 27 Juni

Wlastenecký duch, jejž tak skwěle objewili stawowé čeští na sněmu Benešowském, nebyl zwláště králi Matiášowi po chuti: pozorowal zajisté, že pánům strany jeho wíce záleželo na wlasti jejich, nežli na jeho panowání; předewším nelíbil se mu článek o ustanowení ředitelůw zemských, jimižto již nyní brala se prý wšecka wláda w Čechách z rukau jeho. Protož odepřel swolení swého snešení tomu, a chowal se napotom, jakoby jeho ani nebylo; za to uznáwaje úmluwy Niské, dal sice zápis na propuštění stawůw strany swé ze wšech záwazkůw a přísah, an o příchylnosti knížete Burgundského k sobě nepochybowal, ale žádal spolu, aby stawowé ti zawázali se mu přísahau jinau, a to ještě tužší, dle změněných okolností. Čehož když tito, a zwlášte Zdeněk ze Šternberka, stále odpírali se, wzrostly z obapolné nedůwěry takowé kyselosti a hněwy, že málo chybělo, aby někdejší liga celá nepřestaupila zjewně ku králi Wladislawowi; owšem pak úchwaly

58) O úmluwě s knížaty wiz Archiv český, I, 306; zůstání na sněmu Brněnském tamže IV, 470, a V, 369; auplný zápis (orig.) w c. k. tajném archivu we Widni.

Digitized by Google

1473 sněmu Benešowského, i proti wůli Matiášowě, podržely úplnau swau platnost.[59] Docela jinaké bylo chowání krále Wladislawowo: netoliko že, po krátkých rozpacích, dal od sebe zápis na propuštění slibůw a přísah, ale oswědčowal se zjewně, že nebylo tak těžké oběti, kteréžby z osoby swé nebyl ochoten přinésti pro nawrácení pokoje krajinám. Protož láska i oddanost národu obracela se zase tím walněji k němu, když roznesl se hlas, bezpochyby nedůwodný, žeby král Matiáš, aneb jeho přední tehdáž milostník a rádce, pan Albrecht Kostka z Postupic, pokaušel se byl dáti jej otráwiti jedem, jakož stejnau dobau také prý pana Zdeňka ze Šternberka. Duch strannický onoho wěku, a zwláště newole u národůw mnohých proti Matiášowi násilným jeho jednáním wzbuzená, poskytují důwod dostatečný, proč powěst takowá roznesti se a wíru, i we kruzích wyšších, nalezti mohla.[60]

Do Wratislawi poslal král Matiáš Jana z Rabšteina, probošta Wyšehradského, aby swolal stawy Slezské i Lužické dohromady a nawedl je k wywolení sobě, ne ře-

59) O chowání se Matiášowu po sněmu Benešowském různí se zprávy Dlugošowy (p. 494) a Eschenloerowy (p. 289 sq.) Ačkoli oba spisowatelé byli stranní a oba dobře zpraweni, slowa wšak onoho lépe shodují se s okolnostmi nám odjinud dobře známými, nežli tohoto, kterýž čím dále tím snažněji dělal se pauhým apologistau krále miláčka swého.

60) Dlugoš p. 497—8. Staří letopisowé p. 209. Ze psaní krále Wladislawowa k radě Kutnohorské, (dd. w Jičíně, 7 Aug. 1473, orig. w archivu Kutnohorském,) i z jiných akt widěti jest, že wyšetřowání takowého zločinu dálo se tehdáž skutečně: ale nebyloli proň důwodůw podstatnějších, nežli které známe jak z powěsti u Dlugoše, Hájka oc. wyprawowané, tak i ze zápisůw Kutnohorských, musíme celau tu wěc ukládati mezi obyčejné hrubé onoho wěku smyšlenky. Ostatně osoby w to zapletené jmenowaly se: panoše Jiří Hlucký, Tomášek z apatéky od Lilium w Praze, a Eliáš apatekář w Kutnéhoře.

Digitized by Google

ditelůw zemských dle sněmu Benešowského, ale jedno- 1471
ho heitmana nejwyššího, a zejména knížete Fridricha
Lehnického, jenžby země ty brannau mocí hájiti a wše-
mu holdování na Kladsko, Fürstenstein a Lehnhaus ko-
nec učiniti měl. Složeny o to dwa roky po sobě, jeden 25
ke dni 15, druhý 25 čerwence, ale pokaždé nadarmo, Juli
protože nechtěli ani kníže Fridrich úřadu takowého bez
platu na se wzíti, ani stawowé zemí těch zawázati se
k jakýmkoli proň poplatkům. Když potom pan Jan z
Rabšteina skrze Morawu wracel se ku králi swému o-
pět, na hranicích uherských jat jest od strany krále
Wladislawowy, a držán u wězení, až král Matiáš wy-
platil jej, a bezpochyby také jiné záwady spolu, čtyrmi
tisíci zlatých od pana Ctibora z Cimburka, Wladisla-
wowa heitmana Morawského a spolu kancléře českého;
summau tau hleděl prý Matiáš také nakloniti sobě pana
Ctibora. Pan Rabštein ale nepřečkaw dlauho wykau-
pení swého, umřel w Budíně okolo dne sw. Alžběty té-
hož léta,[61] — muž pro wdělanost swau široko daleko
proslulý, a prwní Čech, který wyznamenal se moder-
ními studiemi humanistickými.

Když blížil se čas *sjezdu Opawského*, král Wladislaw byl prwní, který we znamenitém komonstwu na místo urči-
té do Kladska se dostawil; mnohem později přijel král
Kazimír do Oswětína; Matiáš, zaměstnán jsa válkau s
rotami bratrskými, z Polska do Uher wpadlými, nepři-
jel naprosto. Také plnomocníci opozdili se wesměs we
příchodu swém: prwní byl na místě kardinal Markus
sám, wrátiw se z Uher od krále Matiáše we průwodu
Albrechta biskupa Wesprimského a pana Albrechta Kost-

61) Eschenloer p. 291 – 2. Dlugoš p. 494. Srown. knihu XIV, str. 381.

Digitized by Google

1473 ky; potom 24 srpna přijel Wratislawský biskup Rudolf s jinými posly ze Slezska i z Lužice, ježto wšak
1 Sept. nebyli w počtu plnomocníkůw; 1 září dostawili se plnomocníci polští, biskupowé Jan Krakowský a Jakub Kujawský čili Wladislawský, Lukáš z Gorky, Stanislaw z Ostrorohu, Dobeslaw Kmita z Wišnice, Jan z Rytwian, Zbyhněw z Oleśnice a Jan Dlugoš, s šesti jinými dok-
3 Sept. tory, w 600 koních příprawně ozdobených; 3 září přijeli plnomocníci čeští strany Wladislawowy we 200 koních, a sice kníže Jindřich, páni Wilém Rabský z Risenberka, Heřman ze Zwířetic, Mikuláš Switáček z Landšteina, Beneš z Weitmile, Samuel ze Hrádku, a s nimi pan Ctibor Towačowský z Cimburka; později za nimi přišli ještě jiní páni, jakožto starý Jan z Pernšteina, mladý Půta Švihowský z Risenberka, Bořita z Martinic, Jaroš Stranowský, Wáclaw Wlček a Čeněk z Klin-
5 Sept. šteina. Teprw 5 září, a snad ještě později, slawili z Uher wjezd swůj Gabriel arcibiskup Kolocký, Gabriel biskup Sedmihradský, palatin Michal Orság z Gut, Emerich z Polowce, hrabě Jan ze sw. Jiří a z Pezinku a Oldřich z Grafeneku, a ku plnomocníkům těm připojili se také kníže Viktorin, domácí pán Opawský, a Hanuš z Kolowrat, probošt Pražský. Z pánůw českých strany krále Matiášowy nedostawil se nikdo, ale přinešeno dwoje psaní, jedno ode wšech pospolu k celému sjezdu, druhé od pana Zdeňka ze Šternberka samého, jimiž omlauwali nepřijetí swé: w prwním taužili sobě páni neukrytě na krále Matiáše, jenž splnomocniw je ke smluwám Benešowským, k nimž tudíž přiwěsili pečeti swé, nyní chtěl, aby jich nedržíce, wěrolomnými se stali; we druhém pan Zdeněk odpíral i proto přijeti do Opawy, aby tam prý náwodem pana Albrechta Kostky ne-

Digitized by Google

byl snad otráwen.[62] Tuším že čekáním na tyto pány české stalo se, že wyjednáwání řádné mezi stranami počalo teprw 13 září. We prwním zasedání kardinal Markus maje slowo, naléhal především na odstranění w Čechách a w Morawě neřesti kacířské, jakožto hlawní příčiny wšech rozbrojůw a válek. Tím uraženy se cítíce Čechowé, chtěli hned opustiti Opawu, protože kacířowáním rušen jim prý gleit, a oni ne proto přišli byli, aby o náboženstwí hádati se měli. Naiwná byla kardinalowa odpowěď na stesky jejich. „Když prý wám tak protiwné jest, slauti kacíři, proč neodříkáte se kacířstwí? Nebo že řád wáš je kacířstwím, tomu na důkaz napsáno již knih tolik, žeby ani sto koní jich neuneslo.“ Čechowé i Poláci podwolili se konečně jen pod tau wýminkau k dalšímu jednání, aby kardinal napotom neměl w něm účastenstwí. Bylo prý to wšak hádání, dotýkání a hašteření se wíce, nežli jednání, takže po daremném namáhání se dne 18 září zwolen z celého sjezdu wýbor užší 20 osob, po desíti s každé strany, kteříž když opět shodnauti se nemohli, dně 22 září staupil na místo jejich ještě užší wýbor jen osmi

1473
13 Sept.
18 Sept.
22 Sept.

62) O příčině nepřijetí Čechůw strany Matiášowy na sjezd Opawský jest mezi dějepisci uherskými a jinými podnes spor, ježto uherští přikládají wíce wíry Eschenloerowi, jiní wíce Dlugošowi, kteříž oba byli přítomni, tento i mezi plnomocníky. Holá wšak jest neprawda, co dí Eschenloer, žeby omlauwali byli nepřítomnost swau wálkau od Čechůw proti nim zdwiženau. John von Mylow dal o té wěci z Wratislawi dne 27 září knížatům Saským zpráwu (Orig. w král. archivu Drážďan.), která sauhlasí s tím, co wyprawujeme nahoře a čehož i Dlugoš dotýká. Newoli mezi pány českými a králem Matiášem wzniklau zatajuje Eschenloer zaumysla právě tak, jako Dlugoš zelotické wystupowání kardinalowo proti „kacířům“ českým. — Ostatně mezi plnomocníky českými Eschenloer klade také král. sekretáře Jošta z Ensidle, jenž té doby poslán byl k císaři do Augšpurka nadarmo (Dlugoš p. 499.) —

Digitized by Google

1473 osob, ježto byli s uherské strany biskup Gabriel Rongoni, biskup Rudolf, probošt Hanuš z Kolowrat i Albrecht Kostka, s polské a české strany biskupowé Krakowský a Kujawský, kníže Jindřich a Jan z Rytwian; posléze, když ani to newedlo k žádaucímu konci, wydáni jen dwa, biskup Rongoni a kníže Jindřich, se stejným neprospěchem. Nemírné požadawky Matiášowy působily hlawní nesnázi. Ještě wždy mluweno s jeho strany, aby přijat byl za poručníka Wladislawowa i aby mu Hedwika dána byla za manželku; počítán náklad dotud na válku českau od něho wedený až ke třem millionům dukátůw, i žádáno, aby w polowici té summy jemu zapsány a postaupeny byly korunní země české, Morawa, Slezsko i obojí Lužice. Takowých wěcí ani Čechowé ani Poláci swoliti nemohli, a protož
27 Sept. skončeno wyjednáwání dne 27 září. Článek Niského snešení, aby kníže Burgundský stal se nejwyšším rozsudím, prohlášen od Polákůw a Čechůw za neplatný, jakož i umluwy Niské wůbec, poněwadž i král Matiáš i páni čeští jeho strany, nepřijewše ke sjezdu, byli je prý skutkem zrušili. Kardinal s pláčem seznal žalostný tento konec weškerého úsilí swého; awšak jakkoli známé byly jeho sympathie pro uherskau stranu, netraufal si předce wydati hlasu pochwalného pro nikterau.
28 Sept. Teprw při rozjezdu dne 28 září tázali se Čechowé Uhrůw, měloli příměří na sněmu Benešowském uzawřené předce trwati do dne sw. Wáclawa roku příštího, čili nic? Což konečně s obau stran potakáno bylo.[63]

63) O jednání sjezdu Opawského nalezli sme w král. archivu w Drážďanech dwojí zpráwu, knížatům Saským od jejich rad zaslanau (Orig.), z jichžto srownání s podawky Dlugošowými a Eschenloerowými (l. c.) sestawili sme, co nahoře podáno. Se summau třímillionowau srownati jest, co nahoře r. 1471 (w máji, w Jihlawě) pronešeno bylo.

Digitized by Google

Nepořídiw na wýchodu, w Uhřích a w Čechách, 1473
nic, kardinal Markus obrátil se na západ, k císaři do Němec, — a tam konečně s podobným potkal se osudem. Císař Fridrich nedostál byl slowu swému, na sněmu říšském w Augšpurce o sw. Jiří 1473 prohlásiti Matiáše za prawého krále Českého; ba naopak wyhledáwal cesty, kudyby wždy ještě připrawiti jej mohl nejen o naděje w Čechách, ale i o panowání w Uhřích. W týž den sw. Wáclawa, kdežto rozejel se sjezd Opawský, počal se we Treverech památný sjezd jiného druhu. Císař, jenž ku prowedení těžších úkolůw potřebowáwal i hledáwal sobě wždy pomocníka silného, jehožto wšak působení a úmyslůw dalších pokaždé zhrozil se, utíkal se nyní ku knížeti Karlowi Smělému o pomoc proti dosawadnímu pomocníku Matiášowi, a proti falckrabí Fridrichowi, ještě nesmířenému. Karel Burgundský byl pánem welikého pásma zemí průmyslem a zámožností kwetaucích mezi Francií a Němci, sewerním mořem a Šweicarskými alpami; bohatství jeho bylo nesmírné, mysl dobrodružná, po cti a sláwě bažící, podnikawost a činnost až přílišná. Jedinau dceru a dědičku swau Marii ochoten byl zasnaubiti císařowici Maximilianowi, kdyby císař powýšiti ho chtěl na království, ne Burgundské toliko, ale i na Římské wedle sebe a na císařství po sobě. Císař chtěl owšem spříznit se s ním, dáti mu titul královský, a míti dceru jeho za newěstu, nikoli ale jeho za nástupce; daufaje pak, získati ho wždy proti nepřátelům swým,[64] swolil

64) Že císař i w Treverech nespaušťěl s mysli Matiáše uherského, wyswítá ze slow markrabě Albrechta Braniborského (dd. 13 Nov. 1473, Müller Reichstags-Theatrum, II, 598): „Die pohlnischen und behaimischen Rate, die hie sint (u markrabě) mit vollem Gewalt, mit dem Keyser zu verbinden wider den

Digitized by Google

1473 byl ku požadowanému sjezdu, k němuž přiwedl i čtrnáctiletého syna swého. Po mnohých ale i slawnostech a zábawách, i jednáních weřejných a tajných, poznaw konečně, že hrdý a smělý kníže burgundský nedal se odwrátiti od spojencůw swých, ani od krále Matiáše, ani od falckrabě Fridricha, ba že wkládal i nowau nesplnitelnau wýminku, aby důstojenstwí kurfirsta říšského, náležející králi Českému, přenešeno bylo na budaucí králowstwí Burgundské, opustil císař
25 Nov. u znamenitém pohoršení Trevery dne 25 listopadu zase, a na místo přízně staupilo mezi oba panowníky kruté záští, kteréž za nedlauho wedlo i k válce. [65] Následkem toho císař ještě úsilněji, nežli posawad, domáhal se co nejužšího spojení s dworem polským a českým, a auklady jeho proti Matiášowi, ačkoli zakrývané dle možnosti, staly se na několik let předním takořka hýbadlem dějin českých.

Král Wladislaw byl již mezitím wešel we přátelské smlauwy s nejbližšími sausedy swými, Albrechtem knížetem Baworským (dne 19 čerwence 1472) a mar-
11 Nov. krabí Albrechtem Braniborským (11 listopadu 1473). Jen s knížaty Saskými nechtěly smlauwy takowé zdařiti se, jak za příčinau požadowání od nich wždy ještě náhrady, tak i pro jiné zwláštní poměry a aumysly. Chtěli totiž nejen upewniti se w držení knížetstwí Zahaňského, jež od diwokého knížete Jana byli kaupili, [66]

König von Hungern, schreibt der Keyser auch zuzuthon, damit dem Konig zu Ungern, nachdem er mit den seinen nit eyns ist, hays gnug würd werden."

65) Příčinu náhlého roztrku a rozchodu w Treverech udáwá, mimo jiné, zwláště také Dlugoš p. 590. Srown. Monum. Habsburg. I, 51.

66) Smlauwy od 19 Jul. 1472 tištěny ap. Oefele, II, 251, od 11 Nov. 1473 ap. Lunig C. G. D. I, 1525. Kníže Jan Zahaňský,

Digitized by Google

ale získati sobě také nápad po knížatech Olešnických 1473
we Slezsku; a k tomu Matiáš lepší čáku podáwati se zdál, nežli Wladislaw. Protož ačkoli uznáwawše tohoto za krále Českého, w dopisech k němu posawad wždy šetrně se byli chowali, počali nicméně blížiti se k onomu, a kladli najednau welikau wáhu na pohraničné škody, jež poddaní jejich trpěli od nepokojného pana Jindřicha z Rabšteina, tehdáž držitele hradu Risenburka neboli Oseka i městečka Duchcowa w Čechách. Wedše naň stížnost jak u králůw, tak i u stawůw obojí strany, počali proto až i válku strojiti. Král Wladislaw právě té doby, skrze ustanowení zwláštních ředitelůw zemských na sněmu Benešowském, propustiw již stawy ze záwazku poslušenstwí, postrádal byl na chwíli moci panownické: ale králowá Johanna, co ředitelkyně zemská na místě syna swého knížete Hynka, i co držitelkyně hradu a panstwí Teplického, uwázala se sama (17 října) we hrad Osecký a w městečko 17 Oct.
Duchcow až do rozhodnutí pře o žalobách Saských, již odkázalá k řádnému saudu w zemi. Knížata wšak nedali se tím mýliti w úmyslech swých; we Wratislawi dne 11 prosince uzawřena od plnomocníkůw saských 11 Dec.
i uherských smlauwa, potwrzená potom od knížat we Wímaru 10 ledna 1474, kteraužto zawázali se uznati Matiáše za krále Českého a za kurfirsta, jakmile jim ukázán bude list císařůw, kterýmž k témuž prý se zawázal (bezpochyby smluwau od legata Rovarelly na podzim 1472 zprostředkowanau): začež měl Matiáš

člowěk nad míru wášniwý, počal byl w máji 1472 válku proti bratru swému Balthazarowi, a zmocniw se jeho i knížetstwí i osoby, nechal jej u wězení zahynauti nečistotau, nemocí a hladem; i aby mu dobyté knížetstwí nemohlo zase odjato býti, prodal je za 55,000 dukátůw knížatům Saským Arnoštowi a Albrechtowi.

Digitized by Google

1473 dáti jim pojištění na wšecky statky, w jichžto držení ode smlauwy Jihlawské (19 čerwna 1471) byli wešli, a propůjčiti zejména, co král Český, knížetstwí Zahaňského w léno.[67]

Na sněm do Augšpurku položený ke dni 1 září wyprawil byl král Wladislaw, k žádosti císařowě, poselstwí swé wedle polského, zejména pány Buriana z Gutšteina, Beneše Liebšteinského z Kolowrat a Jošta z Ensidle: poněwadž ale sněm ten nedošel k místu, jak pro sjezd Treverský tak i pro jiná císařowa zaneprázdnění, poslowé ti čekali přes dwadceti nedělí w Kadolzburku nedaleko Normberka, od Albrechta markrabě čestně tam chowáni bywše. Teprw když w únoru
1474 r. 1474 přijel císař nejprw do Rothenburka, potom do Normberka, počala wyjednáwaní dáwno zamýšlená, u přítomnosti několika knížat říšských i papežowa legata kardinala Marka. Od krále Wladislawa žádáno, aby císař uznal jej weřejně za krále Českého a kurfirsta říše Římské, a aby na důkaz toho propůjčil mu důstojenstwí takowé w léno. Císař winiw Matiáše z nešlechetnosti té, že netoliko bral odbojné jeho poddané we swau ochranu, ale že i zaumysla howěl zhaubným nájezdům tureckým do zemí křesťanských, a zwláště domu rakauského, domáhal se co nejužšího spolčení branného s celau mocí Kazimírowau; ale boje se wždy Matiášowy pomsty, bylby rád zakryl úmysly swé a postawil Poláky i Čechy za sebe do boje. Poslowé polští žádali, aby císař dokázal dříwe upřímnost a odhodlanost swau splněním žádostí Wladislawowých. Markrabě Albrecht byl prostředníkem a jednatelem. Ko-

67) Wše dle akt dosti hojných o této wěci, ježto nacházejí se w král. Saském archivu w Drážďanech.

Digitized by Google

nečně we dnech 11 a 13 března 1474 došly w Norm- 1474
berce k místu smlauwy žádané, jimižto císař a Wladi- 11
dislaw zawázali sebe podporowati se wespolek, jak Mart.
wůbec tak i proti Matiášowi zwláště, Kazimír slíbil postawiti se do pole o sw. Janě křtiteli s mocí dostatečnau, Wladislaw měl téhož času wyprawiti wojsko swé do Rakaus ku pokoření a potrestání císařowých tam odbojníkůw, císař pak podáwal se k osobnímu spolupůsobení w boji, jestli nedříwe, aspoň o sw. Jakubě. Konečně wyhlášen na sjezdu tom, u přítomnosti několika kurfirstůw a knížat říšských, Wladislaw s náležitými slawnostmi za krále Českého a kurfirsta w říši: ale dobu ke skutečnému podání jemu regalií a léna zůstawil si císař určiti teprw později. [68]

Smlauwy ty uzawřeny byly ještě na základě plnomocenství a instrukcí, kteréž poslowé polští a čeští o půl léta dříwe byli obdrželi. Mezitím ale na straně jiné konala i dokonala se rychleji wyjednáwaní směru opačného. We Šramowicích a Staré wsi, obyčejném již od starodáwna místě rokowání polskouherských, sšedše se plnomocníci králůw Kazimíra i Matiáše, uzawřeli 21
tam dne 21 února smlauwu na tříleté příměří mezi Febr.
králowstwími netoliko Polským a Uherským, ale i Českým. Neví se owšem o plnomocníku Českém, jenžby w jednání tom byl se aučastnil, anobrž podobá se prawdě, že poslowé Kazimírowi osobowali sobě tu jakausi moc poručnickau nad králowstwím syna jeho: awšak jisté jest, že zwláště strana Matiášowa w Čechách usilowala o takowé smlauwy, a že jim potom přičítána auplná platnost. Wladislaw měl položiti přiznáwací list

68) Długoš p. 500; 501. Dogiel cod. dipl. I, 164. Monum. Habsburg. I, 495. Katona, XV, 682 - 5. Müller Reichstags-Theatrum, II, 616.

Digitized by Google

1474 17 Apr. swůj k nim do dne 17 dubna w Olomauci pro Matiáše, tento pak pro onoho w městě Hradišti do téhož dne.[69] Což mělo tedy býti následkem takowých smluw, válkali či pokoj?

Máme jistá znamení, že wlastenecký duch, oswědčený na prwním sněmu Benešowském 1473, neztratil se mezi stawy českými, ale wedl zponenáhla k jakémusi wymanění se, k jakési aspoň poměrné nezáwislosti od politiky dworůw uherského i polského; Wladislawowa osoba owšem nepadala přitom tuze do wáhy. Větší w tom směru působení, jakož i větší z něho užitek, ukazowaly se při straně uherské, kteráž již uznáwati počala, že král její nikdy w Čechách panowati nebude, a snad si toho již ani nepřála. Wědauc tedy, že ke ztraceným tam zámkům a statkům již jen smlauwami bude lze dostati se zase, aučastnila se horliwě 27 Febr. *sněmu*, kterýž od 4 ledna do 27 února *opět w Benešowě* držán byl, a w němž předsedali ještě ředitelé zemští předešlým tam sněmem ustanowení. Neuzawiráno tu nic nowého, ale rozhodnuto a rozsauzeno jest množství sporůw a při saukromých, nejwíce o statcích w minulých válkách obapolně dobytých, tudíž také nejwíce we prospěch strany uherské. Také horlil sněm ten o udržení a prodlaužení příměří w Čechách, a přiznal králowé Johanně, ježto zastupowala místo syna swého Hynka, potřebnau moc, aby swolala příští sněm obojí strany do města Slaného, kdykoli se jí za dobré zdáti bude.[70]

69) Dlugoš p. 507, 510. Dogiel l. c. Katona p. 666—79. W král. archivu w Drážďanech nalezli sme ceduli sauwěkau (nedatowanau) o této smlauwě. Zápis sjezdu krajůw, Plzenského, Prachenského a Podbrdského (dd. w Plzni 12 Apr. 1474, w Arch. česk. IV, 476,) odwoláwá se k ní častěji.

70) Obšírný zápis toho sněmu wiz w Archivu česk. IV, 471—76.

Digitized by Google

Při tak zmatečných poměrech diplomatických by- 1474
loby tuším marné hádati se, kdo prwní zrušil opět pokoj wždy žádaucí, nikdy úplně nezachowáwaný. Jsau důkazy na snadě, že tenkráte ani Kazimír ani Matiáš nechtěli jemu oprawdowě, Wladislaw pak neměl hlasu rozhodujícího. Kazimíra popauzeli k válce, kromě císaře a markrabě Albrechta, také nespokojení Sedmihradčané, kteří proti Matiášowi powstati chtěli, ba i daleký chan turkmanský Usun-Hassan.[71] Nekonečné swáry a půtky hojných knížat Slezských mezi sebau nedaly zemím přijíti k oddechu. Nejprw zdwihl kníže Jindřich Minsterberský, co pán Kozelský, válku proti Wáclawu knížeti Rybnickému: kteryžto když dowolal se u Matiáše pomoci, Kazimír ujal se jeho saupeře. Potom kníže Jan Zahaňský, pro zuřiwau powahu swau powěstný, obdržew od Matiáše zbraň, wojsko i peníze a přitowaryšiw sobě statečného wůdce Melchiora Löbla, wtrhl válečně do králowstwí Polského. Nedlauho potom i sám král Matiáš přitáhl s wojskem do Morawy, a jal se dobýwati měst, zámků i twrzí strany Wladislawowy pod záminkau, jakoby z nich laupeže se dály a pokoj obecný rušen byl. Že ale války té newedl

71) Posel Usun-Hassanův, Zeno šlechtic Benátský, chodil po dworech wšech předních mocnářův křesťanských i do Uher také, ke spolku válečnému proti Turkům opět je pobízeje: w tajném jednání s králem Kazimírem podáwal mu také spolku branného proti Matiášowi, a synu jeho, tuším Wladislawowi, dcery Usun-Hassanowy, s manželkau z rodu císařův někdy trapezuntských zplozené a nad míru prý sličné k manželství, anaby prý dříwe se pokřestiti dala. Týž Zeno prawil, že sám byl přítomen we weliké oné a rozhlášené bitwě u Terdžan (26 Jul. 1473), kteráž rozhodla tehdáž osud wýchodních krajin, a w níž dle slow jeho welikomocný Usun-Hassan Mohameda II porazil, dle swědectwí dějepiscův ale, hlawně pro nedostatek dělostřelstwa, od něho poražen byl.

Digitized by Google

1474 proti laupežnickým toliko sídlům, dokazowalo úsilí, kterým zmocniti se snažil královského města Hradiště, Wladislawowi wždy wěrného. Město to, nejsilnější a nepřemožitelná ohrada moci české naproti Uhrám, bylo již na třetí rok jedenácti baštami silně sewřeno; o hrdinném jeho tak dlauhý čas sebe bránční nezachowala se bohužel nižádná pamět podrobná: jen to wíme, 21 Juli že když 21 července Matiáš sám wedl poslední rozhodný autok na ně, odražen a poražen jsa musel prý odstaupiti s hanbau, aniž od té doby pokusil se o Hradiště wíce.[72] Bližší zprávy o boji tehdáž w Morawě wedeném nedostáwají se; muselt ale býti dosti krutý, když král Wladislaw bral z něho sobě příčinu, na sněm polský tehdáž w Petrkowě okolo sw. Wíta držaný dwojím poselstwím, nejprwé skrze Ctibora z Cimburka, Bernarta Bírku i Albrechta Sokolowského, potom skrze Jana z Raupowa, žádati otce o rychlau a sporau pomoc; na čež posláno prý 24,000 zlatých do Čech a prohlášena w Petrkowě wálka proti Matiášowi.[73] Tento po nehodě, kteráž jej potkala u Hradiště, cauwnul nejprw do Trenčína, brzy ale hnul se jinau cestau 4 Aug. zase ku předu, a přibyl 4 srpna do Olomauce, odtud pak nezadlauho táhl k Opawě, ku potrestání Hanuše 31 Aug. knížete Krnowského i jiných, a 31 srpna usadil se w Nise.[74]

Wálka té doby od Matiáše w Morawě a w horních Slezích wedená nebyla po chuti pánům českých a morawských ani wlastní jeho strany; snažili se wšelijak o nawrácení pokoje a odwrácení hrozící wálky ještě

72) Analecta Bočekiana w zemském archivu Morawském.

73) Wše hlawně podlé Dlugoše p. 509—514. O Janowi Zahaňském mluwí též Eschenloer w týž smysl, II. 301.

74) Eschenloer p. 302. Hr. Telcki, IV, 363. XI, 509.

Digitized by Google

větší. Na důkaz toho, a k nějakému aspoň objasnění neznámých událostí tehdejších poslauží zpráwa, panu Jindřichowi z Rosenberka od auředníkůw jeho dne 17 srpna přinešená z Prahy, „že pan Wilém Rabský jel na rok do Polné (ke Zdeňkowi ze Šternberka) s panem Strážským, s panem Kdulincem a některými wíce, a že tu krále Uherského rady také býti měly w pondělí minulý (15 srpna) a o tyto nesnáze rokowati. Jestliže nesrokují, tedy na tom jest, že wojensky král Pražský (tak slul Wladislaw straně uherské) s swau stranau wytrhnauti měli a w pondělí nejprw příští (22 srpna) na Kačíně býti. A také to za jisté se prawí, že král starý Polský leží na poli a má wtrhnauti do Slezí, a jeho syn z Čech do Morawy.“[75] 1474 15 Aug.

Skutečně Kazimír již 12 srpna wytrhl byl do pole wojensky, ale musel w okolí Mstowa i Čenstochowa čekati šest neděl, nežli shromáždila se k němu weškera moc jeho branná, kteréž počítáno do 60,000 lidí jízdných i pěších a 5000 wozůw. Wladislaw byl, dle swědectwí listin, 1 září w Kutnéhoře, 3 září již na poli u Semitěše, w dalších dnech „na poli pod Železnými horami,“ od 13 září až do 5 října „na poli u Slawětína;“ psalo se o něm, že ležel polem wojensky tak silně, jak to kdy za krále Jiřího wídáno bylo.[76] Bylli „Slawětin“ ten wesnice dnešní nedaleko Borowé, není pochyby, že válečný pochod jeho zaměřowal skutečně do Morawy; dlauhé pak zastawení u Slawětína nelze 1 Sept. 5 Oct.

75) Psaní ze Sedlčan dané 17 Aug. 1474 (Orig. w archivu Třebonském). Archiv český, V, 355.

76) Listiny, z kterýchž béřeme tato data, jsau dosti hojné; dne 5 září pak psal Beneš z Libšteinský z Kolowrat knížatům Saským z ležení českého pod Železnými horami: Wir ligen starck zu Veld, als ye konig Jorg gelegen hat, vnd haben vast reyszing zewg. (Orig. arch. Drážďan.)

Digitized by Google

1474 přičítati jinému, nežli nowým rokům a pokusům o udržení pokoje. Jisté jest, že ještě pokud leženo u Slawětína, přijeli do Wratislawi, kamž Matiáš z Nisy dne
13 Sept. 13 září s malým jen haufem jezdců byl se dostawil, čtyři páni čeští a morawští, Zdeněk ze Šternberka i Wáclaw starý z Boskowic se strany uherské, a Wilém Rabský z Risenberka i Petr Kdulinec z Ostromíře se strany české, aby se přičinili o zachování příměří. Matiášowi, jenž měl té doby wůbec jen málo wojska, přišlo poselstwí to welmi whod, a nejen swolil k žádosti
23 Sept. jejich, ale i podporowal je wšemožně, když 23 září ubírali se z Wratislawi k Čenstochowu, aby sklonili Kazimíra ku pokoji také. Nabízel se prý, že odřekne se wšech zemí koruny české, přijmeli jej Kazimír za syna, dada mu dceru swau Hedwiku k manželstwí.[77] Ale nejen zpozdilá hrdost králowé Alžběty, ana Matiáše za zetě míti nechtěla, nýbrž i poslowé císařowi w táboru přítomní odwracowali Kazimíra od pokojných umluw, jakoby již jisti byli Matiášowy záhuby. Když tedy páni čeští požádali jej aspoň o zachowání a obnowení tříletého příměří, u Šramowic umluweného, dal jim za odpowěd, že sice rádby netoliko příměří, ale i pokoji, a wšak že bez přítomnosti syna swého krále Wladislawa nemůže dáwati se w žádné rokowání. Pročež žádal oprawdowě, aby Wladislaw nemeškaje přitáhl k němu a spojil brannau moc swau s wojskem jeho: až se to stane, pak že pokojnému rokowání bude moci místo dáno býti.[78]

Ty dni přijel Arnošt Saský kurfirst do Wratislawi,

77) Dlugoš mluwí o tom teprw k r. 1478, na str. 567.

78) Eschenloer mluwí (p. 305) jen o dwau pánech, Dlugoš (p. 517) o třech, kníže Arnošt ale jmenowal we swém psaní wšecky čtyři, kteří pracowali ku Kazimírowi o pokoj. (Orig. arch. Drážď.)

Digitized by Google

aby dokonal počaté s Matiášem smlauwy. Jakkoli 1474
potud knížata Saští zwykli byli w otázkách politických bráti ohled na nejbližší příbuzné a přátely swé, císaře Fridricha i markrabi Albrechta: tenkráte wšak, když jednalo se o rozmnožení panowání jejich, nastaupena cesta jiná, i zamítnuty také prosby owdowělé královny Johanny, jimiž přimlauwala se u nich za „milého syna swého“ krále Wladislawa.[79] Spolčení s Matiášem zdálo se wésti blíže k cíli: protož beze wšech dalších rez-

79) Psaní její ku knížatům Arnoštowi i Albrechtowi dané na Mělnice 10 Sept. 1474 w jazyku českém a chowané w orig. tamže w Drážďanech, klademe zde pro památný obsah jeho celé: „Šwagře a synu naši zwláště milí! Máme za to, že Wašeho Přátelstwí tajno není, kterak z dopuštění božího osiřewše po smrti nejjasn. knížete a pána Jiřího, slawné paměti krále Českého, manžela našeho nejmilejšího, jehož duši pánbůh wšemohaucí rač milostiw býti, seděli sme w pokoji, k žádnému se přichýliti nechtíce, ani komu pomáhati, ani jaké wálky wésti, chtějíce se w naší sirobě zachowati, jakožto na osiřelau wdowu pokojnau královau příslušeloby. Ale widauce a znamenajíce, kterak mnohá protiwenství dějí se této slawné koruně i také nejjasn. knížeti a panu Wladislawowi králi Českému tauž korunau korunowanému a mazanému, synu našemu milému; znamenawše to, kterak sme mnoho dobrého, napřed od pána boha wšemohaucího, a od též slawné koruny wzali i podnes bráti nepřestáwáme: nemohli sme se tomu déle díwati, widauce že nám jest wždy s ní zůstati, zlé i dobré trpěti; i umyslili sme sobě, a konečně na tom ustanowili, abychme při též koruně a při již jmenowaném synu našem milém konečně zůstali a pomáhali, pokudž jediné možnost naše bude moci stačiti. Protož to wědauce Waše Přátelstwo, žádámeť na wás se wší pilností a wěříme, jakožto našim zwláště miłým šwagru a synu, že to pro dáwné mezi námi lásky zachowání učiníte, a nás, syna našeho nadepsaného, a již řečené koruny nikoli neopustíte, pro takowé nebo wětší odplaty zase okázaní.“ — S tím wětším podiwením jest nám spatřiti, an wlastní syn královny Johanny, kníže Hynek, již w témž měsíci září 1474 zdržowal se u Matiáše we Wratislawi, co rada jeho. —

Digitized by Google

1474 pakůw uznán jest nyní skutkem za prawého krále
30 Sept. Českého, a 30 září poručil Arnošt saskému šlechtici Ottowi Šenkowi z Landsperka i Zawidowa na náměstí Wratislawském, u přítomnosti swé, složiti slawný slib mansky, a přijmauti od Matiáše knížetstwí Zahaňské w léno, jmenem a na místě Albrechta bratra swého, co řádného nositele wšech manstwí Saských od koruny
6 Oct. České. Potom 6 října stwrzeny a doplněny wšecky předešlé smlauwy mezi oběma stranami, a wyřčeno zejména, že knížata Saští, co držitelé knížetstwí Zahaňského, měli státi w tom samém práwním poměru ku koruně České, jako wšickni slezští knížata. Ostatně ze psaní, kteráž w těchto dnech Arnošt posílal bratru swému Albrechtowi, widěti jest, že netajil se powážliwosti postawení, we kterémž Matiáš té doby nalezal se. Swolaw prý on wšecky swé žoldnéře k sobě do Wratislawi, nepočítal jich wíce nežli něco přes 2000 jízdných, 3500 pěších a 900 wozůw, jež rozložil we zwláštním táboře wedle města; mimo ty pak měl prý jen asi 600 jízdných, rozdaných několika městům do posádky, k obraně jejich. O wojsku polském a českém že we Wratislawi ještě nic jistého slyšeti nebylo; jen těkawý šel prý hlas o městu Opolí, žeby je Kazimír dal byl obehnati asi 17 neb 18 tisíci brannými. We Slezsku wůbec že panowala wšude weliká nespokojenost, u biskupa i prelátůw neméně nežli mezi knížaty a lidem obecným, a to pro nekonečné wálky, těžké daně a nesčíslné útisky od žoldnéřůw, takže obáwati se bylo, aby mnozí neodpadali od Matiáše. K tomu že z Uher docházely nowiny welmi nelibé, že Turci opět hubili zemi a národ že reptal hlasitě, an prý král daně ztěžka sehnané promrháwal we válce české, místo aby hájil zemi před Turky; stawowé uherští že scházeli se

Digitized by Google

we sněm, o čemž Matiáš uslyšew, byl prý nad míru zaražen a poděšen. Protož že s ním, starostmi a pracemi příliš obtíženým, jen pořídku obcowati možné bylo, že zdál se na mysli sklíčen býti, a že nebylo pochyby o jeho přání, urownati se s nepřátely. K jeho žádosti tedy, odcházeje dne 7 října z Wratislawi zase, poručil Arnošt některým radám swým, aby jménem jeho pokusili se u krále Polského zase o zjednání nějakého přiměří.[80] 1474 7 Oct.

Bylat to owšem doba pro Matiáše kritická, když připrawowala se k boji proti němu síla branná dwau králowstwí, a podpora jeho poddaných stáwala se jaksi nejistau; tenkráte byl neomylně ztracen, — kdyby byl měl činiti s nepřátely powahy ráznější a statnější, nežli byli král Kazimír a císař Fridrich. Kazimír i w nejrozhodnějších okamženích ukazowal se wždy nečinným a nedomyslným; přední pánowé polští, spolu wůdcowé wojsk, byli mezi sebau, jak obyčejně, nesworni; wrchní wůdce, maršalek Jan z Rytwian, jinak dobrý w radě, byl we válečných wěcech nezběhlý. Proto ani nelze zhamenati rozumného plánu weliké wýprawy: Poláci, wkročiwše do země nepřátelské, nepostarali se ani o dobytí sobě w ní místa pewného, co podpory a útočiště w čas potřeby, ani o řádné ztrawowání tak weli-

80) Wše to podáwáme dle pramenůw původních w král. archivu saském. Psaní Arnoštowa jsau tam wesměs nedatowaná; jen z obsahu widěti, že poslední dáno bylo při odchodu w pátek 7 Oct. Radowé, kteréž týž kníže zůstawil, aby dle možnosti prostředkowali mezi králi, byli hrabě Wilém z Henneberka, Hugold ze Šleinic, Dětřich z Schönberka i kancléř Jan Scheibe. (Orig. ibid.) Zápisy 30 Sept. a 6 Oct. tištěny w Reichstags-Theatrum unter Maximil. I, 171—3. O uherském sněmu, w nepřítomnosti Matiášowě, wšak ne proti němu, ale pro obranu země proti Turkům držaném a 2 Oct. zawřeném wiz zápis ap. Katona XV, 738—744.

Digitized by Google

1474 kého počtu. Císař Fridrich, stroje se w říši k válce s knížetem Burgundským, nedostál smluwám s Kazimírem a Wladislawem učiněným, aniž byl jim ku pomoci. Matiáš měl u sebe owšem jen malé wojsko: ale byli to lidé we zbrani a w boji nad jiné wycwičení a otužilí, wedaucí válku co umění a živnost pospolu; byla to powěstná jeho „rota černá," záležewší téměř weskrze z žoldnéřůw z ciziny najímaných, českých, polských a také srbských, jimžto Matiáš netoliko řádně platil, ale i mnoho showíwal, když jen náležitě konali wojenské powinnosti swé. Poměry moci válečné podobaly se poněkud tomu, co někdy w Čechách za květu Táborůw a Sirotkůw wídáno bylo, že wojska malá wíce rozumem a uměním, nežli silau wítězila nad spaustami branných ohromnými. Nyní umění a rozum válečný stály po boku Matiášowě, kterýžto šťastným instinktem wůbec dopídiw se mnohých zásad politických a válečných, kteréž teprw za našeho wěku zewšedněly, byl i sám dobrým válečníkem, i měl zwláště w českém rytíři Františkowi z Háje wůdce neobyčejně smělého a znalého. Pustiw nepřátelům krajinu šírau, obmezil se na bránění hražených míst, do nichž lidu selskému wšude i se zásobami swými uchrániti se káząno, a saustředil se co možná nejsilněji u Wratislawi, wšemi potřebami hojně zásobené. Wedle města založil pro wojsko swé nowý tábor dobře opewněný a ozbrojený, z něhož wysílati mohl jednotliwé čety ke zwláštním wýprawám, a nejwíce proti picujícím haufům polským. Takét mu den co den wojska znamenitě přibýwalo. On pak na wše měl oko, a býwal rychle rozhodný w úmyslech swých.

26 Sept. Wojsko polské překročilo bylo dne 26 září hranice Slezské, a městečko Rosenberk bylo prwní zna-

Digitized by Google

menitější místo, kteréhož zmocniwše se, obrátili je is 1474
jeho proboštstwím we popel. Řeka Odra, pro panující té doby sucho dosti málo nebezpečná, překračowána u Chraplowic (Krappitz) po celé tři dni, awšak bez patrné nesnáze. Potom obrátilo se wojsko proti městu Opolí, hlawě zwláštního knížetstwí, kteréž odolawši prwním autokům, necháno brzy w pokoji; za to ale muselo w okolí až prý do čtyr set wesnic lehnauti popelem. Když dále u Schurgast měli Poláci přebroditi řeku Nisu, poslal Matiáš znamenitau část wojska swého, aby tomu bránili: tu ale po několika menších potrškách strhla se jedíná w té válce bitwa w širém poli u Žwanowic dne 12 října, w níž, při nerowném 12 Oct.
příliš počtu bojowníkůw, Matiáš utrpěl znamenitau škodu, a wojsko jeho poražené stíháno až prý nedaleko Wratislawi. Mezi jatými w tomto boji sé strany Matiášowy nejwzácnější byl pan Wilém z Pernšteina. O další města hlawní, Grodkow, Břeh a Olawu, Kazimír ani se nepokusil, dosti maje na poplenění krajůw. Dne 17 října přitáhl i Wladislaw s wojskem swým na 17 Oct.
blízko, jehožto síla udáwána od 16 do 20 tisíc wojínůw, nejwíce pěších, a nazejtří spojili se w jedno jak 18 Oct.
králowé, tak i branný lid jejich; stalo se to někde nedaleko města Břehu, místo neudáwá se. Té doby užili radowé Saští, aby obnowili jednání o pokoj, jemuž Kazimír byl se dotud wyhýbal, prawě, že musí dříwe se synem swým uraditi se. Na žádost jejich o gleity, aby ku králům přijeti mohli, odpowěděl Kazimír dne 22 22
října z leženi nedaleko města Olawy písemně, že rád Oct.
je u sebe opět uhlédá, a přinesauli od krále uherského, jak prawili, slušné a čestné spůsoby k urownání, že najdau jej ke wšemu sprawedliwému ochotna; co radowé mocnáře přátelského že nepotřebowali sice glei-

Digitized by Google

1474 tûw, a wšak k jejich žádosti že jim takowé posílá. Jakowý byl obsah podání, kteráž tudíž mezi Wratislawí a leženim polskočeskym se strídala, nelze nám udati; 1 Nov. když ale w den Wšech Swatých (1 listopadu) oznámili Matiášûw poslední aumysl králûm, odpowěděli tito, že již marné bylo wšeliké jejich úsilí, a zapowěděli jim pokračowati w rokowání dále.[81] Mezitím bylo wojsko 31 Oct. spojené již přiblížilo se ke Wratislawi, a leželo dne 28 října u wsí Swantnika i Wodní Jenče, potom 31 října položilo se u wsi S. Kateřiny, asi míli od města, dotýkajíc prawým křídlem řeky Odry, lewým Olawy (Lohe); nikdy prý nespatřeno we hradbách wozowých wojska tak welikého. Nazejtří po Wšech Swatých (2 Nov. listop.), tudíž po zrušení wšeho wyjednáwání, hořelo prý w kraji Wratislawském tolik wesnic od rána až do poledne, že ačkoli byl den jasný, pro hustotu kauře nebylo ani slunce widěti. O dwa dni později, w pátek 4 Nov. dne 4 listopadu, zdwihnuw se náhle weškeren tábor, (jak se prawilo, pro nedostatek wody,) obrátil se cestau k Lešně (Lissa,) a položil se podél řeky (Bystřice) od Žalkowa až po wes Goldschmiede (u Lešna). Táhnauce wšak mimo Wratislaw we hradbě wozowé šestnáctiřadowé, drželi se na půl míli od města, aniž autokem k němu obrátiti se směli: ale tolik opět wesnic obráceno w popel, že s wyšších wěží Wratislawských až prý do 300 požárûw pojednau počítati se mohlo.[82]

81) W král. saském archivu w Drážďanech zachowalo se několikero psaní a zpráw o této wěci; poslední zpráwa ku knížatům Saským dána z Wratislawi dne 4 Nov.

82) Chronicon Bohemiae, posawad newydané, sepsané od Benedikta Jonsdorfa, opata kláštera Matky boží na Písku we Wratislawi, (w rkp. knihowny university Wratislawské IV, Q. 205) podáwá o této válce zprawy často lepší, nežli jsau stranná líčení

Digitized by Google

Očekáwáno wšeobecně, že wojsko tak mohútné 1474
obrátí se k obležení a dobýwání Wratislawi, a rada městská chtěla proto již dáti strhnauti některá stawení na předměstích, čehož ale král Matiáš nedowolil. Že pak obležení takowé zamýšleno bylo skutečně, jewí se i z podaného té doby a mnoho přemítaného náwrhu, spůsobením Odře jiného řečiště odejmauti městu potřebnau wodu. Ale za příčinau množících se co den nesnází pustili králowé wšecky myšlénky na tak smělé podniknutí: neb Matiáš, nebyw od počátku nečinným w odporu, stáwal se čím dále tím odwážliwějším. Poláci, přešedše wšickni, pro spojení se s Čechy, na lewý břeh Odry, obnažili byli hranice králowstwí swého neprozřetelně; pak pleníce a ničíce w širém kraji čehokoli zasáhli, sami odjímali sobě prameny další wýživy. Matiáš pak uměl wýborně kořistiti z chyb swých nepřátel. Nepustiw se nikde do řádné bitwy, rozdělil brannau moc swau na hojné čety, jimž uložil wésti válku partisanskau. Poslané sice do hořejších krajůw Polska haufy nadělaly tam wíce strachu nežli škody: tím záhubnějším ale okázalo se býti hlawní oddělení takowé, táhnuwší do Poznaňska, jemuž welel hrabě Štěpan Zápolský, a při němž byli také knížata Fridrich Lehnický a Jindřich Kožichowský. Ti zradau wíce nežli mocí dobywše města i hradu Meziříčí a upewniwše se tam, poplenili přes tisíc wesnic a městeček potud válkau nedotknutých, popálili až i předměstí Poznaňská, i obtížili se kořistmi wšeho druhu. Také w Čechách zjewila se té doby nowá posádka uherská na Kolíně, a činila w okoli mnohé škody, wšak ne bez trestu,

Dlugošowa i Eschenloerowa. Benedikt Jonsdorf opatowal na Písku od r. 1470, až umřel 13 Juli 1503. Dílo wšak jeho sahá jen do smrti Matiášowy 1490.

Digitized by Google

1474 bywši od Kutnohorských dwakrát (12 a 25 listopadu) poražena u Kanku [83]. We Slezsku samém, ukrutnosti wšeobecného plenění podrážděném, číháno wšude na picowníky polské, kteřížto přepadáni bywawše nenadále, pobiti neb zjímáni jsau w takowém počtu, že jim brzy ani wěže ani wězení we Wratislawi, we Swídnici a w jiných městech nepostačily. Ke zwláštní Polákům škodě zdařili se polští žoldnéři we wojště Matiášowě, kteřížto válečnau lstí stawíce se tytýž co přátelé, uwodili mnohé krajany swé do záhuby; jmena předních takowýchto zrádcůw národu swého patriotický Dlugoš we sprawedliwém hněwu zaznamenal do letopisůw swých, na wěčnau pro ně i pro potomky hanbu a wýstrahu. Nedostatek potrawy, rostaucí každým dnem, nemoha we Slezsku hojen býti, požadowal daleké dowozy z Polska i z Čech, kteříž nad to padali příliš často četám Matiášowým do rukau; a hlawní takowý dowoz polský, od něhož wiselo zaopatření celé wýprawy pro blížící se zimu, za příčinau neswornosti wůdcůw, nechán jsa bez dostatečného průwodu, octnul se w moci nepřátelské; jiný, přicházející z Čech, podskočen od wšudybyla Františka z Háje u města Němčího a zničen s většího dílu. Proto zmáhající se we wojště i hlad i krutá zima, plodíce množstwí nemocí, k nimž nezadlauho i skutečný mor se přidružil, půso-

83) Zpráwau o této wěci končí se rymowaná kronika česká „o válce s Uhry r. 1468—1474," kterauž r. 1829 wydali sme při starých letopisech českých na str. 486—502. Paměti rodu Dačických z Heslowa (MS.) prawí: „1474 w sobotu po S. Martině (12 Nov.) zbili a zranili Horníci u Kanku mnoho Kolinských. A potom hned we dwú nedělích, w pátek na S. Kateřinu (25. Nov.) w témž místě opět jich podruhé mnohem wíce než prwé týchž Kolinských zmordowali a zranili tíž Horníci."

Digitized by Google

bily každý den děsné ztráty lidstwa, i kalily bojovní- 1474
kům wyhlídky do budaucnosti čím dále tím smutněji.

Protož není se čemu diwiti, že králowé, kteří byli o Wšech Swatých ještě zamítali každau myšlenku o urownání se na základech od Matiáše podáwaných, o šest dní později nezdráhali se wíce přijmauti prostředkowání těch samých pánůw českých, jichžto dobrá wůle potkala se byla u Čenstochowa s opowržením. Pan Zdeněk ze Šternberka, dříwe darmo usilowaw o pokoj, přilnul byl opět k Matiášowi wěrně, a prokázal mu we válce znamenité služby: nyní wšak, wida dobu příhodnau ku prowedení programmu swého, wkročil spolu s pány, rokowawšími dříwe na Polné, mezi válčící strany, aby dowedl je, přes wšeliké jich obau zpauzení, k dočasnému aspoň upokojení wlasti. [84]

Nemůžeme udati, jakowí základowé míru nawrhowáni s obau stran hned na počátku, i zdali a w čem lišili se od těch, které poznali sme z wyjednáwání předešlých; o zasnaubení Hedwiky Matiášowi nemohlo již býti řeči, když o několik dní dříwe slawena byla we Wratislawi, radowánkami obecnými a oswětlením města, přípowěd dcery krále Neapolského; nesnáze množily se bezpochyby tím, že Kazimír i Wladislaw pojímali k sobě také císaře Fridricha, hlawního spolupůwodce wálky, nechtějíce smíření jinému, nežli

84) Že initiativa k rokowání wyšla od pánůw českých, wyswitá samo z běhu dějin: a wšak i opat Matky boží na Písku swědčí, že rex Poloniae, mediantibus aliquibus dominis de Bohemia, dedit se ad tractatus treugarum et concordiae circa festum S. Leonardi. Qui tunc incepti et per totam ebdomadam per consiliarios regum hincinde in campo fuerunt continuati. Také Bonfini (p. 596) prawí w týž smysl: Principes tandem utrique suos reges usque adeo pro communi salute vexarunt, ut, quod ipsi conficere nequivere, id in colloquium illi adacti, ingenita quadam probitate transigerent.

Digitized by Google

1474 kteréžby i k němu wztahowalo se. Jisté jest, že nesnáze ty byly náramné, a že Matiáš, nehledě na morowau nákazu, také na jeho straně strašně zuřiwší, a moha na upokojení čekati déle, požíwal w celém rokowání mrawní
6 převahy.[85] Radowé wšech tří králůw, jmenowáni bywše
Nov. k té wěci okolo dne sw. Linharta (6 listopadu), ztráwili celý týden předběžnými kroky k dorozumění se, až konečně snesli se o potřebě osobního králůw se sjetí a smluwení. Nelze owšem mysliti jinak, nežli že již získán byl nějaký pewný základ pokoje, i že čáka konečného smíření musela již býti podstatná, když mocnáři uwo-
15 lili se k takowému setkání se. Stalo se ono welmi
Nov. slawně w auterý dne 15 listopadu na polích u wsi welkého Muchoboru; toho wšak dne sjeli se jen Kazimír a Matiáš jezdecky za kruté zimy. Zůstawše oba na koních, wítali se s obnažením hlaw a mluwili dosti přátelsky, Matiáš sám za sebe, Kazimír skrze jednoho biskupa; dwořanůw na tisíce stálo we skwělé zbrani za každým z nich. Wladislaw, jemuž důstojenstwí králowské od Matiáše popíráno bylo, odepřel byl přítomnost swau, kteráž ale od Matiáše za newyhnutelně potřebnau sauzena byla, měloli následowati skutečné smíření. Protož slíbil Kazimír, pohnauti syna swého k aučastenstwí we sjezdu nazejtří, a požádal Matiáše, když měl nastati pokoj, aby lidu jeho také picowání w městech a krajích Slezských aspoň na tři dni wolné propuštěno bylo; k čemuž Matiáš na místě ochotně swoliw, dal na wše strany přiměřené rozkazy. Při

85) Ačkoli převaha taková, co následek wedení wálky, popírati se nedá: přece ta nemírná i více než dětinská chwastawost Matiášowy strany o dějích těchto, jenž počawši hned u Matiáše samého a welebitele jeho Eschenloera, ještě ani za naší doby Fesslerem se neukončila, hnusiti se musí každému powážliwému a saudnému zpytateli dějin.

Digitized by Google

schůzi nazejtří dne 16 listopadu strany wšecky shro- 1474
máždiwše se na témž místě ještě četněji, stawily na 16 Nov.
odiw jako o záwod wšecky nádhery a skwosty swé. Králowé měli drahocenné stany w poli, z nichžto když scházeli se pěšky we průwodu předních rad swých, stalo se, že Wladislaw poprwé podáwaje Matiášowi ruky, odwracowal twář swau; brzy wšak obdrželo wrch obcowání netoliko wlídné, ale i přátelské, při němž otec a syn bráwali Matiáše mezi sebe u prostřed. Matiáš potom uweda krále do swého stanu, častowal je a bawil co nejčestněji až do wečera. Mnoholi přitom a jak mluweno jest o záležitostech politických, neudáwá se: ale jmenowáni opět plnomocníci k dojednání jich, a posláni do města, [86] kdež owšem s Poláky a s Čechy nezacházelo se šetrně, ani od lidu městského, ani od duchowenstwa. Neví se na jisto, kolik dní trwalo nowé rokowání, až přemoženy wšecky překážky, a kdy skončeno. Zdá se, že dne 19 listopadu bylo již wše 19
pojištěno, protože toho dne wojsko české stranau k Nov.
Landshutě a Trutnowu již nastaupilo zpátečný pochod swůj, utrpěwši den před tím ohněm wzniklým náhodau w táboře polskočeském welikau škodu. Listiny wšak

86) Počet i jména jejich udáwají se rozdílně: u Dlugoše se strany Matiášowy biskupowé Rudolf Wratislawský a Gabriel Rongoni Bělehradský, Zdeněk ze Šternberka i Wáclaw z Boskowic; s Wladislawowy Wilém Rabský z Risenberka, Beneš Libštejnský z Kolowrat, Petr Kdulinec z Ostromíře, a podkomoří Samuel ze Hrádku; s Kazimírowy palatinowé Jakub z Dubna, Stanislaw z Ostrorohu a Mikuláš z Kutna i probošt Ondřej Rosa. U Eschenloera: biskup Gabriel, Zdeněk ze Šternberka, Jiří ze Steinu; — Heřman ze Zwířetic, Wilém Rabský, Petr Kdulinec, Beneš z Weitmile; — Jakub z Dubna, pán z Tarnowa, Stanislaw Ostroroh. — Udání Dlugošowo zdá se býti zprawnější, jelikož Eschenloer zamlčuje i jednoho z „prostředníkův," Wáclawa z Boskowic (srow. poznam. 87.)

Digitized by Google

1474 od králůw na potwrzení smluw wydány mnohem po-
8 zději, Matiášowa teprw dne 8 prosince we Wratislawi.
Dec.

Zápis o *snešení Wratislawském* obsahowal we šestmecítma článcích následující důležitá ustanowení: 1) Budiž příměří a křesťanské stání w zemích koruny České mezi wšemi poddanými králůw Matiáše i Wladislawa ode dne 8 prosince 1474 až do hodu swatodušního za dwě léta, t. j. do 25 máje 1477. 2) Císař Fridrich, podáli we 13 nedělích přiznawací list swůj ke wšem článkům této smlauwy, přijat bude do téhož příměří se wšemi poddanými swými, tak wšak, aby ti, kteří požíwají Matiášowy ochrany, nebyli jí zbaweni. 3) Totéž příměří má státi a trwati také mezi králi Kazimírem a Matiášem i wšemi poddanými jejich. 4) Wšickni w dosawadních wálkách zajatí jakéhokoli stawu propuštěni buďte na swobodu bez wýplaty, s jedinau wýminkau Mikuláše Střely z Rokyc. 5) Pokládá se sněm wší koruny české do Prahy třetí neděli po wánocích (15 ledna 1475), na němž před zwolenými řediteli zemskými, českými i morawskými, rozhodnauti se má pře mezi králem Matiášem a těmi, kterýmž pro rušení obecního pokoje týž král mocí odjal zámky jejich, a tu má se obojí straně státi sprawedliwost dle nálezu těchže ředitelůw; wyjímá se kníže Hanuš Krnowský, jenž má jinou s králem úmluwu. 6) Na témž sněmu w Praze jmenowaní ředitelé wypowěditi mají o wšech škodách, kteréž za příměřím staly se straně obojí až do téhož dne, a to podlé snešení sněmu Benešowského i jeho w Morawě stwrzení. 7) Wšecky zámky a statky w Polště i we Slezsku w poslední válce od kohokoli dobyté mají dříwějším majitelům swým wráceny býti. 8)—10) Hned při wydání zápisu na toto příměří mají čtyrem pánům, Zdeňkowi ze Šternberka, Wáclawowi

Digitized by Google

z Boskowic, Wilémowi Rabskému a Petrowi Kdulin- 1474
cowi [87] oznámena býti od Wladislawa jmena oněch 15 osob we Slezsku, o nichž prawí, že králi Matiášowi buď nikdy se byli nepoddali, aneb od něho zase odstaupili, a král Matiáš má jmenowati oněch 5 poddaných neb příwrženců Wladislawowých i Kazimírowých, které wydáwá za swé spojence; ti pak wšickni s obojí strany mají pojati býti do tohoto příměří a jeho požíwati beze wší překážky. 11) Pokud příměří toto trwati bude, nepřijímej dále žádná strana k sobě poddaných neb příwrženců druhé strany. 12) Nowě zřízené posádky buďtež we 14 dnech wšude zase zbořeny, staré zbořené zámky nebuďte w tomto příměří oprawowány. 13) Powstaneli kde jaká posádka i budauli z ní činěny škody, zawázáni jsau wšickni tři králowé postarati se každý nákladem swým wlastním o společné jejich zrušení a potrestání. 14) W Čechách buďte ustanoweni dwa ředitelé neboli ochráncowé pokoje, a 15) w Morawě tolikéž, po jednom s každé strany, ježto bdíti mají nad zachowáním tohoto míru a proti rušitelům jeho wolati stawy ku pomoci, neb kdyby nastala potřeba větší, oba krále samy. 16) Wšickni stawowé we wšech zemích koruny české mají listy swými přiznawacími potwrditi příměří tohoto, položíce takowé listy nejdéle do dne 20 ledna nejprw příštího w Čechách w ruce obojích ředitelů zemských, w Morawě jedni na radnici Brněnskau, druzí na Hradištskau, we Slezsku, Šesti-

87) Čtyři tito páni, kteříž již před válkau byli w Polné, we Wratislawi a w Čenstochowě prostředkowati se jali, slují w tomto zápisu skutečně dwakrát „mediatores“, čehož ale Eschenloer we swém překladu (str. 320—26), jako také jiných podrobností wíce, si newšimnul. Potwrzuje to, mimo jiné důkazy, zdání naše w poznam. 84 a 86 uwedené.

Digitized by Google

1474 městech a Lužici na radtici Wratislawskau; kdokoli to neučiní, buď považowán a trestán co rušitel obecného pokoje. 17—24) Dle nařízení sněmu Benešowského ustanowení buďte w každém kraji w Čechách po dwau heitmanech, s každé strany po jednom, ježto zření mějte k wrchním ředitelům zemským; oč měl sněm do Slaného swolán býti, to konej se na dotčeném již sněmu Pražském; holdy wšecky přestaňte, též cla nowá wšecka, kromě cla na Wltawě pod Ostromečem, kteréž Zdeňkowi ze Šternberka na sjezdu w Německém Brodě i na sněmu Benešowském přiřčeno bylo; silnice buďte wšude swobodny, ležáci a zloději poprawcům odewzdáwáni; u desk zemských i dworských ať potřebnosti se dějí dle obyčeje atd.[88] 25) Zrušilliby který ze tří králů tyto úmluwy kterýmkoli spůsobem, proti tomu mají oba ostatní pomáhati sobě. 26) Zápis tento w ničem nemá waditi starým smluwám mezi královstwími Uherským a Polským z dáwna utwrzeným.

Dle článku 8 této smlauwy jmenowali potom své spojence, jež do příměří brali wedle sebe: král Matiáš Karla knížete Burgundského, Jindřicha knížete Minsterberského na Kladsku, biskupy Pasowského a Warmienského čili Heilsberského w Prusích a město Cheb w Čechách; král Wladislaw knížata Jindřicha na Kladsku, Hanuše Ratiborského, Hanuše Krnowského, Přemka Tošeckého, Jana Zátorského a Kazka Kožichowského, pak pány Hanuše z Cedlic řečeného Rochlic na Lehnhausu, Hanuše z Šellendorfa na Fürstensteině, Hanuše Cetrise na Neuhausu, Jiřího Cetrise na Kynastu, Nikla

88) We článcích 17—24 opakují se téměř doslownè ustanowení sněmu Benešowského prwního i druhého (wiz Archiw český, IV. 468 sl.) Nowý to důkaz wliwu, kterého w jednání tomto požíwali onino čtyři „mediatores," a zwláště Zdeněk ze Šternberka.

Digitized by Google

Streita řečeného Krepl, Nikla z Šellendorfa na Pan- 1474
kendorfě, Nikla z Petersdorfu, Hanuše Posselta z Käntchen. [89] Císař Fridrich přistaupil k témuž míru a položil přiznawací list swůj.

Podiwné jest, ale hodné poznamenání, že Wratislawanům nastalo hoře teprw po odtrhnutí nepřátel. S jedné strany držel král Matiáš saud přísný nade wšemi podezřelými, že w minulé válce přáli Polákům a Čechům, a denunciace užíwala hojné swobody; s druhé strany nedostáwalo se témuž králi peněz na žold roty. černé, a ona shlukši se z celého Slezska dohromady, počala bez kázně hojiti se na poddaných jeho, měšťanech Wratislawských, a na celém okolí. Najatí obránci jako nepřátelé wbíjeli se do domův a wraždili, kdo stawil se k odporu; Matiáš wolán jsa k ochraně a pomoci, jal se chlácholiti na wše strany, ale činil se nejraději newěda. Naříkání a lítost nad počatau někdy swéwolně s kacíři wálkau byly nyní wšeobecné. Přední té doby Matiášův rada, Jiří ze Steinu, někdy kancléř arcikníže te Albrechta, přítel Řehoře z Heimburka i rada krále Jiřího, takto prý odpowídal na stížnosti měšťan: „wy ste tanec ten objednali, potřebí jest, abyste platili pištcům a šumařům; sluší wás připrawiti tak, abyste napotom nebrali té drzosti do sebe, králův neposlauchati, s králi wálčiti, krále kaceřowati; na papeži jest, sauditi o kacířstwí, nikoli na wás, Wra-

89) Eschenloer mluwě o této wěci (p. 326—327), prawí o knížeti Jindřichowi na Kladsku: „ein fromer Fürste, waschende auf beiden Bänken.“ Jináče domýšleli bychom se, že tu rozumín byl kníže Jindřich mladší, t. j. Hynek, poddaný sice Wladislawům, ale Matiášův spojenec. O pánech Slezských strany Wladislawowy dí Eschenloer, že byli sami wražedlníci a laupežníci, nespomínaje si, že we wálkách od jakžiwa každá strana čím wíce wražed a laupeží spáchala, tím wětší čest a sláwu si z toho přičítala.

Digitized by Google

1475 tislawští chlapi! Musíť se naložiti s wámi tak, aby jiná města, patříc na wás, učila se zachowáwati poslušenstwí, hleděti swých živností, milowati pokoj a nebaži po válce.“ O sw. Lucii (13 prosince) swolal Ma-
13 Dec. tiáš sněm do Wratislawi pro nabytí peněz a zastawení wšelikých neřádůw we Slezích, i ustanowil na něm za heitmana zemského hraběte Štěpana ze Zápolí, muže statečného, jenž kdekoli mohl, dobrau prý kázeň držel; ale i při něm stěžováno si, že jsa Uher, mluwil sice česky, ale německy neuměl.[90]

Weliký sněm weškerých zemí koruny české *do Prahy* uložený nepočal se jakož ustanoweno bylo, ale jak obyčejně, mnohem později; neboť dne 15 ledna měla stra-
15 Jan. na Matiášowa teprw předběžný sjezd swůj we Strakonicích, o jehožto wšak jednání nemáme podrobných zpráw. A ještě méně zachowalo se jich nám o témže dotčeném sněmu Pražském; tehdejší letopisci wšímali sobě sice bauří w powětří a kobylek, kteréž letěly prý jako mračna skrze Čechy a spásly wše, kamkoli se spustily: ale pro politické proměny a osudy wlasti neměli smyslu. Za wše, co wíme o jednání tohoto nejdůležitějšího sněmu swé doby, děkowati máme jedině polskému dějepisci Dlugošowi, od nás již často připomínanému, jenž pozůstawil o něm zprávy následující: „Se swolením obau králůw, Wladislawa i Matiáše, sněmowali
12 w Praze dne 12 února stawowé obojí strany wšech zemí
Febr. královstwí českého. Tu když, odloživše wšecky nechuti a nenáwisti, mnohonásobná měli jednání, kterakby wlast swau w jednostejný řád zase uwesti mohli, posléze takowá wydali ustanowení: aby totiž Wladislaw král Český držel celé Čechy s obojí Lužicí a dwéma knížet-

90) Wše dle téhož Eschenloera p. 327—335, jemuž přiswědčují w tom i Dlugoš, i opat kláštera w Písku.

Digitized by Google

stwimi we Slezích, Swídnickým a Jaworským, Matiáš 1475
pak Uherský král celau Morawu s ostatkem země Slezské. Umřeli Matiáš bez dědicůw prwé, má po jeho smrti wšecko prostým nápadem wrátiti se Wladislawowi; pozůstawíli dědice, wyplatí se jim 200.000 zlatých, a budau powinni postaupiti wšeho zase. A naopak totéž zachováno buď, předejdeli Wladislaw Matiáše smrtí; s tau wšak wýminkau, že biskupstwí Olomucké a důstojenstwí maršalka králowstwí Českého wždy toliko ku králi Českému patřiti mají.“ [91] Nelze w usnešení tomto neshledati prwní základ a jako zárodek onoho urownání, kterým o čtyri léta později mezi králi a zeměmi skutečně, ačkoli spůsobem pro Čechy ještě mnohem nepřízniwějším, pokoj utwrzen jest. Také na sněmu tomto zwoleni jsau dwa nejwyšší oprawcowé w Čechách, kníže Jindřich se strany Wladislawowy, s Matiášowy Zdeněk ze Šternberka. Awšak poněwadž w Praze té doby ještě ne wšecky sporné otázky nalezly byly rozřešení, odročeno další o nich sněmowání do Brna, ke dni 25 března.

Při tomto nowém sněmowání přítomen byl také 25 Mart.
král Matiáš w Brně, nikoli wšak co předseda sněmu; mezi čelnějšími sněmowníky jmenují se se strany uherské páni Zdeněk ze Šternberka, Jan Zajíc z Hasenburka i Jindřich ze Hradce, se strany pak Wladislawowy Wilém mladší z Risenberka, Jan Towačowský z Cimburka páně Ctiborůw bratr, a Beneš Libšteinský z Kolowrat; aučel rokowání od obojí strany seznaný by-

91) Dle Dlugoše p. 530. Wýmince o biskupstwí Olomuckém a o maršalstwí rozuměti jest z té příčiny, že biskupowé Olomučtí od jakžiwa powažowáni za zwláštní osobní kaplany králůw Českých, a že auřad nejw. maršalstwí zemského w Čechách náležel již od XIV století dědičně pánům z Lipého, kteříž neměli té doby statkůw w Čechách, ale jen w Morawě.

Digitized by Google

1475 lo „konečné králůw pánůw našich a té slawné koruny české upokojení.“ Wlastenecký onen duch, jehož již ode sněmůw Benešowských pozorowati bylo, jewil se i zde swornosti ducha nadobyčejnau, za kterauž ku př. pan Ctibor Towačowský z Cimburka, krále Wladislawůw nejwyšší kancléř, za jediného nejwyššího heitmana w markrabstwí Morawském od obojí strany nawržen a také od obau králůw přijat a potwrzen jest. Pro upokojení weškeré koruny přijati a schwáleni od téhož sněmu článkowé netoliko snešení Wratislawského, ale i sněmu Pražského, a žádáno jejich s obau stran stwrzení: tu ale král Matiáš jal se wmítati wšeliké obtíže, a odpowídal pánům strany swé, když jej prosili o swolení, že bez rady otce swatého a některých knížat swých pomocníkůw nemůže přistaupiti ku konečnému narownání takowému. Když pak prošen byl, w naději že ani otec swatý, ani který z knížat křesťanských nebude mu raditi, co by newedlo k upokojení zemí a národůw, wyhnul se dalšímu o té wěci jednání tím, že
25 Juli slíbil dáti na sjezdu w Prešpurce o sw. Jakubě konečnau odpowěd: kterýžto sjezd ale, pokud nám wědomo, nedošel ani k místu. Jediný prospěch z dosawadních jednání, wedle příměří wůbec, bylo sworné od obau stran podwolení se pod nejwyšší w Morawě zprawu energického Ctibora z Cimburka, čímž památný muž ten poprwé dostal se na dráhu, na kteréž působením prawě wlasteneckým získal sobě brzy netoliko moc téměř panownickau w zemi, ale i wděčné uznání jak sauwěkých krajanůw swých, tak i potomstwa.

92) Dlugoš l. c. Též psaní pánůw nahoře dotčených poslané jmenem téhož sněmu panu Lwowi z Rožmitála dd. w Brně, 26 Mart. 1475. Wiz Archiv český, V, 359.

Digitized by Google

ČLÁNEK TŘETÍ.

ROZTRŽENÍ KORUNY ČESKÉ.

Kleslost moci české a její příčiny. Král Matiáš w boji proti Turkům. Bauře w městech českých. Rakauské rozbroje. Ženění se králův. Smlauwa Wladislawowa s císařem. Sněm český o středopostí. Král Wladislaw we Widni. Smlauwa Braumowská. Racek Kocowský a obležení Horaždiowic. Bohuslaw ze Švamberka jat. Smlauwa Brněnská od Matiáše zawržena. Porážka u Plzně. Zbaučení a sněm podobojích w Praze o sw. Wawřinci. Colloquium s bratřími českými. Roztržení koruny české skrze smlauwu Budínskau a sjezd Olomucký.

(Rok 1475—1479.)

Události posledních čtyr let wywedly na jewo ne- 1475
možnost, ukončiti dwojici panowníkův a obnowiti jednotu státu českého, ani násilím zbraně, ani mírnými umluwami. Ještě na prwním sněmu Benešowském radili a snažili se byli stawowé wšech zemí koruny české, „kudyby se cí, bez roztržení té koruny, jednoho pána míti mohli“: to ale mírem Wratislawským a sněmy po něm w Praze i w Brně odbýwanými již opuštěno bylo a „roztržení“ ono přijímáno, i hádáno se jen ještě, komu a jakby při něm dostati se měly kusy wětší nebo menší. O cti již mlčelo se. Národ, který před půlstoletím odoláwal byl celému světu slawně a donutil

Digitized by Google

1475 nepřátely swé k wýminkám míru neslýchaným a za nemožné poważowaným, nyní octnul se w takowém ponížení, že podáwal sám ruce ke zrušení celku swého státního a k roztržení swému. Kdo zawinil neštastnau tu proměnu?

Poważowánoť owšem posawad Čechy za nejbojownější národ we střední Europě a za mistry we válčení, ačkoli památná wítězstwí Šweicarůw nad welikými wojsky feudalními již obracela w té wěci také jinam pozor čím dále tím hojnější; také Matiášowi přední válečníci byli ještě ne Uhři, ale Čechowé a Morawané. I když wojsko české, jakowéž král Wladislaw přiwedl byl do Slezska otci swému ku pomoci, před čtyřidceti léty byloby stačilo zaplašiti s pole wšecky sebe hojnější nepřátely: proč nyní síla i působení jeho staly se takořka nicaucími?

Nestačí za wýklad okolnost ta, že Čechowé bojowawše proti Čechům, přemoženi jsau jako u Lipan. Poznati a wyznati sluší, že neřest nynější měla kořeny hlubší, že přednosti a ctnosti, kterými we prwní polowici XV století Čechowé stali se byli odiwem swěta, tratily se čím dále tím patrněji, an činný *duch pokroku*, jenž bývá spolu duch wyšší oswěty, odwrátiw se od národu, zabral se k jeho sausedům a nepřátelům. Duch onen pokroku a *iniciativy* wůbec, kterýž na počátku století wywodil byl tolik neslýchaných skutkůw na jewo, zakrsal byl pomalu w duchownim osamocení podobojích, pod wládau autority ještě přísnější, nežli ji wídáno kde jinde. Ani w umění válečném byli Čechowé nepokročili od wěku Žižkowa i Prokopowa, kališnický pak rigorismus stawěl myslnému wzletu a rozhledu ještě wětší překážky, nežli sama církew Římská; cokoli zbýwalo tehdáž pokroku na poli nábožen-

Digitized by Google

ském, utíkalo se do ušlechtilé sice, ale duchem poněkud 1472
obmezené Jednoty bratří českých, jimžto spíláno pikharty. Nic není nudnějšího nad polemické spisy z tohoto věku, w nichžto potýkala se chudoba ducha s obau stran; neb že ani strana Římská newynikala za této doby rozhledem vyššim, o tom swědčí přední její dílo sauwěké, encyklopedie M. Pawla Židka. Domnělý tento wšewěd wytknul weškerému wědomí lidskému obor auplný sice, ale tak auzký a chudý, že nechutné spisy jeho mají wždy ještě wíce poetického půwabu do sebe, nežli ceny naučné.[93] Ale strana Římu poslušná, zachowawši se w duchownim spojení a we wzájemnosti s ostatním světem křesťanským, účastnila se aspoň we pokroku tohoto, ač nenáhlém, nicméně skutečném. Studia humanistická, zmáhawší se zwláště po rozšíření umění kněhtiskařského, a weliké podniky zámořské w západní Europě staly se byly blahodárným pramenem, ožiwujícim a šířícim weškeren obor myšlének časowých, z něhož ale podobojí wylučowali se téměř zaumysla. Proto činnost mysli a s ní spojená iniciativa, jakkoli newalná, jewila se již wždy wíce u strany Římské, kdežto u strany podobojí, při panující neswobodě a obmezenosti myslné, zmáhala se duchowní

93) Srown. naši knihu XIV, na str. 378. Poetický půwab jeho díla leží jen w celku jeho p ř e d s t a w y o weškerenstwu duchownim i hmotném, a w ústrojné její ukončenosti, na základě biblického podání, ne bez pomoci fantastické powěry; sloh jeho jest bezduchý, nedbalý a nudný. Myslil owšem a byl proto sám s sebau welice spokojen, že se mu podařilo myslí swau obsáhnauti a wyměřiti celau wědaucnost lidskau, před stwořením swěta (t. nauky pauze myslné), i po něm (nauky historické w širším smyslu). Pedanti jeho věku mohli owšem spokojiti se takowýmto měřítkem wšehomíra, když kochali se jistotau, že kam nestačil zrak jejich, tam nebylo ničeho wíce.

Digitized by Google

1475 lenost, a kráčelo se do barbarstwí nazpět; celý obor myslný byl již jakoby zjalověl w národu, ač náruživostí při tom neubýwalo nikoli. Ani hrdinowé nedaří se, kde dřímá duch, zaklet jsa do auzké koleje wšednosti jednotwárné. Proto také bolestně pohřešují se mužowé rázu wýtečného, ježtoby swítili té době za příklad, klestili národu cestu a wéwodili w zápasu neodwratném. Přední kapacita swého wěku, pan Ctibor z Cimburka, přijaw podanau sobě od obau stran wládu na Morawě, byl napotom pro Čechy jako ztracen; a králowá Johanna, k níž i slawný manžel její utíkal se byl někdy o radu, zemřela w běhu tohoto léta na Mělnice (dne
12 Nov. 12 listopadu.) We třetím pak wýtečníku, Pražském purkmistru Samuelowi ze Hrádku a z Walečowa, zdá se že wůbec wíce ohně nežli swětla wycházelo na jewo.

We wšech zemích, kde válka, wýboj a panowání nebýwaly předním účelem žiwota národního, powažowáni panowníci ještě we středowěkosti ne tak za pány, jako raději za náčelníky a wůdce národu, za starosty dle starého práwa rodinného. Ač moc jejich býwala obmezena, wázána bywši na radu a pomoc národní, ukládána jim předce w obecném domnění powinnost, chápati se we wšem iniciativy, předwídati wšecky potřeby a starati se o prostředky k wyhowění jim; mělť buditi a oswěcowati národ, mířiti jej doma i zastáwati před cizinau, a říditi i wésti síly jeho pokaždé k žádaucímu cíli; bylť to w myslech lidských ještě pozůstatek nejasné ale prawěké idey státu patriarchalního. Proto požadowány při panowníku předewším statečnost a činnost osobní, on w lidském domnění stáwal se hlawně odpowědným za zdar a prospěch, jako i za nehody a poklésky státní, onen přičítán jemu za zásluhu, jako tyto za winu. Že král Wladislaw nedostál

Digitized by Google

takowémuto powolání swému, o to za prwních let ještě 1475.
showíwáno mladému jeho wěku: že ale držel při sobě celau moc panowničí, aniž podělil se o ni, za příkladem někdy ujce swého krále Ladislawa, s předním a nejráznějším mužem swé doby, nejwyšším kancléřem Ctiborem z Cimburka, to dáwalo záhy swědectwí o přirozené jemu nedůwěře, netoliko ku podobojím čili kacířům, ale k lidem wůbec. A wšak neměl-li důwěry, neměl ani odwahy, žil bez lásky jako bez nenáwisti, a působení jeho dosti hojné we wěcech malých nedáwalo náhrady za neochotu a neschopnost podnikati a konati wěci weliké. Aučastniti se we swatebním weselí není owšem nic welikého: ale i sám někdy pěstaun Wladislawůw, dějepisec Dlugoš, nemohl utajiti pohoršení swého, že mladý král, zwán jsa i snažně prošen ode wšech přátel, aby přítomností swau oslawil sňatek sestry swé Hedwiky, (tétéž, kterau Matiáš Uherský po tolik let byl sobě nadarmo namlauwal,) s Jiřím knížetem Baworským na Landshutě w polowici listopadu m. Nov.
1475, nedbal wyprawiti se tam, ačkoli otec jeho nabízel prý wšecken potřebný k té cestě náklad, a císař Fridrich, jenž osobně tam byl, slibowal mu podati w Landshutě žádané regalie králowství Českého. Nedá se ani mysliti, žeby w tom byl chtěl ušetřiti saupeře swého Matiáše; spíše stalo se to prý z pauhé netečnosti a lenosti.[94]

Král Matiáš jen proto uzawřel byl we Wratislawi příměří tak dlauhé, aby neměl překážky obrátiti se celau silau říše swé na Turky; byltě zajisté uznal swrchowanau již potřebu, wyhowěti w tom ohledu mnoholetým snažným žádostem swých poddaných. Již na 17
počátku běžícího roku, w zimě dne 17 ledna, wojwoda Jan.

94) Dlugoš p. 536.

Digitized by Google

1475 Multanský Štěpan, přijmím Veliký, poraziw a zničiw we swé zemi wojsko Mohamedowo, přes stotisíc bojowníkůw, dokázal byl slawně před swětem, že Turci nebyli nepřemožitelni; stejným ale časem jiný tureckého wojska praud, proniknuw do Uher, pokud Matiáš ještě
6 Febr. meškal we Slezsku, dne 6 února přepadl město Waradín, tehdáž nad jiné w Uhřích kwetaucí, a obrátiw je w popel i sutiny (jen hrad ubránil se stíží), odwedl množstwí lidu do zajetí.[95] Obé wzbudilo w Uhřích tím wřelejší tauhu a odwahu ku pomstě. Protož když
22 Mart. Matiáš dne 22 března z Brna wolal poddané swé k walnému sněmu do Budína ke dni sw. Jiří, ohlašuje úmysl swůj, obrátiti se konečně celau mocí proti arciwrahu křesťanstwa, shluklo se ze wšech krajin dohromady takowé množstwí stawůw, o jakowémž nebylo prý ani pamětníkůw,[96] a ochotě wšeobecné rownala se i štědrost swolení, do 1,200,000 dukátůw uherských z

95) Že wzetí a zkázu města Waradína dne 6 Febr. klásti sluší, ne dle příkladu wšech dějepiscůw uherských k r. 1474 aneb 1473, ale k r. 1475, jakož udáwá sauwěký Dlugoš (p. 540,) daloby se dokázati podstatnými důwody, do jichž rozjímání ale zde zabrati se nemůžeme.

96) Rudolf biskup Wratislawský psal městu Zhořelskému dne 11 Jul. z Nisy tyto nowiny z Uher: že král jejich „hot newlichen aws dem ganzen Reiche zu Ungern gar vil herrn Ritterschafft vnd aws den Steten beyenander gehabt, als das yn menschen gedechtniss kein konig ir so vil beyenander gehabt hat. Sy haben aber seynen K. G. eyne grosse stewer zugesagt, die sich vff czwelff mohl hundirt Tawsent hungerische gulden lewfft, den Turken zu wedirstehen, dy sich aber sere stark gesammilt haben vnd an der Grenicz legen. Dakegen seyne K. G. ouch merglichen folk geleget hot“ atd. (Orig. in collectan. Sculteti.) Poněwadž král Matiáš ještě 20—27 Apr. meškal byl w Prešpurku, sněm ten pamatný počal se bezpochyby teprw w měsíci máji, a zápis jeho, wydaný teprw od pilného Kowačiče (Supplementa ad vestig. comitiorum, II, 240,) datowán byl ode dne 29 máje.

Digitized by Google

celého královstwí, a wšak s wýminkau, aby suma ta 1475
na nic jiného nebyla nakládána, nežli na válku turec-
kau. Pro weliké příprawy, jež Matiáš činil, wojsko
jeho, silné do stotisíci mužůw,[97] nemohlo wydati se
dříwe do pole, nežli w měsíci říjnu; a zaplašilo sice m.Oct.
Turky na některý čas i nadělalo jim drahně škod, ale
neupokojilo ani tužeb ani nadějí mezi křesťany owšem
příliš napnutých. Newtrhlo zajisté, jak očekáwáno,
hluboko do zemí, jež bohužel již tureckými zwáti po-
čínalo se; snad že zima tehdáž nad obyčej krutá byla
w tom překážkau. Nad řekau Sáwau, několiko mil od
Bělehradu, založil byl před několika lety Mohamed II
nowau pewnost Šabec, k welikému pro zemi Sremskau,
Slawonskau a Chorwátskau nebezpečí. Pročež na po-
čátku roku 1476 obehnal ji Matiáš, a po třídcetidno- 1476
wém úsilném dobýwání, w němž i nejwýtečnější jeho
wálečník František z Háje zahynul, zmocnil se jí w
prwních dnech měsíce února; saučasně pak postawil a m.Febr.
osadil několik bašt proti Smederewu, pewnosti ještě
mnohem důležitější. Tím úspěchem spokojiw se na ten
čas, wrátil se do wlasti zase; a za několik měsícůw,
než ještě doslaweno we wšech zemích křesťanských
jeho wítězstwí, nešťastný Šabec i s baštami před Sme-
derewem octnul se w moci turecké zase. Statný pak
wojwoda Štěpan utrpěl dne 26 čerwence 1476 w zemi 26 Juli
swé neméně bolestnau porážku, nežli byl předtím na
Turky uwalil.

Při takowémto krále Matiáše w dalekých krajinách

97) Tak udáwá počet jeho Eschenloer (p. 337,) což se stwrzuje popisem wydaným in Monum. Habsburg. II, 78. Když tedy Dlugoš mluwí (p. 539) jen o 10,000 bojownících, rozumí w tom bezpochyby jen žoldnéře čili dwořany královské (tehdejší rotu černau), nikoli wojsko sebrané z celé říše uherské.

Digitized by Google

1476 zaměstnání požíwala země česká tím hojnějšího pokoje, čím patrněji mysli pánůw strany uherské byly zase ku prospěchu wlasti swé se naklonily. Jen dwojí ruch jal se w běhu léta 1476 rušiti úplný poklid žiwota weřejného we wlasti: jeden urodil se ze wnitřních poměrůw domácích, druhý ze stýkání se s wěčně nespokojenými poddanými císaře Fridricha.

W městech českých mnohých, a předewším w Praze a w Kutnéhoře, wypukly najednau těžké newole mezi obcemi a magistráty jejich; mluwí se nejen o roztržkách, ale i o zbauření obcí proti konšelům, nejprw na Nowém, potom na Starém městě Pražském, a pak i w jiných městech královských. Zachowané nám o těchto wěcech příliš chudé a strannické zprávy [98] winí sice konšely Pražské jen z nepoctiwého wedení auřadůw, ze šantročení a šejdůw rozličných: ale obsah
24 Apr. památného zápisu obce Kutnohorské ode dne 24 dubna, i samo rozšíření toho pohnutí do měst jiných, učí nás, že hlawní jeho příčiny a pohnútky byly politické, a že tu zjewil se již takořka předběžný stín oněch půtek a rozbrojůw, které značily weškero pozdější čtyřidcetileté kralowání Wladislawowo w Čechách. Prawý smysl a wýznam té události záležel w tom, že když ubylo

98) Zprávy takowé poskytují nejprw Staří letopisowé (na str. 211—12,) ježto slaužili za pramen také Hájkowi, Weleslawínowi a jiným; potom Monumenta histor. universit. Prag. II, 129—31, kdežto zwláště pozoru hodna jsau slowa: ista clades in alias plerasque civitates regias contagio suo derivabatur. Prwní článek Kutnohorského zápisu počíná slowy: „znajíce roztržku obce w městech Pražských i jinde, že se byla obec zbúřila proti pánuom konšeluom na Starém i na Nowém městě, a žádajíce téhož se uwarowati“ oc. (Orig. arch. Kutnoh.) S tím také porownati sluší zprawu o míření obce a rady Žatecké skrze krále Wladislawa r. 1478 dne 28 Januar., kterauž podáwá Weleslawín ke dni 22 Januar. dle MS. —

Digitized by Google

přísnosti w kontrole shůry, purkmistři a konšelé, bywše 1746
sázeni na úřady od krále bezprostředně aneb aspoň prostředně, počínali sobě naproti obcem swým jako neodpowědní úředníci královští, že chtěli panowati nad sausedy, ukrývajíce rady a skutky své před weřejností. Wedle toho zdá se, že již záhy jewil se u krále Wladislawa směr a obyčej, z počtu kandidátůw na konšelstwí sobě předložených wylučowati horliwější kališníky, aby přízeň, kterauž rád, owšem že bez okázalosti, propůjčowal se straně Římské, nepotkáwala se snad s odporem urážliwým. Hlawní článkowé, kteří na smíření obce Kutnohorské, a nápodobně bezpochyby také obcí Pražských i jiných, uzawřeni byli, wyměřují to: 1) aby konšelé a rady nejednal i wěcíobecních bez wědomí a spolupůsobení „pánůw obecních a pánůw starších“ každého léta;[99] 2) protož aby swoláwány byly dle potřeby časté porady a schůze obecních a starších s konšely, a žádný z wolených aby přitom nebýwal obmeškán, ježto podwolowali se wšickni, že k obeslání panskému wždy hotowi budau přicházeti, „swých wlastních wěcí ponechajíce,“ kolikrátbykoli toho potřebí bylo; 3) aby w takowých poradách každý miwal slyšení, „též mladý jako starý, tak chudý jako boháč,“ a „když kdo co wedle rozumu swého powí, aby proto nebyl posmíwán;“ 4) řeči o uzawření w takowých poradách buďte zachowáwány w tajnosti; 5)

99) Tomu sluší rozuměti tak, že „weliká obec“ čili weškero měšťanstwo každoročně při obnowowání auřadůw městských wolíwalo ze sebe jistý počet „pánůw obecních“ jakožto representantůw swých a „pánůw starších“, ze kterýchž potom konšelé odstupující wybírali jmena kandidatůw, jež ku posazení na swém místě podáwali králi buď bezprostředně, buď skrze podkomořího zemského. W počet „pánůw starších“ bráni tuším jen bývalí konšelé.

Digitized by Google

1476 počty z důchodůw obecních nebuďte, kromě králi JMti, nikomu dáwáni bez wůle pánůw obecních a starších; počty wšak ze příjmůw a wydání běžných, též ze sbírek wšelijakých, skládej napotom pokaždé stará rada radě nowé a těm, kdož z obecních a starších budau k tomu wydáwáni, „pro uwarowání nedůwěry a pro swé bezpečenstwí;“ „co jest minulého, to připustila obec k panské wíře, že sau činili jako dobří lidé.“ 6) Poněwadž města odporná nepřijímala w sausedstwí žádných podobojích, anobrž pudila je prý ze sebe od statkůw jejich: protož protiwníci kalicha nebuďte také přijímáni do obce, aniž jim tu zakupowání domůw dowoleno buď. 7) „Když přichází čas obnowení rady, páni konšelé nepište žádných cizozemcůw, ani jiných kalichu božímu odpornych, než ty kdož jsau jazyka českého a srownáwají se w obcowání.“ 8) Kdokoli chce w sausedstwí přijat býti, okaž prwé list rodu a zachowání swého, též j list zhostní, ačby kde jinde byl pod pánem. 9) Práwa i privilegia městská často buďte obci čítána, aby lidé uměli jich se držeti atd.

Již uwedená tuto ustanowení postačí k naznačení aspoň hlawních základůw, na kterých spočíwalo weškero ústrojí samozprávy měst českých za krále Wladislawa, aniž snad potřebí doložiti, že obce ty w celém swém područí požíwaly moci jak zákonodárné, tak i saudní a wykonáwací, ana kontrola, kterauž nad nimi wedli podkomoří zemský, král. dworský sudí a někteří jiní úředníci, dála se téměř jen na oko: ale zamlčeti nelze, že král až příliš často a jak se zdá cele libowolně wkládal se kanceláří swau we wšecky jejich záležitosti, třebas sebe malichernější. I poněwadž privilegia městská, jichž owšem králowé šetřiti museli, wztahowala se wšude jen k obmezeným práwa oborům,

Digitized by Google

nelze na ten čas ještě wyměřiti čáry, pokud asi sahalo 1475
skutečné oprávnění obcí městských i naproti králi a
úřadům jeho.

O poměrech Čechůw a Morawanůw k Rakausům, w této době, nelze mluwiti ani dosti důkladně ani sprawedliwě, když ještě každý korauhewný pán směl osobowati sobě právo wálky, jestliže požadawkům jeho saukromým, ale málo kdy skromným, nečinilo se dosti, a když o půtkách takowých nedostáwá se zpráw nestranných a nepochybných; odbýwati pak wšecky „jízdy“ té doby [100] pauhým zatracowáním co prostého laupežnictwí, nebyloby důstojno prawdy a historie. Když 12 prosince 1475 pan Bohuslaw ze Šwamberka oznamowal císaři Fridrichowi, že ku prosbě mladých pánůw z Rosenberka ujal se wladařstwí domu jejich, žádal jej spolu, aby nedal wíce hubiti zboží těchto pánůw, ana prý wálka, kteraužto tehdáž Raubík z Netolic wedl do Rakaus, w ničem jich nedotýkala: awšak týž pán již 10 září 1476 widěl prý se přinucena opowědíti cí- 10 Sept.
saři wálku sám, protože škody, které od Rakušanůw pánům z Rosenberka činiti se nepřestáwaly, počaly mu býti nesnesitelné. Císař owšem požíwal u swých poddaných již od dáwna dosti málo poslušenstwí; dáwné spolky a záwazky nespokojených pánůw Rakauských mezi sebau trwaly až posawad, jen s tím rozdílem, že ku př. páni Baumkircherowé a Grafnekerowé, někdy největší podpory císařowy, stáli nyní w čele zprotiwilých, a zase páni Eicingerowé slaužili jemu wěrně;

100) Takowé wálečné jízdy a wpády činili w těchto létech ku př. pan Lew z Rožmitála, páni z Rabšteina, Racek Kocowský a Jindřich Raubík ze Hlawatec z Čech do Rakaus, páni z Pernšteina i z Kunstatu z Morawy tamtéž, pak zase páni Eicingerowé z Rakaus do Čech i do Morawy.

Digitized by Google

1476 pak že onino požíwali ochrany krále Matiášowy již i weřejně mírem Wratislawským pojištěné. Za příčinau škod činěných od pánůw Eicingerůw i jiných císařowých wěrných wtrhl také Zdeněk ze Šternberka již w měsíci září válečně do Rakaus; i oba, jak Bohuslaw ze Šwamberka se spojenci swými, (strýcem jeho Janem mistrem Strakonickým, Petrem Kapléřem ze Sulewic a Jindřichem Raubíkem ze Hlawatec,) tak i Zdeněk ze Šternberka, ačkoli nespojili se dohromady, wstaupili se zprotiwilými Rakušany, jichžto náčelníci byli Oldřich z Grafeneku a páni z Lichtenšteina, w jednotu brannau.

24 Oct. Dowěděw se o skutku tom král Matiáš, psal oběma pánům z Budína dne 24 října, aby setrwali w počaté válce a nedali se pohnauti k žádnému míru s císařem, ale aby poslali pro další naučení důwěrníky swé do Prešpurka, kamž sám do dne posledního října přijeti slibowal. Stejnau dobau rozpisowal knížatům německým listy stížné na krále Wladislawa, jakoby rušitelem byl míru Wratislawského. Wladislaw oswědčowal se w mírulibosti swé, a winil naopak Matiáše z nedržení smlauwy; předwídaje pak bauři a žádán jsa od císaře, jal se hned sbírati wojsko k jeho pomoci, a poslal je, w počtu 4000 branných, pod welením Buriana z Gutšteina do Rakaus. Pan Zdeněk nezachowal se 8 Nov. dle wůle Matiášowy: neb již 8 listopadu psal swým do Čech, že měl konečnau smlauwu s císařem, s pány Eicingery i se wší zemí Rakauskau. Naproti tomu páni Šwamberkowé setrwali w boji, we kterémž císař pomocí českau mnohých dobyl zámkůw i jiných dosáhl wýhod nad zprotiwilými poddanými swými.[101] K žá-

101) Wyprawujeme příběhy tyto, posud na mále známé, dle listin a psaní sauwěkých we sbírce naší, ještě newydaných, jichžto podrobný wýčet bylby obšírný. Psaní Matiášowo dne 24 Oct.

Digitized by Google

dosti wšak císařowě uwolil se pan Zdeněk podniknauti 1476
dílo, ku kterémuž nad jiné schopen a powolán byl, — prostředkowati ku konečnému smíření a pokoji wšestrannému. Zajew o to především ku králi Matiášowi do Rábu, přinesl od něho ke dworu císařown do Nowého města za Wídní spis a náwrh dosti obšírný, kterakby dle zdání a wůle Matiášowy wšecky spory mezi panowníky a poddanými jejich k urownání wedeny býti mohly a měly. Kdyby weliké to dílo bylo podařilo se panu Zdeňkowi, bylby na sklonku swého žiwota odčinil a naprawil aspoň částku oněch pohrom a neřestí, které neskrocená jeho náružiwost, energie a marnost byla uwalila na wlast a národ. Ale dnowé jeho byli se již naplnili: přijew do Nowého města upadl w nemoc, w níž i nezadlauho zemřel dne 4 pro- 4
since. Tělo jeho přiwezeno ku pohřbu do Budějowic Dec.
českých, a diplomatický jeho pokus dán w zapomenutí; [102] neb za těchže dnůw a w tom samém místě,

nachází se w orig. w archivu Třeboňském. Dne 1 Nov. psal Děpolt z Lobkowic na Chlumci panu Bohuslawowi Šwamberkowi do Rakaus: „A WMti také powiem, že král Český přijímá kohož muož, slyšaw od krále Uherského wýpowěd příměřie; a tím sú se také pěší zdražili a zdražují.“ (Orig. tamže.) W jiném psaní ode dne 6 Dec. prawí se, že král Wladislaw dne 4 Dec. kázal wšude prowolati wojnu a zapowěděl přísně, jezditi wen ze země na službu; při dobývání zámku Grafeneku že se užíwalo i zwláštních přípraw, z jichž popisu widí se, že to byly petardy. (Orig. tamže.) Dlugošowy zprawy (p. 550) o událostech těchto ukazují se býti prawé.

102) J. Beckowského Poselkyně oc. str. 943. Že spisek „Tractata per D. Zdenkonem de Stellis,“ jejž wydal Chmel in Monum. Habsburg. II, 93–96, náleží as do polowice Novembru 1476 nikoli na konec Decembru, dokazuje jak úmrtí Zdeňkowo, tak i obsah spisu sám. Připomínáme tu, že nedlauho před p. Zdeňkem zemřel také nejstatnější jeho syn, Jan ze Šternberka, na cestě do Neapole pro Matiášowu newěstu.

Digitized by Google

1476 kde skonal, počalo se jiné pásmo událostí, o kterémžto hned dále wyprawowati budeme.

Co tyto wěci w Rakausích se dály, myšlenky obau králůw českých, w Praze i w Budíně, obráceny byly hlawně k domácnosti jejich — k ženění se. Matiášowi přiwedena byla konečně, po dwauletém namlauwání, dcera pobočná Neapolského krále Ferdinanda, Beatrix,
10 Dec. dne 10 prosince do Stolního Bělehradu, kteraužto nazejtří daw korunowati, potom wedl ke swatbě do Budína. O neslýchané nádheře a sláwě, kterau we příležitosti té staweno na odiw swěta, i o slawnostech a radowánkách nekonečných, kterými hosté wzácní ze wšech zemí sezwaní baweni byli, wyprawowalo se dlauho, a sepsány jsau celé takořka knihy. Pro wěrné Čechy nebyla to utěšená nowina, když uslyšeli, že i knížata Viktorin a Hynek, dwořice a kořice se arciwrahu otce swého, tratili se w dawu služebných jeho pánůw; zwláště kníže Hynek počínal si tak, jakoby weškera spása i blaženost jeho byla záležela w milosti Matiášowě. Také prodal a postaupil jemu w těchto časích města i panstwí Kolínského, o kteréž w roku minulém kníže Viktorin byl se s ním směnil za statky blíže Opawy ležící, i rozmnožil tudíž počet nepřátelských posádek w Čechách. [103]

Když pak tohoto roku, brzy po welikonoci, slawila se w Berlíně swatba markrabě Jana, přijmím Cicero, se dcerau Saského knížete Wiléma, umluweno jest, přičiněním prý knížete Jindřicha Minsterberského, také zasnaubení sestry jeho Barbory, owdowělé kněžny

103) List směny té, daný na Kolíně 28 Jun. 1475, tištěn ap. Sommersberg. I, 1035. Nemůžeme zde také zamlčeti, že „paměť stawu městského králi Wladislawowi podaná,“ kterauž w Archivu českém, IV, 478, za příkladem Dobnerowým označili jsme byli rokem 1474, náleží k r. 1477.

Digitized by Google

Hlohowské, s králem Wladislawem. Mladičká wdowa 1476
tato po smrti Jindřicha, posledního knížete Hlohowského, stala se byla dědičkau jeho, i dáwána budaucímu choti naděje, že s rukau její obdrží také knížetstwí, kteréž otec její markrabě Albrecht nemeškal byl osaditi mocí brannau k její ruce. Není pochyby, že Wladislaw sauhlasil úplně s námluwau tauto, an daw již 20 čerwence plnomocenstwí k té wěci od sebe, 12 září sám uzawřel w Praze smlauwu swatební, a ještě w měsíci prosinci dal zwáti okolní knížata ke swatbě, která dne 7 února roku příštího w Praze slawiti se měla. Ale král Matiáš nedopřál saupeři swému tohoto přírostku moci. Diwoký kníže Jan Zahaňský osobowal sobě proti smluvám právo dědičné po strýci swém na městech a zemích Hlohowě, Šprotawě, Kožichowě a Krosně:[104] toho užíwaje Matiáš, poskytnul mu válečné podstaty w penězích i lidech branných, jimiž on na konci léta, poraziw slabé Braniborské posádky, zmocnil se většího dílu knížetstwí bez weliké nesnáze; jen Krosno ubránilo se. Wladislaw nedal w tom důkazu mysli ušlechtilé, když zasnaubené choti, po ztrátě jejího jmění, za manželku wzíti se rozmýšlel. Již w polowici měsíce ledna 1477 dával markrabě Albrecht přátelům swým zprámu, že ze swatby Pražské tenkráte nic nebude.[105] Tím větší bylo potom rozhořčení Wladislawowo proti oběma původům tohoto jeho ponížení; neboť zasnaubiw se jednau, stal se beze zwláštní pa- 12 Sept.

104) Johannes Saganensis sciebat fovere se causam non valde bonam; quia olim diserte cautum erat, ut patri et liberis (ejus) nullum esset jus in ducatu Glogoviensi oc. (Cureus in annal. Silesiae p. 324).

105) Eschenloer, II, 339, 350. Akta w král. saském archivu w Drážďanech. Spisowatel apologie Wladislawowy z r. 1493 přiznáwá se bez obalu, že Wladislaw nepojal Barbory jen proto, že byla ztratila swé knížetstwí.

Digitized by Google

1476 pežské dispensace k jinému manželstwí nespůsobilým.

Hádáno se záhy a mnoho, záleželoli we válce od Jana Zahaňského we Slezích wedené zrušení míru Wratislawského se strany Matiášowy; o nepřátelských úmyslech mezi mocnáři, Matiášem, Wladislawem a císařem Fridrichem, nepochybowal již dáwno nikdo, tím méně tedy oni sami. Protož není se čemu diwiti, že působením Beneše z Weitmile, jejž Wladislaw wyprawil byl k císaři, w Nowém Městě za Wídní we dnech
5—9 Dec 5—9 prosince obnoweny smlauwy Normberské z března r. 1474 w ten spůsob, že král zawázal se poslati císaři co nejdříwe pomocné wojsko 3—4000 mužůw proti zprotiwilým jeho poddaným, potom pak o středopostí budaucího léta přitáhnauti sám osobně s nejméně 10000 brannými do Rakaus, k nimžto císař slibowal připojiti se se stejným počtem bojowných lidí osobně, a to k wedení wálky jak proti neposlušným císařowým poddaným, tak i proti ochránci jejich, králi Matiášowi. Proti tomu slibowal císař propůjčiti Wladislawowi, kdekoli se shledají, regalie královstwí českého, a opatřiti wojsko jeho hrubau střelbau, jakowéž bylo potřebí k dobýwání měst a hradůw; o ztrawowání wojska, čím nákladem by kromě hranic českých díti se mělo, nenachází se w listinách o tom sepsaných žádná zmínka. [106] Tak tedy přišla byla řada na krále Wladislawa, by uwázal se u wedení wálek za císaře; při něm aspoň nebylo se obáwati přechwatůw, jakowých zakusil byl císař se strany jeho předchůdcůw, Matiáše Uherského a Karla Burgundského.

1477 Válečné chautky královy potkaly se w národu

106) Tištěny jsau ty listiny: Fr. Kurz, Österreich unter K. Friedrich IV, díl II, 249. Jos. Chmel Materialien zur österr. Geschichte, II, 334. Monumenta Habsburg. I, 499—504. III, 630

Digitized by Google

tenkráte s newalnau ochotau; nejen strana národní, ale 1477
i páni, kteří posawad krále Matiáše přídrželi se, přáli sobě pokoje a nechtěli o nowé válce ani slyšeti. Král Matiáš složil byl swé straně sněm do Budějowic ke dni 25 ledna, i poslal k němu z Uher dwa swé plno- 25 Jan.
mocníky, Jana Filipce biskupa Waradinského a Wáclawa z Boskowic, aby po smrti Zdeňka ze Šternberka za nejwyššího hejtmana koruny České na králowě místě ustanowen a přijat byl pan Bohuslaw ze Šwamberka, tehdáž spolu wladař domu Rosenberského; a jeden z prwních skutkůw nowého náčelníka bylo swolání, ke snažné žádosti pánůw strany obojí, sjezdu krajůw Plzenského, Prachenského a Podbrdského do Nepomuka, kdežto uzawřeno zachowáwati příměří, a žádati krále oba o nowé jeho stwrzení a prodlaužení. Ještě důraznější krok stal se k témuž cíli w Morawě, wedením energického Ctibora z Cimburka. Stawowé tohoto markrabstwí obrátili se ku králi Matiášowi s prosbau, aby jim dowolil zjednati sobě, zapsati a upewniti pokoj s zeměmi Českau, Rakauskau a Polskau, jak by se jim nejlépe hodilo, a to až do skonání weškeré pře o korunu Českau mezi ním a nepřátely jeho; za takowau milost nabízeli se mu dáti berni znamenitau, totiž půl úroku (čili čtwrtau částku neb 25 procentůw wšech swých ročních příjmůw a důchodůw, jak se statků, tak i s peněz na úroky půjčených), a to hned po swolení, po dwau pak létech tolikéž, kdyžby do té doby pře dotčená neměla ještě konce. Matiáš swoliw k té žádosti listem w Budíně dne 9 března 1477 da- 9 Mart.
ným, odřekl se na ten čas práwa k nařízením wáleč-
ným w zemi Morawské, a přikázal úředníkům swým, aby heitmanu zemskému k zachowání toho pokoje we wšem nápomocni byli. [107]

107) O sněmu (wlastně sjezdu) Budějowském a Nepomuckém za-

Digitized by Google

1477 Wladislaw, aby dostál smlauwě s císařem, swolal stawy královstwí swého na sněm do Prahy po středopostí (13 března). Sešel se jich počet newelmi walný, ale města podobojí přiwedla také swé kněží. Když po-
17 Mart. čala w pondělí dne 17 března zasedání we weliké síni dworu králowa na starém městě, předložena stawům předewším žádost o pomoc jak penězi tak i branným lidem; Beneš z Weitmile wykládal obšírně jednání swé na dwoře císařowě, kterak upewněna přízeň mezi oběma mocnáři, a kterak ochotně slibowal císař podati králi jeho regalie, kdekoli se s ním sejde, jen když přijde s wojskem a pomůže skrotiti nepřátely jeho. Potom i král sám ujal se slowa, žádaje, aby stawowé neopustili jeho, táhnaucího ku prospěchu koruny české do pole; wždyť prý předkowé jejich obyčej měli tak činiti w podobných potřebách. Stawowé poodstaupiwše ku krátké poradě, žádali rozmyslu do zejtří. Wšak již tu kněží kališničtí namlauwali pány, aby nedáwali se w žádné jednání, pokud stížnosti jejich církewní nebudau wyřízeny; král že zawázal se zjednati jim arcibiskupa i hájiti kompaktat, o to wšak že se nestará, mezitím pak že žákům jejich odpírá se wšude swěcení
18 Mart. na kněžstwí. Proto posezení nazejtří (18 března) stalo se dosti bauřliwé, když nejprwé Mikuláš Hořický, purkrabě kraje Hradeckého, potom podkomoří zemský Samuel ze Hrádku a i nejwyšší písař Mikuláš Switáček z Landšteina, jali se řečniti we smyslu tom, že sice ochotni byli slaužiti králi, ale teprw když by to, co předního jest, ano týká se chwály boží a spasení duší lidských, napřed opatřeno bylo. Z nesnáze, do které

chowalo se několikero psaní ještě netištěných. Krále Matiášův diplom dne 9 Mart. 1477 nachází se w originalu w zemském archivu Morawském a tištěn w Arch. česk. V, 371.

Digitized by Google

král řečmi těmi uweden byl,[108] pomohl mu Petr Kdu- 1477
linec z Ostromíře, sám horliwý husita, ale we wěcech státních a diplomatických nad jiné zběhlý: wyložiw důležitost propůjčení regalií, aby w zemích zahraničných wšude Wladislaw co prawý král český ohlášen a uznán byl, dáwal spolu naději, že i země korunní, Morawa, Slezsko i Lužice obojí, potom tím ochotněji wrátí se samoděk do dřewního zákonného poměru swého. Nemohlit owšem ani sebe větší milowníci pokoje zapírati potřebu nowého zbrojení, když král Matiáš již na počátku postu, za kruté zimy, poslal byl wedením Jana z Žerotína nowé wojsko do Slez, k dobýwaní tam zámkůw stojících we poslušenstwí krále Wladislawowě, a zwláště hradu Fürstensteina, za příčinau prý laupeží odtud we kraji páchaných; ježto někteří myslili, že wojsko takowé mělo wlastně proti Čechům, jiní že proti Polákům obrátiti se. Také známo bylo, že zwláště šlechta i zemanstwo nejen we Slezích, ale i w Lužicích přáli sobě náležeti zase ku koruně české bezpostředně. Z těch ze wšech příčin swoleno konečně k ozbrojení se u větší míře a chystána trojí wýprawa wálečná, jedna s králem do Rakaus, druhá do Slez pod náčelnictwím Jana Towačowského z Cimburka, třetí wedením Jindřicha Smiřického do Šesti měst a Lužice.

108) Očitý swědek, Sigmund Holko, jenž o sněmu tom podal obšírnau zprámu knížatům Saským (dd. w Praze 25 Mart.) prawí o té sceně: Der konig sach gar grewlich, do sy von globen sageten, her antwert aber nicht doruff. (Orig. w arch. Drážďan.) — Když o masopustě tohoto léta (16 Febr.) král sezwaw k sobě Pražany na hody, potancowal si s měšťkami, kněží kališničtí zbaufiwše se, horlili na kázaních proti takowému nepořádu, až i Wladislawowi Mahometa přezděli; konečně ale obec, ujawši se krále swého, uložila fanatikům mlčení dne 27 Febr. (Staří letop. 212 sc.) —

Digitized by Google

1477 Summa lidí branných z celého králowstwí neudáwá se, musela wšak býti dosti znamenitá, když ku př. Pražanům položeno bylo wyprawiti do pole 100 jízdných a 300 pěších, Žateckým 40 jízdných, 100 pěších, Launským a Litoměřickým po 10 jízdných a 60 pěších a t. d. Také zahraniční manowé koruny České wyzwáni jsau, aby 1 máje u města Tábora připojili se s lidmi swými ku korauhwem králowým. Dle wšeho toho nelze pochybowati, že swoleno také k nowé berni pro krále, ačkoli mnozí páni na sněmu těžce to wážili, že přes wšecky tolikeré berně od počátku kralowání Wladislawowa wybírané, on wždy w patrné prý bydlel chudobě. Konečně uzawřeno, že w nepřítomnosti jeho pan Jan z Cimburka, páně Ctiborůw bratr, měl co nejwyšší heitman králowstwí Českého wládnauti zemí na králowě místě.

Nemůžeme zamlčeti o zwláštní příhodě na sněmu tomto, co znamení neutěšeného wření a tření duchůw té doby. Když we čtwrtek dne 20 března shromážděli se stawowé, nejwyšší hofmistr Lew z Rožmitála hlasem kormutliwým i hněwiwým oznamowal, jak nešlechetné wěci z tajného úkrytu wycházely prý na jewo: krále že došlo psaní bezejmenné, w němž se wykládalo, kterak kníže Jindřich Minsterberský a podkomoří Samuel ze Hrádku i někteří kněží kališničtí radili se spolu w úmyslu, připrawiti krále Wladislawa o žiwot, a powýšiti knížete na trůn, aby prý wíra podobojích w zemi tím lépe ochráněna i upewněna byla a t. d. Wěc ta, doložil pan Lew, byla zřejmá lež a nehodné osočowání, jehožto původce, kdyby wypátrán byl, že zaslaužil, jiným k ostrachu, wláčen býti po wšech městech králowstwí Českého. Kníže Jindřich nebyl na sněmu, a radowé jeho přítomní nemohli k obraně pána swého u-

20 Mart.

Digitized by Google

weřejniti tajemstwí, že již dáwno přestal byl píti z ka- 1477
licha: král wšak sám jaw se mluwiti, ujišťowal, že o jeho lásce a newině přeswědčen byl. Když ale pan Samuel wýmluwností ohniwau pokáral šerednost pokusu takowého, uwrci símě nedůwěry mezi krále a nejwěrnější jeho rádce: sněm celý wzkřikl prý jedním hlasem, že známa byla newina jeho, aniž prý potřebowal osprawedlňowati se. Neznámý strůjce úkladu musel poznati, že dopustil se netoliko nešlechetnosti, ale i nešikownosti.

Ještě pokud sněm byl pohromadě, přišlo ku králi poselstwí ze země Lucenburské. Karel kníže Burgundský, jenž tau zemí wládnul, zahynul byl w boji na počátku tohoto léta (5 ledna;) o ruku jediné jeho dcery 5
a dědičky Marie, tehdáž 20leté, hlásilo se ženichůw, té- Jan.
měř bez počtu; nejdoléhawější byli král fransky Ludwík XI pro syna swého Karla teprw osmiletého, a císař Fridrich pro arciknížete Maximiliana; tomuto dáwali přednost netoliko knížecí newěsta sama, ale i větší část jejích poddaných. Poněwadž ale moc Burgundská posledními porážkami byla ochromena, a nejen král fransky, ale i Renhart kníže Lotrinské, osobujíce sobě práwo nápadu k zemím odumřelým, hrozili násilím, a již jali se byli dobýwati jich: Lucenburští mnozí bojíce se Ludwíkowa ukrutenstwí, hledali útočiště také u krále Českého, co přirozeného nápadníka země jejich, jejíhož titulu byl potud nositi nepřestal, a wolali Wladislawa, aby wzal je pod swau ochranu, i aby žádal také o ruku kněžny Marie. Král Wladislaw wyprawil pány Beneše Libšteinského z Kolowrat a Jana Hasišteinského z Lobkowic do Lucemburska na wýzwědy. Co následowalo dále, není nám wědomo; Wladislaw owšem bylby musel býti muž powahy ráznější a stat-

Digitized by Google

1477 nější, aby s prospěchem mohl byl pokusiti se o věc tehdáž ještě ne nemožnau; i není pochyby, ačkoli chudé z toho věku nás došlé zprávy o tom mlčí, že w tehdejších hojně zapletených poměrech jeho k císaři Fridrichowi swatba Burgundská byla momentem neposlední důležitosti.[109]

Prwní toho roku válečná wýprawa z Čech, as 4000 branných, obrátili se do Slezska; wedli je, pod Janem z Cimburka, Burian mladší z Gutšteina, Mikuláš Hořický, Jindřich z Waldšteina, Fridrich z Šumburka, Hanuš z Warnsdorfu a jiní. Wkročiwše do kní-
22 žetstwí Swidnického dne 22 dubna, přijati jsau od oby-
Apr. watelstwa téměř co wyswoboditelé s přízní tím patrnější, čím wíce, opak wojska Matiášowa, wystříhali se wšeho činění škod a násilí. Jen měšťané Swidničtí a Jaworští, w zarputilé nenáwisti ku kacířům českým podobajíc se Wratislawanům, strojili s počátku odpor a wolali ku pomoci swé jak heitmana zemského Štěpana ze Zápolí, tak i biskupa Rudolfa: když ale posádky uherské u nich, obdržewše konečný žold swůj, odepře-
2 ly další službu, přiznali se i oni k zápisu dne 2 máje,
Mai jímžto šlechtici a zemané onoho knížetstwí, a w jich čele páni Reibnicowé, Šafgočowé, Sedlicowé i jiní, wstaupili s králem Wladislawem a poddanými jeho w tutéž smlauwu pokoje, která i obywatelstwu markrabstwí Morawského powolena byla, a to až do dne sw. Bartoloměje nejprw příštího; za oprawce sporůw, kteřížby me-

109) Hlawní pramen o jednání na sněmu tomto i o poselstwí Lucemburském jest dotčená již Sigm. Holka zpráwa ku knížatům Saským; kupec ten byl tuším spolu jednatelem jejich w Praze. Srwn. také Archiv český, V, 371, o wěcech pak Lucemburských také psaní dne 21 Apr. 1477 z Lucemburska k císaři dané, i jiných wíce, w Monum. Habsburg. I, 151 sld.

Digitized by Google

zitím wzejíti mohli, uznán s obau stran „král“ Wladi- 1478
slaw. Po té smlauwě opowěděli Čechowé válku Wratislawanům i jiným Slezákům, a hrdí páni Wratislawští octli se tím u weliké nesnázi, když již ani obec jejich, ani královští žoldnéři dále bojowati nechtěli. Žádali tedy o stání a wyprawili poselstwí k Matiášowi s prosbau, aby Slezákům jako Morawanům powoleno bylo uzawříti smlauwu pokoje se stranau Wratislawowau w Čechách. W takowémto wěcí stawu pan Jan Towačowský bylby mohl donutiti celé Slezsko ku poslušenstwí krále swého, kdyby tento, chystaje se do Rakaus, byl neodwolal jeho náhle i s wojskem do Čech nazpět.[110]

Druhá wýprawa česká, něco přes 3000 branných, směřowala do Šesti měst čili hořejší Lužice, a wůdce její pan Jindřich Smiřický obdržel od krále dne 28 28
dubna plnau moc k uwedení té země w pokoj a pořá- Apr.
dek, ku potlačení zpaury a k uzawíraní potřebných umluw. Žitawští, když přitáhl k jejich městu, umluwili se s ním a proto nechání w pokoji. Když ale dne 9 9
máje hnal útokem na Libawu, odražen jest od měšťan Mai
a utrpěl ztrátu dosti čitelnau, aniž podařilo se mu potom zmocniti se kterého města ohraženého. I zde zemané tuším wšichni podáwali se k míru a k umluwám: jen měšťané, především Zhořelští a Budišinští, chowali se co nepřátelé, a proto statkowé jejich hubeni a pleněni bez milosrdenstwí až do měsíce čerwna, kdežto Zhořelští za 6000 zlatých obdrželi příměří. Pan Smiřický wyjednáwal také we jmenu císařowu, aby Lužičané odřeknauce se poslušenstwí Matiášowa, přilnuli ke Wladislawowi, co prawému králi českému. Konečně uzawřeno i zde stání wšeobecné až do dne sw. Michala,

110 Eschenloer, II, 351—355. Dlugoš p. 554—5.

Digitized by Google

1477 Šestiměstští pak wyprawili poselstwí do Budína s prosbau podobnau, jako Slezáci.[111]

Co do pokoje uwnitř země české, když stawowé strany obojí jewili žádost o zachowání jeho, a král Matiáš dal byl Bohuslawowi ze Šwamberka powolení, swolán jest do města Rokycan sjezd zwláštní, na němž byli od krále Wladislawa páni Lew z Rožmitála, Beneš Libšteinský z Kolowrat a Jan z Raupowa, s uherské pak strany pan Bohuslaw již dotčený, Dobrohost z Ronšperka i jiní. Tu smluweno, že příměří Wratislawské mělo wždy zachowáwáno býti do Letnic téhož léta (25 máje), potom pak že mělo trwati w zemi české tak dlauho, pokudby ho strana straně newypowěděla, i nadto čtyři neděle po wypowězení. Král Wladislaw
1 Mai potwrdil té smlauwy listem daným 1 máje.[112] To owšem newadilo králi Matiášowi, wyprawiti do Čech částku wojska swého, k obsazení města Kolína, jehož mu kníže Hynek Minsterberský byl smluwau postaupil. Čechowé wšak nemohli we skutku takowém nespatřowati zrušení pokoje a počátku nowé wálky. Protož Wladislaw rychle powolaw pana Jana Towačowského
16 Mai ze Slez nazpět, sám wytáhl 16 máje z Prahy ku Kauřímí, a lid jeho branný, jenž měl táhnauti s ním do Rakaus, obrácen proti wpadlým do země nepřátelům nowým; tito ale dříwe nežli Kolína dojíti mohli, tuším
18 Mai 18 máje nedaleko Kutné hory poraženi bywše na

111) Eschenloer, p. 356. Des Stadtraths von Görlitz Instruction an ihren Bürger Heinz Borewitz, zu werben bei K. Mathias von Ungarn, — zápis dosti zajímawý, jejž Barth. Scultetus do III dílu Annales Gorlic. omylem pod rok 1467 byl pojal. Kr. Matiášowa odpowěd na Borewicowo poselstwí dána byla w Budíně 1 Jul. 1477, wiz Oberlaus. Urkund. Verzeichniss p. 131. Srwn. Paprocký o stawu panském p. 316.

112) Wiz Archiv český, V, 373.

Digitized by Google

hlawu, opustili zemi s nemenší rychlostí, nežli do ní byli wtrhli. A wšak i později ještě, na konci měsíce června, opakowán pokus podobný od wojska uherského se stejným neprospěchem; dowídáme se přitom, že měšťané Kolínští we sporu tom stáli proti straně uherské; hrozili zajisté, přijmeli Matiášůw auředník Uhry na hrad, že oni pustí Čechy na město.[113] 1477

Do Rakaus, císaři ku pomoci, předeslal byl Wladislaw již w měsíci březnu, jakmile sněhu počalo ubýwati, asi 6000 lidí branných, opět wedením Buriana staršího z Gutšteina, jehožto přičiněním uzawřeno tam dne 20 dubna také příměří mezi císařem a Bohuslawem ze Šwamberka i spojenci jeho; větší pak díl wojska Burianowa obrácen k dobývání zámku Ebersdorfu nad Dunajem pod Widní, kdež císařowa branná moc již drahně času ležela bez prospěchu. Po zaplašení Uhrůw u Kolína obrátil se i král Wladislaw dne 20 máje od Kauřími přes Načerac a Stráž, maje s sebau asi 8000 jízdných i pěších, do Rakaus, a stihnul k Widni, jak se zdá, dne 7 června. Císař, jenž prý již zaufal byl nad jeho příjezdem, s welikau radostí a slawným komonstwem wyjel jemu wstříc daleko do pole a uwedl do města co swoboditele a ochránce swého; mezi korporacemi wyšlými k uwítání jeho, byla i universita Widenská, na jejížto řeči odpowídal prý s takowau wýmluwností a

20 Apr.

20 Mai

7 Juni

113 Długoš p. 558—9. Listiny krále Wladislawa z doby této datowány jsau 16 máje z Prahy, 17—19 z Kauřímě, 21 máje na poli u Načerace atd. Srown. psaní královo (dd. 24 Apr. 1477) u Paprockého we stawu rytířském str. 190. Na dotaz Bohuslawa ze Šwamberka o porážce lidí Matiášowých u Kolína dána mu od úředníka z Budějowic dne 9 Jul. odpowěd we smyslu nahoře postaweném, (Orig. arch. Třebon.) Paměti Mik. Dačického z Heslowa prawí: 1477 w pátek před památkau Petri Pauli (28 Jun.) sjeli se Čechowé, rytířstwo a z některých měst, u Hory Kutny, proti Uhrům husařům. (MS.)

Digitized by Google

1477 lepotau, že se tomu wšickni diwili. W auterý dne 10
10 Juni června propůjčil mu císař w kostele sw. Štěpana tau-
žebně žádané regalie, t. j. korauhwe na znamení jeho
důstojenstwí co kurfirsta i arcičešníka w Říši a wrch-
práwí nade wšemi manstwími, kteréž králowé čeští drželi
od Říše; rozumí se, že se to dálo u welikém dawu lidstwa
s potřebnými slawnostmi a nemalau nádherau. Také po
mnoho dní ctili se císař a král nawzájem hojnými
dary, hostinami a radowánkami rozmanitými. O řízeních
státních té doby není nám wíce známo, nežli že Wla-
16 Juni dislaw dne 16 června we Wídni uzawřel příměří se
stranau sobě odpornau w Morawě, a to do sw. Jakuba
24 Juni r. 1478, a císař Fridrich že 24 června darowal města
Pražská nowými erby císařskými, za platné služby,
kteréž prý jemu byla prokázala. Očekáwal wšak císař
za čest i králi i hlawnímu jeho městu prokázanau
služby ještě platnější a wolal je do boje proti příwr-
žencům Matiášowým w zemích swých, mezi nimiž jen
páni z Lichtenšteina sami měli prý w poli k 8000 lidu
branného. I poslal Wladislaw nejprw částku lidí swých
přes hranice uherské k Šoproni, a později také osobně
wytáhl do táboru před Ebersdorf, kdežto byl jistě aspoň
4 Juli dne 4 července. Ale dobývání zámku toho bylo ne-
šťastné, a Čechowé ztratili tu znamenitý počet lidu.
Nedostatek potrawy a píce u wojště a chudoba komory
císařowy i královy daly příčinu, že celá wýprawa ta
wzala konec zbědowaný. Větší díl Čechůw opustili krále
swého, když jim nedáwáno žoldu, a wrátili se wšeli-
kými cestami do wlasti; jiní jali se lapkowáním a ná-
silím hledati wyživení a zbaurili obecný lid wšude
proti sobě; mnozí přestaupili k nepřátelům, kteří aspoň
we placení žoldu byli zpráwnější; naposledy nezůstalo
prý u Wladislawa nežli as tisíc jízdných a dwa tisíce

Digitized by Google

pěších. Když tedy dne 18 července přišly výstrahy, že wojsko uherské, wedením Jana Zeleného, u veliké síle blížilo se k retowání Ebersdorfu, Čechowé i Rakušané roztrhli pole a obrátili se k Widni. [114] 1477 18 Juli

Byla to doba kritická pro císaře a celý panowničí dům Habsburský. Řádné zasnaubení arciknížete Maximiliana s Marií Burgundskau, kteréž wedlo dům tento nezadlauho na nejwyšší stupeň moci a sláwy, již se bylo stalo dne 21 dubna w Gentu, ale Maximilian zůstáwal ještě wždy w Rakausích, protože se nedostáwalo peněz, aby ke swatbě s nejbohatší newěstau we křesťanstwu byl se mohl wyprawiti slušně. Nesnáze množily se tím, že kněžna Marie nepřestáwala žádati o co nejrychlejší jeho příchod, aby pomáhal brániti jí proti Franskému králi a knížeti Lotrinskému, sice žeby snad ke swé největší žalosti donucena býti mohla změniti úmysl a osud swůj. Konečně naskytla se pomoc jen w pokladech arcibiskupa Ostřihomského Jana Bekensloera. Tento hlawní někdy saupeř Jana Vitéza, stal se byl jeho netoliko nástupcem, ale i následowníkem; octnuw se w podobném poměru s králem Matiášem, jako jeho předchůdce, utekl se byl již w únoru 1476 k císaři Fridrichowi do Rakaus a nalezl tu ochranu; nyní půjčiw císaři 100,000 dukátůw, podal mu možnost wyprawiti arciknížete k Rejnu na počátku měsíce července, po čemž slawena w Gentu skutečná swatba dne 21 Apr.

114) Kroniky země Rakauské z doby této jsau ještě chudší, nežli české, a protož o důležitém a dlauhém dobývání Ebersdorfu newí se více, nežli co poskytují Jacobi Unrest chron. Austr in Hahn collect. Monum. I, 621—2, a některé zmínky w sauwěkých listinách. — Mimochodem připomínáme, že u Długoše p. 559 den propůjčení regalií we Widni chybně naznačen feria tertia post festum S. Viti (17 Jun.), ano čísti se má ante festum S. Viti (10 Jun.) —

Digitized by Google

1477 19 srpna. Takowéto císařowě finanční bídě rownala
19 Aug. se i nauze Wladislawowa, kteryžto neuměw nikdy hospodařiti, nákladem w prwních dnech pobytu swého we Wídni wedeným wyčerpal byl do dna netoliko pokłady ale i kredit swůj. Protož marné bylo domlauwání s obau stran, od císaře, aby král zůstal a bránil jeho, od krále, aby císař platil wojsku řádně; panowníci po dwaudenních hádkách a důtkách, newždy šetrných, rozešli se w newoli a Wladislaw opustil Wídeň dne
21 Juli 21 čerwence, do země swé se ubíraje. Když přeprawowali se Čechowé mostem přes Dunaj, Rakušáci u welikém množstwí, ne bez wědomí a swolení císařowa, obořili se na wozy jejich, zlodějům jim nadáwajíce, a brali jim, cokoli za laupež považowati se líbilo; mezi Čechy pak zobecněla nadáwka židowstwí, jak Wídeňákům wůbec, tak i císaři Fridrichowi zwláště. Wladislaw stihnuw na hranice české, propustil lid swůj a
31 Juli přijel bez hluku a sláwy zase do Prahy dne 31 čerwence w průwodu jen asi 150 jízdných.[115]

Propůjčení regalií králi Wladislawowi roznítilo
12 Juni Matiáše w takowý hněw, že již 12 čerwna opowěděl císaři wálku, newděčnost a wěrolomnost jemu wytýkaje, a we psaních papeži, králi Kazimírowi a jiným knížatům daných ohlašowal, že hledati bude pomsty s nasazením netoliko wší podstaty, ale třebas i žiwota swého. Že pak wálky té nepočínal dlauho, považowati bylo za děsné znamení přípraw obezřelých a wšestranných, aby rána, kterau zamýšlel, stala se smrtonosnau. Ku promyšleným jeho náwrhům náležélo také dowolení

115) Hlawní pramen našeho wyprawowání jest, kromě Unresta již dotčeného, zpráwa od Lukáše Estla i Kašpara Schönberka dne 6 Aug. z Freiberka radám knížat Saských podaná (orig. w archivu Drážď.) a některá psaní česká.

Digitized by Google

dané Slezákům a Lužičanům, aby za příkladem Moravanův sami zjednali sobě stání a pokoj s královstwím Českým; naproti tomu přikázal Bohuslawowi ze Šwamberka wypowědíti příměří w Čechách, bezpochyby proto, aby Wladislaw maje dosti činiti doma, císaři nemohl přispěti ku pomoci. Prawý počátek války, stal se teprw po dni 21 čerwence, kdežto dáno z Rábu císaři již i od Wladislawa opuštěnému množstwí listův odpowědných. Pro odwrácení nastáwající pohromy wyprawil Fridrich bez meškání raddy swé k Matiášowi, aby w městečku Kittsee wyjednáwali s ním o pokoj: ale wýminky, které kladl Matiáš, byly tak těžké a příkorné, že císař raději prý bylby slyšel ďábly, nežli takowé jednatele pokoje. Potom prostředkowáním papežského legata Alexandra biskupa Forlivského přišli k císaři do Kremže nowí poslanci uherští, Jan Filipec biskup Waradínský a Mikuláš Bánfi, a předestřewše mu dne 3 srpna celau řadu prohřeškův, jichž dopustil se proti pánu jejich počna od r. 1468, žádali za každý z nich určité náhrady, jichžto summa obnášela 754,000 dukátův; ač prý to bylo málo, wšak že král jejich tím chtěl spokojiti se, a jakmile mu dosti učiněno bude, obnowiti s císařem smlauwy přátelské, od nichž jen nerad prý odchýlil se.[116] Netřeba tuším dokládati, že císař raději wolil ztratiti wšecko, nežli podrobiti se takowým wýminkám; také dobře wěděl Matiáš, že žádal wěci nemožné, jen aby u válce neměl překážky. Byl pak tak jist swým wítězstwím, že přiwedl s sebau do boje také matku i manželku, ježto u weliké nádheře, w kočárích pozlacených, wozily se s ním od tá- 1477 21 Juli 3 Aug.

116) Wiz o tom spis zajímawý pod nápisem Beschwerden des Königs von Ungern w Monum. Habsburg. II, 110—115.

Digitized by Google

1477 bora k táboru. Prawí se, že k žádosti mladé choti swé, ana přála si widěti dobývání hradeb, kázal obklíčiti město Haimburk a hnáti autokem k němu: ale když autok pro třikrát opakowaný od posádky císařské pokaždé udatně odražen byl, rozhněwaný podmanitel kázal prý tím ukrutněji nakládati s městy a hrady méně silnými, jestli které postawily se na odpor. Protož obywatelstwo poděšené poddáwalo se mu tím walněji, čím rozhořčenější bylo nad císařowau nečinností a nestatečností; takž brzy weškeren kraj mezi Widní a Nowým městem octnul se w moci Matiášowě, kteryžto dal sobě wšude w Rakausích slibowati poddanstwí dě-
14 Aug. dičné. Wídeň obehnána dne 14 srpna i sewřena co nejaužeji, po wodě jako po suše, ale bránila i ubránila se pod statečným hrabětem Haugem z Werdenberka; nápodobně i Kremže odehnala nepřátely a Lachsenburk
21 Aug. zůstal nedobyt; Klosterneuburk wzat dne 21 srpna; w Korneuburku Matiáš usadil se dworem, pokud trwala wálka, jížto podrobně zde owšem líčiti nenáleží.[117]

Do Braumowa na hranicech českých a slezských umluwen byl, k žádosti Slezákůw i Lužičanůw, a prostředkowáním knížete Jindřicha Minsterberského, sjezd
10 Aug. ke dni sw. Wawřince (10 srpna) pro uzawření trwa-

117) Kromě známých pramenůw o válce této nalezli sme we Zhořelci také dwoje psaní (Orig. in collectan. Sculteti), jedno Štěpana Zápolského, dané 21 Aug. před Widní, druhé Gabriele Rongoniho, dané w Patersdorfě 22 Aug. ježto dáwají podrobnosti zajímawé. Onen mluwě o obklíčení Widně také po wodé, dí: vf dem wassir ligen XXV Schiff voll Nessarer, das sein. pösze lewt, die esszen vill lieber menschenfleisch denn von dem pessten Ochszen. (Srwn. Eschenloer p. 366.) Tento prawí: Nunquam vidi tale bellum: rex vadit cum uxore, cum matre, cum quadrigis deauratis et triumphalibus, ac si iret ad nuptias, et quotidie expugnat castella et loca; nullus sibi resistit. —

Digitized by Google

lého pokoje. Wladislaw poslal tam wedle knížete Jin- 1477
dřicha, Wiléma Krušinu z Lichtenburka i Petra Kdulince z Ostromíře, a dal jim s sebau psaní jak od císaře, tak i od sebe, jimiž napomínáni onino jmenem netolíko české koruny, ale i swaté říše Římské, aby podnikli poslušenstwí Wladislawa, co prawého krále Českého. Se strany odporné přišli biskup Rudolf Wratislawský, kníže Fridrich Lehnický osobně, pak rady knížat Opolských, Kunrata bílého a Jana Zahaňského, též mnozí páni z knížetstwí Swídnického, z Šesti měst a z Lužice dolní. Ti, když jim přečtena psaní dotčená, zdráhali se dáti na ně odpowěd, jelikožby prý dříwe w potaz museli wjíti s krajany swými, kteří takowého donucowání se ani nenadáli a jen k uzawření smluw pokojných je byli wyprawili; slowa císařowa, prawili, že neměla u nich žádné wáhy, an prý obyčej měl, co přikazowal dnes, zítra odwoláwati zase. W zápisu tedy sjezdu toho, dne 12 srpna daném, spokojili se poslanci 12 Aug.
čeští záwazkem, že Slezáci a Lužičané, poradíce se se swými krajany, dají odpowěd na psaní císařowo a krále Wladislawowo až do dne sw. Jiří nejprw příštího (23 dubna 1478), mezitím pak že měl trwati mezi nimi pokoj pod wýminkami a spůsoby obyčejnými, jehožto nejwyšší oprawci měli býti knížata Jindřich Minsterberský a Fridrich Lehnický; knížete wšak Jana Zahaňského nepřijali Čechowé do smlauwy té, pro násilí, kterého se byl dopustil proti Barboře wdowě Hlohowské a newěstě Wladislawowě. Proto král Matiáš welice se rozhněwal na jednatele strany swé, že opustili w míru tom knížete jemu tehdáž nad jiné wěrně oddaného.[118]

118) Eschenloer, II, 360—363. Za příčinau Matiášowa hněwu pro wylančení Jana Zahaňského z příměří rozepsal biskup Rudolf

Digitized by Google

1477 O tom co uwnitř Čech po Wladislawowě z Widně
návratu se dálo, nemáme zpráv dostatečných a jasných.
1 Sept. Wíme jen, že dne 1 září král nařizowal po celé zemi
wojenskau hotowost proti Matiášowi, jenž prý do země
14 Sept. wtrhnauti se chystal. Potom 14 září dáwal Bohuslaw
ze Šwamberka Matiášowi zprámu, že jednal s Čechy
o stání dlauhé nebo krátké, ale s wýminkau, aby cí-
saře k sobě nepojímali, oni pak když opustiti jeho ne-
chtěli, že zmařeno bylo celé jednání. Na to psal Ma-
5 Oct. tiáš panu Bohuslawowi dne 5 října z Korneuburka:
„Čechowé císařem se wymlauwají, že jeho nechtí opu-
stiti: myť dobře wíme, na čemž jich wěc s císařem
stojí, nepotřebíť jest těch zámluw. Než chtějíli k čemu
konečnému mluwiti a stálému, císaře w to nepletauc,
chtěli bychom k tomu swoliti a jednati, cožby místného
18 Oct. a stálého bylo.“ O dwě neděle později, dne 18 října,
psal zase z Korneuburka: „Slyšeli sme, žeby lidé něja-
cí z Čech sem do Rakaus táhnauti měli císaři ku
pomoci. Žádámeť s pilností od tebe, aby to w jistotě
přezwědě, i jiné což se tam děje, nám rozuměti dal.“
Mezi tím uzawřené od Wladislawa dne 4 října nowé
s Morawany příměří swědčí owšem o předešlém jakémsi
hnutí válečném.[119] Bližších a určitějších o tom zpráw
nedostáwá se naprosto; jen tolik jest wůbec wědomo,
že císař Fridrich, nawolaw se spojencůw swých Kazi-
míra i Wladislawa do ustání, a neměw od nich pod-
10 Nov. statné pomoci, již 10 listopadu příměří učinil a dal se
do wyjednáwání pokoje od Matiáše diktowaného; je-

Slezákům i Lužičanům zwláštní sněm do Wratislawi ke dni 13 Oct. (Verzeichniss Ob. Laus. Urkunden p. 132.)

119) Psaní krále Wladislawa dne 1 Sept. o nařízení hotowosti w zemi nachází se w archivu Třebonském; příměří 4 Oct. tištěno w Archivu českém, V, 374.

Digitized by Google

hožto hlawní článek záležel w tom, že dne 2 prosince 1477 císař w městě Gmunden písemně propůjčil práwa krá- 2 Dec. lowství Českého w říši králi Matiášowi, a nařídil wšem poddaným koruny české, aby jeho a ne Wladislawa co prawého krále byli poslušni.[120]

Jako w každé potřebě Matiášowě, tak i w těchto půtkách propůjčowala se moc církewní jemu za pomocnici, aby připrawowala mu cesty k wítězstwí. Legat papežský w zemích Matiášowých, Balthasar de Piscia, hned po propůjčení regalií Wladislawowi ohlásil byl klatbu nade wšemi wěřícími i newěřícími, jestliżeby koho jiného nežli Matiáše uznáwali za krále Českého, a Matiáš již dne 12 srpna z ležení swého u Pruku 12 Aug. pohrozil wšem obywatelům královstwí Českého wůbec, kteříżby rozkazy legatowými pohrdati směli; bylit prý na omylu ti, kdo myslili, żeby dáwné kletby papežské uzawřením příměří byly ztratily moc swau. Později týž legat we swém horlení pokročil tak daleko, że i krále Kazimíra i Wladislawa pro jejich odpor proti Matiášowi dal do církewní kletby; což i upřímým katolíkům zdálo se býti jen šílenau drzostí. Sixtus IV sám we psaních 19—27 září daných císařowi a Čechům po- 19—27 Sept. slušným i neposlušným ohlásil, że skutek dne 10 čerwna neměl dle práwa żádné platnosti, a napomínal k uznání Matiáše za krále Českého, aby nemaje odtud překážky, mohl tím důrazněji obrátiti se proti Turkům.[121]

120) Monum. Habsburg. II, 117—126 podáwají několikero listin o této wěci daných 30 Nov. do 13 Dec. 1477, a spolu také popis pánůw a mást českých strany Wladislawowy, kterýmż císař poručel podniknauti poslušenstwí krále Matiáše.

121) Psaní 12 Aug. w archivu Třebonském; 19—27 Sept. w překladu německém podáwá Eschenloer, II, 368—70.

Digitized by Google

1477 Nejedna temná událost za doby této nabude aspoň poněkud světla, když obrátíme pozor swůj ku powahám, mrawům a skutkům tehdejší nižší šlechty w Čechách, a zwláště dwau osob, Jindřicha Raubíka ze Hlawatec a rytíře Racka Kocowského. We společenském žiwobytí XV století wůbec ještě nebylo policejní wlády, a tudíž ani uniformujícího wliwu, ježtoby stíral byl a mírnil přirozené drsnosti powah osobních; wášně a náružiwosti míwaly ještě wšude wolný zjew a průchod, a w zemanstwu zwláště, lnaucím popředně k lesku i hluku zbraní a k dobrodružstwí, twořilo se charakterům samorostlých drahně, označených wesměs energií neskrotitelnau. Známo jest, že w bauřech doby husitské wyrojilo se originalům takowých, za příkladem Jana Žižky a společníkům jeho, množstwí weliké, ježto wéwodíce četám sebraným z odwážliwých kořistníkům, nepokojili wlasti na šíř i na dál, ana uzda zákonům a moci státní byla pro ně wšude příliš slaba. Pokolení druhu toho ubýwalo ku konci XV století wždy wíce; mezi posledními, kteří wynikali, byli dotčení dwa panoše, ježto šťastnau we válce odwahau powýšili se byli mezi zámožnější rytíře w zemi. Jindřich Raubík zůstal byl králi Jiřímu w posledních létech wěren, protože wěrnost mu slibowala hojnější prospěchy; jakož pak dobyw na panu Janowi z Rosenberka r. 1469 města Netolic, obdržel je byl od krále w zápisu a hojil se jinými drahně škodami, jichž nepřestáwal činiti pánům strany Matiášowy. To wšak newadilo mu w požadowání nemírného žoldu, kteréhož když po smrti krále Jiřího ani wdowa ani synowé jeho platiti mu nechtěli, náhlým autokem zmocnil se hradu Hluboké u Budějowic, zapsaného královně Johanně, a počal se tudíž psáti pánem na Hluboké (w červnu 1471,) až odtud

Digitized by Google

zase wybyt byl. O jízdách jeho do Rakaus (1475 sld.) 1477
již sme učinili zmínku. Když posléze, na podzim 1476, wtrhl tam we společnosti pána Bohuslawa ze Šwamberka, přešel do služby krále Matiáše, u něhož brzy nabyl weliké milosti. Poslední o něm zmínka činí se w srpnu 1477, kdežto strojil se prý s Janem Zeleným wtrhnauti opět ku Kolínu, ale sešel náhlau smrtí, krále Matiáše poručníkem učiniw rodu i statku swého. Když pak pan Bohuslaw, co wladař domu Rosenberského, žádal o wrácení Netolic swým schowancům a Matiáš odpřel mu to, wyskytla se w tom prwní nám známá neshoda mezi králem a náměstkem jeho.[122]

Wážnější wšak w témž ohledu příčina pocházela od Racka Kocowského, pána na Horaždiowicích, člowěka swéwolného, bojechtiwého a opowážliwého, mrawů drsných a energie diwoké. I on přiznáwal se weřejně ke straně Wladislawowě, ale měl záhy také dorozumění jakési s Matiášem; šlo to bezpochyby skrze knížete Hynka, jenž po králi Jiřím jsa w držení panstwí Konopištského, ustanowil tam byl rytíře Racka swým wladařem. Nepokojný ten muž žalobami od něho i naň wedenými nekonečné saudům dáwal zaměstnání: ale ještě wíce hluku nadělal krutými jízdami proti wšem těm, doma i w cizině, kdo protiwili se žádostem jeho. Tak ku př. na podzim r. 1475 zdwihl oprawdowau wálku proti knížeti Albrechtowi do Bawor, maje po boku swém drahný počet panošůw; proti Budějowským wytáhl několikrát do pole, protože dali byli u sebe autočiště auředníku jeho, jak prawil, newyčtenému. Pro podobných násilí wíce stalo se bylo sausedstwí jeho konečně celé zemi obtížným, takže páni

122) Dle psaní několika w archivu Třebonském, z nichž některá z r. 1471 již i tištěna jsau w Archivu českém, V, 324 sld.

Digitized by Google

1477 strany obojí, s wolí krále Wladislawowau a wedením Bohuslawa ze Šwamberka, prowolawše válku proti
10 Nov. němu, oblehli ho na Hořaždiowicích dne 10 listopadu welikým počtem lidu, i zdělali hned bašty proti městu a opletli je celé, nemíníce ustati, pokudby ho nedobyli.[123] A tu w prodleném přes celý rok dobývaní wyšlo teprw na jewo, jak weliké měl král Matiáš účastenstwí w počínaní Racka Kocowského, i jak neshodné byly úmysly jeho se snahami pana Bohuslawa Šwamberka, jeho náměstka w Čechách.

1478 O znamenitém tomto pánu zachowala se, skrze jakéhosi Františkána, paměť dosti zajímawá,[124] z níž uwedeme zde, pro wzácnost její, prwní z českého péra pošlau charakteristiku osobní doslowně: „Pan Bohuslaw byl rodu Šwamberského, muž slušné wýsosti, wšecken hnátowitý a w ramenách a w plecech rozšířený, prsí wysazených a silných, w obličeji přísný a wzezření hrozný, wlasůw šediwých, w řeči skrowný a wšak prawdomluwný, w slibu wěrný a drželiwý, — tak sem jeho wyznamenal, když sem několikrát s ním byl; — dobrým byl milostiwý, ale zlým hrozný a mstitelný; u

123) W archivu českém, IV, 64—98 podali sme sbírku listin pod nápisem „Pře Racka Kocowského s Budějowskými.“ O dobývání Horaždiowic wiz Staré letopisy str. 214, Archiv český, III, 387, a psaní ještě newydaná w archivech Třebonském i Worlickém.

124) Ze starého rukopisu c. k. bibliotheky Pražské wydali sme ji w časopisu českého Museum, 1830, 267—271. Nebude zbytečné doložiti, že p. Bohuslaw byl jediný syn někdy Hynka Krušiny ze Šwamberka a Markety z Plawna; že prwní jeho manželka byla Lidmila dcera Oldřicha z Rosenberka, druhá Konstancie Šlikowna dcera Kašparowa; že nejstarší jeho syn Hynek († 1489) pojal 1475 za manželku Kunhutu dceru p. Zdeňka ze Šternberka oc. Umřel pak týž pan Bohuslaw na Boru 15 Febr. 1490 u wysokém stáří.

Digitized by Google

odění byl statečný a vítězství žádostivý; mnohým byl 1478
strašný a hrozný, a zvláště Němcům a kacířům, neb jest byl prawé kladiwo na kacíře“ a t. d. Weliká oprawdowost a neoblomná přímost jeho mrawní powahy nehodila se nadlauho králi Matiášowi, kterýž jako sám neznal mrawních rozpaků, podobně powolné chtěl míti také služebníky swé. Usilowalt on pomocí knížete Hynka i Racka Kocowského, a snad i jiných pánů více, zmocniti se hradů některých w zemi české, a šel i na pana Bohuslawa Švamberka, jak dotčený spisowatel dí, „rozličnými chytrostmi a podwody, aby k té zradě powolil a některého zámku postaupil jemu.“ K takowé službě bylby se již tuším ani pan Zdeněk ze Šternberka nepropůjčil, tím méně tedy mrawně přísný pan Bohuslaw, jenž i jináče neochotným se ukazowal k záhubě wlasti swé. [125] Aby zbawil se nepohodlného služebníka, wyprawil k němu Matiáš ještě ze sídla swého w Korneuburce [126] mladého pana Jaroslawa z Boskowic, jehož již od několika let počal byl užíwati w missiech diplomatických, a kázal mu zmocniti se osoby jeho i uwesti jej w moc královou; s ním pak spolu poslal do Čech částku wojska swého, jak se prawilo,

125) Matiáš psal p. Bohuslawowi z Korneuburka 7 Januar. „Jakož nám píšeš — což se sjezdu s stranú nám odpornú dotýče: wěz že my w té wěci něco jiného před sebú máme, a protož takowým přiwoliti nám se nezdá a nehodí, a ty také k nim neswoluj. A jakož dále píšeš, abychom válkú do Čech nepospiechali: wěz že z bujnosti nic nepočnem, aniž nám kdy to milo bylo“ atd. (Archiv Třebon.)

126) Dne 21 ledna 1478, jakož swědčí psaní téhož dne dané w Archivu českém, III, 387. Historikowé uherští, ježto praví, že toho dne byl Matiáš w Budíně, protože tam wyšla w jeho jmenu listina králowská (ap. Katona, XVI, 139, Teleki, V, 51,) měliby pamatowati se, že saudowé králowští w Uhřích wydáwali králowské listiny také w nepřítomnosti králů w.

Digitized by Google

1478 pro rozmnožení posádek w Budějowicích a w Plzni, a w skutku pro pojištění díla předsewzatého.

27 Jan. Pan Jaroslaw přijew do Budějowic dne 27 ledna, poslal na Zwikow list králův i swůj, jimiž pan Bohuslaw zwán byl do Budějowic welmi pilně we zwláštních prý královských potřebách. Pak sotwa wjew pán 30 Jan. ten do města dne 30 ledna pod wečer, jat jest bez welikého hluku, dříwe nežli pana Jaroslawa spatřiti mohl, a zatčen jako zločinec; heitman Matiášův w Budějowicích a w Plzni, rytíř Jan Planknar z Kinšperka, prowedl skutek ten s větší obezřelostí nežli šlechetností. Nazejtří, když počali wésti wězně do Jindřichowa Hradce, žoldnéři pánův Rosenberských a obywatelé městečka Weselí strhše mosty w Mezimostí, any řeky Lužnice i Nežarka byly rozwodněny, obořili se na průwod ne welmi četný, k oswobození „swého milého pána“, pobili a zjímali jich několik a přinutili ostatní, wrátiti se do Budějowic zase. Teprw w autery masopustní, 3 Febr. dne 3 února na úswitě, wyweden pan Bohuslaw opět u větší síle, an král Matiáš měl tehdáž přes 900 žoldnéřův w Budějowicích, a přiwezen přes Hradec nejprw do Znojma, potom pak do Brna, kdežto některý čas seděl na Špilberku.

Pan Bohuslaw požiwal hojné lásky u swých, a úcty ode wšech; skutek nad ním spáchaný spůsobil náramné pohnutí we wšech wrstwách národu, bez rozdílu stran. Nejžiwěji dojati byli nejbližší jeho přátelé, syn Hynek, muž energický, jenž ihned uwázal se, na otcowě místě, we wladařství domu Rosenberského, a strýc Jan ze Šwamberka, mistr Strakonický; ti oba dawše se hned do wyjednáwaní s králem Wladislawem, 27 Febr. uzawřeli 27 února konečný s ním pokoj. Pan Zdeslaw ze Šternberka, jenž té doby welel při obležení, netoliko

Digitized by Google

neuposlechl krále Matiáše, kázawšího odtrhnauti od Horaždiowic, ale i jal a slibem zawázal wšecky Budějowské, kteří s ním leželi před městem, jakožto spoluwinníky krále swého; i mluwilo se již, že celá jednota panská, s wýminkau jediných toliko měst Budějowic a Plzně a pana Jindřicha ze Hradce, hodlala odstaupiti od krále Matiáše. Tomu wšak bránil pan Bohuslaw sám, dáwaje z wězení swého podtají naučení a nařízení přátelům a poddaným swým w tom směru, aby osadíce dobře hrady a zámky své, nepauštěli nikoho do nich, a drželi se tiše, nepočínajíce nikde wálky, aniž co měníce we stawu wěcí; za jeho pak wyswobození aby nepodáwali ani groše. 1478

Dne 21 dubna počalo se w Budíně s ním jednání. Winěn jest ze škody 40.000 dukátůw, kterauž spůsobil prý králi tím, že učiniw příměří, nechtěl wálčiti, ani lidí královských na zámky swé pauštěti, ba že i bránil Budějowským a Plzenským, aby takowých u sebe nepřijímali; pročež aby se s králem o tu škodu wyrownal, sice že mu to půjde k hrdlu. Odpowídal pán, že učinil byl příměří s královým wědomím a kázaním, že o puštění lidí královských na swé zámky nikdy žádán nebyl; dokládal se Plzenských a Budějowských, kteří tehdáž w Budíně přítomni byli, aby pod přísahau powěděli, bránilli jim či nebránil; toho ale dětem a přátelům swým k hanbě že učiniti nechce, aby se měl wyplacowati. Podal potom král Matiáš pána k saudu před pány uherské a neapolitánské, kteří přítomni byli na dwoře jeho: ale ti newynesli žádného nad ním nálezu, když on dowoláwaje se práwa Českého, sauzenu býti saudem domácím a nikoli cizozemským, žádal postawen býti před české a morawské pány strany Matiášowy. Z rozkazu králowa tedy odwezen jest na zá- 21 Apr.

Digitized by Google

1478 mek Diosgyör, a chowán tam co wězeň slušně sice, ale pod přísným dozorem. [127]

Newole a nedůwěra wzrostlá mezi králem Matiášem a pány českými za příčinau pana Šwamberka spůsobila to bezpochyby, že Matiáš počal sobě pokládati konečné urownání o koruně České za žádaucí. Naději, podmaniti Čechy mocí meče, byl již pustil tuším od r. 1470; časté pokusy, usaditi se aspoň na Kolíně, neměly prospěchu, a welmi čitelný odpor královského města Hradiště na Morawě, překážející wolnému spojení Uher s korunau Českau, nedal se již odstraniti jinak, nežli wyměnau za Plzeň a Budějowice. Doby takowé užiw Ctibor z Cimburka, nepřestal přes celý měsíc únor usilowati o to, aby jednání, opuštěné před třemi léty, o konečné smíření a upokojení zemí, obnoweno bylo zase. Se swolením obau králůw umluwen tedy sjezd plnomocníkůw obojí strany do Brna, kdež on co heitman Morawský, požiwaje wážnosti u obau stran, nejlépe prostředkowati mohl. Král Wladislaw poslal mu již
7 Mart. 7 března k té potřebě swau carta bianca. [128] Přijeli pak s české strany kníže Jindřich, Jan z Cimburka Ctiborůw bratr, Jan z Šelnberka, Beneš z Weitmile, Jan z Raupowa i Petr Kdulinec z Ostromíře, s uherské Jan Filipec biskup Waradínský, Štěpan ze Zápolí,

127) Sebrané o této wěci někdy od Wáclawa Březana listiny dali sme wytisknauti w Archivu českém, III, 387–393; jiných wíce nalezli sme w archivu Třebonském.

128) Nařídil totiž auřadu města Hor Kuteu, aby wyprawili wedle služebníka Ctiborowa z Cimburka dwa jízdné, k bezpečnému donešení „dwau listůw pergamenowých, při kterýchžto každém jest naše wětšie wisutá pečet, a na těch listech nic psáno nenie; a ti listowé mají nešeni býti do Brna na nynější sjezd,“ poraučel při tom, byloliby kde nebezpečí, žeby nepřátelé měli těch membran dosáhnauti, aby je prwé zsekali ancb pečeti od nich utrhali ac. (Orig.)

Digitized by Google

Rudolf Wratislawský a Tas Olomucký biskupowé, kníže Hynek Minsterberský a Wáclaw z Boskowic. Jednání počalo o neděli kwětné dne 15 března, i trwawši do soboty po welikonoci, skončilo se konečným usnešením dne 28 března nad naději rychle. Mocí té smlauwy měl Wladislaw, co dědičný král Český, zapsati Matiášowi a potomkům jeho králům Uherským do zástawy za 400.000 dukátůw země koruny České Morawu i obojí Slezy a Lužice, awšak biskupowé Olomučtí a páni z Lipého (w Morawě osedlí) co maršalkowé čeští měli úřady swými zawázáni zůstati Wladislawowi; Matiáš měl držeti ty země právem zástawním až do wýplaty a propustiti obywatele jejich ze záwazku poddanosti dědičné; necháno jemu na wůli, psáti neb nepsati se i napotom králem Českým, owšem pak měl již on dáwati titul ten Wladislawowi, ne wšak Wladislaw jemu; spůsob a wýminky dotčené wýplaty určeny podrobně, a uložen, pro dokonání a upewnění obapolné přízně a bratrstwí, sjezd osobní obau králůw mezi Olomoucí a Uničowem ke dni 24 června; na tom sjezdu měli králowé zespolka postarati se, jakby různice mezi papežem a Čechy i Morawany urownána, arcibiskup do země uweden a klatba s žiwých i mrtwých sňata býti mohla a t. d. Bylo také umluweno, ale newloženo do zápisu, že mezi Matiášem a Wladislawem měl powstati poměr otce a syna; pak rozepře, kteráž byla mezi Wladislawem a knížetem Hynkem, urownána prý pěkně ke spokojenosti obau stran we zwláštním zápisu ke smlauwě připojeném. Litowati jest, že obsah tohoto zwláštního zápisu zůstal neznámým, tak že nám nelze ani wyswětliti podiwného chowání onoho knížete a příčin jeho. [129]

1478
15 Mart.
28 Mart.

129) Original té smlauwy w českém jazyku nachází se w c. k. tajném archivu we Wídni. Tištěné dosawad exemplary její

Digitized by Google

1478 Tři z plnomocníkůw, Tas biskup Olomucký, kníže Jindřich a Beneš z Weitmile, wyprawili se hned z Brna do Uher k Matiášowi, a tři jiní, Jan biskup Waradínský, kníže Hynek a Štěpan Zápolský do Čech ke Wladislawowi, aby přijali od nich osobní sliby pro stwrzení smlauwy. Wladislaw zdržowal se té doby na Kutné hoře. Tam přišedše k němu dotčení páni 1 Apr. dubna, obdrželi od něho slawným rukau dáním slib králowský, jak si ho přáli; potom zabrawše se dále, 6 Apr. dne 6 dubna uwítáni jsau w Praze co poslowé míru s welikau slawností a poctau. Uzawření zajisté konečného pokoje spůsobilo bylo po wšech zemích welikau 31 Mart. radost. We Wratislawi již 31 března nařizowal byl sám papežský nuntius, Baltazar de Piscia, aby we Slezsku i w Lužicích wšude spíwáno bylo Te deum laudamus a slawné processie aby se konaly při každé církwi na díků činění pánu bohu za weliké to dobrodiní; i skutečně slaweno uwedení míru netoliko we Wratislawi a Swídnici, ale i w jiných městech, kromě obřadůw církewních, také pálením strojných ohňůw, častowáním chudých w obci a plesáním wšeobecným. Dlugoš ujišťuje nad to, že we wšech korunních zemích samoděk činily se příprawy ke splacení summy zástawné, aby lidé co nejdříwe znikli panowání Matiášowa, jehožto krutosti již dáwno prý se byli nabažili.[130]

Ještě před sjezdem Brněnským poslal byl král

wšecky, (také w Archivu českém, IV, 481—487,) jsau wíce méně nezprawné a nedokonalé.

130) Dlugoš p. 566—8. Eschenloer, II, 373—383. Též podlé několikera psaní a listin ještě newydaných, ještoto nalezli sme w Drážďanech a we Zhořelci. Řeč, kterau M. Wáclaw Koranda w čele kněžstwa podobojího wítal biskupa Waradinského w Praze „feria II post Ambrosii," zapsána jest w jeho Manuálu (MS. XVII, F. 2, l. 104) w bibl. university Pražské.

Digitized by Google

Wladislaw do Plzenska as 4—5000 lidu branného, nej- 1478
wice z měst, aby bránili žoldnéřům Matiášowým w Plzni, kdyby chtěli retowati Racka Kocowského na Horaždiowicích. Welitelem té wýprawy jmenowán opět pan Burian z Gutšteina, jakoby jiných válečníkůw, statečnějších a opatrnějších, nebylo w Čechách dosti. Z ležení toho wojska, někde u Chotěšowa, wytrhlo se jednoho dne do 400 branných na picowání; kteřížto upadše w zálohu od heitmana Matiášowa Jana Planknara z Kinšperka nastrojenau, pobiti aneb zjímáni bez mála wšickni; a když pan Burian pozdě i bez pořádku pospíchal jim ku pomoci, poražen jest i on dokonale, tak že počítalo se do 400 mrtwých a do 800 zajatých, a mezi posledními 4 osoby panského, 16 rytířského stawu.[131] Ode dne u Lipan neutrpěli prý Čechowé rozhodnější a bolestnější porážky. Stalo se to téhož dne, když právě w Brně smlauwa pokoje uzawřena byla, 28 Mart.
a boj „křesťanůw s kacíři“ wíce než půlstoletý ukončen takto wítězoslawně, ačkoli hlawa poražených, pan

131) O počtu zabitých a zajatých rozcházejí se zprávy sauwěké tak, že těžko jest uhoditi w prawdu. Dlugoš (p. 568) udáwá čísla od nás w textu postawená. Staří letopisowé (str. 214) prawí, že „někteří jsau zbiti, druzí stopeni a třetí zjímáni ze wšeho wojska do šesti set“ (dle jiného rkp. „osmi set.“) Eschenloer (p. 384) klada weškeru sílu brannau na 5000, dí že zabito 3000, zajato 2000, tedyby ani živé duše bylo neušlo z boje. Štěpan Zápolský we psaní daném z Prahy 11 Apr. pánům Zhořelským mluwí jen o jatých „vyr pannerherrn, 16 namhafftige vnd als 1200 dinstleute und burger.“ Wáclaw Wlček psal dne 4 Apr. o témž do Budějowic: „Že o welike summě mi píšeš wězňuow: nechť je toho mýň, muožli to býti! neb já mám špehy jiné. A jestližeť sú tři pány jali, p. Buriana a p. Libšteinského a p. Jence, wěz chutně, žeby mohli dáti několik tisíc zlatých“ (zjewný úsměšek.) „Než válkať jest, válkú válé se sem i tam; musí to býti, žeť jedni druhé porážejí.“ (Orig.)

Digitized by Google

1478 Burian, náležel mezi nejrozhodnější katolíky. Poněwadž ale brzy na to přišla i do Plzenska zpráwa o míru Brněnském, rytíř Planknar uzawřew tudíž příměří až do dalšího Matiášowa nařízení, propustil také větší částku jatých na swobodu.

Král Matiáš obdržel w Budíně saučasně známost jak o dobytém wítězstwí, tak i o uzawřeném míru a wýminkách jeho. Byloli mu wůbec protimyslné, slauti králem Českým jen jako z milosti a dočasně toliko, zpříkřilo se mu to co wítězi dwojnásobně. A neméně protiwné bylo mu, že měl nyní přimlauwati se u papeže za tytéž kacíře, proti kterýmž posawad haněním a posměchy neméně nežli mečem byl bojowal. We smyslu takowém utwrzowal jej také přední tehdáž jeho rádce, bratr Gabriel Rongoni z Verony, biskup Jagerský, již také na kardinalstwí powýšený, někdy mnich řádu Kapistranowa. Umínil tedy zamítnauti smlauwy Brněnské a hněwal se na poslance swé, zwláště na biskupy Waradinského i Olomuckého, že prý překročili meze swých instrukcí; i jest pochybné, došlili k němu plnomocníci z Brněnského sjezdu wyprawení. Nadarmo wážil cestu i sám stařičký již biskup Rudolf, od Wratislawských snažně o to prošen byw, do dalekého Budína, aby oblomil Matiáše prosbami a nedal zmařiti naděje národůw na žádaucí pokoj. Matiáš odpowěděl s hněwem, že dobře wí, kterak Wratislawští již nelibě nesli panowání jeho, a rádiby dostali se pod pána jiného:[132] wšak že on nebyl ten, jenžby lehce

132) Dlugoš l. c. Eschenloer (p. 384) dí: „Mathias sagete, er kennete wol, dasz man nicht gerne unter ihm were, sondern man freute sich, von ime abzutreten.“ Pozoru hodné jest toto wyznání muže Matiášowi nad jiné oddaného.

Digitized by Google

odříkal se práwa mnohými obětmi nabytého, aniž že 1478
mu to slušelo bez zwláštního swolení Otce swatého.
Na úmysly jeho té doby wrhá znamenité světlo psaní,
kteréž 21 dubna z Budína dal šťastnému bojowníku 21 Apr.
Janowi Planknarowi, a jež pro důležitost obsahu klademe zde celé doslownĕ:

„Slowútný wĕrný náš milý! Psaní twému srozuměli sme. Napřed příměří, kteréžs učinil, přikazujemť aby zase wypowĕděl a jeho nedržel, než před se, poněwadžť pán bůh štěstí přeje, nepřátely trápil což nejwíce můžeš, do dalšího našeho rozkázaní, na žádné jiných lidí listy ani řeči se neobracuje. Také lidi, kteříž k nám od rotmistrůw pro peníze přijeli sau, nemeškajíc wyprawíme s penězi, i na ty pěší, o kteréž píšeš, penízeť pošlem, i husaři tě meškati nebudau, kterýchž již 500 pohotowĕ máme a poslati chceme. A poněwadž Horaždějowice nám k té potřebĕ hodnéby byly, přikazujemť, což nejspíš budeš moci, aby jich retowal: awšak tím obyčejem, aby jist byl, že ten zámek ku potřebĕ naší otewřín bude wždycky bez wší wýminky. A jestliť k té wĕci co wíce potřebí, dej nám wĕděti, chceme tě opatřiti wšemi potřebami. Než jestliby widĕl, že tomu dosti učiniti nemůžeš, aby jich retowal, raději se o to nepokaušej. Neb my slyšíme, že sau je welmi silně opletli, okopali a obaštowali, tak že k nim šturmowati musíš. A protož pomysli na to, můžešli tomu co učiniti či nemůžeš: myť to wšecko rozumu twému a opatrnosti poraučíme. Jsauli pak jiné wĕci, ježtoby nám k dobrému slaužiti mohly w těchto wálkách, pokudž swĕdom jsi, dej nám znáti; neb my twé rady w tom požiwati chceme, majíce plnau wíru o wĕrnosti twé.“ Následkem tohoto psaní powstal w Plzensku wálečný ruch zase; Planknar obořil se

Digitized by Google

1478 předně na statky pánůw Buriana z Gutšteina, Beneše Libšteinského z Kolowrat a Wiléma Rabského z Risenberka: wšak když mu páni katoličtí nepomáhali, bralo wšecko úsilí jeho wíce powahu obecného žhářstwí a laupežnictwí, nežli pořádné wálky; o retowání Horaždiowic ani nepokusil se. [133]

Přihodila se také jiná událost, kterau Matiáš omlauwati mohl swé nedostání smlauwě Brněnské. Plnomocníci jeho, Jan biskup Waradínský a Štěpan Zápolský, pobywše několik dní w Praze, wydali se byli na pauť ke swatým čtrnácti pomocníkům do Kadaně. Po náwratu odtud, když biskup Waradínský pohádal se s mistry a kněžími Pražskými o swátosti oltářní, a pohanil zwláště rozdáwání její dítkám i jiné řády kališnické, nastalo proti němu weliké kwašení myslí w obecném lidu; pak když při weřejné processí čeleď uherská odepřela poctu swátosti w rukau kněze podobojího, nabádaním jiných kněží zbauřil se lid, a bylby hned wšecky Uhry powraždil na místě, kdyby kníže Hynek s měšťany nowoměstskými byl nepřispěl rychle k ochraně jejich. Bauře ta popudila nad míru krále Wladislawa, meškawšího potud na Kutné hoře; protož

133) Psaní Matiášowo w českém jazyku dané chowá se w archivu Třebonském. Dlugoš nazýwá Planknera „Plankyberk Australis“: byl wšak z rodu rytířůw Planknerůw z Kinšperka w Loketsku již ode XIV století dobře známého. Předkowé jeho, zwaní z Kinšperka, i také někdy z Krotensee w Loketsku, byli spolu s rytíři Štampachy patronowé církwe w Schönficht (1365—1385.) W archivu hrabat ze Štampachu, rodiny wymřelé za naší teprw paměti, nalezli jsme listinu, owšem podezřelau, císaře Fridricha od r. 1464, w nížto se twrdí, že rytíři jména Štampach, Globen, Hildprant, Plankner a Sataner, užiwawši téhož erbu, byli wšickni původně jednoho a téhož rodu. O nowém počátku wálky nachází se psaní dne 4 máje 1478 w archivu Drážďanském.

Digitized by Google

pozwaw uražené plnomocníky k sobě, nejen hleděl u- 1478
chlácholiti jich řečmi a dary wšemožně, ale dal i zjímati a uwězniti kněží, kteří k té bauři byli dali podnět. Takowá přísnost proti kněžím kališnickým byl tuším jediný zjew ošobní energie při králi tom; jakož pak nedáwno před tím také w Kutné hoře kázal byl wyhnati z města M. Martina, pro bauřliwá prý kázaní, a když i tu pozdwihla se obec za to proti konšelům, dal půwody té bauře, a mezi nimi některé přední měšťany, wsaditi do žaláře a potom wypowěditi nawždy z obce (9 dubna.) 9 Apr.

To wšak mělo ještě horší následky: horliwější podobojí počali se nepokojiti w celé zemi, jakoby nebezpečí walilo se na stranu jejich; města Žatec, Launy, Slané, Nimburk, Hradec Králowé, Tábor, Beraun i jiná počala raditi se dohromady, kterakby tomu zlému wyhnauti se a krále ke splnění jeho záwazku co do náboženstwí donutiti mohla.[134] Bylo ť owšem i kacířowání podobojích w zemi zapowězeno: ale nelze zapírati, že wýstupky s té strany mnohem méně wyšetřowány a trestány bywaly, nežli se strany protiwné. O sněmu Pražském o sw. Wítě není nám wíce známo, nežli že předním pánům podobojím na něm od kněžstwa kališnického podána žádost welmi důtkliwá, aby postarali se o lepší ochranu a ubezpečení strany jejich. Třenice náboženské nabýwaly takowé powážliwosti, že přední páni podobojí w radě Wladislawowě uznali za potřebí, postawiti se za prostředek mezi krále a národ. 15 Juni

134) Psaní w archivu Drážďanském ode dne 5 Apr. a 4 Mai. O příhodách Kutnohorských psaní krále Wladislawa w archivu téhož města, pak paměti Mikul. Dačického z Heslowa w Časopisu česk. Museum, 1827, IV, 78-9. Dlugoš p. 568.

Digitized by Google

1478 Žádali, aby jim dowoleno bylo swolati zwláštní sněm stawůw podobojích toliko, ku pořádaní zmatených wšelijak poměrůw církwe jejich kališnické; a král toho jim odepříti nemohl, když zaručili se mu, že na sněmu tom nic nebude se jednati proti jeho práwům, ani k ujmě jeho cti a důstojenstwí.

15 Juli W den rozeslání swatých apoštolůw, 15 čerwence, páni Jan z Janowic a Petršpurka nejwyšší purkrabí Pražský, Jan Towačowský z Cimburka na Boleslawi, nejwyšší sudí, a Samuel ze Hrádku a z Walečowa, podkomoří zemský, rozeslali po celém králowstwí welikě množstwí psaní, w nichž oznamowali, že ku prosbě poctiwých mistrůw a kněží i také jiných stawůw žádali a obdrželi od krále powolení, aby položen byl sněm obecní wší strany podobojí w Praze na den sw. 10 Aug. Wawřince (10 srpna) „a to napřed pro čest a chwálu pána boha wšemohaucího, pro dobré Králowy Milosti a wší koruny, a pro jednotu a swornost milujících prawdu boží a přijímajících tělo a krew pána Krista pod obojí spůsobau"; žádali tedy wšech s pilností, aby neobmeškali na ten den přijeti aneb ze sebe wyslati, jakož jim „zwelebení té swaté prawdy" a dobré obecní milo bylo. Také konsistoř dolejší čili podobojí rozpisowala wšude podobné pozwání. Pročež když přišel den určený, sešlo se takowé množstwí sněmownikůw dohromady, že přewyšowalo wšelikě naděje a očekáwání: král zwláště diwil prý se, že mu pro potřeby jeho zemské nikdy lze nebylo dowolati se tak welikého shromáždění. Když nepostačila žádná síň w Karo- 11 Aug. líně, sněmowáno we dwoře dole pod širým nebem, a i tu netoliko celé prostranstwí dworu, ale i wšecky blízké chodby, okna i síně byly prý jako natlačeny. Po slawnostech obyčejných, službách božích, wítání a děko-

Digitized by Google

wání, jali se hned mistři a kněží wykládati příčiny 1478
mimořádného toho swolání, totiž postawení strany podobojích čím dále tím prý nesnesitelnější. W přednášce trwawší několik hodin líčeno nejprw, jakowé dle práwa mělyby panowati poměry mezi stranami pod jednau a podobojí, a potom, jakowý byl skutečný staw wěcí. Wykládány obšírně wšecky někdejší smlauwy, jak se sborem Basilejským, tak i s císařem Sigmundem, a ukázány i čteny listiny na to dané, tak řečená kompaktata, w počtu 15, z nichž sedmero poslal byl na sněm kníže Jindřich Minsterberský, ode sněmu ještě wždy za kališníka poważowaný,[135] druhých osmero pak předložili páni Pražští. Za důkladnost celého přetřesu ručí také okolnost ta, že neopominuto čísti též list papeže Eugenia IV,[136] kterým dotčené umluwy schwalowal. Z toho ze wšeho dokazowána především nešlechetnost těch, kteří nepřestáwali winiti podobojích z kacířstwí; potom žalowáno na kanowníky, mnichy a kněží odporné jak wůbec, tak i zwláště na ty, kteří bywše dříwe podobojí, odpadli od prawdy a stali se zuřiwějšími nad

135) M. Pawel Žatecký prawí w líčení tohoto jednání: Finita oratione, mox oratores principis Henrici, qui et ipse communionis utriusque speciei cultor esse creditur, omnibus palam salutatione habita, compactata concilii Basiliensis et compactata Sigismundi imperatoris, et cetera regni munimenta, quae pro tunc in manibus dicti principis fuere (snad na jeho hradě Litících?) toti synodo ostensa, contulerunt. (Monum. hist. univ. Prag. II, 138.)

136) We zprávě, kteráž w MS. bibl. c. k. Wídenské N. 4488 na listu 365 (posledním) o této wěci podáwá se, stojí slowa: „Septima Pragensium litera continet commendationem Philiberti episcopi a papa Eugenio, et quod grate audivit, quod Bohemi ipsum pro episcopo acceptarunt.“ Bylo to tedy jiné psaní, nežli dd. w Bononii 11 Mart. 1436, kteréž wydal Raynaldi ad ann. 1436 §. 18 bez datum, a my ze starého překladu w Archivu českém, III, 441.

Digitized by Google

1478 jiné nepřátely; počítáno fary a kostely, jak w Praze tak i po krajích, kdež za císaře Sigmunda posluhováno bylo z kalicha, nowěji ale kněží podobojí buď auklady a hrozbami, buď i násilím wytištěni byli; oznámeno, kterak swěcení žákůw podobojích na kněžstwí, dříwe jen w Italii na několiko místech, a to s welikými obtížemi a náklady možné, ode tří let spůsobením papežowým (an wyhnal byl posledního biskupa, kterýž to činil) dokonce zastaweno bylo; o uwedení arcibiskupa do země dle kompaktat že mluwilo a jednalo se již dosti, ale že nebylo widěti w tom ani prospěchu ani oprawdowosti. Líčením těch a jiných příkoří wíce rozhorlilo se shromáždění tak, že když kdosi zaspíwal píseň „Wěrní křesťané", pro stranný a popudliwý obsah zapowězenau, pomalu wšichni přidali se k němu, tak že na místě hlučně dospíwána jest. Přítomní páni světští, ježto se byli králi zaručili za pokojný průchod sněmu, jmenowali dotčené stížnosti sice podstatné a sprawedliwé, i horlili sami o jejich oprawu, ale předkládali, že w takowé hlučnosti řádné rokowání stáwalo se nemožným: protož k náwrhu jich, a za příkladem jiných walných sněmůw, wolen ze wšech přítomných zwláštní wýbor důwěrníkůw, jimžto dána moc raditi se a uzawírati o wěcech potřebných. Ale dříwe nežli rozjel se sněm, zapsali se sněmowníci sobě wespolek, „kdoby je od prawdy boží chtěl tisknauti, aby sobě pomáhali hrdly i statky, pokud jich stáwati bude," pak „šli sau z kolleje welikě (z Karolína) na králowský dwůr (w starém městě u Prašné brány,) wesele spíwajíce, mistři a kněží a množstwí lidu. A tu sau mluwili před králem o ty wěci, o arcibiskupa, i co slíbil na pomezí, aby k tomu se přičinil bez prodlewaní a ráčil jim na to dáti odpo-

Digitized by Google

věd. Král Wladislaw řekl jim dáti odpověd, když 1478
radu při sobě bude míti; a na tom sau se rozjeli.“ [137]

Zprávy nás došlé o jednání zvoleného výboru jsau nad míru chudé a nedostatečné; čehož tím více litowati jest, čím důležitější bylo snešení jeho samo w sobě. Není zajisté pochyby, že konsistoř Pražská pod oboji, o jejímžto předešlém zřízení nám téměř nic není wědomo, podržela potom až do konce ono ústrojí, kteréž wyšlo z porad tohoto sněmu. [138] Pozůstalé po něm některé články to nesau, že „pro jednotu a swornost mezi kněžími takto jest zůstáno, že woleno jest dwanácte osob, čtyry osoby swětské a osm kněží, a ti aby řídili wšecky kněze podobojí w zemi, kněží pak wšichni aby pod ně slušeli a jich poslušni byli; a jestliżeby který z toho se wytrhl, aby žádnému to trpino nebylo, ale páni, rytířstwo i města podobojí aby těm dwanácti radni a pomocni byli, aby se tak stalo, jakżby těch dwanácte rozkázali.“ Bylli zwolený administrator, nyní M. Wáclaw Koranda, také w počtu těchto dwanácti,

137) W Archivu českém (V, 375—7) podali sme i pozwání dne 15 Jul. i některé články sněmu 10 Aug. O jednání wiz Staré letopisy str. 214—6, a Monum. histor. univers. Prag. II, 133—140 (dieta de Compactatis), též psaní Sigm. Holka dané w Praze 12 Aug. (w Drážďanském archivu.) Celá ničemnost a mala fides Hájkowy kroniky české dalaby se zwláště dokázati z toho co přináší a zamlčuje o sněmu tomto, kdyby polemika wšeliká zde nebyla newhod; také Dubraviowo wyprawowání není bez auhony, ačkoli míchaje události rozličných časůw dohromady, kritice méně přístupným se činí.

138) Weleslawína w kalendáři histor. ke dni 24 Sept. 1478 uwodí z Kodicilla správu, která jistě náleží ke sněmu Swatowawřinskému: — „Tu konsistoř od nich (t. stawůw pod obojí) w kolleji weliké starobylým spůsobem nařízena a obnowena, a práwa i statuta Kunrada arcibiskupa Pražského jí přednešena.“ — Snad że porady wýboru sněmowního skončily se teprw okolo 24 Sept. —

Digitized by Google

1478 nelze nám ustanowiti; sněm kochawší se potud ještě nadějí, obdržeti brzy slíbeného arcibiskupa, zdá se, že neuzawíral o postawení a působení administratorowě nic nowého: ale sestawení konsistoře, nyní oblíbené, zachowáwalo se i w pozdějších stoletích. Potom zwoleno jest šestero pánůw swětských, Jan z Janowic, Jan z Cimburka, Samuel ze Hrádku, Pawel Skalský z Jenšteina, Mikuláš Switáček z Landšteina i Petr Kdulinec z Ostromíře, aby bděli nad skutečným prowedením nálezůw toho sněmu a wšech zákonůw týkajících se strany podobojí; prwním třem dána spolu moc wolati buď osoby jednotliwé aneb i celau stranu ke slyšení a jednání wšelikých potřeb jejích. Zřízeni jsau také w měsíci září wšude po krajích děkanowé (decani rurales,) jimž ostatní kněžstwo podřízeno býti mělo. Mimo to, poněwadž powstalé před léty roztržky u wíře podobojích netoliko trwaly, ale co rok wíce zmáhaly se skrze sektu bratří českých, jež nazýwáno pikharty: nařízeno jest mistrům a kněžím, aby předewším postarali se o důkladné jejich poučení a o wywrácení bludůw jejich.

Wyprawowali sme již, z jakých počátkůw tato sekta roku 1457 powstala, o deset let později 1467 řádně ustrojila se, i kterak přední původcowé a učitelé její, bywše r. 1468 uwězněni, při korunowání krále Wladislawa 1471 na swobodu opět propuštěni jsau. Od té doby zmáhala se každým rokem i činnost jejich, i oblíbenost u lidu; po celé zemi české i morawské množil se počet jejich přiwrženců, zwláště w lidu rolnickém a průmyslnickém. Nejwíce usazowalo se jich

139) Mluwí o tom Korandowo psaní ad decanos rurales dané 1478 „circa Katharinae“, obsažené w rkp., o němž wiz poznam. 142. Ostatek dle Archivu česk. V, 377.

Digitized by Google

na statcích nejprw pánův bratří Towačowských z Cim- 1478
burka, potom bratří Kostkův z Postupic, až i pana Wiléma z Pernšteina; protož také přední jejich sídla byla w Čechách na Mladé Boleslawi, w obojím Brandeyse a w Litomyšli, w Morawě pak we Přerowě, Lipníku, Towáčowě a Prostějowě.[140] Příkladná pilnost, pořádnost a pokora těchto „bratříkův" získala jim přízeň oněch pánův tím více, čím méně pauštěli se do hádek o článcích wíry, kladauce podstatu náboženstwí především we praxi křesťanstwí, a hotowi jsauce i změniti wěroučné zásady swé, jakmile o neprawdě jejich byli poučeni. A wšak učení jejich o mrawní porušenosti weškeré hierarchie původu Římského, a že swátosti církewní w rukau jejích nemají spasitelné moci, bylo příliš urážliwé netoliko pro kněží samy, ale i pro wěrné jejich oddané, než aby byli netečně díwati se mohli na jed, an „rozlézal se jako rak škodně." Protož již na sněmu Benešowském r. 1473 usilowala byla zwláště králowá wdowa Johanna o zastawení toho zlého, a později nebylo téměř sněmu, na němžby se o pikhartech bylo nejednalo. Mysli wůbec byly w té wěci od r. 1476 pobaušeny zwláštním aukladem, nastrojením totiž jistého Ležky, řemesla sladownického,

140) Jan Towačowský z Cimburka držel od r. 1468 Boleslaw mladau i stárau, a tudíž i Brandýs nad Labem; bratr jeho Ctibor w Morawě postaupil r. 1470 města Přerowa panu Albrechtowi Kostkowi, kterýž r. 1467 byl wešel také w držení města Lipníka, obého pak r. 1475 postaupil i s panstwími panu Wilémowi z Pernšteina. Týž pan Albrecht, nebyw sám nikdy stálým ani husitau, ani katolíkem, nestaral se také o náboženské wyznání swých poddaných; umřel pak 3 Mart. 1477. Bratr jeho Jan Kostka z Postupic, byw již 1464 pánem na Brandýse nad Orlicí, po smrti pak bratra Zdeňka 1468 zdědiw panstwí Litomyšlské, žiw byl do r. 1486. Prostějow dostal se r. 1490 pod pány z Pernšteina.

Digitized by Google

1478 co swědka proti nim; kterýž prawil o sobě, že ze společnosti pikhartůw wyšel, staršim mezi nimi byw, a diwné tajné wěci zjewowal: jmenowitě, jak oni we swých sbořích a schůzkách bohu, Marii panně a swatým prý se rauhali, swátostem lehkost činili, mezi sebau wesměs chlipnost na spůsob adamitůw prowodili, wraždy páchali, s čárami a kauzly se obírali a weliké poklady shromažďowali. Ten člowěk po městech a městečkách jako na diwadlo wozen byw, odwoláwal wšude w kostelích weřejně dotčené bludy a odpřisahaje se wšech těch nešlechetností, prosil, aby pobožní zaň hříšníka se modlili a sami těch bezbožných pikhartůw se warowali.[141] Ale účinek toho wydařil se naopak; hlásaná takto lež budila netoliko větší pozor, ale také úsilnější skaumání prawdy, kterážto pak získala křiwě nařčeným konečně tím wíce saucitu. Proto nemohl sněm Swatowawřinský r. 1478 minauti, aby newzal také této wěci we zwláštní úwahu. Uzawření wšak jeho nemohlo býti přísné, když nejen uznaný náčelník weškeré strany podobojí w Čechách, Jan Towačowský z Cimburka, byl přítelem bratrůw, ale i Jan Kostka z Postupic, pán na Litomyšli a Brandýse, weřejně jich zastáwal; ačkoli oba ti páni nemohli byli sami zpikhartěti, pokud ta sekta bránila swým audům wšeliké požíwání moci světské. Sněm zůstal na tom, že mělo předstaweným „bratříkůw“ dáno býti před konsistoří podobojí slyšení wolné; a což dokáží ze zákona božího a z písem swatých, žeby z wíry držáno býti mělo, při tom měli býti zůstaweni; budauli pak w čem bludni shledáni, powinni budau naprawiti, pod skutečným trestáním. O newhodnosti a neprospěšnosti wšech tako-

141) Historie o těžkých protiwenstwích církwe České, kap. 21.

Digitized by Google

wýchto theologických kolloquií sněm se byl ještě tuším 1478
nepřeswědčil.

Prwní půwodce a patriarcha Jednoty bratrské, Řehoř, byl již umřel (w Brandýse nad Orlicí, 13 srpna 1473.) Lidí učených měla tehdáž Jednota ještě málo, an bratr Řehoř ostýchal se jich byl pro přirozenau, jak se mu zdálo, jejich soběwolnost a swárliwost; za nejspůsobilejší k disputacem theologickým powažowání nejprw Michal Starý, kněz Římského swěcení a někdy farář prwé Kunwaldský, potom Žamberský, jenž prwní přiwinul se byl ke bratru Řehořowi; pak Jan Chelčický, někdy učenník Petra Chelčického; konečně Prokop z Jindřichowa Hradce, r. 1467 w Praze na bakalářství powýšený, muž newšední ducha bystrosti. Ti tedy posláni od celé Jednoty k M. Wáclawowi Korandowi, představenému konsistoře Pražské, okolo 12 září 1478, a měli s mistry hádaní skrze několik dní w Karolíně. Ze zprávy, kterauž M. Koranda o jednání tom podal panu Janowi Kostkowi před sw. Wáclawem téhož léta a kteráž wlastní jeho rukau psaná zachowala se,[142] wyjímáme některé pozoruhodné podrobnosti. Píše mistr: „Když k nám přišli Michal, Prokop a Chelčický, zachowáwajíce k nim tichost i slušnau poctiwost, než sme oč počínali, což sme k nim měli mluwiti o jich wýtržnostech, napřed mezi námi s obau stran přestáno jest na jistém saudci, kteréhož i předkowé naši na Basilejském sboru se dowolali (1432), totiž na zákonu božím, na skutcích podstatných 12 Sept.

142) Mezi rukopisy universitní bibliotéky w Praze nachází se (pod signat. XVII, F. 2) také manualník M. Wáclawa Korandy, od nás již často připomínaný, do něhož on i sám wpisowal i wepsati dal důležitější traktaty, řeči a psaní, jichžto potřebowal w úřadowání swém, a jichž i wětší částku sám byl složil. Psaní p. Janowi Kostkowi stojí tam na l. 29—34 dwoje.

Digitized by Google

1478 prwotní církwe swaté a na swatých doktořích starých, zakládajících se na témž zákonu.“ — „W tom když s nimi w jistých časích i ráno i před nešporem bylo rozmlauwáno o tom, což o nich píší a mluwí: oni před námi položili swého běhu základ, a ten owšem nedokonalý.“ — „Prawili, když sme se odtrhli od Římské církwe i od wás, tehdy kteřížby mezi námi měli býti za kněze a který z nich biskupem, o to sme losowali. A když přišel los na tři, a z těch na jednoho aby byl biskupem, tedy máli to tak ostati, bylo mezi námi rozdělení: awšak potom ode wšech k tomu swoleno, že sme wyslali k biskupu Waldenskému,[143] kterýžto mne, mluwě Michal o sobě, poswětil na biskupstwí; a já se nawrátiw, swětil sem jednoho z těch tří na kněžstwí i na biskupstwí.“ — „By pak sbor neměl žádného kněze: tehdy podlé dowěření k bohu, kohož sobě za kněze zwolí sbor, kterýž se k té služebnosti hodí, ten přijma to wolení, zůstane za kněze.“ — „Kněží, kteříž od biskupůw Římských pošli, nepošli podlé řádu, kterýž bůh otec zřídil skrze syna swého, a kterýž zachowáwali apoštolé; a protož nesmíme oswědčiti, by byli kněží.“ — „O těle božím a krwi jeho swaté seznali: než se jí a pije, nemáme wyswědčení, by w těch spůsobách bylo tělo a krew boží; ani

143) Pozoru hodna jest tato nejstarší authentická zmínka o působení biskupa Waldenského při zřízení Jednoty bratrské; jinde zajisté řeč bývá jen o nejstarším knězi Waldenském, ne biskupu. Poznamenati musíme, že starší historikowé Bratří českých (ku př. Blahoslaw i jiní) měli sami jen nedostatečnau známost prwowěkých dějin swých, když původní archiv Jednoty již ku konci XV století zmařen byl w Žamberku, a pak ohněm r. 1546 w Litomyšli powstalým opět znamenitě utrpěl. Colloquium, o němž řeč jest, klade Blahoslaw k r. 1479, aniž zná o něm jaké podrobnosti.

Digitized by Google

také máme wyswědčení, by tělu Kristowu mělo se 1478
kláněno býti we swátosti.“ — Nejtužší hádka strhla se tenkráte o swátosti křestu. Bratří popirawše moci swátostní swátostem od kněží Římských podáwaným wesměs, měli potud obyčej, křtíti podruhé ty, kdo přistupowali ke straně jejich; také byl mezi nimi samými ještě spor o to, mělyli také dítky křtěny býti, ježto naučení prý nepřijímaly. O poslední otázce dali se poslanci bratrůw poučiti: neb poznawše „písma, dle saudce předepsaného, že dítky mají křtěny býti, přijali je a prawili, že chtějí tomu obwyknauti.“ Ale žeby křest wůbec neměl opětowán býti, neuwěřili tenkráte ještě bratří (stalo se to teprw později,) jakkoli přísně domlauwal jim M. Koranda, i to dokládaje, že koho bratří pokřtiliby we jmeno trojice swaté, on nedopustilby křtíti podruhé, aby neučinil křiwdy swátosti ani zlehčení jmena a moci trojice swaté, a že weliká byla jejich w tom ukrutnost, odsuzowati takto wšecky kromě sebe za nekřesťany a k zatracení wěčnému. Když tedy měli se w tom zatwrzeně, kněží a mistři wyčetše jim wšecky jejich bludy, kázali jim bez odkladu opustiti Prahu. „I rač,“ (tak píše dále M. Koranda panu Kostkowi,) „rač z toho ze wšeho pohleděti, pane, na jejich wšetečnost, bludy a neústupnost. Písem nechtějí přijímati, na smyšlenkách podlé swé wůličky ustrnují. Protož není z čehoby měli milowáni býti neb zastáwáni.“ — „Také není co patřiti na jich buďto skutky pošmaurné, buďto mluwení poknířilé (t. j. skraušené.) Wšak pán Kristus nejwíce proti pokrytcům domlauwal; anjel také satanášůw umíť se proměniti w anjela swětlosti; a takowých podlé řeči sw. Pawla nejwíce se warowati a wystříhati jest slušné i potřebné.“

Digitized by Google

1478 A wšak pan Jan Kostka nepřestal proto býti přítelem a obráncem bratří, jakož i Bohuše a Jan synowé jeho.[144]

Wálka po Brněnské smlauwě w Čechách opět wypuklá netrwala dlauho; neb již na počátku měsíce června uzawřeno zase příměří do sw. Jakuba, kteréž potom prodlauženo až do dne sw. Michala (29 září.) Do wyjednáwaní o konečný pokoj, kteréž počalo znowa, pojata jest napotom i pře pana Bohuslawa ze Šwamberka. Král Matiáš byl již swolil k tomu, aby pan Bohuslaw sauzen byl od pánůw českých a morawských w Brně o sw. Bartoloměji: ale sešlo i s toho, když Beneš z Weitmile w běhu měsíce července přijew do Budína, jmenem krále Wladislawa přimlauwal se za pana Bohuslawa také. Pan Beneš, maje 24 srpna podruhé jeti do Uher, psal o stawu wěcí panu Bohuslawowi w tato slowa: „O nic různice není mezi králi proti prwní smlauwě, než že král Uherský chce býti jmenowán a držán titulem za krále Českého až do swé smrti, a do swého žiwota nechce s těch zemí

24 Aug.

144) W měsíci Novembru 1478 přičítal M. Koranda Bratřím wůbec winy následující: — Est fratriculorum seu Pighardorum secta turpissima, baptismum aliaque sacramenta inficiens, deficiens quoque in credendis articulis non paucis. Isti namque rebaptisant singulos ad se accedentes, ordinatos ab episcopis latinis reordinant sacerdotes, suum sacerdotium phantasticum similiter et confirmationem sine forma verborum ad hoc requisita perficiunt; — rursum de existentia Christi in sacramento venerabili ejusdemque ibidem adoratione asserunt sub fide non esse credendum; sacerdotes more Romanae ecclesiae ordinatos non existere sacerdotes garriunt, et hinc a quolibet, sit quantumvis moriger aut honestus, ecclesiae sacramenta respuunt recipere ac recusant, neminem etiam ab eis baptisatum fore affirmantes. Haec talia compluraque alia ad demolitionem fidei sua temeritate tenent, asseverant et dogmatisant oc. W encyklickém psaní swém ad decanos rurales, w Manuálníku dotčeném l. 87 sl.

Digitized by Google

splacen býti; a třetí o zboží také nějaká neweliká 1478
rûznice byla jest. Ale o ty o wšecky kusy já dosti naučení i moci mám, ježto bohdá naděje jest, že se může dobře srownati s obau stran. A král Uherský byl mi řekl, dáli pan bůh, že já k němu s některým slušným koncem přijedu zase do Uher, že Waší Milosti wěci mají dobrý a slušný konec wzíti.“[145] Již z těch slow wyswitá dosti patrně, že naproti nowým Matiášowým požadawkům jewila se u Wladislawa nowá powolnost. Jiný panownik bylby tuším uměl kořistiti z nesnází, do kterých Matiáš toho času byl uweden, jak nowými wpády tureckými, tak i válkau s markrabím Albrechtem Braniborským již wypuklau a s Kazimírem Polským teprw zase hroziwší: ale potřebné k tomu statečnosti Wladislaw necítil do sebe.

Působením tedy Beneše z Weitmile přišlo k tomu, že konečně dne sw. Jeronyma (30 září) král Matiáš 30 Sept.
w Budíně wydal od sebe jazykem českým zápis w tato slowa: „Oznamujem tímto listem wšem, že my žádostiwi pokoje jsauce, kteréhož se wšemi knížaty křesťanskými, pokudž na nás bylo jest, wždycky zachowati měli sme snažnost, nyní pak již po mnohých rûznicech a nesnázích, kteréž sme s nejjasnějším knížetem panem Wladislawem králem Českým, markrabí Morawským, Lucemburským a Slezským wéwodau a markrabí Lužickým, bratrem a přítelem naším milým, měli o králowství České, přišli sme k jednání pokoje skrze rady naše a rady Jeho Milosti; po kterýchžto mnohých a znamenitých jednáních naposledy, jakož nepochybujem, w přítomnosti ducha swatého některé artikule a prostředky upokojení s Jeho Milostí zespolka namluwiwše zawřeli sme, jichžto znění takowé jest: Nejprwé

145) Original toho psaní zachował se w archivu Třebonském.

Digitized by Google

1478 zawříno jest, aby oba králowé při práwě swém, kteréhož dosáhli sau, zůstali, každý jako pán dědičný, a každý z nich požíwej titule králowstwí Českého, jako jiní králowé čeští zwykli sau; tak aby král Matiáš krále Wladislawa králem Českým jmenowal a psal, a zase král Wladislaw krále Matiáše také; též poddaní obau králůw oběma činiti powinni buďte. Dále zawříno jest, aby král Matiáš postaupil králi Wladislawowi pánůw, rytířstwa, zemanůw, měst a krajin, kteréžkoli drží w Čechách; též král Wladislaw wšech měst, zemí, krajin, knížat, pánůw a rytířstwa w Morawě, obojí Slezii, w Lužické zemi a w Šestiměstech aby postaupil králi Matiášowi.“ W dalších článcích určeno jest, na který spůsob, po smrti krále Matiáše teprw, země koruny České od potomkůw jeho w Uhřích 400,000 dukáty wyplaceny býti měly, a že potomci tito měli držeti země ty práwem přímého a požitečného panstwí až do wýplaty jejich; článek jeden wyhražowal, že kdyby král Wladislaw umřel za žiwobytí Matiášowa, a stawowé Čeští přijaliby tohoto do země swé za krále, aneb kdyžby zwolili sobě potomka jeho krále Uherského na králowstwí České, tehdy ihned po korunowání wšecky ty země, totiž Morawa, oboje Slezy, Lužická země a Šestměst ku koruně České i s zápisy nawráceny buďte beze wšeho uplacení swrchupsaných peněz;“ [146] biskup Olomucký a maršalek králowstwí

146) Důležitý článek tento zní w latinském authentickém překladu (ap. Goldast, Dobner, Katona, Theiner ac.) doslowně takto: Conclusum est, quod si rege Mathia vivente regem Wladislaum sine heredibus legitimis decedere contigerit, et barones ac communitates regni Bohemiae ex libera eorum voluntate ipsum D. Mathiam regem ad corpus regni Bohemiae in regem acceptarent sive eligerent, vel aliquem ex succesoribus ejus regibus Hungariae in regem similiter eligerent, et Sua Majestas vel aliquis sucessorum ejus similiter ex libera voluntate

Digitized by Google

Českého konejte powinnosti úřadu swého králi Wladislawowi, a wšak bez škody poddanosti a poslušenstwi, které králi Matiášowi zachowáwati mají; o sw. Kateřině (25 listopadu) buď sjezd w Olomauci rad a poslůw plnomocných obau králůw k slawnému wyhlášení této smlauwy a k dokonání článkůw potřebných, zwláště také ke zřízení kommisse na ustanowení mezí králowstwí Uherského a Českého, a zejména hranic země Morawské; na den hromnic nejprw příštích (2 února 1479) mají oba králowé přijeti osobně, Matiáš do Olomauce a Wladislaw do Uničowa, pak sjedauce se na tom místě, kteréž zespolka umluwí, mají ubezpečiti ty poddané swé, kteří prwé jim odporni byli, že jim odpor takowý nikdy ku pomstě zdwihán nebude, zejmena městům Plzni a Budějowicím w Čechách, a Hradišti a Uničowu w Morawě; dále mají králowé na sjezdu tom utwrditi mezi sebau záwazek bratrstwí, mají spolu pohledati cest, kudyby různice mezi stolicí Římskau a Čechy pominauti, arcibiskup do Čech uweden a klatba někdy od papeže Pawla II wydaná s živých i mrtwých sňata býti mohla, pak jednati o smíření krále Uherského s králem Polským a j. w. O nawracowání zámkůw w minulé válce dobytých a o nahražowání škod, kteréžto kdo pro wčrnau službu swau wzal, uzawřeno jest, aby uloženy byly we wšech zemích berně obecní, jichžto wýnos od kommisse zwláštní obrácen buď na takowé náhrady atd.[147] 1478

electionem ipsam susciperet: ex tunc coronatione facta statim omnes illae provinciae Moraviae, Slesiae, Lusatiae et Sexcivitatum ad coronam regni Bohemiae redigi et sine aliqua solutione readjungi debent eo facto.

147) Zápis smlauwy Budínské 30 Sept. 1478 (Orig.) chowá se podnes w c. k. tajném archivu we Wídni; my wydali jej ze starého rukopisu w Archivu česk. IV, 488—495.

Digitized by Google

1478 S tímto konečným a rozhodným zápisem přijeli hlavní jeho redaktoři, Beneš z Weitmile a Jaroslaw z Boskowic, ku králi Wladislawowi, o stwrzení jeho žádajíce. Kteréhož když dosáhli a oznámili to Matiášowi, 6 Nov. tento hned 6 listopadu psal Wladislawowi list plný radosti, lásky a srdečnosti, an prý w srdci swém wždy taužil žíti s ním w pokoji, swornosti a lásce bratrské, i slaužiti a pomáhati jemu we wšech jeho potřebách.[148] 26 Nov. Potom 26 listopadu psal z Wacowa swé straně do Čech:[149] „Wězte, že konec a místo s králem Českým i se wšemi jeho poddanými máme, a již žádné nepřízně mezi námi není wíce. Protož wy již nic nepřátelského proti nim nepočínejte, ani lidem našim počínati dopauštějte. A o to i Planknara heitmana našeho obeslali sme, newědauc kudy to přišlo, že jemu to prwé znáti není dáno.“ I nebylo již žádné wálky wíce w Čechách, zwláště když i město Horaždiowice, po celoletém obležení, hladem přemoženo jsauc, prostředkowáním knížete Hynka Minsterberského, na úmluwu nám již neznámau konečně wzdalo se. Jen některé pohraničné půtky saukromé pánůw českých s Němci rakauskými a baworskými udržely se i napotom, o nichž ale nám ani mnoho wědomo, ani široce wyprawowati hodno jest.

K uloženému sjezdu Olomuckému o sw. Kateřině přijeli od krále Uherského Jiří arcibiskup Kolocký, Tas biskup Olomucký, Štěpan ze Zápolí, Jan Zajíc z Hasenburka, Mikuláš ze Seče a Wáclaw z Boskowic, od krále Wladislawa Jan z Cimburka, Jan z Šelnberka, Jan Kostka z Postupic, Čeněk z Klinšteina,

148) Opis psaní toho w překladu německém nalezli sme w král. archivu we Drážďanech. Srown. také Staré letopisy na str. 214.

149) Orig. w archivu českého Museum.

Digitized by Google

Beneš z Weitmile a Jan z Raupowa, a wyložiwše 1478
wšecky články smlauwy Budínské jazykem latinským,
zapsali a prohlásili je slawně na radnici a náměstí
Olomuckém dne 7 prosince.[150] Rok sjezdu obau krá- 7 Dec.
lůw ke dni hromnic ustanowený uznán s obau stran
za příliš krátký, a odložen až do středopostí (18 bře-
zna,) a když by ani tu se státi nemohl, konečně až
do 2 máje příštího léta. Mělit k němu wolání býti
netoliko přední poddaní obau králůw, ale i knížata
okolní a zejmena také Kazimír král Polský.

Skutkem ale prodlil se počátek toho slawného 1479
sjezdu ještě mnohem wíce, a to za příčinau spletkůw
zahraničných. Matiáš wzal byl w ochranu swau odboj-
níky krále Polského, mistra křižowníkůw Pruských a
biskupa Warmienského, jichžto pře když poselstwími
a jednáními hojnými nedala se urownati, konečně zá-
ležitosti Polské wylaučeny z područí budaucího sjezdu.
Beneš z Weitmile, byw na počátku měsíce dubna 1479
opět u Matiáše w Budíně, umluwil s ním odložení
sjezdu do dne wstaupení páně (20 máje,) a zjednal
spolu Bohuslawowi ze Šwamberka propuštění na swo-
bodu. Ještě dne 29 dubna dal Matiáš w Budíně psáti 29 Apr.
wšem swým wěrným, aby neobmeškali přijeti ke sjezdu
na den 20 máje. Také kníže Albrecht Saský, pozwán
byw, přijel skutečně k tomu času do Olomauce. Ale
Wladislaw očekáwán byl s dworem swým w Uničowě
teprw 15 čerwna, Matiáš pak se swými byl ještě 27 15 Juni
čerwna w Prešpurce, kdežto wyhotowil téhož dne gleit 27 Juni

150) Také zápis dne 7 Dec. 1478 nalezá se we dwojím originalu, každém s 12 wisutými pečetmi, w c. k. tajném archivu we Wídni, wydán pak jest na mnohých místech, i ku př. w Monum. Habsburg. III (dwakrát) p. 225—236 a zase 252—262, a wšak ne z originalu, nýbrž ze sauwěkých opisůw; sauwěký překlad w Archivu českém, V, 377—387.

Digitized by Google

1479 bezpečný pro krále Wladislawa i ten počet osob a koní wedle něho, který jemu prý líbiti se bude.[151] Prawilo se, že opozdil se za příčinau boje s Turky; wšak neméně prawdiwá příčina byla welikost přípraw, které činil ke sjezdu tomu, nechtěw se prý dáti přewýšiti od kteréhokoli přítele neb nepřítele, jak krutosti pomsty w nepřízni, tak ani welikolepostí a laskawostí
2 Juli we přízni. Do Olomauce stihnul teprw 2 čerwence, za sebau weda u welikého nádheře královnu Beatrix, jejího bratra Františka prince Neapolského a drahný počet knížat i pánůw duchownich a swětských asi w 5000 koních. Ačkoli pak Wladislaw s neobyčejně skwostným komonstwem asi 2000 osob již od několika neděl s netrpčliwostí čekal byl na příjezd jeho w Uničowě, naskytowaly se předce ještě osobnímu jejich sjezdu
7 Juli záwady nám neznámé, pro které Matiáš dne 7 čerwence w Olomauci obnowiti musel list bezpečnosti pro krále Wladislawa i stranu jeho. Proto prwní slawné setkání se obau panowníkůw přihodilo se w poli mezi Olomaucí
9 Juli a Uničowem teprw w pátek dne 9 čerwence. O etiketě přitom, wěci dle smyslu středowěkého welmi důležité, zachowala se pamět, kterauž pro zwláštnost její uwodíme zde doslownè: „Když král Matiáš s lidem swým z Olomauce k ležení krále Českého welmi slawně s odkrytau hlawau, maje dosti welikým wěncem ji okrášlenau, proto aby před králem Českým při přátelském pozdrawení nemusel jí odkryti, přijížděl, Wladislaw král Český z ležení swého proti němu také wyjel: a widauce Čechowé, že král Matiáš hlawu odkrytau wěncem okrášlenau má, dowtípili se, proč to učinil: protož

151) Wše dle psaní sauwěkých we sbírce naší; gleity od krále Matiáše daué 27 Jun. a 7 Jul. chowají se w archivu zemském w Brné.

Digitized by Google

také ihned radili králi swému, aby on na swé hlawě 1479
šnurau tak swůj klobauk zawázal, aby jej žádný rozwázati nemohl, což on také spěšně učinil. A když k sobě tak blízko, co by se šípem dostřeliti mohlo, přijeli, oboje wojsko státi zůstalo, králowé pak sjedauce se ruky sobě podali, přátelsky se políbili, s koní na zem staupili a sami dwa do stanu schwálně k tomu postaweného wešedše, w něm pořád tři hodiny spolu rozmlauwali.“[152] Oswědčiwše pak obapolně úmysly swé, utwrditi pokoj uzawřený, teprw pustili k sobě přední pány obau stran, aby za příkladem jejich spřátelili se mezi sebau také. Potom wrátili se, Matiáš do města, Wladislaw do ležení swého zase.

Byli pak přítomni na sjezdu tom páni: z Čech kníže Jindřich, Lew z Rožmitála, Jan z Cimburka, Půta Šwihowský z Risenberka, Burian z Gutšteina, Albrecht Nowohradský z Kolowrat, Aleš Berka z Dubé, Beneš z Weitmile, Jan z Raupowa, Mikuláš Hořický a t. d. z Morawy Ctibor z Cimburka, Pertolt z Lipého, Jindřich z Lichtenšteina, Markwart z Lomnice, Karel z Wlašími, Hynek z Ludanic atd. z Uher Jiří arcibiskup Kolocký, biskupowé Jan Waradinský, Oswald Záhřebský, Sigmund Pětikostelský a Albrecht Wesprimský, Emerich hrabě Zápolský, Wawřinec syn někdy Mikuláše z Ujlaku krále Bosenského, Sigmund hrabě od S. Jirí, Emrich z Palóc, Jan Túz z Laku, Ladislaw Orság atd.

Když we dnech následujících sešli se králowé na témž místě opět, Matiáš namlauwal „bratra i přítele swého milého“ dlauho nadarmo, aby pro pohodlí swé i jeho neostýchal se zabrati se k němu do města. Teprw

152) Beckowského poselkyně na str. 950. Srown. Mikul. Dačického paměti w Časopisu českého Museum, 1827, IV, 79.

Digitized by Google

1479 13 Juli když po třetí, w auterý dne 13 čerwence, na důkaz swé důwěry, přijel do ležení českého bezbranný, dal se Wladislaw pohnauti, že wjel s ním i s obojím komonstwem do Olomauce slawně. U brány městské přijati bywše oba králowé pod skwostná nebesa, jeli wedle sebe u weliké processí prelátůw a knížat, při hlučném zwonění se wšech wěží, před biskupský kostel, kdežto s koní slezše, wešli s duchowenstwem do chrámu, w němž wysokým hlasem spíwalo po česku nejprw weškero kněžstwo, potom pak biskup Tas sám. Odtud celý průwod s korauhwemi a pochodněmi bral se pod těmiže nebesy nejprw před hospodu připrawenau pro krále Wladislawa, potom před Matiášowu. Nazejtří dne 14 Juli 14 čerwence učinil dopoledne Matiáš, we průwodu wšech knížat a pánůw swých, náwštěwu Wladislawowi na přiwítání jeho, kterauž mu Wladislaw po poledni zase wrátil. We čtwrtek opět spíwána w kostele biskupském, u přítomnosti obau králůw a weškerého panstwa, slawná mše de spiritu sancto, jako na úwod k jednání pokoje, kteréžto počalo dne 16 a trwalo až 16—21 Juli do 21 čerwence pokaždé ráno i wečer, ježto jednatelé o polednách, snad pro weliké horko, obyčejně prý dřímali. Jaký hluk panowal po ty dni w Olomauci, dá se sauditi z toho, že wydáwalo se jen obroku pro as 20,000 koní, kteří owšem ne wšickni wměstnali se do města. Také mezi hosty přišlými z Uher s jedné, a z Čech i z Němec se druhé strany, strhaly se časté swády a půtky krwawé, jichžto prý Matiáš nikdy trestati nedbal, ačkoli počátky pocházely prý pokaždé od Uhrůw. Naproti tomu o zábawy a radowánky pro wzácné hosty postaráno se od něho dostatečně: weliké hostiny, kolby, tance, hry diwadelní, hudba i spěwy dle spůsobu od královny Beatrix z Neapole přineše-

Digitized by Google

ného, střídaly se na wšelikých místech. U prostřed náměstí dal byl Matiáš postawiti z tesaného dříwí stawení prostranné a wysoké na spůsob pyramidy, jehožto stěny owěšeny byly sukny, koberci a oponami drahými; uwnitř po stranách rozestaweno bylo na odiw světu nesmírně bohaté jeho stolní nádobí ze stříbra, zlata, i drahokamůw; zlatem třpytěly se také přikrywadla, židle a pohowky. Tu stolowali obyčejně králowé, a po uklizení stolůw dáwali se do tance aneb do jiných kratochwílí. Zwláštním přepychem ozdoben byl dům pro krále Wladislawa připrawený: bohatství tam nahromaděná drahým a skwostným nářadím, zlatohlawy, krumpowáním atd. cenilo se až ke 20,000 zlatých; královna Beatrix sama přistrojila mu prý postel nejwzácnějšími a nejlahodnějšími potřebami. Pomalu králowé oba spřátelili se tak, že nawštěwowali se nawzájem saukromí, any hospody jejich nebyly od sebe wzdáleny, a nejednau Wladislaw nabídnutím Matiášowým bawil se hrau w šachy s královnau.[153] 1479

Co do jednání o poměrech státních nezměněno té doby nic we hlawních wýminkách míru smluwau Budínskau před desíti měsíci ustanowených, a králowé oba wydali dne 21 července od sebe zwláštní zápisy na potwrzení jejich. Prowedení wšak těch wýminek we podrobnosti potkáwalo se s mnohými nesnázemi, když mysli obywatelstwa tolikerých měst, zámkůw a krajin, odporem wíce než desítiletým a často krwawým znáruživělé, měly nyní netoliko smířiti, ale i poddati se pod wládu dosawadních nepřátel. To zwlá- 21 Juli

153) Psaní Albrechta knížete Saského bratru Arnoštowi, dané w Olomauci 20 Jul. 1479 (orig. w archivu Drážďanském). Dlugoš p. 583. Eschenloer, II, 400—401. Ant. Bonfini rerum Hungar. decadis IV libro V, pag. 474—5 (edit. Poson. 1744.)

Digitized by Google

1479 ště dojímalo měšťanůw královského města Hradiště, kteří po deset let odolawše wšem válečným autokům newlídných nepřátel, měli nyní w míru předce podniknauti panowání jejich. Nicméně nepostawili se we zjewný odpor tu w Olomauci ani oni, ani jiní kterikoli pány swé měniti odsauzeni byli: ale obdrže-
25 Juli wše 25 čerwence písemná pojištění od obau králůw, že jim předešlé jich se chowání slowem ani skutkem nikdy we zlé připomínáno nebude, skládali jim tu hned sliby poddanstwí a wěrnosti; po čemž ještě sněmowé walní wšech zemí korunních utwrditi měli dotčené smlauwy přiwěšením pečetí každého jednotliwého sněmownika. Wíme wšak, že stawowé Lužičtí pod wšelikými zámysly odkládali to učiniti, až smrt Matiášowa je té potřeby zprostila. Knížata Slezšti pak žádali pojištění od stawůw uherských, že ani po smrti Matiášowě nebudau nikdy powažowáni za poddané jejich.[154] To postačuje k důkazu, s walnauli ochotau země ty přijímaly swé třebas jen dočasné odtržení od koruny České. Podrobili se wšak nastalé nutnosti, a obdrželi od Matiáše záwazky na to, že proměna takowá i smlauwy Budínské a Olomucké wůbec neměly w ničem na záwadu býti starobylým jejich privilegiim, právům a zwyklostem. Kníže Viktorin propuštěn ze wšech záwazkůw, jimiž při oswobození swém r. 1472 byl se králi Matiášowi zawázal; nápodobně stalo se i knížeti Albrechtowi Saskému, co manu koruny České. K dostiučinění článku oněch smluw, aby o smíření Čechůw a Morawanůw podobojích se stolici apoštolskau pracowáno bylo, uzawřeno wyprawiti o to

154) O knížatech Slezských srown. zápis jejich dd. 12 Aug 1479 w Archivu českém, V, 387. O stawech obojí Lužice swědčí w ten smysl Benedikt Johnsdorf chron. Bohem. MS.

Digitized by Google

zwláštní poselstwí do Říma, k němuž i Matiáš rady 1479
swé připojiti slíbil; přítomný pak w Olomauci papežský nuntius, Baltazar de Piscia, již na biskupstwí Sremské powýšený, sňal se wšech zemí koruny české prohlášené klatby a interdikty, a wšak dočasně toliko a s klausulemi i obmezeními, které dobrodiní takowé welice ztenčowaly. Konečně obnowen zase listy od obau králůw na to wydanými starodáwný přátelský swazek mezi králowstwími Českým a Uherským.

O welikém slowu a působení, kteréž přičítáno sjezdu Olomuckému we wšech zemích okolních, swědčí také okolnost ta, že přišli k němu kromě knížat Baworských a Saských, také poslowé ze země Lucemburské, žádajice o pomoc proti knížatům Burgundským; o jejich wšak wyřízení nic nám není známo. [155]

Proměny we wládě zemí potáhly za sebau také proměny w několika čelných auřadech zemských. Ctibor z Cimburka přestal býti kancléřem českým, potwrzen byw we swém auřadu nejwyššího heitmana markrabstwí Morawského; král Wladislaw zwolil si na jeho místo za kancléře pana Jana z Šelnberka. Jan Zajic z Hasenburka, kterýž od r. 1469 psal se byl kancléřem českým se strany Matiášowy, musel napotom odříci se toho titulu, když stal se poddaným Wladislawowým; Matiáš nicméně nezrušiw kanceláře swé české, powolal na jeho místo Jaroslawa z Boskowic. Úmrtím pana Wiléma Rabského z Risenberka uprázdnil se byl saučasně auřad nejwyššího komorníka we králowstwí Českém, kterýž Wladislaw poručil dosawadnímu nejw. sudímu Janowi z Cimburka, na tohoto pak místo dosadil mladého pana Půtu Švihowského z Risenberka.

155) Wiz Monum. Habsburg III, 263.

Digitized by Google

1479 30 Juli Když dne 30 července král Wladislaw laučil se konečně od Matiáše, prošen jest, aby weškeren skwostný nábytek postawený do bytu jeho, považowal a přijal za swůj wlastní; také přední radowé jeho poctění wšickni dary nádhernými. Wladislaw odměňowal se owšem také wzácnými dary nawzájem: ale bleskem a nádherau štědrosti nemohl rownati se Matiášowi. Dne 4 Aug. 4 srpna již přijel byl do Hor Kuten zase.

Digitized by Google

ČLÁNEK ČTWRTY.

ČECHY NA NEJNIŽŠÍM STUPNI. UKONČENÍ STARÝCH, POČÁTKY NOWÝCH ROZBROJŮW.

Nowý obsah a směr dějin českých. Památný sněm Swatowáclawský 1479, a nowé postawení stran. Zmáhání se půtek náboženských a králowa při nich energie; kněz Michal Polák. Jan Filipec biskup Waradínský. Půtky s Rakušany. Urownání s knížaty Saskými w Mostě. Biskup Augustin Lucian w Čechách. Sněmowání podobojích w Launech, Hradci Králowé, Nimburce a Slaném. Rokowání wýboru 20 osob. Mor a krwawá bauře w Praze. Král na sněmu w Čáslawi a w Kutnéhoře. Porady podobojích w Praze. Papežowo marné usilowání. Nowý sněm Kutnohorský o hromnicích r. 1484. Náwrat králůw do Prahy. Obrat wěcí k lepšímu. Zápis obojí strany ku pokoji na 32 let. Konečný pokoj náboženský na památném sněmu Kutnohorském r. 1485 a ukončení sporu mezi stawy panským a rytířským.

(R. 1479—1485.)

Posledním mírem Budinským a sjezdem Olomu- 1479
ckým klesly Čechy na nejnižší stupeň moci swé. Stalo se poprwé od půlpáta století zase, od wěku nebratrských bratří, Boleslawa Ryšawého, Jaromíra i Oldřicha, že slowo panownika Českého platilo jen uwnitř hranic wlasti nejužších, a že již ani sesterská Morawa nepa-

Digitized by Google

1479 třila wice ku královskému stolci Pražskému. Byli owšem lidé, kteří twrdili, že koruna Česká, nošena jsauc ode dwau králůw, jednoho w Praze, druhého w Budíně, nepotratila tím ani lesku, ani moci a sláwy: ale obecnému rozumu řeč tato neswědčila lépe, nežli smyšlenka druhá, že králowé Wladislaw i Matiáš byli se pobratřili. Dokonalé již osamocení Čech bilo do wšech i sebe slabších očí. Ten byl konečný prospěch půlstoleté reakce světowé proti prwnímu odwážliwému pokroku ducha na dráze náboženské.

Ozbrojený fanatismus neměl wšak co plésati, když i poslední jeho naděje, mocnář a bojownik za wěku swého nejráznější a nejchytřejší, unawen jsa bojem desítiletým, zaufal nad úlohau, wyhladiti s twáře země skwrny tyto kacířské. I který odwážliwec bylby, po zkušenosti takowé, mohl ještě pokusiti se o pokoření národu Českého mečem? Také suverenita koruny české byla owšem ještě neutrpěla ujmy nižádné.

Nicméně tratí dějiny naše od té doby nemalau část swé důležitosti aspoň pro poměry zahraničné. Když záležitosti mezinárodní wywíjely se w Europě napotom bez patrného účastenstwí a wliwu králůw Českých, když wálky české staly se i proto nemožnými, poněwadž Čechowé sami od jakžiwa nepomýšleli na wýboj, na panowání w zemích okolních: obmezují se i dějiny naše na pauhau domácnost, a k objasnění událostí zahraničných jest jich tak málo potřebí, jak málo s nimi se stýkají neb potýkají.

Tomu wšak nesmí se tak rozuměti, jakoby události, kteréž dále wyprawowati budeme, postrádaly důležitosti neb zajímawostí samy w sobě. Pozor člowěka saucitného jímán bywá každým oprawdowým zápasem, netoliko hmotným, ale i duchownim: a tento, po do-

Digitized by Google

bauření onoho, zmohl se w Čechách ještě živěji zase. 1479
Jednota panská roku 1465 proto byla se odtrhla od národu, že zalibowawši sobě w myšlenkách, wíře, poměrech a řádech západní Europy a nenalezši žádaného doma ukojení, odwážila se byla k násilnému wymáhaní proměn we wlasti dle zdání jejího potřebných. Válka téměř dwanáctiletá poučila ji, že hmotné násilí newedlo k cíli, nikoli ale, žeby snažení k takowému cíli bylo neprawé a hodné opowržení. Přilnutí těchto pánůw zase k národu a mocné jejich působení jak we sněmích a saudech zemských, tak i na dwoře králowě, mělo za následek nowé wření a tření duchůw, jehožto příčina bylo usilowání o proměnu wšelikých řádůw domácích, prawních i socialních, aby Čechy připodobnily se ještě wíce krajinám západním, a zejmena německým, w celém ústrojí státní společnosti. Welicí páni zeměstí, měwše posawad každý swé wlastní wojsko, jímžto na spůsob samostatných mocnářůw zwykli byli prowoditi wůli swau w zemi, chtěli také po ukončení válek a po smíření obau stran osobiti a ujistiti sobě netoliko přednost, ale i panowání nad ostatními wrstwami lidu; stáli tedy o konečné zrušení a wyhlazení wšech zbytkůw staroslowanské demokratie a o dokonání i zwelebení řádůw feudalních. Snahy takowé nepotkaly se s odporem s hora, od krále slabého a nepředwídawého, ale jen s dola, od nižších tříd obywatelstwa; i wedly k rozbrojům a půtkám mnoholetým, tytýž i krwawým, ke třenicem politickým neméně živým, nežli byly náboženské a církewní, ježto je předcházely. Král Wladislaw, jakkoli wysokého dosáhl stáří, nedočkal se předce konce rozbrojůw těchto, jichžto rozličné zjewy budau napotom hlawním předmětem wyprawowání našeho; panowání pak jeho stalo

Digitized by Google

1479 se dobau přechodní we politickém zřízení zemském
králowstwí Českého; právní poměry společenské, u-
twořiwší se we dlauhém sporu tom a nalezší hlawní
formuli swau we smlauwě Swatowáclawské r. 1517,[156]
podržely platnost až téměř do naší doby (r. 1848.)

Úwahy tyto mají jen upozorniti na wynikající na-
potom a panující momenty w dějinách Českých, nikoli
p ak uwoditi domnění, žeby snahy dotčené byly za
doby této weskrz nowé, aneb žeby wylučowaly byly
wšecky jiné w žiwotě národu. Feudalismus domáhal
se panowání w Čechách již od wěku krále Otakara
II, ale s prospěchem, dle rozdílu dob a osob, wždy
wíce méně nedokonalým; a různice náboženské, ježto
počaly učením Husowým, neustaly nikdy docela, nýbrž
wedly, wstaupením mocné strany Římské zase do spo-
lečnosti státní, k nowému dočasnému zjitření, až teprw
důmyslná taktika uznala potřebu smíření a pokoje na
tomto (r. 1485), aby tím lépe pojistila sobě wítězstwí
na poli jiném.

28 Sept. Sněm celého králowstwí, kterýž swolán byl od
krále Wladislawa do Prahy ke dni sw. Wáclawa, a
trwal po dwě neděle, jestli ne déle, stal se proto nad
jiné důležitým a památným, že na něm takořka celé
ústrojí společnosti státní buď obnoweno buď aspoň re-
widowáno bylo. Přijewše naň také náčelníci někdy
Jednoty panské, straniwší potud králi Uherskému Ma-
tiášowi, Jan Zajíc z Hasenburka, Bohuslaw ze Šwam-

156) Již Jan Beckowský we swé kronice (Poselkyně oc. na str. 954) zpozorowal to, že politické spory, ukončené známau smluwau Swatowáclawskau r. 1517, wzaly počátek swůj r. 1479, ačkoli nejen duch, ale i sama materie těch sporůw zůstaly na wětším díle tajemstwím jak pro něho, tak i pro jiné dějepisce české.

Digitized by Google

berka, bratří Jarosław a Zdesław ze Šternberka,[157] 1479
Wok z Rosenberka i Jindřich ze Hradce s příwrženci swými, museli předewším obřadem slawným zase přijati a jakoby do těla králowstwí Českého znowu wštípeni býti: oni sami dáwali tomu tu twárnost, jakoby teprw nyní wolili sobě Wladislawa za krále.[158] Sauwěký letopisec líčí událost tu slowy následujícími: „Král tázal se jich, chceteli mne za pána míti, abyste mi powěděli. Tehdy pan Zajíc, pan Šwamberk, Zdeňkowé, Rosenberský, pan Telecký a jiní wšickni páni, klekajíce na jedno koleno, prosili sau krále pro boha, pro matku boží a pro wšecky swaté, aby jim ráčil odpustiti, co sau koliwěk proti zemi a koruně České učinili. Tehdy král jim odpustil a jim ruky podáwal a slibem je zawázal, aby jeho z prawého srdce za pána a za krále sobě wzali. Potom sau se s pány wšemi i s městy smířili, a krále zespolka prosili, aby je při jich práwích, swobodách, obyčejích a při kompaktatech zachowal: a král slíbil to učiniti wedle zapsání swého.“ To dálo se zejmena w sobotu dne 2 října. 2 Oct

Tím owšem neuklizena ještě příčina wšech nesnází. Prwní a nejtěžší záwada ležela w tom, že podlé smluw měly wšecky zámky a statky, kteréž odbojní

157) Páni ze Šternberka, synowé p. Zdeňka zemřelého 4 Dec. 1476, sluli tehdáž obecnému lidu w Čechách wůbec jen „páni Zdeňkowé.“

158) To jewí se zwláště z nápisu stati, kterauž pan Jindřich ze Hradce pojal do sbírky swé (rkp. Talmbersk. l. 153 sl.) a my odtud wydali w Archivu českém, IV, 444—451 mylně pod r. 1471, ano se prawí: „Toto swoleno na sněmu obecném, když Wladislawa za krále wolili“ oc. O tom, že stat ta náleží k sněmu Sw. Wáclawskému r. 1479, a nikoli k r. 1471, při důkladnější známosti okolností časowých nemůže býti pochyby.

Digitized by Google

1479 páni od r. 1467 we válce byli ztratili, jim zase wráceny býti; bylyť ony nowým držitelům zastaweny od králowstwí za určité summy dluhu zemského, a bráti je těmto bez předběžné wýplaty bylo nesprawedliwé; mnozí také jak původní majitelowé tak i zástawní držitelé w posledních dwanácti létech byli pomřeli, a práwa dědicůw jejich byla sporná. Proto protáhlo se auplné wyřízení této wěci až do následujícího léta; o mnohé pak takowé statky trwaly spory ještě za dlauhé časy.

Druhau hlawní záwadu pokoje hledati bylo w nehynaucím sporu náboženském. Strana katolická na sněmu Českém i na dwoře králowě přibytím někdejší jednoty panské sesílila se znamenitě; a známá těchto pánůw proti kacířům nenáwist nemohla nikterak napomáhati k míru. Snášeliwosti náboženské, jak náš wěk jí pojímá, století XV ještě neznalo: jen někteří mužowé, wynikající jak duchem, tak i mrawní powahau nad wěk swůj, zejména páni Ctibor z Cimburka, Wilém z Pernšteina, Jan z Šelnberka, později také rytíř Albrecht Rendl z Aušawy, činili wýminku i w tom ohledu; naproti tomu byli páni Lew z Rožmitála (jenž ale již tuším r. 1482 umřel,) Jan Zajíc z Hasenburka, pán učený a původce několika spisůw polemických, Jaroslaw ze Šternberka, někdy páně Zdeňkůw nejstarší syn, a pan Půta Šwihowský z Risenberka, tím větší horlitelé we smyslu katolickém, a zase pan Jan jinak Jaroslaw z Cimburka, páně Ctiborůw bratr a nyní nejwyšší komorník zemský, pak podkomoří Samuel ze Hrádku we smyslu strany podobojích. Kněží také obojí strany nepřestáwali naříkati na útisky, ježto prý jim bylo trpěti: katoličtí požadowali auplné zrušení interdiktu, aby wěrní jejich, pro nedostatek služeb

Digitized by Google

božích a svátostí potřebných, nelnuli více ku kacířům, 1479
kališničtí wedli stížnost na pány zemské, kteří w nebezpečí prý uwodili církew jejich. Dne 5 října jednáno 5 Oct.
na sněmu o věci té u přítomnosti králově, čtena zase kompaktata i jiné zápisy, na kterých se zakládala práwa podobojích w zemi, aby došla uznání wšeobecného. Příčiněním králowým ustanoweno jest, a dán o tom rozkaz ze sněmu, aby duchowní ani světští jedni druhých nehaněli ani kacířowali, ani utiskowali zjewně ani tajně; také slíbili páni katoličtí přímluwu swau při poselstwí, kteréž mělo ku papeži od celé země wypraweno býti pro urownání nesnází a různic náboženských. Poselstwí wšak takowé nešlo do Říma w těchto létech, aniž wíme za jakau příčinau; také celé to sněmowní zůstání o pokoji náboženském ukázalo se brzy býti jalowé; wždyť i nuntius papežský, biskup Baltazar de Piscia, na přímluwu krále Matiáše, swolil dne 9 pro- 9 Dec.
since jen pod tau wýminkau ku prodlaužení relaxace interdiktu až do r. 1481, aby mezitím kazatelům katolickým nebylo bráněno kázati swobodně proti kacířstwu a proti obřadům od Římské církwe nechwáleným.

Třetí hlawní příčinu ke sporům na sněmu naskytowali tehdejší auřadowé zemští. Řádné působení nejwyššího saudu jak zemského tak i dworského zastaweno bylo již od r. 1467; wšecky pře neodkladné od té doby sauzeny a rownány byly jedinym saudem komory králowské, w němž mnozí pohřešowali bezpečí důkladného a nestranného wedení práwa. Dáwný spor mezi stawem panským a rytířským „o sedání w lawicích“, [159] nebyw dosawad ukončen, překážel ještě ně-

159) Wiz k r. 1437 knihu XIII na str. 368—372; r. 1454 knihu XIV, str. 309—311; k r. 1464 kn. XV, str. 278—280.

Digitized by Google

1479 kolik let řádnému osazení saudu zemského; mimo to páni znowa na sněm přibylí žádali, aby zrušeno bylo sněmowní zůstání při času korunowání krále Wladislawa, dle něhož tehdejší nejwyšší úředníci, ustanowení ještě od krále Jiřího, neměli s míst swých hýbáni býti.

Tito někdy jednotníci panští we spisu zwláštním, jejž podali ke sněmu,[160] formulowali wůbec několik žádostí, ježto dáwaly zřejmé swědectwí o usilowání jejich, klestiti sobě cestu k wýhradnému panowání nad ostatními třídami w národu. Chwalná byla péče jejich o zrušení wšech postranních smluw a záwazkůw mezi stawy a kraji jednotliwými, též o lepší opatření desk zemských a zamezení přechwatůw úřednických při nich; zaslaužená byla důtka králi nepřímo činěná, že příliš powolným připisowáním welikých sum na zástawách komorních i duchowních množil se dluh zemský lehkowážně; též horlení proti přílišné činnosti a moci králowského prokuratora Čeňka z Klinšteina dalo by se ještě osprawedlniti: ale žádostí, „aby měšťané na sněmích zemských obecních nebywali, tu kdež se páni a rytířstwo sjíždějí, majíce jednati o zemské obecné dobré a o zemská práwa," dáno heslo nowé w zemi a wztýčena politická korauhew, kteráž neoprávněna jsauc sama w sobě, wzbuditi musela odpor čím dále tím oprawdowější. Staw zajisté městský míwal hned od prwního založení swého pod králem Otakarem II wždy účastenstwí we sněmowních jednáních, a nastaly

160) Jest to již dotčená stať (w rkp. Talmb. l. 153 sl.), která dle nápisu a dle žádosti pánůw někdy jednoty panské měla owšem ode sněmu swolena i „we dsky zapsána" býti, což ale se nestalo, ačkoli nápis twrdí, že „to powolení, kterak wšecky wěci mají zachowány býti, dole w komoře wší zemí bylo swoleno." (Archiv český, IV, 444.)

Digitized by Google

doby, kde moc a wliw jeho stáwaly se i rozhodnými. 1479
Proto žádostí tauto neproměnilo se sice na tu chwíli ještě nic we stawu wěcí, a zápis sněmowního snešení pominul jí docela mlčením: ale takowými pokusy o ztenčení a rušení práw politických obywatelstwa nepanského w Čechách dán prwní podnět a počátek nowým rozbrojům, ježto proskakujíce wždy znowa, wedli k baurem a ku proměnám dalekosáhlým. Stejnau zajisté dobau wyskytuje se u wyšší šlechty také směr, uwaliti na obecný lid selský tělesnau porobu; kterýžto potkaw se s méně živým odporem, došel také dříwe a úplněji uskutečnění swého.

Poněwadž nejwyšší saud zemský před urownáním sporu o sedání w lawicích nemohl obnowen býti, nawrženo a uzawřeno bylo na sněmu, aby král „opatřen byl radami z pánůw i z rytířstwa, kteřížby při něm ústawně byli, a on s těmi radami aby ráčil říditi a jednati potřeby zemské; a kdožbykoli koho z čeho winiti chtěl, aby stáli a práwi byli jeden druhému před králem i těmito radami jeho.“ Radowé tito, co nejwyšší prozatimní wláda zemská, uzawřením pozdějším (22 prosince) obnowowáni byli na ten spůsob, že 22 Dec.
na sjezdech krajských od krále rozpisowaných každý kraj wolil ze sebe pány a rytíře, kteřížto střídajíce se jeden po druhém měli každý aspoň čtyři neděle setrwati při králi a opatřeni býti od kraje, „aby swého neutráceli.“ Opatření toto trwalo potom až do skutečného zase osazení starodáwného saudu zemského (r. 1485.)

Pro weliké dluhy a záwady, kterýmiž královstwí obtíženo bylo, stalo se na témž sněmu Swatowáclawském, k žádosti králowě, dne 7 října uzawření důležité 7 Oct.
a památné, aby prý „král mohl pomoci sám sobě i

Digitized by Google

1479 koruně z obtížení takowých;“ dáno swolení k berni w takowé wýši a na tak širokém základu, že celá dáwnowěkost česká jen málo poskytowala příkladůw podobných.[161] Každý obywatel w zemi, bez rozdílu stawůw, tedy pán, rytíř, zeman, dědinník, farář i man, měli wesměs složiti poloroční řádné důchody swé na pomoc králi, a to nejdéle do hromnic nejprwé příštích; nebyli wyjmuti ani kapitalisté a obchodníci, ani richtáři swobodní, ani mlynáři a krčmáři, ani nájemníci jacíkoli, owšem ale lidé selští pod purkrecht wysazení, jichžto jeden powinný úrok tenkráte právě jen usazeným od wlády berníkům odweden býti měl; a stawu městskému i židům měl král sám, co komoře swé, wyměřiti berničí powinnost jejich. Proto také uwedeno po celé zemi moratorium od sw. Hawla do sw. Jiří, tak aby mezitím nikdo nikoho neupomínal z dluhůw saukromých. Škoda, že nezachowala se nižádná paměť, z nížby sauditi bylo, jak weliká toho sešla se summa. Král byl pomoci té welmi wděčen, a ubezpečil stawy zwláštním zápisem (reversem), že to učinili „pro wyprawení některých záwad a dluhůw zemských, králi ke cti a k obecnému dobrému, ne z práwa podle swobod swých, ale swau dobrau wolí,“ a že napotom ani on, ani potomkowé jeho podobných berní na nich žádati nemají a nebudau. Bylo wšak nálezem sněmownim opatřeno také, že král jen s wědomím rad swých disponowati měl pokladem nowým; a wedeno k tomu, aby předewším knížata Minsterberští wywedeni byli

161) Srownej jen sněm po uwedení krále Ladislawa do země w měsíci listopadu r. 1453 držaný, jenž wůbec nejednu naskytowal podobnost se sněmem Sw. Wáclawským r. 1479. Wiz knihu XIV, str. 300 sl.

Digitized by Google

konečně ze záwad, kteréž někdy podstaupili byli za 1479
otce swého krále Jiřího.

Další nařízení sněmowní, obsahu nejwíce policejního, byla neméně důležitá za příčinau následkůw, kteréž potáhla za sebau. Největší překážkau pořádku a pokoje w zemi byli tenkráte tak řečení „ležáci," t. j. lidé beze jmění a bez určité živnosti, kteří obyčej měli pronajímati se a užíwáni býti we službě wojenské, nyní pak, propuštěni jsauce ze služby, potulowali se po krčmách a hospodách a tropili wšude neplechy. Těm nařízeno, aby do dwau nedělí wšickni přikázali se pánům, a kdoby po dwau nedělích nalezen byl, an nemá swého pána, měl co zločinec powažowán, dle potřeby třebas i pokřikem honěn, stawowán a nejbližším poprawcům krajským ku potrestání odewzdán býti. Zapowězeno wšecko počínání wálky wen ze země bez wůle královy, a protož každé sbírání rot wojenských w zemi mělo trestáno býti dle práwa starodáwního; panu Jindřichowi ze Hradce uloženo jmenem králowým starati se zwláště o upokojení hojných tehdáž půtek mezi Čechy a Rakušany. Ohledem na kupecký obchod stalo se nařízení, kteréž jen w mimořádných té doby okolnostech nalezá wyswětlení a omluwu. Okolní země welice potřebowaly dowozu obilí a jiných rolnických plodin z Čech: ale opětowané kletby z Říma, stíhawší každý obchod s kacíři, nedaly tomuto žádaucího wzniků a zwelebení. Sněm tedy dowolil jen takowým wozům, loděm a saumarům zahraničným, kteří s nákladem cizího zboží, a zwláště soli, do země přijedau, nakládati zde nawzájem obilí a jiné zboží české. Pro náležitau na to dohlídku zřízeni jsau pohraniční jízdní četníci (štrosrajtaři, Strassenreiter), kteří také brániti měli, aby zlato a stříbro wen ze země nošeno ani wozeno

Digitized by Google

1479 nebylo. Sedlákům welmi přísně zakázáno jest, choditi na lowy, lečby to činili z rozkazu a ku prospěchu pánůw; také obmezena swoboda stěhowání se poddaných, pokudby gruntůw swých neosadili řádně a newykázali se listy wýhostními; i služebná čeleď obojího pohlawí powinna byla napotom opatřiti se listy na swědectwí, že doslaužila počestně a wyhostila se; přikázáno wšak také pánům, aby čeledínůw, jakmile doslauží rok swůj, proti wůli jejich déle u sebe nedrželi. Byly to jen úwody k dalším napotom a rozhodnějším proměnám.[162]

1480 Ale jakkoli hojné a rozmanité wyskytly se na tomto sněmu zárodky sporůw o práwa politická mezi rozličnými třídami národu českého, w následujících předce několika létech nejewí se než samé zase neutěšené třenice náboženské; jistě ne proto, žeby politických neshod bylo si mezi tím newšímáno, nýbrž že náboženské, nepřestawše nikdy pautati mysli národu a zostřeny bywše wštípením nowého živlu do těla státního, zase osobowaly sobě prwní místo, a proto w chudých nad míru památkách, které z těchto let zachowaly se,[163] našly ohlas a wýraz téměř wýhradný. Takto píše starý letopisec: „Roku 1480 sněm byl w

162) Akta sněmu Swatowáclawského r. 1479, pokud se nám zachowala, tištěna jsau w Archivu českém, IV, 444—451. 496—503. V, 389. Srown. Staří letopisowé na str. 217—18. Archiv. capituli Prag. G. IV. 10. Psaní w Třebon. archivu ajw. W Archivu českém, I, 309 stojí zápis dne 19 Oct. 1479, kterým král Wladislaw učinil s knížaty Minsterbérskými konečnau smlauwu o dluhy zemské jim powinné; srow. wšak dole sněm o sw. Ondřeji r. 1481.

163) Archiv Třebonský, přední pramen náš ku poznání politických událostí a debat we wlasti, za wladaření pana Woka z Rosenberka r. 1478—1490 téměř naprosto wysychá.

Digitized by Google

Praze veliký — o suchých dnech postních (23 února sl.) — Na tom sněmu nic nezjednali, a to pro mistry a kněží, neb sú na tom sněmu w radách panských byli; a tudy se nic neskonalo o arcibiskupa, ani o jiné zemské wěci. Potom odložen druhý sněm do sw. Jiří," — či wlastně do dne 14 dubna, o kterémž ale ani newíme, sešel-li se skutečně.[164] Domysliti se jest i z této, jakkoli chudé, zprávy, že stawové podobojí, náwodem kněží swých, stáli nepohnutě na tom, aby především článek třetí zápisu královského 16 června 1471 došel již jednau náležitého wyřízení, a že nechtěli podati se již naprosto k žádnému jinému jednání. Newíme více, nežli že nedosáhli swého cíle, ani tenkráte, ani později ještě. K rostaucímu proto jitření duchůw přispěly nezadlauho i jiné události. Ku konci měsíce máje pan Jaroslaw ze Šternberka, uweden byw zase w držení hradu a panstwí Konopištského, kázal podobojímu faráři Benešowskému wystěhowati se z města. Pak o hodu Božího těla (1 června) wyšedše saučasně dwoje processí do ulic starého města Pražského, jedna kališnická z kostela Matky Boží u Teyna, kterauž wedl nějaký Wolbram, druhá katolická z kostela sw. Jakuba, w níž účastnili se král Wladislaw i kníže Hynek, wrazily kdesi do sebe, an Wolbram prý, ani králowa rozkazu si newšímaje, nikterak wyhnauti se nechtěl; za čež od pana Zajimače z Kunstatu se hrubým okřikem krutě poličkowán byl.[165]

1480 23 Febr.

14 Apr.

Mai

1 Juni

164) Staří letopisowé str. 219. W jednom psaní král. baworského archivu we Mnichowě ode dne 29 Mart. 1480 nalezli sme zprávu, že tehdáž od welikého pátku za 14 dní, tedy 14 Apr. mělo počíti w Praze sněmowání, po jehož skončení měl prý pan Beneš z Kolowrat jeti w poselství ku králi Franskému. Dalšího nic o tom není wědomo.

165) W král saském archivu w Drážďanech nachází se o této

1480 W takowých okolnostech bylot marné, že král spoléhaje se na podporu pánůw katolických, majících již zase přewahu počtu we stawu panském, a neméně na konšely Pražské i Kutnohorské, jež si byl wybral wíce Římu nežli kalichu náchylné, dáwal drahný čas důkazy energie neobyčejné, aspoň co do swé osoby. Dle usnešení posledního sněmu Swatowáclawského byltě zapowěděl w Praze přísně wšecka polemická popudliwá kázaní, jakož i wšeliké písně, kteréž stranám dáwati mohly podnět k newoli. Zápowěd tato wztahowala se i k písni „Wěrní křesťané, silně doufejme“ oc. w kostelích kališnických již od drahně let spíwáwané, we kteréž se prawilo, že prawda boží u papežůw, kardinálůw a biskupůw nenacházela útočiště. Ale w ochtáb
8 Juni Božího těla (8 června) horliwější kališníci, snad podrážděni processí práwě dotčenau, wzdor králowě zápowědi jali se spíwati píseň tu w nejednom kostele jak w Praze, tak w Kutnéhoře. Půwodci neposlušenstwí takowého neušli trestu, bywše hned zjímáni a žalařowáni. Tuším pro zmáhající se tau příčinau kyselosti
12 Juni král dne 12 června odjel do Kutnéhory, kamž i swoláwal sněm nowý ku počátku měsíce července; a wšak i tam hroziwau demonstrací asi pěti set kowkopůw, k němu před Wlaský dwůr pod korauhwemi swými se shluklých, donucen byl bez meškání propu-

wěci sauwěká „Zeitung aus Prag,“ kdežto stojí slowa: Denselbigen Walbra slugk herre Sagimacz hertlich an backen mit gresslichem anschrawczen, wann er hatte des koniges gebot . . . freuelich vorachtet oc. — Tamtéž dokládá se, že když král. processí wrátila se do kostela sw. Jakuba, syn nejw. purkrabího Jence z Janowic (na rozumu nedostatečný), křečí popaden, najednau wzkřiknul slowy hroznými, jimiž poděšen byl celý lid, král pak zažehnáwal se znamením kříže a t. d.

Digitized by Google

stiti wězně jednoho w obci oblíbeného. Ke sněmu do 1480
Kutnéhory wyprawili konšelé Pražští některé z nej-
horliwějších a nejčinnějších kališníkůw zaumysla prý,
aby se jich zbawili; jakož i skutečně čtyři z nich dne
4 čerwence tam zatčeni a na hrad Křiwoklát do ža- 4 Juli
lářůw odwezeni byli. Na tom dosti nemaje, když wrátil
se do Prahy král zase, dal dne 14 srpna opět zjímati 14 Aug.
mnoho měšťanůw staroměstských a wěziti na radnici;
stalo se i to při sněmu, o jehožto wšak jednání nám
dalšího nic není wědomo. Konečně, když sněm prý
již byl na rozchodu, k radě předních některých pánůw
odhodlal se i ke skutku dosti odwážnému: k zatčení,
dne 21 srpna, čtyr nejoblíbenějších kazatelůw Praž- 21 Aug.
ských, kněze Michala Poláka, faráře od sw. Jiljí, Wá-
clawa faráře Swato-Hawelského, Wáclawa Slany od
sw. Valentina i Jana Mišty faráře od Sw. Mikuláše na
Malé Straně. Prowedeno to na ten spůsob, že wolání
jsau wšickni do králowa dworu na Starém městě, do
skromáždění prý knížat a pánůw, aby tam odpowídali
za swá kázaní k lidu.

Nejdůležitější mezi nimi osoba byl bez odporu Michal Polák, rodu šlechtického z Češewa i z Lekna w Poznaňsku. Muž ten přišel již za mládi na studia do Prahy, a po krátkém potom pobytu w Krakowě i we Hnězdně zase sem se wrátiw a ode 30 let celý žiwot swůj zde ztráwiw, byl se počeštil cele a přilnul ku kališnictwu tělem i duší. Weliká jeho i oblíbenost kazatelská u Pražanůw, i oddanost ke swé otčině, přispěly byly nemálo k dodání přewahy straně Polské w Praze 1471, když se jednalo o zwolení krále Wladislawa. Také zdá se, že král byl mu dlauho nad jiné oddán, ježto s jeho wolí dne 2 září 1473 purkmistři wšech tří měst, starého, nowého i malé strany,

Digitized by Google

1480 uwedli jej slawně do kostela k sw. Petru na Wyšehrad, kdež s ním hned spolu, k weliké pro Pražany útěše, zaweden také weškeren obřad kališnický. Roku 1476 bydlil mezi kněžími Matky boží u Teyna, nyní pak, jakož dotčeno, byl farářem u sw. Jiljí. K němu, an byl nyní asi 60letý a wynikal netoliko postawau a wýmluwností, ale i newšední učeností a bezauhonnosti charakteru, hleděli ostatní nejen kněží a mistři, ale i obecní lid, co k wůdci a otci swému; také drahný obojích počet doprowodili jej do dworu králowa, k mučennictwí, jak tušili wšickni, neodwratnému. Když wolaní kněží puštěni jsau před krále, majícího při sobě knížata i pány zemské, Wladislaw jal se sám swými ústy wésti žalobu na ně co buřiče, ježto kázali prý co z wíry nebylo a usilowali uwésti obec Pražskau w neposlušenstwí; na kněze Michala předewším wedl řeč swau, žeby největšího trestu hoden byl, právě jako ti, kteří tehdáž seděli na Křiwoklátě. Když Michal počal odpowídati, oswědčuje se w newině a zastáwaje kázaní swá, žeby nikdy proti wíře nebyla, král okřikl ho slowy: „ty nám wždy řeč přewracuješ, nebo sme my položili tak příčinu: kážete to, co z wíry není.“ Michal skončil tím, že dobře wěděl, že měl trpěti jen pro krew Kristowu a pro rozdáwaní swátosti oltářní dítkám, wšak že ho nic na světě neodwede od prawdy. Wšecky prosby od jiných kněží a mistrůw tu přítomných, aby král neukwapil se saudem, ale aby aspoň dopřál času k wyšetřowání a k osprawedlnění se, byly tenkráte nadarmo. „Aj toť jest welmi diwné,“ tak píše jeden z odsauzených o té sceně, „že nižádný ani z knížat ani z pánůw neprosil za naši sprawedliwost; také pan Jan Towačowský nebyl jest přitom, ani pan Samuel, ani pan Mikuláš Trčka, wěrní; ale jiní páni

Digitized by Google

dwíce se nám na nás hleděli, když wolajíce se k slyšení před králem jsme oslyšáni.“ ... „A když sme již šli od krále s dobrau mysli, poctiwý kněz Michal otec náš ku pánům zemským řekl: milý králi, dej wám bůh milost swau! A když žádný neodpověděl, kazatelským hlasem řekl: a co wám milost boží není potřebna, že neprosíte? A někteří sau se smáli. A když to pověděl, wyšel s třemi kněžími, kteřížto následowali sau jeho jakožto synowé otce swého milého.“ We dwoře králowě již byl wůz připrawen, na němž měli z Prahy wen wezeni býti. „A když kněz Michal wstupowal naň, řekl k okolostojícím: Rádi to trpíme pro prawdu boží a pro krew Krista Ježíše. Tehdy jeden dwořenín jednooký, jmenem Běšín, protiwník auhlawní krwe Kristowy, stoje řekl: pro lež twau, kate bezectný, to trpíš, ale ne pro prawdu. K tomu i hned kněz Michal odpověděl: Křiwdíš w ústa swá, mluwě jakožto zlý člowěk. A k okolostojícím řekl: aj na králowě dwoře, co se s námi páše, jaká smělost k hanění, budiž tobě toho milý bože líto! Ale snad tehdy bylaby nějaká bauřka powstala, by byl pan Oldřich Medek (z Waldeka, purkrabí tehdáž hradu Pražského), k tomu nepřišel a řekl Běšínowi: ty jiným mělby toho brániti, a pak sám počínáš. A přidal jest: neutrhejte těmto kněžím, neb jsau w kázni královské. A ihned přestali.“ We woze odewšad bedliwě krytém, aby lidé jich spatřiti nemohli, sprowázení strážnými jízdnými, wezeni jsau welmi rychle po příkopech mezi starým a nowým městem wedle kostela sw. Štěpana we zdi (nyní policejní direkce) přes most nejprw na hrad Pražský, později na hrad Karlštein, a wězeni tam krutě, nikoli wšak, jakož někteří roznášeli, také mučeni, až do dne 2 listopadu, kdežto kněz Michal, 1480 2 Nov.

Digitized by Google

1480 churawostí trápen byw, skonal u wězení. Tím zastrašen jsa král, aby nebyl rozkřičen co ukrutník, kázal zemřelého pochowati poctiwě, ostatní pak kněze propustiti z žaláře pod wýminkau, aby napotom nikdež ani w městech, ani na statcích královských nepřebýwali. Lid obecný kališnický počal od té doby kněze Michala powažowati a ctíti, co mučenníka církwe swé.[166]

Při takowýchto utrpeních strany podobojí páni tí, kterým sněm Swatowawřinský r. 1478 byl swěřil k tomu moc i úřad, uznali za potřebí, swolati zase wšecky pány, rytířstwo, města i kněžstwo podobojí do Karolína
21 Sept. ke dni sw. Matauše (21 září). Pak uradiwše se spolu,
24 Sept. wyslali ze sebe některé ku králi dne 24 září s prosbau, aby ty wězně, duchowní i světské, ráčil jim dáti w moc a slyšení, aby bez dalšího trápení mohla jim se díti sprawedliwost; neboť chodily o nich řeči, že zwláště ti, kteříž uwězněni byli na Křiwoklátě, bywali při wyšetřowání swé winy často nemilosrdně mučeni, při čemž prý účastnili se hlawně Kryštof Opl z Fictum dworský maršalek, Wáclaw Štětina ze Swárowa kuchmistr králův, Hrozek purkrabí Křiwoklátský, a někteří konšelé Pražští starého města. Když pak král odepřel té prosbě, šla tatáž deputace w pozdějších dnech podruhé i potřetí k němu, snažně prosíc, aby ty wězně aspoň na rukojmě dáti ráčil: ale ani k tomu neswolil,

166) Widěti to hned ze spisu kněze Wáclawa ze Slaného, jednoho ze čtyr uwězněných, kterýž pozůstawil o posledním utrpení kněze Michala, my pak wydali při Starých letopisech českých na str. 503—9. W rkp. bibliot. kapituly Pražské (O, 39) zachowalo se také psaní téhož kněze Michala dané 7 Aug. 1476 k auřadu města Poznaně o rodu a žiwotu swém, proti naříčení, kterýmž tam prý neřádně stíhán byl. Z obau těchto pramenův a ze Star. letop. str. 209 a 221 wybrali sme, co uwedeno nahoře.

Digitized by Google

omlauwaje se, že nemaje rady swé při sobě, nic w té 1480
wěci činiti nemohl. Stálost takowá bylaby jistě wší chwály hodna, kdyby jewila se byla wždy a wšestranně, a nikoli proti té toliko straně, kteréž sám, jakož bylo wšem wědomo, neplnil slawných a swatých záwazkůw swých. Když se to rozhlásilo, „stalo se zarmaucení weliké w lidu, a porozuměli tomu, že král málo je sobě wáží, ale že jest se s protiwníky spřáhl," jak dí starý letopisec. Teprw když 23 listopadu přijel do Prahy od 23 Nov.
krále Matiáše Uherského w poselstwí Jan Filipec biskup Waradínský, a přimlauwal se w témže smyslu, swolil Wladislaw konečně 25 listopadu, aby wšickni, kteří 25 Nov.
seděli potud w žalářích Křiwoklátských a starého města Pražského, propuštěni byli na swobodu sice, ale aby nenawracowali se k swým statkům a obydlím dříwe, nežby jim každému zwláštní na to milost králowská zjednána i propůjčena byla.

Dotčený tento biskup byl jedna z nejdůležitějších osob wěku swého; a poněwadž nastane nám ještě častá o něm zmínka, nebude newhod pozastawiti se trochu při zjewu tom. Rodilť se byl w morawském městě Prostějowě r. 1431 z rodičůw dosti chudých náboženstwí husitského, a neměl jiných studií učených, nežli kterých nabyl w tehdejší škole Prostějowské,[167] wynikawší owšem, jak se zdá, nad mnohé jiné. Nejprwé slaužil co písař u pana Jana z Cimburka, heitmana markrabstwí Morawského, i u synůw jeho Ctibora i Jana; potom když král Matiáš zmocnil se Morawy

167) W jedné z řečí, kteranž M. Wáclaw Koranda wítal ho w Praze (r. 1488.) čteme slowa: Non frustra te humilem constituit fastigiosum dominus, te quondam scolarem Prosſieyoviensem evexit in episcopale solium oc. (MS. bibl. Prag. XVII. F. 2 fol. 105.)

Digitized by Google

1480 1469, powolán jest do jeho služby, a přikázán nejprw wéwodě Sedmihradskému Mikuláši Čuporowi, pak když tento 1472 upadl w nemilost, počal slaužiti králi bezprostředně. Neobyčejné ducha jeho dary, postawa ušlechtilá, spanilé mrawy a příjemné obcowání získaly mu čím dále tím hojnější přízeň královu, jehožto brzy stal se předním důwěrníkem a rádcem; a šťastnější jsa nad předchůdce swé, udržel se na takowém místě až do pána swého smrti. Již 1476 wyprosil proň král dispensaci u papeže, aby požíwati mohl biskupstwí Waradinského, ačkoli nemaje swěcení kněžského k některým funkcem biskupským byl neschopen: a Sixtus IV, nemoha, jakž prawil, oslyšeti žádné Matiášowy prosby, dal k tomu swé swolení. Potom po smrti biskupa Tasa z Boskowic (1482) chtěl Matiáš, aby mu dána byla také administrace biskupstwí Olomuckého; čímž biskup tento světský tak hojných nabyl důchodů, že panskau nádherau přewyšowal knížata, ano služebnictwo i komonstwo jeho wzrostalo někdy na 300 osob rytířského stawu. O přátelstwí a přízeň jeho ucházeli se netoliko wšickni páni domácí, ale i panowníci a knížata zahraniční. Nicméně nezapomínal nikdy na přátely mladosti swé, a i co welikomocný pán newzdalowal se Prostějowských někdy spoluškolákůw swých, zejmena ku př. Jana Klenowského, jednoho ze starších české Jednoty bratrské. Pro takowé swé chowání byl někdy u papežůw osočowán také co přítel kacířůw.[168] I není se čemu diwiti, ani že při-

168) Innocentius VIII psal o něm 1 Sept. 1488: ex parentibus Boemiae haeresis sectatoribus originem trahens - haereticos, fautores et receptores eorum, scienter favorem ac opem et auxilium eis publice praestare non formidat — oc. (Theiner mon. Hung. II, 517, it. 483, 513—19.) Zprâwy o něm nejhojnější

Digitized by Google

mlauwal se u krále Wladislawa za kališníky, ani že 1480
král, posud neoblomný, uposlechnul rady jeho. Příčina, pro kterau tenkráte od Matiáše do Prahy poslán byl, není nám známa; jest se ale domýšleti, že w té příležitosti k dotčenému kroku dal se nawesti od někdejších pánůw, přátel a towaryšůw swých, Ctibora i Jana bratří Towačowských z Cimburka.

Otázky společenského práwa, které rokem 1479 w Čechách živěji nežli kdy dříwe probírati se počaly, neminuly se také s pozorem stawůw Morawských, ale newedly u těchto ku podobným wlnobitím a baurem. Staw panský w Morawě neméně nežli w Čechách bažil netoliko po přednosti, ale i po panowání nad ostatním obywatelstwem: a wšak pokud živ byl šlechetný a energický Ctibor z Cimburka, postačila osobní jeho autorita k urownání a ukončení sporůw takowých pokaždé dobrowolnými mezi stawy umluwami. Jedna z prwních takowýchto umluw stala se w Brně již 6 září 1479 u přítomnosti krále Matiáše, a zapsána tohoto léta 1480 do desk zemských; jí rozhodnuto, jakowým pořádkem páni Morawští při zasedáních a slawnostech weřejných jedni po druhých choditi a sedati měli, a wyhražena starodáwným rodům panským přednost před nowými.[169] W Čechách podobné ustanowení stalo se

podáwá Bonfini dec. IV, lib. 7 oc. Jan Blahoslaw MS. Augustinus Olomuc. ed. Richter p. 171—175. Že prawé jmeno jeho bylo „Jan Filipec" doswědčují netoliko Monum. histor. universit. Prag. II, 167, ale i Staří letopisowé, zwláště na str. 251 a 287. Uherští dějepisci zwykli ho nazýwati „de Pruis," což se zdá býti jen zkažené jméno „de Prostanna" t. j. z Prostějowa, odkudž byl rodem. Páni z Kunowic, dozději na Morawě i w Čechách proslulí, byli dědicowé jeho, co potomci jeho jediné sestry. Ostatně srown. Gindely Böhm. Brüder, I, 103.

169) Archiv český, V, 399—402. Dle listin nepodezřelých král Matiáš 28 Aug. — 6 Sept. 1479 zdržowal se w Brně, (nikoli

Digitized by Google

1480 o mnoho let později; jakož pak i co do wylaučení barbarské již latiny a wýhradného užíwání jazyka českého při saudu a we dskách zemských Morawané tohoto léta Čechy předešli.

Zahraničných půtek a nesnází nebylo té doby, leda s Rakušany; jen slawný wůdce polní Wáclaw Wlček z Čenowa wedl také na hrále Uherského stížnosti, a když ty oslyšeny, chystal se k wálce. Wše to zakládalo se na požadawcích, které čeští a morawští wálečníci z dáwných let měli, aneb míti se domníwali, jak k císaři Fridrichowi a pánům rakauským, tak i ku králi Matiášowi. Wálečné proto wpády české do Rakaus nadělaly tam mnoho i hluku i škody. Ale o rokowání častém k urownání sporůw takowých zachowaly se zprawy tak chudé a nedostatečné, že o wěci této nelze sauditi s důkladem a nestranně. Příměří uzawřené 24 listopadu 1479 do 17 ledna 1480 předcházelo jen tužší wálku nowau w Rakausích před a po welikonoci
31 Aug. tohoto léta; 31 srpna uzawřeno nowé příměří až do sw. Jiří r. 1481, a mezitím mělo tu w Kremží, tu zase we Swětlé w Rakausích rokowáno býti o konečné
15 Dec. urownání; 15 prosince 1480 potwrdil císař Fridrich mír s Morawany uzawřený a 6 ledna 1481 učinil totéž
1481 sněm Morawský w Olomauci; 16 dubna 1481 páni čeští dali od sebe zápis na zdržení míru s Rakušany a s císařem, a 4 čerwence rokowáno zase w Ličowě o wšecky stížnosti, které měly strany proti sobě we-

w Uhřích, jak hr. Teleki, V, 108 se domníwá,) roku pak 1480 byl 3 Sept. „in castris exercitus ad vadum Dravi fluminis prope oppidum Perlak," (Teleki, XII, 131, 133;) protož zápis nahoře dotčený mohl tím méně teprw 4 Sept. 1480 učiněn býti, an dle swědectwí desk zemsk. Olom. XII fol. 1—5, již 24 Jun. 1480 do nich wložen byl.

Digitized by Google

spolek: ale nelze říci, zdali a pokud dosaženo kdy 1481
konečné upokojení zemí. Počítání všech prodlaužení
míru a rokůw, které až do r. 1483 čas od času se
dály, byloby nudné a nepodáwaloby předce dostatečného světla.[170]

Když na počátku měsíce máje 1481 sešel se Mai
w Praze opět sněm walný weškerého královstwí,[171]
sněmowníci strany podobojí, twořiwší welikau většinu, odepřeli opět dáti se do jednání o předlohách královských, pokudby náboženské stížnosti jejich nebyly wyřízeny. Odpor ten nabýwal tím větší poważliwosti, že w čele jeho stáli někteří z předních rad králových, jako nejwyšší komorník zemský Jan z Cimburka, bohatý rytíř Mikuláš starší Trčka na Wlašími, purkrabí kraje Hradeckého Mikuláš mladší z Hořic a na Pecce a wěrný wždy posud Petr Kdulinec z Ostromíře; jali se winiti krále neukrytě z nedržení smluw a přísah. Přední jejich stížnosti wedeny o to, že král nestaral se o zjednání podobojím arcibiskupa, že hanění a kaceřowání, která slýchati bylo w kostele sw. Wíta na hradě Pražském a w klášteřích u sw. Jakuba na Starém i u sw. Ambrože na Nowém městě,[172] zůstáwala bez trestu, kdežto strana podobojí trestána pro menší přestupky přísností neslušnau; dotýkáno s newolí strannosti konšelůw staroměstských w Praze,

170) Kurz K. Friedrich IV, díl II, str. 142—145, 166 a 272—278, Hr. Telekí, XII, 151—155. Monum. Habsburg. III, 631. Listiny archivu Třebon. oc.

171) Příčiny a pozwání k němu čtau se we psaní krále Wladislawa dd. 31 Mart. 1481 u Paprockého we stawu rytířském str. 189—90.

172) „Kázanie neprawá, rúhawá, hanliwá a kacieřská . . . . krew boží 'w kalichu talowem nazíwajíc, a že kněžie křtie we jmeno Lucipera" atd. (Archiv český, IV, 507.)

Digitized by Google

1481 ježto propůjčowali se za nástroje útisku spoluměšťanůw swých, zwláště pak žalowáno na pány strany Římské, že na panstwích jim zase postaupených jali se pronásledowati a wyháněti jak kněží podobojí, tak i obywatelstwo. Padala tu trpká slowa proti králi zwláště za příčinau měšťanůw Pražských uwězněných, kteříž ačkoli na přímluwu Waradinského biskupa propuštěni byli na swobodu, do Prahy wšak a ke statkům swým nawrátiti se nesměli. Ačkoli pak král konečně swolowal k náwratu jejich, sněm nicméně rozešel se
25 Juli bez uzawření, ale swolán ke dni sw. Jakuba do Prahy zase. I stala se sice umluwa mezi oběma stranami, a
31 Juli zapsána dne 31 čerwence w ten smysl, že při farách wšech měl obnowen býti staw ten, který Wladislawem zastižen byl na počátku jeho kralowání, takže farářowé podobojí měli wrátiti se na statky pánůw katolických zase; tito wšak nebyli powinni dopauštěti jim také spíwání české a rozdáwaní swátosti oltářní dítkám, jelikož kompaktaty nepodáwaly k tomu práwa nikomu, a strana podobojí měla teprw zjednati sobě u papeže práwo takowé, k čemuž i král i páni katoličtí přímluwau swau pomáhati slibowali. Awšak z událostí a stížností pozdějších widěti jest, že i toto narownání zůstalo takořka jen na papíře aniž dowedeno skutku.[173]

173) Staří letopisowé str. 223. Archiv český, IV, 504—5. Sigmund Holko od nás již několikrát připomínaný wyprawuje we psaní daném z Kutnéhory 20 Sept. 1481, že we Staré Boleslawi, městečku náležitém panu Janowi Towačowskému z Cimburka, w den Narození Marie panny (8 Sept.) jenž tam byl spolu den poswícení, kněz kacířský žádal čísti mši swatau w kostele, čemuž ale probošt tamější, spolu kanownik Pražský, že odepřel; protož týž kněz, wypůjčiw sobě mešní raucho a kalich, že slaužil mši u stolu jakéhosi, kázal k lidu a rozdáwal swátost i dítkám, weliké prý čině pohoršení. Pan

Digitized by Google

Weliká myslí českých neupokojenost a rozerwanost 1481
wyswitá i z okolnosti té, že sněmowé často rozpisowaní buďto nescházeli se w počtu dostatečném, aneb rozcházeli se zase bez pořádného uzawření: awšak pro náramnau chudobu zpráw nelze wniknauti podrobně a jasně ani do příčin, ani do průchodu zjewů těchto. Nemůžeme než opakowati slowa starého letopisce, že když král opět sněm učinil na sw. Wáclawa, knížata naň přijeti nechtěli, ale poslali odporné listy, twrdě krále z dluhu napomínajíce. A proto prý sněm opět odložen do sw. Ondřeje. „Pak na tom sněmu kníže 30 Nov.
Hynek wěci mnohé wymlauwal jest o swé dluhy před králem a pány, wždy napomínaje krále. Wšak tu opět nic nezjednali, jedno na města wložili daň takowau, aby kdožkoli budau wařiti piwa, po celé zemi dáwali do roka s každého strichu obilí po 1 groši bílém. A s tím se rozjeli, jiného nechawše na straně, což pilného a potřebného bylo wší zemi.“ Z toho widěti, že weliká berně, přede dwěma léty swolená, předce nepostačila k upokojení konečnému synůw někdy krále Jiřího: a wšak w běhu následujícího léta (1482) zdá se, že wěc tato došla náležitého wyřízení.[174]

Také jiný článek kapitulace Wladislawowy, týkající 1482
se náhrady knížeti Albrechtowi Saskému za pomoc, kterauž r. 1471 při wolení krále Čechům byl činil, wyřízen jest konečně w běhu léta 1482. Knížata Saští byli

z Cimburka pak že hněwal se náramně pro takowé poníženi swého kněze. (Orig. arch. Dresd.)

174) Staří letopisowé str. 224. Archiv český, I, 312. V, 405. Psaní krále Wladislawa dne 19 Dec. 1481 (w archivu Smečenském.) Že daň s waření piwa na města uložena sněmem pro konečné splacení dluhůw knížecích, wyswitá ze psaní krále Wladislawa Kutnohorským a Wokowi z Rosenberka, daných dne 24 Dec. 1482 (Orig. w arch. Kutn. a Třebon).

Digitized by Google

1482 nikdy nepřestali nastupowati na tuto náhradu, ale potkáwali se s odporem od strany české jak pro škody, které proti nim počítány byly, tak i pro jiné zmatky a spletky politické. Wyložili jsme již, proč a kterak r. 1473 knížata uznali byli proti Wladislawowi Matiáše za krále Českého; wšak nezadlauho, zmařenu spatřiwše naději swau o nápadu knížetstwí Olešnického, a císařem Fridrichem i markrabím Albrechtem wedeni jsauce, přiblížili se ke Wladislawowi opět, ku kterémuž konečně i smluwau Budínskau (1478) odkázáni byli. Zaplétala se do wěci té také záležitost pánůw z Plawna, co manůw koruny české. Knížata domáhali se od dáwna, zwláště pak od r. 1466, panstwí Plawenského, a w bojích o to wedených podařilo se jim zajmauti staršího pána z Plawna, kteréhož propustili 1476 z wězení jen za postaupení jim netoliko Plawna, nýbrž i zámkůw jeho w Čechách. Proti tomu měli owšem námitky netoliko mladší Jindřich z Plawna co dědic, ale i Wladislaw, co wrchní pán lenní. Sporné tyto záležitosti na konci r. 1477 podány byly na rozsudek knížat Baworských Ludwíka i Jiřího na Landshutě, kteříž uložili také stranám rok do Kauby ke dni 12 dubna 1478: newíme wšak, proč jednání to uwázlo bez účinku. Po mnohých dalších wyjednáwaních umluwen konečně ke dni 21 dubna 1482 slawný sjezd do
21 Apr. města Mostu, a přijeli tam skutečně netoliko knížata Saští s předními šlechtici a radami swými, ale i král Wladislaw s nejwyššími úředníky a pány zemskými i s drahným komonstwem. Na sjezdu tomto důležitém
2 Mai a pamatném stalo se dne 2 máje konečné narownání, kteréžto zjednalo Čechům i Sasům na mnohá léta sausedstwí pokojné a přátelské. Čechowé podwolili se, za pomoc r. 1471 obdrženau, poslaužiti knížatům Saským,

Digitized by Google

kdyžby toho žádali, pomocným wojskem w Němcích, 1482
1000 jízdnými a 4000 pěšími skrze 6 neděli na swůj
groš, a wšak za potřebnau píci a ztrawu; kníže Al-
brecht přiznal se koruně České k manstwí za zámky
a statky zejmena wyčtené; král Wladislaw zawázal se
knížatům k wěčnému přátelstwí, a pojistil jim zejmena
wšecky jejich země a statky spupné i lenní, a mezi
těmito také panstwí Plawenské we Foitlandě; začež
knížata 5 máje odřekli se k ruce Wladislawowě zá- 5 Mai
pisu na 20,000 zlatých Rýnských, jejž od něho měli,
k ruce pak pana Jindřicha z Plawna wšeho práwa k
Bečowu, Kinžwartu a Hartenšteinu w Čechách. Zápis,
kterým stawowé čeští twrdili umluwy tyto, měl tu
zwláštnost do sebe, že musel wyhotowen býti we dwau
listech, protože páni nemohli shodnauti se o pořádku,
kterýmby jmena jejich tam uwedena býti měla. I aby
nikdo nebyl urážen w péči o přednost swau, posta-
wena jsau na jednom listu jmena: kníže Hynek Min-
sterberský, Jan z Janowic na Petršpurce, nejw. pur-
krabí Pražský, Jan Towačowský z Cimburka, nejw.
komorník, a Půta Švihowský z Risenberka, nejw. sudí
zemský, Albrecht z Kolowrat na Nowém hradě, Tiema
z Koldic, Beneš z Kolowrat na Libšteině, Jindřich
mladší z Plawna, Sigmund z Wartenberka na Děčíně,
Fridrich z Šumburka na Kadaňském zámku, Linhart
z Gutšteina na Wartenberce, Jan z Donína na Stráži,
Jan z Kolowrat na Maštowě, Jan z Raupowa král.
hofmistr, Krištof Fictum král. maršalek, Pawel Kapléř
ze Sulewic na Risenburce, Bušek Kapléř ze Sulewic
na Milešowě, Wlček z Minic na Blšanech a Bohuslaw
z Litowic; na druhém pak listu jmenowáni Jan Zajíc
z Hasenburka na Kosti, Jaroslaw ze Šternberka, Jin-
dřich ze Hradce, Burian z Gutšteina na Nečtinách, král.

Digitized by Google

1482 komorník, Hynek ze Šwamberka na Boru, Zdeněk ze Šwamberka na Rokycanech, Beneš z Weitmile, Jindrich ze Smiřic na Lysé, Zbyněk z Kolowrat na Kornhause, Jeronym Šlik z Lažan na Holiči, Jindřich Mičan z Klinšteina a z Roztok, Jan Bořita z Martinic na Smečně, Hanuš Welfl z Warnsdorfu na Trutnowě, Purkart Fictum na Teplici, Jaroš z Wřesowic na Kyšperce, Jiří z Wolfšteina na Třebli, Oldřich z Duban, Wáclaw z Polák a Tas z Peruce.[175]

Mezi událostmi roku 1482 pautal k sobě největší pozor úkaz owšem neobyčejný: že přijel do Čech biskup obřadu Římského, aby propůjčil se církwi kališnické w potřebách jejích. Čechowé podobojí nemohše nikterak dowolati se ani doma slíbeného arcibiskupa, ani w cizině biskupůw, kteřížby ochotni byli swětiti žáky jejich na kněžstwí, pomýšleli již dáwno na prostředky proti nauzi swé, a již roku 1478 za času sněmu Swatowawřinského kolowala powěst, že bude z Italie zjednán do země biskup zwláštní.[176] Protož není pochyby, že hledáno takowého dlauho a snažně, až konečně naskytnul se w osobě Augustina Luciana biskupa Sankturinského. Biskup ten rodil se byl w městě Vicencii ze šlechtického rodu de Bessariis, a

175) Akta i listiny w král. Saském archivu w Drážďanech, a c. k. tajném archivu we Wídni. V. Langenn, Herzog Albrecht der Beherzte, 1838, str. 137 sl. 541 sl. J. J. Müller, Reichstags-Theatrum unter K. Maxmilian I, Jena 1719, II, 264—267.

176) Sigmund Holko psal z Prahy 12 Aug. 1478: Dy rede gehet, das sy (die Ketzerpfaffen) eyn wellen ausz Welssen landen uffnemen. Do ist eyn bisoff gewest, der hat dy Koczerischen phaffen geweyt. Denselbigen bisoff hatt vnser heylger vater vortreben, so hat derselbige bisoff geschreben, das her sey von iren wegen czu schaden komen. Alzo verstehe ich das sy denselbigen gerne hetten zu eynem bisoff. (Orig. arch. Dresd.) Biskup tu dotčený nebyl owšem Augustin Santurinský.

Digitized by Google

powýšen na chudé biskupstwí latinské na ostrowu San- 1482
torinu neboli Theře mezi řeckými Cykladami;[177] nepřebýwal wšak na ostrowě swém, ale zdržowal se, aspoň w posledních létech, u hraběte Galeota w Mirandole, tehdáž hrabstwí samostatném w nynějším Modensku. Tam byl on poslední biskup, kterýž, ač proti wůli papežowě, odwážil se byl swětiti žáky husitské;[178] a zdá se, že požíwal w tom zwláštní ochrany a přízně hraběte Galeota i manželky jeho. Když ale působením papežowým přišla mu w tom od legata w Bononii překážka nepřemožitelná, slitowaw se nad Čechy, jichž owšem neuznáwal za kacíře, ale pro zachowalost a čistotu mrawů wysoce prý sobě wážil, a také legatowau krutostí, jak se zdá, nemálo popuzen byw, s wolí a radau hraběte Galeota, w postě 1482, umínil sám wydati se na cestu do Čech. Učinil-li to, jak prawil, ze wlastního wnuknutí, od nikoho nejsa wolán, ba ani newěda, kterým směrem a kudyby tam jeti měl:[179] nelze předce pochybowati, že dobře zprawen byl, jak o potřebách a snahách českých kališníkůw,

177) Na ostrowě tom již we XIII století založeno bylo latinské biskupstwí, podřízené arcibiskupu Naxosskému; wšak teprw od r. 1423 známa jest řada jeho biskupůw. Wiz Mich. Le Quien, Oriens christianus, III, 1007 sl. J. J. Döllinger, Beiträge zur polit. kirchl. u. Culturgesch. II Bd. Regensburg, 1863, str. 234.

178) Dne 20 Apr. 1481 ještě poswětil byl w Modeně na kněžstwí Baltazara syna Soběslawa Mrzáka z Miletínka na Pardubicích. (Frant. Šwenda obraz Král. Hradce, 1800, str. 195.)

179 M. Wáclaw Koranda mluwil k němu: Tua Paternitas non praecedente cujuspiam invitatione, non laborum impensarumque impositione, nec de loci, quo sit convertendum, habita certitudine, in has oras contulit seipsum oc. (MS. bibl. univ. Prag. XVII. F. 2 fol. 105). W tentýž smysl psal také biskup sám králi Wladislawowi (MS. ib. XVII, H. 12.) O rodu jeho „Deputati ad utilia civitatis Vincentiae" dáwali pánům českým

Digitized by Google

1482 tak i o krocích, kteréž byli dříwe činili, aby zjednali do země swé biskupa italského kteréhokoli. Pojal pak s sebau netoliko potřebné towaryšstwo a komonstwo, ale i dokumenty, jimiž pojištěna mu byla biskupská moc a důstojenstwí.

O prwním jeho zjewení se a působení w Čechách podáwá starý letopisec tuto zprâwu: nejprwé přijel ku panu Petrowi Kapléřowi na Winterberk poslední týden postu; [180] odtud jel na Písek, a tu na welikau noc 7 Apr. (7 dubna) slaužil mši a biřmowal. Potom poslali proň Táborští, a on na Táboře biřmowal i slaužil mši swatau také. Na to weden jsa we hlučném průwodu ku pánům Trčkům na Lipnici, pobyl tu několik nedělí, a pánowé ti chowali jej welmi poctiwě. Tu pak wysílaly k němu mnohá města posly swé, přijímajíc jeho za biskupa i slibujíc, že jeho nechtějí opustiti, než wedle něho hrdly i statky státi; a on tu hned na Lip- 26 Mai nici, při hodu Ducha swatého (26 máje), počal swětiti kněží. [181]

Není pochyby, že mimořádný zjew tento zbudil neobyčejné pohnutí myslí w Čechách, jak mezi stranau podobojí, tak i mezi protiwníky jejími; o příchozím biskupu kolowaly hned powěsti nejrozmanitější, když

we zwláštním psaní zprâwu. (MS. Cerroni w Brně.) Psaní mistrůw a kněží Pražských ke hraběti Galeotowi a k manželce jeho (z měs. Dec. 1482) zachowala se w Manualníku Korandowě (l. c. fol. 107, 108).

180) Když Lupač w kalendáři swém dle rukopisůw klade jeho příchod do Čech ke dni 28 Febr. a zase 2 Apr., musí se tomu bezpochyby tak rozuměti, že 28 Febr. wydal se na cestu, a 2 Apr. wstaupil poprwé na hranice království Českého: hoc die ingressus est fines regni Boemiae.

181) Staří letopisowé str. 224—5. O swěcení kněží skrze něho na Lipnici dne 1 Jun. a we Hradci Králowé 21 Sept. podáwá swědectwí Frant. Šwenda l. c. p. 202 a 203.

Digitized by Google

jedni spatřowali w něm božího poslance, druzí mluwili 1482
o něm co podwodníku a poběhlci před kázní církewní;
nejedni také, slyšíce o swěcení kněží podobojích na hradě
Lipnici (kdež owšem bywal někdy kostel kollegiatní,)
připomínali sobě časy minulé (1417,) kdežto podobné
swěcení předcházelo krwawé bauře husitské. Král
Wladislaw, překwapen jsa událostí tak neobyčejnau,
byl na rozpacích, jak by ku příchozímu chowati se
měl. Na dotaz jeho co zamýšlí, psal mu Augustin Lu-
cian, že slýchal sice od dáwna mnohé powěsti o kacíř-
stwí Českém, ale když přicházeli Čechowé k němu pro
dojití kněžstwí, že shledáwal je pokaždé býti hodné,
ctnostné a prawowěrné; i seznaw tudíž, jakowá křiwda
národu českému se dála, že zapálil se žádostí upří-
mau, poslaužiti jemu dle možnosti osobně, aniž prý o
jeho takowém úmyslu, kromě pána boha, kdo čeho se
dowěděl. Nyní že již přeswědčil se tím dokonaleji,
kterak Čechowé mnohem lepší byli w zachowáwání kře-
stanského žiwota, nežli jiní, kteří nad ně se wypínají.
Úmysl jeho že newede k roztržkám ani baurem, alebrž
ku pokoji a smíření; ba že daufá, že pomocí swau ne-
málo přispěje k dorozumění se stran a k ukončení
škodného sporu mezi otcem swatým a českým národem.
Aby král neweřil utrhačům jeho a nedal mu činiti pře-
kážek, wěda že požíwá biskupského důstojenstwí w řá-
du a w prawdě. Na to král odpowěděl dne 8 čerwna 8
krátce, že rád bude, když ukáže se prawdau býti, co Juni
biskup mu psal: ale nezjewný, prý, „mimo biskupské
poctiwosti obyčej," wchod jeho do země že dáwal po-
chybowati o jeho poslání od otce swatého, a také po-
sawadní působení w zemi že nezdálo se býti dle pra-
widel práwa i nemohlo býti oblibowáno. Kdo prostřed-
kowati chce mezi stranami, tomu že sluší nechýliti se

Digitized by Google

1482 ani w prawo ani w lewo, a také čistu býti wši skwrny a wšeho podezření. Wšak podařili se w Čechách narownání s obecnau církwí skrze nčho nebo skrze kohokoli jiného, že to wždy poslauží králowě mysli k nejwětší útěše.[182]

Poněwadž horlení kališnické bedliwau přičinliwostí králowau we hlawních dwau městech, Praze a Kutnéhoře, přitlumeno bylo, wynikla nyní působením swým opět stará dwě ohniska husitismu, w Žatecku i we Hradecku, a měla již obě tu známku do sebe, že w nich jednotily se zásady politické s náboženskými.

15 Junii Města Žatec, Launy a Slané wstaupila dne 15 čerwna w zápis jednoty, ku kteréž nabízela také pány a rytíře krajůw swých, a to pro zachowání práw a swobod swých proti útiskům, ježto prý jim snášeti bylo jak we přijímání pod obojí spůsobau, tak i w daních nesnesitelných; zwláště ale stížnost wedla se na tajné tehdáž denunciace, jakožto příčiny králowy nemilosti a mnohých příkoří, proti nimž slibowali zastáwati se wespolek hrdly i statky, prosíce krále a žádajíce, aby každý žalobce donucen byl wésti žaloby swé na práwní cestě zřejmě, a zawazujíce se newydáwati z obcí swých nikoho k saudu jinému, nežli ku kterémuž

17 Junii právem přiléží. Potom 17 čerwna we Hradci Králowé páni Trčkowé Mikuláš starší na Wlašími a mladší na Lipnici, Petr Kdulinec z Ostromíře na Smrkowicích, Mikuláš mladší z Hořic na Pecce i jiní mnozí rytíři, a města Hradec, Dwůr Králowé a Jaroměř, zawázali se spolu we stejném směru, ale slowy mnohem

182) Monum. histor. universit. Prag. II, 146. Psaní Augustinowo ku králi a tohoto na ně odpowěd zachowaly se jen w českém a welmi nezpráwném překladu (MS. bibl. universit. Prag. XVII, H. 12.)

Digitized by Google

příkřejšími, připomínajíce zápis a přísahu královou a 1482
tažíce zjewně, že i páni strany Římské, nedržíce smluw, znamenité jim nátisky činí a wyhánějí z míst jejich jak kněží podobojí, tak i lid obecný. Ze zápisu, ač necele zachowaného, wyswitá patrně, že tauženo na přechwaty stawu panského také w politickém a socialním směru, a že rytíři podobojí stáli ještě jednomyslně při městech královských. Konečně dí se, „poněwadž slitowalo se toho milému pánu bohu, že ráčil nám do země dáti důstojného w Kristu otce a pána Augustina biskupa Sankturinského, pro zwelebení zákona swatého a drahých jeho prawd, protož my wšickni slibujeme sobě, pod našimi ctmi a wírami, kdožby nás koli od wíry tisknauti chtěl i také důstojnému knězi biskupowi mínil činiti které protiwenstwí, že sebe w tom ani jeho nikterak neopustíme do těch hrdel i statkůw.“ I bez prodlení sjezd weškeren zabral se do Lipnice a přiwedl biskupa s welikau radostí a sláwau do Králowé Hradce, kdežto na radnici wykázáno mu čestné sídlo. Prawilo se, že w průwodu tom účastnilo se až do 12 tisíc lidu branného; obáwáno se tuším nějaké překážky od krále i od pánůw strany Římské.[183]

Ke dni 25 července páni Jan z Janowic nejw. 25
purkrabí, Jan Towačowský z Cimkurka nejw. komor- Juli
ník zemský a Samuel ze Hrádku podkomoří swolali do města Nimburka sjezd podobojích ze wšech krajůw, aby biskup Augustin ode wšech řádně byl uznán a přijat za duchowní hlawu, i aby stalo se potřebné zřízení k opatření osoby jeho. Jediní, kteří jewili neochotnost k tomu, byli wyslaní z měst Pražských a z Kutné hory; znali se sice také ku kalichu, ale pro

183) Zápisowé dne 15 i 17 Jun. 1482 tištěni w Archivu českém, V, 408—411. Staří letopisowé str. 224—5.

Digitized by Google

1482 wěrnost, kterau chtěli zachowati králi, nemohli prý podáwati se k nijakým záwazkům nowým. Proto powstalo hlasité proti nim reptání a činěny jim i posměchy. Ostatní wšichni přiznali se k biskupowi a zapisowali se wespolek proti každému člowěku, kdokoliby jemu překážeti aneb ubližowati chtěl. Pobyw pak biskup w Nimburce asi tři neděle, a biřmowáním i swěcením kněží opět walně poslaužiw, wrátil se do Králowé Hradce zase.

We wšech těchto událostech král Wladislaw neoswědčil se zjewně a upřímo ani přítelem býti ani nepřítelem, ačkoli o nechuti jeho k biskupu wšeliké roznášely se powěsti. Jen tím objewil péči swau o uspokojení země, že swolaw do Prahy w běhu léta sněm, wedl k tomu, aby strany obě, Římská i podobojí, wywolily každá ze swého středu počet osob určitý, ježtoby rokowaly s plnau mocí o konečné wšech
13 Aug. sporům urownání a smíření.[184] Potom dne 13 srpna ustrojen na náměstí starého města Pražského weleslawný turnej, w němž účastnili se osobně i král i kníže Hynek s nemalau pochwalau, i šestnácte jiných předních šlechticům českých; rytířskau zručností wynikl wšak nade wšecky náčelník podobojích, Jan Towačowský z Cimburka, w dewíti honbách ani jednau ku pádu nebyw přiweden. Mělali hra tato za aučel, uchlácholiti mysli a odwesti poněkud od stranění náboženského, není pochyby, že poslauženo k tomu cíli

184) We psaní Kutnohorských o sjezdu swoláwaném do Slaného ke dni 28 Oct. stojí slowa: „Jsme zpraweni, že tento sjezd k tomu jest, wedle zůstání na sněmu Pražském, toliko o wolení osob k řízení a srownání té wěci mezi pány s jedné a mezi wámi a námi s druhé strany“ oc. (Archiv český, V, 441.)

Digitized by Google

ještě podstatněji prohlášením neméně slawným, skrze 1482
administratora Pražského arcibiskupstwí, probošta Ha-
nuše z Kolowrat, dne 7 září, že klatba, od papežůw 7
nad Čechy někdy wynešená, mocí a nařízením papeže Sept.
Sixta IV konečně zdwižena i sňata byla s celé země,
tak že od té doby služby boží wšude bez překážky
řádně zase konati se mohly. [185]

Sjezd podobojích swolaný do Slaného ke dni sw.
Šimona i Judy byl jen jakoby pokračowáním a doplň- 28
kem sjezdu Nimburského. I zde biskup Augustin při- Oct.
weden byw od pánůw Hradeckých we průwodu čet-
ném a slawném, přijat jest ode wšech s welikau oká-
zalostí a poctau. Sjezd opět zapsal se k hájení kalicha
i biskupa pospolu, ale přidal i třetí punkt, že jestliže-
by koho z podobojích král pro obžalowání zlých lidí
chtěl wěziti a trestati, aby se wšichni při tom zasadili
a toho nedopauštěli, až prwé wyslyšen bude; pakliby
po wyslyšení na něm žádná wina shledati se nemohla,
tehdy ten, kdož jej neprawě obžalowal, aby tu pomstu
sám trpěl, kterauž na newinného uwesti chtěl. Tu w
ten zápis města některá, jako Praha i Kutnáhora,
Litoměřice, Kauřím a Mělník jíti nechtěla pro bázeň,
aby králi zachowala se. Král poslal byl ke sjezdu
tomu kancléře swého Jana z Šelnberka, katolíka pod-
obojím přízniwého, aby warowal shromážděné před
strannými umluwami, i aby sklonil je k wydání ze se-
be desíti osob k rokowání se stranau Římskau, kteráž
měla učiniti tolikéž. I zwoleni jsau tu we Slaném páni
podobojí: Jan Towačowský z Cimburka, Jan Jenec z
Janowic, Mikuláš z Landšteina, Pawel Skalský z Jen-
šteina i Slawata ze Chlumu; zemané pak Petr Kdulinec z Ostromíře, Mikuláš z Hořic, Jan Malowec a Jan

185) Chronicon Bohem. editum in Dobneri Monum. IV, p. 76 - 77.

Digitized by Google

1482 z Tečeněwsi, a z měst Mikeš z Laun. S druhé strany woleni jsau, newíme kdy a kterak, katoličtí páni Jan Zajíc z Hasenburka, Bohuslaw ze Šwamberka, Jaroslaw ze Šternberka, Jindřich ze Hradce a Burian z Gutšteina, zemané pak Jan Raupowský, Oldřich Dubanský, Bohuslaw Litowský, Jan Firšic z Nabdína i Jan Údersky. O biskupowi Augustinowi dokládá se, že ze Slaného hlučně weden jest do spolčených měst Laun a Žatce, odkudž wrátil se zase do Hradce. [186]

1483 13 Jan. O slawném rokowání těchto 20 osob w Praze dne 13 ledna 1483 zachowala se náhodau paměť poněkud místnější. Obě strany prosily krále, aby přijma k sobě některé rady swé, ráčil nejen přítomen býti, ale i prostředkowati mezi nimi. Swoliw k tomu, připojil král k sobě pány Jana z Šelnberka, Jana Strakonického ze Šwamberka, Beneše z Weitmile a Samuele ze Hrádku. S obau stran řečnili jen náčelníci, pan Zajíc a pan Towačowský, s přátely swými pokaždé prwé se uradiwše. Nejprw oswědčowal se pan Zajíc w úmyslu a zdání swé strany, žeby rádi byli w dobrém přátelstwí se stranau druhau, předkládaje, jakowé škody powstáwaly z různic nejen králi a koruně, ale i národu weškerému, a kterak powinni byli wšichni starati se, aby z nich newyšlo nic horšího; protož také žeby strany odříci se měly stranného sněmowání, jakowéž w poslední době chtělo wcházeti w obyčej. Pan Towačowský nedal se přewýšiti w oswědčowání dobré wůle se strany swé, a podáwal se hned k uzawření konečné a wěčné smlauwy, w nížby jak oni tak potomci jejich státi mohli bez pohnutí, tak aby strany nejen samy neutiskaly a nehaněly se nawzájem, ale ani od jiných k tomu wésti se nedaly. „Milí páni! (odpowídal pan Zajíc,) račte

186) Staří letopisowé čeští str. 226, 227.

Digitized by Google

toho na nás dosahowati a k tomu mluwiti, co a pokud 1483
nám jest možné, a rádi to chceme učiniti: ale k takowé smlauwě my přistaupiti nemůžeme," — weda řeč k tomu rozumu, že kde o wíru šlo a wěci církewní, oni stojíce w papežowě poslušenstwí, bez jeho wědomí a wůle nemohli dáwati se w žádné takowé záwazky. Když takto rozkládaním rozdílůw u wíře a poslušenstwí počaly mysli kwasiti se, král předwídaje zlý konec, přetrhl hádky až do zejtří, aby mezi tím jakožto prostředník přimlauwati se mohl po stranách. Protož téhož dne ještě třikrát wyslýchal stranu Zajícowu, a nazejtří (14 ledna) pustiw před sebe pány podobojí, 14 Jan.
dal k nim skrze Beneše z Weitmile takto mluwiti: jakož páni wčera mluwili ste k sobě přátelsky a poctiwě, z toho měl král Jeho Milost weliké potěšení, a jakožto prostředník mezi stranami nawrhuje, ač budeli wám libo, zapsati se mezi sebau do osmi let, a w těch osmi létech aby dále při otci swatém w Římě jednáno bylo společně, wěrně a upřímně, o wše co jest mezi wámi w různici; jest prý jistá naděje, že obdrží se od papeže, buďto potwrzení kompaktat, buď i jiného cokoli, když jen slušně a zespolka prositi budau. Pan Towačowský, se swými poradiw se, prosil krále, aby neměl jim toho za zlé, že ku prostředku takowému přistaupiti nemohli, a to pro dwojí příčinu: „jedno proto, že my nepotřebujeme, aby nám kompaktata byla stwrzena, neb jsau nám jednau utwrzena od větší moci, totiž od koncilium Basilejského a od císaře Sigmunda; druhé, že nezdá se nám tak krátký čas, pro mnohá nebezpečí, toho prostředku přijmauti, nezdáli se pánům druhé strany s námi se zapsati, wíce sebe neutiskati a nehaněti, a také jestliżeby kdy papež rozkázal jim proti nám býti aneb na nás kříže bráti, aby

Digitized by Google

1483 jeho w tom neposlauchali ani žádného jiného.“ Pozoru hodné jest w odpowědi této, že strana pod obojí odříkala se již požadawku o stwrzení kompaktat skrze papeže, — tuším jen z toho důwodu, že hrozen takowý nezdál se býti zralý; awšak neméně důležitý byl i požadawek druhý, we smyslu nowowěké tolerance proti středowěkým snahám papežským. Protiwy takowé w zásadách nedaly se urownati ani podáwaním dwadceti neb třidceti let, poněwadž podobojím jednalo se o uznání jisté prawdy naprosto a na wěky, nikoli pak na jakaukoli dobu obmezenau. Protož po mnohých hádkách seznáwaje král žalostnau nemožnost auplného dorozumění,
17 Jan. dne 17 ledna rozpustil strany s tau žádostí, aby aspoň w pokoji bez hanění a bez útisku zachowáwaly se k sobě, a co prowiněno bylo proti uzawřením předešlým, aby dle těch samých uzawření bylo trestáno i naprawено;
6 Mart. k čemuž konečně swolily strany obě. A wšak potom strana podobojí, sněmowawši zase w Nimburce dne 6
29 Juni března a w Brodě Českém 29 června, hlawně přičiněním pana Towačowského, nepřestáwala ustrojowati se čím déle tím patrněji co zwláštní organismus státní, co stát we státu.[187]

Mezitím když mor nad míru krutý,[188] zjewiw se již minulého roku na wšelikých místech we wlasti, po-
Jun. čal w měsíci červnu zuřiti také w Praze, takže za několik měsícůw umořil až prý do 30,000 osob, král i s dworem swým nucena se widěl uteci se nejprw do Plzně, a když i tam počali mříti, zabrati se do Morawy a bydleti některý čas w městě Třebíči. Nepřítomnosti jeho

187) Staří letopisowé str. 227—232.

188) Chronicon in Dobner. Monum. IV, 77. Liber decan. in Monum. hist. univ. Prag. II, 148.

Digitized by Google

užili Pražané ku prowedení přewratu násilného, jímžto 1483
poměry wšecky jednau ranau změniti se měly.

Poznamenali sme již několikrát, že konšelé, jež král Wladislaw dáwal městům Pražským, nesrownáwali se we smýšlení a chowání s welikau většinau obywatelstwa. Ačkoli přiznáwali se ku kalichu, domníwáno se, že to činili jen na oko, aby pod ukrytím mohli tím lépe překážeti podobojím; také we hmotných města zájmech a potřebách brána byla bezauhonnost jejich walně w pochybu. Strannické brojení panowalo již drahně let w městě, hněwy a nenáwisti byly jen násilím dušeny, aby z nich nerodily se bauře krwawé. Policejní moc a síla již až ku podiwu byla ustrojena. Starý letopisec líčí ji dosti drasticky, prawě: „Ty časy saused se sausedem nesměli obcowati wolně, a chtělli kdo s druhým na rynku mluwiti, ohlédal se jako wlk, zdaliby tu třetí byl, aby jich newyzradil. Pak nad to wíce konšelé měli swé šibaly a zrádce: ti po wíních a po domech šenkownich chodíce počínali sami nejprw leccos mluwiti, a přimísilli se kdo a powěděl co takowého, ježto nebylo libo konšelům, i zrazowali je, a oni je sázeli a druhdy i mučili a tak swé šibalstwo konali.“ Náčelníci této nenáwiděné wlády jmenowali se: na starém městě Jan Klobauk purkmistr a Wáclaw Chánický i Prokop Publik přední konšelé; na nowém městě Šimon Měšečník purkmistr a konšelé Wáclaw Páral i Ondřej Kahaun; na malé straně Primásek purkmistr, muž wěkem již sešlý, ale ještě prý wždy zheyřilý. W měsíci září, když ještě zuřil mor w Praze, roznášela se náhle powěst, že i král roznemohl se těžce w Třebíči, a zle mu tušeno. Wyhlídkau na nowé bezkrálowí počaly mysli kwasiti se ještě wíce. Konšelé, puzeni předtuchau bauře, zostřili opatrnost a přísnost swau, kázali

Digitized by Google

1483 klásti po ulicích řetězy, kdekoli jich nebylo, a nařídili swým hotowu býti w odění na každau hodinu. Ustanowili prý tajně, na dané znamení s radnice staroměstské, obořiti se brannau mocí w noci dne 25—26 září na wšecky swé protiwníky, powražditi do 80 zejmena popsaných, a wyhnati wšecky kněží a mistry podobojí z města. Šeptáno, že Prokop Publik, wrátiw se od krále nedáwno, přinesl i schwálení takowého aukladu. Těžko říci, co w tom bylo prawdy a co klamu; nepochybné ale zdá se býti, že chystaly se strany obě k rozhodnému boji, a že zrádcůw i donášečůw s obojí strany byl dostatek.

24 Sept. We středu 24 září, w osm hodin, dáno nejprw s wěže kostela Teynského znamení, po čemž i hned uderěno na zwony po wšech kostelích Pražských. W okamžení hemžily se wšecky ulice lidem branným, ježto pod wůdci smělými hrnuli se k radnicím wšech tří měst, když prawě konšelé měli zasedání swá. Neměškali také tito dáti s radnice zwoniti ke šturmu, ale již pozdě a jen k většímu swému i swých wěrných neštěstí: nebo ti kteří zbraní w rukau pospíchali konšelům ku pomoci, a mezi nimi drahně Němcůw, bez nesnáze přemoženi, někteří zbiti a větší díl zjímáni jsau. Staroměstská obec, osadiwši radnici, zatknula wšecky tam postižené konšely bez krweprolití; jen purkmistr Klobauk a konšel Publik raněni jsau, když autěkem wyważnauti usilowali. Mnohem krwawěji počínali sobě nowoměstští; nejen že powraždili wšecky postižené na radnici a wyházeli mrtwoly okny wen, ale dopidiwše se některých uteklých, wychladili se na nich ukrutně jako na předním konšelu Páralowi, a zachowali jen několik zjímaných k odsauzení. Po takowémto zničení úřední moci branné chátra bezuzdná, nemajíc koho se

Digitized by Google

báti, udeřila nejprw na kláštery, zejmena na Bosáky 1483
u sw. Ambrože [189] a na mnichy u sw. Jakuba, ježto z města wywedeni jsau; pak obořila se na židy, a zlaupiwši je hanebně nabrala u nich kořisti wšelikého druhu bez počtu. A wšak po přemožení odporu také wítězowé spamatowawše se rychle, wolili ještě téhož dne nowé heitmany městské a zawedli wšude řád. nowý; již w noci na to chodily hlídky žoldnéřůw po ulicích městských, aby bránily dalším wýtržnostem. Pozejtří w pátek, když již utwrzen byl zase pořádek, nowí wladaři w městech obáwajíce se, aby od posádky králowské na hradě Pražském neutrpěli škody, wyprawili brannau moc swau, wedením Matěje Mýtného, proti hradu, „ne proto (prý), jakoby pych nad králem pánem swým chtěli učiniti, ale aby hradu i s městem králi zachowati mohli.“ Purkrabí tamější, pan Oldřich Medek z Waldeka, muž mírný a opatrný, necítiw se dosti silným k odporu, postaupil jim hradu smluwau, takže nestalo se ani kostelu sw. Wíta, ani kanownikům příkoří nižádné. Administrator arcibiskupstwí, probošt Hanuš z Kolowrat, byw delší čas nemocen, dokonal nazejtří dne 27 září běh žiwota swého.[190] 27 Sept.

189) Že kázaní mnichůw a zwláště bosákůw byla welikau příčinau této bauře Pražské, o tom swědčí kromě Starého letopisce (str. 233—6) a slow postawených w Archivu českém, IV, 507, také Chronicon terrae Misnensis (ap. Menken. II, 371—2). Adami Ursini chron. Thuring. (ib. III, 1347) prawí, že zwláště ženy účastnily se w laupení a boření klášterůw, a že toho dne zajato do 250 Němcůw w Praze, z nichžto mnozí hladem prý umořeni oc.

190) Starý letopisec na str. 223 prawí, „že jsa nemocen na hradě Pražském kněz Hanuš Kolowrat, kterýž chtěl býti arcibiskupem Pražským, i pracowaw ke smrti, tak se dlauho mučil, nemoha umříti, wěda o tom, co se mělo Čechům wěrným w Praze díti, i powěděl jest a wýstrahu jim dal“ oc. Co Pešina

Digitized by Google

1483 Po swržení wšech konšelůw od krále ustanowených připadla weškera moc i wláda w městech Pražských i přirozeným řádem, i wůlí obcí, tehdejším obecním starším.[191] Nelze zapírati, že nowí tito wladaři, jichžto wšak i jmena jsau nám neznáma, počínali sobě neméně opatrně nežli důrazně. Šedše se hned po dobytém wítězstwí ještě téhož dne wšichni dohromady, dáwali předním pánům zemským swé strany a wšem městům králowským zprawu o tom, co se stalo, žádajíce rychlé rady a pomoci, „aby Prahu před nepřátely zachowati, a to dobré začaté ku konci wšem wěrným prospěšnému přiwesti mohli;“ dokládali wšude, že wěrnosti, kterauž králi pánu swému wždy zachowáwali, nepotratili ani tímto swým opatřením, a že ji dokáží bohdá ještě lépe, nežli od protiwníkůw jejich se stalo.[192] Pak obrátiwše se ku králi Wladislawowi psaním plným wěrnosti a oddanosti, ujišťowali, že pozdwihli se ne proti němu, pánu swému miłostiwému, ale jen proti zrádcům, kteří nadužíwali jeho milosti, aby pronásledowati a utiskowati

uwodí (Phosphor. septic. p. 303), wzato jest z domyslu neprawého.

191) Sauwěká kniha městská w Praze při nálezu 12 Nov. 1483 na str. 230 dí wýslownĕ: In eo tempore non consules, sed seniores dumtaxat electi a communitate praesederunt et rexerunt.

192) Psaní takowé od „Starších a obcí wšech tří měst Pražských,“ daná we středu před sw. Wáclawem (24 Sept.) zachowala se w rkp. Brazydynowě kroniky České w bibliotéce Děčinské w opisu welmi nezprávném; zprávněji podáwá jedno z nich nedatowaný „přípis listu těch bezectných kacéřów Pražan, kteryž sú psali jiným městóm kacieřským, swuoj zrádný skutek oznamujíc, kteryž sú hanebně učinili napřed proti pánu bohu, kněze křesťanské wyhnawše, kláštery zlúpiwše a dobré křesťany zmordowawše, a potom proti králi swému zámku jeho, hradu sw. Wáclawa se zmocniwše,“ (w archivu Třebonském.)

Digitized by Google

mohli sausedy swé; že museli předejíti úklady o bez- 1483
životí od nepřátel nemilosrdných jim strojené; aby Jeho Královská Milost ráčil jim milostiwě wážiti skutek, jenž se stal byl newyhnutelným; že hotowi jsau slaužiti jemu s wětší wěrností, nežli to činili nepřátelé jejich, a naprawiti také, jestliže komu mimo wůli jejich jaká škoda se stala, nadějíce se wždy, že Králowa Milost ráčí je zachowati milostiwě při práwích a swobodách jejich. We psaní, kteréž poslali králi Matiášowi a jiným knížatům okolním, žalowali na wšecka příkoří, která již od drahně let snášeti museli proti práwu, skrze tajná udáwaní a zjewná kacerowání od nepřátel swých, a twrdili určitě, že tito byli se spikli k jejich záhubě. Panu Janowi Towačowskému píšíce prosili, aby co nejdříwe uložil sjezd wšech „ku prawdám božím přichylných," aby na něm potřebu swau oznámíce, srownali se podlé jiných a přistaupili k umluwám společným.[193] Pány pak a rytíře, kteří té doby meškali w Praze, sezwali co swědky k saudu, jejž zawedli nad jatými purkmistry a konšely. Při saudu tom, owšem po předešlém některých mučení, přiznali se prý winníci k aukladům, kteréž byli strojili ke dni 25 září, a zpowídali se i z jiných zločinůw hojných. Odsauzeni bywše k smrti, bez odkladu odpraweni jsau katem nejprw na starém městě purkmistr Jan Klobauk a konšelé Publik, Chánický i Stodola, potom na nowém městě Šimon Měšečník purkmistr a konšelé Truhlička i Kahaun; též na malé straně purkmistr a jeden konšel. Kat, řečený mistr Mates, kterémuž bylo stínati bywalé pány swé, odřekl se prý od té doby hrozného řemesla

193) Dali o tom zprámu w odpowědi Launským dne 2 Oct. dané (MS. Brazydyn.). Psaní králi Matiášowi (dne 28 Sept.) čte se w Korandowě manualníku l. 106.

Digitized by Google

1483 swého. Dále aby prý nebylo hanebné směsice mezi Čechy wěrnými, wypowězeni a wyhnáni z měst Pražských „wšickni protiwníci krwe Kristowy, a zwláště kteří prwé ji přijímawše, potom se jí odpřisáhli a ha-
6 Oct. něli i kaceřowali. Pak dne 6 října obce wšech tří měst bywše pospolu na náměstí starého města, wstaupily w jednotu, a slíbily pode ctí a wěrau pomáhati sobě wespolek proti wšem protiwníkům a nepřátelům bez wýminky; také přiznawše se tudíž k biskupu Augustinowi, wyprawili k němu do Hradce poselstwí s prosbau, aby newáhal usaditi se w Praze. On tedy, byw mezitím s králem již poněkud smířen a tuším i
20 Oct. do rady jeho aspoň dle jmena přijat, přijel dne 20 října i přiwítán w městě se sláwau welikau. Ke zwláštnímu pro Pražany štěstí přestal byl, brzy po zbauření obce, mor w městě jejich docela.

Krále Wladislawa uwrhl přewrat Pražský u weliký zármutek a hněw, ale i w nemalé nesnáze. Mnoholetá jeho péče, zawesti do Pražských obcí poznenáhlu cestau nepřímau a jako newidomě zase staré řády církewní, zmařena byla jedním rázem, a kališnická urputnost pozwedala hlawy mocněji nežli kdy. Mužowé, kteří z oddanosti k němu propůjčili se byli ku prowedení tajných jeho zámyslůw, utrpěli za to žiwoty a statky swými, swoboda náboženstwí byla zrušena, proti moci zákonné postawil se odboj wítězný. Pych takowý žádal důrazné pomsty, aniž mohly dále jak nejwyšší úřadowé a desky zemské, tak i sídlo králowské ponechány býti u prostřed města ke zpauře náchylného. Předewším počaw sbírati wojsko, až do 8000 lidí branných, kázal mu osaditi Kutnau horu, aby obec tamější nenásledowala příkladu Pražského: ale již bylo pozdě, Horníci zawřeli město swé před wojáky, a postawili

Digitized by Google

proti rozkazům i hrozbám takowau sílu, že tito ne- 1484
traufajíce sobě hnáti autokem na hradby městské, ustaupili nazpět do Čáslawě. Tam přišed i král, když Kutnohorští podwolowali se pustiti jej sice k sobě, ale jen s newalným počtem dwořanůw,[194] swolal celý národ do Čáslawi na sněm ke dni 23 října. 23 Oct.

Stawowé, uważujíce důležitost doby, sjeli se tenkráte dosti walně. Král wedl žalobu na Pražany, žádaje na knížatech, na pánich, zemanech i městech rady a pomoci. Na pokoření jejich mocí wálečnau nebylo lze ani pomysliti, když větší polowice sněmu byla w srdci jim příchylna. Oni sami nebyli přítomni, ale knížata Jindřich a Hynek, ku kterýmž byli mezitím wzali swé útočiště, přimlauwali se, aby jim dáno bylo weřejné slyšení. Když po mnohém zdráhání konečně swolil k tomu král, kníže Hynek, jenž již w jeho radě požíwal jakési přednosti, učinil se jako prostředníkem mezi ním a Pražany. Wedl k tomu, aby tito přijedauce do města jeho Kolína nad Labem, jmenowali 18 rad králowých, na jichžto wýpowědi by o wše mocně přestati chtěli. Mezi jmenowanými od nich byli biskup Augustin, knížata oba, Wilém z Pernšteina již nejw. maršalek i Jan z Šelnberka nejw. kancléř, katolíci mírní, pak Jan Towačowský z Cimburka nejw. komorník, Ješek Swojanowský z Boskowic tehdáž pán na Raudnici, a ještě jiných osm pánůw i rytířůw, též

194) O tomto chowání se Kutnohorských dowídáme se jedině ze psaní nuntia papežowa, biskupa Kastelského, jenž z uherského Wyšehradu 25 Oct. 1483 dáwal o něm zprámu (ap. Pray, IV, 169 z rkp. Vatikanské bibl. 3901.) Ostatně připomínáme zde mimochodem, že nedáwno předtím, 22 Aug. 1483, položen w Kutnéhoře základní kámen kostela sw. Barbory posud slawně známého. (Wiz Mikul Dačického paměti, w Časop. česk. Museum, 1827, IV, 79

Digitized by Google

1483 tři osoby stawu městského.[195] Ale sešlo s prostředku toho zase, a wydány od celého sněmu Čáslawského články a wýminky nám již neznámé, kterakby příhoda Pražská naprawiti se měla; jen tolik wíme, že žádáno, aby nejen kněží a mnichowé, ale i katoličtí měšťané předewším zase na swá místa puštěni a ke swým statkům nawráceni byli, potom pak teprw aby kníže Hynek, maje po boku swém, mimo jiné, také wyhnané konšely, zasednul nad Pražany k saudu.[196] Kromě těchto článkůw jednalo se také o pokoru, kterauby Praha králi učiniti měla.

K žádosti Pražanůw složil pan Jan Towačowský celé straně podobojí sjezd do Prahy ke dni sw. Kateřiny (25 listopadu,) aby se uradili spolu: ale dříwe
25 Nov. nežli nastal ten den, uchwácen jest sám smrtí nenadálau. Bolest wšech podobojích rownala se welikosti ztráty, kterauž utrpěli; neboť nejen jeho zásluhy o krále, ale i přednost úřadu a ušlechtilost osobní powahy zjednaly mu byly wšude wliw přewládající.[197] Sjezd wydařil se nicméně tak walný, že mu přičítáno jmeno

195) Z wýčtu dotčených rad královských (we Starých letopisech str. 238) widěti jest, že i tehdáž ještě osoby stawu městského, (zejmena Mikeš z Laun, Welek ze Hradce a Matěj z Chrudimě) zasedaly w radě králově. Páni Trčkowé, jichžto jmen nedokládá letopisec, byli tří: Mikuláš starší († 1509) i mladší († 1516) a Burian († 1522.)

196) Dowídáme se o jednání tomto i o následujícím ze stati, kterau ze sauwěkého rkp. Děčinského dali sme tisknauti w Archiwu českém, IV, 506—508.

197) Jan Towačowský z Cimburka, bratr mladší Ctibora heitmana země Morawské, slawen byl i w sauwěkých písních národních co „muž ctný a rytířský.“ Jmenowal se někdy také Jaroslawem neb Jarošem, a zůstawil po sobě z prwní manželky Magdaleny z Michalowic dwě dcery, (z nichžto starší Anežka wdala se potom 1484 za pana Jindřicha ze Hradce, horliwého katolika,) z druhé pak manželky Johanky z Krajku syna ne-

Digitized by Google

sněmu, a předsedání přišlo na biskupa Augustina. Čteni 1483
tu jsau „artikulowé, kteříž od knížat, pánůw, rytířstwa i od některých z měst podáni byli“ ze sněmu Čáslawského staršim a obcem Pražským, a žádáno rady i pomoci. Zespolka tedy sepsána odpowěd na ně a podána knížeti Hynkowi: Pražané slibowali králi, když přijede zase, wynesti klíče města wstříc a pokleknauti před ním na jedno koleno, i splniti jiné wýminky nám již neznámé; za to slíbili wšiekni přítomní, kromě Horníkůw, Litoměřických a Kauřimských, že nikomu, ani králi, proti nim pomáhati nebudau. Kutnohorští byli tedy již sase poddali se, a král newáhal rozepsati do města jejich nowý sněm ke dni sw. Mikuláše (6 pro- 6 Dec.
since.) Pro neslýchané spausty sněhu tehdáž napadlého sněm tento jen od nemnohých byl nawštíwen: nicméně wysláni z něho někteří páni a rytíři ku Pražanům s oznámením, „že král zawrhl ty prostředky, kteříž od nich podáwáni byli, proto že se zdáli Jeho Milosti k welikému zlehčení a byli posměšni: než že král tak důtojenstwí swého ponížiti ráčil, že se chce s Pražany dáti w saud, i od knížat, pánůw a rytířstwa i měst sprawedliwě rozeznán býti; a což mu koli takowým saudem nalezeno bude, že ráčí přijmauti k sobě i od sebe učiniti, a Pražané aby učinili též; a což se dotýkalo desk zemských, ty aby wen wydány byly a tu složeny, kdežby každý o swé potřeby swobodný přístup míti mohl.“ Starší a obce Pražské odpowěděli na to, že se na to rozmysliti chtějí a s swými přátely poraditi a potom dáti odpowěd. Tak ta wěc stála do roku následujícího.

zletilého Adama. Tato paní Johanka z Krajku, největší patronka Jednoty bratří českých, wdala se w druhém loži za nejw. kancléře Jana z Šelnberka.

Digitized by Google

1483 Za hranicemi krwawá bauře Pražská welikau měla powěst a powažowána drahně za znamení nastáwající nowé wálky náboženské. Papež Sixtus IV nemeškal naléhati na císaře Fridricha, na krále Uherského i Polského a na ostatní knížata okolní, aby wzteklosti kacířské nedali zmáhati se zase, ale zdwihnauce křížowau wálku jako před léty, pospíšili udusiti oheň, pokud nenabude větší síly; o králi Wladislawowi smýšlel již sice dosti příznivě, ale wyhýbal se mu psáti, nazýwaje ho wždy ještě ne králem Českým, ale jen „prworozencem krále Polského.“ [198] Awšak tehdáž ani císař Fridrich, ani král Matiáš nemohli na wálku s Čechy ani pomysliti, majíce dosti činiti proti sobě wespolek; již zajisté r. 1482 wypukla byla nowá i krutější nežli kdy válka mezi nimi, we které Matiáš odjal císaři posléze (1485) i Wídeň i větší díl Rakaus. O králi Kazimírowi proslýchalo se, že utrpěl byl 1483 od Tatarůw znamenitau porážku, a okolní knížata Němečtí byli rádi, že mohli sami požíwati pokoje od Čechůw. Proto marné bylo wšeliké papežowých legatůw usilowání.

1484 2 Febr. Na sněm walný do Kutnéhory ke dni hromnic r. 1484 rozepsaný přijeli také poslowé obcí Pražských, a wšak jen za ubezpečením listy průwodními. Ti žádawše především rady od pánůw, rytířůw a měst strany podobojí na sněmu přítomných, wykládali, proč s králem swým w saud dáwati se nechtěli. „Znamenejme, (tak prawili,) budeli k saudu přistaupeno, nejprwé to, kdo nás sauditi má? že knížata, páni, rytířstwo a mě-

198) Psaní papežowa o té wěci (dd. 4 Dec. 1483 oc.) wydána ap. Theiner, Mon. Hungar. II, 488, 489 a 492. Monum. Polon. II, 228. Dříwe, 17 Apr. 1483, dotazowal se byl u arcibiskupa Ostřihomského na slib manželský, kterýž byl mezi Wladislawem a Barborau Braniborskau od r. 1476 (wiz nahoře.) Monum. Hung. ibid. II, 483.

Digitized by Google

sta. Známá jest wěc, že knížata i páni drží prwní hlas: 1484
welmili nám přejí, můžc rozumíno býti z těch artikulůw a prostředkůw, kteříž nám wydáni jsau.“ Budau prý sauditi nepochybně we smyslu těch samých artikulůw; budauli pak dle znění jejich jak kněží a mnichowé, tak i měšťané odporní zase na místa swá i ke statkům swým puštěni, octnau se i wíra podobojích i žiwoty a statky zase w nebezpečí, a oni připraweni budau i o biskupa, proti němuž prý tak náramně sočí se. Druhé pomysliti sluší, „s kým se sauditi máme? že s králem pánem naším. At každý rozwáží, jeli to slýchané nebo podobné, aby poddaní upřikřili pánu swému aneb jej odsaudili; wždyťby ho snad potom ani za pána míti nechtěli. My se wždy k tomu wolali a ještě se známe, že jsme Jeho Milosti poddaní, a nechceme saudu s ním, jediné at také Jeho Milost ráčí zachowati nás, jakož se jest zapsal.“ Třetí buď powáženo, „kdo se má sauditi? že obce wšech tří měst Pražských, ježto jsau hlawa a stolice králowstwí Českého. Pak bylabily která hanba na hlawu, kterakby údowé státi mohli bez hanby? Nebo Pražských měst zlé a nečest jest wšeho králowstwí hanba; a neřekliby cizozemci, hanba i nečest stala se Pražanům, ale Čechům kacířům.“ K wywezení desk zemských z Prahy také nezdálo se swoliti, protože i stawowé podobojí měli w nich jistoty na swé statky, a úředníci u desk od starodáwna sluli „úředníci Pražští“; nejpodobněji tedy desky zemské w Praze prý chowány býti měly. [199]

Jakowau as radu stawowé podobojí dali za odpowěd poslancům Pražským, domysliti se jest poněkud z podání, kteréž tito potom na sněmu Kutnohorském učinili skutečně, a kteréž starý letopisec líčí slowy ná-

199) Wiz staf již dotčenau w Archivu českém, IV, 506—508.

Digitized by Google

1484 sledujícími: „Pražané podali se králi před oswícenými knížaty a wším sněmem dobrowolně takto, že králi pánu swému chtějí učiniti poctiwost co budau moci nejwětší, když pojede Jeho Milost do měst Pražských; že chtějí wyjíti a pokleknauti na jedno koleno, a klíče i pečeti wynesti, hradu sw. Wáclawa postaupiti, a mnichůw ke sw. Jakubu pustiti, kolikby Jeho Milost míti ráčil; také židům aby nawráceno bylo, u kohožby se čeho doptali, a nápodobně i kostelům raucha mešná neb jiné wěci kostelní; a ti lidé, kteří jsau wyhnáni aneb kteří sami utekli, aby wšickni zase do Prahy přišli, kdyžby král byl w Praze, a kdyžby sadil nowé auředníky, (purkmistry a konšely,) aby ti lidé stáli ku práwu před nimi a odpowídali, kdožby jim z čeho winu dal. A to tak podáwali se: ale král neráčil od Pražanůw toho přijmauti; i rozjeli se z toho sněmu tak.“ [200]

Zachowalo se také prosebné psaní, kteréž Jednota bratří Českých podala králi Wladislawowi a stawům na sněmu tomto. Prosili bratří pro boha, aby ani ze země wyháněni ani w ní pro wíru pronásledowáni nebyli, swůj žiwot pokojný a pokorný líčíce. Prawili, že „zachowáwali poddanost wšem lidem w úřadech postawenýmy žádného nehanějíc ani se rauhajíc komu, ani se s kým swáříc, ale krále w poctiwosti majíc i jiné powýšené lidi, a za ně se také pánu bohu modlíce, aby pod nimi tichý a pokojný žiwot wedauce, tím lépe se w poslušenstwí božím ostříhali. A tak hotowi jsme pánům swým i poplatky a roboty, w čemž kdo kde sedí, zastáwati, a we wšech wěcech, w nichžbychom mohli swědomí dobré zachowati před pánem bohem, chceme jich poslušni býti. Protož Waší Milosti pokorně prosíme, abyste se k nám neráčili míti jako k nějakým

200) Staří letopisowé str. 239—40.

Digitized by Google

nepřátelům swým, ale jako k těm, kteří Waší Milosti 1484
přejí a žádají wšeho dobrého, pod panowáním Milosti Waší se wšemi lidmi pokoj zachowáwajíce. Ač pak kněží prawí na nás, žebychom různici nějakau w lidu činili: tohoť se s pilností wystříháme, poněwadž w jednotu swau nikoho bezděky netáhneme, ani toho, kdož k nám přistaupí, mocí jakau držíme: než komuž se líbí, ten kdykoli chce, odstaupí od nás zase. Kněží také plnau swobodu mají wystříhati lidi před námi, jakož to i činí, dobře wědauce, že s námi nebude množstwí lidu, poněwadž cesta naše jest w potupení, w pohanění i w úzkosti" ac.[201]

Na témže sněmu Kutnohorském, — wyprawuje starý letopisec dále — „swolili se wšecko rytířstwo s městy, aby se zapsali wšickni za jednoho člowěka proti pánům a jim nedali křiwdy sobě dělati, buď o práwa i swobody swé, buď o cla neb jiné wěci. Neb ty časy a ta léta weliké auzkosti činili páni rytířstwu i městům, z jich swobod i práw je utiskujíce. Také proto spolčili se, jestliżeby kdo chtěl kdy táhnauti do země České na záhuby, aby sobě toho wšickni radni a pomocni byli; a také aby se nehaněli ani kaceřowali swětští ani duchowní, než aby w lásce a w jednotě přebýwali w koruně české pod králem pánem swým. A toho na potwrzení a lepší jednotu swolili se wšickni jednostejně, aby sjezdy měli we wšech krajích ten prwní pondělí w postě (8 března,) a k tomu času aby 8 Mart.
se wšickni zobsílali, kteří jsau na tom sněmu u Hory nebyli, aby již tuto byli. A opět walný sjezd k dokonání wšeho toho složili sobě w Nimburce o středopostí" (25 března), — kteryżto wšak potom, k žádosti 25 Mart.
biskupowě a Žateckých, přewеden byl do Prahy. Po

201). W archivu Jednoty bratrské w Herrnhutě, vol. XI, fol. 98, 99.

Digitized by Google

1484 nowých poradách zwoleni jsau wyslanci z rytířstwa i
18 Apr. z měst, aby jeli ku králi po welikonoci (18 dubna) s nowým podáwáním, a wšak o nic powolnějším, nežli bylo prwé. Ba na tom stálo shromáždění celé, že nezachowáli král Pražanům při majestátech od císaře Sigmunda (dne 20 a 22 července 1436) jim daných, oni k ničemuž dále jíti nechtěli.[202]

Totoť jsau poslední zprávy, které nás došly o wyjednáwaní mezi králem a Pražany; pramen, ježto nás o událostech těchto zprawil,[203] wysychá na tomto místě, a nedowídáme se wíce, nežli že téhož léta, w
24 Sept. pátek dne 24 září, „král Wladislaw wzal smlauwu s Pražany, když k němu jezdili do Hory;“ w čem ale
29 záležela smlauwa, nelze nám udati. Pak hned dne 29
Sept. září „přijel král do Prahy, a Pražané wšecky obce wyšly proti němu s korauhwemi; a pod nebesa wzat jest i weden do Prahy poctiwě. Kněz biskup také za ním jel až do dwora, a tu král měl se k němu uctiwě, dal mu swobodu po wšem králowstwí i majestát na to učinil. A také Jeho Milost konšely sadil w pátek
1 Oct. dne 1 října na starém i na nowém městě. Toť tak jest se stalo k budaucí paměti při té baurce, že přišlo ke wšemu dobrému; z čehož buď pánu bohu chwála na wěky.“ Z pozdějších akt dowídáme se, že w dotčené smlauwě s Pražany některé wěci zůstaweny byly na mocné rozeznání jistých osob, o kterémž ale také dále nic určitého není wědomo.

202) Staří letopisowé str. 240, 241.

203) Jest to zwláštní pamětní spis některého měšťana Pražského, kterýž o událostech r. 1480—1484 psal saucasně duchem poněkud oswícenějším, a jehožto text jen w rkp. L. a M starých letopisůw se čte. Při poslední zprawě od 18 dubna 1484 dokládá: „Pak co za odpowěd dá král, a přijmeli to podané,

Digitized by Google

Mezi písemnostmi té doby prošlými nalezli sme 1484
tři listiny nedatované, kteréž ale obsahem swým do roku 1484 padati se zdají, ač nelze rozhodnauti, zdali wydány byly před smluwau královau s Pražany, neb po ní, aneb snad i saučasně wedle ní.[204] Obsah jejich ale jest welice důležitý pro poznání tehdejšího stawu wěcí, a zwláště poměrův, kteří panowali mezi stawy panským, rytířským i městským. Jisté jest, že král Wladislaw r. 1484 w měsících máji, čerwnu i čerwenci nepřestáwal wolati k sobě do Kutnéhory sněmowníkův strany obojí, wždy usiluje o jejich mezi sebau narownání: ale páni Jan Zajíc z Hasenburka, Jaroslaw ze Šternberka, Bohuslaw ze Šwamberka i Wok z Rosenberka namítali, že jim nebezpečno bylo jezditi do Kutnéhory, kdežto lid wždy prý na baurce stál: neb poněwadž prý poddaní někteří odwážili se tak welikých wěcí proti králi pánu swému, žeby také proti nim též učiniti mohli.[205] S druhé strany obnowowán ještě 25 25
září 1484, (ač neníli to datum mylné), zápis mezi pod- Sept.

to bude napsáno opět pořád.“ Spisowatel wšak nedostál slowu, nepokračowaw dále w díle swém.

204) Wydali sme trojí tu písemnost w Archivu českém, V, 389–398, a doložili w poznamenání swé dřiwější domnění, že náležejí do některého z r. 1478—1482, a že jak obsahem, tak i časem jsau sebe blízky. Sauwislost wšech tří zápisův pojišťuje se stejností úwodu w prwním i třetím, a odpowědí danau we třetím na „ceduli“ stawu městského, t. na slowa o třetím jeho hlasu, že „při čemžby nebyli, toho také nebyliby powinni pomáhati“ (str. 394—397.) Nyní poznáwáme určitěji, že listiny ty padají do r. 1484, předcházejíce úplné narownání r. 1485 (Mart.)

205) W archivu Třebonském nachází se několik psaní mezi Wokem z Rosenberka i Bohuslawem ze Šwamberka od 31 máje do 17 Juli 1484 o wěci té prošlých. Tam prawí pan Bohuslaw: „Kněz Hynek nynie, wiete sami, jako řkúc wšecky krále JMti wěci jedná, a Horníci jsú k němu příchylni“ &c.

Digitized by Google

1484 obojími „o hájení práw a sprawedliwostí swých,“ dle obsahu a formy již od několika let w obyčej wešlých, kdežto auplná ještě jednomyslnost šlechty podobojí se stawem městským jewila se w usnešení následujícím: „Jakož od starodáwna města Pražská i jiná wšecka města králowská při jednání wěcí obecních u krále pána našeho i wšeho králowstwí při hlasu třetím zachowáni byli: jestliže by je kdo od toho utisknauti chtěl, my jich nikoli opustiti nemáme, než jim radni a pomocni býti máme, aby tak zachowáni byli při třetím hlasu, jakož sú je předešlí králowé zachowáwali.“[206] Nelze nám smířiti odporůw těch: ale buď jak buď, to wždy patrné jest, že konečné smíření králowo s Pražany značí právě tak, jakož i dotčené tři nedatowané listiny, rozhodný a šťastný obrat wěcí k lepšímu.

Prwní listina jest zápis ku pokoji a k jednotě obau stran, Římské a podobojí, a to na 32 let, we smyslu námluw na počátku r. 1483 činěných, a pod pokutami určitými. Kompaktata s koncilium Basilejským i s císařem Sigmundem měla w celém swém znění zachowáwána býti skutečně, a strany obě měly společně o to státi při otci swatém, aby je při nich zůstawiti ráčil; kdekoli kněží podobojí wypuzeni byli w době nowější, jako w Rokycanech a Bílině, měli zase uwedeni býti, a také naopak, jestliže kde wytištěni jsau kněží pod jednau; zápisowé a záwazkowé stranní měli wšickni minauti a napotom nebýti obnowowáni; aby ku práwům a saudům zemským konečně

206) Wiz Archiv český, IV, 508—512. Možné jest, že zápis ten náleží ke 27 Sept. 1483, jakož chyby takowé w listinách nezřídka se přiházíwají. Také co Lupač uwodí ke 20 Oct. 1484, náleží k r. 1483.

Digitized by Google

přistaupeno býti mohlo dána králi moc, rozsauditi spor 1484
o sedání w lawicích mezi stawy panským a rytířským sprawedliwě; ku prowedení nápraw potřebných přidáno radě králowské s každé strany osob šest atd. Zápisu toho wyhotoweny a pečetmi opatřeny pospolu tři listy, jeden pro krále, a dwa pro strany obě; i ačkoli wydán byl od krále i od stawůw we jmenu celého králowstwí, měl předce ještě i přiznawacími listy nepřítomných, i schwálením nejprw příštího sněmu walného stwrzen býti.

We druhém nedatowaném spisu čili „ceduli“ wyloženi jsau podrobně článkowé sporní a stížní obsahu politického, které wedli stawowé proti sobě wespolek. Šlechtici žalowali na města, že jim nechtěla dáti kupowati u sebe domůw, ani dowoliti, aby lidé stawu rytířského bywali na králowských richtách w městech; že když se strhly nějaké půtky w městě, měšťané zatýkali a žalařowali pro ně zemany; že požíwajíce hojných cel, ani neoprawowali silnic, ani nechowali těch lidí, kteřížby zloděje zdwihali dle řádu; že překáželi swobodě trhůw městských, usilujíce o monopol zboží do měst wezených a požadujíce tržné od lidu selského; že zdražowali u sebe slady a piwa i wšeliké jiné wěci atd. Naproti tomu staw městský kladl žádosti a stížnosti swé we smysl následující:

1) „Jakož od starodáwna při sněmích obecních bywal pánůw hlas prwní, rytířstwa hlas druhý a měst Pražských i jiných hlas třetí, při tom žádáme zachowáni býti, aby nic se nezawíralo, lečby wšichni hlasowé tři spolu se na jednom úmyslu sjednali a swolili; nebo což z jednostejné wůle předsewzato bude, k tomu budeme wšichni wěrně raditi a pomáhati, a k

Digitized by Google

1484 čemužbychom neswolili, toho bychom nebyli powinni pomáhati.“

2) „Městům obtížná jest wěc a o to částí pokřikowé se dějí, že někteří páni a rytíři dělají slady a waří piwa na prodej, a na zboží swá z měst piw woziti nedopauštějí, wkračujíce měšťanům w jich živnosti a obchody.“

3) Pražanům sice nebrání se kupowati statky po zemi a klásti sobě do desk zemských, ale jiným městům činí se w tom překážky proti obdarowáním, jež mají od králův, a proti obyčeji dávnímu: pročež že žádají zachowány býti aspoň při nálezu roku 1454, aby s powolením královským takowí zápisowé jim šli do desk.

4) Také žádají města, aby o wěci a grunty městské nebyla potahována k saudu zemskému.

5) Aby nebylo wysazováno krčem, trhův ani cel nowých, jak po zemi tak i po wodách, a nově zřízené aby zase zrušeny byly atd.

Třetí nedatowaná písemnost podáwá wýpověd rady královské we wěcech těchto sporných, směřující téměř weskrze proti žádostem stawu městského. Nejprwé stwrzuje se pokoj mezi stranami uzawřený, jakož nahoře wyloženo. Potom o pikhartech t. j. o Jednotě bratří českých takto se nařizuje: „aby byli wybráni mistři obojí strany (Římské i kališnické) lidé učení a a w písmě dospělí, a před královau radau aby jim slyšení wolné a swobodné dáno bylo; a což pokáží ze zákona božího a z písem doktorův swatých, žeby z wíry držáno býti mělo, při tom mají zůstaweni býti; pakliby písmem swatým byli přemoženi, mají skutečně naprawiti; pakliby swéwolně naprawiti nechtěli, nemají nikde w královstwí Českém býti trpeni.“ „A

Digitized by Google

což se hlasu dotýče třetího, ku kterémuž se města 1484
právo míti prawí, při tom král a rada jeho takto wypowídají: že Pražany a města ráčí zachowati při tom, čehož od starodáwna požíwali, pokudž to řádně okázati mohau. Než jakož jsau položili na swé ceduli, při čemžby nebyli, žeby toho také nebyli powinni pomáhati, tu se JMti králi zdá, že sau to hrubě předsewzali: neb města wšecka jsau komora JMti, a wíce jsau JMti powinni, nežli páni a rytířstwo swobodné; protož že mají poslušni býti rozkazůw JMti, hlasem třetím se newymlauwajíc w těch wěcech, we kterýchž jim hlas ten nepřísluší." Co do sladowen a piwowárůw, okážíli města právo swé k nim wýhradné, že budau při něm chráněna; než jakož žádala o hledání potřeb swých na Karlšteině: král že byl tam před nedáwnem, maje při sobě znamenitý počet pánůw i rytířstwa, a tu že wšickni listowé byli zohledowáni, ale že nic nalezeno není, coby dotýkalo měst tohoto králowstwí a jejich swobod; i kdyby co ještě bylo takowého nalezeno, buď málo nebo mnoho, ježtoby k jejich potřebě slaužilo, žeby toho ani král, ani páni a rytířstwo před nimi tajiti a kryti nechtěli. Dále činí se některá ustanowení w příčině kompetence saudní, městům owšem málo přízniwá, i dotýká se také otázky o lidech poddaných, a nařízení o nich sněmu Swatowáclawského r. 1479. Prawí se, že „ačkoli města sau byli počali tomu odpírati, wšak potom s dobrým rozwážením přistaupili k tomu, že kdyžby kdo nalezl člowěka (poddaného) swého kde w městě, že může požádati o wydání jeho, a kdyžby mu odepřen byl, pohnati proto k saudu," dle zůstání obecného; protož nařizuje se, aby w té wěci tak se chowáno bylo, jakož prwé swoleno jest.

Digitized by Google

1484 Wyswitá z wýpowědi této, což owšem i w celé mnoholeté hádce a rûznici konstatowati lze, že stawowé již tě doby dokládali se obojí studnice práwa, přirozeného totiž i positivného: ale kdežto šlechta i zemané, co lidé swobodní, užíwali pro sebe weškerého práwa dle rozumu, naproti tomu městûm a lidem poddaným nepřičítali wíce, nežli co jim z milosti propûjčeno a písmem pojištěno bylo. Dle zdání šlechticûw mohli tedy oni, co swobodní, přidáwati neb ujímati práw swých a twořiti je sami dle potřeby: ale města i lid ostatní neměli w ničem práwa wlastního, a měli obmezowati se w kruhu tom, který jim wyměřen byl shůry. Druhý skutek jewí se neméně patrně, že král Wladislaw osobně přidáwal se k náhledûm šlechtickým. Nám pak nelze stanowiti, ano jest pochybné, uznáwalali města w ústawních otázkách těchto kompetenci rady králowské.

Ještě k roku 1484 náleží, co kroniky naše wyprawují o úmyslu krále Wladislawa, nebydliti déle na starém městě, ale přenesti stálé sídlo swé na hrad Pražský. Když totiž wrátil se do Prahy, přijeli také někteří z těch, kteří byli prý dali příčinu k lonské baurce, jako jistý Ocásek, pro něhož i wznikl rozbroj w obci, tak že se i král tomu diwil a se bál. Proto nechtě prý wíce we dwoře králowském (u Prašné brány) bytu míti, hned myslil aby hrad oprawen byl; zwláště poněwadž prý nějaký saused nowoměstský, wyskočiw ze swého domu na příkopy a zlořečiw, napínal kuši, an král ze dwora na to hleděl, a přikládaje šíp wolal: wydejte nám ty zrádce! Awšak příhoda ta bezpochyby newzbudila teprw úmyslu dotčeného, nýbrž urychlila jen jeho prowedení. Když pak král bydlil na hradě, nemohlo překážeti se, aby také desky zem-

Digitized by Google

ské a úřadowé králowští wůbec za ním tam přenešeni 1484
nebyli.[207] Té doby tedy počata byla stawěti se a r. 1493 dokonána mistrem Benešem Launským ona Wladislawowa síň na hradě Pražském, kteráž i podnes slyne co jeden z nejzdařilejších pomníkůw staročeské architektury.

Weliký sněm celého králowstwí w Kutnéhoře dne 1485
13—20 března 1485 odbýwaný stanowil prawau epochu 13 Mar.
w dějinách českých XV století. Po nesčíslných rozbrojích a půtkách krwawých, ku kterýmž náboženské horlení zawedlo bylo předky naše; po žalostném aupadku mocné někdy a slawné koruny České, a pohanění nekonečném národu, kterýž prwní odwážil se byl wzepříti se proti wšemohauci hierarchii středowěké: — ze spukřelé takto půdy wykwetl konečně utěšený kwítek nowowěké oswěty, snášeliwosti a lásky křesťanské, — zásada to státoprávně wynešená i uznaná, že každý člowěk má i může hledati spasení duše swé tam, kam ho wede wlastní dowěření a swědomí, jinému w tom nic nepřekážeje, aniž jej proto haněje aneb utiskuje. Zásadu tu wyslowil sněm několikráte bez pochybowání a obmezowání wšelikého; ona swítila mu a wedla jej w ustanowenich podrobných, dle nichž netoliko strany obě samy požíwati měly auplné rownoprávnosti, ale dopřáti jí také swým poddaným, z nichž ani podobojí od Římských, ani Římští od podobojích pánůw swých neměli napotom trpěti příkoří, překážky ani ujmy nižádné; kazatelé měli obmezowati se na hlásaní slowa božího a horliti jen proti hříchům, nikoli

207) Hájek a po něm jiní, twrdí, že přenešení desk zemských z dworu králowé na starém městě do hradu Pražského stalo se teprw Dec. 1512.

Digitized by Google

1485 proti jinowěrcům, aniž těchto nutkati jakkoli, tajně nebo zjewně. Kdokoli proti tomu zawiní, má považowán býti jako rušitel obecného dobrého, swornosti a pokoje, jako zprotiwilec krále pána swého i obce králowstwí Českého; a neoprawíli dle nálezu králowa i 24 osob k němu na to přidaných, má cti své odsauzen býti a trpěti pokuty náležité. Kompaktata stůjte w moci swé, tak jakož znějí sama w sobě; a budeli se zdáti straně podobojí, učiniti o ně poselstwí k otci swatému, mají jak král tak strana pod jednau přičiniti swau pilnost a péči, aby to dosaženo bylo, čehož žádati budau. Smlauwa ta trwej 31 let od té doby pořád zběhlých.[208]

Welice litowati jest, že o celém tom sněmowání a účastnících w něm nezachowala se, kromě sněmowního zápisu samého, ani sebe menší zpráwa podrobná:[209] nemůžeme tedy udati, kterým osobám přísluší hlawně zásluha konečného toho upokojení země w ohledu náboženském. Neb od té doby zmizely s popředí dějin českých na mnohá desítiletí, ne sice nechuti, alespoň zjewné spory a půtky náboženské. Nelze nezpozorowati, že král Wladislaw, zmařené wida mnoholeté

208) Snešení sněmu tohoto Kuthohorského wydali sme ze starých pramenůw w Archivu českém IV, 512–516, a úplněji zase V, 418–427. Lhůta 31 let w něm několikrát postawená potwrzuje domnění naše, že zápisowé nedatowaní obsahu podobného, w nichž o 32 létech řeč jest, náležejí skutečně do předešlého r. 1484. Doložiti zde sluší, že dekrety sněmu 1485 o swobodě náboženství před dojitím lhůty 31 let nejen zase potwrzeny, ale na wěčné budaucí časy za platné prohlášeny jsau, a sice sněmem 28 Apr. 1512; jakož pak uwodí se napotom we wšech zřízeních zemských až do r. 1627.

209) Následkem toho důležitý sněm ten zůstal historikům českým až podnes téměř cele neznámým, ačkoli již i Kuthen i Hájek byli se ho krátce dotkli, každý dle spůsobu swého.

Digitized by Google

úsilí swé, kterým papeži zawděčiti se a od něho plné 1485
uznání královského titulu swého získati nadarmo se snažil, odřekl se jeho napotom a nastaupil dráhu pokoje srdcem upřímým; i není pochyby, že jeho sklonnosti hlawně děkowati bylo za blahodárné to dílo. A wšak pokud nám smýšlení čelnějších osob onoho wěku známo jest, můžeme právem domýšleti se, že často jmenowaní páni Wilém z Pernšteina i Jan z Šelnberka, jichž obau manželky až i k Jednotě bratří českých byly náchylny,[210] užili před jinými w tom směru welikého wliwu swého jak na krále, tak i na stawy, podporowáni snad i knížaty Jindřichem a Hynkem. A také není nepodstatné domnění, že páni strany Římské uznawše, kterak nemožné bylo prowedení záměrůw jejich politických, pokud ohledy náboženské pautaly většinu rytířstwa k stawu městskému, odhodlali se ku powolnosti tím snadněji, čím méně zbýwalo čáky, po Pražském přewratu r. 1483, žeby nabyti mohli předešlé nad podobojími přewahy zase.

Rozličné byly prostředky, kterými přední údowé stawu panského usilowali na témže sněmu Kutnohorském roztrhnauti swazky mezi rytířstwem podobojím a městy, a přiwábiti celý onen staw k sobě: prwní bylo slawné uznání nejwyšší autority starodáwního práwa i saudu zemského, ku kterémuž zawazowali se tudíž páni a rytířstwo s jedné a města s druhé strany; druhé bylo konečné zrušení a zničení wšech dosawadních spolkůw a zápisůw stranných, s jedinau wýminkau té smlauwy, kteraužto král uzawřel byl s Pražany; třetí a nejmocnější bylo podniknutí rozsudku

210) Manželka prwního byla paní Johanka z Liblic, druhého Johanka z Krajku, dříwe prowdaná za Jana Towačowského z Cimburka.

Digitized by Google

1485 20 Mart. králowa ode dne 20 března, kterýmž dáwný spor o sedání w lawicích urownán byl w ten spůsob, že jako za císaře Sigmunda, mělo w nejwyšším saudu zasedati 12 pánůw a 8 zemanůw přísežných, kromě auředníkůw; že nálezowé a wýnosowé téhož saudu měli se díti pokaždé dwěma pány a jedním wládykau, a wšak wždy s označowáním stawu každé osoby; relatory ke dskám že mohli býti, wedle pánůw, také ti z rytířstwa neb ze wládyk, kteří zasedali w saudu, aneb i sice byli přísežné rady králowy. Co do úřadůw mezi stawy panským a rytířským potud sporných stalo se opatření jen prozatímní a poněkud i wyhýbawé, jakož wůbec celý ten rozsudek králůw měl platnost míti jen na tři léta, tak aby strany obě, najdauli mezi tím dostatečnější důkazy a jistoty práw swých, jich ještě požiti mohly.

Stalo se na témže sněmu ještě i wíce uzawření, a wšak menší wáhy, tak že jich můžeme pominauti mlčením. Když rozcházeli se sněmownici, mohli dáwati sobě swědectwí, že dokonali dílo dobré, odklidiwše dáwné a těžké záwady we společenském žiwotě národu a klestiwše cestu dalším prospěchům wšestranným.

Digitized by Google

ČLÁNEK PÁTÝ.

POROBENÍ LIDU SELSKÉHO. SMRT KRÁLE MATIÁŠE.

Prawidelný staw země; saud zemský a páni Šlikowé. Wolení Maximiliana na králowstwí Římské; sjezd králůw Matiáše i Wladislawa w Jihlawě. Nález 14 března 1487 o porobě lidu selského. Poměry církewní: nowá sekta, poslušenstwí w Římě, biskup Augustin, jednota bratří českých a wypowězení jich do Multan. Král Matiáš a syn jeho Jan Korwin; knížata Minsterberští a Jan Zahaňský; bitwa u Thomaswalde; drawčí smlauwy. Rozpřátelení se Wladislawa s Matiášem a obrat politiky české. Matiášowa churawost a smrt.

(R. 1485—1490.)

Dějiny národu českého, po šťastném ukončení sporůw náboženských, zjinačily značně twárnost swau. Smlauwy s králem Matiášem r. 1479 dokonané pojistily Čechům pokoj od nepřátel zahraničných: úchwaly sněmu Kutnohorského r. 1485 zjednaly jim i uwnitř země mír a swornost. Od té doby, ačkoli učenci neustali w polemice nikdy, mezi wyznawači církwí pod jednau a pod obojí newyskytlo se wíce krutého boje a záští; jen nowých sekt se zjewení a pokroky, zwláště jednoty bratří českých a později reformace německé, mohly nápotom dáti ještě podněty ke sporům o ná- 1485

Digitized by Google

1485 boženstwí. Požíwajíce takto auplného pokoje wně i doma, mohli Čechowé obrátiti wšecky síly a snahy swé k uměním míru, a zmáhající se co rok zámožnost lidu nejen swědčila o prospěchu orby, řemesel i obchodu, ale wedla také k nowému pučení a kwětu na poli duchownim, ke zmáhání se nauk, literatury a krásoumy w lůně národu; zawítala konečně i humanistická studia hojněji do země, zwláště skrze ušlechtilé snahy mladého a welice nadaného šlechtice Bohuslawa Hasišteinského z Lobkowic a jeho přítele i saupeře Viktorina Kornelia ze Wšehrd; a co prawí umělci počali slynauti zwláště we stawitelstwí mistr Beneš Launský
6 a Matěj Rejsek. Když pak dne 6 června 1485 obno-
Juni wena, po téměř dwacetileté přestáwce, prawidelná opět zasedání nejwyššího zemského saudu w Praze, nescházelo w ústrojí státním a w institucech politických nic, čehoby prawý starý Čech ke blahu a rozkwětu swé wlasti byl dále pohřešowati a požadowati uměl.

Král Wladislaw powolal, kromě nejwyšších auřednikůw, Jindřicha ze Hradce nejw. komorníka, Půty Šwihowského z Risenberka nejw. sudího a Jana z Raupowa nejw. písaře, kteří z auřadu swého sedáwali „w lawicích“, do zemského saudu za saudce ze stawu panského pány: nejw. purkrabí Jana Jence z Janowic, knížete Jindřicha z Minsterberka, Woka z Rosenberka, Jana Zajíce z Hasenburka, Jana z Šelnberka nejw. kancléře, Buriana z Gutšteina, Jiříka Berku z Dubé a z Lipého, Sigmunda z Wartenberka na Děčíně, Jana ze Šwamberka mistra Strakonického, Albrechta z Kolowrat na Nowém hradě, Zdeňka Kostku z Postupic a Buška z Žeberka i z Plané; ze stawu rytířského následující osoby: Mikuláše mladšího Trčku z Lipy a Lipnice, Jaroše Stranowského ze Sowojowic, Jana Malow-

Digitized by Google

ce z Pacowa, Stibora z Wolfšteina, Albrechta Ojíře z 1485
Očedělic, Mikuláše ze Sedražic, Albrechta z Leskowce na Cerekwici a Smila z Janowic a z Risenberka. Tento byl wýbor mužůw předních, kteří rozhodowali napotom o záležitostech wlasti netoliko saudních, ale i politických.

Kromě saukromých při nesčíslných, čekawších na rozřešení, nahromadilo se bylo i jiných poměrůw weřejných drahně, ku kterýmž pozor a činnost obnoweného kollegium obraceti se měly. Předewším zmatek nastalý w penězích požadowal opatření důkladného. W čem záležel, jewí se dosti zřejmě ze psaní krále Wladislawowa, daného 12 srpna Kutnohorským, w 12 Aug.
němž dí, kterak w Praze zjewně prý se mluwilo, „že wy nadělawše u Hory peněz, sami jich bráti nechcete.“ Stížnosti wedeny zejmena, že tehdejší kanon mincowý, zlatí Uherští, (asi nynější cís. dukáti,) počítáni groši českými příliš wysoce, (t. j. že raženi grošowé chatrného zrna,) penízowé pak wydáwáni tak špatní, že jich lidé w ceně určité bráti se zdráhali. Není pochyby, že w těchto i pozdějších létech na Kutnéhoře jak při dolowání, tak i při mincowání wůbec nepanowala bezauhonná zpráwnost; jednotliwí mincéři a měšťané bohatli nad míru rychle, ježto král wězel bez přestání w nedostatcích. Zawedená o to wyšetřowání a následky jejich ani nám dosti známy nejsau, aniž zde podrobně wykládány býti mohau; dotkneme wšak časem swým o baurech, které z toho tytýž se rodily. Nyní usauzeno jen, se schwálením sněmu dne 11—13 13 Oct
října, že zlatý uherský měl brán a placen býti tehdejšími 29 groši českými, zlatý rýnský 21½ groši; penízowé dosawadní zrušeni naprosto a ustanoweni za ně haléři, jichžto 14 mělo jíti za 1 groš, nowě pak zara-

Digitized by Google

1485 žení penízowé měli rownati se dwěma haléřům. Takto zákonem uznána byla devalvace mincí tehdáž w oběhu bywších. Zapowídán také nowý spůsob lichwy, že wěřitelowé při půjčowání peněz, mimo zákonní desítipercentowé auroky, wymiňowali sobě také zwláštní ještě k tomu dárky wšeliké. [211]

1486 Pro samostatnost českého králowstwí bylo ne bez důležitosti také dwojí usnešení, které nejwyšší saud zemský, wždy we srozumění se sněmem, w roku následujícím (1486) ustanowil za zákon. Prwní, ode dne 17 Febr. 17 února, týkalo se odcizowání jednotliwých panstwí, hradůw, twrzí a statkůw od země, prodáwaním jich aneb jakýmkoli postupowáním do rukau cizozemcůw. Proti tomu horlil byl někdy předewším důkladně císař Karel IV, ale nařízení jeho upadla byla w nepamět již u wlastních jeho synůw. Nyní spomenuto si na ně zase a ustanowěno, aby žádný majitel zboží a statkůw buďto swobodných, buď manských aneb zápisných, nepostupowal jich jakýmkoli titulem a právem cizozemci kteréhokoli stawu a národu, bez powolení zwláštního králůw Českých; tito pak že „neráčí a nemají k takowým wěcem nižádného powolení dáwati bez rady zemské.“ Kdokoli proti tomu co učiní, ztratí čest a bude wypowězen nawždy ze země; cizozemec pak kterýkoli by přes ten nález co takowého koupí, dáním, zástawau neb směnau k sobě přiwedl, má to ztratiti a statek jeho k obecnému dobrému konfiskowán býti. Awšak budeli který cizozemec chtíti s powolením královským

211) Psaní král. dne 12 Aug. 1485, orig. w archivu Kutnohorském. Zápis sněmu Swatowáclawského r. 1485 o minci w Archivu česk. IV, 516. Voigt Beschreibung der Münzen, II, 338. We starých deskách zemských zápis dně 11 Oct. 1485 stál Secundo Andreae, N. 11.

Digitized by Google

uwázati se we statky w Čechách, „má napřed ujistiti, 1486
aby žádného jiného pána dědičného neměl, nežli krále Českého korunowaného, a we wšech powinnostech aby se srownal s obywateli země české. Toto wšak znamenitě se wyměňuje, že obywatelé markrabství Morawského, ani jiných zemí obywatelé, kteříž jsau dědičně a wěčně ku králowství Českému připojeni a wtěleni, ti za cizozemce w Čechách se nepokládají.“ [212]

Druhý úsudek týkal se rodu a panstwí pánůw Šlikůw, a byl jako následek a wywod z ustanowení prwního. Připomenuli sme již při r. 1471 o neobyčejné pánowitosti bratří Mikuláše, Jeronyma i Kašpara, synůw někdy Matauše Šlika z Lažan, kterak usilujíce o rozšíření a upewnění práw i panstwí swých, upadali w hojné rozepře se sausedy a poddanými swými. Oni neopominuli také sporu mezi Wladislawem a Matiášem nadužíwati wšelikými spůsoby ku prospěchu swému; a nejbližší cíl jejich byl ten, aby rozlehlá panstwí w Chebsku a Loketsku, která drželi jmenem zástawy od koruny české, proměnili w dědictwí spupné. Když město Loket r. 1476 wyhořelo, páni Šlikowé s pomocí pánůw Sigmunda ze Šwarcenberka i jiných ztekše je nenadále (30 září 1476) a wypudiwše odtud protiwné sobě měšťany, donutili wšecky tam zůstalé přisahati jim poddanost dědičnau; krále Wladislawa přidrželi se tehdáž i proto, že jim ho méně báti se bylo, nežli Matiáše. Ale hierarchie Římská neráda showíwala komu, aniž dala se lehce uchlácholiti; nejprw starý bikup Wratislawský Rudolf sklíčil je klatbau, a když pomo-

212) Zápis o tom z desk zemských (III Andreae, B. 1,) tištěn w Archivu česk. IV, 517, též we Zřízení zemském r. 1500, §. 412 str. 191—193.

Digitized by Google

1486 cí mocných přátel obdrželi skrze opata Grünheimského absoluci z Říma, papež Sixtus IV, na opětowané žaloby a naučení strany protiwné, 25 čerwna 1483 dal je do klatby zase. Ba i král Wladislaw, poučen byw pány z Plawna o pychu jejich, w dubnu 1483 počal byl nastupowati na právní proti nim cestu, a pohnal nejprw měšťany Loketské k odpowídání za jejich poddaní se Šlikům: a wšak známé toho léta události byly tuším příčinau, že pustil wěc tu zase z mysli. Páni Šlikowé nalezli konečně nowý spůsob, wyváznauti z právních nesnází: dali sobě padělati několik listin, jimiž císař Sigmund uděliti měl rodu jejich drahně immunit, práw a předností dotud neslýchaných. Takž pan Jeronym Šlik, když pohnán byl opět k saudu zemskému w Praze 1486, chtěl toho zniknauti okázáním majestátu Sigmundowa, daného někdy Kašparowi Šlikowi a bratřím jeho z moci prý císařské, aby nebyli powinni státi k jinému saudu žádnému, nežli před osobau císařowau, aneb komuby císař wěc jejich poručil zwláště. Páni saudcowé zemští neuměli popírati prawosti diplomu jim předloženého: ale shledali w něm, „že ta milost, což se toho saudu zemského dotýče, nebyla dána nežli Kašparowi a jeho bratřím;“ protož král a saudcowé zůstawili Šliky při wšech obdarowáních jejich, „pokud nebyly k ujmě a ke škodě swobod a práw králowstwí Českého, kteréž jsau starší a prwnější, nežli obdarowání Šlikům. A poněwadž králowé Čeští nikdy té swobody neužíwali ani užíwají, by ku prawu zemskému státi neměli: také císař Sigmund té swobody nikomu dáti jest nemohl, proti řádu a swobodám
10 králowstwí Českého.“ Nález ten stal se 10 března 1486
Mart. a pojat později také do zřízení zemského (1500, §. 10.) Jím zaražena mocně snaha, owšem nejediná aniž po-

Digitized by Google

slední, proměniti některé kraje české w držawy swa- 1486
té Římské říše. [213]

Ale poměr králowstwí Českého k říši Německé octnul se právě té doby w nejživějším přetřesu a sporu, když wolen na králowstwí Římské Maximilian, syn císaře Fridricha. Od věku Karla IV králowé čeští stali se byli sami panowníky německými; a když r. 1400 ssazením krále Wáclawa s důstojenstwí říšského nastaly poměry nowé a nepřátelské, wítězstwí českých husitůw brzy uwedla obapolné odcizení takowé, že kurfirstowé přestawše dáwno wolati krále Českého do swého kollegium, ignorowali postawení a práwo jeho w říši tím raději, čím větší ono, w běhu wěkůw, stalo se bylo anomalií. Neb nehledě na to, že země i národ český nepowažowali se od jakživa nikdy za poddané aneb za příslušníky říše, také král český, jenž co do swé osoby skutečným byl audem jejím, nedal se nikdy a nikterak nawesti, aby přispíwal zároweň jiným knížatům k nešení společných břemen, aneb aby uznáwal moc zákonůw a dekretůw říšských nad sebau. Celá tehdejší powinnost jeho k říši záležela w postawení jistého počtu oděncůw ku průwodu císaře jedaucího na korunowání do Říma, i w účastnění se osobním neb skrze náměstka we dworech císařských, kdykoli rozepsáni byli do Normberka neb do Bamberka: což obé, když přestalo i korunowání císařůw w Římě,

213) Registra král. saudu komorního z té doby (w Českém Museu) zachowala mnoho nálezůw we wěcech Šlikowských. Srwn. Chronik der Stadt Elbogen von 1471—1504 (MS.) Klatební bulla Sixta IV ode dne 25 Jun. 1483 (ne 1484) tištěna in Theiner monum. histor. Polon. II, 223—6; cf. Teleki, XII, 429. O padělaných privilegiech Šlikowských wiz také Kasp. Graf. Sternberg Gesch. d. böhm. Bergwerke, I, 313 fg.

Digitized by Google

1486 i slawení starých dworůw císařských wůbec, upadalo samo sebau w niweč. Naproti tomu chováno práwo tím znamenitější, že když nastáwalo wolení krále Římského, králowé čeští prowozowali w něm wliw a hlas, jestli ne rozhodný, aspoň nad jiné důležitý. Císař Fridrich u wysokém jsa stáří, přál sobě míti syna Maximiliana, nyní wéwodu Burgundského a Brabantského, ne tak za pomocníka jako za nástupce w říši. Králůw českých bylo nyní dwé, obau od císaře uznaných, ale jemu téměř stejně nemilých, ačkoli na Matiáše, co uchwatitele země Rakauské, wíce se hněwal; postawení wšak kurfirstské postaupil byl Matiáš Wladislawowi, co držiteli hlawní země koruny České. Ucházeje se tedy císař u kurfirstůw o hlasy pro syna swého, nejen pominul krále českého zaumysla, nýbrž byl tuším i knížatům příčinau, že neobrátili k němu zřetele swého. Uložil byl do Frankfurta w postě 1486 walný sněm říšský, a teprw když knížata se byli sešli, oznámil jim přední žádosti swé, aby wolili Maximiliana za krále a pomáhali proti Matiášowi Uherskému i proti Turkům. Při wolení tedy 16 února we Frankfurtě a korunowání w Cachách 9 dubna mlčelo se o kurfirstu českém, jakoby ho ani nebylo. Starý Albrecht Braniborský byl tehdáž již těžce nemocen a umřel tudíž we Frankfurtě již 11 března; také Arnošt Saský nepřečkal ho dlauho, an zemřel 26 srpna 1486. Mimochodem podotýkáme, že teprw o rok dříwe (1485) bratří Arnošt a Albrecht učinili byli mezi sebau onen rozdíl zemí Saských, který mezi potomky jejich trwá i podnes.

16 Feb. 9 Apr. 11 Mart. 26 Aug.

Pominutí a wylaučení hlasu českého we wolbě Maximilianowě powažowali nejen král Wladislaw, ale i národ český za urážku; těžce nešeno, že Němci

Digitized by Google

mimo wšeliké křiwdy a potupy, jež činili Čechům, 1486
hledali také krále jejich zbawiti práwa kurfirstského.[214]
Ohlas tehdejších citůw a snah českých nacházíme we
slowích, jež Bohuslaw Hasišteinský z Lobkowic psal
jednomu z přátel swých německých, prawě: „Co u
nás se děje, mním že z powěsti již tobě známo jest.
Hořime wšickni neslýchanau chtiwostí po válce s ně-
kterými knížaty německými, od nichž utrpěli sme
znamenité, dle našeho saudu, pohanění, protože krále
našeho k wolení nowého císaře proti obyčeji staro-
dáwnému naprosto nepozwali. Od sprawedliwé naší
pomsty neodchýlí se ani králowé Uherský a Polský,
ba prwní z jakési k národu německému newole, druhý
z otcowského slitowání, slibují nám welikau pomoc.
Wyprawíme nadto posly ke Francauzům i k Angliča-
nům, zdaliby mohli popuditi krále jejich proti Maxi-
milianowi, aby dwojí válkau na wzdálených od sebe
místech roztržit jsa, stal se slabším k odporu. A ne-
powedeli se nám po wůli, nebudeme se ostýchati,
spolčiti se třebas i s Tatary“ oc.[215]

Událost tato wítaná byla předewším králi Ma-
tiášowi, jenž již od několika let válčil opět s císařem
w Rakausích, a proti němuž tento nepřestáwal pohle-
dáwati u knížat říšských pomoci branné, až mu i na
sněmu Normberském přiřčena byla. Štěstí válečné
bylo Matiášowi přízniwo: ale prospěch jeho, i po wzetí
města Widně, byl wždy znenáhlý, když hojné zámky
a města, i w samých Rakausích pod Enží, bránily se
statečně, ačkoli slibowaná od císaře pomoc nikdy jim

214) Srown. psaní pánůw českých ke stawům Morawským ode dne 27 Dec. 1490, tištěné w Archivu českém IV, na str. 524.

215) Bohuslai Hassenst. a Lobkowicz epistol. lib. I, ed. Th. Mitis, 1562, p. 62. Psaní to dáno wšak teprw po sjezdu Jihlawském.

Digitized by Google

1486 nepřicházela. Proto dbal dobywatel welikau péčí o to, aby Wladislaw český nepřipojil se k tehdejším jeho nepřátelům.[216] Již w měsíci máji umluwen byl osobní sjezd obau králův do Jihlawy, a Wladislaw wyprawil se k němu, s předními pány a hojnými posly z měst, 29 Juni skutečně již w měsíci červnu, an dne 29 června přijel do Brodu německého s komonstwem as 2000 koní čistě připrawených. Ale Matiáš skrze předního tehdáž důwěrníka swého a kancléře uherského, biskupa Jana Filipce, omlauwal nepřijetí swé dlauhau nemocí, prose welice, aby naň počkáno bylo, an slibowal přijeti na každý den, nahraditi autraty a učiniti Wladislawowi, čehož prý ani wlastní otec, ani bratr by neučinil; takét prý ne tak pro swé, jako pro jeho dobré přál sobě toho sjezdu, k němuž bera se skrze Rakausy, že neprojede nežli s brannými haufy, s děly a wozy.[217] Čekání takowé trwalo plné dwa měsíce, a nejednau byl Wladislaw na tom, aby wrátil se do Prahy a odřekl se i sjezdu i náhrady; komonstwo jeho rozjelo se 1 Aug. owšem s většího dílu zase. Matiáš byw konečně 1 srpna w Prešpurku, 9 we Stupawě, a 18 z Mittelbachu 18 Aug. řídiw dobývání města Lawy, stihnul na konci měsíce 1 Sept. do Jihlawy; a když 1 září Wladislaw, we průwodu asi 1300 jezdcův, hnul se z Brodu k němu, on s bi-

216) Ad labefactandas Australium vires et fragendam imperatoris pertinaciam nihil commodius esse censebat (Mathias,) quam Boemicum regem, bellicosissima gente pollentem, sibi conciliatum habere. — Nihil consilio suo obversari posse, si Boemum regem habeat, Mathias intellexit — tak mluwí o té wěci Bonfini, kterýž právě té doby přišed sám do Rakaus, w Oct. 1486 wstaupil do Matiášowy služby. (Dec. IV, lib. VII p. 498.)

217) Psaní o tom poslův města Budějowského, dané z Brodu Německého dne 8 Jul. 1486. (Orig. w archivu Budějowském).

Digitized by Google

skupem Filipcem sám osmý wyjel jemu w austřety, a 1486
překwapiw ho w jednom lese na malé lauce, uwítal co nejlaskawěji a wedl na místo, kdež čekali králowá Beatrix, Jan Korvin syn jeho přirozený, wyslancowé někteří z Italie a přední páni dworu jeho, kteříž pak, owšem za příkrého deště, wjeli pospolu do města. W Jihlawě pobyli králowé spolu 10 dní.[218]

Ze sjezdu toho wydány od obau králůw dne 10 10 Sept.
září společné dwě listiny, důležité pro uklizení sporůw některých a záwad, ježto i po umluwách posledního sjezdu Olomuckého ještě zůstáwaly. Oba zápisowé podáwají skutečné důkazy oné „bratrské lásky a přátelské přízně," kterau králowé oba k sobě se oswědčowali. Prwní týkal se statkůw za poslední wálky obapolně mečem dobytých, a ještě ne jak náležélo pořízených. Králowé položili za prawidlo, že i poddaní jejich měli požiti spříznění pánůw swých na ten spůsob, „aby ti, kdož sau swá dědictwí slušně wedle pánůw swých ztratili, mohli k nim zase nawráceni býti, a i ti, kteří co na pánu swém wyslaužili, aby swé služby nadarmo newynaložili." Museli tedy králowé sami tu nahražowati ztráty, tu odměňowati služby; a poněwadž přišlo nejwíce na Wladislawa, dáwati náhrady někdejším swým wěrným w zemi Morawské, Matiáš uwolil se welikomyslně, položiti mu k té potřebě 10,000 zl. uherských u Ctibora z Cimburka; také postaupil mu w Čechách práwa swého ku Kolínu, za kterýž dal byl knížeti Hynkowi 20,000 zl. Následkem teprw této smlauwy wrátily se také hrad Skály w Čechách pánům Zajícům z Hasenburka, i hrad Hoiers-

218) Staří letopisowé čeští, str. 243. Matth. Döring ap. Menken III, 44.

Digitized by Google

1486 werd w Lužici pánům z Šumburka. Aučel druhého zápisu směřowal k zawedení zase wětší rownosti we wnitřních poměrech a potřebách zemí koruny České. Pro zrušení škodné rozličnosti mincí uwolil se král Matiáš dáti napotom w Morawě, Slezsku a w Lužicích biti minci „na tauž wáhu, zrno i střih," aby srownala se we wšem s mincí Wladislawowau, jen ráz měl býti rozdílný, totiž na jmeno Matiášowo; k tomu cíli šli oba králowé tak daleko, že uwolili se chowati jeden u druhého nawzájem auředníky pro kontrolu; dělání minci falešných mělo w zemích obau stiháno a trestáno býti stejnau pilností a přísností. Práwa budiž také dopomáháno poddaným obau králův stejnau ochotností; kdož pak mají statky pod oběma, činěte oběma náležité powinnosti. Nařízení o propuštění poddaných a zwláště sedlákův z jedné země do druhé wyložíme jinde hned místněji. Obě ty listiny měly na sněmích wšech zemí korunních ohlášeny a přijaty, a pak zejmena w Čechách i w Morawě do desk zemských wloženy býti. W Brně stalo se tak okolo sw. Hawla
16 Oct. (16 října).[219]

O dalších politických kombinacech a umluwách na sjezdu Jihlawském nedostáwá se zpráw určitých; neb letopisci sauwěcí neuměli wyprawowati, leda o wybraných darech a poctách, které králowé sobě činili na každý den; král Matiáš pak sám jen to dáwal přátelům swým za nowinu radostnau, že wstaupil s Wladislawem w takowau přízeň a bratrskau jednomyslnost, že oba napotom míti budau jednu wůli a

219 MS. Wenceslai de Iglavia (fol. 26) w Morawském zemském archivu. Originály obau listin dne 10 Sept. chowají se tamtéž, i také w c. k. tajném archivu we Widni.

Digitized by Google

stali se jako jeden člowěk.[220] Není wšak pochyby, že 1486
aučel sjezdu neobmezowal se na dotčené toliko smlauwy, ale směřowal hlawně k allianci proti Fridrichowi, Maximilianowi a říši německé wůbec; a jistě přemítáno w Jihlawě také o spolčení se s králi Franským, Karlem VIII, (an Ludwík XI. byl 1483 umřel), a Polským Kazimírem. Brzy zajisté po sjezdu, když Matiáš ještě bawil se dobýwaním měst a zámkůw Rakauských na blízku Morawy a Čech, přijel k němu wyslanec Franský, a na počátku roku následujícího wyprawen od něho z Wídně nejzdárnější jeho jednatel, biskup Jan Filipec, do Italie a Francie, w aučelu takowého spolčení se. Ale o další w tom Wladislawowě činnosti mlčí se w dějinách; a jisté jest, že nehnul se k wálce ani w tom ani w jiném směru, ačkoli wyprawil prý na sněm říšský poselstwí s pohrůžkami.[221]

Rok 1487 stal se hlawně z té příčiny pro Čechy 1487
památným, že w něm dáwné usilowání šlechty české, uwesti lid selský w porobu, zdařilo se konečně a dowršeno aspoň cestau zákonodárnau. Byla toho roku zřízena kommisse z knížat, pánůw, rytířstwa i měst, k ohledání a sepsání wšech práw a swobod zemských; ku kterémužto cíli měla jí předložena býti wšecka stará registra kanceláře králowské i wšecky desky

220) Wéwodowi Milánskému psal 23 Oct. 1486 z Rece: Cum sermo D. Wladislao rege Boemiae fratre notro carissimo his proximis diebus conveneramus, quocum, inter alia multa bona quae conclusimus, percusso foedere strictissimam inivimus amicitiam, fraternitatem et intelligentiam, ita quod a modo nobis utrisque unum velle et unum nolle fiat, adeoque uniti sumus, ut poene unús homo videamur. Archiv österr. Geschichtsquellen, 1848, I, 80 (z originalu Milánského.)

221) Dle Hájkowa wyprawowání k r. 1487; prawíť, že poslowé wyjeli s tím poselstwím w pondělí před sw. Ambrožem (2 Apr.)

Digitized by Google

1487 zemské, (z nichžto nejstarši, chovány bywše na Karlšteině, tehdáž do Prahy přinešeny;) z nařízení sněmowního také wyzwáni byli wšickni knížata, páni, rytířstwo, Pražané i jiná města, kteří měli u sebe buďto listy, neb registra, neb přípisy aneb knihy jakékoli wztahující se ku práwům a swobodám zemským, aby je kommissí té půjčili pro své i obecní poctiwé a dobré. Dle toho zamýšleno tedy sestawení auplného práwa i zřízení zemského pro Čechy, kteréž ale nepřišlo-w těchto létech ještě ku konci swému; nicméně widěti jest, že při ustanowení a wynášení zásad práwních šetřilo se wší možné důkladnosti. O sněmích walných a důležitých, na kterýchž se to dálo, a kteří
12 Mart. swoláni byli ke dnům sw. Řehoře (12 března) i sw.
28 Sept. Wáclawa (28 září), nezachowalo se bohužel nižádných zpráw historických: jen zápisy těch usnešení, která se stala, jsau před rukama. [222]

Především, když we sporu dáwném „o sedání w lawicích“ docházela tříletá lhůta, daná stawům panskému a rytířskému, aby mohli mezitím každý pro sebe wyhledati lepších důkazůw práwa i jich ještě požiti, proměnil král Wladislaw, se swolením obojího stawu, provisorní swůj rozsudek ode dne 20 března
14 Mart. 1485 w definitivní dne 14 března 1487, [223] i ustano-

222) Wiz Archiv český, IV, 518—523. V, 532. Poznali sme nyní teprw určitěji, že „Žádosti stawůw panského a rytířského, kterakby práwa i swobody zemské upraweny a zřízeny býti měly,“ — spis nedatowaný, jejž nalezše w rkp. Děčinském postawili sme do Archivu česk. V, 364 dle domyslu pod rok 1467, náleží k r. 1487 neb násl. a že byl dílo kommisse nahoře dotčené. Důkazy na to musíme odložiti k jinému místu.

223) Datum „w středu po S. Řehoři“ (14 Mart.) udáwají oba dwa originalowé toho zápisu nám známí, chowaní w archivech zemském korunním a w Jindřichohradeckém. Omyl učiněný

Digitized by Google

wil za právo na wěčné časy, že kromě nejwyšších 1487
úředníkůw, kteříž z auřadůw swých měli sedati na saudu zemském, totiž nejwyššího purkrabí Pražského, nejwyššího komorníka i nejwyššího sudího, [224] měl král jmenowati za saudce pokaždé 12 osob z pánůw a 8 ze wládyk, [225] wše mužůw hodných a na cti zachowalých; nápodobně mělo se také zachowáwati při wynášení potazůw a při relacích ke dskám, aby rozdíl stawůw zůstáwal wždy zřejmým. O postawení nejwyššího písaře zemského, který za starodáwna zasedal také z práwa mezi nejwyššími úředníky na saudu, a také o rozdělení auřadůw zemských mezi stawy panský a rytířský, nestala se w zápisu 14 března, a to jistě ne náhodau ani zapomenutím, nižádná zmínka. Niceméně narownáním tím upokojili se stawowé oba, i stáli napotom, s nepatrnými wýminkami, sworně jako

w Arch. č. IV, 519 i we Zřízení zemském r. 1500, §. 2, (Arch. č. V, 11—14) oprawen již notau tamže (14) uwedenau.

224) Původně a za starodáwna bywal při saudu zemském nejw. sudí wždy prwní osobau; později postawen před něho nejw. komorník, někdejší finanční ministr králůw českých, protože saudowé byli hojným pramenem důchodůw komory královské. Nyní ale, nálezem 14 Mart. 1487, octnul se poprwé zákonně nejw. purkrabí Pražský w čele celého úřednictwa zemského, byw potud jen náčelníkem a wůdcem branné moci zemské. I w tom jewí se wýznamný postup ducha wěkůw.

225) Za tendencí XV století, množiti a ostřiti rozdíly stawůw i praerogativy jejich in infinitum, hrozila i nižší šlechta česká dlauho rozpadnauti se w několikero stawůw rozdílných, ku př. rytířůw (t. pasowaných), wládyk, zemanůw, panošůw i dědinníkůw. Pro uwarowání toho užíwáno pod Wladislawem často pro wšecky třídy šlechticůw nižších, (ne pány, ale rytíře, zemany a panoše,) zákonného titulu „wládyka,“ jakožto neutrálního, an w prwní polowici XV století počal byl upadati w zapomenutí; dědinníci pak čím dále tím wíce pokládáni za rowně sedlákům, ačkoli zůstáwali swobodni a jen králi samému poddaní.

Digitized by Google

1487 jeden muž we wšech otázkách práwa ústawního, co šlechta wůbec, proti stawům nešlechtickým, městskému totiž a selskému.

14 Mart. Téhož wšak dne, 14 března, wepsán také do desk zemských, a sice do knih památných pod literau K. 18, 1 Oct. i pojat později do sněmowního zápisu dne 1 října, nález, kterýž pro jeho důležitost celý zde klademe doslowně: „Páni a wládyky na plném saudu, s powolením a wolí wšech pánůw a wládyk i wší obce na sněmu obecním, kázali tento artikul wložiti we dsky zemské: Což se čeledi dotýče neb lidí zběhlých s dědin, kdožby koliwěk je přechowáwal a mocí u sebe držel, a gleitem jej (t. uteklého) zastíraje, žeby mu gleit dal ten jistý, čiž jest čeledín byl: má bez omluwy wšeliké jemu jej wydati, nikam jeho newysílaje; pakliby ho newydal, neb jej pryč wyslal, tedy aby (žalobník) jej mohl pohnati od 10 až do 20 hřiwen stříbra, buďto (ten pohnaný) z pánůw, z rytířstwa, neboli z měšťan. Na to poslowé ke dskám byli sau Půta z Risenberka a ze Švihowa, nejw. sudí, a Jan z Raupowa, nejw. písař králowstwí Českého“ oc. Na-
15 Mart. zejtří, dne 15 března, následowal nowý zápis, jímžto zastawena byla Pražanům wšecka práwa, wšecky wklady do desk zemských, i půhony a cokoliby při saudu činiti měli, protože a pokud práw zemských náležitě trpěti odpírali.

Již od r. 1453 neopomíjeli sme připomínati w dějinách těchto příležitě wšecka sněmowní nařízení, která krok po kroku směřowala k tomuto cíli, až jej dosáhla konečně r. 1487 wynešením a wyměřením trestu na neposlušné. Neb od té doby we wšech rozepřech saudních o čeleď a lidi zběhlé, (jakowýchž we wýpisech ze starých desk zemských zachowal se počet

Digitized by Google

dosti hojný,) činilo se odwoláwaní ke trestní této 1487
sankci. Protož ačkoli w díle porobení lidu selského w Čechách pracowalo a pokračowalo se skrze celé téměř století, [226] nález dne 14 března 1487 předce pokládati se musí za prawau epochu a jako za wrchol jeho; další zákonná opatření, která do r. 1499 k jeho dokonání a ustálení se stala, uwedeme teprw na swých místech. Kráčely také se snahau tauto hned od počátku jako rukau w ruce pokusy k zemdlení stawu městského a k odejmutí jemu práw politických, jakož též již při r. 1454 a 1479 připomenuli sme: ale když města, neuznáwajíce solidárnosti swé se stawem selským, postawila se jen pro sebe k odporu ráznějšímu, lid wenkowský, přes wšecka potom po různu opětowaná powstání a bauře, nemohl konečně nežli w tělesné porobě octnauti se.

Právní poměry lidu selského w Čechách nebýwaly od jakžiwa tak stálé, žeby se byly neměniwaly během každého wěku: auplné wšak a důkladné jejich proskaumání jest ještě úlohau budaucnosti. Dály se ty proměny, jako i w jiných stránkách společenského žiwota, nejwíce za příkladem a wliwem německým. Kořenný wšak rozdíl w žiwotě obau národůw, že Němci byli od prwopočátku lid válečný a wýbojný, a že meč plodiw i wodiw u nich práwo, dělil od jakžiwa podmanitele od podmaněných, kdežto Slowané pokoje a orby milowní zůstáwali wždy wíce méně

226) Již císař Sigmund, a po něm wšickni králowé čeští, kdykoli zapisowali české statky zádušní komu do zástawy, neopomíjeli přikládati klausuli, aby nowí držitelé „neobtěžowali lidí mimo sprawedliwé poplatky:“ což swědčí nejen o tehdejší jsaucnosti práwního poměru mezi pány a poddanými, ale i o chtíči a usilowání pánůw, rušiti jej nadužíwáním. Srownej při r. 1422 wýklad náš o husitské sektě „bratří středmých“ oc.

Digitized by Google

1487 mezi sebau rowni, — kořen ten, prawíme, odoláwal po mnohá století, tu silněji tu slaběji, wšem pokusům, nápodobiti poměry právní lidu selského dle wzorůw německých. Nebudeme opakowati zde, co již na jiných místech o tom wyložili sme. W XV století bylo prawidlem, že nezemanští roluíci w Čechách drželi pozemky své právem „zákupním," „německým" neboli „purkrechtním." Právo to, w Němcích samých na mále w obyčeji, [227] nepřineseno do Čech od kolonůw německých, ale utwořilo se w Čechách za příčinau jejich. Podstata jeho záležela w tom, že welici statkáři, světští i duchowní, rozprodawše dědiny své za hotowé peníze mezi kmetci lid, smlauwami při tom (s počátku jen s powolením královským, později wolně a walně) uzawíranými wyměňowali sobě s nich pokaždé jisté a určité úroky, buďto w penězích toliko, buď spolu i w naturaliích a robotách, (pročež také sedláci wůbec „lidmi úročnými" slulí;) mimo to zůstawowali sobě panstwí nad nimi, t. j. právo a powinnost ochraňowati je, začež bylo w obyčeji přinášeti jim w určité doby wšelijaké dárky, pod jmenem pocty neb poklony. Sedláci na zákupním právě osedlí byli tedy prawí a dědiční majitelé pozemkůw a domůw swých, jež i prodáwati a postupowati právo měli, awšak jen lidem takowým, kteří pánům jejich whod býti mohli. Právomocnost nižší byla w rukau wesnických richtářůw neboli foitůw, většinau tuším dědičných, a konšelůw

227) Slowa „Burgrecht" we smyslu staročeském nenalezli sme u spisowatelůw německých, jednawších o starodáwních poměrech selských w Německu; ani nejnowější a nejobšírnější o té wěci spis (G. L. von Maurer, Geschichte der Fronhöfe, der Bauernhöfe und der Hofverfassung in Deutschland, čtyři díly, Erlangen 1862—3 w 8.) newí o něm ničeho.

Digitized by Google

zwolených; poprawa wyšší náležela poprawcům od 1487
krále po krajích ustanowenýmu, mezi nimi také auřadům blízkých měst královských. Wesnice větší mívaly každá swau richtu, menších několik dohromady jednu. Sedláci ještě w prwní polowici XV století, pokud práwa šla, mohli také pohánětí k saudu pány swé sami; w Morawě i později také. Toto práwní postawení lidu selského wyswitá ze wšech písemních památek toho wěku.[228]

Nelze neuznati, že jednu ze hlawních příčin ku proměně dotčené podaly mnoholeté nepokoje a wálky husitské. Přewelký počet rolníkůw, na místě rádla chápawše se meče a cepy směniwše na mlaty, hrnuli se byli i s ženami a dítkami samoděk do táborůw; a kteří neměli k tomu chuti neb odwahy, utýrání násilím od přátel i nepřátel, holdy a zádawami wšelikého spůsobu, brzy ocitowali se w chudobě, bídě a zaufalství, krajiny celé poplenění zůstawaly ladem, meč a woják jediný dáwali zákony, jimžto chudina wšude bez odporu obwykati musila. Tím zplašeny spausty obecného lidu, oblomeny jejich samowůle a hrdost, a

228) Ku poznání práwního postawení sedlákůw českých postačí práwníkům slowa od Kunše z Třebowel, doktora práw, r. 1383 psaná: „Si rustici Boemiae haberent nudum usum, essent conditionis pejoris, quam conductores vel coloni, quia et illi utuntur et fruuntur. Sed rustici Boemiae habent jus vendendi jus suum, et sunt ad instar emphyteutarum, qui habent contractum medium inter venditionem et locationem. Sunt ergo emphyteutae et censitae, et non sunt servi, nec usuarii, sed rerum suarum et jurium veri domini.“ Také uweřejněné od nás „Zápisy we wěcech selských od r. 1399 do 1499“ a „Wýpisy ze starých desk zemských od r. 1471 do 1500“ (w Arch. česk. I, 339—357 a V. 518—577,) konečně nejstarší urbáře panstwí Hlubockého od r. 1490, a Pardubského, Krumlowského ac. poslaužiti mohau ku poučení o té wěci.

Digitized by Google

1487 po skončených válkách naděláno proletářůw zahálivých; ale ke zbrani schopných a zwyklých, weliké wšude množstwí, jichžto diwoké wášně požadowaly uzdy zákonůw krutých. Konečně války prospěly jen těm nejwíce, kdo w nich wéwodili, totiž pánům korauhewným a rytířům heitmanům; a wůle těchto dostáwala se nezadlauho i na sněmích na wrch. Ale kromě praktických takowých příčin napomáhaly ku proměně dotčené bezpochyby také úwahy theoretické. Od r. 1479 přewládali na sněmích českých opět páni pod jednau, jimžto zákony, práwa i obyčeje, panowawší w zemích „křesťanských," slaužíwaly za wzor následowání hodný. Když tedy w Němcích poroba tělesná lidu selského byla tehdáž prawidlem, pročby w tom Čechy samy byly činiti měly wýminku?

Nedostatek robotných sil w zemi wedl byl stawy české již na sněmích r. 1472, 1474 a 1479 k nařízením, jimiž obmezowáno bylo stěhowání se poddaných od jednoho pána ke druhému. Zápis sjezdu Jihlawského nahoře již dotčený stanowil o wěci té takto: „Což se dotýče odpuštění lidem brání z zemí nás krále Matiáše do zemí krále Wladislawa, a též ze zemí nás krále Wladislawa do zemí krále Matiáše: poněwadž králowstwí České obyčeje toho požiwá, že z něho žádný žádnému člowěku odpuštění wzíti nemůže: (ustanowuje se:) aby to při tom zachowáno bylo, a také aby žádnému člowěku z Morawy do Čech odpuštění nemohlo wzato býti, leč s wůlí jeho pána; a jestliżeby ten pán swé wůle k tomu nedal, aby ten člowěk swobody neměl a při prwním pánu aby zůstal." Že w Morawě té doby ještě nebylo takowé wázanosti, dokazuje pamatná smlauwa, kterau stawowé morawští uzawřeli mezi sebau w Brně 21 října 1486, a w níž

Digitized by Google

jeden článek takto zní: „Co se odpuštění brání dotýče, 1487
na tom sme se swolili, aby každý toho wůli měl, odpuštění lidem z měst, z městeček a ze wsí bráti, buď poklončím nebo listem, a to podlé řádu w bílé dni; a to buď poklončím neb listem řádně wzaté odpuštění má míti moc. Wšak poklončí za právo dědiny aby slibowali; též i w listech má za právo dědiny slibováno býti. Pakliby kdo záwadný se zdál, to buď rozeznáno podlé sprawedlnosti pány zemskými.“ Šlo to bezpochyby wliwem a zásluhau nejw. heitmana zemského, Ctibora z Cimburka, jenž r. 1481 we swé knize Towačowské, později za kodex morawských práw zemských přijaté, we stejném smyslu byl o té wěci se pronesl. [229]

Z uwedených nahoře slow osudného nálezu dne 14 března 1487 wyswitá zřejmě, že staw městský nedal byl k němu swolení swého. Snad že to dalo příčinu k wynešení nazejtří nálezu Pražanům protiwného, kterýž ale brzy pozbyl platnosti, když oni podwolili se trpěti právo zemské a stáwati k zemskému saudu „co do čeledi a lidí zběhlých.“ Že neopřeli se rázněji uwedení poroby na lid selský, jest wíce litowati nežli diwiti se. Wždyť jejich „práwa městská,“ pauhé to překlady známých Sachsenspiegel a Schwabenspiegel,

229) Archiv český V, 431. Kniha Towačowská (w Brně 1858, na str. 110—12,) dáwá wýklad širší těchto slow a wěcí. „Poklončím“ znamenalo tolik, co osobně a ústně; bezpochyby ti, kdo to činili, chodili ku pánům s „poklonami,“ t. j. dárky a poctami, a proto sluli poklončí. W „bílé dni,“ t. j. ani před wýchodem ani po západu slunce. „Práwo dědiny“ bylo rukojemstwí trwající do dwau nedělí, že beraucí odpuštění zprawí wše, čím komu powinowat byl. Lidé „záwadní“ sluli, kdo měli skládati počty s aufadu jakéhokoli, aneb co rukojmě nebyli ještě wywazeni.

Digitized by Google

1487 aneb zwláštní kompilace česká ze starých zákoníkůw
německých, kteráž ohlašowala se co „práwa města
Pražského welikého“,[230] mluwila zřejmě a wýslownè
„o lidech porobených,“ a kterak s nimi nakládati slu-
šelo: byloli možné, na základě práw takowých mluwiti
o bezprawí, uwalowaném na „chlapy“ české? Města
královská sama byla statkáři, a obywatelé jejich ne-
powažowali se za rowně swých „poddaných.“ Takét
tu s počátku ještě o nic wíce nešlo, nežli že chlapi ne-
měli napotom odpuštění bráti od pánůw swých proti
jejich wůli; a tu onano „práwa města Pražského“
podáwala we zwláštním článku, nadepsaném: „Kdoby
měl porobené lidi, a ti jemu jinam utekau,“ naučení
dostatečné, co s nimi činiti bylo. Ještět zůstáwali
sedláci prawými majetníky swých pozemkůw a dworůw
kmetcích, a powinnosti jejich auroční, zaswěcené a
utwrzené písmem i wěkem, neutrpěly ještě žádné změ-
ny. Ale nález 14 března 1487 dáwal ubohé chlapy
cele pánům na milost i nemilost; a časowé nebyli
dalecí, kde kruté slowo násilníkůw: „nejsteli powinni,
ale musíte!“ potkáwalo se u saudůw tu s menší tu s
wětší showíwawostí; jakož pak neopomineme, o tragi-
ckých některých z toho pošlých událostech místy
swými učiniti zmínku.

Jiná ustanowení dotčených sněmůw zapowídala
sedlákům wšecky lowy a držení nástrojůw k nim, leda
z rozkazu a ku prospěchu pánůw; a chtěla tomu také,

230) Míníme spis uwedený w Hankowě přehledu práwních pramenůw českých pod číslem 18 (w Aktách král. české společnosti nauk na r. 1843,) jehožto Incipit jest: „Přisahuli já kterému člowěku, že jemu chci lichwu dáwati“ &c. Škoda že posawad newyskytnul se dosti znalý práwník český, jenžby o důležité kompilaci této a jejím poměru ke staroněmeckým práwům wůbec podal nám potřebného naučení.

Digitized by Google

aby nejen řemeslníci, ale i kupci a kramáři w městech 1487
podrobeni bywali taxám od auředníkůw zwláštních na díla i zboží jejich wyměřeným. Platnější byla owšem pomoc, kterau učinila země králi na splacení města i panstwí Kolínského i na jiné potřeby; swolena k tomu wesměs osmá část úroku ročního.

Co do wěcí náboženských a církewních té doby připomenauti sluší powstání nowé sekty w Čechách, tak řečených Mikulášencůw neb Wlásenických, ježto na spůsob někdejších Montanistůw a pozdějších Kwakerůw, zamítali weškeren řád kněžský, písmu swatému nepřičítali jiné platnosti, nežli spisům obyčejným, a domníwali se požíwati od boha zjewení, oswícení a wedení bezprostředního. Původ jejich byl Mikuláš ze Wlásenice, wsi u Pelhřimowa, sedlák neučený a sprostý, jenž umřel r. 1495. Když r. 1486 učení jeho počalo i w Praze rozmáhati se, konsistoř Pražská podobojí neměškala zakročiti přísně proti wyznawačům jeho: ale pauhé žalařowání některých odstrašilo prý wšecky ostatní tak, že odwoláwali bludy swé napořád ochotně. Kromě Prahy wšak udržela se ta sekta po celé XVI století, jakož již jinde wyložili sme.[231]

Král Wladislaw, co upřímný katolík, od počátku kralowání swého nepřestáwal hledati milosti u stolice apoštolské: ale ačkoli poselstwí jeho nezamítána naprosto, nemohl toho předce nikdy obdržeti, aby oswědčení weřejné jeho poslušenstwí bylo w Římě přijato a on aby uznán byl za krále Českého. Příčina k tomu až do r. 1479 nalezala se we sporu s králem Matiášem, od papežůw wýhradně chwáleným a chráněným;

231) Nahoře w knize XIV, str. 405 sl. Srwn. Korandůw manualník l. 90—1.

Digitized by Google

1487 ale i po smluwách Olomuckých nedocházely snažné prosby Wladislawowy, ačkoli podporowané netoliko Kazimírem Polským, ale (aspoň na oko) i Matiášem Uherským, žádaucího cíle; Sixtus IV wěděl dobře, čeho Matiáš wlastně sobě přál, a protož odkládal obřad ten, užíwaje zástěr wšelikých až do swé smrti († 12 srpna 1484.) Po něm dosednuw na stolici Římskau biskup Jan Cibo pode jmenem Innocentia VIII, když Wladislaw i Kazimír důrazněji nežli kdy naléhali na uznání titulu krále Českého w Římě, předkládajíce, kterak nebylo nižádné příčiny k odepření jeho, když i Matiáš nejen swolowal k němu, ale i zaň se přimlauwal: nowý papež po dwě léta i déle wyzýwal tohoto skrze důwěrné posly, aby podal mu aspoň slušnau záminku, pro kterauby stolice papežská žádosti Wladislawowě déle odoláwati mohla. Což když se nestalo, Innocentius VIII konečně w běhu léta 1487,
18 Jan. okolo 18 čerwna, přijaw od Wladislawa poselstwí a poslušenstwí slawné skrze pány Půtu Švihowského z Risenberka i Jana Hasišteinského z Lobkowic, přiznal Wladislawowi dlauho žádaný titul krále Českého. Skutek ten, tak prawidelný a nezáwadný sám w sobě, měl předce neočekáwané následky. S jedné strany dal podhlídawým kališníkům příležitost ku klewetám nesmyslným, ale hojně rozšiřowaným, jakoby král byl zawázal se papeži k násilnému wyhlazení a wykořenění wšech podobojích, k čemuž prý i říšští knížata wšickni napomáhati měli a chtěli; s druhé popudil Matiáše tak welice, že nejen papeži wytýkal to trpce za newděčnost, ale i s Wladislawem přestal býti jako jedna mysl a jedno tělo, zwláště když dobyw konečně
17 Aug. císařowa sídla Nowého Města za Wídní 17 srpna, počal se psáti knížetem Rakauským, a wálka říšská

Digitized by Google

proti němu, pod náčelnictwím statečného Albrechta 1487
knížete Saského, nepotkáwala se s prospěchem.[232]

Biskup Augustin Lucian zdá se že záhy počal pykati přestaupení swého ku podobojím. Již ku konci r. 1484 dal Pasowský biskup Fridrich Mauerkircher kardinálům do Říma zprámu, že mu přišlo poselstwí od poblaudilého biskupa z Čech, kterakby ochoten byl pod jistými umluwami wrátiti se do lůna matky církwe zase; a Innocentius psaním dne 22 ledna 1485 daným nařizowal, aby mu náwrat takowý wšemožně usnadněn byl. Snad že brzká smrt Pasowského biskupa byla příčinau, že nedokonáno wyjednáwaní s ním, a proto Augustin na počátku r. 1486 obrátil se žádostí swau k Janowi kardinalowi Milanskému; ba i králowé Kazimír a Wladislaw přimlauwali se prý a napomáhali k témuž cíli. Proto dal papež rozkaz 28 čerwna 1486 administratorowi Pražského arcibiskupstwí, aby přijaw od Augustina nowé wyznání wíry, oznámil jemu milost od apoštolské stolice, ale pod wýminkau, aby bez odkladu wyprawil se do Říma.[233] Příčina nespokojenosti Augustinowy w Čechách jest nám ze zápisek M. Wáclawa Korandy na snadě: byl to přílišný mrawní rigorismus kněžstwa kališnického. Biskup ten zwyknul byl

232) Listina ode dne 18 Jun. 1487, w cís. král. tajném archivu we Widni; listina od r. 1490 nedatowaná w archivu Třebonském. „Pontifex suas actiones, de quibus rex Hungariae querebatur, justificat," — listina nedatowaná od r. 1489 (Mart. — Apr.) in Theiner Monum. Hung. II, p. 531—2. Nejstarší nám známé datum, kde Matiáš počal psáti se knížetem Rakauským, jest psaní jeho české k Mikulášowi Špaňowskému z Lisowa, heitmanu jeho na Gmundě, dané w poli před Nowým městem 6 Jul. 1487. (MS.)

233) Raynaldi ann. 1485, §. 19. 1486, §. 58. Theiner mon. hist. Polon. II, 233.

Digitized by Google

1487 patřiti na swět a na žiwot okem jasným a weselým; přirozená žiwost italská neopauštěla ho ani na seweru: a wšak jakkoli rád pauštěl uzdu přirozeným wášněm, bylo předce obcowání jeho bez auhony, kromě že rád bráwal hojné dary; než swatauškowání a pobožnůstkářstwí bylo mu protimyslné. Kališníci uráželi se tím, že zanedbáwal často služby boží, tak že někdy za celý týden neslaužil mše swaté; že při tabuli rád míwal weselý howor a šprym, kdežto měl prý pobožně naslauchati čtení slowa božího; že neuměl držeti čeledí swé italské na uzdě, ani trestati prostopášnosti její; za to posílal prý celé poklady w Čechách nashromážděné do Italie, a mnozí bez obalu mluwili o jeho swatokupčení. Z toho ze wšeho snadno jest se domysliti, proč a kterak se mu brzy stýskalo býti w Čechách. Čechowé wšak ulekli se ztráty jeho, která hrozila státi se jim nenahraditelnau; on pak zdá se že při wyjednáwaní našel příčiny, nedůwěřiti se w auplnau beztrestnost swau w Římě. Proto strany obě smířily a smluwily se zase; celý obsah jejich umluwy není znám, ale jisté jest, že slibowali, on nedáwati napotom pohoršení pobožným kališníkům, tito pak showíwati jemu we mnohém a býti jeho poslušni. Takž, ačkoli pokusy wywábiti ho z Čech opakowaly se i později, zůstal předce w zemi až do swé smrti (1 března 1493); ale napotom nebylo mezi ním a konsistoří podobojí ani úcty ani lásky obapolné.[234]

234) Psaní Korandowo dwoje z r. 1492 w manualníku jeho na l. 126 a 128. Nad jiné těžce wážil Koranda obyčej jeho: jurare de facili, furere supra modum, et quod stuporem ingerit, praesentibus confiteri de se: „cum irascor, sum alter diabolus.“ Dwořané jeho italští jmenují se Benedikt, Bonaventura i Pirro. — Ještě 15 máje 1491 slibowal papežůw legat Raymund biskup Gurcký Augustinowi Lucianowi, opustíli Čechy, že w

Digitized by Google

Jednota bratří českých, jimžto nepřátelé spílali 1488
„bratříky pikharty“, zmáhala se w těchto létech welice, když netoliko lid obecný, ale i šlechtici a lidé učení zhusta přidáwali se k ní, a dowršené posléze porobení lidu selského bylo tomu nemálo nápomocno. Staroslowanský duch demokratický neměl již jiného útočiště, nežli k nábožné té sektě, kteráž ačkoli hlásala poslušenstwí wšem wrchnostem jakožto přikázaní boží, a přispíwala tudíž aspoň nepřímo sama ku podrobení lidu obecného, uznáwala předce a chránila důstojenstwí lidské w každém člowěku lépe než jiné církwe, ježto u ní wšickni byli synowé otce jednoho na nebesích, tudíž mezi sebau „bratří,“ at kdo byl pán nebo slauha, at bohatý nebo chudý, učený nebo neučený. Bratrský saucit a wzájemná sdílnost audůw této jednoty, bez rozdílu stawůw, byly neméně wynikající známkau, nežli pobožnost, přičinliwost a pořádnost we wšech jejich poměrech a powinnostech, tak že i mnozí páni katoličtí rádi je pod sebau míwali. Staw takowý welice nepokojil konsistoř Pražskau podobojí, a zwláště předstaweného jejího, M. Wáclawa Korandu. Uwedeme o té wěci wlastní jeho a přátel jeho slowa ze spisu obranného, jejž wydali r. 1489 proti učenému pánu Janowi Zajíci z Hasenburka i z Kosti: „Mnozí (prý) dobří lidé znají, že od drahně let s welikau snažností přicházeli sme před obojí stranu (t. katolickau i podobojí,) o sněmích walných, prosíce aby bratříkům zniku nedopauštěli, a předkládajíce, poněwadž jejich učení falešné a pokryté leze různo jako rak škodně, že potom s těžkostí bude jim moci překaženo býti; toho

Benátkách složena bude proň summa peněz nejmenowaná. (Orig. Mus. Česk.)

Digitized by Google

1488 také žádali sme, aby byli postaweni a slyšení jim dáno, že my jich bludy což známe chceme oznámiti, a proti nim hájiti wíry křesťanské, buďto w malém neb u welikém počtu: i nepřišlo k tomu. Neb lidé hledíce swého, i opustili což jest božího. My widauce potom ani se rozmáhají čím dále tím wíce, majíce swobodu we swém pokrytstwí, léta minulého (1488) chodili sme a mluwili o to dostatečně; až naposledy o letnicech (25 máje) jeden, potom při sw. Wáclawu (28 září) druhý list napsawše, poslali sme králi pánu našemu, pánům, rytířstwu, zemanům i městům o sněmích, žádajíce i prosíce, aby to slyšení přišlo k místu; i položili sme toho příčiny hodné, kteréžto čteny byly nahlas. Ale i tu tak necháno. Nebo páni obojí strany, w sobě rozděleni, jedni k slyšení ponukujíce proti nim domlauwali, jiní je zastáwali, jiní swobodu pod sebau dali, snad nic pro jiného, nežli pro požitky časné.“ Dotčení dwa listowé zachowali se: w prwním rozhlašowáni nejurážliwější bludowé pikhartští tito, že prý dle učení jejich již nižádný biskup w Římské církwi neměl moci úřadné po apoštolích, a že žádný kněz od nich pošlý neměl moci prospěti ani sobě ani jiným ke spasení, ani křtem, ani jinými swátostmi; ba kdyby prý kněz takowý mluwil i nejlepší slowa, která mluwil Kristus pán i apoštolé swatí, že prý nemluwil jich jinak, nežli duchem swým zlým, a že to wšecko lež byla i sklamání, nic ke spasení, ale k wěčnému zatracení; konečně že Kristowi pánu we swátosti oltářní nemají se lidé modliti ani klaněti. Podlé nich tedy téměř žádný ani mladý ani starý že nebude křesťanem: „i kdo tedy bude spasen?“ We druhém psaní stěžowali si mistři a kněží, že slyšení a hádaní weřejné, o kteréž byli žádali, ačkoli bylo slíbeno, králem předce

25 Mai

28 Sept.

Digitized by Google

„pro jisté příčiny“ odloženo jest. Nyní že bratříci 1488
wychlaubali se, že hotowi byli státi, ale že šel hlas, jakoby mistři byli nechtěli a dary to byli na králi wymohli, aby toho slyšení nebylo. Prosili tedy opět s welikau snažností, jak krále tak i stawy, aby slyšení takowé nařízeno bylo: wždyť prý hádaní celé powede se jazykem českým, takže každý bude moci o prawdě sám přeswědčiti se. Ale tuším již i král i stawowé poznáwali, že slawné takowé hádky o wíře a náboženstwí newedly nikdy ke srozumění ani ke smíření; a protož, jakož již dotčeno, sešlo tenkráte s nich. [235]

Jinak saudil a jednal u wěci té král Matiáš Uherský: neb z nabádání biskupůw pohnaw toho léta (dne nám neznámého [236]) bratří w Morawě k wydání počtu z wíry, potom je wypowěděl ze wšech swých zemí naprosto. Nadál se tuším, že přísnost rozkazu takowého postačí odstrašiti lidi od jednoty a připuditi zase do lůna církwe. Ale když wystěhowalo se jich skutečně několikero set do dalekých Multan pod knížete Štěpana, jenž rád je w zemi své uhlédal: ku prosbám pánůw Ctibora z Cimburka i Wiléma z Pernšteina, [237]

235) Manualník často dotčený na listech 27 a 99.

236) Jakož chronologie wůbec jest nejslabší stránka historie starobratrské, tak i wypowězení to do Multan klade se do let rozličných (ku př. od A. Gindelyho do r. 1480): my držíme se udání w Historia persecutionum eccl. Bohem. cap. 22, kteréž shoduje se se slowy we starobratrských spisech kdesi položenými, že bratří w Multanech pobyli něco přes dwě léta.

237) Br. Tůma Přelaucký prawí we psaní daném r. 1509 p. Wilémowi z Pernšteina: „Král Matiáš, jsa naweden kněžími, byl nás wypowěděl z králowstwí swého, a swobodnau cestu do jiných zemí wystěhowati se dal. A wšak když ste JMt zprawili s nebožtíkem panem heitmanem, kterakáby se škoda zemi stala, wšak se ohnul a nám místo dal s naším náboženstwím, a potom tím nehnul až do smrti své.“ (MS.)

Digitized by Google

1488 bojících se aby walným odchodem lidu nejpořádnějšího neutrpěla wlast jejich, zrušil Matiáš a změnil dekret swůj na ten spůsob, že jen ti měli wystěhowati se, kterýmžby to zejmena od krále rok napřed nařízeno a ohlášeno bylo; což nezadlauho zaniklo zase předčasnau smrtí královau.[238] Hned s prwními exulanty táhl byl kněz jejich Mikuláš Slanský do Multan skrze Uhry a Sedmihradsko; po dwau létech poslán tam i jeden z předních starších jednoty, Eliáš Chřenowský, aby je potěšil a utwrdil u wíře. A wšak když časem i w Multanech počalo se jim činiti protiwenstwí, jak od kněží prawoslawných tak i od šlechticůw, a po Matiášowě smrti nebylo doma pro náboženstwí koho se báti, wystěhowalci s většího dílu wrátili se do wlasti zase.

Poslední léta kralowání Matiášowa wyznamenáwala se snahau nowau, která netoliko rozpřátelila oba krále České na wždy, ale uwedla také knížata Minsterberská, syny někdy krále Jiřího, téměř na mizinu; podrobné wšak události a jejich příčiny nám méně jsau známy, nežli následky. Když Matiáš po desitiletém manželstwí tratil naději, dočkati se od královny Beatrix potomka dědice, a když často zmáhající se neduhy tělesné upomínaly na budaucnost po něm, roztaužil se tím wíce po powýšení při sobě a po sobě pobočního syna swého Jana Korwina, čím wíce pochlebníci ujišťowali, že mladík ten, zrozený tuším r. 1470, byl jemu

238) Br. Lukáš Pražský dí we spisu swém „O obnowení církwe“: „Bratří před mistry stáli i před Bosáky a knížetem na Kladště: nic nezjednali. Též stáli před králem Uherským Matiášem: tu nezjednali než wýpowěd jeho z králowstwí jeho, z markrabstwí Morawského, a z té příčiny brali se do Walach. A potom zastaweno týmž králem a dáno znáti, kdyžby dal napřed wěděti rok, aby mu se preč brali: a w tom potom umřel.“ (MS bibl. univ. Prag. XVII, E. 31, na listu 272.)

Digitized by Google

podoben na těle i na duši. Snažilť se za živobytí svého 1488
nadati a ozdobiti jej co nejvíce statky, hodnostmi a tituly, aby národowé zwykše jeho powýšenému důstojenstwí, tím méně odporni byli uznati ho někdy za dědice trůnu a za panownika. Již r. 1481 jmenowal jej hrabětem z Huňadu a knížetem Liptowským i nápadníkem statkůw wymřelého rodu Gara; 1482 wymínil sobě proň nápad zemí knížete Jana Zahaňského, sejdeli tento se světa bez dědicůw mužského pohlawí; jiná také knížectwí Slezská hleděl nabýwati cestami rozličnými k témuž cíli. Jednau z prwních obětí stal se Viktorin, kníže Opawský. Newíme nic o příčinách a powaze neshod, které urownány smluwau dne 12 máje 1485 od Matiáše při obležení Wídně podepsanau, mocí jejíž tento kníže měl dne 2 čerwna téhož roku postaupiti rytíři Janowi Trnkowi z Ratibořan k ruce králowě swého knížectwí Opawského, a připrawiti wšecky obywatele, rytířstwo, zemany a měšťany, aby slíbili mu poddanost a wěrnost dědičnau; za to měl mu král odewzdati „we Slowenské zemi“ (Slawonii) dwa hrady, Sokolúš a Medwěd, a tři twrze, Rakownik, Ukowac i Bojatko, se wšemi jejich příslušnostmi. Prawilo se, že Viktorin sám žádal o směnu takowau, o čemž ale, hledě ku pozdějšímu jeho chowání, aspoň pochybowati lze; Matiáš pak nemeškal jmenowati Jana Korwina knížetem Opawským. Chtěje také oženiti ho slawně, poslal biskupa Jana Filipce k wéwodowi Milánskému Janowi Galeazzowi, požádat proň o ruku sestry jeho Blanky Marie, (té samé, kteráž později stala se manželkau císaře Maximiliana;) když pak tato 25 listopa-

239) Archiv český, I, 313 (z originalu w archiwu Olešnickém we Slezích.) Dějepisci uherští zwykli namnoze jmeno „dux Opaviae“ wykládati na knížectwí „Opolské.“

Digitized by Google

1488 du 1487 w Miláně slawně mu zasnaubena, dal pojistiti wěno její na zemi Rakauské, na knížetstwích Opawském, Hlubčickém, Wladislawském, Tošeckém, Bítomském a Kozelském, kteráž již měl, pak na zemích Kunrata bílého knížete Olešnického a Jana Zahaňského, kteréž dle smluw se mu teprw dostati měly, mimo jiné kraje a zámky w Uhřích; ba k žádosti wéwody Milánského netajil wůbec úmyslu swého, nabyti celých Slez a zemí Lužických pro téhož syna, i odříci se titulu králowstwí Českého na ten spůsob, aby jím ozdoben byl týž Jan Korvin.[240]

Ale knížata Slezští nedali se wyděditi bez odporu, nýbrž hledali rady a pomoci tam, kde jí tehdáž ještě nejspíše nadíti se bylo, — u císaře a knížat německých. Náčelník jejich w tom byl dotčený Jan Za-

240) Důležité jest o té wěci swědectwí Bonfiniowo: Circumspectus princeps (Mathias), ut multi perhibent, cum se valetudinarium esse intelligeret et perbrevi moriturum, (nam ex labore militiae cohortem in se contraxerat morborum,) filii nuptias festinare occipit, quas ex affinitatis legibus facere non poterat, nisi Joannem prius regem constitueret. Decreverat se Boemiae regno abdicare, sufficere sibi filium, cum de Ungaria, repugnante Beatrice noverca, nihil auderet. Quare in Silesia cum quodam duce bellum suscitavit, ut amplissimum gnato dominatum traderet; neque Lusatiam intactam praetermisit; in utraque provincia nonnullos regulos ad venundandas urbes impulit, et recusantibus, capta legitima occasione, bellum indixit; (p. 506) a zase (p. 509): Veritus Beatricis acerrime adversantis et procerum seditionem, Boemiae regnum in Lusatiam et Silesiam propagatum gnato renuntiare destinarat. Papežův legat psal Innocentiowi VIII 25 Juni 1489 z Budína: Ut audio, brevi D. Rex gubernatoris regni Hungariae titulum huic filio suo dabit, atque jurari in regem, ut post ejus obitum in regno succedat, efficiet. Theiner mon. hist. Hung. II, 529. — Swatební smlauwy dne 25. Nov. 1487 wydány jsau u Dumonta tom. III, Katony, XVI, 828—841, Oesterr. Archiv, 1848, I, 83—92.

Digitized by Google

haňský, muž powahy diwoké a násilné, někdy Ma- 1488
tiášův milostník; za ním šli knižata Minsterberští, Viktorin, jenž již bydlil u bratra swého Jindřicha w Čechách, a týž Jindřich, dále knížata Opolští Hanuš a Mikuláš, a poněkud také starý kníže Kunrat bílý Olešnický. Na sněm říšský do Normberka, kdež naléhaním císařowým jednalo se o válečnau wýprawu z říše k wybawení země Rakauské z rukau Matiášowých, přijel dne 29 dubna 1487 wedle Jana kurfirsta Braniborského také swak jeho, kníže Minsterberský, newíme Viktorinli či Jindřich; a když statečný Albrecht kníže Saský postawen w čelo wýprawy té, owšem nedostatečné, nabízel se mu i Jindřich tento ku pomoci; [241] a týž kníže Jindřich wedl na sjezdu knížat we Wratislawi, ku konci léta 1487, také weřejně stížnost na křiwdy, kteréž od Matiáše prý mu činěny byly; [242] Viktorinowi pak odjal Matiáš w běhu téhož léta 1487 wšecky jeho statky we Slowenské zemi, protože pustil byl prý na ně jeho nepřátely. W takowýchto poměrech nelze se hrubě diwiti, že dne 6 ledna 1488 we Hlo- 6
howě slawily se skutečné oddawky wšech tří synův Jan.
knížete Jindřicha s třemi dcerami Jana Zahaňského pospolu, takže Albrechtowi dána Salome, Jiřímu Hedwika, Karlowi Anna k manželstwí, ačkoli nejstaršímu ženichowi bylo teprw 20, nejmladšímu 12, nejstarší pak newěstě 16 let. Když potom 8 března přiwedeno 8
do Hlohowa tisíc Čechův wýborně ozbrojených, a Jan Mart.
Zahaňský počal násilí činiti poddaným swým, kteří wěrnosti Matiášowi již slíbené zrušiti se zdráhali, chýlilo se wše k válce, jakkoli wrchní heitman krále

241) Müller Reichstags-Theatrum, III, 81. Langenn str. 165.
242) Mluwí o tom psaní jeho k Šestiměstům, dané na Kladsku 26 Jan. 1488, (we Verzeichn. Oberlausiz. Urkunden p. 161.)

Digitized by Google

1488 Matiášův, Fridrich kníže Lehnický, jenž měl za manželku Lidmilu, sestru knížat Minsterberských, ji odwrátiti a swaky své i Jana Zahaňského s králem zase srownati se snažil. Kníže ten statečný umřel nenadále
9 Mai 9 máje, a téhož dne opowězena knížeti Zahaňskému jmenem krále Matiáše válka, 12 máje obležen Hlohow. Jan Zahaňský očekáwal nadarmo pomoci branné od císaře a knížat Saských i Braniborských, ježto neměwše dosti podstaty k válce, uzawřeli byli s Matiášem příměří. Jen z Čech přišlo mu as 4500 branných, najatých od knížete Jindřicha, kteřížto z ležení swého
5 Juli u Frankšteina 5 července poslali králi Matiášowi odpowědné listy swé; k nim přidali se i knížata Jindřich a Hynek osobně, o Viktorinowi mlčí se. Matiáš i proto prodlužowal ochotně přímčří swé w Rakausích, aby tím wětší silau obořiti se mohl na odbojná knížata we Slezích. Poslal tam wšecky swé přední bojowníky a wůdce polní: Jana Trnku, Wilíma Tetaura, Hanuše Haugwice a Františka heitmana nad Ráci; přítomen byl také Jiří ze Šteina, král. prokurator we Slezích, heitman knížetstwí Swidnického a Jaworského a foit Lužický; we wojsku králově počítalo se wůbec do
28 Juli 12,000 branných. Dne 28 července, když královští rychlými pochody dnem i noci byli shlukli se, strhla se u wsi Thomaswalde mezi Boleslawí a Hainowem jedna z nejkrwawějších bitew toho wěku; bilit se s obau stran nejwíce Čechowé.[243] Rácowé wnikli dwakrát do wozowé hradby české, kdežto na komorních wozích knížete Hynka ukořistili prý mnoho drahých

243) Bonfini w té příležitosti prawí o Janowi Trnkowi (p. 507): Trincha, quamvis invitus cum sua gente certaret Boemicumque sanguinem hauriret, tamen ut militari officio satisfaceret, acerrime, deposita suorum charitate, pugnavit ac.

Digitized by Google

wěcí, ale wypuzeni odtud zase. Parno bylo dne toho 1488
nesmírné, a obě strany, utrpěwše we třihodinné seči
ztráty hojné a bolestné, když neustaupila s bojiště
žádná, z unawení přestaly od boje. Počet zbitých a
raněných neudáwá se s žádné strany; Čechowé pocho-
wali swé mrtwé do tří šachet, wykopaných na bojišti;
mezi mrtwými se strany královy jmenuje se pan Wend
z Ilburka, mezi těžce raněnými jeden strýc a jeden
synowec Jiřího ze Šteina; zajatých počítala každá
strana do 150 osob. Nazejtří hnul se tábor český směrem
k Boleslawi a odtud ke Šprotawě, wojsko pak uherské
obrátilo se k Hainowu. Neobdržela tedy u Thomas-
walde strana žádná wítězstwí rozhodnćho, [244] jakkoli
později královští jím se chlubili; neb owšem Čecho-
wé, na počet welice ztenčení, nemohli napotom udržeti
se w kraji proti nepřátelům i dále co den se množí-
cím; aniž přišlo wíce k bitwě w širém poli.

Události tyto zničily konečně přátelstwí mezi Ma-
tiášem a Wladislawem w Jihlawě před dwěma léty
upewněné. Matiáš prwní winil Wladislawa ze zrušení
smluw, an dowolil Čechům w takowé síle táhnauti do
Slezska proti němu. Wladislaw, byw ještě w newoli

244) Nalezli sme o pamatné bitwě té w král. archivu w Drážďa-
nech zprávu dosti obšírnau (in orig.), Hanušowi z Minkwic
maršalku Saskému od Jiřího ze Šteina samého danau z Bu-
dišína, 4 Aug. 1488, an z rozkazu Matiášowa hned po bitwě
pospíchati musel do Šesti měst. Z ní zřejmě widěti celau ne-
prawdu onoho líčení, kteréž podali o ní Cureus (p. 346 sl.) a
po něm Mik. Pol, Henel, Schikfus a jiní; nejlépe ještě swěd-
čil Kyntsch (u Klose p. 350). Starý Kunstatský rodopis (MS.)
praví krátce, že „fuit bellum valde crudele," a že kníže
Hynek wěrně w ní pomáhal. Bonfini (p. 507) mluwí, jak
slyšel wyprawowati na dwoře Matiášowě; o počtu wojska
králowa (12000) swědčí Benedikt Johnsdorf (MS.) Staří leto-
pisowé čeští mlčí o té válce naprosto, následownĕ i Hájek ac.

Digitized by Google

1488 s císařem a s knížaty německými pro wolbu Maximilianowu, hledal udržeti se s Matiášem we přízni, a omlauwal se, že neměl moci ani práwa překaziti knížatům, aby nepotahowali k sobě z Čech lidí na žold. Poselstwí chodila o to sem i tam několikera; nejprw, před sw. Wáclawem, přišel biskup Jan Filipec sám do Prahy; potom, po sw. Hawle, posláni do Wídně Jindřich ze Hradce, Jan z Šelnberka, Jan z Raupowa i Mikuláš mladší Trčka. [245] Podrobných zpráw o jejich pořízení nedostáwá se: jen to jest nepochybné, že prostředkowali také mezi Matiášem a jeho nepřátely we Slezích.

29 Dec. Dne 29 prosince 1488 uzawřena we Wídni konečně smlauwa, pro knížata owšem welmi příkrá i bolestná. Diktowalť ji Matiáš slowy, která, wynechajíce wěci méně podstatné, zde wěrně opakujeme: „Nejprwé zjednáno jest, aby kněz Zagansky, nebo na jeho místě kněz Jindřich Ministerberský, nám wšech zámkůw, keréž nyní pod námi ještě drží, a zejmena Šprotawy, Kožichowa (Freistadt), Swobodína (Schwiebus), Grünperku, Polkowic a Wartenberka postaupil, a to konečně na den matky boží hromničné (2 února 1489); též jakéžkoli listy a zápisy má na ty zámky, tudíž i na Weliký Hlohow, kteréhož my již dobyli sme, má je položiti a žádného sobě wědomě ani tajně nezachowati. Při tom také zjednáno jest, poněwadž my knéze Jindřicha nikterakž pod sebau trpěti nechceme, že má nám také při témž času Frankenšteina postaupiti; a

245) Bonfini l. c. W Korandowě manualníku (l. 105) stojí řeč, kterau wítán Jan Filipec, když 1488 „ante Wenceslai“ po čtwrté přišel w poselstwí do Prahy. W archivu Jindřich. Hradce zachował se podnes gleit, daný od Matiáše dotčeným poslům českým we Wídni 17 Oct. 1488.

Digitized by Google

Minsterberk, kteréhož již dobyli sme, má také při 1488
nás zůstati, s těch obau zámkůw zemany i wšemi příslušnostmi. A my za ty wšecky zámky a za ty kněze Hanušowy práwa máme oběma knížatům dáti 40,000 zlatých uherských, a položiti u Jana biskupa Waradínského na Wýškowě, aneb kdyby jeho nebylo, u Wiléma z Pernšteina na (Morawském) Krumlowě. A. bylliby který zámek dobyt, prwé nežli wálka zdwižena bude, to těmto smluwám nic nepřekážej. Cokoli zůstaweno jest na Šprotawě děl, stanůw a jiných swrchkůw kněze Jindřicha i bratra jeho kněze Hynka, to oni mohau wzíti a odwezti kamkoli chtějí; cokoli ale jest kněze Hanuše Zaganského, to tam zůstaň. Kněžna manželka téhož kněze Hanuše cokoli má swých šatůw nebo klenotůw na kterýchkoli zámcích, to může swobodně wzíti a odwezti, kamkoli se jí líbiti bude. A jakož sme byli kněze Jindřicha nařkli proto, že chowal při sobě kněze Viktorina bratra swého, kterýž nepřátely naše byl na své zámky we Slowenské zemi proti nám pustil: poněwadž my s pomocí boží ty nepřátely naše k swé wůli připrawili a s knězem Jindřichem o ty zámky nahořepsané uhodili sme: my již jeho ničím newiníme, aniž naň co zlého prawíme, než máme jej za ctné kníže, jako jej jiní dobří lidé mají.“ [246]

Mezitím smlauwa tato, která spíše nálezem slauti 1489
mohla, newešla auplně we skutek; kníže Jan Zahaňský zamítnul ji naprosto, chtěje we wzdoru swém raději o wšecko přijíti, nežli Matiášowi po wůli býti; manželka jeho s dcerami již wdanými utekla se ze Swobodína do Stínawy k matce své, wdowě po Wáclawowi knížeti Stinawském; on pak najaw sobě w

246) Celá ta smlauwa, wypsaná z orig. w archivu Olešnickém, tištěna w Arch. česk. I, 317—19.

Digitized by Google

1489 městě Kladsku dům, počal tam žíti co saukromník. A wšak ani tam nebylo dlauhé jeho pobytí: nebo když Jindřich, newíme kým a kterak, zjednal sobě s Matiášem smlauwu přízniwější, kterauž Minsterberk mu zase wrácen byl a od dobývání Frankšteinského zámku odstaupeno, Jan Zahaňský rozhněwaw se opustil i Kladsko, až působením biskupa Jana Filipce, když konečně odřekl se knížetství Hlohowského k ruce Janowě Korvinowě, dowoleno mu bydliti we Wratislawi.[247]

Že wšak Minsterberští knížata ne bez nowých a bolestných obětí dosáhli u Matiáše milosti, toho důkaz jest zápis we Widni dne 6 února 1489 učiněný, kterýmž kníže Hynek musel odříci se na wždy swého dědictwí. Zápis ten jest nám sice jen nedostatečně znám,[248] nikoli wšak hlawní obsah jeho. Postaupil

6 Febr.

247) Catalogus abbatum Sagan in Stenzel script. rer. Silesiac. I, p. 396. Cureus p. 355–57. Benedikt Johnsdorf (MS.)

248) Zápisu toho nestáwá wíce w originalu, a osudy jeho jsau mimořádné i zajímawé. Kníže Hynek mluwil o něm we swé poslední wůli, učiněné na smrtelné posteli (dd. 23 Jun. 1492), a wložené do desk dworských král. Českého (VI, 242–47) w tato slowa: „Zápis ten, kterýž král Matiáš śl. pam. na náš statek a zboží měl, toho sme zápisu nikdy newiděli, ani o mnohé kusy, kteří jsau w něm, nikdy nejednali, ani zmínky s kým měli: to k naší cti i k naší wíře béřeme i na naši duši: než pokadž rozumíme, že jest neobyčejný a podlé řádu země této ani udělaný a spůsobený," — a protož prohlásil jej za neplatný. Wložen nicméně do desk zemských i dworských, když (r. 1490) Jan Korwin postaupil králi Wladislawowi práwa swého k němu: ale 1495, když Wladislaw urownal se konečně s knížaty Minsterberskými, wymazán na obau místech zase spůsobem nowým, o němž Viktorin Kornelius ze Wšehrd (str. 441 wyd. Hank.) s wýslownym jeho dotčením mluwí, t. no mřížowáním, ale potřením celého zápisu inkaustem, jakož podnes we dskách dworských (VI, 208–213) se spatřuje. Pilnosti wšak a bystrému zraku adjunkta česk. zemsk. archiwu Emlera podařilo se nedáwno, doskaumati se wětší částky obsahu i slow dotčeného zápisu.

Digitized by Google

jím panstwí swých Poděbradského a Kostomlatského 1489
w Čechách králi Matiášowi a synu jeho Janowi Korvinowi dědičně, a jen z milosti dowoleno jemu, požíwati jich ještě do swé smrti, wšak tak, že měl přikázati se Matiášowi za služebníka, otwírati jemu ty zámky a pustiti na ně jeho lidi „ku pokoji i k wálce," nad nimiž wolno bylo Matiášowi ustanowiti za heitmana buď jeho, nebo kohokoli jiného. Za to měl Matiáš wziti jej we swau ochranu, wyplatiti k jeho ruce zámek a panstwí Lichtenburk od Wilćma Tetaura 10,000 zlatými, a wšak na ten spůsob, že po jeho smrti měl zámek ten spadnauti na „krále Českého" zase oc.

Mírněji potrestal Matiáš Hanuše a Mikuláše knížata Opolská za to, že „dali se lstiwým přátelům namluwiti, aby se spuntowali s knížaty Hanušem Zaganským a Jindřichem Minsterberským, kteří proti bohu a sprawedlnosti, bez slušné příčiny, počali wálku na nás pána swého"; „my wšak wážiwše to, že dobrotiwost a milost ozdobují důstojnost králowskau nade wšecky jiné ctnosti, wědauce také, že lehčeji jest před wšemohaucím saudcí počet dáti z milosrdenstwí nežli ze sprawedlnosti, wzhledše na jmenowaných knížat Opolských pokoru a na našich poddaných pilnau za ně přímluwu, a wážiwše také to, že oswícený Mikuláš kníže Opolské dobré paměti otec jejich až do swé smrti jest nám wždy wěrně a prawě slaužil a nepohnutě proti wšem našim nepřátelům se nás wždy přídržel: jmenowaná Hanuše a Mikuláše knížata Opolská k naší milosti přijali sme" — pod wýminkami následujícími: 1) „že se nám mají zapsati, tak jakž jim od nás přípis wydán bude;[249] 2) mají wrátiti beze wšeho

249) Slowa tato slaužiti mohau za klíč ku porozumění tomu, co uwedeno w poznamenání předcházejícím. Kníže Hynek při-

Digitized by Google

1489 uplacování list králův dlužní na summu peněz, kterauž jemu před časem byli půjčili; 3) položiti králi 15,000 zlatých uherských u biskupa Jana Filipce, jeho kancléře, na Výškowě, a 4) do složení té summy postaupiti jemu do zástawy zámkův swých Malého Hlohowa, Praudníka (Neustadt) a Bělé (Zülz) se wším jejich příslušenstwím oc. Smlauwy o to staly se na Výškowě
21 Jan. u biskupa Jana Filipce dne 20 a 21 ledna 1489.[250]

Po dobytí wšech zámkův knížetstwí Hlohowského, když wojsko uherské, z rozkazu Matiášowa, odtrhlo ze zemí Minsterberských, rozděliwši se we dwé, táhlo jedno pod Hanušem Haugwicem k Markám proti Janowi markrabi Braniborskému, druhé rozložilo se w hořejší Lužici proti knížatům Saským. Chtělt Matiáš nejen potrestati obojí knížata za přízeň, kterau byli jewili k odbojným knížatům Slezským, ale zaměstnáwati spolu doma tak, aby císaři do Rakaus pomoci přispěti nemohli. Úmysly wšak tyto nezdařily se: Braniborští spojení s arcibiskupem Magdeburským postawili se tak silně k odporu, že Haugwic utrpěw některé ztráty, žádal o rychlau posilu, mělli wésti válku před se. Albrecht kníže Saský wálčil tehdáž osobně za císaře w Nizozemsku: ale i jeho poddaní, jakkoli jim od Uhrův slibowáno, že budau nechání w pokoji, připojili se ke Braniborským u welikém počtu. Rady knížat Saských byli w Praze w polowici března, žádajíce pomoci proti wojsku Matiášowu.[251] W této

wčsil také pečet swau k zápisu (6 Febr.), jehožto přípis jemu od krále wydán byl, třebas ho byl snad ani nepřečetl.

250) Listiny dwě ode 20 a 21 Jan. 1489, týkající se knížat Opolských, čtau se w Copiarium diplomat. Siles. na listech 164 a 491 (MS. w bibl. university Pražské.) Psány jsau obě jazykem českým.

251) Budějowským psáno z Prahy dne 16 Mart. 1489: „Nowiny

Digitized by Google

nesnázi poslán chytrý a šťastný jednatel Jan Filipec do Slez, kterýžto w Lukawě uzawřew w polowici máje pokoj se wšemi knížaty okolními, odwedl z těch krajin wojsko uherské. Haugwic obrátil se napotom do knížetstwí Olešnického, a donutil starého Kunrata bílého postaupiti wšech zemí swých králi k ruce syna jeho Jana Korvina i jemužto poddaní tudíž přisahati museli dědičnau poddanost; sám pak biskup, donutiw mnohé Slezáky prodati Matiášowi statky swé k témuž cíli, byl již okolo 20 čerwna zase w Budíně u pána swého.[251] 1489 m. Mai 20 Juni

Jakkoli málo lásky měl Wladislaw ku knížatům Slezským wůbec a k Minsterberským zwláště, nemohlo předce Matiášowo kruté s nimi nakládaní nedojímati jeho; a tajemné ony umluwy, kterýmiž jal se klestiti sobě cestu opět do Čech, jakož i úmysl, prohlásiti lewobočka na místě swém za krále Českého, musely přirozenau jeho nedůwěru wzbuzowati ještě mocněji. Také otec jeho, král Kazimír, znamenal prý ze mnohých skutkůw, že Matiáš nepřátelské proti němu strojil úklady. Protož záhy s jara 1489 počali jak Wladislaw tak i Kazimír sbírati wojsko, a zapsali se sobě, onen w Praze 23 dubna, tento w Krakowě 29 dubna, že nebudeli Matiáš, jakož prý obáwati se bylo, šetřiti smluw pokojných a přátelských, kteréž trwaly potud mezi jejich královstwími, oni spojenými silami postawí 23 Apr.

jdú a řeči, žeby kněz Hynek wzal odpuštění od krále i od země; lidé krále Uherského že blíž u Míšně u nějakého kláštera leżie; knieżata Mišenská přijímají (t. na wojnu); rady swé sú měli u krále, žádajíc pomoci, a již zase preč jedú, newieme s jakú odpowědí." (Orig. česk. Museum).

252) Catalogus abbatum Sagan. in Stenzel script. rer. Siles. I, 395, 396. Chron. terrae Misnensis, seu Buchense, ed. Gersdorf, Lips. 1839. Benedikt Johnsdorf (MS.) mluwě o nakládaní s Kunratem bílým, nemohl utajiti, že se to dálo „contra deum et justitiam et omnem publicam honestatem." Bonfini p. 507.

Digitized by Google

1489 se mu na odpor, a útok učiněný na kteréhokoli z nich, odrážeti budau společně; přední mužowé obojí říše podepsali slawné tyto smlauwy.[253] Stejnau dobau hleděl Wladislaw urownati a udobřiti se také, ne tak s císařem, jako s knížaty německými; a obdržew ode wšech šesti kurfirstůw omluwné listiny, že nepowolání jeho k wolbě Maximilianowě stalo se jen náhodau a nedopatřením, že nemělo slaužiti k ujmě práw jeho a nástupcůw jeho co kurfirstůw i arcičíšníkůw swaté Římské říše, a že kdyby opakowati se mělo, každý kurfirst zawázán bude ku placení pokuty 500 hřiwen zlata, 16 Juni — wydal jim také 16 čerwna zápis na swědectwí, že smířil se s nimi cele, a že mají býti napotom mezi

Cureus p. 356—7. Zpráwa biskupa Angela papežowa legata k Innocentiowi VIII, psaná z Budína 25 Jun. 1489, dí: Composuit Varadinus, qui nuperrime rediit, rem omnem, — non sine D. Regis commodo, gloria et honore, ut Varadinus dicit. (Theiner mon. hist. Hung. II, 528.) Langenn, Albrecht der Beherzte str. 211—12. —

253) S české strany přiznali se k smluwám těmto: Jindřich kníže Minsterberský, Wok z Rosenberka, Jan z Janowic a z Petrpurka, Jindřich ze Hradce, Půta Švihowský z Risenberka, Jan Zajíc z Hasenburka i z Kosti, Jaroslaw ze Šternberka, Jan z Šelnberka, Jan Strakonický ze Švamberka, Jiří Berka z Dubé, Beneš Libšteinský z Kolowrat, Sigmund z Wartenberka i z Děčína, Bušek z Žeberka, Zdeněk Kostka z Postupic, Beneš z Weitmile, Jan z Raupowa, Mikuláš mladší z Hořic, Albrecht z Leskowce, Petr Kapléř ze Sulewic, Mikuláš mladší Trčka, Jaroš Stranowský ze Sowojowic, Albrecht Ojíř z Očedělic, Bohuslaw Malowec z Pacowa, Bořek z Dohalic, Ctibor z Wolfšteina, Jan Špetle z Prudic, a města Praha, Kutnáhora, Žatec, Hradec Králowé, Budějowice, Tábor, Klatowy. (MS. archiv. Prag. p. 230.) S polské strany přiwěsili pečeti swé: biskupowé Fridrich Krakowský, Uriel Poznaňský, Ondřej arcibiskup Lwowský, Petr Wladislawský a Jan Přemyšlský biskupowé; palatinowé Matěj ze Bnina Poznaňský, Jan z Šamotul Kališský, Mikuláš ze Brudzewa Siradský, Mikuláš z Kutna Lančický, Jan z Oporowa Břestský, Mikuláš

Digitized by Google

nimi zase přátelské poměry, jako dříwe.[254] S knížaty 1489
Saskými, a snad i s Braniborskými, zamýšlel nadto wstaupiti we spolek obranný proti Matiášowi, podobný tomu, který uzawřel byl s otcem.[255]

Dowěděw se Matiáš o smluwách těchto, welmi těžce je nesl; spolčení otce se synem, prawil, nebylo samo w sobě nic zlého, ale nesnesitelné bylo mu, že se stalo proti osobě a stawu jeho. Papežowu legatowi stěžowal si w ten smysl, že když proti němu spolkowé se činí, on přinucen bude hledati je pro sebe také, a nenacházeje jich mezi křesťany, že musí starati se o ně u Turkůw; wždyť prý ani Kazimír nehleděl na wíru spojencůw swých, užíwaje proti němu pomoci nejen kacířůw, ale i Tatarůw. Wyprawil sice ještě Oswalda Záhřebského biskupa do Polska o nowé, byloli možné, srozumění a urownání se: ale činil také příprawy, aby w roce příštím válku na seweru s prospěchem wésti mohl. K tomu cíli bylby rád zjednal sobě pokoj také s císařem, a uwolowal se za summu 700,000 dukátůw postaupiti jemu wšeho zase, čeho w posledních létech na něm byl dobyl: ale Fridrich, byw od astrologůw swých ujištěn, že Matiáš zemře ku

z Dzialin Mladowladislawský, Ondřej z Kozlowa Rawský, Jan z Tarnowa Krakowský, Spytek z Jaroslawi Sudomirský, Jan z Pilče Ruský, Dobeslaw z Kurozwauk Lublinský a Jakub z Bučače Podolský; kastellanowé Jan z Ostroroha Poznaňský, Ondřej z Šamotul Kališský, Jakub z Dubna Krakowský a Rafael z Jaroslawi Sudomirský; konečně místokancléř Řehoř z Ludbrance. (Orig. arch. c. k. we Wídni.)

254) Listowé kurfirstůw dáni byli: Jana Treverského 15 Apr., Heřmana Kolinského 17 Apr., Bertolda Mohuckého 23 Apr., Filipa falckrabě 27 Apr., Jana markrabě Braniborského 19 Mai, Fridricha Saského 21 Mai. (Orig. arch. c. k. we Wídni.) Srwn. Reichstags-Theatrum unter Maximilian, I, 22—24.

255) Müller Reichstags-Theatrum unter Maximilian II, 267. Langenn p. 212.

Digitized by Google

1489 konci r. 1489, nechtěl odpustiti jemu prowinění jeho,
8 Sept. ani smířiti se s ním, lečby wrátil bezplatně wšecko, co bezprávně mu byl odjal. Sjezd obau panowníkůw, jenž uložen byl 8 září, pro Matiášowu nemoc nedošel k místu. Choroby jeho přibýwalo w té míře, že pro podagru nemohl wíce choditi: ale duch jeho nepotratil swé obyčejné čilosti a pružnosti, tak že nepřestáwal obmýšleti náwrhy dalekosáhlé. Předtucha nedlauhého jeho žiwobytí zaměstnáwala jak jej, tak i jeho poddané otázkau o budaucím jeho nástupci, a již w dubnu 1489 měl král Maximilian wědomost, že dělaly se w Uhřích dwě strany, z nichž jedna přála prý panowání u sebe jemu, druhá Wladislawowi králi Českému.[256] Matiáš mezitím neobmeškáwal ničeho, aby pojistil synowi swému poslaupnost po sobě, nic se neohlédaje na nářky a prosby manželky swé, která jináče welikau nad ním prowodila moc, a sama po něm kralowati si přála; museli mu přisahati mnozí páni Uherští, že po smrti jeho nedají hlasůw swých nikomu, než mladému Korvinowi; učinil jej náměstkem swým we wládě a swěřil mu i skwělý tehdáž zámek Wyšehrad na Dunaji, na
1490 němž chowány byly koruna i wšecky klenoty říše Uherské. Když poozdrawěl, wrátil se z Budína zase do Widně, kteráž byla w posledních létech stala se jako hlawním jeho sídlem. Tu konaly se přes zimu welké příprawy, aby z jara zabrati se mohl slawně do Wratislawi, a odewzdati tam, u welikolepém sjezdu welmožůw wšech swých i okolních zemí, synowi swému titul králowstwí Českého a panowání skutečné nad zeměmi koruny České, w jejichžto držení se nacházel.[257]

256) Dáwalť o tom Maximilian zprâwu Albrechtowi knížeti Saskému psaním dne 12 Apr. 1489. Langenn, str. 196—7.

257) Mimo známé prameny uherské swědčí o tom také akta pro-

Digitized by Google

Ale smrt nenadálá předstihla wykonání takowých úmyslůw. O kwětné neděli 4 dubna 1490 před obědem požádaw, dříwe než królowna z kostela se wrátila, o některé fiky k jídlu, když podány mu nedosti čisté a chutné, rozčilil a rozhněwal se tak, že raněn jest mrtwicí, a když přichwátali k němu królowna, syn, páni mnozí a lékaři, nemohl již mluwiti; swíraje se w nesmírných bolestech a řwa tytýž jako lew, takže až do města prý ho slyšeti bylo, pracowal ke smrti až do třetího dne, a ohluchnuw i nepromluwiw wíce ani slowa srozumitelného, skonal w auterý ráno dne 6 dubna. Tělo jeho přewezeno potom do Stolního Bělehradu w Uhřích a tam slawně pochowáno.

1490 4 Apr. 6 Apr.

Matiášem sešel se swěta nejmocnější a nejslawnější panownik Uherský, a spolu nejkrutější škůdce českého národu; wyložili sme již skutky, kteří swědčí o tom na obě strany. Blesk a sláwa, kterau získal uherskému jmenu, zatmila se po něm brzy zase; rána, kterau zasadil koruně České, stala se smrtelnau, aniž dala se zaceliti wíce. Proto rozcházeti se budau wždy hlasy uherské a české, kdykoli o památce jeho řeč bude. Že měl neobyčejné ducha dary i weliké panownicí přednosti a ctnosti, a že w tom ohledu rownal se mnohým w historii wůbec proslaweným mocnářům, o tom nebude bohdá sporu: tím wíce ale o powaze a hodnosti jeho mrawní.[258] Máme za to, že cena člowěka záleží méně we fysické i rozumowé síle a zručnosti, nežli we mrawním jeho určení a chowání, we spra-

cessu zawedeného proti Alexandrowi a Podwinskému, w archivu Třebonském. (Wiz dole.)

258) Musíme owšem wyznati, že ne wšichni dějepisci uherští dělali sobě modlu z Matiáše, (jako ku př. Fessler): čteme u Katony (XVII, 812): Bonfinium nec Mathiae pepercisse bene Sambucus observat, quem impudentem, voluptuosum, theatris

1490 wedliwosti a šlechetnosti; a že kdyby kdo i swět celý na ruby obrátiti dowedl, nemůže slauti mužem welikým, zůstáwáli nullau co do mrawnosti. Byltě Matiáš owšem příliš bystroduchým, než aby mohl byl neuznáwati ceny mrawnosti a ctnosti w žiwotě lidském, a proto rád ukazowal se netoliko sprawedliwým, ale i welikomyslným, ušlechtilým a něžným, kdykoli tím nerušily se osobní jeho prospěchy a chtíčě; štědrost, jak wůbec, tak i k učeným a k umělcům zwláště, byla při něm rozumné a chwalné bažení po sláwě u sauwěkých i u potomstwa: ale sobectwí jeho bylo surowé a neukrotitelné, nechtěl nic wěděti o zapření sebe samého, ani o sprawedliwosti k nepřátelům, ani o wděčnosti k dobrodincům; swět málo widal pokrytcůw jemu podobných. Ostatně štěstí jeho s weliké částky zakládalo se w té náhodě, že otočen byl panowníky, nad něž slabších sotwa kdy poznali národowé okolní: kdyby wždy činiti byl měl, na místě Wladislawa s Jiřím Poděbradem, na místě Fridricha s Maximilianem, na místě Kazimíra se synem jeho Sigmundem, bylby owšem nepřestal býti mocnářem znamenitým, ale prospěchy a sláwa jeho bylyby se udržely we skromnější míře. Netraufalt si nikdy čeliti oprawdowě Mohamedowi II, swému duchownímu příbuzenci. Národu swému nejwíce tím uškodil, že nejsa králem dědičným, aniž pozůstawiw dědice práwního, bezohlednau a sobeckau energií swau zbudil u welmožůw uherských tauhu, nepowolati wíce na trůn swé wlasti pána tak krutého. Takét národowé témčř wšude zaplésali při zprawě, že ploditele wálek, daní a zádaw nekonečných nebylo wíce.[259]

deditum, ambitiosum, ferum, in adjungendis amicis praecipitem, in relinquendis facilem, adulatoribus benignum, immemorem beneficiorum ausus est dicere oc.

259) Upozorňujeme jen na zprávy sauwěkých spisowatelůw Slez-

Digitized by Google

Zbýwá nám ještě dotknauti se krátce dwau skut- 1490
kůw, kterými obtížena jest památka krále Matiáše u národu našeho: usmrcení pana Jaroslawa z Boskowic r. 1485 a aukladůw o bezžiwotí krále Wladislawa r. 1489—90. Pan Jaroslaw byl, jakož o něm swědčil Bohuslaw z Lobkowic, weliká rodu swého i wlasti chlauba, wynikaje i co řečník i co wálečník; Matiáš byl naň laskaw, a powýšil ho za swého kancléře pro králowstwí České. O zradě ošemetné, ku které propůjčil se králi swému, jaw aukladně pana Bohusl[illegible] Šwamberka, [illegible] jsme při roku 1478. Prawilo se, že zwláště Štěpan Zápolský sočil naň z žarliwosti. Když při dobýwaní Ebersdorfu kaule wystřelená ze hradu wrazila do stanu králowa, mluweno že Jaroslaw dal byl posádce wěděti, kde král se zdržowal; mimo to winěn jest, že Wídeňákům obleženým kázal podtají dodáwati potrawy z Morawy. Po dobytí Wídně dal jej tedy Matiáš, někdy miláčka swého, zatknauti a „práwně tázati"; na skřipci ubohý wyznal wše, co na něm žádáno, ale pak odwolal zase wšeko wyznání, dokládaje, že bolestem při mučení swém odolati nemohl. Když poslal k němu Matiáš, aby prosil o milost, odepřel prawě, že jen kdo winen se cítí, prosí o milost, on pak že wolí raději umříti, nežli lháti na sebe. Protož Matiáš (asi 12 prosince 1485) dal jej na Wídeňském náměstí poprawiti katem, kterýž když z jakékoli příčiny jen ranil ho do týla, byw od lidu zbauřeného téměř ukamenowán, prchnul, a pan Jaroslaw zanešen do blízkého domu, kdež ale brzy dokrwácel. Pro tu tyranskau wraždu," (neb jinak jí nenazýwáno,) strýc

ských, (Benedikta Johnsdorfa, Petra Waynknechta ꝛc.) též na Bohuslawa Hasišteinského z Lobkowic pohřební spěw o Matiášowi (edit. Mitis, p. 76 sl.) — kteříž jináče, jako katolíci horliwí, rádiby byli jeho chwálili.

Digitized by Google

1490 jeho pan Dobeš z Boskowic opustil krále i Morawu a přikázal se do služby císaři Fridrichowi. [260]

Nemůžemeli Matiáše osprawedlniti co do Jaroslawa z Boskowic, jest nám věc tím milejší, že jej co do skutku druhého za newinna uznati musíme. Jest sice
10 Mai prawda, že král Wladislaw dal 10 máje 1490 w Praze odprawiti dwa panoše služebníky knížete Hynka z Poděbrad, Alexandra i Podwinského, protože chtěli prý zawražditi krále swého, náwodem, jak se domýšleno, [illegible] dotčeného knížete. Na štěstí zachowalo se w archivu Třebonském „wyznání" těchto „zločinců", — spis obšírný, — děsná to i smutná památka tehdejšího hrdelního práwa wedení. Do podrobného jeho rozboru nelze pustiti se zde: ale widěti z něho, jakau swobodu měla již tehdáž denunciace na dwoře králowě: udáwky neshodné mezi sebau, i neshodné s přírodau lidskau, pauhé klewety čím podlejší tím drzejší, ozýwají se we wyznání ubohých mučencůw, a platného důkazu winy byloby nadarmo hlédati. Jediné co s nějakau prawdě podobností wyswitati se zdá z šeredné té směsice, jest asi to: že Jan Bartaušowský z Labauně, heitman Poděbradský, we službách knížete Hynka, přísahau wšak zawázaný králi Matiášowi, strojil se přijmauti na Poděbrady uherskau posádku, kteráž ze sjezdu Wratislawského, tehdáž ke sw. Jiří zamýšleného, měla ze Slez nenadále wtrhnauti do země České, a řáditi s Poděbrad, jako dříwe s Kolína. Jakau asi lásku a oddanost kníže Hynek po událostech r. 1488 a 1489 cítiti mohl k Matiášowi, toho ani wykládati netřeba. O úmyslu wraždy nad králem nepodáwá se ani sebe menší znamení; a sama

260) Bonfini p. 490. Teleki, V, 340—2. Hrob jeho byl w kostele sw. Štěpana we Widni.

Digitized by Google

jmena mužůw šlechetných, kteří do klewet těch za- 1490
pletáni byli, jako Jan Filipec biskup a páni Ctibor z Cimburka i Wilém z Pernšteina, wylučují wšecko podezření takowé; jakož pak Wladislaw sám nemeškal, psaním dne 17 máje daným ukojiti pana Wiléma, 17 Mai
swého tehdáž nejwěrnějšího přítele a pomocníka, že Alexander ani Podwinský ničeho naň newyznali, čímby právně winěn býti mohl. A předce nepochybowal král o wině těch dwau panošůw; muž, který neměl prawé důwěry k nikomu na swětě, wěřil přece denunciantům a nepochybowal o jejich k němu dobré wůli; „zobal jako holub wše co předeň se sypalo,“ prawil o něm jeden z předních jeho rad i auředníkůw.

Oba příkladowé slaužiti mohau k naučení, jaká násilí, jaké ohawnosti páchati se mohly pod rauškau práwa i sprawedlnosti, i pod mocnáři jináče dosti rozumnými a dobromyslnými, pokud prawá oswěta i humanita nezaplašily wšecky zbytky barbarstwí okolo trůnůw jejich.

Digitized by Google

ČLÁNEK ŠESTÝ.

WLADISLAW KRÁL W UHŘÍCH.

Čekatelé uherského trůnu a Wladislawowa činnost. Wolební sněm uherský a prohlášení Wladislawa. Návrat zemí koruny české. Wladislawa do Uher jízda, kapitulace, způsob panowání a korunowání. Maximilian i Jan Albrecht w Uhřích proti němu. Lewláři a sněm w Benešowě. Wladaři čeští a páni morawští. Ochota pánůw ku králi a zwýšení moci jejich. Dwojí výprawa proti Janu Albrechtowi a mír Prešpurský. Čechy provincie. Výprawa proti Turkům. Oklamání královny Beatrix. Konec roty černé. Jednání a konec o lewlářích. Ustaupení Jana Filipce do kláštera i jednání o Bohuslawa z Lobkowic. Smrt knížete Hynka Minsterberského a krále Kazimíra Polského. Wáclaw Wlček a císař Fridrich. Poslání pana Raupowského. Saudní nález o swobodě pánůw a wládyk. Král Wladislaw a nespokojení páni Uherští. Nezdařilý pokus uwésti podobojí w poslušenství stolice papežské. Bohuslaw z Lobkowic a Viktorin Kornelius ze Wšehrd. Policejní řád zemský.

(R. 1490—1494.)

1490 A umrtí krále Matiáše bez dědice napřed uznaného spůsobilo shon samozwaných nápadníkůw tím úsilnější, čím skwělejší bylo pozůstalé dědictwí. Hlásilo se jich neméně nežli pět: králowá wdowa Beatrix, pobočný králowic Jan Korwin, císaře Fridrichůw syn král Ma-

Digitized by Google

ximilian, král český Wladislaw, a bratr tohoto Jan 1490
Albrecht králowic Polský. Každý z nich měl již dáwno swé příwržence, swau stranu w národu: nemělali říše Uherská roztržena býti na kusy, musela jednomu z nich zjednána býti přewaha w té míře, aby zmařiti mohl úsilí wšech ostatních.

Ještě we Widni, když ukládána do rakwe mrtwola králowská u walném proléwání slzí, wrhnul se byl Jan Korvin k nohaum macechy swé s prosbau, aby z lásky k manželu a otci oplakáwanému přijmauc jej za syna, neopauštěla sirotka radau i pomocí: a ona, pozdwihši a políbiwši jej, nejen slíbila mu býtí matkau a ochranitelkau, ale žádala i přítomných welmožůw, aby také oni neopauštěli jeho. A wšak rozčilenost myslí ustaupila brzy místo úwahám chladným a jak obyčejně sobeckým; když bažili oba po wrchmocí, netrwalo dlauho, že zapomenuwše na slzy prolité, postawili se matka i syn proti sobě co auhlawní nepřátelé, a pomáhali zničiti nawzájem swé prospěchy.

Na dwoře Českém zbudila událost ta pohnutí a činnost neobyčejnau. Nastalat owšem Wladislawowi pojednau dwojí úloha: jedna, připojiti zase ku koruně České země, odtržené na čas smluwau Olomuckau; druhá, získati Uherskau korunu pro sebe. Tato wšak ležela mu wíce na srdci nežli onano: neb nejen že nepocítil k Čechám nikdy oprawdowé lásky, jakožto k zemi kacířstwím walně zprzněné, ale dosednutím na trůn Uherský daufal dostati se přímo a nejpohodlněji též ke wládě nad zeměmi odtrženými, aniž mu záleželo mnoho na rozdílu, českýmli či uherským jmenem nad nimi panowati měl.

Nezanedbal nicméně powinnosti swé prwní, ku kteréž co král Český zawázán byl. Wyprawil bez

Digitized by Google

1490 meškání jednoho z předních pánůw Českých do Morawy ku panu Ctiborowi z Cimburka i ke stawům té země, aby je poučil o prawu swém i powinnosti jejich. W instrukci k tomu cíli dané prawil: „Odtržení Morawy od králowstwí Českého nestalo se za našeho kralowání, ale my sme se již we králowstwí roztržené uwázali. Pak ačkoli celá wůle a ten konečný úmysl náš byl jest, žebychom byli rádi to markrabstwí i jiné země ku koruně zase připojili a w prwní spůsob uwedli: ale nemohauce tomu ze mnohých příčin dosti učiniti, udělali sme smlauwu s králem Matiášem sl. pam. ne takowau, kterážby se nám dobře líbila, ale kteráž nás w ten čas potkati mohla; prohlédajíce wždy k tomu, že když se hlawa zachowá, také údowé pod časem snáze k ní zase připojeni budau. Poněwadž pak z dopuštění božího král Matiáš smrtí sšel jest: tehdy my jakožto král Český, podlé starodáwního zřízení i podlé dotčených smluw, jsme již pánem dědičným té země Morawské beze wšeho prostředku. A protož powíš pánům, prelátům, rytířstwu i městům slowem naším, a s pilností je k tomu napomeneš, aby oni již ani koruně Uherské, ani žádnému jinému dále w žádné záwazky newcházeli. Neb my již jakožto pán jich dědičný nejsme toho úmysla, bychme je komu w cizé ruce dále poddati chtěli, ani zástawau, ani kterým jiným obyčejem, ale chceme přiwesti je k sobě dáli bůh šťastně, tak aby odtržení takowé potom nikdy se nepřiházelo. A jakož koruna Uherská některau summu zapsanau má na markrabstwí tom i na jiných zemích jmenem zástawy: to jim powíš, že my chceme beze wšeho prodlení s jich radau sami za sebe i za ně wšemu dosti učiniti, cožkoli podlé těch smluw powinni budeme“ atd. Z jiných kompetentůw nemeškal

Digitized by Google

také císař Fridrich oznámiti Morawanům psaním z Lince dne 25 dubna daným, že po smrti Matiášově 1490 královstwí Uherské dle smluw připadlo naň, a Morawané, náležejíce k Uhrám zástawau, že měli nehleděti napotom k jinému pánu, nežli k němu co králi Uherskému.[261]

S podobnau instrukcí, jako k Morawanům, wyprawil Wladislaw poslance swého i ke Slezákům, jimž byl biskup Jan Roth rozepsal ke dni 25 dubna sněm 25 Apr. do Wratislawi. Poselstwí české tu slyšeno jest, ale pro malý počet sněmowníkůw neuzawřeno ničeho, nýbrž ohlášen nowý sněm ke dni 23 máje. Nejlépe zdařilo se Jiřímu Berkowi z Dubé a z Lipého, jenž poslán byl do Šesti měst. Lužičané, ač poddáni byli Matiášowi, ke smluwám Olomuckým byli přece ještě se nepřiznali: protož s tím wětší ochotau hlásili se nyní ku poslušenstwí krále Wladislawa i koruny české, čím wětší nenáwist měli k Jiřímu ze Šteinu, poslednímu Matiášowu wladaři, jejž Budišinští hned na hradě swém obléhati počali, až pak prostředkowáním měšťanůw Zhořelských propuštěn byl na swobodu.[262]

Nejdůležitější wšak wyjednáwaní té doby, s předními pány a preláty Uherskými, kryje se w nepaměti. Jen tolik jest jisté, že již před koncem měsíce dubna Wladislaw obdržel z Uher určité přípowědi, že zwolen bude na královstwí Uherské. Swolalť zajisté již ke dni sw. Stanislawa (8 máje) stawy české do Prahy o 8 Mai radu pro to, a weden od nich ku přijetí toho důstojenstwí, aby prý tudy země od koruny odtržené mohly

261) MS. Wenc. de Iglavia fol. 34, 35, w morawském zemském archivu.

262) Oberlausizer Urkundenbuch, we sbírkách Zhořelské společnosti nauk, psaní ode dnůw 9 Apr., 12 Apr., 1 Mai a 3 Mai. Benedikt Johnsdorf MS. Klose p. 409.

Digitized by Google

1490 zase k ní připojeny býti.[263] Dále i to nepodléhá nižádné pochybnosti, že přední a hlawní působitelé w té wěci byli, se strany české Wilém z Pernšteina, se strany Uherské Štěpan Zápolský; onen byw dotud nejw. maršalkem českým, jmenován za to brzy nejw. hofmistrem; tento měw sobě swěřenau wládu we Widni a w zemi Rakauské, powýšen později na úřad palatina Uherského.[264] Naproti tomu stáli co náčelníci strany

263) Sněm připomenutý w řeči Beneše z Weitmile 7 Dec. 1490 (Arch. Česk. V, 437) držán byl o sw. Stanislawě (ibid. p. 433.) Dne 1 máje již Wladislaw zapsal Wilémowi z Pernšteina hrad a panstwí Hlubokau we 24,000 dukátech, půjčených od něho „pro pilnú a znamenitú potřebu, kteráżto jest nynie na nás i na wšecku korunu naši Českú přišla“ ac. Již 10 máje psal Petr Holický ze Šternberka Wokowi z Rosenberka o úmyslu swém, až Wladislaw co zwolený král potáhne do Uher, poslati syna swého s ním. (Orig. arch. Třebon.)

264) O třidcet let později, 13 Aug. 1520, psal Wilém z Pernšteina sám o té wěci Sigmundowi králi Polskému w ta slowa: „Wšak milostiwý králi! bratru WMti nebožtíku králi Wladislawowi wěrněť sem a prawě slaužíwal a JMti zlé při králi Matiášowi sem rozwodil, ježtoby bylo snad dáwno se zle počalo; a potom o JMti kralowání w Uhřích wěrně sem jednal i zjednal z milosti boží; a toho sobě žádný mimo mne w prawdě nemůž přičítati. A potom JMt do toho králowstwí swými wlastními penězi sem uwedl, w prawdě mohu říci: wypůjčuje na wětším díle a dáwaje těm, skrze kteréž sem jednal, díl, a díl peněz sem JMti dal. Neb neměl nač wyjeti JMt, ani do Bělehradu na korunowání neměl JMt nač jeti, leč sem w Uhřích peněz já wypůjčil sobě na JMt; a do JMti smrti sem wšecko činil JMti k wůli, nic od JMti zwláštního nežádaje. Pak prosím z tohoto psaní neračte mi za zlé míti: nepíšiť z žádné chlauby.“ (Archiv český, I, 71.) — Dne 8 máje 1490 zapsal se Wladislaw Štěpanowi Zápolskému, že w rok po swém korunowaní propůjčí jemu města Spišská i jiné Polákům potud zastawené statky w Uhřích k dědictwí, a připsal mu jeden žiwot na panstwí Kroměřížském w Morawě. (Wiz L. v. Schedius Zeitschrift für Ungarn, 1804, VI, 317.) —

Digitized by Google

Korvinowy Wawřinec Ujlaky, strany Jana Albrechta 1490
Polského Štěpan z Rozgoně; král Maximilian neměl mezi předními magnaty nižádného uznaného příwržence, jemu stranila především královna Beatrix sama, pokud si dělala naději, že ji pojme k manželstwí; w čemž když se poznala býti sklamánu, obrátila zření swé ke Wladislawowi.

Nelze nám líčiti do podrobna události wolebního sněmu, jenž počaw se w Pešti 15 máje, trwal wíce 15 Mai
nežli tři měsíce: kterak pomalu sjížděli se k němu páni uherští, každý s komonstwem branným, někteří až tří tisícůw jezdcůw; kterak nejprw strana polská, ukwapiwši se prohlášením Albrechta za krále, přehlučena jest; kterak potom pokojně a trpěliwě slyšeni řečníci wšech stran, ježto nejprw pro Jana Korvina (mezi nimi biskup Jan Filipec,) potom pro Maximiliana (nejmenowaní, ježto že wíce poraučeti a hroziti nežli prositi se zdáli, odwrátili mysli posluchačůw od sebe,) pak pro Albrechta i pro Beatrix, posléze pro Wladislawa (pan Jindřich ze Hradce) slowo wedli; kterak weřejné rozhodnutí odkládáno jest, ana záhy většina sněmowníkůw, sjednotiwši se o Wladislawowi podtají, poslala mu wýminky, pod nimiž jej na trůn powolati chtěla; kterak Wladislaw hned bez rozmyslu ke wšem přistaupiti slibowal, jen ne k manželstwí s Beatrix;[265] kterak, když strany w Pešti nikterak srow-

265) „Wladislaus rex Ungariae declaratur, legati ex Ungaria veniunt, qui cum multis conditionibus regnum deferunt, et ea imprimis, ut Beatricem reginam uxorem acciperet, aut si nolit, pro sua regnique salute se accepturum simularet. Delatum ultro regnum ex decreto patrum nobilitatisque consensu et hereditario jure sibi debitum cum omnibus conditionibus rex accepit, unam tantum, de accipienda Beatrice, obstinate recusavit, Barbarici haud conjugii immemor, quod pontificia nondum auctoritate sejugarat.“ (Udis in apologia R. Wladislai).

Digitized by Google

1490 nati se nemohly, poslán ze sněmu biskup Jan Filipec do Vídně ke Štěpanowi Zápolskému, aby on rozhodnul, kdo měl býti králem; kterak Zápolský nejen rozhodnul pro Wladislawa, nýbrž i nawedl Filipce, aby zabera se do Morawy, najal tam černau někdy Matiášowu rotu do služby celého královstwí k ruce Wladislawowě; [266] kterak podáwány Janowi Korvinowi, aby Wladislawa podnikl, čestné wýminky, jichžto nepřijaw, odtáhl branně do jižních Uher, ale poražen jest nejwíce pomocí wojska královnina; a kterak sněm, nabyw tím wítězstwím nowé síly a důwěry, dne 15 července konečně odhodlal se prohlásiti Wladislawa za zwoleného krále Uherského.

15 Juli

W zemích koruny České byli Lužičané prwní, kteří poselstwím do Prahy wypraweným na počátku měsíce června učinili skutečně přísahu králi Wladislawowi, co dědičnému pánu swému. Stawowé Morawští a Slezští, sjewše se spolu do morawského města Šumberka dne 4 června, usnesli se na tom, že země oboje měly u přijímaní budaucího krále sworně státi pospolu; a kdokoli přijat bude, buďto král český, co dědičný pán jejich, aneb kdyby w Uhřích jiný zwolen byl majitel zástawního práwa, že má jim předewším potwrditi jejich starodáwné práwa i swobody; pak že kdokoli w posledních létech přišel jakkoli o práwa swá, má požiti společné přímluwy obau zemí, aby zase

4 Juni

266) Biskup Jan Filipec psal 26 Jun. 1490 z Wídně Wilémowi z Pernšteina: „Kéžbych se byl newydal w tuto starost, práci a nebezpečenstwí! Nebo wšecky mé starosti a práce ode dne narození mého, až do těchto časůw nebyly sau takowé, jako nynější jediné tři dni, a pán bůh wí jaký to konec wezme.“ „Ufám bohu, že ještě spolu po těchto přearcinebezpečných časech we zdrawí pobyti budeme moci.“ (Orig. arch. Raudnic) — Určitěji nepronesl se o swém tehdáž důležitém jednání důstojný arcidiplomata —

Digitized by Google

k nim nawrácen byl; konečné uzawření odročeno do té chwíle, ažby poselstwí wyprawené ku králi Wladislawowi wrátilo se zase. Byli na sjezdu tom přítomni z Morawy Ctibor z Cimburka heitman zemský a páni Heralt z Kunstatu na Plumlowě, Wratislaw z Pernšteina, Jan Berka z Dubé a z Lipého, Boček Kuna z Kunstatu na Buzowě, Ladislaw z Boskowic a jiní; ze Slezska poslanci Jana biskupa Wratislawského, knížat Kunrata bílého Olešnického, Jindřicha Minsterberského kněžny Lidmily Lehnické a jiných, pak měst Wratislawi, Swídnice, Jawora atd.[267] O dalším jednání nám nic wíce známo není, nežli že w měsíci červenci Slezsko skutkem poddalo se králi Wladislawowi; bezpochyby tedy Morawa také, neučinilali toho již dříwe, na sněmu rozepsaném do Olomauce po sw. Janu křtiteli.[268] 1490

Pro některé wýtržky, kteří z Bawor do Čech se dáli, chystal se byl Wladislaw táhnauti osobně do pole na pomezí w polowici měsíce června: odložil wšak toho, když wolán byl z Uher, aby tam wyprawil se co nejdříwe; pročež ustanowil slawný wýjezd swůj z Prahy, co budaucí král Uherský, na středu den před sw. Janem křtitelem. Páni Čeští připrawowali se již dáwno k té jízdě hojně a nádherně, jako k nějaké slawnosti. Listiny wydané od krále dne 28 června na poli u Kamýku, 3 července u Býdowa (Waidhofen), pak 16 u Zongru (Angern) w Rakausích, swědčí o

23 Juni

28 Juni

16 Juli

267) Zápis toho sjezdu německý tištěn in Dobneri Mon. hist. Boh. IV, 465.

268) Cureus p. 213: Lusatia primum juravit in verba Wladislai. Deinde mense Julio etiam Silesia agnovit eum pro rege. Srown. psaní kr. Wladislawa ke Zhořelským, dd w Praze 9 Jun. 1490 (Ob. Laus. Urkundenbuch,) též zápis dotčený dd. 4 Jun. 1490.

Digitized by Google

1490 času a směru toho pochodu. Když na konci měsíce července sešel se u Šintawy na Váhu s deputací království Uherského jemu wstříc poslanau, počítal we průwodu swém as deset tisíc jezdcůw a pět tisíc pěších. [269]

31 Juli W ležení na poli u wsi Wlčího Mostu (Farkashida) dne 31 července podepsal Wladislaw wýminky, pod kterýmiž preláti a páni Uherští powolali jej na trůn swé wlasti: aby práwa, swobody a obyčeje wšech obywatelůw zachowal neporušené, a zrušil wše, co proti nim od Matiáše ustanoweno bylo; zejména aby nikdy nežádal berně válečné po jednom zlatém, ale spokojil se obyčejnými důchody komory královské; aby nawrátil statky a práwa těm, kterým od nebožtíka krále a od královny neřádně a mimo spůsob práwní odjaty byly; aby korunu a klenoty říšské ode zwláštních na to zřízených úředníkůw na hradě Wyšehradu opatrowati dal, aniž kdy z rukau jejich k sobě potahowal; aby Morawy, Slezska i Lužic obojích od uherského království neodcizil a Šestiměstské připrawil ku položení zápisu swého ke smluwám Olomuckým, kdyby pak stala se wýplata, aby složil summu wšecku na Wyšehradě a nejinak než s wědomím a woli prelátůw a pánůw jí ku potřebám království užíwal; čeho dobyl Matiáš w Rakausích, Štyrsku, Krajině a Korutanech, aby toho císaři nepostupowal bez powolení těchže prelátůw a pánůw, aby dworem býwal w Uhřích, o státních wěcech jen s Uhry, nikdy s cizozemci se radíwal, a také jen Uhrům propůjčowal statky, úřady a důstojenstwí; aby nikdy newkročowal mocí do řádného wedení práwa, aniž komu jinak, nežli po saudním nálezu, dal ujmu trpěti w jeho swobodě, práwích nebo

269) Bonfini lib. IX, p. 525.

Digitized by Google

statcích; aby nedopustil změny w mincích, leda s ra- 1490
dau prelátůw a pánůw; aby potwrdil wšech ustanowení, která tiž preláti a páni od smrti Matiášowy we wěcech zemských učinili, a wzal na se také zaprawení wšech dluhůw, kterýchž na žold pro wojsko we Slezích a jinde potřebí bylo atd. We prospěch královny Beatrix nebylo w celém zápisu ani slowa. Jiným wšak zápisem téhož dne a na témž místě daným potwrdil Wladislaw smlauwy uzawřené mezi stawy uherskými a Janem Korvinem; jenž nabyw jí práwa k hojným statkům w Uhřích, Chorwatsku, Slowenské zemi a jinde, na to wydal korunu a klenoty říšské, a odřekl se knížetstwí Slezských, od otce proň nedáwno nabytých.[270]

Pamatnau tuto kapitulaci Wladislawowu powažowati lze i co nejostřejší kritiku minulého, i co neutěšený úwod nastáwajícího panowání: preláti a baroni uherští, co přirození nápadníci weškeré moci státní, (o stawech rytířském neb městském nebylo w Uhřích řeči,) odsuzowali zemřelého krále co násilníka bezpráwného, a starali se předewším o to, aby jeho nástupce nebyl a nemohl býti jemu podoben, lečby zaumysla rušil přísahu a práwo. Panowničí moc napotom w Uhřích tak byla obmezena, že stáwalo se pochybné,

280) Zápis Wladislawůw dne 15 Jul. 1490 tištěn ap. Katona, XVII, 46—55 i pojat (sněmem r. 1492) také do Corpus juris Hungarici, I, 255. Kovachich Supplementa ad vestigia comitiorum, II, 270 Smlauwa s Janem Korvinem, kteraužodřekl se knížetstwí Slezských, jest nyní neznáma, musela pak také již 31 Jul. se státi, jestliže prawda jest, co Isthuanffy (Hist. Hung. I, 5) twrdí, že Wladislaw již w měsíci srpnu podáwal bratrowi swému knížetstwí Hlohowského. Cureus (p. 213, 358) dáwá o ní určité zprávy, dle nichž i Kunrat Olešnický i Jindřich Minsterberský obdrželi zase swá panství nazpět, a ducatus Glogoviensis mense Septembri in verba regis juravit.

Digitized by Google

1490 měli Wladislaw býti ještě pánem, čili již jen prwním sluhau prelátůw a baronůw swých. Owšem kdyby cit wlastenecký, duch sprawedliwosti a humanity, byl přewládal w prsau aspoň většiny těchto prelátůw a bâronůw, bylby muž dobromyslný a nesobecký, jakowý byl Wladislaw, mohl wždy ještě s prospěchem říditi obecné záležitosti jejich: ale pohled na přední třídy uherského národu w této wěci byl nad míru neutěšený. U české šlechty také za Wladislawa II zmáhal se hrubý egoismus čím dále tím walněji, a wšak newyhynul přece nikdy hlauček oswícených wlastenců, na jichž působení oko pozorowatelowo mohlo utkwěti s útěchau a zalíbením: w Uhřích ale, aspoň pokud naše stačí wědomí, pohřešowáno mužůw takowých bolestně, ježto krok po kroku nespatřujeme než zámysly sobecké wšude, a stát zdá se že slaužiti měl jen co pokladnice obecná pro kořisti osobní, pro chtiče jednotliwcůw po panowání, bohatstwí a nádhěře; ačkoli owšem i zde někteří, jako ku př. Jagerský biskup Urban Dóci, šlechetností charakteru nad jiné wynikali. Do takowých poměrůw muž měkého srdce owšem tím méně se hodil, čím menší zůstawen mu obor moci a práwa; přece ale zkusili to později ku př. Wawřinec Ujlaky a Sigmund biskup Pětikostelský, že i Wladislaw newždy podajným se činil, a že powěstná jeho nečinnost pocházela z nedostatku netoliko wůle, ale i moci. Nejsprawedliwější saud wynesl o něm nejšlechetnější někdy jeho w Čechách rádce Wilém z Pernšteina, když u wysokém stáří, (10 prosince 1520) psal synu jeho králi Ludwíkowi: „Nebožtík král pro swau dobrotu mnoho zlého sobě činil w těch králowstwích, a o to sem já JMti dosti mluwíwal: neb kdož jedné chtěl ustawičně trwati s JMtí mluwíc, wšecko zjednal;

Digitized by Google

na swau škodu se JMt nic nerozmýšlel, každý jej utrwal mluwením. Obyčejůw wšech bych já WMti přál, kteréž jest on při sprawedlnosti i jináč zachowáwal: než toho bych nepřál, abyste sebau jinak we swém kralowání neměli wládnauti a mocně (křiwdy lidem nečiníc) kralowati a rozkazowati i tím pánem býti, aby to lidé znali, že pána mají.“ [271] Po wšecka století neumějí dějepisci uherští než hanu bez míry a konce kydati na jmeno panowníka, jenž jen tím zawinil, že nebyl despotau a neuměl násilím pojímati w uzdu nešlechetné chtíče předních swých poddaných. Neslušnoli, aby národ přičítal také sobě sám částku oněch neřestí a neštěstí, která zawinili přední jeho tehdáž representanti? A byloli to čestné pro Uhry, že celá moc a sláwa jejich záležela ne w nich samých, ale w osobě panowníka jejich, s nímž jediným i stáwala i léhala do hrobu? 1490

Dějiny uherské za těchto let jewí se býti w každém ohledu neutěšené. Sotwa že dne 9 srpna Wladislaw přijat w Budíně, sídle královském, u welikém jásotu obywatelstwa, přitáhl hned nazejtří bratr jeho Jan Albrecht s wojskem as 8 tisíci branných Polákůw bez odporu až blízko Pešti, a s druhé strany docházely zprávy, kterak Maximilian překotem dobýwal w Rakausích měst a hradůw zase, podporowán jsa některými knížaty a wojskem říšským. Mluwilo se také, že byla úmluwa mezi Maximilianem i Albrechtem o roztržení královstwí uherského, tak aby připadla onomu západní, tomuto wýchodní jeho část. A přece není ani slechu o nařízení weřejné hotowosti w zemi, aby pozdwihli se zbraní w rukau bohatí i chudí a neustali w boji proti odwážlíwým wetřelcům, pokud ještě jaké cizí 9 Aug.

271) Archiv Český I, 76.

Digitized by Google

1490 kopyto šlapalo půdu wlasti we kterémkoli kraji. Ta péče ponechána celá nowému králi, a k nabytí válečné podstaty neswoleno mu daní potřebných, ale raděno, aby podwedl královnu Beatrix slibem manželstwí a wypůjčil si tím peněz i wojska od ní: on pak neměl té mrawné statečnosti do sebe, aby opowrhl trůnem, kteréhož beze lži ani dobyti ani uhájiti nemohl. Owšem chowali se nešlechetně i rodičowé k němu, Kazimír i Alžběta, podporowawše penězi a wojskem bratra mladšího proti staršímu; a není co tupiti, že dříwe nežli tasil meč, zwláště ke bratrowraždě, pokusil se o narownání mírné se saupeři, wyprawiw mimo uherské biskupy, také pány české, Půtu Šwihowského z Risenberka k Albrechtowi, Jana z Šelnberka k Maximilianowi. Awšak nám do praudu dějin těchto zde pauštěti se nelze, ani wykládati, proč a kterak wyjednáwání na obau stranách zůstalo bez prospěchu, ačkoli Albrecht odtáhl od Dunaje zase a Maximilian, raněn byw při dobývání Wídně, některý čas odpočíwati
21 Sept. musel. Korunowání we Stolním Bělehradě dne 21 září odbylo se zatím pokojně a slawně, u přítomnosti welikého množstwí šlechty netoliko uherské, ale i české, obojí stawiwší o záwod nádheru swau na odiw.

W sausedních Bawořích, odporem proti territorialní politice panujících knížat, Albrechta we Mnichowě a Jiřího na Landshutě, utwořil se byl (14 července 1489) zwláštní spolek rytířský pod znamením lwa, w němžto mezi 46 pány a rytíři předčili dwa potomkowé rodu českého Pflugůw z Rabšteina, Šebastian i Hincík, páni na Šwarcenburce. Tito tak zwaní „lewláři“ hledali dlauho nadarmo pomoci a ochrany jak u císaře, tak i u krále Wladislawa: nyní ale, když tomuto zakaušeti bylo tolik protiwenstwí od nejbližších swých pří-

Digitized by Google

buzných, když widěl i swaka swého Jiřího táhnauti s Maximilianem do Uher k wyrwání jemu koruny nowě nabyté, nerozmýšlel se Wladislaw déle, ale w uwážení tak nenadálé změny wšech přírodních poměrůw,[272] listem 2 října w Budíně wydaným slíbil lewlářům ochranu swau a králowstwí Českého, žádaje spolu na stawech českých, aby přiznali se i oni k skutku takowému. Sněm český byl téhož dne (2 října) swolil dosti znamenitau berni „pro obranu koruny české,“[273] kteráž tudíž wybírána s welikau přísností: awšak když Maximilian s wojskem až do 18000 branných wtrhnuw dne 4 října do Uher, zdobýwal rychle po sobě města Šoproň, Kamen, Kysek a jiné, 8 listopadu přitáhl k Wesprimu a dne 17 listopadu zmocnil se i Stolního Bělehradu, jejž tudíž lakomým wojákům swým pustil w plen: Wladislaw přijew do Prešpurka, (aby černé wojsko své, z neznámých příčin potud w Morawě a w sewerních Rakausích nečinně rozložené, potáhl k ochraně země uherské,) dne 8 listopadu psaními welmi pilnými swoláwal stawy české na sněm do Benešowa zase, aby pro dobré koruny české přispěli mu we welikých jeho potřebách pomocí nadobyčejnau. Na sněmu tom, dne 7 prosince, držel poslanec jeho Beneš z Weitmile stawům řeč, kterauž, ana wrhá světlo na tehdejší staw wěcí, celau téměř doslownè zde klademe. „Není wás tajno (prawil), po smrti krále uherského, když králi pánu našemu wzkázáno bylo, kterak Uhři k němu se uchýlili, tu JMt Králowská obeslal wšecku zemi, žádaje rady: i ráčili ste k tomu wésti, aby JMt

1490
2 Oct.
4 Oct.
17 Nov.
8 Nov.
7 Dec.

272) „Nachdem sich die leüffte geswind halten vnd gegen vns yczt dermass vnleidlich wege von denjhenigen geübet vnd fürgenommen werden“ oc. prawí Wladislaw w listině 2 Oct. 1490 dané (w c. k. tajném archivu we Widni.)

273) Archiv Český, V, 433.

Digitized by Google

1490 to důstojenstwí na se přijal. Jeho Jasnost tak jest učinil a přijal, w té naději, aby země od koruny odtržené mohly zase býti připojeny: jakož pak sau ty země již JMti přisáhly a jej za pána swého dědičného přijaly. Wíce, když JMt to přijímal, nadál se, že bude míti pomoc a podporu znamenitau od některých přátel, jako krále Polského otce a kněze Albrechta bratra swého: ani pak jemu jsau odporni a na překážku nemalau. Totéž činí kníže Jiří Baworský, swak JMti, kterémuž král pán náš mnoho dobrého činil a jej ušetřiti hleděl, nechtěje společnosti pod znamením lwowým, ač se audům jejím od knížat Baworských útiskowé nemalí dáli, k sobě přijmauti a zwláště proti němu. Ale již jest to učinil a we swau obranu spolek ten se zámky dobře 80 ke cti a k užitku sobě a koruně České přijal; a ti mají jemu do smrti slaužiti a po jeho smrti koruně 15 let, pauštějíce na swé zámky JMt a obywatele koruny; ježto JMti se widí, že skrze ně bude moci přijíti zase k zámkům w říši i w Bawořích od koruny České odtrženým. Dále žádá král náš s pilností, abyste ty, kteří ještě berně nedali, bez prodlení k tomu wedli a měli, aby ji dali, znajíc JMti welikau a znamenitau potřebu. Také račte wěděti, že král Římský wtrhl do Uher dosti daleko a uwázal se w Bělehrad: i již táhne JMt osobně proti němu s swými poddanými, a s pomocí boží chce se s ním o to bíti, jako s nepřítelem.[274] A protož žádá pomoci od wás pánůw, rytířstwa i měst, ne z práwa, ale z dobré wůle, maje plnau naději do wás, že znajíce takowau

274) Dle swědectví listin zdržowal se Wladislaw po korunowání swém, od 26 Sept. do 16 Oct. w Budíně, 8—17. Nov. w Prešpurku, 13—15 Dec. w Trnawě. Tato fakta wywracují nejedny kombinace dějepiscůw uherských.

Digitized by Google

znamenitau, pilnau a welikau potřebu, neopustíte JMti jako pána swého milostiwého, ale budete radni a pomocni, každý wedle možení swého, jako wěrní poddaní. Neb mělliby král pán náš přiweden býti k nějakému pádu, sami tomu rozumíte, žeby král Římský na tom nepřestal, nýbrž i nad tauto korunau pomstiti se a jí nemalé zlehčení i škodu spůsobiti hleděl.“ K té řeči podwolili se hned páni Půta Šwihowský, Wok z Rosenberka, Jan Zajíc, Beneš Libšteinský a jiní táhnauti swými životy a lidmi dobrými králi ku pomoci; rytířstwo a města wzali sobě nejprw potaz, a pak oznámili rytíři, že jich málo přítomných, ale že dají odpověd, až jich bude více pospolu; města pak, že nemíní sice opustiti pána swého, ale že to chtějí wznésti prwé na swé obce. Protož uložen zespolka nowý sněm do Prahy ke dni 17 prosince.[275] O jednání ale tohoto sněmu není nám nic více známo, nežli že wšickni tři stawowé, k žádosti a wůli králowě, přijali spolek lewlářůw we swau obranu a w ochranu koruny české pod wýminkami wyloženými jak w listu králowě, tak i w zápisu téhož spolku, daném we Mnichowě nad lesy dne 9 listopadu, a že dali sněmowní swé usnešení wložiti do desk zemských dne 23 prosince.[276] 1490 23 Dec.

Odcházeje z Čech, jmenowal byl Wladislaw dwa pány, Jana Jence z Janowic nejw. purkrabího a Petra z Rosenberka (na místě staršího jeho bratra Woka, často churawého,) i dwa rytíře, Mikuláše mladšího Trčku z Lipy na Lichtenburce, a Albrechta z Leskowce podkomořího, za heitmany králowství Českého, jimž·

275) O sněmu Benešowském zachowala se zpráwa, kterau Petr písař Budějowský psal pánům swým téhož dne 7 Dec. w Benešowě. Wiz Archiv Český, V, 435—38.

276) Archiv Český V, 439. Zápis lewlářský 9 Nov. 1490, chowá se w orig. w cís. kr. tajném archivu Wídeňsk.

Digitized by Google

1490 to svěřil wládu w zemi na místě swém: moc wšak a obor jejich područí nejsau nám určitěji známy. Titť napotom nejwyšší zpráwcowé zeměstí, a wedle nich páni Jindřich ze Hradce co nejw. komorník, Půta Šwihowský z Risenberka co nejwyšší sudí, a pak Beneš z Weitmile co nejw. mincmistr a purkrabí Karlšteinský, řídili společně záležitosti zemské a snažili se oprawdowě o zjednání králi swému pomoci co nejhojnější z Čech i z Morawy. Stawowé Morawští byli za posledního sněmu psaním welmi laskawým zawítali k těmto zpráwcům králowstwí Českého, poslawše jim přípis, kterak císaři a králi Římskému odpowídali pro nepřátelské jejich proti králi Wladislawu počínání, a oznámili, kterak jsauce s Čechy jednoho jazyka i příslušíce k jedné koruně, měli radost z opětného swého spojení a přáli sobě postawiti se s nimi společně proti Němcům pod říší jsaucím, kteříž prý wšelikými cestami hledali jen zlehčení jazyka jejich. Na to zpráwcowé
27 Dec. Čeští dne 27 prosince dali odpowěď neméně přátelskau, prawíce, „jestliže by útiskowé a nepřátelství od císaře a krále Římského nebyli přetrženi a přestáni, že my krále pána swého milostiwého nemíníme opustiti, ale těch cest hledali sme a je bohdá před sebau máme, že JMti skutečnau pomoc učiníme, kteráž jest neslýchaná i nad obyčej; kdežto také k wám máme naději nepochybnau, že ráčíte předsebráti tolikéž. Také páni a přátelé milí! jakož péči máte o korunu tohoto králowstwí, ufajíc s pomocí pána boha wšemohaucího, wás i jiných ku koruně příslušných, že se Německého jazyku neb národu předsewzetí nám škodného uwarujem, a spůsoby předkůw našich i wašich proti nim hledati budem; též jakož dále dotýkáte znamenitých potřeb koruny české, přátelsky nám tak mnoho dobrého jako wám samým žá-

Digitized by Google

dajíce: z takowých wšech pečliwostí, napred o krále 1490
našeho pána, o králowstwí a korunau Českau, o nás i
o wás, Waší Milosti welice děkujeme na místě nás i
wšech pánůw, rytířstwa i měst králowstwí Českého.
Oznamujem také, že na suché dni postní nejprw příští
(23 února 1491) bude sněm držán na hradě Pražském:
i zdá se nám i wám potřebné, abyste ráčili wyslati k
němu některé ze sebe s těmi spůsoby a potřebami, ku-
dyby se ta nebezpečenstwí mohla předjíti, kterýchž ste
we swém psaní sami ráčili dotknauti.“[277]

Dotčený wšak sněm český odbýwal se, k žádosti 1491
krále Wladislawowě, jak se zdá, o několik dní dříwe:
neb již 23 února dáwal o jeho usnešení rytíř Jindřich 23 Feb.
Koc z Dobrše na Bystřici knížeti Albrechtowi Bawor-
skému tu zprámu: že král žádal skrze kancléře swého
Jana z Šelnberka: 1) aby stawowé Čeští zapsali se k
jednotě se stawy uherskými, nejprw proti Turkům, po-
tom proti wšem nepřátelům wůbec: na čež stawowé že
odpowěděli, že k uzawření tak důležité wěci byl jich
příliš malý počet pohromadě, že nechtěli zadati swobo-
dy swé, a konečně že odepřeli zápisu takowému. 2) Dru-
há žádost byla o pomoc brannau proti králi Římskému
a Němcům: i k tomu že dána odpowěď, že stawowé
nebyli zawázáni wálčiti mimo hranice wlasti swé, ale
že hotowi byli bráníti těchto proti každému, kdo by
nepřátelsky jich dotýkal. 3) Ke třetí žádosti, o powo-
lení daně s waření piwa, po 1 groši českém s každého
dčberu na celý rok, že přistaupili stawowé, a že se
počne wybírati ode dne 2 máje toho léta, a to ode
wšech duchownich i swětských, zemanůw i nezemanůw.
4) Konečně i to nařízeno jest, aby wšickni obywatelé
s lidmi swými byli wojensky pohotowě, s wozy a střelbau

277) Archiv Český, IV, 523—5.

Digitized by Google

1491 k obraně koruny proti útoku kterémukoli.[278] O sněmu tom a uzawřeních jeho šel hlas weliký po zemích okolních, zwláště za příčinau lewlářůw. Císař Fridrich, zameškaw wyprawiti k němu posly w čas, aby taužili na Wladislawa i odwrátili stawy od jeho podporowání, omlauwal opozdění swé i přílišným zaměstnáním i nepohodau a zlými cestami; a pak poslaw swého služebníka Dobše z Boskowic ku pánům z Rosenberka na Krumlow, kamž i jiní páni swoláni byli, ujišťowal, že zachowajíli páni čeští pokoj proti říši a proti zemi Rakauské, císař i král Římský tak opatřiti chtěli, aby též koruna Česká od říše i od země Rakauské w pokoji zachowána byla; neb že úmyslu toho neměli, aby na ni wálkau saženo bylo, ale že jim potřebí bylo wěděti, mělili péči míti na obec Českau; tím pak že nepřekáželi osobám, aby dle starodáwné swobody slaužili za mzdu komukoli wen z koruny.[279]

Z uwedených tuto příkladůw jewí se zřejmě a nepochybně, že wyšší šlechta česká, zwláště pak nejwyšší zpráwcowé a úředníci zemští, ukazowali skutkem mnohem wětší ochotu, přispěti králi a pánu swému pomocí w jeho potřebě a nauzi, nežli stawowé ostatní.[280] Pro-

278) Original psaní rytíře Jindřicha Koce (dd. ex Bistricz fer. IV ante Walpurge 1491) nalezli sme w král. archivu říšském we Mnichowě.

279) W archivu Třebonském chowají se přípisy psaní císařowa ke stawům Českým dne 6 Mart. a odpowědi od nejw. purkrabího p. z Janowic na to dané dne 13 Mart. 1491, i sauwěká cedule o poselstwí p. z Boskowic ku pánům českým.

280) To seznáwali i Wladislaw sám we psaní (dd. pod Wyšehradem Uherským 19 Mai 1491) k nim daném prawě: „W prawdě sme seznali, že ste wy té pomoci, kteráž nám w Čechách swolena jest, weliký a prwní puowod a příčina byli“ oc., kdežto je spolu žádal, aby bez meškání wyprawili ještě ku pomoci jeho do Uher na žold 4 neb 5 tisíc lidu branného atd. (Orig. arch. Třebon.)

Digitized by Google

tož není se čemu diwiti, že i král, jako wděčnau od- 1491
měnau, wzdal se k jejich prospěchu částky zákonodárné moci swé, propůjčiw jim plnomocenstwí, aby na jeho místě swolowati mohli ke wkladům do desk zemských, na tento spůsob: „aby saud zemský zůstal we swé celosti a we swém předsejití; co se pak dotýče kladení do desk, a sice kšaftův, listův, neb měšťané a sedláci jedni druhým, to my wám mocně poraučíme, abyste wy při každých suchých dnech tu moc měli dopustiti we dsky wložiti, rozwažujíce to wšichni zespolka, pokudžby sprawedliwé bylo, aby se w tom nic proti právu nestalo; a tu moc míti máte až do našeho bohdá šťastného do země nawrácení. Kteréžto powolení naše oznamte wší zemi, a powězte lidem, aby každý, kdožby co we dsky klásti měl, před wámi o suchých dnech to oznamowali, že wy w to máte sprawedliwě nahlédati, a pokudž se wám slušně zdáti bude, že máte od nás moc dopustiti, aby takowá věc we dsky zemské wložena byla. To wšak aby se dálo toliko při každých suchých dnech a ne jindy, a to z jednostejného wšech wás rozwážení.“ [281] Při panowawších tehdáž různicích a sporech mezi stawy, a zwláště mezi šlechtau a městy, nepotřebí wykládati, důležitéli bylo powolení toto ku prospěchu strany jedné proti druhé.

Mezi tím nebezpečí w Uhřích hroziwší odwráceno bylo hlawně tím, že po dobytí Bělehradu žoldnéři šwábští Maximilianowi odepřeli další službu, nespokojeni jsauce jak nerownym dělením kořistí, tak i neplacením žoldu, tak že Maximilian osadiw jen místa dobytá wěrnými posádkami, bezděky opustil zemi. Pročež Wladislaw umínil brannau mocí obrátiti se především proti bratrowi swému Janu Albrechtowi, kteryž-

281) Archiv Český, V, 439.

Digitized by Google

1491 to wrátiw se od Pešti, po několikerém neprospěšném
stání a wyjednáwaní, poplenil byl nejprw okolí Jager-
ské, a pak jal se byl dobýwati města Košického. Ne-
můžeme zamlčeti při tom události, k wíře téměř nepo-
dobné, ač spisowatelem sauwěkým oswědčené,[282] ana
týká se pana Půty Šwihowského z Risenberka, nejw.
sudího w králowstwí Českém. Košičané, válce ne-
zwyklí, když přiblížilo se k městu jejich wojsko Al-
brechtowo, strachem prý na obranu byli zapomenuli,
nedbawše ani bran městských zawříti, ani děla swá
rozložiti po zdech, tak že pewné a důležité město bez
odporu byloby se octlo w moci Albrechtowě, kdyby
náhodau přítomný pán český byl rychle nesebral 300
lehkých jezdcůw a netáhl s nimi proti nepříteli; jemuž
doskočností swau mnohé spůsobiw škody a nesnáze,
dodal konečně i měšťanům potřebné odwahy a zmuži-
losti k odporu. Wladislaw po nowém roce, w nejkru-
tější zimě wytáhl z Budína přes Jager ku Košicům,
podáwaje bratrowi swému bitwy: nepřišlo wšak k ní,
ale ku pokoji, jenž po dlauhém wyjednáwání uzawřen
20 Febr. u Košic dne 20 února na ten spůsob, že Albrecht u-
znal bratra swého za krále Uherského, a měl za to do
té doby, ažby snad sám dostal se na trůn Polského
králowstwí, požíwati knížetstwí a měst Slezských, Wla-
dislawowi od Jana Korvina buďto již odstaupených,
jakožto Hlohowa welikého, Kožichowa (Freistadt), Šp-
rotawy, Zelené hory, Swobodína,(Schwiebus),Otína (War-
tenberg) a Hory, aneb teprw jemu připadnauti maj-
ících, jakožto zemí bílého Kunrata Olešnického, knížet-
stwí Opawského, Krnowského (s hradem Cwilínem,)

282) Tubero in Schwandtneri scriptor. rer. Hungar. II, 150. Katona XVII, 99. Stalo se to tuším w Novembru 1490.

Digitized by Google

Tošeckého (s městem Bytomí a hradem Swrchlencem) 1491
a Kozelského (se Hlubčicemi a Wladislawí) atd. [283]

Tím owšem nenabyly Uhry ještě ani pokoje, ani oddechu: neb Turci hrozili na jihu dobýwáním srbského Bělehradu a wpády hojnými, proti nimž poslán wůdce Pawel Kiniži; nad to Jiří kníže Srbbský a Wawřinec Ujlaky bán Mačewský brojili tam nebezpečně proti sobě; w Chorwatsku bojowati bylo s přiwrženci Maximilianowými, proti kterýmž Jan Korvin šlechetné a platné konal služby; wojsko zase černé, mezi Wacowem a Jagrem rozložené, nedostáwajíc žoldu, počínalo si w zemi téměř jako nepřátelé; a potřeba dobytí zase Stolního Bělehradu nepřestáwala naléhati nad jiné pilněji. Při obležení města toho w měsících červnu a červenci Wladislaw, za příčinau okolí bařinatého a zimničného, těžce se roznemohl, takže již o brzké jeho smrti hlas se rozcházel, on pak, po skutečném Bělehradu dobytí dne 29 července, delší čas na Palotě, [284] we wzduchu zdrawějším, léčiti se musel. W takowém stawu, když císař Fridrich (an Maximilian na sněmu říšském w Normberce žádané proti Wladislawowi pomoci byl neobdržel,) podáwal se k jednání pokoje a žádal, aby plnomocníci obojí strany sešli se na Heimburce nebo w Prešpurku den sw. Bartoloměje (24 srpna:) swoliw k tomu Wladislaw, jmenowal 22 srpna také osm předních rad swých, (mezi nimi tři Čechy, Jana z Šelnberka, Beneše z Weitmile a Jana z Raupowa,) k důležitému rokowání tomu. Tauha jeho po konečném upokojení zemí byla tak přílišná, že nerozmýšlel se dlauho přistau-

29 Juli

22 Aug.

283) Sommersberg, I, 1056—61. Dogiel cod. dipl. Polon. I, 79. Pray annal. IV, 219. Katona XVII, 153 sq.

284) Dle listin byl w Bělehradě ještě 1 Aug., w Palotě již 4 Aug.

Digitized by Google

1491 7. Nov. piti k wýminkám jakýmkoli. Takž po více než dwauměsíčném namáhání umluwen konečně pamatný mír w Prešpurku dne 7 listopadu 1491, jímžto přisauzeny Uhry Wladislawowi, Rakausy Maximilianowi, a wšak s mnohými pro Wladislawa obtížnými wýminkami, jichž auplný wýklad sem nenáleží. Owšem lehké byly by, které Čech se týkaly a s větší částky později připojeny jsau: že panu Dobšowi z Boskowic, jenž byl již se stal nejwyšším heitmanem císařowým a předním jeho plnomocníkem, měly se wrátiti statky zápisné w Morawě od krále Matiáše odjaté, a nahraditi náklad na oprawu hradu Špilberka učiněný; že umořeni jsau dwa zápisowé někdy arciknížete Albrechta, daní králi Jiřímu, jeden na 40, druhý na 50 tisíc zlatých dluhu pojištěného na zemi Rakauské; a konečně že Wladislaw měl zastaupiti císaře w dluhu 12 tisícůw zlatých uherských, Wáclawowi Wlčkowi z Čenowa i někdejší jeho rotě zapsaném na jistých dáwkách země Rakauské: tím wážnější ale a důležitější byl slib a záwazek jmenem králowstwí Uherského, že sejdeli Wladislaw bez dědicůw mužského pohlawí, Maximilian a potomci jeho měli dědití po něm trůn Uherský, a že stawowé uherští jak na sněmu co nejprwé příštím wšickni wesměs a auhrnkem, tak i každý z nich zwláště, zápisy swými to stwrditi měli.[285]

Mezitím Jan Albrecht, dowěděw se o nebezpečné bratra swého nemoci, nemeškal byl již w měsíci srpnu wtrhnauti opět wojensky do země Uherské, aby zmocniti se mohl trůnu, očekáwaným aumrtím uprázdněného; když pak uzdrawil se zase Wladislaw, neopustil země, ale předstíraje tu wýminky míru swého nespl-

285) Wšecky spisy náležité k míru tomuto wydány jsau nejauplněji a nejzpráwněji w Österr. Archiv, 1849, III, 466—547.

Digitized by Google

něné, tu křiwdu jemu činěnau zrušením umluwené s 1491
ním poslaupnosti ku prospěchu domu Rakauského, počínal sobě w Uhřích jako nepřítel. Dobyl několik zámkůw a počal obléhati Košice zase. Wladislaw poslal sice Štěpana Zápolského s wojskem černým proti němu, ale nařídil také nowé s ním wyjednáwaní w naději, když tenkráte již jen máti Alžběta Rakauská stranila mladšímu synowi swému, otec pak Kazimír upřímo hanil jeho počínaní, že dojde se žádaucího pokoje bez dalšího krweprolití; také dal prý wůdcům swým nařízení, budauli se s Albrechtem biti, aby wítězstwí užíwali co nejmírněji, a šetřili netoliko žiwota jeho, ale i cti a dobrého jmena. Swéwolná neustupnost 1492
Albrechtowa učinila bitwu newyhnutelnau: we kteréžto 1 Jan.
kníže ten, w neděli den nowého roku blízko Košic auplně poražen byw, utekl sice do Prešowa, tam wšak od Zápolského i Haugwice brzy dostižen a jat byl.[286] Zápolský pamětliw jsa žádosti krále swého, nejen propustil ho na swobodu, když odřekl se wšech dalších nárokůw do Uher, ale wracujícího se domůw pozwal k sobě na zámek Spišský, odkudž bohatě častowaného a darowaného doprowoditi dal čestným komonstwem do jeho wlasti.

286) Že bitwa u Košic, od Bonfiniho široce a po staroklassicku (bez udání datum, ale s obligatními obojích wůdcůw polních arengami) líčená, připadla na „neděli den noworoční 1492“, swědčí sauwěký Bartoš z Prachňan (MS.) a Weleslawína w kalendáři histor., což i listinau od Zápolského a Haugwice dne 6 Jan. 1492 „in castris regiae Majestatis, sub obsidione civitatis Eperies“ danau se stwrzuje. (Wagner, diplomat. Sáros. p 193.) Bartoš z Prachňan a Weleslawína jen tím chybují, že mluwí, jakoby Wladislaw osobně toho wítězstwí byl dobyl. Onen prawí: W neděli na nowé léto porazil král Wladislaw Poláky u Košic w Uhřích; mnoho jim wozůw pobrali. Odtud české přísloví: „nabereš se co u Košic.“ —

Digitized by Google

1492 2 Febr. Nebylo wšak ani tu ještě konce těžkých pro Wladislawa nesnází. Sněm uherský, swolán byw na den hromnic (2 února) k inartikulowání Wladislawowy kapitulace (ode dne 31 čerwence 1490), ku potwrzení míru Prešpurského a k jiným zákonodárným potřebám, 7 Mart. zbaušil se, když uslyšel o zapsaném domu Rakauskému práwu poslaupnosti, konečně ale 7 března potwrdil je přece danými na to listinami. Bylit té doby také přední páni čeští a morawští u hojném počtu w Budíně přítomni, o jichž ale tam řízení není již žádné paměti.[287] Mezitím opakowal Wladislaw záwazek co do zemí koruny České stawům uherským učiněný we sněmownim usnešení bez rozpakůw doslowně, nehledě na to, že mluwíwal w Čechách w jiném smyslu a že článek jeden smluw Olomúckých byl ustanowil, jestliže král Uherský bylby spolu králem Českým, že ony země wrátiti se měly České koruně beze wší wýplaty. Nebylat to ani prwní ani poslední obojetnost, které král ten, newěda sobě rady, se dopustil. Konečně záwazek, že dworem swým bydleti měl napotom stále w Uhřích,

287) Zejmena byli to páni: Wok z Rosenberka, heitman králowství Českého, Wilém z Pernšteina, nejw. hofmistr, Jindřich z Hradce, nejw. komorník, Půta Šwihowský z Risenberka, nejw. sudí, Beneš z Weitmile, Zdeněk Kostka z Postupic na Božím domě, Jan z Šelnberka, nejw. kancléř, Mikuláš mladší Trčka, Mikuláš mladší z Hořic na Pecce; a Morawané: Ctibor z Cimburka, Jan z Lomnice na Meziříčí, Wratislaw z Pernšteina, Wáclaw z Ludanic na Weweří, Jan Kuna z Kunstatu a j. w. (Codex Pernštein. Litom. n. 204.) Tak hojné shromáždění čelných audůw koruny České nestalo se bez důležitých příčin politických: ale podáwá to důkaz nowý, jak kusé jsau naše známosti o událostech té doby. Není wšak pochyby, že jednalo se mezi jinými wěcmi také o pomoc, kteréž požadowala tehdáž společnost lewlářůw proti Albrechtowi knížeti Baworskému (wiz dolcji). Páni ti meškali w Budíně we dnech 11—19 Febr; na počátku Mart. již se byli wrátili domůw.

Digitized by Google

bylo upřímé snížení království Českého, wymazání 1492
jeho z počtu mocností samostatných w Europě a odsauzení počátečné k živobytí pauze provincialnímu.

Čestnější bylo prwní Wladislawowo postawení se proti Turkům. Sultan Bajazet, dowěděw se o neswornosti a válkách w Uhřích, umínil byl užiti doby příhodné k rozšíření panství svého w té straně: sbíralť wojsko hojnější nežli kdy za lidské paměti, jímž zaplawiti zamýšlel z jara r. 1492 zemi uherskau; mluwilo se o 200,000 až do 360,000 mužův branných, ježto sbírali se u města Sredce (Sofie) w Bulharsku, a lodí přes 200 mělo Dunajem na horu brátí se; 10 března wytáhl Bajazet sám z Čařihradu do pole ke Sredci; strach dojímal křesťanstwo, netoliko w zemích koruny Uherské a Polské, ale i w Italii a w Němcích, ano pro neswornost panownikův nikde čáky nebylo k ráznému odporu; w městech českých ukládán půst a konaly se slawné processie s modlitbami, aby bůh pomáhal Wladislawowi w nebezpečí welikém.[288] Chwálilo se o králi, že nedaw nijakého znamení bázně, postaral se záhy a důkladně především o rozmnožení posádek w pewnostech tehdáž pohraničných proti Turkům, Seweřinu na Dunaji, Bělehradu, Šabci a Jajce, i o dosta-

288) Bartoš z Prachňan dal (w pamětech Mik. Dačického z Heslowa) tuto zprawu: L. 1492 w pondělí po památce sw. Bonifacia, uložili na Horách Kutnách půst, učiniwše slawnau processi, ... a prosíce pána boha, aby ráčil pomoc dáti králi Wladislawowi proti Turku, kterýž ležel w Uhřích na Kosowě poli s wojskem welikým. (Časopis Česk. Museum, 1827, IV, 79.) — Mimochodem připomínáme, že bezpochyby k této wýpravě sepsal byl starý wůdce český, Wáclaw Wlček z Čenowa, ono pamatné naučení ku králi Wladislawowi, „kterak se mají šikowati jízdní, pěší i wozy," ježto nalezše w archivu Třebonském wydali jsme w Čas. Č. Mus. 1828, II, 12 sl. (Srwn. Wýbor z literatury České, II, 999—1016). —

Digitized by Google

1492 tečné pro ně zásoby; do Bělehradu, na jehož ochraně záleželo nejwíce, položil také z černého wojska tisíc Čechůw, ostatní přidaw Pawlowi Kinižimu k obraně jižních hranic země uherské; a hlas jeho, wolající národ celý do boje, potkal se tenkráte s takowau ochotau, že i kněží a mnichowé w hojném počtu nabízeli se k wedení zbraně; takž byla naděje, že wojsko křesťanské wzroste na 100,000 ba dle některých řečí až na 200,000 lidí branných, k nimž mělo z Čech přibyti do 20 tisícůw, a za nejwyššího wůdce jejich ustanowen byl Štěpan Bátory, uherský nejw. sudí a wojwoda Sedmihradský. Bylot znamením znepokojujícím, že Martin Cobor, bán Bělehradský, jejž Wladislaw byl roku lonského poslal k Bajazetowi o pokoj, ani newracel se, ani nedáwal o sobě nic wěděti: až konečně w měsíci červnu přišed zase, neuměl wyprawowati nic určitějšího, nežli že mu bylo cestowati tři dni skrze tábor turecký. Awšak Bajazet, přitáhnuw až na Kosowo pole a uslyšew jak o welikých proti němu přípraw ách, tak i o porážkách lidu swého we Walašsku a Sedmihradsku, rozpustil wojsko, a daw spautati bašete, kterýž mu byl prý k weliké té wýpraw ě radil, wrátil se do Konstantinopole. [289]

Naproti tomu spůsobil tím wětší wůbec pohoršení

289) Se zpráwami podanými o wěci té od Bonfiniho (Decad. V libro III), sauhlasí Udis in apologia R. Wladislai (MS.), jenž dí, mezi jinými slowy: Cum tercentis et sexaginta uti affirmant millibus hominum, audita Ungarorum discordia et intestino bello, Turcorum imperator Sophiam venit. — Trepidabat Italia, Germania cum Sarmatia fluctuabat, nulla externorum auxilia praesto adesse poterant. Solus rex haud quaquam animo consternatus — extemplo tot tantisque periculis occurrit. — Mox delectum ingentem habuit, ac centum millia equitum nomina sponte dederunt. — Nulla umquam studiosior animosiorque suscepta est expeditio, ad ducenta hominum millia Turcis occursura omnes esse censebant oc. —

Digitized by Google

poměr ten, we kterém Wladislaw mimo wůli swau o 1492
ctnul se ku královně Beatrix. Podotkli jsme již, kterak od počátku zpauzel se proti každému s ní spojení, ačkoli nawedením prelátůw a pánůw uherských tajil to dle možnosti. A jakoby přirozené nechuti nebylo dosti, naléháno ještě s mnohých stran úsilně na znemožnění swazku manželského mezi nimi. Jan Korvin jen pod tau wýminkau wydal prý Wladislawowi korunu sw. Štěpana, že zawázal se nepojmauti macechy jeho nikdy; rodičowé a bratří hrozili odepřením požehnání a kletbau, kdyby k ní swoliti chtěl; sami pak preláti a páni uherští nepřáli si spojení takowého, bojíce se, aby paní ducha wýtečného a wzdělanosti neobyčejné nenakazila muže swého mrawy a chautkami absolutistickými.[290] A wšak w nesnázi a potřebě největší, brzy po korunowání, když neuměli aneb nechtěli raditi mu jinak, on swolaw větší jich počet dohromady (12 října 1490,) nejprw saukromí oswědčil se jim, že pro uwarowání většího pro Uhry neštěstí byl sice hotow, dle rady jejich, slíbiti královně manželstwí, nikoli ale splniti slib swůj; a o několik dní později, u přítomnosti nemnohých, učinil slib těmi slowy skutečně, že když preláti a páni toho požadují, on po wůli jejich učiniti hotow bude, až jen králowstwí od nepřátel očištěné se upokojí; královna slíbila za to přispěti ku potřebám válečným 200.000 zlatými uherskými, a odříci se oněch

290) Antequam regalibus initiaretur insignibus, Joanni Corvino pertinaciter postulanti Wladislaum jurasse ferunt, se reginam in uxorem numquam esse ducturum, neque coronam ab eo alio modo redimi potuisse. — Wladislai regis fratres perpetuas ei inimicitias indicebant, si se cum vidua conjungeret; parentes maledictionem interminabantur. — Proceres — nil in pectore magis perhorrebant, quam ne regina tyrannicis Mathiae moribus novum regem inficeret ꝛc. —

Digitized by Google

1492 300,000, kteréž co dluh na koruně požadowati měla. Pokud trwaly nepokoje a wálky, ubránil se Wladislaw dotírawosti své nemilované newěsty, an jen welmi pořídku, a nikdy bez hojných swědkůw, s ní se scházel: ale když r. 1492 minulo i poslední kruté nebezpečí od Turkůw, uražená tolikerými odklady paní, wyčerpawši již wšecky prostředky prosby a hrozby, utekla se konečně ku papeži, tehdáž po Innocentiowě smrti († 25 čerwence) nowě zwolenému (11 srpna) Alexandrowi VI, z domu Borgia; jemuž, aby mocí apoštolskau donutila krále ke splnění daného slowa, neostýchala se předkládati lež, že měla od Wladislawa netoliko slib, ale i skutek manželský. Tím nemohla owšem nežli odwrátiti od sebe ještě krutěji ženicha bezděčného, ana přinutila jej zastáwati čest neboli hanbu swau před nejwyšší saudní stolicí na světě. Wyprawil proto Antonína biskupa Nitranského do Říma, kdež nemilá jeho pře tonula po dwě léta w powodni práwnické, až nejwyšší ten saudce konečně (3 dubna 1495) wynesl nález na odsudek ubohé oklamané královny. [291]

K auplnému země upokojení, we smyslu prelátůw a baronůw uherských, bylo ještě potřebí odstranění a zmaření toho stroje, který hlawně činil byl wůli někdy

291) Biskup Nitranský Antonín, zdržowaw se w Římě dlauho do r. 1493, získal tam řečníka i spisowatele neznámého, jenž si dal jmeno U d i s (bezpochyby lžijmeno *Οὐδεις*, t. j. Nikdo,) aby složil zwláštní obranu krále Wladislawa w příčině této, a připsal ji jemu (t. biskupu Antonínowi.) Nalezli sme spis ten dodře prowedený a dosawad neznámý mezi rukopisy bibliot. university Pražské pod sign. I, D. 3, kamž na l. 98—132 wepsán byl okolo r. 1500 w Krumlowě. Jest to tedy swědek starší a znalejší, nežli sám Bonfini; ba dle slow některých a wět domýšlelibychom se, že Bonfini již spisu jeho užíwal. Dále srown. J. Burcardi diarium urbis Romae in Eccardi corp. histor. med aevi tom. II.

Digitized by Google

Matiášowu neodolatelnau: byly to počátky stálého wojska, powěstné jeho roty černé. Když Matiáš w boji u Kostolan (w lednu 1467) zničil byl válečné roty bratrské co mocnost samostatnau a nezáwislau, postaral se byl také o uwedení jádra jejich sobě w poslušenstwí; spojil bojowníky české, polské i srbské, tedy samé Slowany, kteří prowodili řemeslo válečné co živnost, w jedno tělo dohromady, wycwičené w boji, otužilé we mrazu, wedru i wšech strastech tělesných, a nemající jiného swědomí aniž znající jaké powinnosti, mimo rozkazy náčelníkůw a wůdcůw swých, jimžto králowa wůle šla nad přikázaní boží. W běhu dějin posledního čtwrtstoletí událo se nám častěji připomínati wojska toho i umění, sílu a působení wýtečné i hrabiwost a diwokost bezuzdnau, zwláště když nehodau nedostáwalo se mu powinného žoldu. Bylo ono nejen podstatným základem moci a sláwy Matiášowy, ale i neodolatelným nástrojem jeho pychu a libowůle, proti cizincům i domácím, nepřátelům i poddaným. Po smrti Matiášowě, pokud Uhry zmítány byly wálkau zahraničnau i domácí, potřeba branné moci nedala zniknauti pokusu o wýwrat a zničení roty černé: ale jakmile přestalo nebezpečí od nepřátelůw zahraničných, nemeškáno ani chwíli. Úloha ta swěřena přednímu hrdinowi národnímu, Pawlowi z Kiniže, bánu Temešskému a wrchnímu weliteli w dolejších Uhřích, válečníku i co do síly tělesné, i co do surowosti a diwoké ukrutnosti bezpříkladnému, jemuž větší část wojska černého, jakož již podotkli sme, přidána i podřízena byla ku pomoci proti Turkům. Příčiny neb zámínky zwláštní nebylo potřebí; pauhé neplacení žoldu postačilo zbuditi wýtržnosti owšem trestu hodné, ale dle powahy wěku a stawu neodwratné; a horšího nedopustilo se wojsko černé ničeho w již- 1492

Digitized by Google

1492 m. Aug. ných Uhřích w měsíci srpnu 1492, když připrawowal Kiniži podtají útok swůj na ně, nežli w létech a místech jiných, kdykoli a kdekoli žoldnéřům neplaceným nechtělo se bylo umříti hladem. Přepadnuw je zrádně náramnau přewahau počtu jak lehkých jezdcůw swých, tak i lidu z měst a wesnic náhle ozbrojeného, a pobiw přední haufy, donutil ostatek wzdáti se. Rotmistři jejich a „dobří lidé z rot“ obrátili se psaním prosebným
28 Oct. dne 28 října ku předním pánům a wladařům českým, žádajíce přímluwy u krále Wladislawa; žalowali tam, že „páni Uherští na nás takowé škody počítají, jakowýmiž bohdá winni nejsme, ježto sme slaužili wěrně a práwě pánu našemu, jakožto na dobré lidi sluší. Již nám teprw winu dáwají, když nás jim třeba není, a majíce nás we swé moci: a prwé sau nám z ničehož winy nedáwali, dokudž nás potřebowali.“ [292] Ale Wladislaw dekretem daným 6 ledna 1493 zrušil weškeré zřízení roty černé; po čemž někteří wstaupili buď u krále, buď u jiných pánůw uherských do služby obyčejné, jiní propuštěni bywše wrhli se do Rakaus a do Morawy, kdež tytýž co diwoká zwěř honěni a zabíjeni jsau. Brzy pak wálečná moc a sláwa uherská, po tu dobu ostrach národůw, stala se jen powídkau z časůw minulých.

Rok 1492, pamatný w dějinách swěta zwláště objewením Ameriky a rozšířením tudíž rozhledu lidského do končin a oborůw nowých, uplynul w Čechách bez wynikajícího zjewu we prawidelném chodu žiwota národního. Jen o trojí wěc jednalo se, pokud nám wě-
14 Mart. domo, na sněmu w Praze we dnech 14 až 21 března držaném: o zawedení nowého policejního řáduw zemi,

292) Psaní to, poslané panu Jindřichowi ze Hradce, w přepisu zachowáno w archivu Třebonském. Ostatně wiz Bonfini decad. V lib. IV. p. 553 - 4. Gerard. de Roo hist. Aust. lib. 10.

Digitized by Google

o komorním saudu, a o společnosti lewlářské, kteráž 1492
požadowala pomoci proti knížeti Albrechtowi Baworskému. Pro upokojení země a wyhlazení hojných w ní
laupežníkůw stala se dne 19 března některá nařízení, 19 Mart.
kteráž ale brzy ukázala se býti nedostatečnými; o komorním saudu, w němž potud král předsedáwal byl
wždy osobně, ustanoweno 21 března, že měl i w ne- 21 Mart.
přítomnosti jeho držán býti, a wšak jen dwakráte do roka: jednau na sw. Martina, podruhé dwě neděle před sw. Duchem. [293] Spolek lewlářský naskytowal hojné nesnáze. Kníže Albrecht Baworský zdwihl byl na konci roku předešlého wálku proti němu, a zdobýwal několik jeho zámkůw; spolu ale obrátil se ku králi Wladislawowi, předkládaje, jak neslušná i nesprawedliwá byla ochrana, kterauž propůjčowal se odbojným poddaným, ačkoli téhož času (23 ledna 1492) i císař Fridrich wynesl byl klatbu říšskau nad ním, jakožto nad uchwatitelem práw říšských. Mezitím nepřátelský Albrechtůw bratr, kníže Wolfgang, přišed do Prahy sám, dne 20 prosince 1491 zapsal se byl koruně a stawům českým wedle lewlářůw. Ku prosbě od náčelníka těchto, Šebestiana Pfluga, na nejw. purkrabího Jana Jence z Janowic co nejw. heitmana královstwí Českého wznešené, aby nemeškal již přispěti lewlářům ku pomoci, odpowěděl tento dne 5 ledna 1492, že wšeobec- 5 Jan.
ná wýprawa z celého královstwí nedala se tak rychle uwesti w skutek, ale že již dříwe, požádán byw we směru takowém také od pana Jindřicha z Plawna, (kteréhož Wladislaw ustanowil byl za heitmana i německých lén koruny české i společnosti lewlářské spolu,) nařídil celému královstwí strhnauti se wojensky ke dni sw. Doroty (6 února) u Nýrska na hranicích ba-

293) Archiv Český, II, 253 sl. V, 440—47.

Digitized by Google

1492 worských; do té doby aby tedy opatřili sebe jak mohli, pomoc platná z Čech že jich nemine. Spolu ale poslal jemu opis smlauwy nowěji mezi králem Wladislawem i knížetem Albrechtem uzawřené. Následkem této smlauwy uloženo stranám válčícím příměří, a král
14 Mart. Wladislaw měl na sněmu Pražském 14 března skrze náměstky swé jednati dáti o konečný pokoj mezi nimi. Přišli k tomu jednání, kromě plnomocníků w Albrechtowých a lewlářských, také poslanci od falckrabě Filipa i knížat Fridricha Saského a Jiřího Baworského do Prahy. Po mnohých řečech, žalobách i odpowědech obapolných nezjednáno tu nic více, nežli že ustanowen o tu wěc nowý sjezd do Prahy ke dni 6 máje a mezitím mělo příměří trwati před se. Mezitím když i powěstný spolek šwábský štítu Swatojiřského, i wojsko říšské wedením Fridricha markrabě Braniborského, wytáhli do pole ku pokoření Albrechta i ku prowedení nad ním klatby říšské, lewlářům, po smrti pana Šebestiana Pfluga, nechtělo se dalšímu jednání, leda mečem
6 Mai w rukau, a protož nechali rok Pražský 6 máje minauti bez účinku, poslawše k němu jen towaryše swého Baltazara Berchtoldshofera s prostau žádostí o wálečnau pomoc, jelikož k žádosti knížete Wolfganka nemohli prý jinak, než sáhnauti opět ke zbrani. Uražení tím heitmané králowstwí Českého psali jim dne 11 máje, že smlauwa mezi nimi a králem Wladislawem uzawřená to nesla, že strana žádná swéwolně neměla počínati wálky, a že král wždy měl býti mocen, podati je ku práwu, a jen kdyby práwo jich potkati nemohlo, že zawázán byl, hájiti jich mečem; pročež ukládali jim
3 Juni ještě nowý rok do Klatow ke dni 3 června, kdež i Albrechtowi plnomocníci měli přítomni býti, ku konečnému wšech nesnází urownání, podáwajíce se a sli-

Digitized by Google

bujíce, že práwa jejich na roku tom dojdau důkladné 1492
ochrany. Tím ale zdá se že ukončeno bylo wšecko jednání české o lewláře, aspoň nám nic dále o něm není známo; záležitost jejich napotom splynula s wedením wálky říšské proti Albrechtowi, až konečně lewláři 2 října 1493 urownali se s knížetem Albrechtem we Mnichowě sami.

Některé proměny we stawu osob, zběhlé r. 1492, zejmena smrti krále Kazimíra Polského a knížete Hynka Poděbradského, též biskupa Jana Filipce odřeknutí se swěta, doléhaly následky swými na weřejné záležitosti národu w té míře, že jich mlčením pominauti nelze.

Jan Filipec z Prostějowa, jenž při wysokém postawení a mocném působení swém, co biskup Waradinský, zprawce biskupstwí Olomuckého a kancléř králowstwí Uherského, nepřestal nikdy požíwati, kromě dworu Římského, wšeobecné wážnosti a důwěry, a jehož hlas w otázce o korunu Uherské po Matiášowě smrti měl wáhu téměř rozhodnau, ohlásil byl hned po Wladislawowě korunowání we Stolním Bělehradě aumysl, odříci se hluku swěta i hledati pokoje duše swé w úklidu tichého kláštera. Byl on muž ducha skutečně neobyčejného: nejschopnější a nejšťastnější jednatel wěcí státních, a přitom duše jemná, tak říkaje senti-

294) V. Krenners Geschichte des Löwenbundes in d. bayer. Landtagsverhandlungen Bd. X u. XI. Buchner Gesch. von Bayern, VI, 455 sq. Listiny a psaní několikerb w archivu Třebonském oc. W českém Museum chowá se od Hedwiky z Rožmitála, wdowy po Šebestianowi Pflugowi z Rabšteina, listina daná 2 Mai 1492. Hyncika Pfluga z Rabšteina nalezáme napotom i s potomky swými osedlého zase w Čechách, kdežto Jindřich z Plawna 9 Jul. 1495 postaupil mu wšeho práwa swého k zástawě král. hradu Píseckého.

Digitized by Google

1492 mentálně citliwé;[295] katolík přeswědčený a pewný, a nicméně k jinowěrcům nad jiné snášeliwý; okázalý bohatstwím i nádherau, a přece skromný w požadawcích i w požiwání. Nemůžeme wykládati zde, jak hojná stawení, obdiwowaná pro welikolepost, pozůstawil po sobě na památku jak we Waradíně, tak w Olomauci, Wýškowě, Uherském Hradišti a jinde, jak bohaté poklady rozdáwal mezi kostely, kláštery a přátely. Diwili se wšichni aumyslu jeho a snažili se odwrátiti jej, zwláště Wladislaw král, jemuž odchodem jeho hrozila ztráta nenahraditelná: nedal se wšak oblomiti dále, nežli že odročil rozhodný krok swůj, a ztráwiw w Olomauci saukromí a jako na připrawě, podál péčí
10 Juni světských, wíce než rok, teprw 10 čerwna 1492 we Wratislawi wstaupil do řeholy františkánské, co prostý mnich bosák, we kláštěře sw. Bernardina; nedlauho předtím 15 máje, byl před panem Ctiborem z Cimburka i jinými pány w Olomauci ustanowil sobě za dědice, jakoby již odumíral světu, syna sestry swé Doroty, (manželky panoše Wáclawa ze Stwolowa,) mladíka tehdáž na universitě Lipské studujícího, Jana neb Johannesa předka rodu potomních pánůw z Kunowic na Morawě.[296] O hlubší a prawé příčině mimořádného kroku swého neoswědčil se muž ten nikomu, a mezi wrstewníky kolowaly wšeliké o ní domysly: nám nelze odolati, abychom jí nehledali we

295) Takowým jewí se býti bez odporu we psaních k nejdůwěrnějšímu příteli Wilémowi z Pernšteina wlastní rukau daných, ježto chowají se podnes w archivu Raudnickém w Čechách, mezi nehojnými bohužel zbytky písemností rodu Pernšteinského.

296) Pořízení o tom nalezli sme mezi listinami Pernšteinskými w rkp. Litomyšlském č. 216; srown. psaní k Wilémowi z Pernšteina w archivu Raudnickém. Ostatek swědčí Bonfiní, Tubero, Ranzanus, Dubravius, Cureus, Henel, Nicl. Pol. a j. w.

Digitized by Google

sporu, we kterémž octlo se autlé jeho swědomí při 1492
otázce o koruně Uherské. Jisté jest, že s jedné strany Matiáš do něho největší byl kladl naděje pro syna svého Jana Korvina, s druhé pak Wilém z Pernšteina hleděl získati jej pro Wladislawa: tam wedla jej wděčnost a snad i přísaha k welikému dobrodinci, zde důwěra i láska přátelská. Snažiw se nadarmo pomoci lewobočkowi na trůn, odhodlal se konečně prostředkowati mezi ním a Wladislawem; duše wšak jeho přesycena byla bojem o welké interessy tohoto swěta, w nichž newítězila wždy prawda i sprawedliwost. Nicméně dal se i později ještě uprositi několikráte od Wladislawa, že propůjčil se mu k jednání wěcí důležitých a těžkých, nežli smrt ho uchwátila († 17 čerwna 1509).

Když odstaupením Jana Filipce uprázdnilo se biskupství Olomucké, wolán na stolici tu newídanau weškerého národu jednohlasností pan Bohuslaw Hasišteinský z Lobkowic, muž neméně učený a pobožný nežli urozený, jenž právě té doby cestowal po Egyptu, Palestině a Řecku, aniž o důstojenství to se ucházel: nicméně nejen kapitola Olomucká wolila jej jednohlasně, a nejen král Wladislaw i císař Fridrich přimlauwali se zaň u dwora Římského, ale i rozhodní husité, jako Ctibor z Cimburka i Viktorin Kornelius ze Wšehrd, snažili se wšemožně dopomoci jemu ku powýšení takowému. Awšak jak Innocentius VIII tak i Alexander VI spatřowali w Olomuckém biskupství jen příležitost k zaopatření milostníkůw swých, (onen nejprw Jana biskupa Sremského, potom kardinala Ardicino della Porta biskupa Allaterského, tento kardinala Jana Borgia, arcibiskupa Montrealského,) a pro ně nebrali ohledu na žádosti a potřeby ani králůw, ani

Digitized by Google

1492 národůw. I jest oprawdu welice litowati, že muž k důstojenstwí onomu tak spůsobilý a hodný, kterýž čím méně k němu sám se třel, tím prawějšího dokazowal wnitřní powolání, ustaupiti musel chtíčům tenkráte neapoštolským stolice Římské, tak že spor ten neblahý nedal dosednauti na stolici biskupskau w Olomauci nikomu až do r. 1497.[297]

Kníže Hynek Minsterberský, nejmladší někdy krále Jiřího syn, po dlauhé a kruté nemoci skonal na Po-
11 Juli děbradech dne 11 čerwence 1492. Jak žiwot a chowání tak i celá osobnost muže tohoto, pro chudobu došlých nás o něm zpráw, jest podiwnau pro potomstwo pohádkau. O wýtečných ducha jeho darech a neobyčejné wzdělanosti šel mezi wšemi wrstewníky pochwalný hlas; známo jest také, že obíral se českým básnictwím, ačkoli jediný nám pozůstalý plod jeho literarní, Májowý sen, jen prostřední dáwá swědectwí o básnickém jeho nadání. O spůsobilosti jeho we wěcech politických swědčí skutek, že již r. 1473, stáří jsa teprw 21 let, na prwním sněmu Benešowském zwolen byl za jednoho ze čtyr ředitelůw králowstwí, a to se strany krále Wladislawowy, ač auřadu toho tuším ani nenastaupil, an již r. 1474, w odporu s matkau swau králowau Johannau, přidržel se Matiáše proti Wladislawowi. Zanewřelli byl ještě wíce, nežli máti jeho, pro to, že Wladislaw zdráhal se pojíti sestru jeho Lidmilu k manželstwí a newykaupil bratra Viktorina? Když pak od tohoto směnau obdržel Kolín, nemeškal postaupiti práwa swého k němu králi Matiášowi a prokazowati jemu i jiné služby, až 1478 smluwau w Brně uzawře-

297) Doklady toho we spisech Bohuslawa z Lobkowic od Tom. Mitisa 1562—63 wydaných a w překladu jejich českém od K. Winařického, w Praze, 1886, 8.

Digitized by Google

nau, obsahu nám neznámého, smířil se s Wladislawem konečně. Nedlauho potom takowá nastala mezi ním a Wladislawem přízeň, že skrze několik let předčil prý w radě a wládnul dworem jeho. Kterak r. 1488 po boku bratra swého Jindřicha wěrně bojowal proti Matiášowi a od tohoto ztrátau dědictwí swého pokutowán byl, wyložili sme na swých místech; dokázali sme i nepodstatnost roznášených r. 1490 klewet, že by nicméně ukládal byl o bezžiwotí Wladislawowo a uwedení Matiášowo na trůn český. Byw oddán 1471 o masopustě s Kateřinau kněžnau Saskau, kteráž po něm owdověla, měl s ní jedinau dceru Annu, wdanau 1493 za obstárlého již pana Jindřicha ze Hradce; ze zálet nice wšak, Kateřiny ze Strážnice a ze Štítar, měl dítek několik, z nichž nejstaršímu synu Fridrichowi poslední swau wůlí odkazowal hrad swůj Kostomlaty (na panství Lysé), bratra swého Jindřicha i syny jeho ustanowiw za hlawní dědice.[298] Král Wladislaw ale neostýchal se po jeho smrti sahati na Poděbrady i Kostomlaty, brzy již téměř jediné dědictwí potomkůw slawného předchůdce swého, a to jen z toho důwodu, že Jan Korvin byl mu postaupil práwa, kteréž ku Poděbradům ze zápisu 6 února 1489 míti se domníwal. Wzrostly z toho rozepře mezi králem a knížaty Minsterberskými, kteréž urownány teprw r. 1495 smluwau, o níž na místě swém dotknauti se neopomineme. 1492

Muži schopnému a podnikawému; jenž byl již králem Českým i Uherským, a spolu prworozencem krále Polského Kazimíra, smrtí tohoto dne 7 června 1492 otwírala se možnost, spojiti na hlawě swé wšecky tři koruny, a založiti na wýchodu Europy dynastii, která 7 Juni

298) Poslední ta wůle wepsána jest do desk dworských král. Českého, kwat. VI, p. 242. (Srown. poznam. 248 k r. 1489).

Digitized by Google

1492 swau mocí odolati mohla wšem nepřátelům i wšem wzdorům na světě. Wladislaw ale necítil do sebe ducha k tomu podobného; jej, jako někdy (1301) Wáclawa II, tížila již péče o dwoje králowstwí dosti, an zwyknuw starati se o wšeliké w nich maličkosti, potratil byl smysl pro záležitosti a náwrhy rozměru wynikajícího nad wšednost. Prawilo se také, že otec jeho w poslední své wůli byl jej již wylaučil z práwa poslaupnosti w Polště, a stará máti, Alžběta Rakauská, kteráž miláčka swého Jana Albrechta, mezi syny swými tělesně nejsilnějšího a na duchu nejpánowitějšího, již i na králowstwí uherské byla proti němu powýšiti chtěla, dáwala jej prositi a napomínati snažně, aby jí a jemu k wůli odřekl se wšelikého práwa k polskému trůnu; owšem bylo předwídati, neučinilli by tak, že nastanau mu w Polště boje o trůn ještě krutější, nežli je měl w Čechách i w Uhřích. On tedy bez dalších
6 Aug. rozmyslů wyprawil dne 6 srpna rady swé, z nichž jeden byl Jan z Šelnberka český kancléř, na sněm Polský do Petrkowa, kdežto nowý král woliti se měl, aby dle žádosti matčiny wšecko dědičné práwo jeho přewedli na téhož bratra jeho, jenž tudíž, ač proti wůli mnohých pánů, powýšen jest na králowstwí Polské
27 Aug. (27 srpna). Jaký duch wládnul Albrechtem, ukázalo se
5 Dec. brzy we smlauwě dne 5 prosince 1492 w Budíně skrze Dobeslawa z Kurozwauk a Rafaele z Lešna uzawřené, kdežto k obyčejným slibům pokoje, přátelstwí a jednoty, zwláště proti Turkům, přidán záwazek tajný obau bratří mezi sebau, podporowati se wzájemně mocí brannau proti wšem neposlušným, newěrným aneb dokonce odbojným poddaným swým.[299]

299) Martini Cromeri Chronic. Polon. p. 431 sqq. Bonfini dec. V libr. III. Tubero ap. Schwandtner p. 208. Dogiel codex diplom.

Digitized by Google

Nemůžeme zamlčeti mimochodem také o wyjedná- 1492
wání toho času slawného válečníka Wáclawa Wlčka s císařem Fridrichem: neb ačkoli nemělo důležitosti pro národ, značilo přece poměry a obyčeje svého věku spůsobem dosti wýznamným. Prwní jeho s císařem námluwy o žold za služby wojenské rot jeho r. 1465 dotkli sme se na swém místě: poslední stala se prostředkowáním pánůw z Rosenberka 3 listopadu 1492 3 Nov.
a schwálena od císaře w Linci 8 listopadu; mocí její měl císař položiti na Krumlowě o wánocích příštích 2500 zlatých rýnských pro Wáclawa Wlčka, 300 zlatých pro Twocha z Nedwídkowa, pak o nejprw budaucím středopostí rotám Wlčkowým 9000 zlatých a o sw. Martině potom opět 9000 zlatých rýnských, čímž zaprawen měl býti weškeren dluh jeho zastaralý. Když ale nastal čas ku placení, wyznal Fridrich, že jen 1493
proto potwrdil té smlauwy, poněwadž král Wladislaw zawázal se mu ku placení 12000 zlatých uherských na Wlčka; ať prý tedy Wlček obrátí se k Wladislawowi s požadawky swými a nechá císaře w pokoji. W dopisowání dosti tuhém, kteréž o to wzešlo mezi stranami, hrozil Wlček, že má i bude postihowati práwa swého na dlužníku swém a nikoli na dlužníku císařowu. Poslední nám známé datum w té záležitosti jest císařowo psaní dne 5 dubna 1493, w němž dotýkáno i wděčnosti, ku které prý Wladislaw císaři zawázán byl. Obdrželi Wlček konečně žold swůj, a kterak wůbec ta wěc skončila se, není nám známo.[330] 5 Apr.

Polon. I, 86. Katona XVII, 523 sqq. Mezitím již we smlauwě 20 Febr. 1491 u Košic mezi bratřími uzawřené dála se byla řeč wýslowná o možnosti, žeby Jan Albrecht po smrti otcowě staupil na trůn Polský (wiz nahoře.)

300) Sbírka listin o tom nachází se w archivu Třebonském.

Digitized by Google

1493 19 Aug. Jak wědomo, umřel císař Fridrich brzy potom, 19 srpna 1493 w Linci po 53letém neslawném kralowání a císařowání. O panowníku tom nebylo Čechům lze nikdy mluwiti s tau wděčností a úctau, které on w domnění swém, co král nad králi a pán nad pány, požadowati ode wšech lidí nepřestáwal; protož i my zdržíme se další o něm úwahy.

Již na třetí rok bylo Čechům snášeti nepřítomnost krále swého w zemi; na takowau nehodu české ústrojí státní nebylo ještě připraweno, a každý den naskytowaly se otázky, k jichžto rozhodnutí kompetence zřízených čtyr heitmanůw čili náměstkůw královych dělala se pochybnau; také tito záhy počali stěžowati sobě na neochotné poslušenstwí, s kterým potkáwali se u většího počtu stawůw, a wolati krále, aby přijeda do země, odwrátil nebezpečí, kteréž dle zprawy jejich s mnohých stran hrozilo královstwí Českému. Když na to král w měsíci březnu 1493 poslal hofmistra swého Jana z Raupowa k omluwení sebe, že mu na ten čas nebylo možné přijeti do Čech, a k napomenutí wšech, „aby w pokoji a w řádu stáli, prawem zemským se zprawowali a žádnému toho rušiti nedali“: nejwyšší úředníci a saudcowé zemští wšickni zespolka dali skrze téhož pana Raupowského prositi krále, aby ráčil sobě wážiti koruny České a nezapomínati na to, co se mu z ní dobrého stalo. Stěžowali sobě mezi jinými wěcmi na Poláky, kteří wždy ještě držíce Hlohow a jiné zámky we Slezích, tak se chowali, jakoby země ty od koruny České odtrženy býti měly, ačkoli mírem u Košic (20 února 1491) uzawřeným wymíněno bylo, že měly wráceny býti, jakmile by Jan Albrecht uwázal se w královstwí Polské. „Milý pane Raupowský!“ (tak mluwili w instrukci jemu dané): „naše

Digitized by Google

wíra do našeho pána jiná není, ani sme pro jinau 1493
příčinu sobě JMti za pána wzali, než aby ráčil korunu swau, korunu Českau, w kteréž jsme my obywatelé, rozmnožiti a rozšiřowati, a my hrdly i statky swými wždycky jsme hotowi toho pomáhati. Ale to se nám welmi nelíbí a wšem napořád wšelikého řádu přebywajícím w koruně, že se to tak dlauho dlí, a ti zámci nedrží se od přebywajících w koruně, jakož jest řád a obyčej w zemích křesťanských, a netoliko w křesťanských, ale snad i w pohanských. Také tímto se nám zdá, že tato koruna na welikém nebezpečí stojí, že napřed Němci, nejsauce jazyka Českého, drží mnoho zámkůw koruny České, ježto známe, že ta příchylnost není od přirození; též w zemích Slezských cizozemci a w Morawě Uhři drží zámky některé; kdež sami toho dopauštěti se nechtí ani Uhři, ani Poláci, ani Němci, aby se jim w jich zemích tolikéž dálo. Protož prosíme, aby král JMt ráčil skutečně tu wěc předsewziti, aby každému stalo se, k čemuž má práwo; a poněwadž oni we swých zemích toho nedopauštějí, že též páni, rytířstwo i města jsau na tom a se wší pokorau prosí, aby JMt též tak ráčil tuto korunu spůsobiti a swému jazyku radši přáti, nežli jiným.“ Dále dáwána králi zpráwa o při, kterauž pan Půta Šwihowský z Risenberka již od mnoha let wedl s pány Gewolfy w Bawořích, ježto předkowé jeho we wálkách za krále Jiřího dawše jim schowati znamenité klenoty k wěrné ruce, nemohli od té doby obdržeti jich zase, jakkoli často již o tom i na sněmích jednáno bylo; též we posledním sročení stran we Klatowech (24 února) že pan Gewolf žádné z cest práwních jemu podáwaných přijmauti nechtěl; nyní že prosí pan Půta, aby mu nebylo bráněno dobýwati swého na panu Ge-

Digitized by Google

1492 wolfowi, kterýž (se spolkem lewlářským) wzat byl w obranu koruny České; a páni přimlauwali se tudíž u krále w témž smyslu. Ku konci mluwíce o neprospěchu swém w zamezowání laupežnictwí w Čechách, opakowali prosbu swau, „aby král ráčil tak miłostiwým pánem býti a do této koruny nemeškaje přijeti: neb to známe a tomu dobře rozumíme, nebudeli brzkého JMti příjezdu, že této koruně z toho nic dobrého nepřijde.“ [301]

Roztržky a rozbroje mezi stawy o práwa politická, jichžto živější proskakowání znamenali sme zwláště od r. 1479, nepřestaly ani w těchto létech, ačkoli nestály ještě w popředí žiwota národního w té míře, aby upozadily w něm wšecky záležitosti jinorodé. Stížnost stawu městského, uwedená od nás již při r. 1484, že někteří páni a rytíři wkračowali měšťanům w jich živnosti a obchody, dělajíce slady a waříce piwa na prodej, a na zboží swá z měst piw woziti nedopauštějíce, odbyta byla dne 1 čerwna 1493 nálezem nejw. zemského saudu, kterýž we potomních půtkách stawowských zaujímal příliš důležité místo, než aby mlčením pominauti se měl. Již k saudu adventnímu r. 1488 wložili byli purkmistr a obec města Chrudimě na rytíře Sigmunda Šárowce i bratří jeho půhon w té wěci, kterýž ale k rozhodnutí přišel teprw dotčeného dne. Uwedeme slowa rozsudku co nejwíce možná doslownĕ. „Purkmistr a obec města Chrudimě winili pohnané, prawíce že drží a požiwají obchodůw, kteříž přísluše jí k témuž městu Chrudimi; jakož pak okázali list krále JMti pána našeho milostiwého, kdežto je Chrudimské ráčil obdařiti, aby w míli okolo města nebylo piwo bílé

301) Dali sme spis ten celý (z rkp. Děčinského) tisknauti w Archivu českém, V, 447—9.

Digitized by Google

ani jiné šenkováno, než z téhož města Chrudimě. Proti 1493
tomu pohnaní odpírajíce prawili, že jsau zemané swobodní, a že JMt Králowská toho učiniti nemohl proti jejich swobodě. Tu páni a wládyky na plném saudu wážiwše pilně pře líčení i odpory, i list obdarowání králowského, nalezli za prawo: poněwadž JMt Králowská takowé obdarowání učiniti jest ráčil na wšech pánich a rytířstwu téhož kraje Chrudimského w míli přileżících, kteříž jsau swobodni, a ne zejmena komoře swé, že jest toho JMt Král. učiniti nemohl, poněwadž jest dědictwí jejich swobodné: a z té příčiny páni dáwají jim pohnaným za prawo, a je při jich starodáwných užitcích zůstawují, což se toho šenkowání a waření piwa dotýče. Dali památné.“ Nález ten wepsán do desk zemských (knih půhonných bílých), a co praejudikat slaužil napotom za prawidlo i za zákon we wšech přech obsahu podobného; nicméně wšak později nebyl přijat do zřízení zemského r. 1500. Zdržujeme se zde wší o něm úwahy, připomenauce jen, že známé prawo mílowé králowským městům wšem již ode dwau století propůjčowáno i zachowáwáno bylo.[302]

W zemi chorwatské utrpěli byli křesťané od Turkůw dne 9 září 1493 welikau porážku: ne we wálce 9 Sept.
od země k zemi aneb od národu k národu wedené, ale při autoku, předsewzatém bez králowa wědomí a wůle, s większím pychem nežli rozumem, na wracující se z Krajinska drawcůw tlupy s hojnau laupeží; a wšak že počet padlých w boji křesťanůw udáwán přes pět tisíc, šel z události té strach do mnohých zemí. Nehody té užili někteří páni uherští, kterým moc a wliw předního tehdáž důwěrníka Wladislawowa, biskupa

302) Rkp. Talmberský w Česk. Museum fol. 240. Liber document. I w Král. Hradci.

Digitized by Google

1493 i kancléře Tomáše Bakáče z Erdödu, byla záwadau,
29 Sept. že na sněmu počawším o sw. Michale (29 září) toho roku plodili a roznášeli řeči neuctiwé a neslušné o králi: jak prý zaháliwý weda žiwot na zámku Budínském, a pilen jsa leda lowu a kratochwílí, zanedbáwal wěci wálečné i státní a wedl záležitosti říše uherské wstříc aupadku konečnému. To mluweno i králi do očí, a mluwčím činil se tentýž Štěpan Zápolský, nyní palatin, kterýž byl hlawním původcem uwedení jeho do Uher. Prawilo se, že Zápolský a Ujlaky, spojiwše se dohromady, chtěli zastrašením připrawit sobě krále k wýhradnému poslauchání jejich. Tenkrát ale, w powědomí uražené důstojnosti swé, zmužil se Wladislaw a šed do shromáždění pánůw, dokázal jim, že klesalali říše, dálo se to winau jejich a ne jeho; ať žalují prý na swau neswornost, na záwist a nenáwist jedněch proti druhým; ať uskrowní swé marnosti a nádhery a zwyknau poslauchati hlasu králowa, když wolá je do služby wlasti; ať pomohau odkrýti a náležitě pokárati nekonečné ty šejdy, ježto požírají newidomě wšecky důchody říše; když wolán byl do Uher, že slibowány mu tu bohaté příjmy, ale od tří let, co tu bydlel, že z platůw jemu powinných (přes million) nedošlo ho skutečně ani plných 40 tisíc dukátůw; náklad netoliko na wálku polskau a rakauskau, ale i na potřeby dworu swého, že mu potud bylo zaprawowati jediné z důchodůw, jenž měl z koruny České; ať jen prý oni dokáží skutkem poslušenstwí swé a lásku k wlasti, ať odhodlají se k obětem powinným, ať zásobí jej hotowostí newyhnutelně potřebnau peněz i lidu branného: na něm že pak nebude schodku, aby obětowal nejen pohodlí, ale i žiwot swůj pro uherské země moc a slá-

Digitized by Google

wu.[303] Však jakkoli to wše byla prawda i od samých 1493
nepřátelůw Wladislawowých uznaná, i značila wýtečně weškero postawení a působení Wladislawowo w Uhřích, nedá se předce také zapírati, že muž ráznější a činnější každý bylby za tři léta lépe poznal i rozmyslil se nežli on, jakowých cest a prostředkůw bylo potřebí ke zdárnému wedení státních wěcí uherských.

Pokus, smíriti české podobojí s církwí Římskau, čili uwesti kališníky w poslušenstwí papežůw, stal se w běhu léta 1493, i spůsobil po několik let neméně hluku, nežli starostí s obau stran. Ještě za živobytí biskupa Augustina Luciana přicházel z Italie často do Prahy šlechtic a měšťan jakýsi, jmenem Mikuláš Kola de Castro, bezpochyby w záležitostech téhož biskupa, ale také s žádostí, přispěti ke smíření Čechůw se stolicí Římskau. Wychwalowal Pražanům welikau papeže Innocentia VIII k nim náchylnost a dobrotu, a wyzýwal je, aby obrátili se k němu s důwěrau, že najdau w něm otce nad naději laskawého. Když pak umřel Augustin Lucian dne 1 března 1493 i pochowán w kostele Týnském s welikau slawností, wida ztracenau nawždy příčinu neb příležitost, nawracowati se do Prahy, jal se naléhati tím snažněji na prowedení smírčího díla. Trwala w Praze wždy strana kališníkůw mírnějších, následowníkůw někdy M. Jana z Příbrami, kteří ochotni byli urownati se s Římem pod wýminkami co nejlewnějšími, a mezi kterýmiž nacházeli se i lidé, ježto w srdci swém wíce k Římu nežli ku kalichu lnuli, ačkoli ostýchali se dáti na jewo prawé smýšlení swé. Takowí byli zejmena tehdejší kancléř staroměst-

303) We wýkladu wěcí a řečí těchto sauhlasí téměř wšickni uherští dějepisci: Bonfini, Istuánffy, Pray, Katona, Fessler, Horváth ajw.

Digitized by Google

1493 ský, M. Prokop,[304] i kněží někteří, jako M. Jira z Teyna i M. Jakub. Ty tedy přeswědčiw Kola o upřímé wůli swé poslaužiti jim k dobrému, a nowého papeže Alexandra VI jemu i jim ještě laskawějším býti dokázaw, spůsobil to, že dali mu jmenem purkmistrůw a rady starého i nowého měst Pražských psaní ku
8 Mart. papeži dne 8 března, w němž wylíčiwše dáwné usilowání Kolowo, prawili že nepochybují o Swatosti Jeho, ana duchem swatým wedena jsauc milostiwě k nim se nakloňuje. Měwše tedy poradu s některými pány, rytíři a městy králowstwí Českého, že chtěli sice wyprawiti k němu zwláštní poselstwí, ale nepřítomnost krále Wladislawa, bez něhož takowá wěc díti se nemohla, že byla jim překážkau. Jak mile tedy král přijde do králowstwí, což očekáwalo se na každý den, že neobmeškají přiložiti péči ke wšem wěcem, o kterýchž s Jeho Swatostí jednati se mělo.[305] Toto psaní co do slow welmi uctiwé a pokorné, ale co do jádra wěci dosti neurčité, wyložil Kola w Římě w ten smysl, jakoby Pražané již hotowi byli spojiti se s církwí Římskau bez wýminky, odříci se wšech zwláštnosti a bludůw, i podniknauti naprosto rozkazy a naučení stolice apoštolské. Alexander VI odpowěděl na to Pražanům
12 Mai dne 12 máje psaním welmi opatrným. „Obdrželi a četli sme psaní wašc nám skrze Mikuláše Kolu dodané. Jeli

304) Možná že to byl týž M. Prokop, od něhož nalezli sme některé zlomky rymowané kroniky české w archivu Třebonském; a snad i zlomky některé zachowané w rkp. Wyšehradském (Starých letopisůw rkp. O, zejmena „O válce s Uhry r. 1468—1474“) pocházejí od něho.

305) Quam cito Serenitas Sua regnum accedere dignabitur, quod prope hos dies, speramus, fiet, de rebus singulis cum Sanct. Vestra tractandis curam atque operam minime negligemus impendere.

Digitized by Google

z boha smysl, kterýž pronáší, jest nám i wám těšiti a wděčiti se, i swaté církwi apoštolské, jížto ač nehodní od boha předstaweni jsme. Byloliby jinak, čehož bůh nedej, budeme jej prositi, aby wštípil do srdcí wašich ducha toho, jímž byste kráčeli po stezkách swatých otcůw we smyslu ctitelůw swaté Římské církwe, obecné matky a mistryně wšech wěřících. Že pak úmysly swé otewříti chcete nejmilejšímu w Kristu synu králi Wladislawowi, není nám nemilé, jelikož od krále tak pobožného a wěrně katolického nic nelze očekáwati, coby nesměřowalo ke spasení wašemu i ke cti boží a této stolice swaté; i nadějeme se, že powede wás na prawau cestu wíry a pokory. My pak každého, kdo práwě a upřímě smýšlí, rádi uhlídáme i otcowsky s ním nakládati budeme.“ [306] Nezadlauho ale (18 října) bez ostychu a úkrytu pronesl se o té wěci k biskupu Ursowi z Orsini, jehož co legata swého poslal do Uher, Čech a Polska, že ne bez největšího rozweselení duše dowěděl se, kterak Čechowé, ježto po tolik let urputně lpěli na bludech a powěrách a protiwili se církwi swaté, nyní usmysliwše sobě a uznáwajíce bludy swé, žádali samoděk zawrci wšecka kacířstwí, sekty a powěry dosawadní, a smířiti se s matkau církwí zase atd. [307] Král Wladislaw psal Pražanům z Budína dne 2 srpna, že přinešeno mu breve od otce swatého, z něhož porozuměl, „kterak welikau a srdečnau náchylnost k tomu Jeho Swatost má, aby ta různice, kteráž jest mezi JStí, stolicí apoštolskau a wámi, přiwedena byla k slušnému srownání a ku konci chwalitebnému. A protož my, jakožto pán wáš dědičný, napomínáme

1493

18 Oct.

2 Aug.

306) Obojí psaní zde wyložené nalezli sme w jednom rkp. kláštera Rajhradského a obdrželi pomocí archiváře p. Brandla.

307) Wiz Theiner Monum. histor. Hungar. II, 541—2.

Digitized by Google

1493 wás se wší pilností, abyste napřed pro chwálu boží, pro čest a dobré naše, pro swé poctiwé i chwalitebné, a pro užitek wšeho králowstwí, od počatého dobrého úmyslu neodstupowali, ale wzali tu wěc s pomocí boží skutečně před se, pokud pán bůh papeže nynějšího na swětě drží; ježto čehožbyste nyní za jeho živnosti snadně dosáhnauti mohli, to po jeho smrti bylo by snad u jiného papeže nemožné aneb welmi těžké; neb wězte, že ne wšickni jsau jednoho úmyslu.“ [308] Tu již mluwí se o „srownání“ s obau stran dosti nesnadném, a nikoli o bezwýminečném poddání se. W. jaké míře počínání to pautalo pozor wšeobecný k sobě, a jak málo i nejznalejší swého wěku mužowé jemu rozuměli a tušili, důkazem jest psaní Jana Filipce, někdy bi-
22 Sept. skupa, nyní mnicha bosáckého, dne 22 září z Wratislawi ku panu Wilémowi z Pernšteina dané, w němž dí: „Psalť sem před dwěma nedělema, z rozkázaní staršího našeho, kteryž k nám z Wlach poslán jest a mně pod poslušenstwím rozkázal, abych se na komžbychkoli mohl dowěděl, na čem ta wěc mezi Otcem swatým a Čechy o wiru stojí. Prosil sem a prosím ještě, dej mi
18 Oct. to wěděti do Brna konečně ke dni sw. Lukáše (18 října,) ať se wůli a rozkazu staršího našeho dosti stane. Snad on má ten aumysl, žeby w tom něco pracowati mohl: než mněť se zdá, byť jeho wůle měla tři ocasy, žeť je prwé w Čechách ztratí, nežli skrze něj ta wěc ku konci bude moci přiwedena býti.“ Uhlídáme hned, jak prorocká byla to slowa.

Neméně zajímawé jsau myšlenky pana Bohuslawa z Lobkowic a Hasišteina, kteréž o té wěci psal na Blšanech, statku swém, dne 10 října 1493 Janowi z Do-

308) Celé to psaní čte se w rkp. křižowníkůw Pražských XXII, A. 1, na str. 323—25.

Digitized by Google

maslawě, auředníku při deskách zemských Postawí- 1493
me proto částku psaní jeho, která značí poměry, smýšlení a tauhy věku svého, celau sem doslownĕ.[309] „Co se po mnohá léta ani lahozením ani wyhrožowáním wymoci nedalo, nyní, jak se za jisto prawí, z dobré wůle k místu přijíti má: páni Pražané totiž a celá obec do lůna církwe nawrátiti se hodlají; i již prý se wyprawují poslowé do Říma, kteří wšecko, oč mezi nimi a stolicí apoštolskau rozepře byla, papeži k rozsauzení podati mají. Raduji se nad míru, anobrž nechápu míry radosti swé! Neb můželi kdo býti tak newděčen swé wlasti, jenžby se z obrácení tak slawného města, hlawy země české a ozdoby říše, z celého srdce neradowal? Není pochyby, že dle příkladu Pražan také ostatní města lépe se rozmyslí; ano zdá se mi jakobych za jakausi záclonau nawraceti se opět widěl onyno časy přeblažené, jací před císařem Karlem bywali, když do tohoto kwetaucího města putowali wšickni sausední národowé, jelikož mimo ně nebylo w půlnočních krajinách učení slawnějšího, aniž obchodu živějšího. Za dnůw našich owšem se od wrchu sláwy daleko uchýlilo: než nadíti se smíme, že co Karlem spůsobeno, to samé maudrostí a setrwalostí našeho krále a pána k cíli bude dowedeno, pokud Pražané, k sobě přisedše, nejen obecní ale spolu i církewní zprâwu wedle jeho žádosti a přičinění zříditi si dopustí, jakowýž aumysl nyní patrně na jewo dáwají. Prahnu newýslownau žádostí, aby podniknutí tak blahodějné a obecným počaté usnešením, dosáhlo co nejdříwe konce utěšeného a prawému ctiteli wlasti žádaného. Rozwažujili ale obyčej nezkušeného množstwí, každým wětru zawanutím sem a tam se klátícího, obáwám se,

309) Dle překladu důst. p. Karla Winařického r. 1836, (na str. 18—21.)

Digitized by Google

1493 aby onen starý wrah swými chytrostmi nepřekazil a nezrušil toho předsewzetí. Neboť nalezají se lidé, kteříž ctností wynikati nemohauce, bauřky a různice rozsiwají, aby w přewrácené obci dosáhli, čehož w zachowalé a dobře spořádané dojíti jim nelze. Pročež nepředejdauli se záhubné obmysly jejich wší možnau péčí a opatrností, prowedení záměru toho (ač bych nerad zle chtěl prorokowati) žádati spíše nežli daufati se dáwá. Owšem původowé podniknutí toho, ač mi neznámí, zdají se mi nemálo připowídati. Neb cokoli posud počali, swědčí o jejich oprawdowé wůli, neunawené snažnosti, wážné a šlechetné mysli, a wraucí u wíře horliwosti. Daufám tedy, že i dále bdíti budau w čas blížící se bauře, obrátíce wšecku swau mysl a péči k wywedení toho swatého skutku; i přispěje jim pomocí swau pán, pro jehožto čest a sláwu wydáwají se w nehody a w nenáwist u lidí bezbožných. O jaká pak bude jejich u boha neskonalého, jaká u lidí dobře a šlechetně smýšlejících zásluha? A sláwa jejich nebude Čechy obmezena, ale rozšíří se po zemích, přeletí moře a welebena bude jazyky a spisy wšech národůw; i potomstwo slawiti bude ctnost, ano žádný wěk newyhladí památky jejich. A co medle dím o samé Praze? Neklameli mne smysl můj, dojde brzy zwelebení utěšeného. Naděje té poskytuje mi sličné její položení, zdrawé powětří, a nadbyt wšech k obžiwě potřebných wěcí; obchodem zlidnatí a nawštěwowána bude mládeží po umění dychtiwau. Budeli chtíti kdo buď u wojště, buď w radě státi se znamenitým, pospěje ku Praze, mistryni těchto umění. Sausední knížata i národowé, těšiwší se z roztržek našich, opět se báti a w poctiwosti nás míti budau. Přestane záští a zastaralá kyselost, nebude jeden druhého kaceřowati, ale wšickni wespo-

Digitized by Google

lek jedné matky synowé w jedné kolébce t. j. církwi wychowaní, pod stejným zákonem a právem živi budeme.“ A na tomto již cele básnickém výlewu citův a mšylének nemaje dosti, složil týž pan Bohuslaw báseň zwláštní, w níž slowy nadšenými a wysoce horujícími modlil se k bohu, aby w ochranu swau wzíti ráčil podniknutí ono a dowesti národ český z dlauhé temnosti opět ke světlu nebes blahodárnému! 1493

Ale smrtelníkům, požíwajícím swobodné wůle, nebývá dáno často kochati se spolu z jednomyslnosti. Dle páně Bohuslawowy sličné básně uhostil se prý byl anděl s nebes w duši Jana Domaslawského: když ale tento předložil psaní a báseň páně swému představenému a jeho příteli, Viktorinowi Korneliowi ze Wšehrd, tehdáž místopísaři králowstwí Českého, probudil se u tohoto duch jeho husitský w té míře, že složil i on báseň proti básni Bohuslawowě, prose boha o zmaření dotčeného úsilí spojiti se s papežem, ana prý w Římě byla studnice wšech neprawostí; což Jan z Domaslawi nemeškal opět poslati panu Bohuslawowi. Tento nebyl sice ani sám přítelem a ctitelem Alexandra VI, při jehožto smrti později napomínal mocnosti nebeské i pekelné, aby uzawíraly brány swé před ním, sice že wnikna do nich stropí i tam rozbroje a bauřky: ale útokem, owšem nejemným, na celau hierarchii Římskau cítil se uražena smrtelně. Přátelstwí, kteréž po mnohá léta trwalo bylo mezi těmito předními učenci wěku swého w Čechách [310] jestli ne wřelé, aspoň po staroklassicku krásně- a mnohomluwné, ranau, tau zahynulo najednau a nawždy; již 2 ledna 1494 psal pan Bohu- 1494 2 Jan.

310) Známý jest podnes werš latinský z toho wěku:
Prima Bohuslaus, Cornelius altera lux est;
Sidera nos alii, sed sine luce sumus.

Digitized by Google

1494 slaw témuž Janowi nowé psaní a poslal nowý epigram, z nichž prwní počínalo slowy: „poslals mi spis rauhawý od kohosi, jenž ústy bezbožnými proti církwi boží se wztéká“ oc. Od té doby bohužel neznal pan Bohuslaw hany, kteréžby nekydal byl na ubohého někdy přítele, jehožto i domácího žiwota neostýchal se stawiti na pranýř.[311] Pan Viktorin aspoň tím dokázal ducha lepšího, že na wšecky takowé úkory, zaslaužené i nezaslaužené, odpowídal mlčením; opustiw pak wzdělawaní klassické latiny, we kteréž pan z Lobkowic ho předčil, oddal se neobyčejnau ducha bystrostí a lepotau na wzdělání jazyka i literatury národní, w níž nezadlauho nabyl sobě zásluh nesmrtelných.

Že postawení a poměry církwe podobojí té doby neodpowídaly žádostem a tužbám mnohých jejích audûw, to wyswitá i z jiných úkazûw. Ne bez udiwení čteme we wlastním Korandowě manualu w těchto létech, jako před pádem Konstantinopole, taužebné ohlédání se po církwi Řecké, ano jewí se we slowích: „O by Čechowé prohledli, že papež s swými jest církew západní, a nechajíce té, ale pohleděli k wýchodní, a ji

311) O wšech těchto wěcech učí nás rkp. university Pražské I, D. 3, psaný okolo r. 1500. Tam čte se (f. 2) Bohuslawowa báseň: Coelorum pelagique sator, terraeque jacentis, Huc precor o rerum maxime rector ades! oc. — (f. 3) Viktorinowa báseň: Qui coelum terramque deus, mariaque creasti De nihilo, coeptis non fave quaeso novis, Quae gens Pragensis operâ molitur inani oc. — (f. 4—13) Psaní: Bouslaus de Lobkowicz Joanni de Domoslauie oc. Misisti ad me blasphemias cujusdam in ecclesiam dei ore sacrilego debacchantis oc. — (f. 13) Epigramma: Pontificem quisquis mordaci dente lacessis, An dapibus blattas vis satiare novis? oc. Slowa Bohuslawowa při smrti Alexandra VI zněly: — Vos Erebi proceres, vos coeli, claudite portas, Atque animam vestris hanc prohibete locis: In Styga nam veniens, pacem turbabit Averni; Committet superos, si petat astra poli. (Ap. Mitis p. 88.) —

Digitized by Google

se zprawujíce, spůsobili sobě, podlé důwodůw písem do- 1494
statečných, biskupy swého jazyka, ne Němce ani Wlachy! Stálíby lépe we swobodě křesťanské wíry, a musilatby, jako o přijímání pod dwojí spůsobau, tak i tuto woda prawým prostředkem před se téci. A nebyloby potřebí w Římě pláště bráti, ani za to mnoho tisícůw zlatých dáwati; neb jest to zřejmé swatokupecké kacířstwí" oc.[312] Také wytýkalo se kališníkům té doby často, že kdykoli octnul se mezi nimi nějaký Řek, Rus nebo Rác (Srb), obyčej měli předcházeti jej zwláštní přiwětiwostí, jako by lepší byl, nežli jiní křesťané. Ale k dalším krokům určitým, pokud naše stačí wědomí, newedly snahy tyto. A také sauwěký pokus jednoty bratří českých, wyhledati we wzdálených končinách zemských někde církew, ježtoby jim slaužiti mohla za wzor, aneb ku poučení a spojení, minul se s koncem žádaným. Rytíř Mareš Kokowec zabral se proto (r. 1491) do zemí Ruských, Martin Kabátník, měšťan Litomyšlský, do Asie přes Konstantinopoli, bakalář Lukáš Pražský do Řecka i do Walach: ale nenašedše čeho hledali, wrátili se zase.[313]

Král Wladislaw, ukládaje sněm nowý do Prahy ke dni 20 února, psal stawům wůbec, že prohlédal při tom 20 Febr.
„ke mnohým a znamenitým potřebám králowstwí Českého, kteréž nám i wám znamenitě důleží, a zwláště co se dotýče jednání s Otcem swatým papežem o srownání těch různic, kteréž od dáwna wzniklé jsau a ku kterýmž JSt welmi laskawě se podáwá, žeby to ráčil k slušnému srownání přiwesti" oc. „My wám we wšem

312) Korandůw manuálník, rkp. w bibl. university Pražské XVII, F. 2 (list 60.)

313) Ant. Gindely Gesch. d. böhm. Brüder, I, 67—69. Kabátníkowa cesta, we Wýboru z literatury české, II, 1017 sl. atd.

Digitized by Google

1494 což slušného jest rádi přistati chceme a wás w ničemž neopustiti, což z jednostejné wůle předsewezmete. A také pány, rytířstwo i města markrabstwí Morawského sme obeslali, aby z sebe k tomu sněmu osoby některé wyslali, a z jednostejné wůle o ty potřeby, kteréž před rukama jsau, aby jednali" oc. [314] Byl to tedy sněm spojený českomorawský, na němž zase jednau o náboženské otázce bylo jednati. Ale co předwídali byli znalci, zjewilo se ihned: strana podobojí, jsauc celá pohromadě, byla sice ochotna wyjednáwati s papežem, a wšak jen na základě Basilejských kompaktat, těch samých, které w Římě 31 března 1462 byly slawně zrušeny a za neplatné wyhlášeny. Staří letopisowé prawí o celém sněmowání krátce, že „na tom zůstáno, aby král poslal ku papeži, aby ráčil legata o to srownání wyslati, a to wedle kompaktat." To byla dáwno známá píseň, spíwáwaná bezpočtukráte jak před králem Jiřím, tak i pod ním a po něm. Kurie Římská, po tolikerém odepření, nemohla rušiti důslednosti swé w té míře, aby do Čech samých, mezi wyhlášené kacíře, wyprawila swého legata. Ku prosbě Wladislawowě uloženo jen staršímu řeholy bosácké, (bezpochyby tomu samému, o kterémž Jan Filipec dotýkal we psaní nahoře uwedeném,) aby we Wratislawi dal se do wyjednáwaní o tu „swornost a jednotu." Ale o roku tomto wíme jen tolik, že jednatelé rozešli se w pohoršení, když wyjádřil se legat bosák, že w Římě Čechowé wšickni za kacíře powažowáni byli. Kališníci příliš citliwí wzali to za urážku, a nechtěli s takowým jednatelem ani mluwiti wíce. Král nedal se ani tím ještě odstrašiti: k nowé-
28 Sept. mu sněmu, rozepsanému ke dni sw. Wáclawa, poslal

314 Patent král. dd. w Budíně 16 Januar 1494 wiz Arch. Česk. V, 453.

Digitized by Google

Jana Filipce samého, aby naprawil chybu swého staršího a předchůdce. O jeho zjednání wíme zase jen tolik, co prawí staří letopisowé: „Ten biskup Filipec toho legata wymlauwal před sněmem, prawě že ač jest tak mluwil, ale z žádné zlé wůle, ani k hanění Čechům, ani k rúznici, ale toliko že tak mluwí před stolicí papežskau. Tu sau páni Čeští žádali a prosili, aby týž biskup jednal to před papežem, což dáwno namluweno a spůsobeno bylo w Basilii, tak aby executoria t. j. list takowý byl psán k jiným národům, jako k Němcům, Polákům a jiným, že Čechowé a Morawané neměli proto haněni býti. To biskup řekl učiniti, ale nestalo se tak.“ [315] Však nemohlo to biskupu Janu Filipcowi nikterak za winu přičítáno býti, že nyní neprowedl toho w Římě, co někdy Čechům w Basilei samé (ač proti umluwám) odepřeno bylo. Strany nawracowaly se i později ještě ku pokusům takowého jednání: ono však uwázlo pokaždé w nemožnosti, slaučiti dohromady protiwy: swobody nabyté smluwau a poslušenstwí bezwymínečného. 1494

Kromě tohoto rownání o náboženstwí jednalo se na únorowém sněmu hlawně o zamezení silničných laupeží a wražd w zemi; 24 února 1494 přidána nowá nařízení k doplnění policejního řádu zemského r. 1492 počatého [316] a poručeno spolu ohlásiti a uwesti je w skutek na sjezdech, kteříž tudíž po wšech krajích měli držáni býti. Jakož po celé téměř XV století, tak zwláště za těchto let stěžowáno si na nebezpečí w cestowání po Čechách, a největší přísnost obracela se proti hojným powalečům po krčmách, kteříž w nedostatku služeb wojenských živili se násilím a laupeží. Zwláště 24 Febr.

315) Staří letopisowé str. 251.

316) Archiv český, II, 256—60. V, 454—6.

Digitized by Google

1494 tak známé Železné hory mezi Čáslawskem a Chrudimskem byly plny peleší laupežnických. Také žalováno w témže sněmu, že Čechowé mimo swůj obyčej chytali se spůsobůw německých, jezdíce po silnicích pod spůsoby a postawau německau, aneb i skutečně Němce do země přijímajíce a lidem w zemi české posměchy a pychy činíce. Proto rozmnožena práwa krajských poprawcůw a zostřena krutost zákonůw. Rozumí se owšem, že rozdílná byla kompetence saudůw dle rozdílu stawu zločincůw. Nad chlapy měl každý poprawce práwo neobmezené: lidé zemanští a šlechticowé museli podáni býti k saudu zemskému. Obojím nalezána ztráta hrdla stejně často, jen s práwním „tázaním“ (na skřipci totiž) potkáwali se zemané pořídku.

Pro uwarowání wšelikého nedorozumění musíme doložiti, že již od dáwna králowé čeští obyčej měli předním pánům zemským, kteréž přijímali do rady swé, propůjčowati také práwo poprawy, jakož i předním městům královským: nikdy ale, ani za trwání nejtěžší poroby, nemíwali šlechtici w Čechách moci hrdelní nad poddanými swými, leč pokaždé jen z určitého propůjčení královského, kteréž dáwáno jen jmenowitým osobám šlechtickým a městům. Wýminky z toho powažowány a trestány wždy co pych a zločin.

Digitized by Google

ČLÁNEK SEDMÝ.

WRCHPRÁWÍ ŠLECHTY.

Wítězstwí šlechty a přewaha ducha i wýtečníci její. Žádosti a zápowědi sjezdůw krajských. Sjezd králůw w Lewoči. Bauře na Kutné hoře. Poděbrady postaupeny králi. Wedení desk zemských. Rozdwojení jednoty bratří českých. Nowé bauře Kutnohorské a potrestání jejich. Dalibor z Kozojed. Králůw příjezd do země a zůstání walného sněmu r. 1497. Nařízení o židech a saud nad pány Šliky. Petr z Rosenberka nejwyšší heitman zemský. Nepokoje we stawu městském. Smlauwa o hrad Risenberk. Newole mezi pány českými a morawskými. Swobody Slezákůw. Petr z Rosenberka odříká se úřadu swého. Přípravy ke zřízení zemskému. Zůstání Prešpurské. Wydání Wladislawowa zřízení zemského.

(R. 1494—1500.)

Wyprawování naše dokročilo doby důležité pro 1494
stawowské zřízení w Čechách: máme před sebau řadu let (1494—1500,) we kterýchž dáwné usilowání šlechty, dobyti wrchu práwa i státi se stawem wýhradně panujícím w zemi, dostihlo konečně k cíli swému a slawilo wítězstwí wyncšením prwního kodexu práw českých, ježto značí se jmenem „Zřízení zemské krále Wladislawa r. 1500.“ Ponížení lidu obecného w porobu, obmezení politických práw stawu městského na obor tak auzký, že trwati nemohla, a nález, že staw panský a

Digitized by Google

1494 rytířský jen sami, oč se na sněmu swolili, ustawowati mohli za práwo, dali do rukau šlechty wšecku moc nejen zákonodárnau, ale dle okolností časowých i saudní a wykonáwací. Král nedomyslný a slabý nebránil praudu tomu: anobrž když města, spatřiwše w nowých práwech swau politickau záhubu, zdwihla se později k odporu, jal se i sám straniti proti nim, až po drahně létech, zpozorowaw konečně že měl i on státi se pánům českým asi tím, čím císař byl knížatům německým, (pauhým majestátem bez hmotné moci a bez důchodůw,) obrátil se na cestu poněkud jinau.

Jako wšickni auwazkowé práwní, tak i poměr a postawení šlechty k ostatním třídám obywatelstwa měniwaly se w Čechách každým stoletím. Pokud přewládaly ještě řády slowanské, poważowáni za šlechtice wšickni, kdo wládli pozemky tak hojnými, že k těžení z nich držeti museli drahně služebníkůw; přední známka šlechty u Němcůw, urozenost, neměla ještě platnosti; kdo se stal welikým statkářem, byl šlechticem, a kdo pozbyl swého jmění, přestal jím býti. Rowná dědičnost, neobmezená prodajnost a dělitelnost pozemkůw s jedné, a možnost hojných „wýsluh“ s druhé strany, otwíraly brány změnám nekonečným. Uwozowání řádůw feudalních twořilo záhy hráz proti tomu, a přece ještě za císaře Karla IV nejeden rod městský powýšen hned mezi přední šlechtu w zemi, kdežto známe množstwí příkladůw, že potomkowé rodůw někdy nad jiné slawných museli (we století XV i XVI) doprošowati se zase stawu panského. Pod králem Wáclawem strhl se prwní w té příčině spor ústawní, w němžto podporau zahraničnau swítězila šlechta we smyslu německém. Wálky husitské nejen zmařily toto wítězstwí, ale zjednaly staré demokratii na čas až i

Digitized by Google

wládu w zemi. Po bitwě u Lipan wyložili sme již, 1494
kým a kterak přewaha šlechty zase mírněna byla drahně času, tak že snahy její teprw od r. 1479 nabývaly opět čím dále tím patrnějšího zdaru.

Není pochyby, že příčiny zjewu toho hledati se mají přede wším we válečných bauřech XV století, ježto pánům korauhewným pojistily prwotnost w zemi; potom pak že napomáhal k němu welice příklad národůw západních a zwláště Němcůw, an slaužil nejmocnějším šlechticům českým za wzor zprávy jak náboženské a církewní, tak i politické a stawowské. Ale byl nad to i jiný moment důležitý, který přispěl mocně ku powýšení šlechty: to byla přewaha ducha u ní, větší wzdělanost a osweta, politická intelligence, činnost a podnikawost, ba poněkud i wlastenecké snahy. Neznáme doby w dějinách českých a morawských, kteráby tolikerými wýtečníky z lůna šlechty wyniklými honositi se mohla, jako pod králem Wladislawem na konci XV století. Newyčteme jich wšech, an wýklad jejich jmen a předností, powah i činůw, dobrých i zlých, přesahowalby meze nám zde wytknuté: některých ale aspoň dotknauti nebude newhod, pro lepší dorozumění dějinám předešlým i následujícím.

Ctibor z Cimburka byl bez odporu přední autorita politická wěku a národu swého: ne proto, že sepsal r. 1481 „knihu Towačowskau“, která slaužila Morawanům drahně času za kodex jejich práw, ale že od r. 1475, co uwázal se s wolí obau stran we wládu zemskau, uměl uchrániti Morawu, w dobách welmi nebezpečných, nejen wšech pohrom z wenku, ale i bauří uwnitř. Wznikalyť zajisté w té zemi tytéž wášně a spory, jako w Čechách, ale prostředkowáním páně Ctiborowým urownány a uklizeny pokaždé smlauwami

Digitized by Google

1494 (r. 1479, 1484, 1486, 1492 a 1493,) jichžto podrobný rozbor zůstawen budiž zwláštnímu wýkladu dějin Morawských; jen to zde wytknauti sluší, že ani staw městský, ani lid selský neutrpěli w Morawě za jeho wladaření takowé ujmy práw občanských, o jakowé w Čechách wedena byla stížnost. Nepotřebí dokládati, že byl muž i welikého rozumu, i srdce ušlechtilého, činnosti nadobyčejné, energický a sprawedliwý spolu, a na poddané swé pán laskawý: ale zwláštního pozoru hodné jest, jakožto wěc za jeho wěku nad míru řídká, že byl i horliwý we swém wyznání husitském, i snášeliwý a mírný k jinowěrcům.[317] Protož náleží do počtu oněch wzáctných mužů, kterými netoliko národ ale i člowěčenstwo wždy kochati a chlubiti se může; a když 26 června 1494 zachwátila jej na Towačowě smrt, byl nářek Morawanů ne bez příčiny, jakoby osiřeli, jakoby jim umřel byl otec wlasti. Umřel bezdětek, ana manželka jeho Eliška z Melic zůstala neplodnau; staroslawný rod jeho brzy po něm zanikl docela smrtí synowce jeho Adama († 1502, 3 prosince,) syna někdy Jana Towačowského z Cimburka na Mladé Boleslawi († 1483.)

Páni Ctibor z Cimburka i Wilém z Pernšteina byli, ač rodem, wěkem i náboženstwím rozdílní, předce přátelé nejdůwěrnější, ježto bratrowali sobě a podporowali se nawzájem w úmyslech a podniknutích swých k obecnému dobrému. U krále Matiáše požiwali byli

317) Bolestné jest patřiti na pana Bohuslawa z Lobkowic, kterýž, ač we psaní dne 20 Oct. 1492 daném wyznáwal se býti wděčnosti zawázána panu Ctiborowi a chtěl poslaužiti jemu ke cti w každé příležitosti, po jeho smrti však neuměl nic o něm říci, nežli že konečně w pekle přicházel ku poznání bludů swých a musel pykati za ně oc. (Wiz spisy jeho, překl. Winařického, str. 12 a 141.)

Digitized by Google

oba, i s tretím přítelem swým biskupem Janem Filip- 1494
cem, stejné wážnosti, důwěry a wliwu. Po Matiášowě smrti teprw usadil se pan Wilém stále w Čechách, kdežto Pardubice staly se skrze něho brzy welikým panstwím a sídlem knížecím. Byltě *Wilém z Pernštejna* muž, jemuž rowného hledalibychom nadarmo w dějinách českých, a snad i u jiných drahně národůw. Co wálečník a hrdina náležel ještě středowěku, co weliký spolu průmyslník patřil již wěku nowému, co wýtečná hlawa i ušlechtilý charakter wšem wěkům a člowěčenstwu. W působení swém podobal se nejwíce císaři Karlowi IV, jehožto přednosti a ctnosti wšecky, ne wšak spolu wady a poklésky měl do sebe. Zwláště hospodářská činnost jeho byla pro wěk swůj wzorná: přísný pořádek a evidence we wšem až do nejmenších podrobností, a w celku přece duch wolný, neauzkostný a dalekosáhlý. Nikdo neuměl bystřeji obraceti k užitku swému, cokoli naskytowalo se we přírodě neb w obcowání s lidmi příhodného, a wystříhati se při tom wší ošemetnosti a křiwdy. Hájiw důrazně práwa swá i prospěchy osobní, neublížil předce nikomu a býwal raději welikomyslně štědrým nežli lakomým. Wytýkáno mu owšem, že sahal i do živnosti městských, stawě piwowáry na statcích swých a weda prý obchod we wíně i w jiném zboží; my wíme nad to, že zakládal hojné rybníky, pro něž wykázal Labi na Pardubsku řečiště nowé a strauhami wodními pokryl celé panství; také že byw nad jiné pilným a znalým horníkem, hledal w podzemí kowy na statcích netoliko swých, ale i přátelských atd. Proto brzy oplýwal bohatstwím w Čechách bezpříkladným a stal se tak říkaje bankérem nejen krále swého, ale i hojných přátel, kteří w peněžných potřebách nacházeli u něho wždy pomoc

Digitized by Google

1494 nezištnau. Nejsa milowníkem bláhowé nádhery, w jakowéž libowali sobě uherští a polští welmoži, činil se welikolepým raději we skupowání statkůw, w oprawowání jich a w dobročinění lidem, tak že za šťastné se pokládali, kdožkoli se stali poddanými jeho. Když dělil poprwé statky swé mezi syny r. 1507, náležela mu následující rozlehlá panstwí: w Čechách Pardubice s Kunětickau horau, Litice, Potenštein, Rychnow, Brandýs nad Orlicí, Lanškraun s Lanšperkem a Hluboká; w Morawě Pernštein, Třebíč, Židlochowice, Plumlow s Prostějowem, Towačow, Přerow, Helfenštein s Lipníkem, Hranice, Lauka, Sádek a oprawa na klášteřích Tišnowském i Oslowanském, nepočítajíc množstwí statkůw malých a wesnic jednotliwých; později přikaupil ještě w Čechách Bydžow a w Morawě Kunstat, mimo jiných statkůw menších drahně. Měl wůbec asi trojnásob tolik panstwí a jmění jako páni z Rosenberka, nejbohatší potud rod český, a přewýšil majetností netoliko wšecka Slezská knížata ale i weliký počet panowníkůw Německých. A wšak to wše, jakkoli důležité, nedaloby mu práwa na čestnau u potomstwa památku, kteréž často se dowoláwal, kdyby dary ducha i mrawní jeho powaha byly newynikaly w míře téměř stejné. Co nejwyšší hofmistr a předseda saudu komorního na králově místě skrze mnohá léta zůstawil po sobě chwálu nejwětší zprawnosti a sprawedlnosti; na sněmu byl s počátku podpůrcem snah šlechtických, později ale, když tyto hrozily pohltiti také moc královu, (jakož wyložíme časem swým), stal se jejich předním odpůrcem a mírnitelem, a známo jest, že za konečné urownání mnoholetých rozbrojůw a bauří skrze smlauwu Swatowáclawskau bylo hlawně jemu děkowati. Psaní od něho pošlá, jichžto počet zachowal

Digitized by Google

se dosti hojný, nesau na sobě ráz, kterým rozeznáwají 1494
se od sauwěkých ode wšech: jest to zwláštní jarý smysl pro čest a poctiwost, pro prawdu a sprawedliwost, kterýž o swé dobré dbaje nezapomínal na dobré obecné, na blaho a sláwu wlasti; jest energický odpor proti wší podlosti, ošemetnosti a každému násilí; jest mluwa muže na mrawní hodnost swau hrdého a při wší zdwořilosti nezdržujícího se potupy a hany na každého, kdo dle saudu jeho zapomínal se nad swau ctí. Mluwíwal často, žeby dítky swé raději před očima swýma „zdechnauti“ widěl, nežliby se dočkal od nich činu nectného, a prosil krále, aby nemeškal trestati důrazně, kdyby po jeho smrti některý syn jeho porušiti měl powinnau k němu wěrnost a oddanost. Pro wychowání jejich sám sepsati dal byl knihy, kteréž později často tiskem wydáwány bywše, i podnes nejsau bez ceny. W ohledu náboženském zůstáwal wěren církwi katolické, jejímžto kostelům, klášterům a špitálům propůjčowal se nejen co štědrý dárce, ale tytýž i co zakladatel: a wšak wedle biskupa Jana Filipce měl i husita Ctibor z Cimburka místo w přátelském jeho srdci, a choť jeho wždy milowaná, Johanka z Liblic, než Petra Kdulince z Ostromíře, byla wedle paní Johanky z Krajku přední ochranitelkau Jednoty bratří českých. Slowa jeho „s Římany wěřím, s Čechy (t. podobojími) držím, s bratřími umírám,“ stala se později w Čechách příslowím. Postawy byl wysoké a ušlechtilé, a již za mládi dobyw w turnaji na Brněnském náměstí před císařem Fridrichem a králem Jiřím dne 31 července 1459 prwní pocty, při časté churawosti došel předce wysokého stáří, an umřel teprw 8 dubna 1521. Jedním slowem: pan Wilém z Pernšteina byl jeden z těch wzácných zjewůw w historii české,

Digitized by Google

1494 kteří čím bedliwěji skaumáni jsau, tím mocnějšího nabývají půwabu.[318]

O *Janowi z Šelnberka*, kancléři českém od r. 1479, uwedeme zde jen charakteristiku pošlau z klassického péra Bohuslawowa z Lobkowic, ana prawdiwau se býti jewí. „I wěk náš (dí) wywodí muže, kteří proslulých we starožitnosti nejsau menší. Co medle ke chwále, sláwě a wznešenosti, nedostáwá se kancléři králowstwí Českého, Janowi Šelnberskému? Postawa jeho je wznešená a jakausi zwláštní welebnost jewí jeho twář; a co Cicero přičítá ušlechtilým mrawům, nachází se u něho: největší wážnost s největší wlídností spojená. Wtip jeho jest ostrý, pamět wěrná we wšem, cokoli kdy slýchal, widal a čital, a wýmluwnost takowá, jakébych se u našinců ani nenadál. Nad řeč jeho

318) Úsudek náš o panu Wilémowi z Pernšteina zakládá se na studiech příliš rozsáhlých, nežli abychom každé slowo zwláště dokumentowati měli. Kdo muže toho právě poznati chceš, proskaumej netoliko wšecka psaní od něho, k němu a o něm od přátel i nepřátel prošlá, netoliko akta sněmowní a saudní wěku Wilémowa i jiné památky dějinné, též netoliko celé folianty zápisůw na smlauwy od něho wůbec uzawírané, ježto chowají se w Brně, Litomyšli a Raudnici, ale především welikém urbáře, jeho rozkazem založené a podnes chowané na Hluboké a w Pardubicích; čti zwláště protokoly námluw prowedených s každým sedlákem na Pardubsku o náhradu za grunty jeho, kteréž topiti měly rybníky a strauhy od pána zamýšlené; čti knihy městské Pardubské, Towačowské (w Brně) atd. — a nabudeš přeswědčení o welikosti ducha i šlechetné činnosti muže, kteréhož my jen slabý obraz podati sme mohli. Nás poučilo mnoholeté a bedliwé skaumání o zapletených nad míru sporech stawowských za prwních dwau desítek XVI století, že wždy, kam stawil se Wilém z Pernšteina, na té straně stály prawda, práwo i láska k wlasti. Poněwadž wšak nebyl katolíkem dosti horliwým, odbyl Bohuslaw z Lobkowic jeho chwálu distichem jen wlažným: Quo praestes, dubito, proles Pernsteinia, formâ Corporis, an linguâ divitiisque magis? —

Digitized by Google

nic není wážnějšího, nic není sličnějšího, nic ozdob- 1494
nějšího ani hojnějšího. Kdykoli jej slýchám, jest mi jakobych slyšel Ulyssa Homerowa: k wěcem hodí se myšlenky, k myšlenkám slowa, a wše plyne tak nenuceně, jakoby kdo jiný nedowedl ani snahau největší. Když on řeční, neustupujeme ani Řekům ani Latinikům, a to jak co do ušlechtilosti a lahodnosti, tak i do hojnosti řeči, a sice hojnosti takowé, která nikdy neplodí přesycení a nudnosti. Kdož medle, počneli on mluwiti, neobáwá se, aby nepřestal brzy? A slowa jeho mají wěru podiwnau do sebe wáhu a wíru. Učiníli přímluwu na sněmu, wšickni již napřed mu přiswědčují, a z tak znamenitého počtu mužůw wěhlasných a slawných neodporuje mu nikdo, ani myslí, žeby se co prospěšnějšího ponawrhnauti dalo. Bez něho wěc důležitá žádná se newyjednáwá; w saudu zemském slowo jeho platí za důkaz. To působí žiwobytí jeho ctnostné, bezauhonné, neposkwrněné ani ošemetností, ani chytrostí. A takowé ctnosti neswodí ho ku pýše, ani k wysokému o sobě smýšlení: přístup k němu jest snadný, rozmluwa přiwětiwá; ani newčasný příchod, ani prosby dotírawé nepopuzují ho k newrlosti; aniž jest u něho licoměrná ona dobrota, která slibuje wíce, nežli splniti míní a může; cokoli prawí a připowídá, jest jisté, jakoby, dle řeči básníkowy, wyšlo bylo z úst Apollinowých. Takowým obyčejem získal sobě rownau u wšech stawůw wážnost; wšickni ho milují; koho daří on přízní swau, pokládá se za šťastného, a to práwem: neb on wýtečností swau přemáhá i samu záwist.“ Tolik jen doložíme, že we welikých stawowských rozbrojích a půtkách wěku swého, požíwaje co kancléř wliwu nejmocnějšího, zdál se zůstáwati wždy nestranným; že sídlil nejwíce na Mladé Boleslawi,

Digitized by Google

1494 statku manželky své Johanky z Krajku, někdy wdowy po Janowi Towačowském z Cimburka; pak že kancléřowaw do r. 1503, potom stal se nejwyšším komorníkem zemským (1503—1507,) a umřel u wysokém stáří roku i dne nám neznámého.

O starém panu *Janowi Zajíci z Hasenburka i z Kosti*, synu někdy Mikulášowu a bratru Oldřichowu, bylo nám často mluwiti, an zastáwal již od r. 1454 do 1467 auřad sudího dworského, byl jeden z původů jednoty panské proti králi Jiřímu a od Matiáše jmenowán potom českým jeho kancléřem (1469—1479). Pod Wladislawem neauřadowal wíce, ale co náčelník swé strany působil slowem i pérem tím živěji a mocněji. Když umřel 15 máje 1495, rozkwílil se tau ztrátau pan Bohuslaw z Lobkowic w žalospěw tkliwý, ana prý klesla s ním do hrobu „ozdoba wlasti, nejwětší naděje a podpora říše ku pádu nakloněné, hrdina mečem i slowem, wýtečný mrawů wzor a slunce na sněmu jasné.“ Zachowalo se několik jeho traktatů dosti obratně psaných, jimiž dorážel tu na kališníky, tu na bratříky pikharty. Také w boji o politická práwa stawu swého stáwal wždy w popředí, ale nedočkal se konečného wítězstwí. Manželka jeho byla Anna kněžna Opawská; potomci wšak upadli brzy w chudobu, ač nepřestali zastáwati auřad dědičných truksasů w králowstwí Českém.

Působení pana *Beneše z Weitmile*, co předního diplomaty českého, jak za krále Jiřího, tak i za Wladislawa, líčili sme na místech swých dostatečně; méně chwalná bývá řeč o jeho mincmistrowání na Kutné hoře. Zdá se wůbec, že jakkoli znamenité byly činnost jeho a dary ducha, mrawní wšak powaha nebyla owšem bez auhony; aspoň Bohuslaw z Lobkowic we swé ža-

Digitized by Google

lobě na mrawy Čechůw, narážeje až příliš zjewně na 1494
osobu jeho, winil jej z náramné pýchy, pokrytské pobožnosti a neswědomitého utlačowání chudiny. Newíme, pokud sprawedliwá byla stížnost Kateřiny kněžny Zahaňské, podaná králi Wladislawowi dne 15 října 1494, že ji připrawiti hleděl o knížetstwí její Stínawské we Slezích. Sídlo jeho bývalo na Chomautowě a Postoloprtech. Umřel 28 srpna 1496.

Pan *Jan Jenec z Janowic a z Petršpurka* stojí w řadě předních mužůw swého wěku jen auřadem nejwyššího purkrabstwí Pražského, kteryž zastáwal od r. 1470 až do swé smrti († 20 dubna 1503.) Neumíme o něm chwáliti wíce nežli že požíwal wždy nejwyšší důwěry, jak u krále Jiřího, tak i u Wladislawa, i že od národu naň nežalowáno: což samo swědčí o newšední jeho spůsobilosti. Teprw rok před smrtí odřeknuw se kalicha, stal se katolíkem. Panstwí swé Petršpurské prodal 1483 tuším pro dluhy, a psal se později pánem brzy na Hluboké, brzy na Opočně a Bezdězi. S ním wymřel rod jeho starožitný.

Pan *Jindřich ze Hradce*, roku 1459 ještě sirotek Jana Teleckého a Kateřiny, sestry pana Zdeňka ze Šternberka, weden byl od tohoto ujce a poručníka swého nejprw do jednoty panské, potom pod krále Matiáše, a na cesty, kterými brali se přední páni katoličtí. Když přijat 1479 do sněmu českého zase, stal se brzy nejwyšším komorníkem zemským, potom po smrti pana z Janowic nejwyšším purkrabím, až 18 ledna 1507 náhodau nešťastnau na lowu zahynul. Ze tří manželek po sobě neměw dědice, oženil se 1493 po čtwrté s kněžnau Annau, dcerau knížete Hynka Minsterberského, kteráž porodila mu Adama, později kancléře českého. Mimo jiná řízení diplomatická, kteráž

Digitized by Google

1494 mu swěřena byla, připomenuli sme také o řečňování jeho na uherském sněmu, na kterémž wolen byl Wladislaw za krále. Co ještě lépe swědčí o politickém jeho rozumu a rozhledu, jest weliká sbírka wýpisůw, kterau jakožto nejwyšší komorník ze starých desk zemských, co instrukci we wěcech politických a práwních, pro sebe učiniti dal a kteráž zachowala se nejlépe we známém rukopisu Talmberském Českého Museum; neb ona poslaužila netoliko jemu, ale i potomstwu ku poučení o důležitých stránkách historie práwa českého.[319] Nepotřebí doložiti, že byl předním horlitelem pro přednosti stawu swého.

Pan *Půta Šwihowský z Risenberka*, strýc a dědic šlechetného někdy Wiléma mladšího z Risenberka na Rabí, byl nejwyšším sudím královstwí Českého od r. 1479 až do smrti swé 20 července 1504. We smýšlení a chowání podobal se wice otci swému Wilémowi někdy příjmým Silnému (1421—1452,) nežli strýci dotčenému; neb jakkoli ode mnohých bywal chwálen pro wyšší wzdělanost a uhlazenost mrawůw, naříkáno tím wíce na nemírnau jeho nenáwist ku kacířům, i na hrdost a na pánowité si počínání naproti stawům nižším. Doložili sme na swém místě, že byl hlawním původcem dekretu dne 14 března 1487 o porobě lidu obecného. Z manželky swé Bohunky, sestry Jana z Lomnice, nejwyššího heitmana země Morawské, měl synůw ně-

319) Sbírka ta dostala se nám we třech exemplářích do rukau: jeden dotčený w rkp. Talmberském, druhý w rkp. bibliotéky někdy Hořowské (nyní na neznámém místě,) třetí w bibl. Gersdorfské w Budišíně. Wšickni jsau přepisy wíce méně chybné z originalu již neznámého. Snadný bylby důkaz, že celé dílo zhotowiti dal Jindřich ze Hradce pro sebe, pro své osobní potřeby a záležitosti, ačkoli přidána jest i jedna listina teprw po jeho smrti (r. 1508) wyšlá.

Digitized by Google

kolik, kteří wynikali časem swým mezi předními šlech- 1494
tici českými.

O panu *Albrechtu Libšteinském z Kolowrat*, synu pana Hanuše někdy probošta i administratora Pražského arcibiskupstwí, nelze nám na ten čas sauditi s určitostí a s důkladem dostatečným, a to pro odpory, kteří při něm se wyskytují. Jen to nepodléhá pochybnosti, že byl hlawa nad jiné wýtečná, smýšlení samostatného; zdá se, že stawu městskému i lidu obecnému byl přízniwěji nakloněn, nežli jiní páni jeho stawu, kteří zdali proto nebo z jiných nám neznámých příčin zhusta naň sočíwali, rozhodnauti nám nelze. Byl 1496—1503 hofmistrem dworu královského, pak po Janowi z Šelnberka nejwyšším kancléřem, a co takowý umřel 25 máje 1510. Bratří čeští w posledních létech spatřowali w něm, katolíku rozhodném, swého auhlawního nepřítele.

Pan *Petr z Rosenberka*, syn někdy páně Janův z Anny kněžny Hlohowské, byl mezi potud jmenowanými pány wěkem nejmladší, rodiw se r. 1462, ale wynikl brzy nad ně nade wšecky postawením a působením swým. W Bononii studowaw spolu s Bohuslawem z Lobkowic r. 1477 sl., nabyl co hlawa schopná známostí širších, a když mu starší jeho bratr Wok pro churawost r. 1493 postaupil wladařstwí domu Rosenberského, stal se brzy náčelníkem netoliko stawu panského, ale weškeré země na místě králově. On, zwláště po smrti pana Jana Zajíce, wéwodil skutečně straně šlechtické, i když wzdal se náměstnictwí královského r. 1499; on byl jako duše její, neb w něm saustředily se wšecky její aumysly, péče a náwrhy až téměř do jeho smrti († 9 října 1523.) Nastane nám o nich jinde ještě příliš častá řeč.

Digitized by Google

1494 Pro ušetření místa nebudeme také šířiti se o bratřích Janowi a Bohuslawowi (již často jmenowaném) z Lobkowic, ani o panu Zdeňkowi a panu Petrowi ze Šternberka, ni o Zdeňkowi a Bohušowi Kostkách z Postupic, ni konečně o Zdeňkowi Lwowi z Rožmitála, kteří wšickni wyznamenali se wíce méně wzdělaností a činností ducha: promluwíme jen ještě o neobyčejném té doby zjewu we stawu rytířském, *Albrechtowi Rendlowi z Aušawy.* Weškeren národ český hádal a nesnadil se po wíce nežli dwadceti let o působení muže toho, jako někdy o Machiavellowu, pocházeloli s nebe neboli z pekla; nejprw chválili jej šlechtici, a lidé městští neuměli nalezati naň dosti hanliwých slow, později dálo se naopak: a poněwadž newole a hněw bývá wždy činnější a křiklawější nežli spokojenost, ozývá se i w písemných památkách o něm téměř jen zlolajný hlas, ba i samo jmeno jeho muselo slaužiti k označení potupného sofisty, ano „rendlowati" znamenalo starým Čechům tolik, jako dokazowati že lež byla prawdau a prawda lží. Teprw hlubší wniknutí do tajemstwí událostí českých w posledních létech kralowání Wladislawowa poučilo nás, že tenkráte hlas většiny lidu nebyl hlasem božím, i že činěna křiwda muži, ač ne owšem bezauhonnému, wšak předce nad jiné mnohé šlechetnějšímu. Pan Rendl byl hlawním, ne původcem, ale spisowatelem a redaktorem Wladislawowa zřízení zemského r. 1500, kteréž staw městský po něm potupně jen „práwy Rendlowými" nazýwal; jakožto přední politická kapacita národu a wěku swého propůjčil se byl šlechtě ku prowedení a hájení nowých práw jejích, z přeswědčení, jak se zdá, bezelstného. Wytýkány mu jen činnost weliká i rozumowání křiwé t. j. odpůrcům protimyslné, nikoli sobecké aumysly ani skutky nešle-

Digitized by Google

chetné; požíwaw, co řečník, nejwětšího wliwu na we- 1494
řejné mínění, a prošed wšecky auřady, které za oné doby osobě stawu rytířského dostupny byly, (— 1494—6 purkrabí hradu Pražskéko, 1497—1509 král. prokuratora, 1509—10 nejwyššího písaře, 1515—16 podkomořího zemského —) neobohatil se nikoli, ale umřel, ač nebyl marnotratným, tak chudý, jako byl od počátku; králi swému zůstal wždy nad jiné wěrněji oddán, a proň neostýchal se posléze wstaupiti w boj nebezpečný s celým stawem panským, nežádaw ani obdržew za to jakau zwláštní odměnu. Naříkán byl tytýž i pikhartstwím, jen proto že bratřím českým přál a také někdy dobrau radau poslaužil. Ostatně byl wtipu bujného, až i často rozpustilého, a předce měkého srdce. Umřel 9 září 1522. Předkowé jeho, Rendlowé z Aušawy (w Plzensku) již za krále Wáclawa byli známi. Historie mníme že koná powinnost swau, když ujímá se památky muže mnohonásobně křiwě osočeného.

Uwedli sme příklady tyto hlawně na prowedení důkazu, že swítězilali šlechta we mnoholetém ústawním sporu a zápasu, měla za to děkowati netoliko větší swé zámožnosti a síle hmotné, ale ještě wíce přewaze ducha i oswícenosti, kterau wynikala nad jiné stawy. Za staw městský nepozdwihl tehdáž, mezi wýtečníky národu, nikdo hlasu swého, kromě Viktorina Kornelia ze Wšehrd, rodilého ze Chrudímě: a i ten činil to jen saukromí a jakoby na zapřenau, w nesmrtelném díle swém „O práwích a saudech i o dskách země České," jež r. 1495 psáti počal. Byl on owšem odpůrce mohutný, jehož ne bez příčiny lekali se páni a snažili se učiniti neškodným: tím ale nezwýšil swých zásluh, že daw se ohroziti, konečně přestaupil sám do táboru

Digitized by Google

1494 swých protiwníkůw.[320] Opposiční po něm dílo převzaly osoby méně schopné: výtečníci pak lidu obecného a selského brali útočiště své s většího dílu do Jednoty bratří českých, která kázala poslušenství všem wrchnostem jakožto nařízení boží.

Podotkli sme již na svém místě, že ze sněmu
24 Febr. 24 února 1494 nařízeno bylo po všech krajích země České odbývání sjezdůw zwláštních, k nimž okolní zemanstwo i města snadněji a walněji sejíti se mohli, aby nálezy wynešené proti škůdcům zemským, laupežníkům a wrahům silničným, též jiná potřebná opatření rozhlásila se lépe a nabyla wšeobecným swolením prowedení důraznějšího. Dle toho scházeli se šlechta nižší a města po krajích walně, a brali netoliko ty ale i

320) K žalobě pánůw Jindřicha ze Hradce a Půty Swihowského z Risenberka, že co místopísař král. Českého dopustil se té „wšetečnosti", že starau obyčejnau formuli při zapisowání do desk zemských: „N. přiznal se před úředníky Pražskými" změnil na: „N. přiznal se před pány úředníky desk zemských," — ssazen jest s auřadu swého dekretem královským dne 15 Mart. 1497. — Předležité dílo jeho došlo nás w několikeru přepracowáních neboli recensích. W nejstarších od r. 1495 sl. horlil proti nowotám uwozowaným od šlechty, a zwláště proti utiskowání a porobení lidu selského, i dotýkal příliš zřejmě pánůw, kteří měli „Hlubokú s Pardubicemi" (Wilém z Pernšteina,) „Kostomlaty s Troskami" (Jan z Šelnberka), „Teleč se Slawonicemi" (Jindřich ze Hradce), „Krumlow se Soběslawí" (Petr z Rosenberka) a „Swihow s Rúdnicí" (Půta z Risenberka.) W pozdějších recensích, k doléhaní patronům swých pánůw z Postupic, wypustil neb zmírnil takowá místa; w poslední, připsané králi Wladislawowi r. 1508, nejen již cele korrektně mluwil we smyslu tehdejších zákonůw, ale jal se bohužel i hájiti poroby lidu selského! — Wáclaw Hanka, wydáwaje r. 1841 spis jeho tiskem prostě dle poslední recense, newšimnul si wariantůw w něm pro historii práwa w Čechách welmi důležitých, a jen na zwláštní naše doléhaní připojil na konci aspoň některé z nich úrywky. Kritického wydání potřebuje a očekáwá dílo Wšehrdowo tak dobře, jako kniha Towačowská. —

Digitized by Google

jiné potřeby a žádosti zemské w uważování. We 1494
Hradeckém kraji, wždy nad jiné čilejším a horliwějším, stalo se k náwrhu prý pana Albrechta Libšteinského z Kolowrat, že žádosti ony a tužby sepsány jsau w dewíti článcích, spis o nich přednešen i schwálen weřejně, a uzawřeno rozeslati jej do wšech jiných krajůw, aby tito přiznali se k němu také. Stížnosti týkaly se některých nedostatkůw a neřádůw při saudu komorním i purkrabském a při deskách zemských; dále žádáno, aby purkrabí Karlšteinští, co strážcowé koruny a klenotůw zemských, také stawům přísahau řádně zawázáni byli; aby desky zemské, pro uwarowání wšelikých dwojsmyslůw a nedorozumění, wedly se pauze českým jazykem, aniž michána byla wíce do nich latina, smyslu na mnoze obojetného; aby mince opět příliš lehká oprawena, i aspoň na to zrno ražena byla, jako posléze pod králem Jiřím; aby židé, kteří byli prý hlawní příčinau zlehčowání mince, wypowězeni a wybyti byli ze země; aby král za bezpříkladné obětí, které mu přinesla země, práwa odaumrtí buď naprosto se odřekl, aneb aspoň zmocnil ředitele zemské ku platnému o něm řízení, tak aby obywatelé nebyli nuceni, choditi pro ně do dalekých Uher; a konečně, aby král nabýwáním přílišného počtu statkůw pozemských nečinil w tom ujmy stawu panskému a rytířskému. Proti spisu tomu ředitelé zemští dawše složiti odpowěd, k wywrácení těchto žalob a tužeb, šířili ji wšemožně po celé zemi. Ale král, když ho došly o tom zprávy, tak se urážena cítil celým jednáním, že patentem wydaným z Košic dne 14 čerwna zapowěděl přísně wšecky sjezdy 14 Juni
krajské po Čechách. Sjezd kraje Plzenského měl w Klatowech práwě 29 čerwna držán býti, když den 29 Juni
před tím došel pana Půty Šwihowského, co heitmana

Digitized by Google

1494 toho kraje, patent královský. Pan Půta tedy netoliko nejel do Klatow, ale napomínal i shromážděné tam stawy listem, aby rozešli se bez meškání; čemuž páni a zemané, králi většim dílem oddaní a wěrní, neodepřeli sice, ale prositi dali, aby walný sněm celé zemi co nejdříwe, a to nejdéle do sw. Wáclawa opět uložen byl; a pan Půta we prosbě o to podané předstawowal králi, že nebudeli brzy obecného sněmu, nebude ani lze brániti sjezdům krajským.[321]

Král Wladislaw r. 1494 a 1495 počínal si wůbec jak w Čechách, tak i w Uhřích, s energií neobyčejnau. Prawilo a wěřilo se, že mu přišel k ní podnět z pamatné schůzky, kterau měl s bratřími swými w Lewoči, w měsíci dubnu 1494. Přišli zajisté tam nejen Jan Albrecht, král Polský, ale i kardinal Fridrich arcibiskup Hnězdenský, pak Alexander a Sigmund jeho bratří a swak Fridrich markrabě Braniborský, s weškerým panstwem obau královstwí, a pobyli spolu téměř měsíc. Známo jest, že bratří Wladislawowi byli méně měkého srdce nežli on, a Jan Albrecht zwláště rozkřičen byl pro swau panownickau krutost. Nelze pochybowati, že nedůwěřiwý ke wšem lidem Wladislaw w dowěrných rozmluwách bratrských, po kterých dlauho byl srdečně taužil a we kterýchž měl jediné kochání, přeswědčil se o newhodnosti swé obyčejné dobroty a o potřebě ráznějšího si počínání proti poddaným. Odtud pozorowati bylo rozhodnější jeho kroky jak w Čechách, tak i w zemi Sedmihradské a Srbské, kamž osobně w druhé polowici tohoto léta zabral se, konečně

321) Zprâwy o tom, i s překlady (welmi nejapnými a často nesrozumitelnými) některých těch listin, poslal w červenci 1494 Jindřich Koc z Dobrše Albrechtowi knížeti Baworskému; nalezli sme je w král. říšském archivu we Mnichowě.

Digitized by Google

w jižných Uhřích a Chorwatsku, při pokoření zpup- 1494
ného Wawřince Ujlakiho atd. Umluwa wšak na sjezdu Lewockém mezi bratřími o zabraní země Multanské a dání jí nejmladšímu bratru Sigmundowi, zapletla později také Wladislawa do wšelikých nesnází.

Co na sněmu walném o sw. Wáclawě 1494 jednalo 28
se o srownání podobojích s papežem skrze bratra bi- Sept.
skupa Jana Filipce, wyložili sme již nahoře; co dále předsebráno, domysliti se jest ze psaní králowa, kteréž
5 listopadu ze Srbského Bělehradu dal ředitelům zem- 5
ským.' „Oznamujete nám, (dí,) kterak jest walný sněm Nov.
držán, a pan kancléř (Jan z Šelnberka) že na něm od nás poselstwí dál a we wšech artikulích wyslyšán jest; a když ste na tom seděli několiko dní, že ste nic nezjednali. Než na wás a na městech že w tom nic nescházelo, jediné na rytířstwu, kteříž powěděli, že nic jednati nechtí až do příjezdu našeho. Porozuměli sme, že na příjezdu našem do králowstwí toho zakládáte wšecky wěci užitečné, a též zase škodné, nepřijelilibychme tam brzo. I můžete nám toho w prawdě wěřiti, že nemeškáme zde z aumysla ani z které lehké a malé příčiny, ale z potřeb, příliš pilných a znamenitých, kteréž kdybychom wám nyní wypisowati měli, dlauháby wěc byla: než píšeme o tom poněkud urozenému Janowi z Šelnberka, jemuž to s welké strany prwé jest wědomo a kterýž wás toho zprawí. I wěříme wám, jako wěrným našim milým, že tu pilnost a snažnost míti budete, aby bez rúznic a nesnází wše státi a trwati mohlo až dáli bůh do našeho příjezdu, kterýmž prodlěwati nebudeme, až jediné zde porownáme potřeby naše, na kterýchž nám příliš mnoho záleží. O saudu zemském a komorním, pokudž moci budete, pilnost mějte, aby přetržen nebyl. Což se té bauřky Horské

Digitized by Google

1494 dotýče, že ste ji srownali a w dobrý konec uwedli, welmi jsme tomu rádi a wám děkujeme, že ste práce nelitujíc tak spěšně se k tomu přičinili a ty neřády a různice přetrhli a zdwihli. Také my toho již mimo zřízení waše oblehčowati nebudeme. Že ste na místě hofmistrowě posadili Jaroše Slona i Bartoše krejčího, dobře nám se to líbí. Než jakož dále píšete, přimlauwajíce se o Prokopa Kraupu, abychme jemu to hofmistrstwí dáti ráčili: wěztež, že sme porozuměli, kterak někteří z pánůw mají w brzkém času k nám w některých potřebách wysláni býti; protož když zde budau a s nimi o těch i o jiných potřebách rozmluwíme a zprawu wezmeme, chceme na to po nich odpowěd dáti. Kdež nám píšete o kněze Albrechta Mnichowského, že žádá, aby pomezí a lesy, kteréž s korunau Českau má, ohledáni a na to wysláno bylo: dobře nám se to líbí, pro uwarowání budaucích nesnází. A což se dotýče wyslání rad od nás a koruny české ku králi Polskému, wězte, že my to s radau waší rádi učiniti a k tomu se přičiniti chceme, aby to, čehož nyní Poláci w držení jsau, nawráceno bylo ku koruně České; jakož pak, když rozmluwíme s těmi pány, kteříž k nám wysláni budau, dáme wám širší po nich odpowěď.“ [322] Knížetstwí Hlohowské zůstalo wšak i napotom ještě w moci Polské.

O bauřích we psaní královně dotčených, kteréž počawše na Horách Kutných w měsíci září 1494 nedaly se skrze několik let upokojiti cele, zachowaly se zprávy dosti podrobné. Ku porozumění jim sluší wěděti, že rudy, kterých dobýwali kowkopowé (hawéři) w zemi, dle prawidel horních měly wšecky bez wýminky dodáwány býti do tak řečených kawen a sklá-

322) Original toho psaní, zde místy zkráceného, chowá se w archivu Třebonském.

Digitized by Google

dány na stůl: tam a nejinde kupci rud (Erzkaufer) 1494
kupowali je od nákladníkůw (Gewerke) tajným šeptáním, we kterémž kdo podal nejwíce, obdržel kaupi, a daw rudy kaupené na swůj aučet propáliti, nabyté z nich stříbro prodajem w jisté ceně do mince královské odwesti powinen byl. Hofmistr horní, té doby Michal z Wrchowišť, měl bdíti, aby nikdo při tom neutrpěl ujmy a skrácení. Kowkopowé měli k swé službě každý jednoho neb wíce pacholat. Dle wyprawowání wáženého té doby měšťana Kutnohorského, Bartoše z Prachňan,[323] stalo se dne 6 září, že „hawéř 6 Sept.
řečený Opat mluwil z opilstwí, že pan Michal z Wrchowišť zrádně a nešlechetně činí při těch horách; pročež wzat jest do wězení na rozkaz pánůw šefmistrůw. Dwa dni na to sebrali se hawéři a šli na radnici ku pánům, aby jim Opata pustili z wězení: pakli nepustí, že ho mocí wezmau. Pak 13 září sešli se u kostela sw. Barbory, a bylo jich na čtyři sta; a a tu sobě spisowali některé artikule o neprawostech, které se dějí na Horách Kutnách; po té se rozešli. Nazejtří w neděli, z rozkázaní pánůw šefmistrůw, sešli 14 Sept.
se hawéři na Wlaský dwůr, aby swau potřebu před pány powěděli. Tehdy wrátný počal zawírati dwéře před pacholaty, a hawéři udělali pokřik, že dwéře zawírají. I běželi ze dwora každý pro zbraň, a tu se jich mnoho set shluklo se zbraněmi na náměstí: a byla takowá wřawa, by byl kdo jediné počal, hrozná wražda by se byla stala. W tom páni šefmistři a někteří páni spoluradní wyšli mezi ně, krotíce je; a pan Prokop Kraupa mluwil k nim, žádaje jich aby šli na krchow ku kostelu Barborskému.[324] K čemuž setwa swoliwše,

323) Wiz Wýpisy z pamětí pana Mikuláše Dačického z Heslowa w Časopisu Česk. Museum, 1827, IV, 80 sl.

324) „Nota: Nadepsaný Prokop Kraupa, když mluwil hlasitě k

Digitized by Google

1494 šli a tu sau čtli spis swůj na pana Michala hofmistra horního; a na ten čas jsau ukroceni skrze kněze Swatomíra. Páni kaupili jim několik sudůw piwa; i 20 Sept. rozešli se odtud na ten čas. Potom 20 září přijeli do Hory páni Wilém z Pernšteina, Mikuláš Trčka (na Lichtenburce) i Jan Špetle (na Žlebích), ke spokojení 5 Oct. zbauřených hawéřůw; a posléze 5 října přijeli páni zeměstí ze sněmu" oc. Až potud Bartoš z Prachňan.

Ze zachowaných o té wěci akt dowídáme se, že wedena před pány zemskými žaloba, kterak neřád weliký a křiwda se dála, napřed králi a wší koruně, potom jim kowkopům, ana ruda wšecka ku prodeji na stůl do kawen nepřicházela, a pan Michal swého prospěchu hledě, lepší rudy jinam bráti a klásti dopauštěl, při šeptání ne na ty kdo wíce podáwali, ale na sebe a swé přátely ohled bral a kowkopy wšelijak při jejich práwích utiskowal. Wedeni na to swědkowé a shledáno, že žaloba byla sprawedliwa. Odsudek dne 12 Oct. 12 října wynešený zněl w ta slowa: „poněwadž on Michal maje auřad hofmistrstwí na těch horách od krále JMti poručený, kdežto král napřed i wšecka země naň sau se ubezpečili, aby hory w swých práwích starodáwních zůstaly a tak držány byly, a kdožby z těch řádůw wystaupiti chtěl, aby ta wěc jím naprawena byla, ale on podle auřadu swého toho zanedbal a sám okazowal na sobě neřád: z té příčiny jej Michala páni berau w kázeň k ruce krále JMti a ten

těm zbauřeným hawířům, maje říci „wšak wám páni nic zlého nepřejí," i podřekl se, snad ze strachu a leknutí, a řekl „wšak wám páni nic dobrého nepřejí," — pročež se tíž hawéři wíce bauřili, křičíce: wšak my to hrome prwé wíme! Z čehož wzešlo přísloví: A ten Prokop Kraupa, powěděl slowo z hlaupa, stoje u kamenného slaupa." (Poznamenání Bartošowo z Prachňan).

Digitized by Google

auřad hofmistrstwí od něho zdwihají; a což dále JMt Králowská s ním učiní, to stůj při JMti.“ Saudcůw ze sněmu wyslaných bylo panského stawu osm, rytířského šest, městského čtyři. [325] Nejwyšší mincmistr Beneš z Weitmile nebyl přítomen, an právě tehdáž we Slezsku nesnadil se o Stínawu s Kateřinau kněžnau Zahańskau. 1494

Konečně na sněmu o sw. Wáclawě 1494 jednalo se také o rozepři, kterauž kníže Jindřich Minsterberský a synowé jeho měli s králem Wladislawem o panstwí Poděbrady a Kostomlaty po knížeti Hynkowi. Nelze bez nelibosti patřiti na králowo chowání se w této wěci: an bez rozpakůw činil se dědicem toho, co král Matiáš násilím byl wynutil na synech někdy dobrodince swého krále Jiřího. Kníže Jindřich byl nákladem na wálku r. 1488 we Slezsku wedenau welice se obtížil a zchudnul, tak že na zaplacení hojných dluhůw musel prodáwati jedno panstwí swé po druhém: nyní pak hrozil král připrawiti jej také o Poděbrady, staroslawné předkůw jeho dědictwí, poněwadž Jan Korvin byl mu swého lichého k nim práwa postaupil. Práwo králowo na sněmu zastáwali, jak se zdá, páni Jindřich ze Hradce a Jan z Šelnberka: naproti tomu knížete ujímal se předewším Wilém z Pernšteina, jenž s pomocí přítele swého, bratra biskupa Jana Filipce, získal přední sněmowníky, aby přimlauwali se u krále za náwrh, mocí jehož Minsterberští knížata obdržeti měli, náhradau a směnau za Poděbrady, knížetstwí Olešnické we Slezsku k wěčnému dědictwí.

Další jednání u wěci této kryje se w nepaměti; wíme jen tolik, že kníže Jindřich uzawřel dne 28 dubna 1495 w Budíně konečnau s králem Wladislawem 1495 28 Apr.

325) Zápis o tom w rkp. Talmb. l. 272. Srwn. tamtéž l. 298.

Digitized by Google

1495 smlauwu, kterauž postaupil mu Poděbrad; a 30 dubna
1 Mai obdržel od něho zápis, 1 máje pak skutečné propůjčení knížetstwí Olešnice a Wolowa se wším jejich příslušenstwím k dědictwí. W té smlauwě bylo wymíněno mezi jinými wěcmi, že poslední wůle knížete Hynka měla do desk zemských i dworských wložena, list pak jeho ten, kterýž někdy swědčil králi Matiášowi a knížeti Hanušowi Korvinowi, měl odtud zase wymazán býti; král měl přidati knížeti Jindřichowi 5000 kop gr. č. a propustiti jemu swrchky na zámku Poděbradském i dwořích, pokud slušné bylo; puška wšak Wratislawská weliká, kteréž bratr jeho Viktorin dobyl na Frankšteině r. 1467, měla zůstati
4 Juli na swém místě atd.[326] Na to dne 4 čerwence uwázali se auřadowé královští w Poděbrady. Jak welice wděčen byl té smlauwy kníže Jindřich, widěti z jeho psa-
14 Mai ní, kteréž wrátiw se z Budína, dne 14 máje z Kladska dal panu Wilémowi z Pernšteina, prawě: „Což se mého konce s králem JMtí pánem mým milostiwým dotýče: co ste mi w té wěci dobrého učiniti ráčili a w tom prospěti, znám a welmi znám, že po pánu bohu žádný jiný člowěk mně a mým synům neprospěl wíce než wy. Neb jste wy toho počátek, hnuwše tím nejprwé a jiné pány uwedše w to, že se w to wedle wás wložiti ráčili: a bywše toho počátek, ráčili ste býti prostředek i konec. Já i s syny swými jsme toho od wás dobrodiní příliš wděčni, a já děkuje wám což nejwýše mohu, zaslaužím toho bohdá dokud jsem živ.“ Potom přijew
22 Mai týž kníže do Wratislawi dne 22 máje, děkowal také bratru biskupowi Janowi Filipci „s welikými pokorami“ za práce, které w té wěci proň podnikal, a pro-

326) Wiz Archiv Český, V, 457 sl. Desky dworské král. Česk. VI, 238 sl. 252 sl. Srown. nahoře poznam. 248.

Digitized by Google

sil jej, aby neopominul také oznámiti panu Wilémowi 1495
z Pernšteina o jeho a synůw jeho wděčnosti. Pak jednal s tímto také o prodeji panstwí swých Litic a Potenšteina, prawě že když je králi nabízel w Budíně, tento mu odpověděl, že by je nejraději widěl w rukau páně Wilémowých. A w skutku ještě téhož léta přešla ta panstwí koupí za 25 tisíc kop gr. č. w dědictwí téhož pana Wiléma,[327] tak že od té doby knížata Minsterberští nedrželi w Čechách wíce nežli Kladsko a Náchod, a to jen do času.[328]

Co do sněmowního jednání rok 1495 stal se památným ne pro Čechy, ale pro Němce a Uhry. Říše německá šlechetným císaře Maximiliana přičiněním, za hrozícího nebezpečí od Francie, dočkala se w šestiměsíčném rokowání sněmu Wurmuského swého politického znowuzrození; také w Uhřích po 32dnowém sněmowání právo zemské nabylo tak řečeným druhým Wladislawowým dekretem (w červnu 1495) důležité, ač ne weskrz blahodárné oprawy: w Čechách ale o sněmowání r. 1495 a 1496 zachowaly se welmi chudé památky a zdá se, že když staw rytířský nechtěl w nepřítomnosti královně dáti se do žádného jednání, nemohlo také owšem nic důležitějšího wyřízeno býti. Jen co do wedení desk zemských, a tudíž i zákonodárství a auřadowání w zemi wůbec, zapsán do knih památných nález, kterýž klademe zde doslowně: „Páni a wládyky na plném sněmu obecním dne 13 března 1495, 13 Mart.
s powolením nejjasnějšího oc. krále Wladislawa, na tom

327) Psaní knížete Jindřicha i Jana Filipce dotčená chowají se w archivu Randnickém. O prodeji Litic oc. wiz Archiv Český V, 550 sl. — Kníže Jindřich umřel 24 Jun. 1498.

328) I Náchod prodán 14 Jun. 1497 Janowi Špetlowi z Prudic, Kladsko pak r. 1501 pánům Prušenkům (z Hardeka).

Digitized by Google

1495 jsau zůstati ráčili, aby již po dnešní den wšichni wkladowé we dsky zemské, buď větší neb menší, w trhowé nebo zápisné, památné i půhonné, wšecko česky psáno bylo, a to věčně aby tak drženo bylo a zachowáno. Než což se majestátůw a jiných listůw latinských nebo německých dotýče, kteřížby we dsky slowo od slowa wpisowáni měli býti, ti aby tak jakž psáni jsau, buď latině neb německy, we dsky kladeni byli.“ Viktorin Kornelius ze Wšehrd, tehdejší místopísař zemský a horlitel proti zawáděným nowotám wůbec, poznamenal o proměně té: „že se w ní škody weliké nezná a užitku také, leč ten, abychom jazyk swůj, poněwadž jsme Čechowé, i drželi i rozšiřowali, (neb jsau toho i jiní národowé wšickni pilni,) a německy se učíce, abychom česky psali i mluwili, a w obyčejích dobrých českých trwajíce, abychom se w horší neměnili.“ Dokládá wšak zprawu důležitau a nám odjinud neznámau: že „chtěli sau před časy nedáwno minulými nejedni, a o to sau i na sněmích obecních nejednau mluwili, aby každý sprawedlnost swau sám sobě doma chowal, a desky aby w listy byly proměněny; též také aby se sami po krajích. saudili, saudu zemského i jiných nechajíce; a tak což jest od předkůw a starých Čechůw pracně a pilně nalezeno i ustanoweno, to aby w zapomenutí wešlo a w nic obráceno bylo.“ Nechybělo prý mnoho, aby náwrh ten, ač mu odpíráno záhy, byl se podařil. [329]

Ku konci roku tohoto, aneb s počátku následujícího, wyslaní ze středu stawůw Českých měli jakási wyjednáwaní s králem Wladislawem w Prešpurku, o jejichž ale předmětu a obsahu nic se newí. [330]

329) Wiz Archiv Český, V, 456. Viktorina Korn. ze Wšehrd knihy dewatery oc. str. 439.

330) Bonfini p. 574. Rex — Posonium contendit, ubi Boemorum

Digitized by Google

W lůně Jednoty bratří českých, po mnoholetých 1495
pochybnostech a neshodách, nastala během r. 1495 krise rozhodná, kteréž nesluší pominauti mlčením, ana změnila podstatně dosawadní poměr sekty té ke společnosti státní wůbec. Wyložili sme na swém místě [331] učení Petra Chelčického, myslitele původností swau pamatného, ač posud málo známého, jenž se stal byl prawým otcem duchownim Jednoty bratrské, protože prwní zakladatel její, bratr Řehoř, wésti se dal we wšem učením jeho. Prawili sme hned na počátku, že nauka i zákonowé od Petra Chelčického hlásaní brali již od původu swého zření k malé toliko částce společnosti lidské, nedawše se upowšechniti aniž upotřebiti pro celek pokolení lidského: neb sbor utlačowaných wíry Chelčické předpokládal sbor utlačitelůw, stojících kromě wíry. Bez „zákona mečowého“ t. j. bez moci swětské, aneb jak se nyní prawí, bez zásady autority, swět owšem (dle učení Chelčického a bratří) nemohl státi; on byl zřízení boží newyhnutedlně potřebné pro udržení společnosti lidské w poslušenstwí a w řádu: ale wěřící měli odříci se swěta i moci jeho a nehleděti nežli k „zákonu milosti“, neznajícímu pomsty a odplacujícímu dobrým za zlé. Učení celé zakládalo se hlawně na kázaní Ježíše Krista w evangelium sw. Matauše kapitole páté. Bratří drželi se ho i po Řehořowě smrti we wší jeho příkrosti: nikdo z nich nesměl aučastniti se moci swětské spůsobem jakýmkoli, nikdo zastáwati auřady státní, býti saudcem aneb konšelem; zakázáno bylo užíwati popraw, sauditi se před auřady a přísahati, wydáwati zločince na smrt, na wojnu jíti, ba i

Moravorumque conventum egit oc. My z listin newíme o Wladislawowu w Prešpurku pobytí dříwe, nežli w březnu 1496.

331) Wiz knihu XIV, str. 407—422.

Digitized by Google

1495 šenkowáti a kupčiti. Když dwa šlechticowé žádali úsilně přijatu býti do Jednoty, museli dříwe odříci se stawu swého panského, a nápodobně i zemané mnozí. Ještě r. 1485 zastáwal jakýsi bratr Řehoř neboli Říha z Wotic, řemesla tkalcowského, nauku tu s bystrotau a důkladností newšední we zwláštním traktatu, nad kterýmžby sám Petr Chelčický byl zaplésati mohl: ale slowa jeho živě polemisující podáwají zřejmý důkaz, že w lůně Jednoty wznikaly již tehdáž pochybnosti a odpory jak o této, tak i o jiných méně důležitých stránkách učení bratrského, a že počínaly dělati se strany. Příčina toho spatřowána we množícím se co rok příliš počtu nowých wyznawačůw každého stawu a zwláště lidí učených. Náčelníkem wšak nowého směru toho činil se bratr Jan Klenowský, kterýž ač byl někdy spolužákem potomního biskupa Jana Filipce we škole Prostějowské, nebyl přece ani učeným ani spisowatelem, ale owšem wynikal prý ostrowtipem nade wšecky sauwěké bratry († 9 listopadu 1498).[332] Hlawy tak důmyslné nemohla na dlauho tajna býti alternativa, že bylo jednotě bratrské buďto nawždy zůstati spolkem klášternickým, dáwajícím wýhost světu, aneb zmírniti příkrost swých zákonůw. Když pak i jiné naskytaly se otázky sporné, ku př. o spasení, pokud jest z wíry neb ze skutkůw, a přední muž učený w jednotě, bratr Prokop z Jindřichowa Hradce, zpráwce sboru bratrského w Brandýse nad Orlicí, dáwal jim wýklady nejen mírně prostředkující, ale i učenau důkladností a zdra-

332) Jan Blahoslaw wyprawuje w žiwotopisu biskupa bosáka Jana Filipce, kterak muž tento říkáwal prý, „že wí tři muže, kteřížby wšemu světu dosti rady dáti mohli: mínil jednoho pana Ctibora Towačowského, sebe druhého a bratra Klenowského třetího.“ (MS).

Digitized by Google

wým důmyslem wýtečné: byl to hlawně Jan Klenow- 1495
ský, jenž autoritau příkladu a slowa swého klestil cestu k wítězstwí zásadám, kterými Jednota obnowila se. Na walném sjezdu wšech předních audůw jejích we Brandýse nad Orlící r. 1491 stalo se usnešení dle náwrhu bratra Prokopa welmi opatrné a mírné w tato slowa: „kdyby z moci světské na kterého bratra kdy wloženo bylo, aby richtářem byl, konšelem, cechmistrem, aneb aby na wojnu šel, nebo někdy člowěka zločince buďto k mučení nebo k usmrcení s jinými powolil: ty wšecky wěci jsau na tom místě postaweny, na kteréž člowěk kající nemá se tříti ze swé dobré a swobodné wůle, ale raději má před nimi utíkati a jich se warowati. Nemohlliby wšak toho zniknauti ani skrze prosby pokorné, ani kterým jiným obyčejem: má moci poddán býti, a může i tu pánu bohu zachowati se s pomocí jeho, srdcem ani skutkem dobrého se nepaušťěje“ oc. Chaulostiwěji proměna ta, owšem důležitá, wyslowena býti ani nemohla. Ku konci přidáno: „Komužby bylo proti swědomí býti konšelem, richtářem oc. nemá tím nucen býti, že bratří powolují tomu s wýminkami slušnými; kdo chce raději trpěti, má w tom míti swobodu, toliko ať nehaní těch, kteřížby netrpěli“ oc. Když při čtení této wýpowědi wyzwáni přítomní, měli kdo jaké pochybnosti aneb námitky, aby jich netajil: mlčeli wšichni a „wýpowěď Brandýská“ stala se tudíž zákonem w jednotě. Ale po rozchodu přišly některým rozpaky, zdali proměnau takowau jednota nezpronewěřila se půwodcům swým, Petrowi Chelčickému a bratru Řehořowi, ba i sama sobě? pustíli hříšnau moc světskau do lůna swého, kterak uwaruje se poskwrny ze hříchůw tohoto světa? Mezi rozpačitými nacházely se osoby, kteréž při obmezeném oboru my-

Digitized by Google

1495 šlének wyznamenaly se bohužel více swéhlawostí a bu-
řickau činností, nežli pokorau a pobožností žiwota;
zwláště jmenují se jistý Amos we Wodňanech (rodilý
Morawan od Uherského Brodu,) a Jakub neboli Kubík
we Štěkni, oba laikowé neučení, ale náružiwí agitatoři,
jimžto se podařilo zastrašiti a zwiklati některé z nej-
starších audůw jednoty, jako biskupa Matěje w Rych-
nowě, Michala starého z Žamberka, Jana Chelčické-
ho i jiné. Matěj biskup, ducha méně bystrého nežli
dobrowolného, uleknuw se propasti, do kteréž jednota
dle řečí nespokojencůw byla wedena, zamýšlel co du-
chowní hláwa k zachowání jejímu osobiti sobě moc
diktatorskau: než Jan Klenowský a Prokop, aby pře-
dešli roztržku, nejen swolili, ale nawrhli sami, aby wý-
powěd Brandýská byla zdwižena a zpráwa jednoty aby
přišla wýhradně do rukau osob dobromyslných smy-
slu starého; předwídali prý, že zkušenost we praxi
ředitelské poslauží jim lépe k dorozumění, nežli slowa
jakákoli. To stalo se i skutečně, že po třech létech
jak biskup Matěj tak i Michal starý nabywše přeswěd-
čení lepšího, stali se odhodlanějšími nad jiné, a nowý
sjezd w Rychnowě r. 1495 (dne opět neznámého) nejen
potwrdil wýpověd Brandýskau, ale šel ještě dále, a
prohlásil spisy jak zakladatele swého Řehoře, (o Petro-
wi Chelčickém mlčelo se,) tak i jiných dosawadních
bratří za apokryfy w tom smyslu, že jimi jednota
nikoli wázána býti neměla, nýbrž že měla dosti míti
„na písmích swatých, ode wšech křesťanůw z dáwna
přijatých, kteráž zawřína jsau w bibli“ oc. [333]

333) Slowa dekretu znějí takto: „Až do nynější chwíle co sme psali aneb někdo z nás, obzwlášť od sebe nebo zespolka, jako bratr Řehoř co psal k M. Rokycanowi, neb traktát o církwi, neb o zmaření slowa, neb o dwojím díle, i jiných kterýchžkoli těch wěcí nezastáwáme, by s nedostatkem psány nebyly:

Digitized by Google

Dekretem tím jednota, odřekši se wší „nestřídmosti“ we smýšlení, postawila se pauze na stanowiště biblického protestantismu, jako později také němečtí a šweicarští reformatoři; byl to skutečný pokrok na dráze její, kterýmž nezapřela původu swého, směřowawšího především ku praxi křesťanské a w nauce dawšího moc neobmezenau zásadě opraw i zdokonalitelnosti. Také již bratří počínali neopakowati křestu při osobách do jednoty se hlásících, nepopírali moci spasitelné swátostem w rukau kněží Římských aneb podobojích pod wýminkami jistými, aniž twrdili, žeby kdo kromě jednoty jejich, weda žiwot bohulibý a křesťanský, neměl dojíti wěčného spasení. Ale s pokrokem takowým horliwci někteří ještě méně byli spokojeni, nežli s wýpowědí Brandýskau, a nemohše již wésti k zastawení a zrušení, wedli aspoň k roztržce a rozdwojení. 1495

neb z milosti boží a z prací skutečných poznali sme, že jsau nad míru a bez střídmosti některé wěci položeny, a někteří kusowé z příčin tehdejších položeni jsau. A tehdy tak bylo potřebí: ježtohy již jinými příčinami škodu nésti mohly. Protož my, kteříž sme s počátku při tom byli, s těmi kteříž se potom k nám přiwinuli, jednomyslně s rozmyslem a s mnohým uptáním na tom sme zůstali, abychom těmi wěcmi sobě nepřekáželi ani jich za zpráwu budaucím zůstawowali, ani jako dluhem křesťanské zprávy powinni byli k nim státi: než pokudžby se s písmy swatými srownaly a ke wzdělání užitečnému slaužily, potud aby přijímány byly pro písmo swaté. A že nám dosti na písmích swatých, ode wšech křesťanůw přijatých z dáwna, kteráž jsau w bibli zawřína. Protož aby to, což ze společného swolení sme zapsali, ode wšeho podezření zlého bylo wzdáleno, jeden každý swau wlastní rukau sme se podepsali: 1) Michal starý z Žamberka. 2) Matěj starší z Kunwalda (biskup). 3) Tůma z Přelaučí. 4) Eliáš ze Chřenowic. 7) Prokop z Jindřichowa Hradce 9) Jan Klenowský. 16) Lukáš z Prahy. 17) Wawřinec (Lorek) z Krásonic“ &c. (wesměs 18 bratří). (Wiz Dekrety jednoty bratrské, wyd. Ant. Gindely, str. 2.)

Digitized by Google

1495 Zdá se býti hodno připomenutí, že i powěstný svého
věku rytíř Rendl aučastnil se půtek wzešlých aspoň
nepřímo, an žalowaw biskupowi Matěji na jakési wý-
tržnosti Kubíkowy ze Štěkně, byl příčinau wyobcowání
tohoto z jednoty pro neposlušenstwí a zpauru. Náru-
živý Kubík i s Amosem proto ještě prudčeji jali
se pobuřowati jednotu, jakoby zrada byla se stala,
ježto bratří opustiwše starý prawý smysl wíry, dá-
wali se prý již na cesty Táborůw, a uwodice moc
swětskau mezi sebe, snad již také žižkowati chtěli.
Tato wšak horliwcůw nemírnost uškodila jim samým
nejwíce: neb kdokoli wyznamenáwali se mezi bratřími
buď oswíceností mysli, buď krotkostí ducha i po-
božností žiwota, přiznáwali se tím ochotněji k de-
kretu Rychnowskému, čím patrnější byla křiwda, kte-
rau nowí buřičowé činili půwodcům jeho. Nejbystřejší
mezi těmito hlawa, bratr Říha tkadlec Wotický, opra-
wowal sice traktaty Amosowy a Kubíkowy proti učení
nowému, ale w půtkách sám držel se opatrně pozadu.
Straně pokroku přibylo w těchto létech několik háji-
telůw duchem wýtečných, z nichž nejmenujeme nežli
tři: dwa bakaláři, Lukáš Pražský a Wawřinec Krásо-
nický, a jeden doktor lékařstwí, Jan Černý. Bratr
Lukáš stal se později přední autoritau, obnowitelem
a otcem jednoty: wšak i w této době, ačkoli byl dle
wlastního wyznání swého ještě „mlad léty i smyslem“
a snažil se býti nestranným, působení jeho bylo dů-
kladné a nad jiné rozhodnější. Bratr jeho wlastní,
Jan Černý, bydliw nejprwé w Litomyšli, potom w
Prostějowě, podnes botanikům znám jest co wydawatel
nejstaršího Českého herbáře, u sauwěkých ale požíwal
co wýborný a šťastný lékař největší wážnosti. [334] Ti

334) Mimochodem nelze nám zatajiti, že biskup bratr Jan Filipec

Digitized by Google

a jiní přispěli mocně, že vítězil duch dekretůw Brandýského a Rychnowského, a že straně odporné ubýwalo přiwržencůw každým takořka dnem. Pokus ke smíření, zawedený smlauwanim se wšech náčelníkůw obojí strany 23 máje 1496 we Chlumci nad Cidlinau, nezdařil se, ale wedl ještě k větší starowěrcůw rozčilenosti, opuštěných také ode wšech kněží w jednotě. Tato napotom „malá stránka“ (nazýwaná tytýž i „Amosenci) udržela se w odporu swém, ač newalném, až téměř do polowice XVI století. Naproti tomu zmáhala se jednota w duchu obnoweném wíce a wíce: okolo r. 1500 počítalo se sborůw jejich w Čechách a w Morawě již několikero set, a nebylo tušim ani jediného města, owšem pak málo wesnic, kdežtoby neměla byla swých wyznawačůw. O zpráwním jejím ústroji nelze nám zde šířiti se: uwedeme o kněžstwu bratrském jen jednu známku charakteristickau, že když w těchto létech jakýsi pán (nejmenuje se) nabízel se sboru Brandýskému nad Orlicí zapsati do desk zemských statek jedné neb dwau wesnic k dědictwí, starší w 1495 1496

we psaní 2 máje 1493 daném panu Wilémowi z Pernšteina domlauwal welice, aby nemocné paní swé nedal léčiti w Litomyšli, „aby tělo chtíc zhojiti, snad duše neumořila,“ nabízeje se mu zjednati z Benátek prach od lékaře, „kterémuž we Wlaších rownì nenie.“ Z pozdějších psaní widěti, že pan Wilém, welmi spokojen jsa s Litomyšlským léčením, zamítal i jiné doktory jemu od bratra biskupa úsilně nawrhowané; ba zdá se, že nepowolnost páně Wilémowa podala příčinu i k ochlazení poněkud přátelstwí dosawad welmi wřelého. Jan Blahosław we swé historii bratrské píše k r. 1500: „Učiněn wýklad na knihu Ecclesiastes od M. Jana Černého lékaře, jakési paní Johance z Liblic,“ — newěda owšem, že to byla welikomocná paní na Pardubicích. Týž Jan Černý již 1494 psal byl o tom, že bratřím nebylo potřebí opětowati křest při lidech prwé pokřtěných od kněží Římských (MS. ibid.)

Digitized by Google

1496 jednotě odepřeli daru takowému, jelikož prý kněží jejich i napotom měli živiti se prací rukau svých.[335]

Jakož již podotkli sme, není nám o sněmownim působení we wěcech zemských r. 1496 téměř nic wědomo: neb i to, co připomíná se o poselstwí Pražském ku králi do Budína,[336] jest buďto temné a nejisté, buď bez důležitosti a wýznamu pro tehdejší okolnosti. Starému letopisci zdálo se owšem býti wážné, ba nebezpečné, že Pražané dali oznámiti králi, že chtěli mnichy zase přijmauti do Prahy, některým k libosti; jimžto král prý odpověděl: „mělilibyste je opět wyhnati, téměř již jich nepřijímejte.“ „I přijali jsau zase mnichy m.Sept. ty dni před sw. Wáclawem, zawázawše je, aby wíce nekaceřowali a swátostmi po domích neposluhowali, ale aby k nim do kláštera přinášeli nemocné; a nezachowaliliby se w čem, aby purkmistr staroměstský je trestal. I jsau od té chwile opět w Praze, ale do jiných měst a městeček jich nepřijali.“[337]

Upokojení hawéřůw Kutnohorských, jenž se stalo přede dwěma léty, neukázalo se býti trwalé: nebo w měsíci červenci 1496 nastala opět bauře mnohem oprawdowější, nežli byla prwní, a průchod její otwírá na auřední působení w zemi pohled ještě kormutliwější. Starý letopisec tak o ní wyprawuje: „W neděli dne 13

335) Starý archiv jednoty bratrské, pokud ho zbylo prwé w Lešně Polském, nyní w Herrnhutě, péčí p. Ant. Gindelyho přepisuje se celý pro archivy naše. Z něho, pak z br. Lukáše Pražského Spisu o obnowení církwe swaté (MS. bibl. univ. Pražsk. XVII, E. 31.) a c. Blahoslawowy historie (MS.), z Dekretůw Jednoty bratrské wyd. A. Gindely (w Praze 1865, 8.) a z jiných pramenůw wíce sestawili sme zprámu nahoře postawenau.

336) Bonfini decad. V. libr. V, pag. 575 (ultima).

337) Staří letopisowé str. 252.

Digitized by Google

července hawéři Hory Kutny, připrawiwše se w odění, 1496
wešli na wrch řečený Špimberk u Kaňku, chtíce spra-
wedlnosti hájiti, jíž se jest napřed králi JMti nedálo,
tudíž i chudým hawéřům, a chtěli sau raději umříti,
nežliby se tomu wíce díwali. I wyšli sau s zbraněmi
wojensky Horníci (t. j. obec Kutnohorská, z rozkazu
swých auřadůw), a obeslawše Kolínské, Čáslawské i
heitmana (králowského) z Poděbrad, obklíčili je.“
Bywše tam obleženi některý čas, znamenitější mezi
nimi, nechtíce aby se stalo krwe prolití, dali se do-
browolně u wězení, w naději že budau míti slyšení
před králem: ale nestalo se tak, než zjímawše deset
hawéřůw čelnějších, wězeli je na Poděbradech. Králi
podána o tom zpráwa we smyslu auřadůw, načež
rozkázáno potrestati buřiče. Tudíž ačkoli na mučení
ničeho neseznali a řádného saudu nadarmo dowoláwali
se, odpraweni jsau 5 srpna wšickni prawým násilím. 5 Aug.
Teprw po jejich smrti, když král o wěci té důkladněji
zprawen byl, rozkazem z Taty dne 4 září daným na- 4 Sept
řídil mimořádný o ní saud a přikazowal Kutnohorským
zdržeti se wšeho násilí a hanění až do rozeznání té
pře. Z pozdějších některých akt poznáwáme jen to,
že odprawení za newinné uznáni byli: jak ale a čím
potrestáni winníci, nelze doskaumati se. Na poprawišti
u Poděbrad postawen brzy kostel na památku neblahé
té události, a mezi znameními saudu božího, které duch
lidu pobožný seznáwati se domníwal, bylo jistě aspoň
pro nás nejpamatnější to, že prý „od té chwíle hory
nešly dobře za několikonácte let.“ [338]

338) Staří letopisowé str. 252—3. Paměti Dačického w Časop. č. Mus. 1827, IV, 81. Psaní králowské w archivu Kutnohorském oc. Dubravius líčiw události ty na konci knihy 31, potom w knize 32 prawí o Wladislawowi k r. 1497: Sumpsit etiam

1496 Příklad tento nadužíwání moci auřadní a prawní proti chudině není bohužel jediný toho wěku. Zákon o porobě lidu selského nesl, jakož jináče býti nemohlo, brzy trpké owoce. Nejlépe učí nás o tom Viktorin Kornelius ze Wšehrd, když mluwě o prodáwání a kupowání statkůw, píše: „Toto zřetelné bezprawí téměř po wší zemi od mnohých děje se, že prodáwajíce jedni druhým wsi, robot zejmena we dsky nekladau (zwláště kdež jich od starodáwna na lidech není), ani jich sobě skrze wýminku w trhu pozůstawují: awšak proto, robot žádných nekaupiwše, na lidech jich žádají, a lidé chudí nebozí těžké a bezprawné roboty dělati jim musí, proti wší i božské i lidské, křesťanské i světské sprawedlnosti; ježto takowého bezprawí ani Turci ani jiní pohané nečiní. Z kteréhožto bezprawí, prwé w Čechách neslýchaného, mnoho zlého pochází: tak že lidé takowého obtížení nowého nemilostiwého snášeti nemohauce, někdy z gruntůw swých wšecko opustíce utíkají, a utekauce, w zlodějstwí, mordy, žhářstwí a w jiná zločinstwa se dáwají; a země tudy pustne, drahota skrze to a hlad w zemi přichází. Jiní tímž obtížením přinuceni jsauce, proti swým pánům se zdwihají a hory wojensky osazují, dwory, dědiny, statky, ženy i děti swé opustíce. Jakož se nedáwno na Morawě stalo, že Zábřežští pro nespráwedliwá obtížení a roboty nepowinné zdwihše se, pana Tunkle pána swého sau porazili, zranili a skoro i zabili, tak že jest wždy od toho zbití newstáwaje umřel.[339] A nyní w Čechách

supplicium de Kutnensibus, qui quod in aliis insontibus reprehendebant damnabantque, in eo ipsi manifesto deprehensi sunt.

339) Páni Olomučtí přimlauwali se u krále Wladislawa proti p. Tunklowi za lidi Šumberské slowy následujícími: „Nyní hlasitá řeč jde o WKMti dědičných lidech Šumberských, kterak

w kraji Litoměřickém při sw. Margretě lidé Adama 1496
Ploskowského robot neprawých a wymyšlených nésti nemohauce, wšickni jsau se zdwihli, wrch wojensky osadili, a co z toho wyjde, ještě newíme oc. [340]

Dotýkáť tato událost onoho Dalibora, jehožto jméno a konec tragický, nikoli wšak skutky a winy, zachowaly se w paměti a w ústech národu českého až podnes; pročež wyložíme, co nám o nich wědomo jest. Rytíři Adam Ploskowský z Drahonic a Dalibor z Kozojed byli sausedé w kraji Litoměřickém. Když poddaní Adamowi pozdwihli se brannau rukau proti němu pro jeho krutost, jali se obléhati jej na twrzi Ploskowicích, kdež on bráně se raněn jest a dobyt i s twrzí. Sedláci donutili jej, že zápisem slawným a slibem na čest a na wíru propustil je z moci swé a zawázal se newésti nářku proti nim: načež oni dobrowolně poddali se Daliborowi z Kozojed, kterýž i přijal je a statek od Adama postaupený we swau moc a ochranu. Heitmané wšak zemští nemohše pychu takowého ne-

by se jim nátiskowé od pana Tunkle dáli: až z některých wsí se rozběhli a je pusty nechali, nemohauce dáwek, robot, a rukojemstwí i jiného obtížení snésti; ještě nad to nikdiž místa bezpečného miti swým hrdlům nemohau. My litost majíce nad nimi, rádi bychom je přechowali: ale znajíce páně Tunklowy saudy, že bychom bez nich pro ty lidi nebyli, wzdálili sme se těch lidí až dotud. Kdež prosíme pro pána boha a sprawedliwost, račte oc." (MS. Wenc. de Iglav. fol. 43, w Morawském zemském archivu.)

340) Knihy dewatery oc. dle rkp. bibl. univ. Pražsk., XVII, C. 31 na l. 60—61, kdežto při zmínce o p. Tunklowi připsáno na kraji rukau sauwěkau: „To se stalo panu Tunklowi starému w Šumberce." W jiných rkp. wstawek ten položen něco šíře, w knize IV, hlawě 4; we wydání Hankowě na str. 156 chybí docela. — Ostatně z obsahu poznati jest, že psán byl w běhu r. 1496 neb 1497. —

Digitized by Google

1496 chati bez trestu, zjednali dostatečnau moc do kraje Litoměřického, aby zkrotila pobauřené sedláky a nawrátila wěci we staw předešlý. Oba rytíři přišli k zemskému saudu, a Dalibor uwězněn we wěži hradu Pražského r. 1497 nowě dostawené, kteráž po něm až podnes Daliborkau sluje. Na známé přísloví, že „nauze naučila Dalibora hausti," prameny naše nedáwají dokladu. Konečný rozsudek saudu zemského stal se 13 března 1498 i zní takto:[341] „Adam z Drahonic žaluje na Dalibora z Kozojed, že statek jeho, kterýž jemu od jeho lidí mocí wzat, twrz Ploskowice, k sobě přijal w této mírné a pokojné zemi proti řádu a práwu, prose w tom pánůw za sprawedliwé opatření. Proti tomu on Dalibor odmlauwaje prawil, že on moci žádné neukázal, ani jemu Adamowi co mocí wzal, než že on Adam s lidmi swými prwé smlauwu udělal, při kteréžto smlauwě on Dalibor nebyl; než potom on Dalibor jsa w Litoměřicích, že (Adam) s lidmi swými dobrowolnau smlauwu dokonal a jim se zapsal; a oni dobrowolně jsauce od něho listem prázdni, že se jemu i se wším zbožím tím poddali; a on Adam že tu jsa, nic tomu neodpíral. Tomu Adam dále odmlauwaje tak dal odpowěd, že z té příčiny tomu neodmlauwal, že se byl, jsa k tomu od lidí swých připrawen, pod pečetí a pod wěrau zawázal a zapsal, aby proti tomu nemluwil, i z té příčiny že proti tomu na ten čas pro swau čest nic neodmlauwal: než nyní, poněwadž ten list a zápis má sobě zase wrácený, že proti tomu sprawedliwě mluwí, že on Dalibor statku dotčeného w této mírné zemi a pokojné, an řád a práwa jdau, k sobě přijímati neměl. Tu páni a wládyky na plném

341) W prwních knihách Wáclawa Hindráka, E. 5, a odtud w rkp. c. k. Wíd. bibl. 5106 na listu 11, rkp. Talmb. l. 189.

Digitized by Google

saudu takto o tom rozkazují: poněwadž Adamowi od 1496
lidí jeho twrz Ploskowice mocí wzata jest, a jsa raněn a chtě hrdlo swé zachowati, musel se jim proti prawu a řádu podlé jich wůle zapisowati, kterážto wěc stala se jemu neslušně, neprawě, neřádně; o čemž Dalibor dobře wěda, statek jeho neprawě wzatý k sobě přijal, a w tom statku byl a jeho užíwal: že jest w tom neprawě a nešlechetně učinil proti prawu a řádu. A pro takowý jeho účinek zlý páni a wládyky jej we swau kázeň berau, a hrdlo ztratil, kteréhož na hrdle trestati ráčí.“ Dle Hájkowa swědectwí Dalibor z Kozojed tudíž stat jest. Předek jeho téhož jmena zahynul byl někdy w bitwě u Kreščáku po boku krále Jana.

Příběh ten, dle wýkladu páně Wšehrdowa, dáwá nám poznati jednu příčinu wíce, proč we wšech písemných památkách z konce XV století tak nemírné nářky se wedau na nebezpečnost silnic, lesůw i polí w Čechách, na laupežnictwí a zlodějstwí nad obyčej wšech wěkůw hojná i ukrutná. Nowý o tom důkaz naskytuje také smlauwa uzawřená w Zahani dne 24 dubna 1496 mezi plnomocníky wlády české i saské o wzájemné obau zemí pomoci k zamezení a potrestání takowých wýtržností (Plackerei). Ustanoweno tam, že lidé takowí neřádní měli wšude z auřadu stíháni býti, a že kdokoli w skutku postižen bude, třebas byl šlechtic a zeman usedlý, mělo k němu saženo býti prawem hrdelním oc.[342] Plnomocníci čeští při té smlauwě byli páni Jindřich z Plawna a Sigmund Děčinský z Wartenberka. 24 Apr.

Králůw příjezd do země, po tolik let taužebně žádaný a očekáwaný, udál se konečně r. 1497, kdežto 1497
po krátkém pobytu w Brně, přijew Wladislaw se množ-

342) Müller Reichstags-Theatrum unter K. Maximilian II, 270—272.

Digitized by Google

1497 stwím prelátůw a pánůw uherských „u weliké ozdobě zlata, stříbra i oděnì“ a w komonstwu as 5000 jezdcůw
27. Febr. dne 27 února o poledni na hrad Pražský, přiwítán jest jak od města tak i od šlechty walně shromážděné s nemenší okázalostí a sláwau.[343] Od jeho přítomnosti wisela w obecním domnění oprawa wšech wad a nehod we státním ústrojí a weřejném žiwotě národu; stawowé mezi sebau nesworní očekáwali od něho wšickni podpory a pomoci w různých snahách swých; a jakož
22 Apr. pan Bohuslaw z Lobkowic we spisu pamětním 22 dubna podaném předstíral mu nejpilnější potřebu powznesti opět arcibiskupstwí Pražské a wrátiti církwi Římské i prelátům jejím dáwnau moc a sláwu w zemi, tak nepochybně líčili jiní též wšeliké jiné nedostatky a náwrhy. W okolnostech takowých sněm, rozepsaný do Prahy k
17 Mai suchým dnům letničným (17 máje a násl.,) musil nabyti mimořádné důležitosti: a w skutku otázky nejwyššího dosahu, jak we práwě státním tak i w poměrech socialních wšech stawůw, nalezly w něm swé rozřešení. Nelze nám opět utajiti lítosti swé, že letopisci sauwěcí nepozůstawili ani té nejmenší zwěsti o rokowání na sněmu, kdo a s jakým směrem i prospěchem w něm se aučastnili. Pozdější události dokazují, že úchwaly, kteréž wykládati budeme, nestaly se bez třenic a půtek wážných: nelze wšak udati, ani kdo nawrhowal co dobrého neb zlého, ani s jakým potkal se odporem a zdarem. Nemáme před sebau než holé články sněmowního snešení, sepsané w několika oddílích bez pořádku.[344] My uwedeme z nich jen čísla následující.

343) Obšírné a dosti živé líčení hojných slawností při wjezdu, pošlé z péra M. Jana z Knína, později pod jmenem Pašek proslulého, čte se w Monum. histor. univ. Prag. II, 178 sl.

344) Wiz Archiv český, V, 465—477.

Digitized by Google

1) Předewším obnowena myšlénka, již r. 1487 wy- 1497
slowená, o sepsání knihy práw a zřízení zemských, čili o sestawení wšech nálezůw politických a práwních, starých i nowých, w jeden celek, jimžby se lidé napotom zprawowati měli; a to mělo netoliko při deskách zemských pro naučení jednohokaždého chowáno, ale i k wytisknutí dáno býti, aby je každý k swé potřebě kaupiti mohl. Totě počátek a základ potomního Wladislawowa zřízení zemského r. 1500, o němž i dále wyprawowati budeme.

2) Zákon o wolení krále. Kdyby pán bůh neuchowal krále Wladislawa smrti bez dědicůw, (jakož owšem potud ani ženat nebyl,) má po jeho smrti sněm obecní wší země w Praze na staroměstské radnici konečně we čtyrech nedělích držán býti, „a tu společně jednostejně a neroztržně o krále aby jednali a konečně se swolili; a purkrabí Pražský má slíbiti pánům, rytířstwu, Pražanům i jiným městům, i wší obci koruny České, o kteréhož bychom se koliwěk swolili, aby králem byl a do země přijel, aby mu zámek hrad Pražský bez odporu w moc jeho hned po wolení postupil.“ Král wolen buď pro obecné dobré, ale ne pro dary a ne pro přízně; kdokoli dopustí se w tom wýtržku aneb strannosti, ztratí čest, hrdlo i statek, a tolikéž i jeho pomocníci neb zastawatelé. Budeli kdo mocí chtíti obdržeti králowstwí, proti tomu máme, pod tauž pokutau, wšichni sobě pomocni býti.

3) Potrwzen pokoj náboženský mezi stranami pod obojí a pod jednau dle prawidel již na sněmu Kutnohorském r. 1485 ustanowených.

4) Pro udržení celosti práw koruny České má i slibuje král, s dopomáhaním wšech stawůw, připrawowati wšecky ty, kdož jaká manstwí též koruny w ci-

Digitized by Google

1497 zích zemích drží, aby činili jemu powinnosti jako předešlým králům českým, aniž má kde promlčení práwa lenního dopuštěno býti; kdež cizozemci drží jaké zboží a zámky české, ty slibuje král wyplatiti od nich a dopříti jich raději obywatelům; také zawazuje se o zámek Hlohow a jeho příslušenství přičiniti se skutečně u bratra swého krále Polského, aby podlé smlauwy koruně zase wrácen byl; hranice koruny České od Polska, od Němec i od jiných stran odewšech buďtež bez meškání upraweny; práwa, kteráž mají páni z Plawna i z Guttenšteina w Bawořích, řád Strakonický w Rakausích oc. buďtež jmenem a mocí weškeré koruny České hájena atd.

5) Saud zemský trwej a jdi před se i kdyby pán bůh krále neuchowal smrti. Každý buď práwem živ, nesahaje mocí na druhého; a kdokoli pohnán jsa z moci, ku práwu státi by nechtěl, ztratí čest, hrdlo i statek.

6) Úřadowé zemští mezi stawy na wěčné časy takto se rozdělují: stawu panskému náležejí nejw. purkrabství Pražské, hofmistrství zemské, maršalství zemské, komornictví zemské, sudství zemské a kancléřství. Purkrabími Karlšteinskými buďte jeden z pánůw a druhý z wládyk. Stawu wládyckému samému náleží nejw. písařství zemské, podkomořství a purkrabství kraje Hradeckého; wšak kdyby w starém městě Pražském někdo z wládyk byl měšťanem, tomu podkomořství také swěřiti se může. Na mincmeistrství budiž králi wolno dosaditi ze wšech tří stawůw, panského, rytířského a městského, kdokoli se jemu nejlépe hoditi bude. Nikdo wšak nemíwej dwau auřadůw zemských pospolu, wětších ani menších.

7) O přednosti a řadě osob panských jak w zasedáních tak i w jiných příležitostech weřejných takto se

Digitized by Google

stanowí: prwní místo drž nejwyšší purkrabí Pražský, 1497
potom nejwyšší hofmistr, nejw. maršalek, nejw. komorník, nejw. sudí a nejw. kancléř králowstwí Českého. Páni, kteří sedají w saudu zemském, předcházejte wšecky jiné, a mezi sebau jděte podlé let, starší před mladšími; po nich teprw sedejte páni rodůw panských starých podlé let; nowě přijaté osoby do stawu panského sedejte pod starými pány a nad ně se netřete, a to též podlé let. Z pánůw z Rosenberka kdokoli wede wladařstwí domu swého, předchází wšecky auředníky zemské, ostatní ale sedejte mezi pány wedle let. Nikdo wšak nemá požíwati stawu panského a odbýwati za pána jakýmikoli průwody a listy, neníli prwé od krále a od pánůw na saudu zemském skutečně za pána přijat.

8) Páni Morawští, kdykoli s heitmanem swým walně do koruny přijedau, mají při králi držeti lewau stranu; kdyby wšak sám heitman s komorníkem a malým počtem přijeli, heitman drž místo mezi pány zemskými před kancléřem králowstwí Českého, a komorník Morawský podlé něho, nad jinými pány českými, kteřížby úřadůw zemských nedrželi; ostatní páni Morawští buďte od českých s poctiwostí jakožto hosté mezi ně přijímáni. Maršalek český, jsa w Morawě, sedej pod heitmanem, jinde ale mezi českými úředníky na swém místě.

9) Král wšem stawům tu milost činí, že se odříká práwa odaumrtí na wěčné časy; zároweň ustanowuje se, jakým pořádem statkowé odumření bez poručenstwí mají připadati na příbuzné přátely.

10) Nižádný obywatel neber ročního služného (Jahrgeld) od cizozemcůw; pakli to učiní, buď wyobcowán ze země.

Digitized by Google

1497 11) Rozepři mezi stawy panským, rytířským i městským o waření piwa zůstawuje sobě král sám k wyslyšení a rozsauzení, dle práw, swobod a wýsad jejich.

12) Co do lidí zběhlých a sirotkůw král mezi stawy tak wypowídá: ti kdo zběhli před wálkau (r. 1467 sl.) zůstaňte na swých místech a nechání buďte w pokoji; než kteří rok před wálkau a we wálce zběhli nebo potom, ty mají jedni druhým wydáwati pod pokutau 20 hřiwen prwé (r. 1487) zapsanau; ale kteřížby byli wyhnáni pro wíru, těch nemá wydáwáno býti. Také žádná kmetična, kdyžby za kterým pánem owdowěla, nemá se wdáwati na jiné grunty bez wůle pána swého.

13) Swědectwí lidí městských mějte platnost u zemského saudu, když od konšelůw na jejich přísahy pod městskau pečetí wydána budau. Nikdo již nepohánějte k saudu zemskému s wěcí příslušející ku prawu městskému. Měšťané, kromě Pražan, na zprawné listy (w zástawě za dluhy) statkůw držeti nemají.

14) Wšecky krčmy w koruně České, které ode 30 let nowě powstaly, mají zastaweny býti pod pokutau 20 hřiwen.

15) Proti odpowědníkům a zjewným zhaubcům zemským, laupežníkům a zločincům ukládají se tresty přísnější; slibowé a záwazkowé násilím od nich na lídech wynucení nemají od nikoho plněni býti.[345]

345) Zwláštní příčina takowého nařízení byla ta, že silniční takowí násilníci a laupežníci, zmocniwše se rytíře Jiříka Osterského ze Sulewic, zawázali jej slibem cti a wíry, aby postawě se před pány w saudu zemském, wyřídil jim ta slowa: „poněwadž páni a wládyky i wšecka země jim k hrdlu hledí, že oni (laupežníci) také k hrdlům jich wšech i každého zwlášť hleděti chtí;“ a také byť je i znal, aby jich nejmenowal oc.

Digitized by Google

16) Ačkoli král nežádal nižádné pomoci od sta- 1497
wůw, páni wšak a rytířstwo sami dobrowolně a z lásky podwolili se platiti piwowárné do roka po 1 gr. českém s pytle (strichu) sladu, počna od wánoc nejprwé příštích. „A každý z pánůw i rytířstwa má sám tu berni wybírati a z ní počet činiti, ať waří k swé potřebě neboli na prodej," též i poddaní jejich wšichni mají tak platiti. Ti pak (páni a rytíři), kteří mají peníze na listech, platte z nich pět ze sta oc.

Jiná nařízení hojná, která wztahují se k wedení saudu a desk zemských, též jiných auřadůw některých, pomíjíme zde mlčením.

Ale wedle snešení sněmowního wydal král sám ze swé mocí nařízení dosti zajímawé o židech dne 19 má- 19 Mai
je. Prawil w úwodu, že mu mnoho žalowáno na ně, jakoby poddané jeho připrawowali ke škodám a záhubám rozličným, a že žádáno, aby déle w zemi trpeni nebyli:. poněwadž ale oni jsauce komora králowa, w potřebách jeho dáwají se nacházeti hotowě a powolně, že hledáno w radě jeho těch cest a prostředkůw, kterakby beze škod w tomto králowstwí býti, nám poplatky činiti a swých živností hleděti mohli. Nařízeno tedy, že wšecky půjčky peněz křestanům od židůw měly díti se w Praze před auřadem purkrabstwí Pražského, w jiných pak městech před konšely, a zapisowány býti do registr, dle kterýchž pak i upomínáno býti mělo, a kdyby konšelé nedbanliwi byli swau pomocí při upomínání, aby židu wolno bylo hleděti práwa swého mocí úřadu téhož purkrabstwí. Židowi dowoleno bráti dwojnásobné úroky: „totižto že křestan beře 10 kop ze sta, žid aby bral 20 ze sta do roka, a to proto, že bera tak málo jako křestan nemohl by trwati, an musí nejprwé dáti, co nám jest powinen, druhé tomu pá-

Digitized by Google

1497 nu, kterémuž se poručí, třetí úroky, čtwrté že je s těžkem který auřad, jehož potřebují, prázdny pustí, a konečně musejí sami něco míti, čím by s ženami a dětmi žiwi byli.“ „Přijdeli rok k zaplacení a dlužník nezaplatí, žid právo weď před se, a od toho času jde židu lichwa místo ležení a škod wedení po bílém penízi na kopu míšenskau na týden“ oc. Awšak lichwu wzešlau počítati w jistinu a z ní opět lichwiti, zapowídá se. Na zástawy klenotůw, šatstwa atd. půjčowati dowoleno jako prwé, aniž powinen buď žid přeswědčiti se dříwe, nejsauli kradené. Zápis o této wěci zachowal se we knihách pana Wiléma z Pernšteina, kterýž we spolku s kancléřem Janem z Šelnberka nejwíce přispěl k lidumilému nařízení tomu.[346]

Wedle sněmownîho jednání pamětihodné jest také saučasné působení saudu zemského, zejmena w záležitostech pánůw Šlikůw. Seděli tehdáž na saudu, wedle krále a nejwyšších auředníkůw zemských (Jindřicha z Hradce, Půty Swihowského, Jana z Janowic a Petra z Rosenberka,) Jindřich kníže Minsterberský, Wilém z Pernšteina, Jan z Šelnberka, starý mistr Strakonický Jan ze Šwamberka, Sigmund Děčinský z Wartenberka, Zdeněk Lew z Rožmitála a z Blatné, Jiří z Ronowa a z Kunstberka, Jiří Berka z Dubé a z Lipého, Petr Holický ze Šternberka a z Leštna, Petr z Wartenberka a z Bydžowa, Jetřich z Kolowrat a z Buštěwsi a Zdeněk Kostka z Postupic; ze wládyk pak Mikuláš mladší Trčka z Lipy a Lichtenburka, Jan Špetle z Prudic a ze Žlebůw, Bořek z Dohalic, Wáclaw Solský ze Sulewic, Wlachen z Leskowce, Jan Wíta ze Rzawého, Jan z Dobronic a Wáclaw Želiušický z Nesta-

346) Z rkp Pernšteinského w Litomyšli wydali sme jej w Archivu Českém V, 478—481.

Digitized by Google

jowa. Auřad heitmanůw královstwí Českého uprázd- 1497
něn byl přítomností královau.

Newole a půtky pánůw Šlikůw s many a městy kraje Loketského, jim zastaweného, kteréž usilowali připrawiti sobě w dědičnau poddanost, trwaly také po rozsudku r. 1486 od nás již připomenutém. Pan Jeronym Šlik wěrnau službau dosáhl 15 června 1489 od krále Wladislawa pojištění, že weliká zástawa Šlikowská nemohla napotom od nikoho, leč od krále samého ke swé wlastní ruce, wyplacena býti; načež 30 července 1489 bratří rozdělili se tak, že Mikulášowi dostal se Falknow, Heinrichsgrün, Seeberg a Neydek, Jeronymowi Loket, Karlowy Wary a Kinšperk, Kašparowi Ostrow, Hroznětín a Minchhof, an mezitím bratranec jejich Wáclaw držel panstwí Chebské a Hertenberk; Jeronymowi swěřena byla wrchní oprawa nad many celého kraje. Byl to muž, i dle seznání jeho nepřátel, nejen rozumem nad jiné wynikající, ale i sprawedliwým a laskawým se chowáním: a wšak pánowitost jeho byla neoblomna i neukrotitelna. Když w měsíci říjnu 1490 wrátil se z Uher, kamž doprowodil byl krále Wladislawa ku korunowání, dal z neznámé příčiny staršímu mezi many Loketskými, Mikuláši Pernšteinerowi, 25 října w noci na hradě Loketském mimosaudně hlawu stíti, jinému, Matějowi Hiserlowi z Chodůw, 30 října twrz jeho ztéci, a dopustil se i jiného násilí wíce; wšak od té doby nespatřeno prý wíce úsměwu na twáři jeho. Když ale potom, wolán jsa ke dworu královu, w červenci 1491 na cestu se dal, přepaden jest od laupežníkůw a zabit i s druhy swými čtyři míle od Budína. Také na bratra jeho Mikuláše wedli žaloby rytíři Perger, Stampach, Hofmann, Hisrle a Jelmic pro podobná násilí, jimiž

Digitized by Google

1497 je prý donutiti chtěl k učinění jemu holdu a powinnosti dědičné. Král Wladislaw opětowanými dekrety poručel byl wyřízení této wěci, ale do jeho příjezdu nestalo se nic podstatného. Nyní tedy pohnáni jak páni Šlikowé, tak i manowé a měšťané Loketští k saudu
19 Mai na den 19 máje; ale když ani toho dne, ani 23 máje
3 Jun. pře jejich slyšena býti nemohla, pan Mikuláš odjel zase domůw, a teprw 3 čerwna stal se nález od menšího saudu, jímž Mikuláš pro nestání odsauzen ke ztrátě wšech statkůw, synowé Jeronymowi (Šebestian a Kwirin) pro zawraždění Pernšteinerowo skrze otce jejich propuštěni sice z obžaloby, ale měli zříditi zádušní za nebožtíka, dáti náhradu synowi jeho, a slibiti králi wězení, až pro nátisky, z kterých obwiněni byli, spolu se strýcem swým panem Kašparem opět pohnáni budau; jakož i stalo se, že woláni jsau před krále do
17 Juli Kutné Hory ke dni 17 čerwence zase. W hojných aktách saudu toho nelze nezpozorowati, že páni saudcowé wíce přáli Šlikům nežli poddaným a žalobníkům jejich; i owšem bedliwi jsauce obmeziti práwa i swobody stawu městského wůbec, nemohli činiti wýminky we prospěch měšťanůw Loketských a Karlowarských zwláště.

Ačkoli poslední walný sněm na ničem nowém se byl neusnesl, coby městům bylo zwláště škodliwého, wšak ona jím nicméně welmi znepokojena býti se ukázala; bezpochyby bylo na něm usilowáno zbawiti je hlasu třetího jak při wolení krále, tak we wěcech zemských wůbec, a obmeziti také jinak práwa jejich, což ale té doby neprošlo. Pozorujeme, že již na počátku měsíce čerwence šel po městech hlas, aby sjela se ke společným poradám na radnici starého města Pražského; což

Digitized by Google

pak odročeno ke sjezdu od krále do Kutné Hory 1497
ohlášenému.[347] Obmysl panského a rytířského stawu, swoliti králi daň nežádanau sice, ale wždy wítanau, z piwa kteréž by sami wařili, a tím skloniti jej sobě spolu při wýroku o právu tom (kterýmž on ostatně nijak nepospíchal), nebyl jistě jedinau, ba ani přední příčinau takowého pobauření myslí.

Sadiw nowé konšely w městech Pražských, potwrdiw M. Jakuba ze Stříbra za administratora konsistoře podobojí, ozdobiw chrám sw. Wíta mnohými wěcmi drahými a zřídiw i nadaw při něm nowé zpěwáky, odebral se Wladislaw dne 11 čerwence z Prahy 11 Juli
zase, a pobyl potom w Kutné Hoře až do 22 čerwence. Jestli kdy, potrestáni jsau té doby ti, kteří byli wloni příčinau smrti hawéřůw we Poděbradech: nezbýwát o tom ani sebe menší určité zprawy.[348] Také o posledním žiwém rokowání mezi stawy máme welmi nedostatečnau známost. Jen to wyjímáme z dekretu králowa dne 20 čerwence wydaného, že se mu podařilo 20 Juli
mezi stawy panským a rytířským s jedné a městským s druhé strany sprostředkowati tu změnu we snešení posledního sněmu o wydáwaní lidí zběhlých, aby na ty již saháno nebylo, kteří před r. 1479 wyšedše, osadili se w městech aneb na gruntech městských a tam wedli žiwnost swau; proti tomu ale přituženo ještě přísnosti proti těm, kteří teprw od r. 1479 z gruntůw sedlských utekli se do měst. I z toho sauditi lze, jak tuhý musel tam weden býti spor mezi stawy.[349] W záležitostech Šlikowských jednáno zase mnoho před králem a radau

347) Dotýká toho psaní Píseckých dané Budějowským dne 8 Jul. 1497 (Orig. česk. Museum).
348) Srown. wšak slowa Dubraviowa k r. 1496 w poznam. 338.
349) Arch. Český. V, 481.

Digitized by Google

1497 jeho. Pan Mikuláš hojnými omluwami a přímluwami doprosil se milosti králowy, newíme na jaké wýminky. Za měšťany Loketské wedl slowo pan Albrecht Rendl, tehdáž nowě jmenowaný prokurator králowský; po dlauhém jednání wšak wynesl pan Wilém z Pernšteina we jmenu králowu nález jim jen na mále přízniwý. Loketští wedli byli stížnost, že páni Šlikowé, zawázáwše jc přísahau dědičné poddanosti, drželi klíče města jejich we swých rukau, pobrali jejich privilegie a
21 Juli činili jim wšeliké zádawy: nález dne 21 čerwence nesl to w sobě, že zástawním pánům necháno na wůli, chtějíli klíče městské dáti městu aneb míti u sebe; že měli propustiti měšťany jak Loketské, tak i Karlowarské z přísahy dědičné poddanosti, začež předepsána formule, kterak jim co pánům zástawním přisahati se mělo; wšecka privilegia, o kterýchž dokáží, že je měli, král jim potwrdí znowa; pánům Šlikům zapowídalo se přísně, mstíti aneb we zlém zpomínati měšťanům obau měst odpor, kterýž hájíce swá práwa jim činili atd. Nesnáze mezi stranami nejsau tím ukončeny; neb mladý pan Šebestian Šlik, jenž co do pánowitosti cele se byl potatil, nalezal wždy nowé příčiny k saužení měšťanůw. „Já jsem wám pánem, králem i císařem," tak mluwíwal prý Loketským; „mne máte poslauchati a plniti, co wám káži, sice nebudu wám pánem milostiwým!" Měšťané, we sprawedliwé nedůwěře swé, odporowali neméně opatrně nežli důrazně: a wšak wýklad wšech jejich dalších zápletkůw nebylby zde na místě. [350]

Dříwe než opustil Kutnauhoru král, aby wrátil

350) Chronik der Stadt Elbogen od r. 1471 do 1504 (MS.) Wýpisy z desk zemských w rkp. Talmberském &c.

Digitized by Google

se do Uher zase, ustanowil pana Petra z Rosenberka 1497
za nejwyššího heitmana královstwí Českého, swěřiw mu, co náměstkowi swému, wrchní wládu w zemi; míra wšak moci položené do rukau jeho neudáwá se nikde zřetelně. Pak nastaupiw cestu s walným komonstwem swým w sobotu 22 července, dal se upro- 22 Juli
siti od pana Wiléma z Pernšteina, aby stawil se na cestě u něho w Pardubicích: kdežto pobyw nazejtří přes neděli, pasowal jeho dwa syny Jana i Wojtěcha na rytířstwí.[351]

Pan Petr z Rosenberka ujal se wlády zemské w Čechách hned s welikau pilností a energií. Bylo docela zbytečno, že jeho přítel a někdy towaryš we studium Bononském, Bohuslaw z Lobkowic, poctil jej w té příležitosti učeným spisem o tom, kterakby při zprávě zemské počínati sobě měl: rozumělť on tomu bezpochyby lépe, nežli učitel jeho.[352] Ale s podiwem jest nám pozorowati, že pán ten hned we prwním psaní, kterým krále zprawowal o úřadowání swém, dne 13 října,[353] žalowati musel na nepowolnost a neposlušenstwí předních pánůw a auředníkůw zemských, nejwíce na pana Půtu Šwihowského z Riesenberka i Albrechta Libšteinského z Kolowrat, že mu odpírali rady a pomoci. „Také jsem jim ku paměti přiwedl, což se zůstání u Hory tkne o zlodějstwí a o mordy, kteříž se w tomto královstwí dějí, aby předewzíti ráčili, čímžby přetrženi býti mohli, a mnau aby při tom nic obmeškáno nebylo: wšak se k ničemémuž míti ne-

351) Mon. hist. univ. Prag. II, 182. Lupač a Weleslawína w histor. kalendářích.

352) Spis jeho z rkp. wydal tiskem J. W. Zimmermann w Praze, 1818, str. 76. 8.

353) Koncept jeho zachował se w archívu Třebonském.

Digitized by Google

1497 chtěli, a prostě w ničemž řádu není. Neráčilí WKMt mne jináč opatřiti, málobych takto platen byl. Než což se pana z Pernšteina tkne, tomut nemám z čeho winy dáti: byť se jiní tak proti mně zachowáwali, wícbych nežádal.“ Patrné jest, že páni ti žarliwi byli na moc a přednost jeho, an byl mezi nimi věkem nejmladší.

Toho času podkomoří zemský, rytíř Albrecht z Leskowce, nepřestáwal domlauwati městům, aby následujíce příkladu stawu panského a rytířského swolili králi také daň piwowárnau: ale i on potkáwal se s odporem passivným. Jaký duch panowal w měšťanstwu ještě za příčinau posledního sněmu, poznáváme nejlépe ze psaní králova, daného k městům w Budíně 22 Nov. 22 listopadu, kdež dí: „Došlo jest nás nyní, žeby se někteří wšetečně z obecního zřízení sněmowního wytrhnauti chtěli, spisy některé postranné a welmi neslušné (proti němu) spisujíce“ atd. I poněwadž we spisech takowých (jichž owšem nestáwá wíce) i to prý dotýkáno bylo, jakoby král sám s posledním sněmem byl nesauhlasil: ujišťowal nyní, že netoliko při celém tom zůstání wůle jeho byla i jest, ale že neopomine potrestati každého co rušitele obecného a zemského dobrého, kdokoli pod jakaukoli formau a přikrytím proti němu brojiti a straniti bude. [354]

Na podzimku r. 1497 udál se w západních Čechách zjew mimořádný, jehožto pro charakteristické případky nesmíme pominauti mlčením. Pro lepší upokojení krajiny, a zwláště pro zastawení laupeží a wražd silničných, sestaupili se dohromady rytířstwo a města krajůw Plzenského i Prachenského, a kaupiwše od

354) Archiv český, V, 482—4.

Digitized by Google

rytíře Wolfa z Janowic staroslawný hrad Risenberk i s panstwím za 16.000 kop gr. českých tak říkaje na akcie, ustanowili zespolka spůsob, kterým hrad a panství ku prospěchu wšech požíwáni a zprawowáni býti měli. Owšem ne wšickni zemané a města, aniž z jaké powinnosti účastnili se w té wěci: byl to příklad dobrowolné associace. Města kraje Plzenského byla Plzeň, Klatowy, Domažlice a Stříbro, kraje Prachenského Písek, Wodňany a Sušice; z rytířůw nejsau nám známi zejmena, nežli Petr Kaplíř ze Sulewic na Winterberce, Wáclaw z Raupowa na Raupowě, Jan z Klenowého, Wolf a Heřman z Janowic, Otík Kamýcký ze Stropčic a Beneš Častolor z Hořowic a na Hradišti. W zápisu smlauwy o to uzawřené bylo wymíněno, že kdyby celému „spolku" odepřen byl wklad zboží Risenberského do desk zemských, pan Wolf měl je tam wložiti na jmena předních účastníkůw stawu rytířského a dědicůw jejich: wšak proto kdokoli summau jakaukoli přispěje ku kaupi, má dle raty swé míti stejné právo se wšemi jinými. K wrchní zprawě té majetnosti zřízeni čtyři „starší," dwa od rytířstwa i měst Prachenského, dwa tolikéž od Plzenského kraje, ježto pokaždé po dwau létech postaupí swá místa starším nowě zwoleným: ti mají zespolka saditi heitmana tomu hradu a přihlížeti ke zprawě celého zboží. Při zápisu wšak této nejstarší nám známé společnosti akciowé w Čechách užil duch onoho wěku příležitosti, připojiti také prawidla mrawní, kterými wšichni aučastníci měli zawázáni býti: pod určitými pokutami zapowídána hra w kostky neb w karty o peníze, přílišný luxus w jídlech, [355] swády, hanění a pobídky k boji 1497

355) Charakteristické o tom nařízení stůj zde doslownĕ: „Nikdo také z nás rytířstwa i měst nemá swým hostem dáti při

1497 atd. Společníci wšickni měli různice, kteréžby wznikly mezi nimi, wznášeti předewším na swé starší k narownání přátelskému; měli ostříhati zespolka silnice Stříbrskau, Tepelskau, Nýrskau a Kdynskau, aby se kupcům ani formanům na nich nedála škoda; za to, kdyby powstala válka w zemi, bude každý společník stawu rytířského stěhowati moci manželku i děti do kteréhokoli z měst dotčených a míti tam i wojenské stanowiště oc. Placení summy trhowé mělo počíti po sw. Hawle r. 1497; nikdo wšak neměl práwa swého na zámku Risenberku jinému ani dáti, ani prodati neb zastawiti. [356]

Pochybujeme, žeby spolek ten skutečně byl wešel w držení a požiwání hradu a panstwí Riesenberského: nebo brzy roznášela se o něm powěst ukrutná, jakoby obmýšlel bůh wí jakau zpauru a přewrat w zemi. Zprawce zemský pan z Rosenberka zajel si proto sám do Plzně, a o suchých dnech adventních někteří ze zápisníkůw dostawili se dobrowolně na hrad Pražský, aby upokojili saudce zemské o swých aumyslech. Nicméně psal král Wladislaw o té wěci panu

žádném weselí na wečeři wíc šesti krmí a na obědě sedmi, a to i s pánewným počítajíc; než mazancuow a tykancuow a owoce, toho za krmě se počítati nemá. To každý zná, že o tom každý tak syt muož býti, jakoby jemu dáno bylo dwádceti krmí, a že to nic nenie než hřiech a marná chlúba a útrata daremnie. Pakliby kto krmí wiec dal, ten jest pět kop gr. pokuty propadl, a ty we dwú nedělí u staršieho sobě najbliž přísedícicho položiti má. A žádný sedlák aby na wečeři i na obědě wiec pěti krmí nedáwal: pakliby který wiec krmí dal, tehdy pán jeho má s něho sobě k ruce prostici soli wzíeti, a nám ku obci kopu gr. bielých."

356) Sauwěký opis té celé smlauwy, kterýž panu Petrowi z Rosenberka podán byl, chowá se w archiwu Třebonském.

Digitized by Google

z Rosenberka dne 17 února 1498 w tato slowa: „Ze 1498
psaní twého porozuměli sme napřed tomu puntowání 17 Febr.
rytířstwa i měst krajůw Plzenského a Prachenského,
a potom pilnosti twé, kterauž máš při tom auřadě
heitmanstwí. I wěziž, že sme my o takowých zápisích
a puntowání poručili urozenému Janowi ze Šelnberka
mluwiti a jednati na tomto příštím sněmu s pilností
mezi prwním a předním poselstwím, a w takowých wě-
cech usadili sme tebe a téhož Jana za prostředky
mezi pány a rytířstwem“ oc. A wšak o jednání sněmu
zde dotčeného (od 7 do 23 března 1498) newíme 23 Mart.
mnohem wíce, nežli co psal pan z Rosenberka králi,
že na něm některé wěci nejpilnější dokonány býti ne-
mohly, a do sněmu druhého k suchým dnům letničným
(6 června sl.) odloženy byly.[357] 6 Juni

Na druhém tomto sněmu neměli stawowé péče pilnější, nežli upewniti a utužiti nowými opatřeními dědičnau poroby lidu obecného. Prawidlo již před léty ohlášené, že každý kdo nebyl pánem sám, měl míti pána swého dědičného, rozšířeno nyní w ten smysl, že každý podruh a nádeník, též každý přístawný čeledín, musel se wykázati od pána swého listem pod pečetí, a přijalli ho kdo k sobě bez takowého listu, propadl 10 kop gr. č. pokuty tomu, kdož to naň uswědčil; na wydáwaní falešných listůw takowých uložena pokuta ztráty hrdla i statku; nařízeno také o rybníkářích, o pastýřích, o drobné čeledi atd. aby nikde nebyli bez „dědičnýah pánůw,“ a zákon ten aby dobře rozhlášen byl. Z ostatních kusůw sněmowních dotkneme jen toho, kterým, k žádosti a rozkazu krá-

357) Archiv český, V, 484—5. Srown. wšak Zřízení zemsk. r. 1550 na str. 72—b (nález o wedení práwa na dědiny zápisné).

1498 lowu, nařízena byla wojenská hotowost po wší zemi.[358] Stalo se to bezpochyby za příčinau Turkůw a Tatarůw, kteříž co spojenci a ochránci wojwody Štěpana Walašského poraziwše Jana Albrechta krále Polského, učinili r. 1498 hrozný a zhaubný wpád do země jeho až pod Wislu: není wšak památky, žeby té doby jaké hnutí wojenské w Čechách bylo se stalo.

O dalších událostech w zemi, zwláště při času sw. Wáclawa, nelze nám uwésti, nežli co a jak oznamowali králi 6 října 1498 páni Petr z Rosenberka i přední jeho radowé. „Při tomto času, při kterémž práwa šly a také sněm obecní držán byl, cedule nějaké welmi neslušné a k různici i k nepokoji podobné metány jsau (w Praze) a po domech přibíjeny; a když páni a rytířstwo sešli se, Pražané a poslowé z měst žádali sau slyšení. I mluwili sau některé potřeby, kteréžby od pánůw a rytířstwa chtěli míti, kterýchž na ten čas WMti newypisujeme, a tím řeč swau naposledy zawázali, od nás žádné odpowědi nesčekawše, jestliżeby se jim to nestalo, žeby nechtěli ku práwu zemskému stáwati, ani na sněmy jezditi, ani k obecnému dobrému pomáhati; kdež my wšickni páni a rytířstwo takowých řečí sme newelmi rádi slyšeli. Odpowědi, kterauž sme jim dali, WMti na tento čas také newypisujeme: než předložili sme jim WMt jakožto pána našeho milostiwého, jehožto se tu tak mnoho dotýče a wíce než nás; druhé předložili sme zapsání deskami, které se stalo u přítomnosti WMti a ku kterémuž i oni swolili; a tím jest zawázáno, chtějíli nás winiti z čeho před WMtí, že jim ze wšeho práwi býti chceme.“ I na tom jest prý zůstáno mezi stranami oběma, že král je měl slyšeti a učiniti rozsudek mezi nimi,

6 Oct.

358) Celý sněmowní zápis wiz w Arch. česk. V, 486—489.

Digitized by Google

kterémuž s obau stran podrobiti se slibováno. Protož 1498
prosili dále páni krále slowy a důwody obšírnými, aby nemeškal přijeti do Čech zase a učiniti mezi nimi srownání, nemělali země upadnauti w nesnáze a zmatky nenaprawitelné.[359] A wšak wědomo jest, že Wladislaw této žádosti wyhověl teprw po několika létech.

Jiné nesnáze potkáwaly pány České od stawůw Morawských. Smýšlení těchto, za heitmanowání pana Ctibora z Cimburka i Wratislawa z Pernšteina (Wilémowa bratra) k Čechům wždy přátelské, po smrti páně Wratislawowě († 15 ledna 1496), když powolán na jeho místo Jan z Lomnice a Meziříčí, počalo se welice měniti. Důkaz toho podán již na počátku r. 1497, když byl Wladislaw skrze Morawu jel do Čech. Páni, preláti, rytířstwo i města toho markrabstwí, přistaupiwše před krále, ukázali jemu paměť od starodáwna prý sepsanau toho spůsobu a obyčeje, kterak Morawané pány swé zemské „přijímali", — při čemž wyhýbáno se pečliwě nejen otázce, kdoby pána takowého jim dáwati měl, ale i každé zmínce o koruně a králi Českém wůbec; oni pak žádali a obdrželi její stwrzení. Kdyby diplom na to daný w Brně 21 února 1497 byl newyšel z kanceláře české, nesa podpis kancléře Jana z Šelnberka, mohlo se pochybowati, wydalli jej Wladislaw co král Český neboli Uherský, a tudíž počítalili se Morawané k České nebo k Uherské koruně.[360] A jakož we skutku tom nelze bylo nepoznati nepřízeň stawůw Morawských k Čechům, tak zase zůstání sněmu Českého r. 1497 o spůsobu, kterak páni Morawští mezi České při weřejných slawnostech wřaděni býti měli, neswědčilo příliš o powinné k nim

359) Archiv Český, V, 489—90.
360) Wiz Archiv česk., V, 462 - 4.

Digitized by Google

1498 šetrnosti; aspoň nejwyšší auředník a zpráwce země Morawské měl hned podlé Českého, a nikoli teprw na páté neb šesté místo, mezi nejw. sudího a kancléře postawen býti. O welikém skrze to mezi Morawany rozhořčení psal král Wladislaw kancléři Janowi z
7 Dec. Šelnberka z Budína dne 7 prosince 1498 w tato slowa: „Wěz že byl zde u nás před těmito dni urozený Jan z Lomnice na Meziříčí, heitman markrabstwí Morawského, a mezi jinými potřebami mluwil s námi jmenem wšech obywatelůw téhož markrabstwí, prose nás prosbau welikau, abychom rozkázati ráčili wymazati to zapsání we dsky české (o místech pánům Morawským wykázaných,) tak jakož i prwé nás o to mnohokrát byli prosili. Dotýkal při tom, že se na tom wšickni jednostejně ustanowili, nebudeli to z týchž desk wymazáno, že tomu ten spůsob a tu cestu najdau, že se od koruny České odtrhnau, by pak to markrabstwí wšecko wěčně popelem ležeti mělo; a neráčímeli opatřiti toho brzy, že w tom dlauho seděti nebudau; také dotekl, že města o to nejwíce a nejtauže mluwí, wíce nežli páni. I myslíce my na nynějšího času diwný nespůsob, který jest w tomto králowstwí mezi lidmi, a chtíce aby takowé wšecky nesnáze a kyselosti raději srownány a w dobrý konec uwedeny byly, zwláště ponéwadž oni sobě takowý wpis do desk zemských tak welice obtěžují a wáží: nám se naprosto zdá, měloliby to markrabstwí od té koruny odtrhnauti se aneb we které škodné a těžké nesnáze zacházeti, aby se raději takowý wpis jich z desk wymazal. Neb co jest na tom tak welikého a užitečného, pročby se to státi nemělo? zwlášť pro urownání něčeho horšího? Neb událi se kdy a přijde k tomu, že my aneb budaucí naši králowé čeští, přijedauc mezi wás aneb tam

Digitized by Google

jsauce, pány Morawské k sobé obešleme: dáme jim ta 1498
místa, kteráž chtíti budeme, a kteráž oni bez řečí přijíti a držeti musejí. A protož mluwiž o to se znamenitějšími pány i rytířstwem podlé pana Pernšteinského, kterémuž o to také píšeme, ať toho dobře poweží" atd.[361] Dalších o této wěci zpráw nedostáwá se: ale jest téměř nepochybné, že žádosti králowě a Morawanůw stalo se dosti, ježto později we zřízení zemském, při článcích r. 1497 o sedání pánůw (§. 232—236), každá o pánech Morawských zmínka naprosto wynechána jest.

Také stawowé Slezští obdrželi od Wladislawa dne 28 listopadu w Budíně zápis důležitý na stwrzení a 28 Nov.
rozmnožení swobod swých. Tam o wolbě neb přijímání pána zemského nebylo řeči, ale dáno Slezákům pojištění, že heitmanem zemským we Slezích neměl napotom od krále nikdo jiný jmenowán býti, než některý ze knížat Slezských; že wšecky pře knížat, buďto s králem aneb mezi nimi samými, měly sauzeny býti na královském dwoře we Wratislawi; že Slezáci králi k wojenským službám mimo hranice země Slezské powinni nebyli, leda za žold; že knížata jejich, páni a města dědičnau powinnost a přísahu swau králi Českému jen we Wratislawi skládati měli, wyjmauce toliko knížetstwí Swídnické a Jaworské; že král neměl požadowati od nich berně, a nowá cla nikde bez jejich swolení zřizowána býti nemohla. Weliké tyto swobody udělil jim král aspoň wýslowně z královské moci české a jen co král Český.[362]

Panu Petrowi z Rosenberka znechutilo se brzy

361) Archiv český, V, 491—2.

362) Orig. we Wratislawi. Copiar. diplom. Siles. fol. 495. (MS. bibl. univ. Prag.) Nikl. Pol, Klose ac.

Digitized by Google

1498 heitmanowání w zemi; již 16 listopadu poprwé, a po-
9 Dec. tom 9 prosince 1498 zase psal králi, že chce se wzdáti
auřadu swého, nebudeli mu slíbená summa 2500 kop
gr. č. o wánocích nejprwé příštích skutečně wyplacena.
Chápal se newelikomyslného prostředku toho, aby co
nejdříwe zbawiti se mohl nemilého břemene, ačkoli
prawé příčiny jeho neochoty pocházely z nedostateč-
nosti moci, jemu od krále swěřené. „Nechci já malo-
waným heitmanem býti, ani lehkosti a posměchu se
doheitmaniti!“ — tak wyznal o sobě we psaní důwěr-
ném, kancléři Janowi z Šelnberka „otci swému milé-
mu“, později daném, w němžto žádal, měli zůstati
déle w auřadě tom, aby mu zámkowé královští (wěri-
telům zastawení) a komora ke zpráwě také odewzdáni
byli. Wladislawa důtkliwé jeho řeči dojímaly welice.
2 Dec. W prwní odpowědi, dané 2 prosince na Budíně, wy-
znal že neměl odkud mu zaplatiti dotčený dluh, „po-
něwadž páni a rytířstwo té pomoci, kterauž nám sami
od sebe bez naší prosby a žádosti dáti přirkli (1497),
ještě nedali, a my musíme od nich tu lehkost i škodu
trpěti. Jistě nám toho wěř, žeťbychme ty peníze tak
rádi dali, jakoby ty je rád přijal. Než nyní na tobě
žádáme, aby ty podlé pana Pernšteinského a pana
kancléře tu pilnost měl při páních a rytířstwu, aby
nám tu pomoc bez dalších odtahůw dáwali; a my s
městy také o to jednati budeme, z nichž se již mnohá
tak učiniti podwolila. Newěříme nikoli, aby ty, slau-
žiw nám wždycky wěrně, pilně a užitečně mezi těmi
lidmi, kteříž jsau k zprawowání těžcí a nesnadní, měl
teprw sám jako cestu ke zlému otewříti, ježto jest
dosti hájiti s jiných stran aby otewřena nebyla.“ We
21 Dec. druhém psaní dne 21 prosince, na opětowaný odpor
páně Petrůw prawil: „Bylby nás na to živý člověk

Digitized by Google

nenawedl, abychme o tobě wěřiti měli, že se proti 1498
nám, w žádosti a potřebě naší, tak tuze a tak neustupně postawíš. I ještě na tobě wždy žádáme, můžešli kterak tu twrdost úmysla swého změniti a přelomiti a w tom auřadě trwati, že nám welmi wděk učiníš, a my toho newděčni nebudem. Pakli wždy jináč nemůže býti, musíme to bohu poručiti: než jest mezi lidmi ač obecné ale prawé přísloví, že i přítel přítele i pán poddaného neb služebníka swého w potřebě poznáwá.“ Zdá se že hlawně domlauwaním páně z Šelnberka dal se oblomiti pan Petr, že podržel nejwyšší auřad až do sněmu Prešpurského (w listopadu 1499), a spokojil se konečně královským úpisem dlužním na 3000 kop gr. č.[363]

O sněmowních jednáních w běhu roku 1499 zpra- 1499
weni jsme opět welmi nedostatečně: čehož tím wíce litowati jest, čím důležitější byla ona sama w sobě. O suchých dnech postních (20 února — 1 března) 1 Mart.
wíme jen, že uložen ze společného swolení wšech tří stawůw trest na „lidi zlé a nešlechetné, kteříž w těchto časích cedule zrádné, nešlechetné a hanliwé na wšecky stawy toho královstwí, i také na pány a úředníky zemské spisujíce, je lepali, kladli a metali pokautně,“ za čež každý, kdoby w takowém skutku postižen byl, bez milosti měl čtwrcen býti jako zrádce; „a kdoby pak, najda takowau zrádnau ceduli, hned jí neztrhal a jí komu jinému ke čtení neb ohledání dal,“ měl též bez milosti seděti rok u wěži.[364] Podáwá to samo aspoň důkaz o weliké tehdáž rozdrážděnosti a rozčilenosti stawůw proti sobě wespolek. Oni sami newěděli o jiném prostředku k urownání a upokojení

363) Dle akt w archivu Třebonském.
364) Wiz zřízení zemské r. 1500 §. 416 na str. 194.

Digitized by Google

1499 swému, nežli královou přítomnost a jeho působení osobní. Když pak on i dále odpíral přijeti do Čech zase, muselat předjíti mnohá sem i tam poselstwování, nežli přišlo se na cestu potud neschodnau a neslýchanau: totiž na náwrh, když král nemohl do Čech jíti ke stawům, aby stawowé sami šli k němu do Uher. Slibowalt on přijíti jim wstříc až do Prešpurka. Poněwadž ale bylo nemožné, aby páni a rytířstwo wšickni osobně wydati se měli na tak dalekau cestu: nawrženo a přijato jest, pokud nám známo, poprwé w dějinách českých, aby tenkráte sněmowalo se ne bezprostředně, ale skrze delegowané wýbory, skrze poslance od stawůw z lůna swého zwolené. Stalo se k tomu cili bezpochyby ještě na témže sněmu o suchých dnech postních usnešení, aby rozepsáni byli po wšech krajích sjezdowé zwláštní, k wybrání těch osob stawu panského, rytířského i městského, kteřížby ku králi „o zemské potřeby“ jeti měli; staw rytířský jmenowal ze sebe po šesti osobách z každého kraje, počet panstwa nám není znám; ti pak wšickni měli sjeti se do Prešpurka ke dni panny Marie na nebesa wzetí (15 srpna). S tím ale prodlilo se, když někteří krajowé, ku př. Žatecký, sjezdem swým opozdili se, a sněm ten w Prešpurce odročen konečně až ke dni Wšech Swatých (1 listopadu). Mezitím woláni jsau dekrety královskými zwolenci wšech krajůw na hrad Pražský
5 Oct. w týden po sw. Jeronymu (1—5 října,) k nahlédnutí do nálezůw obecních, „aby to wybráno bylo, což jest potřebného, a w jedny knihy wepsáno,“ a to již potomně a budaucně aby držáno bylo za práwo:“ t. j. k sestawení a sepsání zřízení zemského, čili ku kodifikaci wšech práw zemských, kteráž napotom platnost míti měla. Odbýwal se wšak w těch samých dnech

Digitized by Google

(po sw. Remigii), také walný sněm, jehožto některá 1499
us nešení jsau před rukama. Prwní článek směřowal k umoření a zamezení rozličných klewet, skrze kteréž powstaly byly prý „mnohá kyselení a nelibosti mezi lidmi;“ a prošeno krále, „aby JMt ráčil takowý spůsob při nás při wšech stawích a poddaných swých zachowati, a jedněm na druhé takowým klewetným a sečným řečem newěřiti, a pro klewety nemilosti a hněwu bez skutečného poznání k nám nemíti: než prawilliby kdo co o kom před JMtí, to aby bylo k místu wedeno, a JMt aby ráčil takowého jmenowati: tudy JMt tím snáze takowých klewet zbawen bude.“ Žaloby na zrádné působení tajných denunciací ozývají se po celý čas panowání Wladislawowa: nyní ale braly tu zwláštnost do sebe, že se dály od stawu proti stawu. Další uzawření téhož sněmu neslo to, že neměl nikdo wyprošowati sobě auřadůw zemských u krále za živobytí těch, kteří je drželi, a král aby auřady takowé pokaždé dáwal „s radau panskau a wládyckau“, proti kterémuž swolení ale páni Wilém z Pernšteina i Jindřich ze Hradce postawili odpor. Jiných také článkůw drahně pominauce mlčením, dotkneme jen, že ku konečnému wybíraní berně piwowárné r. 1497 swolené ustanoweni jsau nyní, a to na radnicí staroměstské, dwa páni, Jiří Křinecký z Ronowa i Litwin z Klinšteina, též dwa rytíři, Albrecht z Leskowce podkomoří a Jan mladší Špetle z Prudic a ze Žlebůw.

O mimořádném a nad míru důležitém *sněmowání českém w Prešpurce* od 1 do 14 listopadu 1499 zacho- 1—14 Nov.
wány nám, kromě pamatného „zůstání Prešpurského,“ také některé jiné zprávy. [365] Především žádali wy-

365) Psaní Bernarta von Tunzling, auředníka král. w Praze, ku knížeti Albrechtowi Baworskému (dd. na hradě Pražském, 25

Digitized by Google

1499 slani z Čech stawowé, aby král opatřil konečně zemi arcibiskupem: z čehož měl prý Wladislaw radost welikau, a zamýšlel dáti jim bratra swého, kardinala Fridricha Krakowského za duchowní hlawu. My však wědauce, že Čechowé žádali wždy o arcibiskupa dle kompaktat, jenžby zawázal se světiti také žáky podobojí na kněžstwí, pochybujeme welice, žeby král byl měl z žádosti jejich radostné překwapení. Petr z Rosenberka složil tu skutečně auřad swůj nejwyššího heitmanstwí, a král pokaušel se prý, zdaliby druhého bratra swého, knížete Sigmunda Polského, postawiti mohl na místo jeho, a jmenowati spolu markrabím Morawským; jednání o tom odročeno však do budaucího walného sněmu w zemi, mezitím pak měli nejw. purkrabí Jan Jenec z Janowic a podkomoří Albrecht z Leskowce zastáwati ten auřad. Ostatně různice a rozbroje mezi stawy zjewily se býti tak weliké a wážné, že jich král w Prešpurce urownati nemohl, ale odložil prý rozeznání jejich až do swého příjezdu do Čech, kterýž slibowal na rok nejprwé příští. Z dotčeného „zůstání“ poznáwáme, že aspoň některé otázky dosti wážné došly rozhodnutí swého w Prešpurce. Mezi nimi prwní místo zaujímal spor o třetím hlasu we wěcech sněmownich, jehož mnozí z pánůw i rytířstwa již od r. 1479 stawu městskému wůbec odpírati nepřestáwali. Usilowání toto zmařeno w Prešpurku, jak se zdá, osobním přičiněním královým, awšak s welikau nesnází a po půtkách mnohých, o jejichžto žiwosti dáwá swědectwí sám ten spůsob co možná nejwíce neurčitý a ukrytý, kterým swolení o hlasu měst-

Nov. 1499, orig. w král. archivu we Mnichowě.) Počíná slowy: „Neue Zeitung, izund zu Prag Landmühr, geruhen Ew. fürstl. Gnaden zu vernehmen“ oc.

Digitized by Google

ském zapsáno bylo nejprw do desk zemských, po- 1499
tom i nowého do zřízení zemského. Znělo doslownĕ takto: „Zjednání, kteréž se w Prešpurce mezi pány, rytířstwem a městy králowství Českého w přítomnosti krále JMti stalo,[366] což se hlasůw dotýče k obecným wĕcem: k tomu přistupujem a swolujem každý sám za se, cožby se obecného dobrého budaucně jednati mělo. A na takowé wĕci aby sněmowé obecní walní pokládáni byli, tak aby na takowé sněmy chudí i bohatí jeli: a cožby tu ze swobodné wůle zawříno bylo, to aby držáno bylo ode wšech. A by pak z kteréhokoli stawu několik osob se wytrhlo, ježtoby k tomu neswolowali aneb žeby na sněm nepřijeli, to aby obecnímu swolení nebylo ke škodĕ.“ Proč neřeklo se zprosta, že ku každému swolení sněmownímu bylo potřebí hlasůw stawu panského, rytířského i městského? Ten zajisté byl smysl řeči, jakož dokazuje pozdější tamtéž ustanowení: že každé wpisowání zemských potřeb do desk zemských nemělo se díti „leč we přítomnosti wšech tří stawůw, totižto panského, rytířského a městského.“ Další článek Prešpurský mluwil také o swolení se „tří hlasůw“ očkoli: ale dle zřízení zemského postaweno na tom místĕ později jen o swolení „stawu panského a rytířského,“ s doložením, že staw městský při tom neměl od práw swých tištĕn býti. A když uzawřeno w Prešpurce, že má w nic obráceno býti, kdyby kdo wyprosil sobĕ na králi wýsadu aneb swobodu, ježtoby če-

366) Srown. poznamenání naše při tomto (472) článku zřízení zemského w Archivu česk. V, str. 228. Wýznamné jest také, že každý přistupowal k tomu a swolowal to jen „sám za se,“ tedy tuším ne za jiné osoby a stawy, aniž za celau zemi. Nemělo-li to býti bránkau ke zjinačení, kteréž později také skutečně předsewzato?

Digitized by Google

1499 lila proti starodáwným práwům, swobodám neb wýsadám „kteréhožkoli stawu“, do zřízení pak zemského wepsáno kteréhožkoli stawu „swrchupsaného,“ (t. j. jen panského a rytířského): nelze newiděti, že rozdíl ten nenaskytnul se ani náhodau, ani nedopatřením. Dále zrušen w Prešpurce onen článek sněmu r. 1497, kterým zapowídalo se obywatelům zemským bráti roční služné od cizozemcůw, i puštěna w tom zase swoboda „podlé obyčeje starodáwního“; zrušen také odpor, který na sněmu posledním w Praze učinili byli páni Hradecký a Pernšteinský co do obsazowání auřadůw zemských, a sepsáno wůbec až do 80 článkůw, kteří slaužiti měli za základ neb za doplněk knihy zřízení zemského, ku př. ustanowení o wedení saudu zemského, dworského, komorního i purkrabského, nálezy týkající se práwa saukromého, další nařízení o lidech služebných a poddaných atd., jichžto podrobný wýklad zde bylby nemístný. Jen co do zastawowání a odcizowání zámkůw koruny české wydán od krále Wladi-
12 Nov. slawa majestát stawům dne 12 listopadu a wepsán také do zůstání Prešpurského i do zřízení zemského, jehož nesluší pominauti mlčením.“ Po dnešní den, (prawil král,) nemáme my ani budaucí naši králowé Čeští nic wíc od králowstwí zastawowati, ani dědicky dáwati, ani kterých sum připisowati, aneb žiwotůw přidáwati[367] bez rady wší země České, ani zámkůw, kterýchž nyní w držení jsme aneb potom budeme, nikterak zapisowati ani zawazowati nemáme nižádnému. Než chtělilibychom pak buď my aneb budaucí naši, králowé

367) Přidáwání žiwotůw“ rozumíno buď w ten smysl, že zástawy statkůw, učiněné někomu jen do jeho smrti, rozšiřowány také na jeho bratry aneb syny, wnuky atd. wůbec na tolik žiwotůw, kolik osob po něm jmenowáno, kteréž za swého žiwobytí splacowány býti neměly.

Digitized by Google

Čeští, které zámky, města, městečka aneb wesnice 1499
zastawiti pro potřebu zemskau, to máme a moci budeme učiniti s radau a wolí wší země, a jináč nic. Paklibychom přes to co zastawili aneb dali a prodali bez rady a wůle wší země, to dání, prodání, zástawa, životy zapsání aneb sumy připisowání žádné moci míti nemá a míti nebude. A kdožby přes toto swolení a ustanowení naše po tento den jinaké sobě zápisy buď od nás aneb od budaucích našich králůw Českých zjednal a obdržel, ty my wšecky moci naší královskau a tímto ustanowením mořime a w nic obracujem. Což se pak manstwí dotýče, kteréž sme my aneb předkowé naši králowé Čeští preč dali dědicky w zemi České, to dání w moci státi má; a cožbychom napotom komu dáti chtěli manstwí w Čechách, to dobře učiniti můžem a moci budem. A tím wším obyčejem chceme také aby od nás i od našich budaucích králůw Českých zachováno bylo w markrabstwí Morawském, w knížetstwí Slezském, w markrabstwí Lužickém a w Šestiměstech, beze wšeho přerušení.“ Wšecka tato zákonná ustanowení wložena do desk zemských dne 20 prosince 1499.[368] 20 Dec.

Z téhož času nachází se paměť sepsaná, kdo byli ti, co prehledowali desky zemské pro sepsání zřízení zemského. Jmenují se páni: Jindřich ze Hradce, Půta Švihowský z Risenberka, Jiří Berka z Dubé, Petr ze Šternberka a z Leštna, Zdeněk Kostka z Postupic a na Nowém hradě, a Zdeněk Lew z Rožmitála a z Blatné, tě doby purkrabí Karlšteinský; potom wládykowé: Albrecht Rendl z Aušawy, král. prokurator, Wáclaw Solský ze Sulewic, Otík Kamýcký z Tropčic, Jan Du-

368) Wiz Archiv český, V, 224—227; it. 496—516.

Digitized by Google

1499 becký z Dubče, Wáclaw Záruba z Hustiřan, Heřman z Wojslawic, druhý purkrabí Karlšteinský, Jiřík Rinart od Dubu, Wilém Černín z Chudenic, Oldřich Satanéř z Drahowic, Sigmund z Liběchowa i Bohuněk ze Křičowa.[369]

1500 11 Mart. Sněm uložený zůstáním Prešpurským, a rozepsaný k suchým dnům postním (11 března sl.) léta následujícího 1500, sešel se walně, ačkoli král nepřijel k němu osobně, jakož byl slibowal. Na tomto sněmu čteno a „wáženo“ wše, co w Prešpurce uzawřeno bylo, ba „přičiněno i dále nad to, což jest wíce bylo potřebného a dokonáno.“[370] Tu tedy staly se také ony proměny we znění článkůw Prešpurských, jichžto některých již nahoře dotkli sme. Wůbec zdá se, že celý rukopis prwního zřízení zemského, kteréž Wladislawowým sluje, na sněmu přednešen a co do obsahu i formy schválen a přijat byl. Swědčí o tom slowa položená w úwodu: „Král JMt ráčil jest powolení dáti pánům a rytířstwu w koruně české, aby swá práwa po wšech dskách i privilegiich na Karlšteině wyhledali a w jedny knihy sepsali, a to s pilností přehlednauc aby wážili; práw swých aby přičinili nebo ujali, tak jakž od starodáwna bywalo; a ty knihy aby tisknauti rozkázali, aby je mohl míti bohatý nebo chudý, kdožby chtěl oc. Tu pak páni a rytířstwo na sněmu obecním s pilností sau wážili, což w těchto knihách psáno stojí oc. A tyto knihy ke zřízení a w pořád složení a k tisknutí wydání a zase přijetí a mezi lidmi rozdání po-

369) Zachowána ta jmena w rkp. Talmberském na l. 216 bez datum, ale s nápisem: „Tito jsú dsky přehledowali.“ (Arch Česk. V, 495.)

370) Slowa psaní králowa daného 29 Jan. 1501 Kutnohorským. (Orig. w archivu města.)

Digitized by Google

ručili a swěřili sau Petrowi ze Šternberka a na Leštně 1500
a Zdeňkowi ze Šternberka a na Zbiroze z pánůw, a
Albrechtowi Rendlowi z Aušawy, prokuratorowi krále
JMti, z wládyk.“ Celá kniha Zřízení zemského dotiště-
na dne 18 čerwence 1500.[371] 18 Juli

Hlawní směr, duch a trest celého toho díla wyswítá nejlépe z paragrafu záwěrečného (554,) jenž doslowně zní takto: „Nalezli wůbec za práwo: že páni a rytířstwo w těchto knihách, což nahoře psáno stojí, za práwo sau nalezli a utwrdili; a tím hýbáno nemá býti od nižádného člowěka bez swolení hlasu panského a rytířského. Než panský a rytířský staw měl jest wždycky wůli a swobodu, práw swých přičiniti aneb ujíti, a též ještě sobě obadwa stawowé swobodu pozůstawuji, očby se koli tito dwa stawowé na obecním sněmu swolili, budau moci práwa přičiniti aneb ujíti. A též o saudu zemském aneb u jiných saudůw, oč by se swolili, že budau moci za práwo ustáwiti, přičiniti neb ujíti, tak jakož od starodáwna bywalo. Než cožby w nahoře psaných knihách psáno bylo, ježtoby městského stawu se dotýkalo, a oniby také toho některého artikule pomáhati měli, také bez jich třetího hlasu nemá se přičiniti ani ujímati.“

Smysl celého článku leží na bíledni: šlechta osobowala sobě weškeru zákonodárnau moc w zemi naprosto a wýhradně; hlas třetí stawu městského měl jen tam slyšán býti, kdež se dotýkalo městských wěcí zwláště; do wěcí zemských a do záležitostí weškerého

371) Celé to zřízení zemské r. 1500, i s některými k němu pozdějšími přídawky a oprawami, dali sme wytisknauti w Archivu českém, V, na str. 5—266, přidawše také překlad latinský, jejž Dr. Racek Daubrawský r. 1527 podal a připsal byl nowě wolenému králi Ferdinandowi I.

Digitized by Google

národu wůbec neměl wkládati se wice. Stalo se bylo jen náhodau, a jistě ne zaumysla, že zapomenuto i na krále, co hlawního faktora we wěcech zákonodárných: kterážto chyba oprawena jest hned w nejbližších potom wydáních toho zákonníka. Jakých ale půtek bylo potřebí, aby také staw městský nabyl širšího účastenstwí w moci zákonodárné wlasti swé, bude předmětem dalšího wyprawowání našeho.

Errata.

Na stránce 178, k r. 1478, při správě o wzdání se Horaždiowic, nedopatřením wynecháno poznamenání následující:

150) Z listiny w Beckowského Poselkyni (str. 957) uwedené widěti jest, že Horaždiowic dobytých postaupeno panu Janowi Strakonickému ze Šwamberka za jistau summu peněz. Srown. také Archiv český IV, 91 (not.)

Chyby tisku zpozorowali sme posawad jen některé, ku př. na str. 58, řádku 10 shora, místo „nicméně“ čti „neméně“; na str. 139, ř. 8 shora čti „stranau Wladislawowau“ (ne Wratislawowau); str. 258, ř. 14 s dola čti „z Mistelbachu“ (ne Mittelbachu). Jiné oprawí bohdá laskawý čtenář sám.

Digitized by Google

DĚJINY ČESKÉ.

DÍL V. ČÁSTKA II.

Digitized by Google

Digitized by Google

DĚJINY
NÁRODU ČESKÉHO
W ČECHÁCH A W MORAWĚ
DLE
PŮWODNÍCH PRAMENŮW
WYPRAWUJE
FRANTIŠEK PALACKÝ.

DÍL V.

WĚK JAGELLONSKÝ.

ČÁSTKA II.

KRALOWÁNÍ WLADISLAWA II A LUDWÍKA I

OD R. 1500 DO 1526.

W PRAZE.
NÁKLADEM KNIHKUPCE FRIDRICHA TEMPSKÉHO.
1867.

Digitized by Google

TISK C. K. DWORNÍ KNIHTISKÁRNY SYNŮ B. HAASE.

Digitized by Google

Podáwám ctěnému čtenářstwu částku dějin českých, sahající od r. 1500 do 1526, s tím oznámením, že (jakož již opowěděl sem předmluwau ku prwní částce tohoto dílu,) smrtí krále Ludwíka i koncem wěku Jagellonského končím swé wyprawowání politických událostí w Čechách. Pauštěti se dále do wýkladu dějin, napotom we mnohém ohledu podstatně rozdílných, brání mi nejen pokročilý wěk a síly nedostatečné, ale i sama powaha wěci a prospěch národní.

Budiž mi dowoleno, běžnými několika úwahami poslaužiti poněkud k objasnění toho, proč dílo mé, kteréž nazwati smím dílem celého žiwobytí, zastawiti se muselo rokem 1526 nedokonané.

Staří Čechowé, národ na počet nehojný, pokusili se byli někdy sami o sobě, a snad před časem, o úkol weliký: o wymanění ducha lidského ze středowěké autority, čili o práwo swobodného skaumání a přeswědčení we wěcech wíry a náboženstwí. Bylo jim proto podwakrát podnikati boje weliké a osudné, jakowých swět

Digitized by Google

potud byl ještě newídal: boje o zájmy a statky ducha lidského. Po prwé, za tak řečené wálky husitské, podařilo se Čechům spůsobem téměř zázračným wítěziti a přemoci celé ostatní křesťanstwo, i donutiti je k uznání oprávněnosti jiného přeswědčení: alę národowé wzali proto jmeno české w nenáwist a w potupu. Po druhé, we válce třidcetileté, ač se jim dostalo bylo již i spojenců, předce přemoženi jsau a utýráni tak, že zahynuly a zmizely w pohromách i strastech neslýchaných tři čtwrtiny národu, a jedna čtwrtina, ježto zbyla, zachowala se jen pod wýminkau, že snah předků swých netoliko se odřekla, nýbrž i zapírala i zatracowala je. Od té doby obdrželo wrch to zdání, že dějiny české XV a XVI století byly wesměs poblauzením, kteréhož litowati, za kteréž se styděti slušelo. Reakce wšeobecná i nelítostná zachwátila wšecky památky žiwota duchowního epochy té; spisy po ní pozůstalé jmíny za jed nebezpečný, a protož wyhledáwány a ničeny po wíce než celé století napořád; a co náhodau nepodlehlo lítému fanatismu, zmařeno namnoze nerozumem a zpozdilau netečností potomků. Ba když přewládala myšlenka, že lépe bylo utopiti ony události w moři zapomenutí, nežli rušiti jimi hluboký poklid pozdějšího wěku musilo hned i samo starání a poptáwání se po nich uwoditi w podezření neloyalnosti. Kterak w okolnostech

Digitized by Google

takowých dařiti se mohl dějezpyt český, netřeba wykládati dále.

Uwázaw se tedy já před bezmála čtyřidceti léty, ku ponuknutí slawného sněmu královstwí tohoto, w úkol historiografie české, jakkoli nebyl sem již nováčkem na poli ke wděláwaní sobě wykázaném, nemohl sem předce předwídati wšecky překážky a nesnáze, které na mne čekaly. Národ náš owšem ani w době nejhlubší swé kleslosti nepřestáwal byl žíżniti a prahnauti po dějinách swých, obraceje zření k nim, co ke swaté kotwici při hrozícím utonutí. A protož nacházeli se wždy wlastenci, kteří studiemi swými rádi lnuli k historii české: ale za krutostí censury buďto museli obírati sobě za předmět jen jednotliwé wěky a zjewy co nejméně záwadné, aneb oswědčowati se duchem, který a priori zatracowal téměř weškery někdejší tauhy a snahy národu. Není neznámo, jaké protiwenstwí snášel na dráze té ku př. i sám wlastenecký jesuita Bohuslaw Balbin. W běhu minulého století wynikli zásluhami o dějezpyt český, zwláště wěku nejstaršího, Dobner, Pelcel a Dobrowský; což já tím wděčněji uznáwám a welebím, čím wíce mi aspoň některé úlohy mé usnadnili. Ale w celku nebyl ještě, když já poprwé ujímal se práce, ani material pohotowě, bez kteréhož historie, máli jen poněkud wyhowěti požadawkům wěku našeho, naprosto nemůže obejíti se. Sku-

Digitized by Google

tečných a prawých pramenůw dějin našich bylo příliš na mále známo, staré písemné památky, které ušly pohromám wěkůw minulých, ležely s většího dílu ještě ukryté a nepowšimnuté w archivech a bibliotekách domácích i zahraničných, k diplomatáři českému jen pilností Pelclowau stal se byl welmi skrowný počátek. Ani pro wěk nejstarší a předhusitský, ačkoli oň poměrně nejlépe bylo postaráno, nedostáwalo se potřebného wědeckého základu, a já byl sem přinucen ztráwiti několik let ku př. jen studiemi staré topografie české, ústawy hradowé atp. W době husitské a potomní zase již laskawí čtenáři sami wědí, jak často mi naříkati bylo na nedostatek podawkůw a na zlomkowitost našeho wědomí o událostech často sebe wážnějších, ana chudoba pramenůw, a zwláště domácích, rostla we stejné míře s důležitostí a zajímawostí zjewůw dějinných samých w sobě. Nelze mi proto winiti starých Čechůw, žeby nám pozůstawili po sobě málo památek, když wím, že tyto tak drahně času, ba poněkud i za mé paměti ještě, walně a zaumysla ničeny bywaly.

Mne tedy nejwíce času stálo hledání a sbírání pozůstalých ještě tu i tam starých pramenůw, zwláště když na počátku po dlauhá léta práce takowé wšecky předsebráti a konati sem musel sám jediný osobně. Mohu s dobrým swědomím říci, že sem swau pilností nic scházeti nedal;

Digitized by Google

jakož i dále ještě, pokud mi pán bůh popřeje života i zdrawí, w té a takowé práci pilně setrwati aumysl mám.

Jest zajisté dílo mé rokem 1526 ukončeno sice, ale nikoli dokonáno; a bůh sám wí, postačíli dnowé živobytí mého úkolu ještě zbývajícímu. Nechci klásti wáhy na to, že český text Dějin od r. 1253 do 1403 ještě ani wyhotowen není; neb i w jiných částkách mého spisu we wšech mnoho jest nedostatkůw, které bych rád aspoň dle možnosti wyplnil a naprawil, nežli odeberu se do wěčnosti. Již sama kniha XVIII i poslední měla dle prwotního úmyslu mého končiti se líčením státního ústrojí a stawu práwního i mrawního za wěku Jagellonského, též některých dat statistických, powahy a wzdělání ducha, zjewůw wynikawších na poli literatury a krásoumy, ba i genealogie několika rodin, které měly mocnější nad jiné působení we wlasti. Že se tak nestalo a že toho wšeho nepodáwám, pošlo předně z té úwahy, žeby wydání přítomné částky dějin příliš tím opozdilo se, a swazek tento sám žeby nabyl objemu nadobyčejného. Protož ohledem na to, že i pro dobu předhusitskau (1253—1403) nedostáwá se podobného líčení, umyslil sem raději zahrnauti weškeru práci takowau w jeden celek, a wylíčiti časem swým jako jedním praudem wšecky proměny, které udály se během téměř

Digitized by Google

tří století (1253—1526) jak we státním ústrojí a w administraci, tak i we mrawních, práwních a socialních poměrech národu českého, pokud známost jejich k lepšímu porozumění dějinám potřebna jest, aniž pak ještě we wyprawowání samém podána býti mohla. Budeť to wše činiti zwláštní *přídatkowý díl* Dějin národu českého, k jehožto sepsání potřebí bude píle několikaleté, takže ani wydání jeho w určitau dobu napřed stanowiti nelze. Připojiti k němu hodlám některá zwláštní pojednání, ku př. počátkowý nějaký pokus o duchu dějinstwa slowanského wůbec a českého zwláště, o důležitosti a wýznamu dějin českých w Europě atp.

Jakmile přítomná poslední částka také w německé řeči wyhotowena bude, zamýšlím především obírati se nowým wypracowáním dílu třetího (doby husitské); nejen proto že již drahně let nedostáwá se jeho exemplarůw, ale také že pro tu dobu mám nejwíce nowého materialu pohotowě, a že na lepším nežli posawad wzdělání a wylíčení epochy té, jakožto wrcholu dějin českých, nejwíce záleží. Potom teprw obrátím se k wěku Přemysla Otakara II i císaře Karla IV, o nichž poměrně méně wykládati mám, co wůbec ještě neznámo. Wšak i jiným částkám díla mého wšem dostane se časem swým doplňkůw a opraw bohdá nenewážných a potřebných, ježto s to budau, aby

Digitized by Google

událostem propůjčily nowého a prawdiwého světla.

Jest mi ale také upokojiti laskawé čtenářstwo, že slibujili na budaucnost wíce prawdy, proto nikoli neodsuzuji za neprawdu, co dosawad podal sem. Budeť i čtenářům samým znám spůsob mého wyprawowání, že neodwažowal sem se nikde dále, nežli určité historické podawky, kriticky uwážené, jíti dowolowaly, že pauhým kombinacem a domyslům nikdy nepauštěl sem wolné uzdy, ale wyznáwal raději pokaždé nedostatky wědomí swého. Proto cožkoli sem přednášel a twrdil historicky, nebude bohdá nikým wywráceno, ale podrží platnost swau i na budaucí časy. Než jako we wšech wěcech lidských, tak i w dějepisectwí wládne přirozený zákon pokroku. S jedné strany píle skaumatelůw wynáší čím dále tím wíce pramenůw dějinných potud ukrytých na jewo; s druhé nabýwá také zrak lidský širšího a jasnějšího rozhledu, čím walnější bywá obor od něho proskaumaný; a jakož nowější události ze starších wykládati se dáwají, tak i starší nezřídka z nowějších nabýwají světla netušeného. Také já dlauhým putowáním po niwách dějin českých nabyl sem nowých známostí a jistějšího saudu o úkazech a zjewech, kteří buďto nenaskytowali se prwnímu pohledu, aneb o kterých nelze bylo sauditi určitě, pokud oko ne-

Digitized by Google

nabylo cwiku w pozorowání jejich. Nehanba mě wyznati, že i we stáří swém ještě učím se co den více a více. Proto ale za to mám, že bude národu našemu a jeho historii lépe poslauženo, wrátím-li se na dráhu již jednau proběhnutau okem zběhlejším zase, nežli abych pokračowal dále, wěda na jisto, že smrt předce mne zachwátí, dříwe nežliby mi lze bylo dojíti konečného cíle.

At tedy jiná síla swěží chopí se autku počatého, a dowede dílo k žádaucímu konci. Budeť jí zápasiti s jinými, ale nemnohem menšími nesnázemi, nežli bylo mně. Já jen z té duše přeji a pána boha prosím, aby milowanému a po wšecky časy nad jiné těžce zkaušenému národu našemu co nejdříwe dostalo se wěrného zrcadla weškeré jeho minulosti, ku poučení, spamatowání a otužení se w bytu swém, by wždy kráčel po cestách prawdy a práwa, i aby nepýchal we zdaru, aniž kdy zmalomyslněl we protiwenstwí!

W Praze dne 3 března 1867.

František Palacký.

Digitized by Google

OBSAH.

KNIHA XVII.

Kralowání Wladislawa II. R. 1500—1516.

Článek 1.

Stránka

Prwní odsudek stawu městského.

(R. 1500—1502) 3

Rozjařený wěcí staw a Wladislawowa slabost. Snahy šlechtické a důležitost odporu stawu městského. Jednota téhož stawu a oswědčení se na sněmu sw. Jeronyma; důtky králowy proto a odpowěd měst. Registrowání archivu zemského a sněmy jalowé. Král zamýšlí válku s Turky. Smrt Jana Albrechta krále Polského, propůjčení knížetstwí Hlohowa i Opawy, prodej Kladska. Weliká rozepře mezi stawy a Viktorin ze Wšehrd. Obsah žalob a odporůw obapolných. Příjezd krále Wladislawa do Čech a jednání na sněmu dne 21 února 1502. Nowý marný pokus o smíření podobojích s církwí Římskau. Daň s hlawy na válku proti Turkům a popis obywatelstwa českého. Král wynáší rozsudek swůj mezi stawy a bere jej nazpět. Rozjaření a zmáhání se stawu městského. Nowé pokusy o smíření a konečný rozsudek.

Článek 2.

Potržky náboženské i manské.

(R. 1502—1506) 50

Pokoj bezděčný a reitarstwa. Králowa swatba. Válka s Turky. Nowí auředníci zemští a Albrecht z Kolowrat. Wýtržnosti pánůw Šlikůw. Sjezd Budínský, wítězstwí fanatismu a nowé rozdwojení w zemi. Mandat proti českým bratřím a sněmowé roztržití. Postawení bratří w Praze. Biskup Sidonský w Čechách. Boje mezi Šliky a Loketskými. Odsudek na Šliky. Poměry manské, válka w Bawořích a slawná Čechůw porážka. Sigmund kníže Polský we Slezsku a Lužici. Brojení mezi stawy a Zdeněk Lew z Rožmitála. Stranní zápisy w Morawě i w Čechách. Jiřík Wšerubský z Gutšteina. Wojna Loketská i prostředkowání Pražanůw; upokojení Wšerubského; sněmowní nález o porownání Šlikůw s many a měšťany Loketskými. Utrpení a smrt biskupa Sidonského.

Digitized by Google

Článek 3.

Stránka

Dědic královský a druhý odsudek měst.
(R 1506–1509) 99

Staw wěcí uherských a záměry strany Zápolské. Rozbroje w Uhřích a wkládaní se do nich cís. Maximiliana. Tajné smlauwy a válka s ním. Narození královice Ludwíka i smrt královny Anny. Wyjednáwaní o dědičné právo Ludwíka w Uhřích i w Čechách. Páni z Gutšteina nepokojní; nesnáze s falckrabími. Přechwaty a rozbroje stawu městského. Rozmnožení moci kancléřowy, jeho spojení s městy a nowé dekrety proti bratřím i židům. Ukrutnosti Jiříka Kopidlanského. Zápis i manifest šlechty a odpowěd stawu městského. Částečné wyřízení rozepře stawowské. Půtky mezi nejw. úředníky. Pamatný sněm a smlauwa Swatojakubská. Králův příjezd do Prahy a korunowání Ludwíka dítěte. Král co rozsudí mezi kancléřem a saudci zemskými; jeho druhý rozsudek mezi stawy; též mezi Pražany starého i nowého města. Zbauření proti Uhrům na Malé straně.

Článek 4.

Práwa koruny České.
(R. 1509–1512) 154

Záležitosti zahraničné; manowé koruny České, falckrabě Ludwík a Jiří kníže Saský, přijímají léna swá w Praze. Spůsob českého sněmowání. Narownání mezi Pražany a Kopidlanským. Pře bratří z Gutšteina i ztráta zámkův jejich. Záwazek králův o neodcizowání zemí a statkův královských od koruny, též o chowání dítek a dědicův swých. Sněm na Kutnéhoře. Král w Morawě. Pokus o zawedení w městech král. saudův komorních. Dluhowé králowi a rukojmě za ně zpráwcowé zemští. Sněm Swatohawelský r. 1510. Král we Wratislawi a půtky s Uhry. Nowé strany. Nowé zbuzení a ukojení sporu náboženského; universita Pražská; čeští bratří. Prodlaužení míru mezi stranami pod jednau a pod obojí. Rozstrk mezi stawy.

Článek 5.

Půtky stawowské a kníže Bartoloměj.
(R. 1512–1514) 202

Nowé wzbuzení sporův skrze města. Jan Hlawsa. Pan Lew wrchní zpráwce. Sněm o sw. Kateřině a smlauwy w Kladště. Kníže Bartoloměj a Wratislawští. Marné rokowání mezi stawy. Zápis stawu městského s knížetem Bartolomějem. Sjezdowé po krajích, powstání Mělnických, pewnění hradu Pražského. Sjezd a manifest stawu městského; řeči knížete Bartoloměje. Král Wladislaw získán pro města pod wýminkami. Sněm w Kolíně a obležení Skály. Nesnáze od obcí. Bauřliwé sceny před králem w Tatě a w Budíně. Osobní poměry. Nowé sněmowání a opětný nezdar jeho.

Digitized by Google

Článek 6.

Konec kralowání Wladislawa II. Stránka

(R. 1514—1516) 258

Působení knížete Bartoloměje a pánůw Rendle i Procka; Ladislaw z Boskowic. Psaní Pražanůw a p. Lwa ku králi Polskému a odpowěd tohoto. Kurucká wálka w Uhřích a pomoc knížete Bartoloměje. Sjezd panský a srownání w Kutnéhoře. Sněm sw. Marie Magdaleny. Konšelé Wilémek a Hawlíček w Praze odpraweni. Český tábor u Budína. Páni čeští proti kn. Bartoloměji a Rendlowi. Císař Maximilian a král Sigmund. Poslední sjezd Budínský. Páni Kostka i Rendl w auřadech. Smrt knížete Bartoloměje. Sněm swatodušní w Praze a kníže Karel. Slawný sjezd panownikůw we Widni a zasnaubení Ludwíka i Anny. Jalowé sněmowání w Čechách. Smrt krále Wladislawa i poslední jeho wůle.

KNIHA XVIII.

Kralowání Ludwíka I. R. 1516—1526.

Článek 1.

Smlauwa Swatowáclawská. Stránka

(R. 1516—1518) 307

Další klesání swornosti a moci české. Marné sblížení a nowé roztržky stran. Jednání s císařem Maximilianem. Wilém z Pernšteina, sjezd Benešowský a porady městského stawu. Uznání císaře a krále Polského za poručníky krále Ludwíka. Marné sněmowání. Jindřich Bohnický. Záští Hynka Bočka z Kunstatu a Buriana Trčky. Wýprawa p. Lwa proti sedlákům. Šťastné upokojení země skrze smlauwu Swatowáclawskau a sněm o sw. Kateřině. Sjezd na Kladsku. Neshoda o královskau sankci. Konečný saučet dluhůw po králi Wladislawowi.

Článek 2.

Králowa nezletilost. Nowé spletky a půtky.

(R. 1518—1521) 342

Powšechný spůsob wěcí. Jednota obcí Pražských. Ohled na Uhry. Kde měl král činiti přísahu. Wilém z Pernšteina we sporu Čechůw s Morawany. Poslowé čeští w Budíně. Wolení krále Římského. Spůsob zprawy kraje Čáslawského. Spor s Uhry o příjezd králůw do Čech. Nowé powzbuzení nepokojůw náboženských. Spor mezi stawy o berni. Páni Šlikowé a groše Jochimtálské. Sněmowní zápis podstrčený. Překážka příjezdu králowa, mor w Čechách. Půtky mezi městy a zemany; Petr Suda a dobytí Janowic. Spor o dopomáhání práwa; Albrecht Rendl †. Král Ludwík a Pražané. Soliman I w Uhřích, ztráta Šabce i Bělehradu; pozdní pomoc česká. Zmáhaní se různic náboženských.

Digitized by Google

Článek 3.

Král Ludwík w Praze. Obnowa moci královské.

Stránka
(R. 1521—1523) 396

Žádost restaurace moci královské. Páni Zdeněk Lew a Petr z Rosenberka. Nechuti mezi Čechy a Uhry. Králův příjezd do Čech. Jeho rádcowé cizozemští. Neshody mezi králem a stawy. Přísaha královská. Korunowání královny Marie. Spůsoby královského dworu w Čechách a nespokojenost krále Sigmundowa. Swídnická obec a spor právní se Slezáky. Pamětní spis stawu městského. Poselstwí Jakuba Piso u krále Sigmunda. Obrat we wěcech českých. Přepuštění wšech auředníkův zemských. Obnowa moci královské. Kníže Karel Minsterberský a nowí auředníci zemští. Revise zřízení zemského. Pan Lew w nemilosti; přímluwy krále Sigmunda. Král na odjezdu w Kutné hoře a w Morawě. Weliké wybírání berní w Čechách.

Článek 4.

Reakce wítězná.

(R. 1523—1525) 443

Křehkost restaurace; zmáhající se různice náboženské. Sněmy podobojích. Sjezdy w Sedlčanech a w Nowém městě za Widní. Luter a Čechowé; spor onoho s Lukášem a s jednotau bratří českých. Hawel Cuhera zrádný administrator podobojí. Mistr Pašek primas, a počátek reakce w Praze. Wliw uherský w Čechách a kancléř Ladislaw Salkan. Sněm Swatomarketský. Tři náčelníci reakce a weliké pohnutí w Praze. Paškowo wítězství a nestatečnost knížete Karla. Wypowídaní pokročilých podobojích z Prahy. Sněm o sw. Ondřeji. Pan Lew opět nejwyššim purkrabím; půtky jeho s pány z Rosenberka. Sjednocení se katolíkův a kališníkův na základě kompaktat Basilejských. Překážky jemu w cestu kladené. Události zahraničné. Konec řádu křižownického w Prusích.

Článek 5.

Rostaucí rozbroje a žalostný králův konec.

(R. 1525 a 1526) 484

Zmatky a rozbroje w Uhřích. Weliké poselstwí české w Budíně a marné wyjednáwaní s legatem papežowým. Bauřliwý sněm Hatwanský. Jan Hlawsa u krále. Sněm Kolínský prwní. Zpupnost Jindřicha z Rosenberka. Sněm Kolínský druhý. Nowý přewrat w Uhřích. Soliman I táhne na Uhry; zpozdilost těchto. Král wolá Čechy na pomoc; páně Lwův odpor neupřímý. Zrádné Zápolského aumysly. Ludwík opauští Budín. Kdo z Čech byl u něho. Králowa slowa w Tolně, a nezřízenost wojska. Bitwa u Moháče a smrt krále Ludwíka. Nowiny o tom w Praze. Solimanowo se chowání. Nalezení a pohřeb mrtwoly královské. Záwěrečné úwahy.

Digitized by Google

DĚJINY ČESKÉ.

KNIHA XVII.

KRALOWÁNÍ WLADISLAWA II.

(1500—1516.)

Digitized by Google

Digitized by Google

ČLÁNEK PRWNÍ.

PRWNÍ ODSUDEK STAWU MĚSTSKÉHO.

Rozjařený wěcí staw a Wladislawowa slabost. Snahy šlechtické a důležitost odporu stawu městského. Jednota téhož stawu a oswědčení se na sněmu sw. Jeronyma; důtky královy proto a odpowěd měst. Registrowání archivu zemského a sněmy jalowé. Král zamýšlí wálku s Turky. Smrt Jana Albrechta krále Polského, propůjčení knížetstwí Hlohowa i Opawy, prodej Kladska. Welikú rozepře mezi stawy a Viktorin ze Wšehrd. Obsah žalob a odporůw obapolných. Příjezd krále Wladislawa do Čech a jednání na sněmu dne 21 února 1502. Nowý marný pokus o smíření podobojích s církwí Římskau. Daň s hlawy na wálku proti Turkům a popis obywatelstwa českého. Král wynáší rozsudek swůj mezi stawy a bere jej nazpět. Rozjaření a zmáhání se stawu městského. Nowé pokusy o smíření a konečný rozstrk.

(R. 1500—1502.)

Dějiny České za kralowání Wladislawa Jagie- 1500
lowce stáwají se čím dále tím neutěšenějšími a kormutliwějšími. Ačkoli národ, zásluhau předkůw, získawších jmenu Českému ostrach i sláwu we swětě wálečném, požíwá od sausedůw swých auplného a stálého pokoje, tratí předce království České swé místo mezi mocnostmi europejskými, a w areopagu knížat křesťanských zaniká hlas panownika jeho, jakoby ho již nebylo; sama jsaucnost koruny České, někdy tak slawné, počíná upadati w pochybu, an spor se wede, mají-li

Digitized by Google

1500 Morawa, Slezsko i Lužice ještě počítány býti k ní, neboli k říši Uherské; ba i uwnitř země představuje státní živobytí národu wesměs jen obraz rozerwanosti, bezwládí a mdloby. Brojení stawůw mezi sebau o práwa politická stáwá se záhubným jak swobodě, tak i pořádku. Moc zákonodárná, octnuwši se na sporu, nedochází uznání wšeobecného, na strannictwí a přechwaty saudůw wedau se nářky, neposlušenstwí zmáhá se we wšech kruzích společenstwa, moc pak wykonáwací, sklíčená nekonečnau finanční bídau, nepostačuje ani k nejbližším a nejpilnějším potřebám. A předce nelze říci, žeby národ sám w sobě chýlil se byl k aupadku. Duchowní aspoň činnost a wzdělanost rostla nepopíratelně we wšech jeho wrstwách; cit pro čest welmi čilý nahražowal namnoze nedostatek citu mrawního; umění míru wšecka prospíwala každým rokem wíce, orba, řemesla i obchody počínaly kwésti jako před wálkami náboženskými, zmáhající se w obywatelstwu přepych swědčil o rostaucí zámožnosti, ba i literatura, i díla umělecká z této doby překwapují swau hojností a tytýž i zdařilostí. Owšem že tyto pokroky sprowázela bujnost mrawůw, swéwole a prostopášnost hojná; diwoká jednotliwcůw energie hledala swého ukojení často we wzdoře a w násilí, odboj proti práwu stáwal se úkazem téměř wšedním, a mocný wýbuch wášní saukromých nezřídka otřásal weškerau státní budowau. To alespoň neswědčí o nějaké snad wysílenosti, zakrsalosti a zmalátnělosti národu wůbec, nýbrž dokazuje raději, žeby jaré síly byly mohly působiti a nésti se i k obecnému wšech prospěchu, k moci a ke sláwě wlasti, kdyby jen muž maudrý a silný stál byl u wesla státního a uměl říditi je ke společnému cíli šlechetnému.

Digitized by Google

Wladislaw pohříchu nejméně hodil se k úloze ta- 1500
kowé. Dostalo se owšem i jemu, jako wšem mocnářům za jejich živobytí, chvalořečníkůw dosti, ježto neustáwali welebiti jeho lásku k míru, dobrotu a sprawedliwost; a nelze zapírati, že byl muž dosti rozúmný a wzdělaný, dobromyslný, sobectwím a wášněmi nezprzněný, obecného dobrého upřímně milowný. Ale ctnosti tyto, postačující ušlechtiti a zdobiti každého saukromníka, ba i konstitučního mocnáře našeho wěku, za jeho doby a w jeho postawení obrátily se až téměř i w chyby škodliwé. Přirozená prudkost náružiwostí lidských požadowala od panowníkůw především statečnosti osobní, pokud nedostáwalo se společnosti umělých oněch udidel, kterýchž teprw nowowěký stroj státní poskytuje w hojnosti; na středowěkém trůnu přílišná měkkost srdce a podajnost bywaly wšude holým neštěstím. Pohřešowán také w duchu Wladislawowě wšecken zápal, ba tuším i jemnost, pro idey ony, kterými šlechtí a welebí se život národůw. Nad to zdál se zapomínati příliš často, že panowničí moc a práwo nebyly osobním a naprostým jeho majetkem, s nímžby dle libosti nakládati, jej wětšiti neb menšiti mohl, ale že byly poklad od boha i od národu jemu swěřený, jejž we swé míře chowati a jehož užíwati měl jen k obecnému wšech dobrému. Hlawní ale při něm byla wada, že neuměl odolati řečem lichým a dotírawým, a že tajné denunciace míwaly wždy weliké u něho působení; čili, jak prawil Wilém z Pernšteina, že každý ho utrwal mluwením, že na škodu swau nic se nerozmýšlel, a že o swé dobré málo stál, ale „lžemi lotrowskými se krmiti“ dal.[1] Neuměje tedy počítati a hospodařiti,

1) Jiný pán český wyslowil tutéž myšlenku tak, že prý „zobal jako holub wše, co předeň se sypalo.“

Digitized by Google

1500 mařil lehkomyslně králowské swé důchody a ocitowal se wždy w peněžných nesnázích bez konce. Byl[t] owšem sobě powědom swé slabosti a jejího ode mnohých nadužíwání: ale nemaje ani té důwěry a lásky k nikomu, aby od jiného dal se zastupowati aneb wésti, ani sám w sobě odwahy dosti, aby ukrytým ošemetníkům postawil se upřímo na odpor, dáwal se často na cesty křiwolaké a užíwal tytýž prostředkůw, kterýchž ani sám schwalowati nemohl.[2] Když strany mocné a náružiwé hleděly jej wšemi prostředky získati každá pro sebe, rozkládajíce před ním žaloby a důwody swé, on w rozpacích nejednau prohlédal prý wíce k moci nežli ku práwu jejich a chowal se chytře dle toho;[3] nezřídka, wida pro sebe nezbytí, dáwal za prawdu saupeřům oběma, každému zwláště, o důslednost swau málo starostliw jsa. Při tom při wšem ujišťuje se, že nepřipauštěl snadno zármutku k srdci swému, ale bywal mysli weselé, i když dwořané naříkali až i na wšední při jeho stolu nedostatky. Pokud wědomo, neměl do sebe libostí a wášní zwláštních, ani u krásné pleti nehledal zábawy neb kochání; z lenosti nemohl sice winěn býti, ale ani činností newyznamenáwal se,

2) Princeps ipse moderatissimus justissimusque est: sed cogitur interdum magis ex aliorum sententia, quam sua, res agere, dumque unam injustitiae partem cavet, quod non infert injuriam, in alteram interdum metu seditionum labitur, quod ab his, a quibus potest, injuriam non propulsat, — tak psal o něm Bohuslaw z Lobkowic, jeho tehdáž dwořenín, w Budíně, 1 Aug. 1502. (Epistol. lib. II, 95.)

3) Radslaw Beřkowský z Šebířowa, r. 1512 králůw sekretář, psal (ddo. w Budíně, 27 Nov. 1512) panu Petrowi z Rosenberka o králi swém, mimo jiné důwěrné řeči, tato slowa: „Já — poněkud se pána swého powahy lekám; neb JMti jest ten obyčej, kterúž stranu silnější widí, že s tau drží.“ (Orig. w archivu Třebonském.)

Digitized by Google

ačkoli obyčej míwal starati se i o wšeliké maličkosti 1500
při swých poddaných; jen w honbě libowal sobě poněkud, za příkladem otce swého. Slowem, Wladislaw byl lepším člowěkem nežli panownikem, a nehodil se na místa, na kteráž líbilo se osudu postawiti jeho. Kdokoli pováží, jak ráznými a mohutnými muži obklopen byl na trůnech swých, jak wysoce wynikali větší část rádcůw jeho rozumem i zkušeností, chytrostí řeči, pewností wůle a neskrocenosti wášní, porozumí hned, kterak Wladislaw nemohl býti nežli pauhým nástrojem a takořka míčem w rukau jejich, a kterak nekonečné ode stran i osob pletichy musely se státi, ne-li jediným, aspoň předním hýbadlem dějin českých.

Čím později dowršilo se mezi slowanskými národy, po dlauhowěkém odporu, konečné wítězstwí zásady římského i německého práwa o rozdílu mezi plemeny a třídami podmanitelskými a podmaněnými, tím kwapnějším a úsilnějším stalo se posléze wšeobecné její prowedení. Duch a směr časowý byl té doby prawý opak toho, k čemu směřuje se za našeho wěku. Jako naše století pracuje o zrušení wšech stawowských rozdílůw a wýsad, o uwedení a uskutečnění rowného wšech práwa čili o rownost před zákonem: tak naopak wěk Wladislawůw snažil se o větší a větší různění a rozdrobení stawůw i o zostření rozdílůw a práw jejich. Jako nákažliwý záwrat zmocnilo se bylo wšech myslí bažení po přednosti jedněch před druhými, ne tak co do hodnosti, oswícenosti a spůsobilosti ducha, ba i méně co do skutečného požíwání moci a práwa we společenstwu, nežli co do pauhých obřadůw, odznakůw a titulůw; pretense w tom ohledu, které wěk náš pokládal by až za směšné, staly se wěcí nad míru wážnau a oprawdowau, o kterauž i krwí zasazowáno se.

Digitized by Google

1500 Ačkoli pak wliw ducha národůw západních nepřestáwal byl působiti w Čechách od wěkůw, pokud historie stačí, předce národ Český teprw této doby, smíli se tak říci, zezápadnil (zoccidentalisowal) se auplně, čili stotožnil se s duchem a smýšlením národůw západních, neslowanských; a jakoby litowal obmeškání swého, nastupowal na proměnu tu tím horliwěji. Hlawní a základní přitom úloha, uwedení weliké spausty lidu selského w dědičnau služebnost a porobu, již se byla podařila konečně; odpor proti němu, jakkoli hojný a zaufalý, ale wždy jen různý a nespojený, dokázal se býti málomocným. Národ český záležel již, aneb předce záležeti měl, ze samých pánůw na jedné, z poddaných a parobkůw na druhé straně. Záwadu jedinau činil w tom ještě staw městský, wzrostlý sice od dáwna pod štítem téhož římského a německého práwa, ale během posledního století již auplně znárodnělý; wšak i w něm již pozorowati bylo ducha wíce kastowého, tudíž feudalního, nežli demokratického.

W popředí tedy wšech záležitostí jak weřejných tak i saukromých stály nyní rozepře mezi stawy šlechtickými a stawem městským, ježto w běhu roku 1500, wydáním na swětlo tak řečeného Wladislawowa zřízení zemského, nabyly určitější twárnosti a nowého žiwota. Staw panský a rytířský w zákonníku tomto wyložili byli podrobně, kterak rozuměli práwu a sprawedlnosti w zemi české; owšem že jdauce za směrem wěku swého, hleděli, pokud možná bylo, utajiti, obmeziti aneb i dokonce zrušiti práwa stawu městského. Hlawní jejich zásada byla, že jen šlechticowé a zemané byli lidé swobodní, jiné obywatelstwa třídy wšecky že určeny byly ke služebnosti, aniž požíwaly práwa přirozeného, ale jen z milosti jim uděleného. Dle smyslu

Digitized by Google

pánůw českých této doby obywatelé měst královských byli právě tak poddaní a parobci králowi, jako w městech a městečkách panských sausedé wšickni stali se byli poddaní a parobci jejich. Dle toho byl tedy král ne tak pánem, jako raději náčelníkem šlechticůw, jen primus inter pares, a mohl i měl nakládati s poddanými swými nejinak, nežli činíwali oni; wyslowenoť nejednau, že privilegia starých králůw Českých, dáwaná stawu městskému, bylali kde na ujmu swobody šlechticůw, neměla právní platnosti. Prowedenali myšlenka tato skutkem, muselo konečně nastati w zemi české totéž, co spatřowati bylo již od dáwna w říši německé: decentralisace powšechná, rozdrobení jednotné moci státní w nesčíslné množstwí mocností tu wětších, tu menších, ale mezi sebau neodwislých a rownoprávných, čili jedním slowem proměna státu w pauhé saustáti; král český měl státi se pánům a wládykám českým asi tím, čím již stal se byl císař naproti knížatům německým. Proto jak odpor stawu městského, tak i půtky o to powstalé, měly oprawdowau důležitost do sebe, a to ještě wětší, nežli wrstewcům samým míti se zdály. Škoda, přeškoda, že o zajímawých jejich fasech a podrobnostech nepozůstaly potomstwu téměř nižádné paměti sauwislé a určité; nemáme před rukama než roztraušené tu i tam jednotliwé zápisky o prošlých mezi stranami domluwách a důtkách, aneb i o usnešeních a swoleních, kteráž udála se čas po čase a zachowala se jen náhodau, takže o běhu wěcí wždy jen poněkud sauditi lze; neznámeť ani osob ze jmena, které wedly w záležitostech těchto přední slowo se strany obojí. Protož i celé naše o nich wyprawowání nemůže býti nežli kusé a zlomkowité toliko. 1500

Mezi listy městského archiwu Kutnohorského na-

Digitized by Google

1600 lezli sme zápis důležitý, bohužel necelý a nedatowaný, kterýž ale právě z této doby, hned po wyjití zřízení zemského, pocházeti se zdá: jest to „jednostejné, prawé wěrné upřímné a křesťanské spolu spojení“ wšech královských měst země České w politickau jednotu. Města kladau se tu jmeny swými w následujícím pořádku: města Pražská staré i nowé, Hory Kutny, Hradec králowé, Žatec, Plzeň, Litoměřice, Kauřím, Budějowice, Launy, Klatowy, Chrudím, Tábor, Čáslaw, Nimburk, Stříbro, Domažlice, Sušice, Mýto wysoké, Most, Kadaň, Ústí na Labi, Jaroměř, Dwůr, Písek, Wodňany, Brod český, Kolín nowý, Mělník, Slané, Beraun a Polička, we wšem 32 obcí.[4] Tyto wšecky obce, ohradiwše se prwé co nejslawněji, že zápisem a záwazkem swým nic jednati nemínily proti králi pánu swému milostiwému, jemužto wšechnu wěrnost a poddanost zachowati že mají a chtějí, zawázaly se, že „kdožkoli jiný z lidí smrtelných chtěl a smělby co začínati proti nás wšech měst aneb jednoho z nás kteréhokoli swobodám, prawům, řádům starodáwním a zwyklým obyčejům, aneb

4) Kronika města Launského, sepsaná okolo r. 1600 Pawlem Mikšowicem, wyprawuje: „Léta 1490 král Wladislaw, jeda do Uher, ustanowil pořádek měst českých tento: a) prawá strana: Staré město Pražské, nowé město, Litoměřice, Žatec, Launy, Klatowy, Slané, Beraun, Domažlice, Stříbro, Budějowice, Plzeň; w záwírku Tábor a Písek. b) Lewá strana: Hradec králowé, Chrudím, Jaroměř, Dwůr, Polička, Nimburk, Kauřím, Mělník, Brod, Čáslaw, Austí; w záwírce Wodňany, Most, Sušice.“ (MS.) Zde tedy wypuštěny Hory Kutny, Mýto Wysoké, Kadaň a Kolín, z příčin nám neznámých Jiná města, dříwe nebo později králowská, byla té doby w držení panském: Mladá Boleslaw paní Johanky z Krajku, Bydžow pánůw z Wartenberka, Německý Brod rytířůw Trčkůw, Loket pánůw Šlikůw oc. Rokycany r. 1498 byly se od pánůw ze Šwamberka wyplatily k ruce králowě, ale nepočítány ještě za králowské.

Digitized by Google

utiskati nás kterakkoli swéwolně, aneb potahowati k ně- 1500
čemu neobyčejnému, že nemáme sebe w tom zůstati ani kterak toho lehčiti, ale máme sobě w tom wšickni jedni druhým radni a pomocni býti, od sebe se neroztrhujíce, nikoho neopauštějíce, ani statkůw, ani hrdel swých w tom nelitujíce; a tomu na překážku nemá nám býti ani wíra, ani jiná kterákoli wěc. A jestliżeby kdy ta potřeba přišla, żebychom sebrati měli wojsko a wydati po jistém počtu lidí z měst, wyjímáme w tom jediné pány Horníky, kteříž od starodáwna mají ta práwa, że na wojny nemají lidem żádným pomoci činiti, jehożto na Horách wżdy množstwí jest potřebí, aby dolowé a hory, k weliké nám i wší koruně škodě, zapuštěny nebyly: ale jinak nás nikterak opauštěti nemají, nýbrż při nás a s námi státi, jako předkowé jejich, a kdyby pán bůh krále JMti neuchowal smrti, mají s městem swým neuchylowati se k żádnému jinému, nežli k nám, a my jich zase w ničem opauštěti nemáme. Také slibujem sobě pod záwazkem cti a wíry, że żádný měštěnín nemá měštěnína poháněti před saud ani zemský ani komorní, leč jediné z dědin swobodných, z lidí zběhlých a čeledi zběhlé; pakliby který pohnal, że mu se máme z města rozkázati wyprodati, a do jiného města přijat býti nemá. I to slibujem sobě, bylliby kdokoli z nás a u nás od kohokoli poháněn z něčeho jiného, że k takowému půhonu żádný nemá státi: a cożbykoli pro takowé nestání mělo naň přijíti, w tom jej wšickni zastati a opatřiti máme. W tom wšak zjewně wymiňujeme ty půhony, kteříż jsau toto naše společné spojení předešli.“ Ostatek zápisu toho nezachowal se.

Hned tedy na prwním sněmu, který po wyjití dotčeného zřízení zemského králem swolán byl na hrad

Digitized by Google

1500 Pražský ke dni sw. Jeronyma (30 září,) stawowé octli
30 Sept. se w bauřliwých mezi sebau hádkách a půtkách. Když poprwé kniha tištěná čtena byla weřejně co swolení a zřízení zemské, protestowala města jednohlasně a důtkliwě, že ona toho za zemské zřízení neuznáwají a nepřijímají, aniž jím zprawowati se budau: neb že tam položeno mnoho k ujmě cti a práw stawu městského, a wynecháno, cožby bylo jeho dobrého; města, jsauce také jeden aud a staw „swobodný a powýšený“ w králowstwí Českém, že nebyla powolána k jeho wyhledáwaní, ani k oprawowání a swolowání; protož mělo liby to skutečně slauti a býti swolením a právem zemským, ať prý bude třetí staw a hlas k němu také wolně a prostranně připuštěn, „ať co nám náleží a stawu našemu, také se wpíše, a co nám, našim právům a swobodám škodí, ať se naprawí; pakli to býti nemůže, budiž zapsáno dskami zemskými památními, že pod ta práwa sami jen páni a rytířstwo slušejí, a města nic.“ Ohlásila spolu na sněmu tomto města weřejně, že napotom nebudau stáwati ku půhonům saudu zemského, kromě pokud se týkati budau dědin swobodných a čeledi i lidí zběhlých, jakož se již dříwe byla swolila.

Král po páně Petrowě z Rosenberka wzdání se auřadu heitmanského neměl při wládě zemské w Čechách nižádného zwláštního zástupce osoby swé; pan z Rosenberka bylby sice pod jistými wýminkami rád přijal opět auřad ten na sebe, ale když o tom wyjednáwáno, prohlásila se wětšina pánůw proti němu a proti potřebě králowského heitmana w zemi wůbec, zwláště poněwadž saud komorní již opatřen byl panem Wilémem z Pernšteina, nejwyšším hofmistrem zemským, co předsedajícím na místě králowě. Stawowé pansky a rytířsky za příčinau toho, co potkalo je na sněmu

Digitized by Google

sw. Jeronyma od měst, obrátili se ku králi upřímo, a 1500
to více s důtkau nežli s žalobau; wylíčiwše obšírněji „řeči úštipné a lehkomyslné“ stawu městského, jež pokládali sobě za zlehčení a za urážku, žádali od něho, aby jim to „swým sprawedliwým saudem na swých poddaných a poplatnících“ naprawiti ráčil.[5]

Král žádostí takowau dal se pohnauti k wydání na wšecka města swá w Čechách psaní welmi nemilostiwého. Domlauwal jim přísně za příčinau řečí na posledním sněmu wedených, žeby wytrhowali se ze swolení a zřízení celého králowstwí a rušili slib daný u přítomnosti jeho: nejen podnikati práwo, ale i dopomáhati jemu proti wšem odpůrcům. Jestliže cítili se w čem obtíženy býti mimo práwo a zřízení zemské, že měli prwé naň to wznésti a čekati oprawy od něho. Přikazowal jim stáwati k saudu, jináče žeby musel stanému práwu na ně pomocen býti a trestati je jakožto ty, kteříž zapomínali se nad swými ctmi a přísahami, nad bohem i nad králem pánem swým dědičným. Dokládal, žeby takowé počínání a zasazowání se nebylo z nich ze wšech, ale jen z některých wšetečných mezi nimi, kteréž potrestati hrozil tak, aby jimi káli se nejen domácí, ale i lidé w zemích okolních. Naposledy poručel, aby ke dni 6 ledna 1501 wyslali ze sebe lidi hodné do Prahy k jednání s pány a rytíři, pro zachowání dobré lásky, pokoje a swornosti o to, z čehožby měli poháněni býti.

Odpowěděla na to města psaním obšírným, daným 1501
ze společného usnešení w Praze dne 12 ledna 1501. $\frac{12}{\text{Jan.}}$
Líčilo se w něm, kterak k ujmě a ke škodě jejich wy-

5) Rkp. křižownický w Praze sign. D. 67. Rkp. archivu staroměstského, dříwe nowoměstského tamtéž, l. 127 sl. Psaní w archivu Třebonském oc.

Digitized by Google

1501 mýšlí prý a přičiňují se den ode dne wěci nowé; a jakož my, pro swau wlídnost, powolnost a mlčeliwé snášení, od stawůw panského a rytířského již ze wšech téměř živností a obchodůw swých městských wywedeni jsme, tak také i práwa naše a zwláštnosti, kterýmiž obdarowáni jsme od dáwných králůw českých, ztenčují se nám a zničují napořád; z kterýchžto kdybychom tak naprosto wyzuti se dali, nejen nezasluhowali bychom titulu „maudrých a opatrných“ nám wůbec dáwaného, ale nedokázalibychom ani wděčnosti za obdržená od králůw a pánůw swých dobrodiní. Ku pánům a rytířům na posledním sněmu že mluweno jest z jednostejného wšech úmyslu a z jedné wůle, ne swéwolně ani wšetečně, ale z weliké potřeby wážně, se wší počestností a slušnau ohradau, ne aby stal se práwu jakýkoli sebe menší úraz, aniž aby se zpěčowali proti tomu, co kdy swolili, slíbili aneb k čemu kterakkoli se zawázali. Práwě proto, aby nestala se saudu zemskému žádná lehkost a žádný úraz, že museli opowěděti se w úmyslu swém a žádati, aby na ně půhonůw jiných, kromě z dědin swobodných, z čeledi a z lidí zběhlých, wydáwáno nebylo. Páni a rytíři že dopauštějí poháněti je před sebe i ze rčení, ze swěření jakéhokoli, z dluhůw, ze kšaftůw, z nedržení smluw, ze swád a jiných při městských; ba i z nejmenších wěcí, kterýchž ani města sama nesaudíwají na radnicích, ale ponecháwají k rozsauzení richtářům swým, (jakožto z koně, z lože, z dluhu 70 gr. miš. atp.) že již měšťané poháněni byli před saud pansky a rytířský. Tak lehkými wěcmi že nechtěli wždy zaměstnáwati krále pána swého, znajíce jej zaneprázdněna býti welikými starostmi a potřebami netoliko poddaných swých, ale weškerého křesťanstwa; že mluwili o to tam, kde k tomu bylo místo, na sně-

Digitized by Google

mích zemských. Mezi sebau že neznají nikoho, kdoby 1501
chtěl přimlauwati se k něčemu, z čehožby měla jíti zemi české nějaká nečest aneb škoda; každý že powinen jest, ale ne každý umí, přimlauwati se k obecnému dobrému: a kdyby ten, kdo umí, měl obáwati se za to nemilosti u krále, kdo pak ještě smělby choditi na sněmy a ujímati se slowa? Aby král ráčil rozpomenauti se, jak časté již k němu šly žaloby, o jichžto neprawdě a křiwdě později sám že přeswědčiti se ráčil. Oni že nepřestáwají daufati, že král a pán jejich milostiwý nechce jejich lehkosti ani záhuby, ale že ráčí raději býti rozmnožitelem a obhájcem práw jejich, jakowým na počátku kralowání býti se zawázal. Posléze o sjezdu, kterýž býti měl o hodu božího křtění (6 ledna) prawě 6 Jan.
minulém, oznamují králi, že města, neobmeškawše napomenutí Jeho Milosti, wyslala ze sebe muže hodné k tomu rownání, ježto rádi chtěli sme jednati o tu wěc s pány a s rytířstwem, kterýchžto přewelmi malý počet byl se sešel: ale oba ti stawowé, wždy na swém stojíce, k nižádnému s námi jednání přistaupiti nechtěli; a my také od obcí swých jen to sobě poručeno majíce, oč Waše Král. Milost nám ten sjezd uložiti ráčila, také s nimi o nic jiného nejednali sme, ale museli sme rozjeti se rúzno. Protož konečně žádali krále prosbau pokornau co nejsnažněji, aby o nich nepřipauštěl k sobě zpráw neprawých, i aby ráčil psáti pánům a rytířstwu do zemského i do komorního saudu, aby oni neobtěžowali měst dotčenými půhony lehkými mimo zřízení a swolení zemské, dokudž Waše Král. Milost mezi nimi a námi té wěci nerozezná sprawedliwě. [6]

6) Celé obšírné to psaní čte se w rkp. archivu města Pražského, někdy nowoměstského, l. 127 sl.

Digitized by Google

1501 Co takto města twrdila i pewnila se sama w sobě, nezůstali také páni a rytířstwo nečinnými. Již na témž sněmu o sw. Jeronymu zwolili ze sebe kommissi zwláštní ku prohlédnutí a registrowání wšech na Karlšteině chowaných zápisůw a privilegií zemských. Byli w ní páni Wilém z Pernšteina nejw. hofmistr, Půta Swihowský z Risenberka nejw. sudí, Jan z Šelnberka nejw. kancléř, Albrecht z Kolowrat hofmistr dworu královského, Bohuslaw Hasišteinský z Lobkowic a Viktorin Křinecký z Ronowa, rytíři pak Albrecht Rendl z Aušawy král. prokurator, Zdeněk Malowec na Winterberce a Jan z Dubče na Průhonicích; wše osoby, jakož widěti, tehdáž dospělostí w literním umění mezi stawy nad jiné wynikající. Ti s wolí královau již 9 prosince 1500 dali byli s Karlšteina do Prahy přiwezti wšecky tam při jiných klenotech zemských chowané listiny, kteréžto pak od učeného Matauše z Chlumčan zregistrowány a s většího dílu také od několikera písařůw přepsány jsau.[7] Příčina wšak tohoto neobyčejně pilného skaumání wšech zápisůw a práw zemských nezakládala se jediné, ba tuším ani hlawně, na potřebě důkladné polemiky proti městům: prohlédáno zajisté při něm nejwíce k hojným panstwím a zámkům jak w zemích připojených, tak i zwláště w říši Německé, ježto manstwím náleželi ku koruně České, aby práwa této promlčena nebyla; sauwěké pak události učí nás, že myšlenka, wymoci si u krále propůjčky na takowá panstwí, ba i na celá knížetstwí za hranicemi, nebyla u předních pánůw českých nic neobyčejného.

7) Práce Mataušowa z Chlumčan zachowala se celá w několika rukopisech sauwěkých. O wěci té dal také jeden z písařůw, Bernhart von Tunsling, Albrechtowi knížeti Baworskému zprawu (*ddo.* 14 Febr. 1501. *Orig.* w král. archivu Bawor.)

Digitized by Google

Co do sporu stawowského král Wladislaw dne 29 ledna, dříwe nežli jej došlo bylo psaní stawu městského nahoře wyložené, psal byl městům zase následující slowa: „Není wás tajno, kterak to zjednání obecné a králowstwí Českému welmi užitečné w Prešpurce (1499) při nás ode wšech stawůw toho králowstwí s powolením naším zawříno a dokonáno jest; kdež pak hned potom při suchých dnech postních (11 března 1500) na hradě Pražském na obecném sněmě to čteno a wáženo, i dále nad to, což jest wíce potřebného bylo, přičiněno a dokonáno jest.[8] Protož ta jest wůle naše konečná, aby to tak nepohnutě držáno a zachowáno bylo. Ale poněwadž nás nyní dochází, že se některým zdá, žeby někteří z těch kusůw potřebni byli k naprawení: i nechtíce my, by co w tom na omylu mělo postaweno býti, pokládáme sněm obecní w pátek na suché dni nejprw příští (5 března) na hradě Pražském, i přikazujeme wám, abyšte ten sněm o dnech trhowých podlé obyčeje prowolati rozkázali, tak aby naň chudí i bohatí jeli; též také abyšte i wy k tomu času jisté z sebe osoby wyberauce wyslali. A tu aby se potom z jednostejné wůle toho pilně powážilo, jestli co potřebí naprawiti, aby se naprawilo a konečně stwrdilo: neb tomu naprosto nechceme, aby o takowau wěc wíce sněmowáno bylo, a lidé k nákladům bezpotřebným aby přicházeli. A kdožby pak koli na ten sněm z kteréhokoli stawu osobně nepřijel, chceme tomu podlé obecného swolení, aby ti kdož se sjedau předse jednali a moc dokonati i zawříti měli. Pak zanedbáli kdo při-

1501 29 Jan.

5 Mart.

8) Jaké wšak proměny se při tom staly na sněmu 11 Mart. 1500 k ujmě práw a swobod stawu městského, wyložili sme již we knize předešlé na str. 419—422. Srown. také Zřízení zemské §. 235.

Digitized by Google

1501 jeti, a bez něho se dokoná, nebude moci z toho žádnému winy dáti nežli sám sobě. Což se pak ještě dále tu na tom sněmu obecného a potřebného jednati míti bude, to wám oznámíme po radách a poslích těch, kteréž mezi wás na ten sněm wyprawíme.“ Ze slow těchto, bezpochyby nápodobně také stawům panskému a rytířskému psaných, patrně widěti jest, kterak Wladislaw, předpokládaje, že spor ten mezi stawy mohl urownán býti několika oprawami na nejprw příštím sněmu, neměl ještě ani tušení o hlubokém jeho wýznamu a o nesnázech, které w cestu se stawily konečnému jeho uklizení. Když pak nezadlauho potom obdržel dotčené psaní od měst, odpověděl na ně dne
2 Febr. 2 února, že dle zdání jeho města mohla i měla na sněmu S. Jeronyma powěditi potřeby swé „slowy jinými a ne tak urážliwými prawu, i také pánům a rytířstwu,“ nebo zlehčení práwa zemského pod jakaukoli formau že musí bráněno býti wší mocí. Poslům swým k nowému nyní sněmu (5 března), Janowi z Šelnberka i Albrechtowi z Kolowrat, že kázal na místě swém prostředkowati mezi stawy, a oznámil jim některé prostředky sám, jichžby užiti měli dle zdání jeho; i daufá, že města se w tom powolně míti budau. „Pakliby to těmi prostředky srownati se nemohlo z kterékoli příčiny, tehdy ta wěc aby w dobré míře stála, jakž jest dakami zapsána, až do našeho dalšího mezi wámi obojími rozsauzení.“ [9]

5 Mart. Sněm wšak ten 5 března nesešel se dosti walně, nebyw prý dostatečně rozhlášen; protož odbyty na něm jen některé menší potřeby, a král rozepsal nowý sněm

9) Psaní královo *ddo.* 29 Jan. 1501 w archivu Kutnohorském, *ddo.* 2 Febr. w rkp. městského archivu Pražského již dotčeném.

Digitized by Google

na hrad Pražský ke dni 20 dubna. Pokud nám wědomo, swolili páni a rytířstwo na prwním sněmu dne 13 března, i dali to zapsati dskami památnými, aby dědiny swobodné měšťanům Kutnohorským kladeny byly napotom do desk zemských, jako Pražanům, bez relací, t. j. beze zwláštního k tomu královského powolení; naproti wšak té koncessí, učiněné aspoň Horníkům, stálo ustanowení o komorním saudu, že jen páni a rytíři, pohnáni budauce ke swědčení, mohli to učiniti písemně na čest a na wíru, jiní lidé ale wšickni že měli swědčiti osobně, jako při saudu zemském. Na druhém sněmu dne 27 dubna staw panský, s wědomím a swolením stawu rytířského, ustanowil mezi sebau řád o přednosti rodůw panských starožitných před nowými, a doložil, že napotom „žádného za pána přijíti nemáme, lečby staw swůj wládyčí do čtwrtého kolena prowedl před námi, a wedle toho zachowalost cti bez poskwrny.“ Weliká wšak rozepře s městy nedala se ani na pozdějších sněmích nižádným spůsobem urownati, a král již 4 července přikazowal městům, aby na hotowě měla wšecky písemné důkazy a průwody práwa swého, an přijda do země přičiniti se chtěl co nejdříwe buď o přátelské jejich s pány a s rytíři porownání, aneb budeli to nemožné, o ukončení sporůw sprawedliwým rozsudkem. [10]

1501 13 Mart. 27 Apr. 4 Jul.

Jiné to byly starosti, které té doby popředně zaměstnáwaly mysl královu: chystalť se opowěditi Turkům válku. Jakkoli panující sultan Bajazet II méně byl bojowný, nežli předkowé a potomci jeho, a rád

10) Psaní Wiléma z Pernšteina stawům kraje Kauřimského o saudu komorním *ddo.* 19 Mart. 1501 w rkp. bibliot. Fürstenberské. Uzawření o rodech 27 Apr. w rkp. Talmb. l. 215 a w archivu Třebonském. Psaní král. 4 Jul. w arch. Kutnohorském.

Digitized by Google

1501 chtěl pokoji se wšemi mocnostmi křesťanskými, nebylo wšak lze uchowati se válek a krweprolití, jak pro nekázeň obywatelstwa pohraničného strany obojí, tak i pro diwné spletky mezi křesťanskými mocnáři samými. Zwláště pád pewného města Lepanto na zátoce Korintské (r. 1499) a města Modonu (1500) dal papeži Alexandrowi VI příčinu wolati opět celé křesťanstwo do boje: i horlilo se pro tureckau wálku wšude, ale skutečné oprawdowosti málo bylo widěti; slaužilať ona za zástěru, jedněm pro wybírání nowých daní a subsidií, druhým ku prowedení jiných úmyslůw bližších. Král Fransky Ludwík XII uzawřel a obnowil skrze posly swé w Budíně 14 čerwence 1500 staré přátelské smlauwy mezi králowstwími Franským, Uherským, Českým a Polským, ačkoli papež i Benátčané wšelijak to zmařiti byli usilowali; smlauwa ta zněla hlawně proti Turkům, ale směřowala téměř neukrytě proti císaři Maximilianowi I a říši Německé.[11] Když pak uzawřena byla smlauwa i mezi Ludwíkem XII a Benátčany, Alexander VI zamyslil se do plánůw welikých: chtělť wýprawě trojí proti Turkům, po zemi jedné pod Wladislawem, druhé pod Maximilianem, třetí po wodě pod králi Franským a Hišpanským a pod Benátčany; ke třetí slibowal přidati se osobně sám, i s kardinaly, budeli jen král Fransky také osobně w ní přítomen. Hlawní podstata wálky, jakož uznáwal, byla při Wladislawowi: protož 18 listopadu 1500 wyprawil k němu kardinala Petra Rheginského, nabízeje mu, kromě užitkůw z tehdejšího jubileum a z kruciaty w zemích jeho prohlá-

11) Smlauwa dne 14 Jul. 1500 tištěna jest u Dumonta, Dogiela i Katony; o brojení papeže a Benátčanůw proti ní kancléř Jan z Šelnberka dáwal Petrowi z Rosenberka správu. (Arch. Třebon.)

Digitized by Google

šené, na tři léta subsidií ze swé wlastní komory po 1501
40.000, od Benátčanůw pak po 100.000 dukátůw. Wladislaw oswědčowal ochotnost swau, ale požadowal předewším garantie dwojí, nejprw o skutečném placení těch subsidií, protože dosawadné sliby zůstáwaly prý wždy jen sliby, a pak o setrwání jeho spojenců, aby počna boj, od nich potom nebyl opuštěn.[12] Dle toho již jasné bude, co král Wladislaw, pokládaje sněm nowý, psal stawům Českým dne 10 března 1501 w tato 10 Mart.
slowa: „Mnohá máme napomínaní od otce swatého papeže i od některých králůw křesťanských, abychom válku proti Turku wyzdwihli, že oni nás také opustiti nemíní, pokud jich stáwá. Pak ačkoliwěk my k tomu jsme dosti náchylni, abychom takowau válku s pomocí boží na se wzali pro obecné dobré wšeho křesťanstwa, ale proto nechtěli sme toho dokonce zawříti, lečbychom prwé w tom radu waši slyšeli, a také jiných poddaných našich, kteříž přísluší ku koruně České. A z té příčiny byli sme umínili do Olomúce sjeti, a tu sme také byli položili rok na kwětnau neděli (4 dubna), 4 Apr.
abyste se k nám byli sjeli, wyberauc z sebe, cožby mohl největší počet býti, s plnau mocí. I srozuměli sme tomu, že ten minulý sněm nebyl tak potřebně rozhlášen, jakožby na to slušelo, a tudy že sau se mnozí nesjeli. A protož pokládáme sněm jiný“ oc. „A na tom sněmě má se také jednati o cizozemce, o poprawce po krajích, o minci i o mnohé jiné potřeby, kteréž sau se na tomto minulém sněmě nedokonaly“ oc. Bylo potom w běhu léta i wíce sněmůw rozepsáno, o kterýchž nemáme žádné podrobné známosti, a král slibo-

12) Aug. Theiner histor. monum. Hung. II, 547—552. *it.* monum. Poloniae, II, 269—276.

Digitized by Google

1501 wal přijeti do Čech, nejprw k S. Jakubu (25 červenci),
25 Jul. 30 Nov. potom k S. Ondřeji (30 listop.) zase, což ale když obé nestalo se, wěci wšecky zůstaly w tom roce newyřízeny. [13]

Hlawní příčina odkladůw takowých byla bez pochyby náhlá smrt krále Polského Jana Albrechta, ježto
17 Jun. udála se 17 června. Král Wladislaw měl mnoho činiti s wolebnými agitacemi w Polště, kdežto utwořily se tudíž tři strany: jedna chtěla powýšiti na trůn nejmladšího jeho bratra Sigmunda, druhá Alexandra welikého knížete Litewského, třetí jeho Wladislawa samého. Tento wšak, jako před dewíti léty, dal se opět wésti netoliko přáním swé posawad žijící matky, Alžběty Rakauské, nýbrž ještě wíce swau neodwahau k úlohám welikým a těžkým, a přimlauwal se u Polákůw sám za bratra swého Alexandra, hlawně proto prý, aby knížetstwí Litewské zase s korunau Polskau spojeno bylo. Protož také Alexander skutečně wolen a dne
12 Dec. 12 prosince korunowán byl. K uspokojení pak a k zaopatření nejmladšího a nejmilejšího bratra swého Sigmunda, když na sněmu Prešpurském r. 1499 nemohl byl učiniti jej markrabím Morawským, se swolením stawůw Českých propůjčil mu byl 27 listopadu 1499 knížetstwí Hlohowského se wšemi jeho příslušnostmi; nyní pak přidal mu, zápisem w Budíně daným dne
8 Dec. 8 prosince, i knížetstwí swé Opawské, jehož dosáhl byl od Jana Korwina smluwau a směnau za statky jiné w Uhřích odaumrtím naň připadlé. Při propůjčowání obau těch knížetstwí byl ten rozdíl, že při prwním, obklíčen byw ještě pány českými, činil je, ač trochu

13) Král. psaní *ddo.* 10 Mart. a 4 Jul. 1501 w archivu Kutnohorském.

Digitized by Google

zatměle, z české swé moci králowské, Opawsko pak 1501
zapisowal již wýslownĕ co král Uherský, na smlauwy
někdy Olomaucké se odwoláwaje, wymínil wšak sobĕ
knížetstwí to zase, kdyby časem swým Sigmund do-
sednauti měl na trůn Polský. [14] Jan Korvin, nyní bán
Charwatský a Slowenský, podržel nicméně titul knížete
Opawského až do smrti swé († 1504). Dřiwější kníže
Opawský Viktorin, syn krále Jiřího, umřel byl ne-
slawně již 30 srpna 1500 na zámku Těšinském u kní-
žete Kazimíra zetě swého. O synu Viktorinowu, kní-
žeti Bartoloměji, nastane nám časem swým wyprawo-
wati obšírněji.

Že i ostatní knížata Minsterberští, Albrecht, Jiří
a Karel, synowé knížete Jindřicha 24 čerwna 1498
zemřelého, přinuceni byli pro weliké dluhy po swém
otci zděděné wyprodati se konečně w běhu tohoto léta
cele z králowstwí Českého, to jim od horliwějších pod-
obojích přičítáno co pomsta boží za jejich zpronewĕření
se kalichu. Nejprw podáwali hrabstwí swé Kladské
ku koupi králi Wladislawowi, kterýž ale odpowĕděl
20 ledna, že „maje před sebau některé weliké a zna- 20
menité wĕci, ku kterýmžto potřebowati bude sum zna- Jan.
menitých," nemohl s nimi w trh jíti. Potom nabízeli
téhož několika pánům w králowstwí Českém, kteříž
ale „hledíce swého zisku a znajíce knížata býti po-
třebné," chtĕli prý je příliš utisknauti, až konečně u-
mluwili se s rakauským pánem Jindřichem ze Štetten-
berka, starodáwného rodu pánůw Prušenkůw (Prosin-
kůw). Pán tento, bratr mladší Sigmunda, někdy mar-
šálka cís. Fridrichowa, již r. 1483 pojal byl k man-

14) Zápis král. na Hlohow (*ddo.* w Přešpurku 27 Nov. 1499) w gubern. archivu w Praze; na Opawu (*ddo.* w Budíně 8 Dec, 1501) in Dogiel cod. dipl. Polon. I, 2, p. 546. Katona XVIII, 304.

Digitized by Google

1501 želstwí Alžbětu, dceru někdy pana Jana z Rosenberka; a r. 1490 byl také, po Wáclawowi Wlčkowi z Čenowa, w držení hradu Helfenburka, později pak i hradu Risenberka w Čechách, ale od stawůw nebyl ještě na sněmu přijat za obywatele: a protož páni a saudcowé
2 Jun. zemští, poslawše knížatům 2 čerwna pod pečetí zemskau wýpis z desk o pokutách ustanowených na prodání statkůw cizozemcům, žádali přísně, aby mu Kladska postupowáno nebylo. Knížata odpowěděli z Frankšteina
13 Jul. dne 13 čerwence, že po dlauhém wyjednáwání teprw potom uzawřeli trh, když již nejstarší páně Jindřichůw syn Oldřich, učiniw osobně k ruce krále Wladislawa přísahu a powinnost, přijat byl od něho za poddaného a pána českého, o čemž prý pamět i do desk zemských zapsána byla. Konečná smlauwa trhowá mezi nimi
16 Aug. stala se wšak na Kladsku teprw dne 16 srpna 1501. I ač tím ještě newšecky nesnáze odstraněny byly, a pan Petr z Rosenberka ještě r. 1502 zprawowal hrabstwí Kladské k ruce ujce swého, ono wšak konečně ještě r. 1502 wloženo panu Oldřichowi, nejprw spolu s Helfenburkem i Risenberkem, do desk zemských co dědictwí zpupné, potom pak 18 března propůjčeno mu co manstwí ušlechtilé. Páni Prušenkowé od té doby jmenowali se hrabata z Hardeku a z Machlandu. [15]

1502 Weliká právní rozepře mezi stawy nabývala tím wíce živosti a rozsahu, čím déle meškal Wladislaw přijeti do Čech k urownání jejímu. Obě strany, šlechtická i městská, připrawowaly se již dáwno ku processu rozhodnému; i ačkoli nelze nám udati wšech

15) Psaní 20 Jan. a 13 Jul. 1501 w archivu Kutnohorském, 17 Sept. 1502 w arch. Třebonském. Listiny *ddo.* 1502, 16 Febr. a 11 Mart. w korunním archivu Českém, 18 Mart. w c. kr. tajném archivu.

Digitized by Google

jejich přípraw u podrobnosti, skutek sám wšak jest na 1502
jewě, že scházejíce se ku poradám, pohřižowaly se do
starožitností českého práwa i hledaly úsilně ku pro-
spěchu swému potřebný pro saudce material, ba že či-
lejší hlawy také saukromí podnikaly studia o té wěci.
Staw pansky a rytířský měli při tom tu wýhodu pro
sebe, že hlawní sklad a zdroj, tudíž prawé palladium
práwa českého, desky zemské, nacházely se wýhradně
w rukau jejich, a že ani při zemském archivu, chowa-
ném na Karlštejně, neměla města nižádného zástupce:
a předce jen ten, kdo auplně znal se w obau těch skla-
dištích starého práwa, mohl wésti we při té slowo zá-
wažné. Protož snadno pochopiti jest obáwání a nepo-
koj mezi předními šlechtici českými, když wzešla po-
wěst, že nejdůkladnější té doby znatel práwa českého,
mistr Viktorin Kornelius ze Wšehrd, jal se psáti we
prospěch měst proti některým zásadám zřízení zem-
ského r. 1500. Muž ten, rodilý z Chrudimě, wýtečností
ducha swého i pomocí zwláště panůw Kostkůw z Po-
stupic dostaw se (r. 1493) až na důležitý auřad místo-
písařství králowstwí Českého, wládnul byl po čtyři léta
deskami zemskými, a známostí obsahu jejich nerownal
se mu nikdo, až jej (r. 1497) přední šlechtici s auřadu
toho zase swrhli, protože protiwil se směru, kterým oni
ztenčowati se byli jali práwa lidu obecného. Páni Kost-
kowé přičiňowali se nyní co nejsnažněji, aby swedli
M. Viktorina s nebezpečného aumyslu jeho, [16] — a li-

16) Pan Zdeněk Kostka z Postupic, pán na Nowém hradě we Chrudimsku, we psaní obšírném, jež 25 Januar. 1502 k M. Viktorinowi dal, takto mluwil: „Slyšel sem, žeby nějaké spisy proti swolení aneb práwům těmto tištěným wydáwal, ač žádných newiděl sem. Wšak což slyšim, podlé toho nezdá mi se twé dobré w tom, ale zlé; aniž to z tebe, ale skrze tebe

Digitized by Google

1502 towati jest, že se jim to podařilo. Není zajisté pochyby, žeby on we prospěch netoliko stawu městského, ale také prawdy historické, wynesl a wylíčil byl jiný a wěrnější obraz někdejších poměrůw práwních, nežli se kterým potkáwáme se w pozdějším přelíčení se strany stawu městského. W písemných žalobách i odporech, podaných králi Wladislawowi od obau stran, a zachowaných, ač dosti hojně, přece wšak ne auplně, stawí se nám před oči téměř weškeren socialní organismus, jak utwořil se byl během wěkůw posléze minulých. Nelze neuznati, že ačkoli obě strany podaly důkazy jen welmi nedokonalé a powrchné známosti wěcí, o kteréž jim činiti bylo, města wšak zwláště zůstala pozadu, jak za aučelem swým, tak i za prawdau wůbec. Ostatně poznamenati sluší, že sporné otázky, přišlé na přetřes r. 1502, byly w podstatě swé wždy ještě tytéž, kteréž již při r. 1484 poznali sme, a že rozdíl nowější jewil se jen větší oprawdowostí a systematickau důkladností, s kterau obapolně při nich si počínáno.

Wyložíme prwé, co možná nejkratčeji, obsah dotčených žalob a odporůw. 1) Prwní a hlawní byla žaloba měst na pány a rytíře, že usilowali wywesti staw městský ze swobody hlasu třetího, jelikož prý

jest. Prosím tě, co to slowo w sobě nese, aby nepříteli twému newěřil na wěky? Kdo jsau to w světě a jací nepřátelé? Wím že o tom často čteš; napiš mi o tom. Zdařilit se, dobře; pakli klesneš, ne byť tobě pomohli, ale až k úpadu dorazí. Nicť diwnějšího není, nežli že ty pospícháš zle činiti těm, kdož tobě dobře činili sau; a i nám (pp. Kostkám) newím rozumíšli, že zle tím činíš, ač wíš a pamatuješ, žeť sme dobře činili. Milý! můžešli, přetrhni; takťbych radil, ačby mne poslauchati chtěl. Ostatku sám ale srozuměj. Země se smluwí; bojím se, aby ta hra o tebe nebyla" atd. (Psaní to celé dostalo se od pp. Kostkůw p. Janowi z Šelnberka, od tohoto pak p. Petrowi z Rosenberka. Arch. Třebon.)

Digitized by Google

na sněmích sami spolu se zawírajíce a radíce, k leda- 1502
čemus swolowali a pak města napomínali, aby takowému jejich swolení činila dosti. Na důkaz, že jim hlas takowý náležel od dáwna, dokládali se měšťané listůw mnohých na Karlštejně chowaných, sněmůw obecních králowstwí Českého dskami zemskými zapsaných, obyčeje zachowáwaného wůbec při wolení králůw Českých, a koneěně i sněmowního snešení o wolení krále z r. 1497.

W odporu swém proti článku tomu prawili páni a rytíři, že města ničím nedokazowala práwa swého ke hlasu třetímu; staw městský že w ničemž nemá hlasu swobodného, sám nejsa swoboden, jelikož města jsau poplatníci komory králowské; a co panský a rytířský staw při králi pánu swém ustanowují za práwo, tomu že i města prostě obwykati mají, a jakož páni k uzawření jakémukoli nepotřebují swolení swých poddaných, tak že tím méně i král při městech swých k němu wázán jest, ježto města krále we wšem poslauchati powinna jsau. Za doklad uwodili wšeliké listiny, w nichž nebylo zmínky o městech, počnauce od r. 1216 (kdež owšem zwláštního stawu městského w Čechách ještě nebylo), až do r. 1484, kde rada králowská wynesla rozsudek městům nepřízniwý, od nás na swém místě již připomenutý.

2) We článku druhém wedla města žalobu na pány a rytířstwo, že wkračowali jim w živnost jejich městskau, dělajíce na statcích swých slady a waříce piwa, nejen ku potřebě swé, ale i na prodej, ačkoli neměli na wěc tu obchodní a řemeslničí nižádné wýsady; a že bránili netoliko woziti piwa z měst na swé statky, ale že ani poddaným swým nedáwali do měst woziti obilí, raději cizozemcům po wsích je kupowati dowolu-

Digitized by Google

1502 jíce. Na důkaz wýhradného práwa swého uwodilo každé město hlawně dáwní swé nadání tak řečeného práwa mílowého.

Proti tomu kladen odpor: poněwadž my páni a rytířstwo jsme swobodni, můžeme se ctí užíwati swobody své ku kterémukoli užitku swému, aniž na statcích swých obmezeni býwáme wýsadami a nadáními králowskými jakýmikoli; zápowědi w té wěci prošlé týkaly se jen sedlákůw, nikoli nás stawůw powýšených. Za doklad odwoláwali se páni k rozsudku, kterýž r. 1493 stal se byl mezi Chrudimskými a Šárowci (wiz nahoře na swém místě).

3) O wklady do desk zemských: města žalowala, že páni a rytířstwo bránili městům wšem, kromě Prahy a Hor Kuten, wkládati sobě do desk zemských statky pozemské swobodné, kteréž kupowali buďto k obci, aneb osoby saukromé, aneb i k záduší, třebas to i s králowým zwláštním powolením se stalo, lečby oni prwé na plném saudu zemském k tomu powolení své dali; tím že nejen křiwda městům, ale i králowě mocí ujma se dála.

Odpor: desky zemské náležejí stawu panskému a rytířskému, kteříž jich užíwají swobodně a bez překážky od jejich založení; pokud města mají swobodu ke dskám, to ukazují nálezowé obecní jak starodáwní, tak i za krále Wladislawa wydaní, a při těch žádáme zachowáni býti.

4) O půhony k saudu zemskému a komornímu: Pražané i jiná města winili staw panský a rytířský, že pohánějí je ze wšelikých wěcí dobře lehkých někdy k zemskému a někdy ku komornímu saudu, proti jejich práwům a swobodám, kdežto města o žádnau jinau wěc, kromě z dědin swobodných, z čeledi a z lidí

Digitized by Google

zběhlých, sauzena býti nemají, než jedenkaždý před 1502
purkmistrem a konšely swými.[17]

Odpor: páni a rytířstwo dokazují hojnými příklady z desk zemských, že předkowé žalobníkůw i oni také wždycky ku půhonům panským stáwali, odpowídali, nálezy trpěli, sami se poháněli, práwa na ně staná wedena byla i dáwána. Mimo to připomínají swolení zemské (r. 1497), že o wšecky wěci a grunty, kteréž přísluší k městskému práwu a pod šos, nikdo nemá poháněti k zemskému saudu.

5) Města žalují, že páni a rytířstwo práwa jejich a milosti králowské, kdykoli se na ně měšťané odwoláwají, za lehké i neplatné wyhlašují, prawíce, že králowé udělowati jich nemohli bez wědomí a powolení pánůw a rytířstwa; i prosí krále, aby dle swého slibu opatřil tu wěc tak, aby každé město při swých práwích, swobodách, statutech a starodáwných dobrých obyčejích zachowáno bylo.

Odporu proti tomuto článku nepodáno.

6) Páni mnozí na statcích swých nowé krčmy wysazují, w nichž pak od krčmářůw zloději přechowáwají se: a sáhneli které město, mající práwo poprawy, buď na krčmáře neb na zločince, pán té krčmy hned že z pychu je wini a činí pohrůžky.

17) Staří letopisowé (str. 258) podáwají ke článku tomuto následující illustraci: „Mnoho se toho městům přiházelo, že zemánek přijda do města dal měštěnínu jako z žertu poliček. Jestliže jemu dal zase, a nebylli tu kdo z měšťanůw anebo podruh, díwaje se jim, již zemánek byl toho wděčen, že naň swědkůw nemá, i pohnal měštěnína z pychu: tu jezdíc na hrad Pražský, utrácej, meškej swé dobré doma, w nebezpečenstwí na cestě, nežli ta pře konec wzala, w roce neb wíce, plať řečníku, a nemášli naň swědkůw a neprowedešli, dej co páni nálezem wyřknau. Čistý takowý nález, trp a zaplať pohlawek, a potom tě požene ještě ze škod, umluw se s ním“ &c.

Digitized by Google

1502 Odpor: o krčmy nowé máme swolení zemské, ku kterémuž i města přistaupila; toho tedy držme se.

7) Na zbožích panských a rytířských powstáwá přílišné množstwí nowých městeček a trhůw, ke škodě městům královským, k nimž již tolik jako prwé se newozí a nenosí.

Odpor: to se týče mocnosti králowské wíce, nežli pánůw a rytířstwa; trpíli kdo škodu králowým obdarowáním, má práwo před sebau.

8) Nápodobně na statcích panských a rytířských wzniklo mnoho nowých cel po wodách i po zemi, k našemu nemalému obtížení a proti starým o to nálezům.

Odpor: města sama činí tolikéž, že cel přiwýšují; a bylali obtěžowána od kohokoli mimo sprawedlnost, wšak měla práwa i saudy osazené, aby to sobě k náprawě přiwesti mohla.

9) (Kollise popraw městských se zemskými.) Města mající práwo poprawy žalují, že kdykoli zločinec na práwě jejich učiní nějaké wyznání na urozeného některého člowěka, již páni poprawy té jim brání, chtějíce aby zločinec takowý podán byl k wyšší poprawě na hrad Pražský. To městům již proto těžké a nesnesitelné jest, že na cestě, jedauce s tím lotrem, bywají w nebezpečenstwí od lotrůw jiných, a k tomu weliké na to práce, náklady a útraty činiti musejí. Také často se přihází, že když který zloděj w kterém městě lapí se a wsazen bywá, tu páni neb rytíři, prawíce jej býti služebníkem jejich, žádají za jeho wydání a činí pohrůžky.

Odpor: „rozdíl weliký jest mezi stawem naším a městským: neb my w ničemž nenáležíme k jejich práwu, ale oni k našemu we wšem, jak od starodáwna, tak i

Digitized by Google

nyní; a nám se zdá, že ku poprawě Králowy Milosti 1502
každý jest powinen wydati každého.“

10) Páni a rytířstwo, kteřížto sedají w saudích, nechtějí přijímati listowního swědectwí od měšťanůw pod pečetí městskau wydaného, prwé mnoho let je přijímawše a dle něho nálezy činiwše: nyní pak již nuceni bywáme přisahati u saudu osobně (s obřady pro města ponižujícími.)

Odpor: staw městský zůstawuje se při starodáwném obyčeji; a jakož my páni a rytířstwo, stawowé nejpowýšenější, ku prawu připraweni jsauce osobně stáwáme, takž i města nápodobně zachowáwejte se.

11) Když který sirotek, zwláště pohlawí ženského, aneb kmetična některého pána neb rytíře, nechajíc statku za pánem a grunt osadíc, do města kterého wdá se a wstaupí w staw manželský řádně, páni a rytíři od nedáwna čím dále tím hojněji sahají na osoby takowé, chtějíce aby jim wydáwány byly od jich mužůw a manželůw, a proto pohánějí nás a připrawují ke znamenitým prácem i škodám; kdežto takowé dělení manželstwi jest proti pánu bohu, proti rozumu i wší sprawedlnosti.

Odporu na to páni a rytířstwo nepodali, prawíce, že mají o to již nález saudu zemského, kterýmž že zprawowati se chtějí.

12) Páni a rytíři, mající domy w Praze aneb w jiných městech, jich neoprawují, ale městům k lehkosti bořiti se a pustnauti dopauštějí, aniž s nich činí, čím powinni jsau buďto k obci neb k záduší.

Odpor: ta žaloba nedotýká se celých stawůw, ale jen zwláštních osob, z nichž wystupujeli kdo ze swého práwa, může a má pohnán býti k saudu.

13) Naposledy, jakož města již dříwe odepřela nowě sepsaným práwům (zřízení zemskému r. 1500,) tak i

Digitized by Google

1502 nyní žádají o zrušení jejich, ana směřují proti práwům a wýsadám i k ujmě cti stawu městského, a sepsána i wydána jsau bez wědomí a swolení jejich třetího hlasu.

W odpowědi podané pominut článek tento mlčením.

Naproti těmto třinácti článkům stížným směru a wýznamu téměř weskrze politického, podali také páni a rytířstwo žaloby swé na města, formulowané we článcích šestnácti, obsahu wšak wíce policejního, nežli politického: 1) že z wěcí panských a rytířských, kteréž do měst se posílají, berau cla w branách i s míst, a také z lidí poddaných že berau clo a tržné neobyčejné; 2) že nechowají těch lidí, kteřížby zločince wyzdwihowali a jim překáželi; 3) že některá města drží pozemská zboží a we dskách jich nemají; 4) že nechtí zemanům zapisowati domůw w městech; 5) když osoby stawůw panského neb rytířského potknau se mezi sebau w kterém městě, oni je sázejí a chtějí trestati, ježto jim to nepřísluší; 6) dáwajíce úwěrek chudým poddaným panským, potom jiné jejich lidi proto stawují; 7) že na saudech swých městských přem nečiní konce i we třech neb we čtyrech létech; 8) že nemají w městech žádné zřízenosti (taxy), ale že každý prodáwá, zač kdo co chce; 9) že na trzích swých překupují wšeliké wěci k obci a trhy libowolně zastawují; 10) že sladůw z měst wen woziti nedopauštějí; 11) že Pražané wína hostinského do Prahy woziti nedají, a wína rozličně čistí a kazí; 12) že na wodách zahrazují wrata, ježto lidé s lesem (dřiwím) a s loďmi wolně jeti nemohau; 13) wlny nedají kupowati kupcům jiným, nežli mistrům saukenníkům; 14) když který pán najde kde w městě člowěka swého (porobného), oni upauštějí jeho rozličnými spůsoby; 15) na richty w městech nedopauštějí wíce osob rytířských; a konečně 16) mnozí

Digitized by Google

w městech, kteříž mají statky swobodné a užiwali dříwe stawu rytířského, stojí nyní proti nám, proti našemu stawu a našim swobodám; protož aby statkowé takowí jim pobráni a na obecné dobré obráceni byli. 1502

Odpory swé sepsala města proti článkům těmto také: kterýchž ale, jakožto méně důležitých a také jen neauplně zachowaných, pomíjíme zde mlčením.

Dlauho wolaný a tužebně očekáwaný král Wladislaw přijel konečně w nejkrutší zimě do Čech dne 25 ledna do Hor Kuten, 29 ledna do Prahy, jen na krátko, jak prawil, aby přetrhl a srownal různice mezi stawy 29 Jan. královstwí tomuto welice škodné a den co den nebezpečnější; mělť zajisté před sebau w královstwí Uherském „potřeby welmi pilné, dotýkající se netoliko jeho samého, ale wšeho křesťanstwa," t. j. wálku proti Turkům již ohlášenau, a spolu wyjednáwaní o swé swatbě, posawad ještě tajné. Stawowé rozdwojení, jak šlechtici tak i města, wítali jej jako o záwod slawně, a hleděli jedni před druhými získati sobě přízeň budaucího saudce; přední někteří páni wyjeli byli jemu wstříc až do Olomauce, (kdežto byl 20 ledna). I swolal hned weškeru radu swau k sobě a rozepsal sněm obecný na hrad Pražský ke dni 21 února. Dne 11 února sadil w městech Pražských nowé konšely a 17 února potwrdil stawu 17 Febr panskému jeho snešení (na sněmu dne 27 dubna 1501 učiněné) o přednosti starožitných rodůw panských před nowými; w témž smyslu později (23 března) nařídil 23 Mart. také, kterýžbykoli hrabě z cizích zemí do tohoto královstwí se wstěhowal, a statek w této koruně měl, že se tím hrabstwím nad pány České wýšiti nemá, než podlé let swých má užíwati místa mezi nimi.[18]

18) Listina o tom (in orig.) chowá se w král. korunním archivu Českém w Praze.

Digitized by Google

1502. O následujícím jednání důležitého *sněmu* dne 21
21 Febr. února jen málo jest nám známo. Nejprvé čteno nowé zřízení zemské zase po několik dní, u přítomnosti králowě,[19] wšech pánůw saudu zemského i komorního, a po šesti osobách wybraných ze stawůw panského i rytířského každého kraje; jen ze stawu městského nebyl
24 Febr. nikdo přítomen. Již dne 24 února zapsáno do desk zemských památných uzawření, nesaucí nowau a dokonalau sankci tohoto zřízení: neb tu již „král JMt napřed s komorau swau, s městy swými, kláštery, many, zámky i wší swau mocí, ráčil jest přiříci slowem swým králowským, za se i za budaucí krále České, práwa obhajowati a pomáhati na takowého každého, kdožby ku práwům a k saudům stáwati a rozsudkům panským dosti činiti nechtěl i práwa trpěti“; každý takowý má ztratiti čest swau proti králi i zemi, a nejwyšší purkrabě Pražský má hnauti celau mocí zemskau proti němu. „Knihy pak ty (zřízení zemského) mají na pargamen napsány býti, a wýpisůw z nich jináč nemají dáwati, než jako z jiných desk; a mají také tištěny býti a prodáwány, aby se každý jimi uměl zprawiti, chudý i bohatý. A žádných obecních nálezůw, jakžby se koli we dskách wyhledati mohli, nemá žádný užíwati proti těmto knihám ani se na ně táhnauti; než to, co w těchto knihách za řád a za práwo ustanoweno jest, má ode wšech stawůw i zwláštních osob wůbec za práwo držáno býti.“[20] Uzawřením tímto, a královým k němu přistaupením, rozhodnuta byla wlastně již celá

19) Recognoscebantur leges Rendli, rege omnibus diebus recognitoribus anxie assidente, — píše tehdejší děkan fakulty filosofické, Jiří Sowka Chrudimský. (Monum. histor. universit. Prag. II, 193.)

20) Archiv český, V, 262—3.

Digitized by Google

rozepře stawowská we prospěch stawůw panského i ry- 1502
tířského; města skutkem wylaučena byla ze hlasu třetího, když král swolowal za ně, jakožto za komoru swau, a ona musila se napotom podrobiti bez wýminky pod wšecky jakékoli dekrety stawůw panského a rytířského. Jednáno wšak předce o žalobách i odporech od nás již wyložených úsilně dále, a král domlauwal dlauho stawům wšem, owšem nadarmo, aby především sami hleděli smířiti a smluwiti se mezi sebau přátelsky, — „rowně jakoby se wlk s owcí smlauwati měl," poznamenal o tom přítel měst, starý letopisec.

Mezitím hýbáno na témže sněmu také jinými roztržkami, starými i nowými, a zwláště nehynaucím sporem církewním mezi stranami pod jednau a pod obojí. Papež Alexander VI bullau danau w Římě dne 4 února 1500 ustanowil byl dominikána Jindřicha Institoris do Čech a do Morawy za censora knih podáwaných od kohokoli do tisku a na prodej, přikazuje přísně, aby knihy kacířské napořád byly páleny. Censor ten, usadiw se w Olomauci, wydával tam r. 1501 i 1502 knihy polemické, jimiž podobojí nemálo podrážděni byli.[21] Zase pak ona strana podobojích w Praze, kteří již od r. 1493 pokaušeli se o nějaké konečné dorozumění se s dworem Římským, užila byla přítomnosti papežowa legata w Budíně r. 1501, kardinala Petra Rheginského, aby obnowila přerušené jednání; ač o krocích, kteréž činila, nám jen málo wědomo jest. Tudíž počala opět roznášeti se powěst, že Čechowé měli konečně smířiti se s církwí Římskau a podrobiti se jí.[22] Rozumí se, že

21) Jeho Sanctae Romanae ecclesiae defensionis clypeus wytištěn w Olomauci po dwakrát, r. 1501 a 1502.

22) K objasnění wěci postawíme zde sauwěké wyprawowání saukromé. „Roku 1502, 13 Febr. přijeli do Brna na jarmark

Digitized by Google

1502 většina podobojích wzdalowala se wždy ještě aumyslu
3 Mart takowého. I ještě za sněmu, dne 3 března, sšedše se na radnici starého města Pražského přední jejich hlawy, páni, rytíři a města s kněžími a s mistry, sepsali a podali králi pamětní spis o spůsobu, kterakby dle zdání jejich mělo jednati se o církewní urownání s papežem a se stawy pod jednau. Spis ten wykládá práwní poměry a spory mezi církwí římskau a kališnickau, co následky kompaktat Basilejských, určitěji, prawdiwěji a jasněji, nežli kterýkoli jiný akt ze starožitnosti nás došlý: pročež hodné zdá se býti, postawiti sem auplné znění jeho článkůw.

drahně hostí, Němcůw i Čechůw. Na jednu pak hospodu, kde stáli Čechowé, přišli také na wíno kněží a žáci: a tu jedni z nich w kostky hráli, jiní frejowali a jiné kratochwíle wedli podlé obyčeje swého A potom přišedše k stolu, kdež Čechowé seděli, welmi se k nim ochotně ukazowali, takto mluwíce: „Nuže páni Čechowé! mějte s námi dobrau wůli a buďte weseli; neb se již ten čas blíží, abyste z powěsti swé zlé byli wywedeni, we kteréž ste i s předky swými tak dlauhá léta stáli; nebo již zpráwcowé waši duchowní dosti pěkně sau uhodili s legatem od nejswětějšího pána našeho poslaným do Budína; jakož pak i král teď nyní jest na to přijel do Prahy a sněm walný uložil, aby to k místu bylo wedeno, co jest již namluweno. A wěru máte z čeho boha chwáliti, že se wám ještě w takowé zašlosti milost okázala otce swatého; a myť toho wám i wašim kněžím wěrně přejem, že ste sobě w čas urozuměli, a že již bohdá přijati budete w jednotu naši za syny církwe swaté.“ Ty i jiné řeči k tomu podobné mluwili, a Čechowé jim k tomu jako polau ústy odpowídali, jakž uměli. Ale když pak od nich odeěli, tu sami mezi sebau rozjímajíce, počali se diwiti takowé přiwětiwosti od těch, kteříž s nimi ledwa někdy chtěli mluwiti. Tehdy jeden z nich, sedě jako zděšený a polaumrtwý, když ho pamatowali, zařwaw sám w sobě a žalostně wzdechna řekl: „O wěčný bože! čeho sme dočekali hříšní Čechowé!“ tak počal naříkati, až téměř wšecky zkwílil“ atd (t. že wyznání husitské, někdy wítězné a slawné, mělo nyní wzíti konec, dle jeho zdání, tak zbědowaný a potupný.) (Archiv Bratrský, VI, 108.)

Digitized by Google

1) „Žádáme, jakož měli, k dokonání kompaktat, 1502
listowé od sboru Basilejského wydáni býti okolním i domácím knížatům, biskupům a prelátům i jiným pánům, aby Čechy a Morawany, kteří přijímají a přijímati budau tělo a krew pána Krista pod dwojí spůsobau, měli, drželi a wyznáwali za wěrné bratry a syny matky církwe swaté, jim w tom neutrhujíce ani jich kaceřujíce, ale k nim dobrau lásku a křesťanský pokoj zachowáwajíce: ti listowé aby od Otce swatého papeže wydáni byli."

2) „Aby arcibiskup Pražský s swými biskupy Litomyšlským a Olomauckým byli spůsobeni podlé kompaktat, tak aby sami osobně lidu obecnému nábožně žádajícímu tělo a krew páně rozdáwali pod dwojí spůsobau, žákowstwo hodné, k témuž rozdáwaní náchylné, aby na kněžstwo swětili bez wšelikého zpěčowání a odporu, a kněžím jiným pod sebau aby rozkázali, tak jakož předepsáno jest, aby lidu podáwali a to opatřili, aby lid žádostiwý nebyl obmeškán. Jakož pak wšecko to kompaktata w sobě šíře zawírají."

3) „Aby swrchujmenowaný arcibiskup a biskupowé byli woleni a spůsobeni podlé swobod a starodáwního zachowáwaní králowstwí Českého a markrabstwí Morawského."

4) „My pak Čechowé a Morawané, jakož od Otce swatého žádáme wěcí předepsaných pro swornost a pokoj a zachowání dobré křesťanské jednoty, tak zase máme a chceme učiniti poslušenstwí slušné, podlé řádu wšeho křesťanstwa, w těchto slowích: „Otci swatému a matce prawé církwí swaté, biskupům našim i jiným prelátům řádně we swé důstojenstwí wstupujícím, slibujeme slušnau poctiwost a poslušenstwí řádné, podlé zákona božího a ustawení swatých otcůw."

Digitized by Google

1502 5) „Bylyliby k roztržce tohoto swatého jednání uwrženy skrze kohožkoli některé wěci, kteréž we sboru Basilejském byly uwedeny a písmy swatými dostatečně uhrazeny, jako rozdáwaní dítkám nemluwňátkům, české spíwaní a jiné: skrze takowé wěci at nebude překáženo ani w roztržení dáwáno toto jednání, ale ty takowé wěci stůjte we swé míře, jakož sau postaweny za času jednání kompaktat; a jakož nebyly sau ku překážce jednání kompaktat i k jich zawření a zapečetění, též i nyní nebuďte na překážku k dokonání a wyplnění týchž kompaktat.“

6) „Budeli o to jednáno s Otcem swatým a dokonáno, to my za weliký wděk přijmem a rádi se zachowáme w poslušenstwí řádném i w dobré jednotě se wším křesťanstwem. Pakliby ty wěci newzaly skonání služného, žádáme w tom opatření býti, aby to jednání nebylo k budaucímu zlehčení koruně ani kompaktatům. Buď pak co dokonáno neb nedokonáno, kompaktata we swé pewnosti stůjte.“

„Také pro uwarowání budaucích půtek a nesnází, zwláště po odjezdu Waší král. Milosti od nás, poněwadž nowý nález to w sobě zawírá, že po hlasích větších jíti mají saudowé i nálezowé: žádáme i prosíme welice se wší snažností, aby w týchž saudech sedali páni a wládyky w rowném počtu s obau stran, se strany Římské i strany naší.“ [23]

Pozoruhodné jest, že již r. 1502 našel se mezi horliwějšími podobojími jistý počet osob stawu panského i rytířského, jehož neaučastníce se panowawších té doby půtek o práwa stawowská proti městům, ukazowali se

23) Cedule o tom sauwěká w archivu Třebonském nese nápis: „Toto jest od kacířůw žádáno na králi JMti na sněmě obecném“ &c. Také spis ten čte se w Archivu Bratrském. VI, 111.

Digitized by Google

býti netoliko nestrannými, ale i městům náchylnými. 1502
Strana tato šlechticův mírně smýšlejících brzy rozmnožila se přistupowáním k ní také některých pánův katolických; jakož pak o působení jejím i dále wyprawowati budeme. Co do nowých pokusův ale o urownání se s církwí Římskau, ti, když wynešeny na jewo wýminky, pod kterými podobojí podáwali se ku poslušenstwí, nemohli než na zmar jíti zároweň se wšemi, kteří je na té samé cestě byli buď předešli buď i následowali.

Nejlepšího prospěchu došla na sněmu žádost králowa o pomoc na wálku tureckau: stawowé záwodili mezi sebau ochotností we swolení wšeobecné a dosti znamenité *daně s hlawy:* panský staw uložil na swé osoby mužského i ženského pohlawí, kteréhokoli stáří po 30 groších českých s hlawy; staw rytířský po 14 gr. č. s hlawy pohlawí mužského i ženského starého i mladého, a wšak s dětí jen po 1 gr.; měšťanům hospodářům uloženo také obojímu pohlawí po 10 gr., s čeledi po 1 gr.; kupci w městech měli dáti po kopě gr. se sklepu, proboštowé, opatowé, kanowníci a faráři po 15 gr.; dědinníci po 15 gr., krčmáři tolikéž; kdo peníze na úrocích měli, powinni byli dáti ze sta kop jistiny po 6 gr.; lidé poddaní w městech i wesnicích, též kněží, žáci a jiné osoby stawu duchownîho wesměs po 1 gr. s hlawy. Ku potřebě wybíraní té daně nařízen jest *popis obywatelstwa* weškerého w zemi na ten spůsob, že páni a rytíři se zámkův i dworův swých dáti měli hejtmanům krajským napsaný počet osob, kteréž měli pod sebau bezprostředně, a poručeti w každém ze swých měst a městeček purkmistru i čtyrem konšelům, tolikéž w každé wesnici richtáři a dwěma konšelům, aby pod přísahau sepsali obce své wěrně,

Digitized by Google

1502 tak aby zapsáni byli w každém domě hospodáři napřed, a pak osoby weliké i malé wšecky. Města královská měla wybrati každé ze sebe ku popisu takowému lidi hodné. Peníze sebrané měly ležeti u hejtmanůw krajských a na radnicích měst královských, ažby wýbor 24 osob od země zwolený, z každého stawu po 8 osobách, je k sobě přijal. „A ty osoby ze wšech tří stawůw mají slib učiniti pod přísahami králi napřed a potom wší zemi, že těmi penězi nikam jinam hýbati nemají, než na lidi služebné, kdyby král swau osobau jeti a táhnauti ráčil proti Turkům.“ To wše wykonati se mělo do swátkůw letničných nejprw příštích.[24]) Škoda, že i z tohoto jak se zdá dosti pilného popisu obywatelstwa země České nezachowala se potomstwu ani ta nejmenší památka!

W konci tím smutnějším octla se ale záležitost té doby nejoprawdowější a nejnesnadnější. Když král po dlauhý čas nadarmo usilowal smířiti stawy panský a rytířský se stawem městským po přátelsku, jelikož potkáwal se prý wšude s neustupností welikau, přišlo na to, co předwídáno již z dáwna, že co mocný rozsudí měl poděliti je o sprawedliwost. Obě strany zawázaly se, že „co JM^{t} mezi nimi rozsudkem wypowí a za sprawedliwé nalezne, to mají a chtějí wšickni přijmauti, oblíbiti a držeti i zachowáwati neporušitelně.“ Wladislaw wzal auřad ten na sebe s těmi slowy: „zawázáni jsme wysoce, zůstawiti každého při práwích a swobodách: w tom newezmeme jedněm, ani dáme druhým.“

22 Mart. W autery pak po kwětné neděli, dne 22 března, wy-

24) Rukopis Talmberský l. 277 sl. Starý letopisec (str. 259) klade na místě 30 gr., čili půl kopy, wšude po zlatém uherském, čili nynějším c. k. dukátu; zdá se tedy, že tehdáž dukát počítán po 30 gr. č.

Digitized by Google

hlásil osudný rozsudek swůj, jehožto nejpodstatnější ob- 1502
sah byl následující:

1) O hlasu měst na sněmích. Staw panský a rytířský na sněmích, rokujíce o swá práwa, mohau to dobře činiti a sami se zawrauc, říditi a ustanowiti bez měst, pokudž se jim zdáti bude; a což swých práw přičiní aneb ujmau, to mají města podniknauti z toho, což na zemi mají swobodného. Při wolení krále mají Pražané a jiná města užíwati hlasu třetího swobodně podlé pánůw a rytířstwa, též také což se dotýče wyzdwížení wojen wen z země pro potřeby králowské a zemské, a swolowání berní; král wšak má budaucně wolen býti netoliko na staroměstské radnici Pražské, ale na kterémkoli místě, o kteréž se wšickni tři stawowé swolí.

2) Pány a rytířstwo zůstawujeme při jich starodáwné swobodě, aby mohli piwa wařiti a slady dělati k potřebě swé i k užitku swému, a také na swých zámcích a twrzích aby řemeslníky míti mohli k swým potřebám. Města w tom, což se piw waření dotýče, zachowána buďte při swých wýsadách a při nálezu krále Jiřího, kterýž to w sobě drží, že w míli okolo měst sedláci nemají piwa wařiti ani šenkowati.

3) Městům we dsky zemské nebuď kladeno leč s powolením naším neb budaucích králůw českých; Pražanům wšak a Horníkům má se klásti bez relatorůw (t. j. bez zwláštního králowa o to poselstwí ke dskám), jakož užíwali té swobody ode dáwna.

4) Poněwadž Pražané i města od starodáwna poháněni bywali k saudu zemskému z nářku cti, ze škod i jiných wěcí a práwa ta trpěli, at ještě zachowáwají se tak; wěcí wšak městských a pod šos příslušných páni a wládyky sauditi nemají.

Digitized by Google

1502 5—8) O článcích pátém i sedmém žalob městských nestal se žádný rozsudek; o nowé krčmy a o cla ukázáno ku předešlým o ně swolením a zákonům.

9) Zločince, o kteréž města požádána budau, mají wydáwati k wyšší poprawě na hrad Pražský: a wšak náklad, který na to powedau, má jim od žadatele nahražen býti.

10) Nowý nález panský o dáwaní swědectwí k saudu schwaluje se s ohradami nepatrnými.

11) Páni dle nowého nálezu mohau pohánětí kohokoli o wydání sirotkůw aneb žen do měst se wdawších, a nestaneli se tak, wésti se na dědiny jejich do summy nálezem ustanowené: ale ženy zůstaňte wždy při mužích swých.

12) O domech panských w městech, kteří přísluší pod šos, mohau města sama říditi dle práwa swého; o domech swobodných mají pánůw jejich jinde práwem hleděti.

13) Na článek poslední žalob městských nedán rozsudek žádný.

Z wýpowědí králowých na žaloby stawůw panského a rytířského proti městům uwedeme jen dwě důležitější, wýznamu politického. Článkowé 5 a 14 wyřízeni cele we smyslu pánůw a rytířstwa, tak že odjata městům wšecka moc poprawčí nad lidmi urozenými, a zostřena krutost zákona o porobě lidu obecného.

Hned při čtení obšírného rozsudku toho,[25] a dříwe nežli skončeno, pozorowati bylo pohnutí myslí živé a wýznamné na obau stranách: rozweselené panstwa tváře, žalost a hněwy w řečech a posuňcích osob stawu měst-

25) Rozsudek celý tištěn jest (namnoze chybně) w Časop. česk. Museum, 1847, II, 422—440 a 492—98, dle staré kopie w archivu Kutnohorském.

Digitized by Google

ského dáwaly zřejmé znamení o wítězstwí a porážce. 1502
Páni hlasem wysokým chwálili a děkowali za spraweddliwost: ale, jakož wyprawuje starý letopisec, „města odsauzená i zarmaucená řekli sau: králi milý! dejtež nám naše majestáty, kteréž sme wám okázali na naše swobody, at půjdem domůw; a s tím se rozjeli. Král porozuměw, žeby zle bylo, řekl Pražanům: Nedáwáme toho rozsudku žádné straně, než při sobě jej zůstawujem.“ [26] Na náhlé rozjetí se poslůw městských žalowal skutečně král hned we psaní 23 března daném 23 Mart.
obci Kutnohorské, jejížto starší proti wýslownému jeho rozkazu, již den předtím opustiwše Prahu, welikau jemu prý lehkost učinili, a protož za to trestati je poručel. Také slowo letopiscowo, že wzal rozsudek swůj nazpět, potwrzuje se okolností, že listina ta nad míru důležitá newydána nikdy a nikomu w obyčejné kancelářské formě, nýbrž zachowala se wůbec jen co formule, bez datum a bez králowské sankce, ačkoli páni a rytířstwo nepřestáwali usilowati wšemožně o řádné její dokonání a wydání. [27]

Král nemohl nepoznati, k weliké swé žalosti, auplného aumyslůw swých zmaření, an přišed do Čech pro upokojení myslí rozbauřených, nejen neuklidil rozbrojůw a neumírnil kyselostí, alebrž jich ještě přimnožil a přitužil; takořka němé odwrácení se od něho stawu městského, nejwěrnější jeho tehdáž podpory, dojímalo ho welice: a wšak newěda sobě rady ani pomoci,

26) Staří letopisowé str. 260. Monum. hist. univ. Prag. II, 194—5.

27) Psaní králowo *ddo.* 23 Mart. 1502, orig. w archivu Kutnohorském. Roku 1505, Oct. 22, wymohli to páni, že rozsudek králůw předce wložen do desk zemských: a wšak wždy bez datum a bez jiných potřebných známek kancelářských. (Rukopis Talmb. l. 370—381.) Srown. Zřízení zemské §. 24, Archiv Český, V, str. 23.

Digitized by Google

1502 31 Mart. opustil náhle Prahu s komonstwem swým dne 31 března, bez hluku a beze sláwy, do Uher se ubíraje. O potřebných pro tak mimořádný staw nařízeních nic se newí; země Česká zůstawena tuším sama sobě; jen po krajích zdá se že ustanoweni byli wšude hejtmané nowí.

Odsauzení a pokoření stawu městského ukázalo se brzy býti jednau z těch ran, které neusmrcují ani omračují, alebrž probuzují k žiwotu nowému a úsilnějšímu; pocit utrpené křiwdy a newole hluboká zmocnily se wšech srdcí a dodáwaly odwahy k nowým úmyslům. Předewším obrátil se wšeobecný hněw proti přednímu w té wěci působiteli, královskému prokuratoru Albrechtowi Rendlowi z Aušawy: ten zajisté i co skladatel nowého zřízení zemského, i co řečník při saudu, prowedením zásady o swobodě šlechticůw a neswobodě lidu městského, nejwíce byl přispěl ku porážce a ponížení třetího stawu. I nebylo hany, kterážby byla nepřipojowána ke jmenu jeho. Jakož příkrý doktrinarismus we wěcech politických málo kdy prospěšným bywá, tak i zde zawedl muže jináče rozumného a šlechetného do zámeznosti politowání hodné. Rytíř Rendl zapomínal, že města králowstwí Českého, ačkoli královské komoře byla poplatna, twořila ještě zwláštní a samostatnou moc wálečnau, bez kteréž země obejíti se nemohla, kteráž stála na rowni wálečné moci stawůw panského i rytířského, aniž měla příčiny, této se báti aneb štítiti. Wšak ona poučila brzy jak jeho, tak i celý swět, že nikoli nemusela, aniž pak mínila, podrobiti se pod panstwí a wůli urozenstwa.

Weškera jednota měst králowských [28] sjela se ke

28) Staří letopisowé (na str. 261) prawí, že Kutnohoršti z jednoty se wytrhli, čemuž ale zápis učiněný (w arch. musejním) na odpor swědčí.

Digitized by Google

dni 2 máje do Prahy a usnesla se na článcích násle- 1502
dujících: 1) Nowí heitmanowé po krajích, bywše usta- 2 Mai
weni bez přítomnosti, wědomí a wůle měst, nebuďte ani co takowí uznáwáni, aniž jich od měst poslauchánо: a wšak pokud působení jejich nedotýká měst, nebuďte mu činěny překážky. 2) Žádný měštan nepoháněj měštana k saudu zemskému, ani komornímu, leč jedině z dědin swobodných, lidí zběhlých a z čeledi; kdo učiní jinak, buď wypowědín ze wšech měst králowských bez wýminky. Budeli ale kdo pohnán od lidí panského neb rytířského stawu, má o tom oznámiti Pražanům, kteříž omluwí jeho nestání. Staneli se mu jakékoli proto příkoří, slibují wšickni litowati toho společně a moci takowé mocí odepříti zase. 3) Berně s hlawy swolená budiž před se wybírána, a wšak ukládána na radnici každého města; potáhneli král osobau swau proti Turkům, budiž wydána Pražanům, kteříž naloží s ní dle sněmowního usnešení. 4) Potkáli které město jakékoli protiwenstwí w příčině rozepře wedené se stawy panským a rytířským, pokud tato sněmem obecním urownána nebude, zawazují se wšickni záwazkem wysokým, že jedni druhých w jejich práwech „do těch statkůw i do těch hrdel“ opauštěti nemají, ale mají sobě radni a pomocni býti proti wšem a každému, krále jediného wyjímajíce; a wšak také žádné město nic počínati nemá proti žádnému swéwolně, lečby to prwé wzneslo na pány Pražany a jiná města. — Tak tedy staw městský připrawil se k důkladnému odporu, počátku wšak k ustrkům a půtkám bedliwě se wyhýbaje. —

Následowaly mnohé důkazy počínaní nad obyčej energického. Pohraničné půtky s Němci, zwláště s Bawory, byly w Čechách ode dáwna událostí takořka

Digitized by Google

1502 wšední; zwláště páni z Gutšteina a rytíř Heřman z Janowic nedali krajům oněm oddechnauti sobě w pokoji. W běhu léta 1502 počali také Pražané účastniti se w jízdách proti Němcům, a řeč jest, že někteří z nich w měsíci červnu psaním odpowědným do Cáhlowa ohlásili samému císaři a poddaným jeho válku, již dříwe knížeti Jiřímu Baworskému a biskupowi Pasowskému činiwše škody.[29] O událostech těch i jiných a jejich příčinách nelze nabyti širšího světla. Tolik ale zdá se býti jisté, že jednota městská, welením Pražanůw, chowala w běhu tohoto léta do 8000 lidu branného, a mluwilo se, že měla w aumyslu, rozmnožiti počet ten na 14,000, aby prý, kamkoli se wrhne a dorazí, neměla se obáwati škody ani lehkosti. Wůbec zprávy z Čech té doby knížeti Albrechtowi Baworskému do Mnichowa podáwané[30] to w sobě nesly, že jak moc panstwa i rytířstwa klesla byla nad očekáwaní, (ana prý w celém Plzenském kraji sotwa 100 jízdných dobře oděných do pole postawiti mohla,) tak naproti tomu w městech wše zmáhalo se wíce a wíce: starci mírumilowní wšude w auřadech místa postupowati museli pokolení mladšímu, smělému a bojechtiwému; we wšech myslech braly prý wrch nowé myšlenky, nowá zdání a mnění i nowé záliby, jimž odpůrcowé spílali „pikhartstwí," ačkoli ono s náboženstwím snad nic činiti nemělo. Z toho aspoň widěti, že města byla odhodlána ke wšemu a na wše připrawena, kdyby jim

29) Psal o tom Petr z Rosenberka králi Wladislawowi. (Koncept arch. Třebon).

30) Nalezli sme takowé zwláště w král. archivu Baworském, we knize pod nápisem Böhmen und Oberpfalz, lit. L, pars XI, z let 1501—1506.

Digitized by Google

následkem jejich pře a králova rozsudku jaké násilí činiti se mělo. 1502

Ohradiwše se w postawení tak silném, nerozmýšlela se města podáwati se opět ke smlauwě se stawy šlechtickými. Užila k tomu prostředkování nejwyššího kancléře Jana z Šelnberka. Jednání celé w té wěci není podrobně známo, jen tolik wíme, že města požadowala nawrácení se ku práwnímu status quo před r. 1500, tak aby nemělo moci ani nowé práwo a zřízení zemské, ani pozdější jakékoli ustanowení. Psaní o tom w měsíci srpnu mezi předními několika pány českými prošlá poučují nás, že počet ochotných k tomu přistaupiti pánůw a wládyk byl welmi skrowný; weliká wětšina odpowídali, „že se jim nezdá od těch práw odstaupiti a o jiných newěděti, ku kterýmžby se mohli uteci, nejezdíc do Prahy; oni že těch práw za nowé nemají, než což od císaře Karla až do nynějšího krále jest drženo, to jest wybráno z desk, i také což úředníci u desk za práwo we swých hlawách sau nosili, to jest wepsáno; ježto dokudž to se nestalo, lidé od úředníkůw často k omylné a škodné zprawě sau přicházeli jejich nepamětí; také mnoho jiných potřebných wěcí jest napsáno, ježto se lidé wědí čím zprawiti. A kdyby to mělo wšecko městům k wůli zkaženo býti, jakáby pánu našemu lehkost i nám hanba mohlaby přijíti, jakobychom to z nějakého strachu činili! A ještě sobě to lidé tak předkládají, kdyby nás nyní k tomu přiwedli Pražané, žeby potom snad chtěli, abychom my nikdy swých práw oprawowati nemohli bez jejich wůle; jakož sau to pak zjewně mluwili, žebychom neměli bez nich práw swých přičíněti ani ujímati“ oc. [31] m. Aug.

31) Psaní Bohuše Kostky z Postupic k Janowi z Šelnberka (*ddo.*

Digitized by Google

1502 Následkem takowéhoto jednání uložil král ke dni
11 sw. Martina (11 listop.) nowý sněm obecní královstwí
Nov. Českému, aby stawowé sami mezi sebau pokusili se
ještě o nějaké dorozumění a urownání. Ale ani po-
slední tento pokus newedl k žádaucímu cíli. Newíme
sice, co tu wše mluweno a podáwáno s obau stran:
známe jen odpowědi dwě, kteréž městům od stawu
panského a rytířského dne 14 a 15 listopadu dány a
14 do desk zemských zapsány byly. W prwní prawí se:
Nov. „Páni Pražané a páni poslowé z měst! Jakož ste nás
žádali, abychom wás při wašich práwích a swobodách,
sprawedlnostech a užitcích zachowali: tak my prawíme,
že my nic newíme, bychom w čem aneb oč s wámi
činiti měli, ježtoby proti wašim práwům a swobodám
bylo; neb o wšecky wěci předešlé králem JMtí s wámi
konec a místo máme. Než wždy ještě prawíme, máteli
co jiného mimo to, oč s wámi konec máme, rádi to
chceme slyšeti a s wámi se o to slušně a přátelsky
rownati, jako s swými milými přátely.“ We druhé
15 odpowědi stojí tato slowa: „My wás při wašich prá-
Nov. wích a sprawedlnostech rádi chceme zachowati, kteréž
wám sprawedliwě náleží, a nikdy sme wám w ně ne-
sahali: jedině wy nás při našich práwích, swobodách
a při rozsudcích krále našeho prwnějších i nynějších
zachowejte, kteříž mezi námi učiněni jsau. Pakli se
wám zdá přes to, že my wám tuto co nepřátelského
podáwáme: ale chceme o to Jeho Milostí královskau
s wámi rádi napraweni býti. A jakož ste powěděli, že
ku práwům stáwati nechcete, krom o dědictwí swobodné,
o lidi zběhlé a o čeled zběhlau: milí páni Pražané a

Litomyšl, 23 Aug. 1502) i jiných o tom podobných wíce w ar-
chivu Třebonském.

Digitized by Google

páni poslowé z měst! pomyslte na to, co nám i wám 1502
nyní práwo w nepřítomnosti králowě činí, že to swornost, pokoj, jednotu a lásku. Pak máli wámi to rušeno býti a kaženo, mybychom wám toho, bůh zná, nerádi přáli, jakožto třetímu stawu w této zemi starobylému, a podlé těch záwazkůw, kteréž ste wy tak dobře jako i my králi pánu swému k podniknutí práwa učinili. A žádáme wás, že toho napřed sami pro sebe i pro nás také před se bráti nebudete.“ [32] Widěti z těchto řečí, že aspoň wěc příkrá nikdy nedala se zawinauti do raucha na pohled newinnějšího a laskawějšího.

Jaký ale konec mělo to jednání, dowídáme se jen ze zápisu, téhož druhého dne (15 listopadu) wloženého 15 Nov.
do desk zemských od stawu panského a rytířského: „jestliže by kdokoli chtěli nás neb kterého z nás moci tisknauti od rozsudku krále JMti, že wšecken panský a rytířský staw pod záwazkem práwa obhajowání máme na takowé sobě wespolek pomáhati a sebe neopauštěti.“ Naproti tomu města oswědčila se weřejně, „že napotom nebudau ani na sněmy jezditi, ani k čemu swolowati, leč jim stanau jejich prwní swobody a práwa.“ [33]

Tak tedy rozstrk stal se dokonalý, stawowské rozbroje a nechuti dostaupily wrchole swého, a nikde již nebylo čáky ku pokojnému jejich urownání a smíření!

32) Odpowědi ty obě čtau se w rkp. c. k. Wídeňské bibliotéky Nr. 5106, na l. 91—92.

33) Staří letopisowé na str. 262—3. Archiv český, V, 263—4.

Digitized by Google

ČLÁNEK DRUHÝ.

POTRŽKY NÁBOŽENSKÉ I MANSKÉ.

Pokoj bezděčný a reitarstwa. Králowa swatba. Wálka s Turky. Nowí auředníci zemští a Albrecht z Kolowrat. Wýtržnosti panůw Šlikůw. Sjezd Budínský, wítězstwí fanatismu a nowé rozdwojení w zemi. Mandat proti českým bratřím a sněmowé roztržití. Postawení bratří w Praze. Biskup Sidonský w Čechách. Boje mezi Šliky a Loketskými. Odsudek na Šliky. Poměry manské, wálka w Bawořích a slawná Čechůw porážka. Sigmund kníže Polský we Slezsku a w Lužici. Brojení mezi stawy a Zdeněk Lew z Rožmitálu. Stranní zápisy w Morawě i w Čechách. Jiřík Wšerubský z Gutšteina. Wojna Loketská i prostředkowání Pražanůw; upokojení Wšerubského; sněmowní nález o porownání Šlikůw s many a měšťany Loketskými. Utrpení a smrt biskupa Sidonského.

(R. 1502—1506.)

1502 Prawda státowědná, že mrawy jsau jistější záštitau společenstwa nežli zákony, nabyla z dějin českých této doby potwrzení skwělého. Moc zákonedárná octnula se byla na rozcestí a we sporu, který přirozenau swau powahau wedl k násilnému brojení a k půtkám krwawým: a wšak skutkem nic toho nenásledowalo. Widíme tu strany, hotowé k boji, wyhýbati se mu bedliwě; bez umluwy, bez příměří udržuje se po několik let pokoj, protože bojowné chtíče a odwahy wojenské držány jsau na uzdě mocí newidomau. Páni čeští, nepřestáwajíce při wšech německých chautkách býti Slo-

Digitized by Google

wané, pro dobytí a utwrzení sobě panstwí neodwážili 1502
se předce až ku proléwání krwe; měšťané, pojištěnu widauce swau swobodu, spokojili se na chwíli zdarem takowým. Stawowé rozezlení živi byli dlauhý čas wedle sebe, a wšak wespolek se nedotýkajíce; stáli proti sobě jako na stráži, každý počátku se waruje. Páni ostýchali se drážditi města křiklawým užíwáním a prowáděním oněch práw, kterýchž města jim popírala; saud zemský mírnil se w pohánění lidí stawu městského. Tak když nedáwala příčiny k nowým půtkám strana nižádná, mohlo weškero státní ústrojí udržeti se i nadále we zwyklém chodu swém, a mysli aspoň poněkud ukojené obracely se k jiným zase zájmům a událostem.

Oblibování wšak cizích zákonůw a práw nemohlo nemíti působení také we mrawích národu českého; zwláště prowedené před nedáwnem porobení lidu selského dalo příčinu ke splašení se a zdiwočení hojného počtu těch, kterých se týkalo a kteří odolati nemohauce, trpěti předce nechtěli. Již několikráte bylo nám mluwiti o množícím se w těchto létech laupežnictwí silničném, a kterak na sněmích žaloby se wedly, že Čechowé spůsobůw německých se chytajíce, dáwali se w tak řečená „reitarstwa,“ [34] t. j. w jízdné haufy zbojníkůw, prowozující laupeže a násilí řádem a spůsobem wojenským, kdekoli jaké kořisti naditi se bylo. Byl to zwláštní neduh časowý, šířiwší se, co epidemická nějaká nákaza, po wšech zemích koruny české. I ačkoli reitaři neměli společné organisace, jako někdy

34) Nematný důkaz německosti těch reitarstwí nalezá se i w tom, že ona již „gselnryty“ (Gesellenritt) nazýwala to, co někdy za dob husitských prostě „jízdy“ slulo, nyní pak jmenowalibychom tuším „razzie.“

Digitized by Google

1502 „bratří“ za krále Jiřího, chtěli předce jakési mezi sebau solidárnosti, aby aspoň jedni druhých hájili a mstili. Wláda zemská, stawši se strannickau sama, i postrádajíc tudíž jak moci hmotné, pro známau komory králowské chudobu, tak i moci a wážnosti mrawní, která samoděk wymáhá si poslušenstwí, musila w těchto létech wíce nežli kdy za lidské paměti zápasiti u wnitř země se zpaurau a odbojem zjewným, jehož náležitě ani utlačiti ani potrestati nepostačila.

Jakož Wladislaw byl prwní král Český, jenž stále přebýwal w cizině, tak i jeho konečné ženění se powažowáno w zemi téměř za událost cizí a zahraničnau. Ženich 46letý, jenž již oklamal byl tři newěsty, nenalezal, jak se zdá, tak snadno čtwrté, aspoň na blízku předních trůnůw křesťanských, kterážby ochotna byla swěřiti jemu osudy swé; takéť mu od námluw předešlých ještě dispensace bylo potřebí. Žádost o ni potkala se u Alexandra VI, pro patrné jeho tehdáž příprawy k válce Turecké, s odporem newalným. Zasnaubil se tedy w dalekých podpyrenejských končinách s Annau, dcerau Gastona hraběte Kandalského (1487—1500) a Kateřiny hraběnky z Fuxie, tudíž po matce wnučkau někdy Marie Orleanské, sestry Ludwíka XII krále Franského, na jehožto dwoře wychowána byla
6 Jun. ode mládí.[35] Pány české wolal již 6 čerwna 1502 ke swatbě swé, prawě že newěsta jeho, budauc od krále Franského wyprawena do Benátek ke dni sw. Petra a
10 Aug. Pawla, měla w Uhřích korunowána býti 10 srpna: ona

35) „D. Anna de Candale, ex regia stirpe Fuxorum oriunda,“ — tak nazýwal ji Wladislaw we swých psaních. Otec i matka její byli téhož rodu hrabat z Fuxie (de Foix, hrabství pod Pyreney ležícího), jichž jedna linie měla příjmí „z Candale“ čili z anglického hrabství Kendal, jež držela byla některý čas.

Digitized by Google

wšak opozdiwši se, přijela i korunowána we Stolním 1502
Bělehradě teprw 29 září, a swatba slawila se na hradě 29 Spt.
Budínském teprw tuším 6 října. Nowá králowá chwá- 6 Oct.
lena ne tak pro krásu (bylať prý welmi tlusta), jako pro rozumné chowání, ana maudrým hospodařením uwodila důchody králowské do lepšího pořádku; Wladislaw nabyl w ní konečně rádce, kterémuž auplně wěřil a wěřiti mohl. Ohledem na Čechy byla to jediná jejich královna, která země České ani nespatřila nikdy.

Wálka s Turky, připrawowaná tak dlauho a tak hlučně, wedena w běhu r. 1502 ne bez prospěchu, ale zpráw o ní určitých a spolehliwých nedostáwá se. Starý náš letopisec prawí jen tolik, že toho léta král Wladislaw porazil Turkůw do osmi tisíc nejsilnějších jeničarůw; a uherští spisowatelé mluwí o wítězné wýprawě, brzy po králowě swatbě, do země Bulharské až pod město Nikopol, jehož wšak dobyti lze nebylo. Když ale Benátčané uzawřeli mír s Bajazetem již 14 prosince 14
a sultan podáwal se ke smlauwě, Wladislaw ztratiw Dec.
naději na další subsidie, pustil také mimo sebe úmysl, opustiti milostnau manželku a táhnauti do boje. Wyjednáwání w Budíně i w Konstantinopoli o pokoj dlauho nedařilo se, a teprw když králowský wůdce uherský Jan Tarčaj porazil a zničil celé oddělení wojska tureckého u Jajce dne 2 července,[36] hledali Turci míru 1503
2 Jul.

36) Jan z Kunowic, synowec biskupa Jana Filipce a té doby písař králowský, psal z Budína 9 Jul. 1503 tuto „nowinu“ do Čech: „Král JMt poslal Tarčaj Jánoše s dwořany uherskými a s některými jinými žoldnéři, tak že jich bylo okolo 4500 i s pěšími, aby na Jajci špíže dodali. O kteréž wěci zwěděw joden baše Turecký, čekal nedaleko tu na ně od Jajce s 10,000 Turkůw; a když již téměř u města byli s tau špíží, přitáhli na ně Turci. Kteříž (Uhři) bywše také šikowáni a pohotowě, a widauce že jináč býti nemůže, swedli s nimi

Digitized by Google

1503 20 Aug. s větší oprawdowostí, kteryž i uzawřen jest 20 srpna 1503 na sedm let, s wyminkami pro křesťanstwo prospěšnými. Neumíme udati, kterak potom naloženo s berní w Čechách sebranau pod tau wyminkau, aby král osobně táhl do pole.

Počátkem r. 1503 stala se we wládě zemské w Čechách změna, která měla důležité následky. Nejwyšší purkrabě Pražský, ustanowený již někdy od krále Jiřího, Jan Jenec z Janowic, pocítiw konečně břímě let, r. 1502, kdežto spolu zpronewěřil se kalichu, k nabádaní Jindřicha ze Hradce uwolil se ustaupiti jemu s místa. Zprávy o hnutí tom zachowané poučují nás o spůsobu, kterým obsazowali se té doby nejwyšší úradowé w zemi. Nejwyšší kancléř (již od r. 1479) Jan z Šelnberka míwal w tom největší působení; a mimo pana ze Hradce záleželo na proměně takowé nejwíce Albrechtowi Libšteinskému z Kolowrat, muži welmi ctižádostiwému a posud málo zaměstnanému, co hofmistru dworu královského w Čechách, an král dworem bywal w Uhřích. Oba tito pánowé obrátili se s žádostí swau ku panu z Šelnberka, nabízejíce jemu také powýšení, a sice na nejw. komornictwí zemské, jež potud zastáwal pan ze Hradce. Pan Šelnberk, wěda že páni z Rosenberka přáli takowé proměně, propůjčil se k ní za prostředníka, jak u krále, tak i u přátel swých. Přední radowé královští w zemi požádáni jsau wšichni, aby dle formy od něho nawržené

bitwu a porazili je na hlawu, tak že jich málo ujelo aby zbiti a zjímáni nebyli. A co jich zjímáno, ježto welmi znamenití nebyli, dal je Tarčaj wšecky stínati, kromě wybral jich padesáte a několik, kteří jsau znamenití a na dwoře císařském wždycky byli; ty jest sem poslal králi JMti, kteříž tuším we třech dnech zde budau. A ta bitwa se stala dnes týden." (Sanwěká cedule w archivu Třebon.).

Digitized by Google

přimlauwali se u krále k tomu cíli. Učínili to s jedné strany páni Wok z Rosenberka, Petr Holický a Ladslaw ze Šternberka i Jetřich Bezdružický z Kolowrat; s druhé strany Wilém z Pernšteina, Petr Bydžowský z Wartenberka, Zdeněk Lew z Rožmitála i Jan Zajimač z Kunstatu; potom rytíři Albrecht z Leskowce podkomoří, Mikuláš i Burian Trčkowé, Jiřík Karlík z Nežetic a Bohuslaw Břekowec z Ostromeče; nejw. sudí Půta Švihowský z Risenberka a rytíř Otík Kamýcký z Tropčic obmezili přímluwu swau za jediného pana Hradeckého, nepřejíce panu Šelnberkowi; Petr z Rosenberka, Bohuše Kostka z Postupic, Jan Špetle z Prudic, Albrecht Rendl z Aušawy a Sigmund ze Chmelic jeli s kandidaty spolu ku králi do Budína i pomohli osobně, že wyplnilo se přání jejich.[37] Již w měsíci lednu 1503 byli Jindřich ze Hradce nejw. purkrabím, Jan z Šelnberka nejw. komorníkem, Albrecht z Kolowrat nejw. kanclířem. Starý pan z Janowic, byw posledním potomkem staroslawného rodu swého, přál sobě welice, aby jmeno i štít jeho po něm přenešeny byly na manžela jeho sestry Anešky, rytíře Jana Špetle z Prudic a na Žlebích. Král Wladislaw i císař Maximilian dali k tomu swé swolení: a wšak rod panůw Špetlůw z. Janowic wymřel také již w běhu XVI století. 1503

Nowí wladaři zemští označili působení swé hlawně dwojím směrem: 1) k oprawení poměrůw církewních, a zwláště k očištění země od poskwrn kacířských, a 2) k obnowení a utužení lenního swazku hojných posawad manstwí koruny České, namnoze zamlčených a zanedbaných, jak u wnitř země tak i za hranicemi.

37) Wiz o tom rkp. Talmb. l. 395–6, it. psaní archivu Třebon.

Digitized by Google

1508 Původce téměř všeho, co podnikalo se s hůry, a prawá duše nowé wlády, byl kancléř *Albrecht z Kolowrat*. Nelze zapírati, že pracowal na oprawení a wztýčení zase moci králowské w zemi: prawilo se ale, že potahowal libowolně a bezohledně moc tuto k sobě sám, jednaje po králowsku a králowým jmenem i bez jeho wědomí. Ba našli se i takowí, kteří hrubé sobecké úmysly mu podkládali, ačkoli dle našeho saudu ne bez křiwdy. Ale w nekonečné rozerwanosti a zbědowanosti wšech weřejných poměrůw nenacházel reformatorský jeho duch bohužel nic přednějšího ani pilnějšího, nežli wywoláwati zase na jewo nešťastné půtky náboženské, před 18 léty stiží utišené. Dříwe však nežli o nich wyprawowati budeme, musíme připomenauti ještě také o neřestech jiných, které zaplétaly se jak do nich, tak i do sporu se stawem městským neukončeného.

O wýtržnostech panůw Šlikůw, a kterak usilowali kraj Loketský, jejž co manstwí drželi w zástawě od koruny České, podrobiti sobě w dědičnau poddanost, mluwili sme již při létech 1471, 1486 a 1497 obšírněji. Právo a sprawedliwost nebyly owšem w záležitostech jejich wždy a každému na snadě, poważili se praudění a směr ideí toho času, wedaucích k rozdrobení wrchmocí w zemi. Jestliže páni čeští wesměs byli pairowé králowi a zároweň jemu měli weškeru moc a právo nad městy a poddanými swými, nemohlo ani panům Šlikům dáwati se naprosto za křiwdu, když twrdili, že králowé čeští, dawše jim w zástawu moc a právo své w kraji Loketském, odřekli se wšeho přímého w něm panowání, pokud newyplatí zástawy. A w skutku král nejednau oprawdowě pomýšlel na wyplacení, leč že wěčná jeho finanční nauze nedala dozráti úmyslu takowému. Poslední narownání w té wěci, tak řečený

Digitized by Google

recess Kutnohorský ode dne 21 července 1497, nedokázal moci úklidné mezi stranami, a zwláště mezi panem Šebestianem Šlikem i měšťany Loketskými: ba ústrkůw a úrazůw obapolných přibýwalo téměř denně wíce a wíce. Sauwěká kronika Loketská (1471—1504) stawí pana Šebestiana co diwokého násilníka, jakowý jen we středowěku wydařiti se mohl. Když mu dotčeným recessem přisauzeny byly klíče bran městských, on libowolně dáwal otwírati a zawírati město třebas na celé dni, aby učinil měšťany wůli swé powolnějšími. Usilowal pak setříti při Lokti auplně ráz města králowského: popíral radě městské práwo poprawy, chtěl jí konšely sázeti sám, bez jeho wůle neměl nikdo ani do města přijímán, ani w něm trpěn, ani z něho propaušten býti; od saudu městského mělo jíti odwolání k němu a nálezy jemu ku potwrzení podáwati se atd. Ukrutností a surowostí, kterými se toho domáhal, nechceme líčiti podrobně. A jakož on s měšťany, tak nakládal bratranec jeho Mikuláš na Falknowě se zemany a many kraje Loketského: sahal jim do autonomie král. manského saudu w kraji onom, a zastawil konečně násilím jeho zasedání. Když král Wladislaw, opauštěje Čechy r. 1502, sadil byl po krajích nowé heitmany a pro Loketsko ustanowil pana Jindřicha z Plawna, páni Šlikowé odepřeli mu swého uznání a poslušenstwí, w tom s Pražany a se stawem městským se srownáwajíce. Loketští owšem zase činíwali jim na zdoru, kde co mohli. Šlikowé dali 21 října 1502 zaumysla wypáliti baštu, slaužiwší městu k ochraně, na čež měšťané postawili ji zase znowa, i wstaupili 14 prosince 1502 s many swého kraje w zápis na společnau obranu, kterýž i panům Šlikům zřejmě znáti dali, a ku kterémuž dne 3 ledna 1503 připojili se i měšťané Karlowarští. 1503 3 Jan.

Digitized by Google

1503 Nebylo prý tajemstwím, kterak Šlikowé ukládali o podrobení sobě města rukau brannau. K tomu cíli také, aby od sausedních rodůw šlechtických neměli překážky, hleděli wšemožně přízniti se s nimi; dne 20 listopadu 1502 přiwěsilo i skutečně desatero panůw (Tiema z Koldic, tři páni z Gutšteina, čtyří z Weitmile, Wilém z Hburka oc.) pečeti swé ku psaní pohrůžčiwému měšťanům Loketským, nepřestaňauli panům Šlikům činiti příkoří. Ale přirozený pych a neskrocené wášně nedaly úmyslu dozráti we skutek. Na
6 Febr. zámku Karlowarském slawena 6 února 1503 hlučná swatba šlechtická, ku kteréž sezwáno bylo drahně panstwa z okolí. Wečer ale mezi tanečníky strhla se z nenadání swáda i půtka tak krutá, že páni Šebestian Šlik a Šebestian Pflug sáhše k meči, poranili se wespolek, několik lidí pobito a celá společnost okrwawená rozprchla se náhle u welikém zmatku. Na autěku jati jsau bratří Hanuš a Šebestian Pflugowé a přiwedeni na Loket; o čemž uslyšewše bratří Jan a Wolf z Gutšteina, ježto je byli namluwili jíti ke swatbě, přišli dobrowolně sdílet osudy jejich. Pan Šlik, winiw bratří Pflugy z aumyslu wražedného, poručel měšťanům Loketským wsaditi je do wěže, w čemž oni owšem neuposlechli ho. Na rychlost ale starší bratří z Gutšteina, Burianowi někdy synowé, Kryštof, Jindřich a Jetřich, též strýc jejich Jiřík, příjmím Wšerubský, pak Jindřich z Plawna i lidé panůw Pflugůw, sebrawše se
9 Febr. w počtu as 5000 brannych, 9 února přitáhli před Loket a wymohli propuštění jatých na swobodu; obě strany zawázaly se státi o při swau w Praze u saudu komorního k roku sw. Martina (11 listop. 1503.) Za příčinau pak žalob, kterýmiž obtěžowali byli po wše časy tu krále, tu nejwyšší auřady zemské s jedné strany

Digitized by Google

Šlikowé, s druhé měšťané Loketští, sročeni byli posléze 1503
také tito ke dni Swátosti (28 dubna) tamtéž: ale když 28
toho dne páni Jindřich, Jan a Wolf z Gutšteina, po- Apr.
tkawše se na Hradčanech se panem Šebestianem Šlikem, jej stíhati se jali, a on utíkaje před nimi, ztratil wak swůj s dokumenty k saudu potřebnými, odročena jest i tato jeho pře k témuž dni sw. Martina.

Od počátku r. 1503 podobojí čeští neměli mezi nejwyššími auředníky zemskými nižádného zástupce, a přední horliwci katoličtí, Jindřich ze Hradce, Půta Swihowský z Risenberka i Albrecht z Kolowrat, požíwali rozhodné přewahy we wládě; jiní dwa katolici, muži snášeliwí, smýšlení od jakžiwa mírného, Wilém z Pernšteina nejw. hofmistr a Jan z Šelnberka nejw. komorník, upadali w odpor proti nim čím dále tím žiwější a oprawdowější. Zwláště nowý kancléř, co syn někdejšího probošta i administratora Pražského arcibiskupstwí Hanuše z Kolowrat († 1483), dělaje se metlau boží na kacíře, zawděčowal se tím jak většině kollegůw, tak i nowé panownici swé. Králowá Anna, wychowaná w obyčejných proti Čechům předsudcích, stýskáwala sobě, když jí domlauwáno jeti do země kacířstwím zprzněné, aby tam korunowána budauc, nabyla práwa k wěnu králowen českých. K uchlácholení jejího swědomí předsewzato zase jednání, na spůsob Sisyfowa kamene tolikrát již počaté a opuštěné, o urownání podobojích s Římem. Co w té wěci působeno na sněmích ke dnům 5 března i 5 června rozepsaných, 5 Jun.
jest nám neznámo: wíme jen že w měsíci červnu wypraweno poselstwí ku králi do Budína, se strany horliwcůw katolických Petr z Rosenberka, Půta Swihowský, Albrecht z Kolowrat a rytíř Otík Kamýcký z Tropčic, se strany katolíkůw mírných s podobojími spoje-

Digitized by Google

1503 ných Jan z Šelnberka, Wilém z Pernšteina, páni Kostka i Medek a rytíř Václaw Čéč král. maršalek i Rendl prokurator. Proti kališníkům, majícím wždy ještě přewahu moci w zemi a hájeným jak kompaktaty, tak i královau kapitulací r. 1471 a zápisem r. 1485, nemohli w radě králowě ani sebe příkřejší katolíci nastupowati na cesty přísnosti; wyprawěno tedy, k urownání se s nimi, nowé poselstwí do Říma, newíme již kolikáté, s obyčejnau žádostí a obyčejným neprospěchem, o jmenowání do Čech arcibiskupa podlé kompaktat atd.[38] Ale nowě powzbuzený fanatismus, nesměje ničeho počínati proti kališníkům, obořil se tím větší silau a prudkostí proti tak řečeným *„pikhartům,“* t. j. přiwržencům jednoty bratří českých. Poznamenali sme již, že wešlo bylo w obyčej, „pikhartstwím“ spílati wšemu, co w oboru myšlének zapáchalo nowotau a stawilo se na odpor autoritě starodáwné, na poli netoliko církewním, ale i politickém. Zbudice tedy ruch a shon powšechný proti pikhartům, mohli páni naditi se, že porazí a zemdlí protiwníky swé we stawu městském neméně, nežli w táboru kacířském. Strhly se tuhé hádky w Budíně, když wykládána před králem potřeba, wykořeniti wšecky jinowěrce w zemi české, aby země ta přestala býti úrazem a pohoršením pro celé prawowěrné křesťanstwo; a Wladislaw nemohl neocitowati se w nesnázích, když mu slyšeti bylo z ust swých nejstarších a nejwěrnějších rádcůw, Wiléma

38) We psaní k Albrechtowi z Leskowce podkomořímu, daném z Budína 1 Sept. 1503 prawí král: „Wždycky sme o straně podobojí péči měli a podnes máme při Otci swatém, abychom je w slušné srownání se Stolicí apoštolskau uwesti mohli, — jakož pak o to poselstwí naše w Římě u papeže JSti máme.“ (Rkp. Talmb. 385 sl.).

Digitized by Google

z Pernšteina i Jana z Šelnberka, že netoliko neschwalowali pronásledování pro wíru, ale také že umínili na statcích swých nedowoliti nikomu, aby poddaní jejich pro své náboženstwí byli trýzněni aneb utiskowáni. Bylotě potřebí nejmocnějšího působení a wliwu od manželky, w těhotenstwí pokročilé a slibowawší brzy dáti mu dědice tužebně očekáwaného, we spojení s nowým kancléřem a s přední politickau hlawau swého národu a wěku, Petrem z Rosenberka, že swítězil fanatismus, a král dal prwní heslo ku pronásledowání bratří českých w Čechách i w Morawě. Mandat o tom wydaný poprwé w Budíně dne 5 čerwence swědčil wšak jen Praze a městům královským; nowá theorie páně Rendlowá, že páni požiwali téhož práwa nad swými poddanými, kteréhož i král nad swými městy, nesla w sobě aspoň to dobré, že obmezowala i pomohla držeti na uzdě fanatismus, který pocházel s hůry. Za to ale nowý kancléř dokazowal tím větší přičinliwost w rozesílání mandatůw upalowacích do wšech měst královských.[39]

1503

5 Jul

39) Obci Kutnohorské Wladislaw poslal w běhu léta 1503 neméně nežli čtwero psaní o potřebě pronásledowání bratří, 11 Jul. 8 Sept. 3 Nov. a 18 Dec. Poslední počíná slowy: „Poctiwí wěrni naši milí! Z prwního psaní našeho dobře ste poznati a porozuměti mohli, že my žádnému z poddaných našich w jeho panstwie sme nesahali, nežli w města naše a mezi wás, jakožto ty poddané naše, kteříž nám beze wšech prostředkůw přileżíce, námi se we wšem a naší wólí a rozkázaním zprawowati máte a powinni jste“ &c. (Orig. tamže.) — Větší díl zpráw o jednání Budínském béřeme ze sauwěkých korrespondencí w král. archiwu Baworském we Mnichowě. Tam četli sme i co následuje: „Rytíř Otík Kamýcký dal knížeti Albrechtowi u welké tajnosti wěděti, kterak w Budínském jednání wyšlo na jewo, že Wilém z Pernšteina, pomocí minomistra Bohuše Kostky (wládnaucího tehdáž král.

Digitized by Google

1503 Obecné podnes jest domnění, že Wladislaw, za příčinau měké své powahy, jen nerad a jako z donucení propůjčil se ku pronásledowání bratří českých; oni sami, nedostatečně bywše zpraweni, podporowali je: my wšak znajíce osobní jeho chowání jak před r. 1483, tak i po r. 1503, nemůžeme domýšleti se jinak, nežli že mírnost dokazowaná mezi těmi léty pocházela méně ze wlastního pudu, nežli z náwodu cizího, zejmena dwau pánůw jmenowaných i jiných. Za důkaz slauží nám upřímost a stálost horlení jeho i potom, když původowé mandatůw r. 1503 již dáwno byli we hrobě. Uwrhl pak nowým tím podnětem *sémě nowých různic* a rozdwojení do Čech, any rozkazy jeho potkaly se s odporem a newolí walného počtu netoliko podobojích, ale i katolíkůw. Bratří čeští byli, ne tak učením jako chowáním swým, získali sobě hojné přízně u předních několika šlechticůw a šlechtičen českých; zwláště některé wysoce urozené paní ujímaly se jich wřně, jako někdy husítůw na dwoře krále Wáclawowě; kromě paní Johanky z Krajku a Johanky z Liblic, o kterýchž již mluwili sme, wyznamenala se w těchto létech zwláště Krescencie Zmrzlíkowa ze Swojšína, paní na hradě

zámky), též Rendle a jiných „pikhartůw," usilowal zmocniti se w Čechách koruny královské pro sebe, aneb pro jednoho ze synůw swých. O té newěře zpraven byw král podtají, zamýšlel prý Pernšteina, Šelnberka i wšecky w Budíně s nimi přítomné „pikharty" dáti hned postínati, kdyby tehdejší spory s pány a preláty Uherskými byly mu w tom nečinily překážky; ale že umínil, jakmile králowá slehne (to stalo se 23 Jul.), zabrati se s ní do Čech a zahladiti tam celau tu rotu pikhartskau." Strannické této klewety nepotřebí nám wywracowati oprawdowě; jest ona památným dokladem, jak nestaudmé a hanebné denunciace mohly toho času dáwány býti w oběh, a jak opatrné kritiky potřebí jest při užiwání podobných pramenůw archiwních.

Digitized by Google

Orlíku nad Wltawau, duchaplným a energickým jich 1503
zastáwaním, jak slowy, tak i písmem;[40] a nezadlauho
i slečna Martha z Boskowic, rodu jináče horliwě kato-
lického, přímluwami swými za ně u krále Wladislawa
zbudila pozor wšeobecný. Mezitím Wladislaw, aby
prowedl wůli swau, pánům českým do panstwí jejich
nesahaje, rozepsal sněm obecní celého královstwí ke
dni sw. Jeronyma (30 září 1503), na němž především 30
o této wěci, owšem w jeho smyslu, raditi a uzawírati Sept.
se mělo.

Podkomoří zemský Albrecht z Leskowce, jemužto náležela wrchní zpráwa měst královských, ačkoli počítal se ku podobojím, podal se ochotně k wykonání mandatůw králových, a počal nejprw we Wodňanech, potom w Písku i jinde, zatykati a žalařowati pikharty; nejw. mincmistr Bohuše Kostka z Postupic, ačkoli sám byl w podezření pikhartstwí, nerozmýšlel se w Kutné-hoře zakročowati přísně proti wšem, o kterých bylo domnění, že přáli té sektě; též Mikuláš Trčka mladší na Lichtenburce, posud jeden z náčelníkůw strany kališné, jal se i nad samy katolíky horliwěji brojiti proti nenáwiděnému pikhartstwí. Ti kdo nechwálili počínání takowého, ačkoli počtem dosti hojní, drželi se wíce potichu. Roznášel se wšak záhy hlas, že pronásledowání nowé mělo další a širší aučely, že s pikharty činil se jen počátek a pokus, a kdyby ten se zdařil,

40) W archivu jednoty bratrské w Herrnhutě čte se (w rkp. IV na listu 161 sl.) psaní kněze Jana Bechyňky, mezi kališníky welmi váženého, dané ku paní Krescencii na potupu a zošklíwení bratří českých, a (na l. 173 sl.) odpowěd této paní z r. 1504, plná jak rozumu tak i citu, ženského i křesťanského pospolu. Kdyby dokázati se dalo, že paní ta sama ji sepsala, musilibychom ji wysoce wážiti mezi spisowatelkami wůbec.

Digitized by Google

1503 že naměřeno bylo i proti kališníkům samým. Takowého domnění, kdyžby se rozšířilo, bylo původcům nowé persekuce, ježto w národu byli u weliké menšině, welice se obáwati; protož celá strana horliwě katolická, m. Sept. sšedši se w Plzni na počátku měsíce září, učiniła mezi sebau zápis takowý, že „poněwadž král JMt ráčil to předsewzíti a pikhartům we swých městech netrpěti, my také slíbili smę sobě netrpěti jich pod sebau; a chtěliliby oni, aneb kdokoli podlé nich, utiskati nás mocí od církwe swaté, my se sami spolu opauštěti nemáme do hrdel i statkům swých; také sáhliliby (pikharti) na stranu kališnau, nemáme jí opustiti, a to až do příjezdu králowa do země a našeho s ní srownání.“ Nepodobné ku prawdě podmínky, žeby bratří chtěli mocí sahati na kohokoli,[41] bylo před světem potřebí co důwodu pro spolčowání se; slowa přidaná, „aneb kdokoli podlé nich,“ měla uwesti w ostudu pány z Pernšteina i z Šelnberka, jakoby zamýšleli rukau brannau postawiti se k jich ochraně; přátelská o kališníky péče měla tyto uchlácholiti a přeswědčiti, že nic zlého proti nim se neobmýšlelo. S takowým oswědčowáním přijel již před sněmem ku Pražanům, co posel od celé strany swé, kancléř Albrecht z Kolowrat.

Za příčinau Plzenského sjezdu a jednání stalo se nowé rozdwojení mezi stawy na sněmu sw. Jeronyma: poněwadž katolíci rokowali byli stranně, shromáždili se podobojí také stranně na radnici staroměstské w Praze, aniž chtěli spojiti se s Římany rokujícími na hradě

41) Brojení obskurné sekty Amosenců (wiz o ní při r. 1496—6,) jakoby bratří již na spůsob Táborů zase žižkowati chtěli, nabylo té doby, efemerní důležitosti, poslauživši nepřátelům co wítané swědectwí ke dráždění proti nim. (Srwn. dotčený traktat kněze Jana Bechyňky &c.).

Digitized by Google

Pražském. Páni Pernštein a Šelnberk přijeli sice také 1503
na sněm do Prahy, ale co domněle zpikhartilí neměli ani přístupu do shromáždění katolických stawůw. To zwěděwše podobojí, učinili k nim pozwání welmi přátelské, aby přijdauce také na radnici, sněmowali s nimi; jakož se i stalo. Následowalo tu rokowání o bratřích až téměř bauřliwé, když jedni radili k mírnosti, druzí ku přísnosti dle králowa rozkazu. Konečně rozhodnuto a ustanoweno většinau hlasůw, že sborowé a schůze jejich měly hned wšude zastaweny, kostelowé pak a sborní domowé jim odjati a k jiným potřebám obráceni býti; den nowého léta 1504 buďte starší jejich postaweni před pány, rytířstwem, Pražany a mistry i kněžími, „ne k hádaní, ale k naučení, w čemby scestni byli;“ nebudauli chtíti naprawiti, páni nemají pod sebau jich trpěti, ale od sebe hnáti, lečby zjewně odřekli se bludůw swých. Hlawní sídla jejich byla we Mladé Boleslawi pod panem z Šelnberka, w Litomyšli a Brandýse nad Orlicí pod pány Kostkami, w Rychnowě (a w Prostějowě na Morawě i jinde) pod panem z Pernšteina. Týkalo se tedy uzawření takowé hlawně těchto pánůw, kteří přistaupili k němu jen pod wýminkami; prwní a poslední, co katolíci, nemohli owšem zasazowati se o prawowěrnost swých poddaných „podobojích.“

Celé sněmowání dálo se tenkráte pauhým poselstwowáním mezi královským hradem a staroměstskau radnicí; a strany obě přemáhaly se na wzájem jak nedůwěrau, tak i zdwořilostí. Podobojí nejprw poslawše několik swých na hrad, skrze rytíře Matiáše Libáka z Radowesic dali oswědčiti swé potěšení a swau wděčnost, že strana pod jednau podáwala jim přátelstwí, kteréž že rádi a cele přijímají: ale ptali se, zdali také preláti jejich a zejmena kapitula Pražská w to jíti

Digitized by Google

1503 chtěli? Odpověd dána skrze kancléře Albrechta z Kolowrat, že jako někdy za císaře Sigmunda i potom častěji, páni strany Římské také nyní „wpojili w se hlas kněžstwa swého;“ cokoli oni swolili, tito podlé nich wždy prý zachowáwali; na důkaz ukazováno k zápisu r. 1485, kterému kněží jejich nikdy neodpírali; podáwané přátelstwí že bylo cele upřímé, a že páni této strany rádi uwidí, pojmauli také podobojí swé mistry a kněží w tutéž smlauwu. Takowá odpověd straně podobojí opět byla wděk, ale „aby potomně pro newydorozumění sobě nic w omylu nepřišlo,“ wymínila sobě, že otázka o rozdáwaní swátosti oltářní dítkám, ježto někdy nebyla překážkau jednání a stwrzení kompaktat, neměla také nyní býti záwadau společného sjednání. Co do pikhartůw oznámeno pánům na hradě uzawření strany podobojí s tím doložením, že i páni z Pernšteina a z Šelnberka k němu přistaupili. Přidána pak žádost od podobojích, aby žaloby obapolné o útisky pro wíru bywaly wždy sauzeny rownným počtem saudcůw s obojí strany, a konečně aby strany obě prosily krále o uwedení na Morawě téhož řádu a spůsobu w té wěci, kterýž měl w Čechách swolen býti. A dle těchto námluw stalo se i skutkem konečné snešení sněmowní, jak na zápis podobný zápisu r. 1485, tak i na zamezení a plenění pikhartůw, jakožto „lidí zlých, bludných a nekřesťanských.“ [42]

Král již we prwních swých psaních přikazowal byl jak kapitule Pražské, tak i administratoru konsistoře podobojí M. Pawlowi z Žatce, aby poraučeli kněžím swým kázati proti pikhartům a oznamowati lidem,

42) Akta toho sněmu w rkp. Talmb. l. 388 sl. Archiv bratrský VI, l. 9 sl.

Digitized by Google

že „bludowé jejich mnohem jsau křesťanstwu škodnější 1503
nežli Turci, poněwadž ani o bohu, ani o swátostech
křesťanských, ďábelskau zlostí pojati jsauce, dobře ne-
drží ani smýšlí“ oc. Takowýmto nemaudrým podně-
cowáním shůry lid obecný skutečně na mnohých mí-
stech, a zwláště w Praze, zfanatisowán byl w míře ne-
bezpečné. Starší bratrští, hledíce umírniti bauři proti
nim se zdwihající, mimo jiné prostředky, s prosbami
pokornými utekli se ku králi, a traktatem obšírným
wydali mu také počet z wíry swé, česky i latině, po-
zději w Normberku také tiskem uweřejněný.[43] A wšak
Wladislaw ukázal se opět, jako r. 1480, neoblomným;
ba i uzawření sněmu Swatojeronymského, nebywši dle
wůle jeho dosti přísným, zbudilo jeho nespokojenost.
Rytíři Mikuláš Trčka mladší a Sigmund ze Chmelic
wypraweni od něho z Budína 20 prosince se zwláštní 20
instrukcí ku Pražanům a ke stawům podobojím, když Dec.
měli právě starší bratrští o nowém létě postaweni býti
před mistry Pražskými.

Jak konsistoř podobojí, tak i obce Pražské byli sice nejednau horlili proti bratřím u krále, aby učiněna byla přítrž zmáhaní se počtu jejich: ale ani jedni ani druzí neobmýšleli a nežádali proti nim přísností, jakowé proti kacířům bywaly w obyčeji. Protož duch, kterýž wál w nowých dekretech královských, upomínaje příliš na spůsoby Římské inquisice, nebyl ten, z něhožby cele

43) Exemplary tištěné z r 1503 nezachowaly se. Nejstarší nám známé wydání latinské jest w Ortuini Gratii Fasciculus rerum expetendarum ac fugiendarum, Coloniae, 1535, fol. na listu 81 sl. pod nápisem Professio fidei fratrum Waldensium ad Wladislaum Ung. regem missa. To pojal i M. Freher do swých Rerum Bohemic. scriptores, Hanoviae, 1602 fol. na str. 238 sl.

Digitized by Google

1503 a upřímě byli těšiti se mohli. Stawowé podobojí zřídili byli ze sebe kommissi několika mužůw oswícenějších, ježto spolu s mistry měli o nowém létě slyšeti a sauditi bratří; w čele jejich stál pan Petr Zwířetický z Wartenberka, pán na Bydžowě, zwláštní přítel panůw z Pernšteina i z Šelnberka; wedle něho Jindřich Šťastný z Waldšteina na Skalách, Jan Špetle z Prudic a z Janowic na Žlebích i jiní. Páni Pernštein a Šelnberk uwolili se byli jen pod tau wýminkau poslati poddané swé bratří do Prahy, aby Pražané ručili za bezpečí osob jejich; a neměwše na tom dosti, wyprawili k jejich ochraně několik swých služebníkůw stawu rytířského. Předtucha jakési pohromy ze wšeobecného tehdáž rozjaření myslí počínala nepokojiti až i samé půwodce nastáwajícího theologického rozmlauwání.

Učení náčelníci jednoty bratrské, Lukáš Pražský, starší sboru Mladoboleslawského, a Wawřinec (jinak Lorek) Krásonický sboru Litomyšlského s jinými osmi bratřími, již den před nowým rokem byli pospolu w domě panůw Kostkůw w celetné ulici,[44] připrawujíce se k náboženským hádkám a třebas i ku podstaupení mučennictwí. K uwítání jejich poslán byw od pánůw staroměstských i od mistrůw učení Pražského M. Jan Pašek, napomínal k mírnému a opatrnému se chowání: neb „jako w moři ryby rozličné, tak i w Praze jsau lidé diwní a rozličných úmyslůw," a bylo prý se obáwati, aby nepřihodilo se něco k lehkosti a k hanbě pánůw jak jeho, tak i jejich; mělit pak dostawiti se bratří na radnici staroměstské nazejtří w hodinu jedenáctau. Celý ten příběh byl pro lid Pražský welikau událostí; mělit konečně spatřiti twáří we twář ony

44) Nyní dům dědicůw Sachrowých čísl. 595.

Digitized by Google

hrozné lidi, o nichž powěst i to nesla, že každý z nich 1503
mocen byl „uhádati“ třebas dwadcatero kněží. Proto
w pondělí den nowého léta 1504 hned od rána plnily 1504
se ulice a náměstí, kudy bratří do radnice jíti měli, 1 Jan.
diwáctwem nedočkawým a s většiny nepřátelským.
We hlučném dawu ozýwali se hlasowé pohrůžčiwí; neb
křičeli jedni, když půjdau pikharti na radnici, zbíti a
rozsekati je; jiní, že do Wltawy s nimi, a prohlubně
prosekajíc ztopiti je; zase jiní, že mají upáleni býti,
ježto jsau prý horší nežli sami čerti. A w tu chwíli
právě přijew do Prahy pan Mikuláš Trčka, wzkazowal
pánům i mistrům již na radnici shromážděným, aby
nekonali ničeho s pikharty, pokud obce Pražské ne-
uslyší poselstwí, kteréž přinášel od krále. Oboje ne-
bezpečí, jak od chátry Pražské, tak i od krále, zastra-
šilo pány a mistry na radnici shromážděné, žeby snad
slibu danému pánům Pernšteinowi a Šelnberkowi do-
státi a poddané jejich při životu i swobodě zachowati
nemohli; také nezdálo se, žeby panu Trčkowi přísluš-
šelo práwo, rozkazowati jim po královsku. Když pak
rytíři poslaní k ochraně bratří oznámili pánům, že swě-
řencůw swých nikoli nepostawí před obce Pražské,
umínila kommisse hned rozejíti se: světští odešli do
domu pana Petra Bydžowského, kněží a mistři do swé
kolleje. Na obě tato místa, blízká domu panůw Kost-
kůw, wedeni bratří tak, že od lidu poznáni nejsau.
U pana Bydžowského wedl řeč, z nařízení a jmenem
wšech pánůw, opět M. Jan Pašek: nejprw oswědčowal
swých pánůw wděčnost za skutečné postawení bratří,
a prawě, že se ukázalo skutkem, kterak obě strany
hotowy byly dosti učiniti tomu, k čemuž bylo swolení
a zawázaní obapolné ze sněmu Swatojeronymského; a
když wšickni dostáli swému rčení a záwazku, že jsau

Digitized by Google

1504 také již wšickni jeho swobodni a mohau rozejíti se zase; žádná strana nepochlubuj se, žeby druhá byla státi se ostýchala; což pak nyní pro nenadálau překážku skonati se nemohlo, že má časem swým dokonáno býti. Když pak bratří wrátili se byli do domu panůw Kostkůw, statečný rytíř Libák bratra Lukáše pojaw za ruku se slowy: „již já tě odsud jako Lota ze Sodomy wywesti musím," wedl ho skrze haufy lidstwa, newědaucího kdoby byli, do Teyna k M. Martinowi z Počátek. Tážícímu se Lukášowi, proč tak činí? odpowěděl „nic ty nedbej, přijdelit co, wše já to zastati chci, a tobě jest wždy před mistry státi." A wšak nepostihnuw tam nežli několik jiných kněží, řekl jim: „powěztež M. Martinowi, že bratr Lukáš teď se stawí; ať neprawí na nás, že nechodíme do kostelůw, teď sme tu byli." Patrné jest, že p. Libákowi šlo jen o formalní dostiučinění tomu, co nařízeno bylo ze sněmu Swatojeronymského. Mělit pak konšelé Pražští welikau o to starost, aby nestrhla se bauře w obci, pokud pikharti byli w městě, i aby tito bezpečně wyjeti mohli. Rytíř Rendl podáwal jim proto také útulku na sídle swém w Roztokách: ale oni nepřijawše nabídnutí, w noci šťastně dostali se z města wen. Takto rozplynuly se weliké příprawy a strachy w niweč, a rozmlauwání mistrůw Pražských s bratřími nedošlo wíce k místu, jakkoli o ně potom často s obau stran se pokaušino; místo jeho zastaupily polemické spisy, jak obyčejně, nekonečné.[45]

2 Jan. Nazejtří w auterý dne 2 ledna rytíř Trčka konal poselstwí swé ku Pražanům s nemalau newolí, že pik-

45) Staří letopisowé str. 265—6. W archivu bratrském w Herrnhutě, (rkp. díl VI,) obsahuje mnohé spisy o těchto wěcech.

Digitized by Google

hartům již byli ujíti dali. Napomínal jmenem králo- 1504
wým k největší proti těmto přísnosti, an prý král jich pod sebau naprosto trpěti nechtěl; káral měšťany za příčinau jejich „puntování se," při čemž dosti zřejmě dotýkal jejich spříznění s pány Pernšteinem a Šelnberkem; přikazowal potrestati w Praze ty, kteří o králi wedli řeči neuctiwé a neslušné, a konečně aby nikdo w městě nebral sobě koho jiného za pána, nežli krále samého. Bylot to znamením neweliké k bohatému rytíři tomu šetrnosti, že obce ustanowily dáti králi odpowěd po zwláštním swém poslu; přílišné jeho proti pikhartům horlení uwedlo jej w podezření, jakoby se již byl stal poběhlcem od wíry kališnické. Pražští konšelé byli sobě dali čísti psaní bratří králi poslané, w němž wydáwali počet ze swé wíry; a dle toho zdálo se mnohým, že pikharti nebyli tak zlí, jako pověst o nich.

W poměrech církwe české podobojí spůsobil zwláštní episodu příchod do Čech *Filipa de Novavilla*, biskupa Sidonského w Asii, kterýž ale přebýwal byl potud w Italii, w městě Modeně: starec již letitý, rodu šlechtického, postawy malé ale ušlechtilé a mrawůw bezauhonných. Jako při jeho předchůdci Augustinu Lucianowi, opakowalo se i při něm, že z pauhého, jak prawil, saucitu a slitowání nad útisky, kteréž Čechowé trpěti museli we swěcení žákůw swých na kněžstwí a w jiných potřebných biskupských funkcech, dal se hnauti ku kroku tomu a k nastaupení cesty wšelijak nebezpečné; neb papež Julius II, zwěděw o jeho úmyslu, nemeškal byl psáti nejen králi Wladislawowi, ale i Maximilianowi císaři, aby mu nedali projeti do Čech, nýbrž zmocníc se osoby jeho, aby drželi jej u wazbě, pokudby nerozhodlo se, co dále s ním učiniti. On wšak

Digitized by Google

1504 w průwodu jediného mládence Čecha dostal se šťastně
až do města Tábora, odkudž páni Pražané a mistři
28 přiwedli jej slawně do Prahy 28 máje, nejprw do ko-
Mai stela Týnského, kdež spíwáno zaň slawné Te deum
laudamus, potom do kolleje weliké w Karolíně. Brzy
na to kaupen mu dům na Šmerhowě u radnice staro-
městské. „Ten biskup swětil žákowstwo a kněžím no-
wým sám podáwal pod obojí spůsobau i lid biřmowal,
starček s dobrau myslí. Budiž pán bůh z toho po-
chwálen!“ prawí starý letopisec.

O záležitosti panůw *Šlikůw* a kraje i města *Loket-
ského* již wyložili sme, kterak posléze strany obě o při
swau sročeny byly k saudu komornímu w Praze na
den sw. Martina (11 listop. 1503). Král wšak byw
od obau stran mnohonásobně sollicitowán, nařídil byl
dopisem dne 24 srpna, aby důležitá pře ta podána
byla k saudu zemskému a tam rozhodnuta w auterý
dne 3 října 1503. Wíme ale, že pro weliké roztržky
sněmu Swatojeronymského, když mnozí saudcowé zem-
ští na hrad Pražský ani dojíti nechtěli, zasedání zem-
ského saudu dne onoho ani se nestalo. Loketští do-
stawiwše se k roku tomu, propuštěni jsau domůw zase;
a když potom nestáli o sw. Martině u saudu komor-
ního, nenadáwše prý se, žeby toho bylo potřebí, dáno
jest panům Šlikům proti nim práwo stané. Na to král
Wladislaw, i během wěcí, i žalobami neustálými pa-
trně rozčilen, dal 17 prosince manům a měšťanům Lo-
ketským i Warským nejen dowolení, bráníti se společně
násilím i křiwdám, kteréžby je potkaly, ale i psaní
pohrůžčiwé, ježto Šlikům sami podati měli. Deputace
4 Jan. pěti osob, tří rytířůw a dwau měšťanůw, nesla 4 ledna
1504 to psaní na hrad Loketský ku panu Šebestianowi:
on ale zdráhaw se přijmauti je jinak, lečby mu schwál-

Digitized by Google

ným poslem královským bylo dodáno, dal se do swády 1504
osobní s jedním z pěti, rytířem Otau ze Šparneka. Hádkau znáružiwěw, sáhnul k tesáku, jejž pod rauchem nosil po boku: a Šparnek to wida, poustaupil sice, ale tasil meč k obraně. Tu hrozným křikem pan Šlik, jakoby ho již wražditi obmýšleli, zbauřil nejen hradní swau družinu, ale i celé město, jehožto brány rychle dal zawříti. Šparnek utíkaw a byw hledán wšude, w noci jen tím ušel nebezpečí, že se zdí městských tajně spustil se dolůw. Měšťanstwo wolánо bywši ku pomoci a pomstě křiwdy domnělé, nejen odepřelo ji, ale umínilo postawiti se k obraně a hájiti stíhaného. Obě strany počaly úsilně zbrojiti se; pan Šebestian požádal i obdržel pomoc jak od strýce Mikuláše Falknowského, tak i od knížat Saských. Škoda, že na tomto místě, při konečném wypuknutí wálky otewřené, opauští nás ono swětlo, kteréž poskytowala na tyto události sauwěká kronika Loketská.[46]

Při takowé rozjitřenosti stran a známých jejich aučelích nezáleží mnoho na okolnosti, která z nich učinila formalní počátek wálky, wypuklé w polowici měsíce ledna 1504. Manowé i měšťané Loketští a Warští m. Jan.
jali se dobýwati hradu, s něhož stříleno do města. Loketští obrátili se s prosbau o pomoc také ku Pražanům, ale nebywše mezi jednotníky měst královských, neobdrželi jí. Brannau pomocí od knížat Saských a pře-

46) Německá tato kronika, sahající od r. 1471 do počátku r. 1504 a ještě newydaná i neznámá, dostala se nám ochotností p. P. A. Schmitta, bedliwého skaumatele starožitností českých. Pohříchu starý exemplar její špatně jest spořádán, nezprawně psán a některé listy z něho wytrženy. Nicméně podáwá ona mnohé živé a zajímawé obrázky mrawůw i života společenského pod králem Wladislawem.

Digitized by Google

1504 wahau jak počtu tak i položení swého podařilo se Šlikům dobyti a opanowati město i spáliti w něm do 70 domůw, ty dni před hromnicemi; při tom zbito měpř. 2 Febr. šťanůw několik, a statkowé hojní pobráni jak městu, tak i manům odbojným. Přemožení nemeškali podati k zemskému saudu žalobu na Šliky w ta slowa, že tito, powolawše cizozemce, pustili oheň w zemi a wytiskli je mocí ze statkůw jejich. Šlikowé ale pohnáni bywše 28 Febr. již ke dni 28 února, nejen zdráhali se odpírati pro krátkost roku, alebrž i sami kladli žalobu na odpor, winíce stranu druhau ze zprotiwilosti a zpaury. Zemský saud tedy ustanowil, aby strany obě, jak Šlikowé tak i manowé a měšťané, beze wšeho dalšího půhonu, 4 Jun. dostawily se den 4 června k saudu se wšemi swými právními průwody, nehledajíce dalších omluw ani odtahůw, ku konečnému rozsudku, a to pod upadnutím w pokutu, která zřízením zemským uložena byla na weřejnau moc a násilí; nařídil ale spolu hned, aby wšickni ti, kterým w poslední válce odjaty byly statky, twrze a grunty, uwedeni byli w ně zase nejdéle we dwau nedělích.

Když den saudu se blížil, pan Šebestian Šlik dal nestání swé w Praze omluwiti nemocí, ale králi psal do Budína, (nastupuje zase, jako někdy otec jeho Jeronym r. 1486, na podwržená císařská obdarowání, zřízením zemským (§. 10) již za neplatné wyhlášená,) že mu křiwo bylo státi k saudu saudcůw jemu na mnoze nerownych, a žádal, poněwadž prý w Čechách nebylo mu lze dojíti sprawedlnosti, aby aspoň do králowa příjezdu do země poručen byl knížatům Saským w ochranu. Král poslal Šlikowo psaní, co patrný důkaz jeho zlé wůle, saudcům zemským: kteřížto wážiwše udanau příčinu jeho nestání za leč, jeho newrácení statkůw ma-

Digitized by Google

nům i měšťanům odjatých za neposlušenství, jeho tupení nejwyššího saudu zemského za zprotiwení a zpauru, wynesli nález, že tím wším upadl w pokutu, kteráž zřízena byla o moc, a že podlé zřízení zemského mělo naň w takowé pokutě saženo býti; manowé i měšťané Loketští a Warští, poněwadž po swé cti stáli, že nároky Šlikowými neutrpěli na dobré powěsti, a měli we statky swé bez prodlení zase uwedeni býtí. Bratr Šebestianův nejmladší Albrecht, neměw, (jakož i jiný bratr Kwirin, křižowník německý w zemi nepřítomný,) žádného účastenstwí we zpauře ani w násilí, uznán jest za newinného.[47] 1504

Čím a jak to přišlo, že nález nejwyššího saudu, tak slawně wynešený, zůstáwal jako w nedbě, a že přes častá napomínaní králowa nechánо minauti celý rok, nežli dle předpisu zřízení zemského nejw. purkrabě Pražský Jindřich ze Hradce, „hnul celau zemí“ pro dopomožení práwa na zprotiwilé Šliky, to lze nám bude pochopiti snadněji, až uwážíme ještě jiné spletky, do kterých saučasně uwedeny byly weřejné záležitosti zemské.

Wedle marných pokusův, očistiti zemi Českau od poskwrn kacířských, obracela wláda zemská pozor swůj a péči nejwíce na uprawení *poměrův manských*. Saudu dworskému čili lennímu w králowstwí Českém za krále Wladislawa ubýwalo práce každým rokem: nejen že král, neuměje odolati prosbám nezbedným, propauštěl ze swazku mánského množstwí statkův znamenitých w zemi, ale také že jich nemalý počet, a zwláště za hranicemi, zamlčowán byl. Naprawení ta-

47) Staří letopisowé str. 266. Rkp. Talmberský l. 303. Gersdorfský l. 268.

Digitized by Google

1504 kového nepořádku nenaskytowalo u wnitř země patrných nesnází; postačilo tu přísnější nařízení k sudím dworským, (ježto tehdáž byli, po Maršowi ze Šwamberka, 1503 Zdeněk Lew z Rožmitála, 1504 sl. Jindřich Krakowský z Kolowrat,) a prohlášení weřejné všem držitelům takowých statků, kteří powinnosti swé manské byli ještě newykonali, aby w nepřítomnosti králowě a k ruce jeho učinili ji panu Wilémowi z Pernšteina pod pokutau propadnutí léna; což pokud nám známo, nenalezalo nikde odporu neb neposlušenstwí. [48] Jinak ale bylo s manstwími zahraničnými, kterýmiž koruna Česká, zwláště péčí někdy císaře Karla IV, nade wšecky říše křesťanské hojněji nadána byla. Bohužel že wěc tato jest posawad jedna z nejzatmělejších stránek historie České. [49] O wyjednáwaních, která r. 1503 dála se w tom směru s knížaty Saskými a s Normberčany, nemáme zpráw určitějších. Největší wšak počet českých manstwí byl w těch částkách zemí nyní Báworských, které někdy náležely knížatům linie Landshutské a falckrabím linie Neumarktské, ačkoli spory o nich wedly se ode dáwna. [50] Poslední potomci

48) Rozkazůw králowských, daných ode dne 10 Mart. 1503 do 7 Januar. 1504, máme několik před rukama, w nichž Wilémowi z Pernšteina powinnost tu činiti se poručelo: nowý to důkaz o lživosti klewety, o které dotknuli sme nahoře při jednání Budínském w červnu 1503.

49) Proskaumaní wšech přehojných panstwí a statků manských koruny České w zahraničí od XIII století až po naši dobu, kdy, kde a kterak nabyty, požíwány a zase ztraceny byly, jest úlohau důležitau pro budaucí skaumatele, a požadowati bude celé takořka žiwobytí člowěčí. Nám pro množstwí potřeb ještě bližších a pilnějších nebylo lze zaměstnáwati se jí důkladněji.

50) Srown. jednání sjezdu Chebského w dubnu 1459, Domažlického roku w září 1459, sjezdu Hlohowského w máji 1462 atd.

Digitized by Google

obau těchto linií wymřeli w běhu těchto let, Otta II falckrabě r. 1499, Jiří kníže Landshutský r. 1503, a dědictwí po nich potahowal k sobě kurfirst Rýnský falckrabě Filip, jak pro sebe sám, tak i pro Ruprechta, druhorozeného syna swého, jenž byl stal se zetěm knížete Jiřího. Kníže tento Jiří, krále Wladislawůw swak od r. 1475, ztráwil byl poslední léta žiwobytí swého w úsilném namáhaní, pojistiti dědictwí zemí swých po sobě swé mladší dceři Alžbětě, (starší byla jeptiškau,) a mnohonadějnému jejímu manželi, dotčenému falckrabi Ruprechtowi. Ale k nápadu po něm hlásili se nejen kníže Albrecht z linie Mnichowské, jmenem weškerého domu Baworského, nýbrž i císař Maximilian jmenem říše, a král Wladislaw twrdil, že hojná manstwí koruny České, kterýchž odumřel, spadla naň co krále Českého. 1504

Wšecky tyto různé pretense měly za následek powěstnau válku o dědictwí Landshutské, kteráž po dlauhých neprospěšných wyjednáwaních wypukla w měsíci dubnu 1504. Král Wladislaw nestranil w ní swé srdnaté neteři Alžbětě a jejímu mladému manželu, ale knížeti Albrechtowi, od něhož, mocí úmluwy nám neznámé, nadál se obdržeti uznání práw swých. Ke sněmu Petropawlowskému toho léta postawil 20 června mezi proposice swé také jednání „o pomoc ze země knížeti Albrechtowi Baworskému proti falckrabowi a jeho synu, pro dobýwaní a zase k zemi obrácení zámkůw, kteříž za předkůw našich od koruny přišli a odjati jsau, a již zase na nás a korunu po někdy knížeti Jiřím a knížeti Ottowi sprawedliwě přišli;“ a totéž opakowal ještě 15 září ke sněmu Swatowáclawskému.[51] Jiní 15 Spt. m. Apr. 20 Jun.

51) Rkp. Talmb. l. 391. 415. Gersdorfský l. 338. 350.

Digitized by Google

1504 spojenci a pomocníci Albrechtowi byli, kromě císaře Maximiliana, Fridrich markrabě Braniborský na Anspachu, (také krále Wladislawův swak,) se syny swými Kazimírem a Jiřím, Erich kníže Brunšwický, město Normberk, Oldřich kníže Wirtenberský a jiných knížat říšských více. Spojené jejich síle odolati bylo falckrabi welmi těžko: měl wšak ku pomoci hlawní podstatu wálky, znamenité totiž poklady po knížatech Landshutských zděděné, a těmi získal sobě zwláště z Čech walný počet bojowníkův ještě dříwe, nežli králowští proti němu mandatowé w zemi prohlášeni byli. Čechowé byli Ruprechtowi falckrabi mladému i proto náchylni, že jsa ducha spanilého i chrabrého, mluwil také dobře po česku; on pak uměl prý také dobře podplatiti nejw. kancléře Albrechta z Kolowrat, aby král showíwal neposlušným swým poddaným.[52] Tím se stalo, že potom we wálce Čechowé pomáhali stranám oběma, zejmena Normberčanům proti falckrabowi a zase naopak, až Normberčané nectným prý a nesprawedliwým se chowáním odrazili je cele od sebe.

Dle baworských zpráw bojowalo již na počátku
m. Juni měsíce června asi 5000 pěších a 500 jízdných Čechův u Neumarktu za falckrabě; wůdcowé jejich byli páni Jindřich a Jetřich bratří z Gutšteina, Albrecht ze Šternberka, Jan z Weitmile a jiní. Potom táhlo za těmito ještě několikero menších haufův branných, až konečně
20 Aug. okolo 20 srpna wyprawilo se jich tam zase do 4000 jízdných i pěších, mezi nimiž jedním z heitmanův byl rytíř již jmenowaný, Matiáš Libák z Radowesic. Mezi-
13 Aug. tím bojowný falckrabě Ruprecht umřel nenadále 13 srpna,

52) Tak o tom zprawu dáwal cís. Maximilian knížeti Albrechtowi Baworskému; wiz Buchner Gesch. str. 553.

Digitized by Google

stáří teprw 24 let: ale mladá wdowa, matka dwau sy- 1504
náčkůw, tajiwši dlauho smrt manžela swého, umínila wésti válku srdnatě dále. O šerednostech bez počtu, které w této jako w každé středowěké válce páchaly se na chudině od wojsk obojí strany, nebudeme se zde šířiti. Čechowé ačkoli obyčejnau wojenskau hrabiwostí sotwa rownali se Němcům, a uznáwalo se wýslownè s pochwalau o nich, že i když kde do čista wydrancowali kostel, necháwali předce wšecky swátosti w něm nedotknuté, stali se nicméně u obywatelstwa předním předmětem žalob, hněwůw a nenáwisti; bezpochyby že mimo národní nelásku přispíwala k tomu i powěst jejich kacířská.[53] Protož není prawdě nepodobné, co wyprawuje starý náš letopisec, že když kněžna wdowa zdělala heitmany nad Čechy Němce, tito při obležení města Sulcpachu jezdiwše do města na kwas, učinili tam auklad zrádný o Češích, w němž i katoličtí heitmané čeští, Jindřich z Gutšteina i Opl z Fictum, poněkud se aučastnili. Odtrhše od Sulcpachu, obrátili wojsko pěší k Řeznu, sami pak se wšemi jízdnými táhli do Kauby. Wůdcowé němečtí wedli prý Čechy hlawní moci nepřátelské wstríc, kdež se jí byli nikoli nenadáli; bylo to u městečka Schönberka nedaleko Řezna.

Následowala tu porážka, kterauž nade mnohá wítězstwí slawnau nazwati můžeme. Bilo se w ní w širém poli něco málo wíce než 3000 Čechůw proti 16,000 nepřátel; neb Němci falckrabowi, kteří s nimi byli táhli, již před početím boje dali se na autěk; ale ještě horší bylo to, že děla, prachy a kaule od heit-

53) Papež sám, byw od cís. Maximiliana wybídnut, přikazowal kněžstwu baworskému, aby na kázaních swých popauzeli lid proti kacířům českým. (Raynaldi ad h. a. §. 27—30.)

Digitized by Google

1504 manůw jinam byly zawezeny, takže kromě wozůw obyčejných neměli Čechowé k obraně swé nežli zbraň ruční. Nicméně nepomyšleno na ustaupení, ani na wzdání se; statečný rytíř Libák, zůstaw lidu swému wěren, jal se pořádati hradbu wozowou na wýšině jakési a řídil bojowníky k bitwě. Císař Maximilian ale nedal mu dosti času k ohražení se. Prwní autok od mladého markrabě Kazimíra s 400 jízdnými a 8 hakownicemi odražen od Čechůw, pawézami na spůsob zdi krytých, se znamenitau nepřátel ztrátau. Ale walným haufům odolati, w takowé nerownosti počtu i zbraní, bylo nemožné. Když již probořeny byly šiky české, statní bojowníci ještě shlaučejíce se w kupy a kryjíce se zády na wzájem, nepřestáwali brániti se a prodáwati aspoň draze žiwoty swé. Sám císař upadl w největší nebezpečí, byw na zem swržen s koně, a knížeti Erichowi, již také raněnému, podařilo se prý stíží zachrániti mu žiwot. O hrdinstwí českém, a jeho tu marnosti i sláwě, swědčilo do 1600 pobitých Čechůw na bojišti, do 700 bylo jatých,[54] ostatní probili se z boje, mezi nimi rytíř Libák; wítězowé neudali swé ztráty počtem.
12 Sept. Bitwa trwala o polednách dne 12 září jen asi hodinu. Zjewy takowé statečnosti a neohroženosti dojaly hluboce i samé nepřátely; císař Maximilian, netajiw obdiwowání swého, hnutím rytířského welikoduší propustil zajaté wšecky, zawázaw je ctí a wěrau na postawení, a když několikkráte postawili se k roku jim danému, jako „dobří lidé," wšickni, a již chýlilo se ku pokoji, ukázal nad nimi tu milost, že jim dal swobodu bez

54) Počty zbitých a jatých udáwáme dle knížete Albrechta, kterýž hned po bitwě, ještě téhož dne, dáwal o nich we psaní z Řezna zprawy. (Buchner p. 557 - 8. Heinr. Zschokke bair. Gesch. I, 396.)

Digitized by Google

wýplaty. Dwa dni po rozhodné bitwě ubohá falckra- 1504
bina wdowa následowala manžela swého do hrobu, leknutím prý nad pohromau takowau umořena bywši.[55]

Nejmladší krále Wladislawůw bratr, *Sigmund kníže Polský*, nepřestáwaje požíwati zwláštní jeho přízně, jmenowán byl r. 1502 také jeho náměstkem w horním i dolním Slezsku a heitmanem knížetstwí Swídnického i Jaworského; dne 5 čerwna 1504 propůjčena mu 5 Jun.
w majetnost i dolní Lužice tímže práwem, jako prwé Hlohow a Opawa; ku konci pak listopadu téhož léta uweden jest skrze kancléře Albrechta z Kolowrat také w úřad foitstwí hořejší Lužice čili Šesti měst, jehož dosawadní foit Sigmund z Wartenberka odříci se musil.[56] Dle sauhlasného stran mnohých swědectwí auřadowání králowice toho stalo se prawým dobrodiním pro země dotčené: jeho zajisté maudré a energické činnosti podařilo se skrotiti a potlačiti w nich ozbrojená reitarstwa, ačkoli, když jel z Jawora do Budišína k uwázaní se w auřad foitstwí, upadl ještě sám i s kancléřem Albrechtem do nebezpečí, zajatu býti od čety asi 200 reitarůw.[57] Týž kancléř Albrecht, poslán byw na počátku téhož léta do Wratislawi, a uzawřew tam

55) Kromě známých pramenůw baworských, wydaných u Oefele a jinde, a kromě Starých letopisůw českých na str. 269—270, užili sme také akt král. komorního saudu českého z r. 1505, dle nichž rytíř Libák, když ho někteří winili, žeby z bitwy byl utekl, pohnal je k saudu z uražení na cti, a na saudu seznáno, „že jest on Libák wozy šikowal, lidi do bitwy wedl, je řídil a při té bitwě od počátku až do konce byl, i wšemu dosti činil, což takowému heitmanu w takowé potřebě přináleží učiniti“ oc.

56) Listina *ddo.* 5 Jun. 1504 tištěna, dle Dogiela, ap. Katona, XVIII, 384—5. O foitstwí Šestiměst, listiny *ddo.* 25 Nov. a 5 Dec. 1504 w archivu Budišinském.

57) Psaní o tom we Sculteti annal. Gorlic. tom. V ad h. a.

Digitized by Google

1504 3Febr. 3 února 1504, pomocí knížat Sigmunda Polského a Kazimíra Těšinského, pamatnau pro Slezsko *smlauwu*, kteráž potom dle něho *Kolowratskau* slula, učinil konec neustálým ústrkům mezi wládau té země duchowní a světskau. Mocí té smlauwy napotom neměl wolen býti na biskupstwí Wratislawské, nežli kdo rozen byl w zemích koruny České, a wšecka beneficia i manstwí we Slezích měla také jen domácím a příslušníkům koruny České rozdáwána býti oc.

Poznawše takto wšeliké poměry a styky české, a starých i nowých různic příčiny, budeme již snáze moci pochopiti, proč opětowaní *sněmowé čeští* této doby zůstáwali jalowé, a odboji panůw Šlikůw muselo bezděky showíwáno býti po celý rok. Ku prwnímu sněmu, 1 Mai rozepsanému na den 1 máje, dali se byli Pražané a poslowé z měst namluwiti, že proti oswědčení swému z r. 1502 šli na hrad Pražský k ostatním stawům, a wšak mnozí ne bez braně. O sněmu tom wíme jen co wyprawuje starý letopisec: že „stal se rozdíl, že sau páni a rytířstwo sami sněmowali a sami zawírali, a potom teprw na Pražany a na jiná města zůstání swé wzkládali. Pražané pak a jiná města toto jim za odpowěd dali: poněwadž ste sami bez nás třetího stawu sněmowali, sami sobě také to držte, co ste zjednali; nebo k čemu sme neradili, toho také wám pomáhati a držeti powinni nejsme a nechceme; ohlásiwše se i w tom, že k těm půhonům, ku kterýmž dle předešlých o tom jednání powinowáni nebyli, stáwati wíce nebudau a nechtějí. A s tím šli s hradu dolůw. Wšak někteří z pánůw i z rytířstwa připojowali se k městům.“ [58]

58) Staří letopisowé str. 267—8.

Digitized by Google

Druhý sněm toho roku rozepsán byl od krále ke 1504
dni sw. Petra a Pawla na týž hrad Pražský hlawně 29 Jun.
ze dwau příčin: nejprw aby uzawřelo se o pomoci,
kteráž Albrechtowi knížeti Baworskému z Čech proti
falckrabi činiti se měla (jakož již wyložili sme), a po-
tom aby páni Šlikowé pro swé wýtržnosti a neposlu-
šenstwí potrestáni byli. Náwodem ale tušim páně kan-
cléřowým dal byl král dne 19 čerwna nejw. purkrabí 19
Pražskému Jindřichowi ze Hradce rozkaz, osaditi u bran Jun.
hradu Pražského tak, „aby nižádného řádu člowěk,
pán, rytíř ani měštěnín, s braní malau ani welikau do
králowa zámku puštěn nebyl, buď při sněmích, aneb
při saudech.“ Když tedy přišel čas sněmu, pan z Hradce
dal znamenitým počtem pěších osaditi zámek. Poslém
králowským ke stawům byl též kancléř Albrecht z Ko-
lowrat, a páni i rytířstwo strany Římské sjeli se na
hrad Pražský jako dříwe: ale strana podobojích a měst,
ku kteréž opět nejw. hofmistr Wilém z Pernšteina i
nejw. komorník Jan z Šelnberka připojili se, odepřela
opět sněmowati na hradě, uwodíc za příčinu tajné osa-
zení jeho mocí brannau, wěc prý potud neznámau a
nikdy nebýwalau, ježto „poněwadž se stala bez wědomí
wšech stawůw, newěděli se pod tím čeho domysliti.“
„Mohliby sice, (tak wzkázali druhé straně,) na ten
sněm přijíti s takowým počtem lidí, žeby se těch, kte-
rýmiž hrad byl osazen, málo báli: ale ohlédajíce se na
krále swého, aby žádná při tom „lehkost“ se nestala,
nechtěli toho předsebráti,“ a zwali raději pány a ry-
tířstwo k sněmowání do města, jakož prý i prwé bý-
walo, že sněmowé w Praze držáni jsau. K tomu zase
neswolila strana Římská; i ačkoli nejw. purkrabí
konečně uwolowal se propustiti s hradu wšecky swé
lidi branné, nedůwěra zbuzená nedala se wíce uchlá-

Digitized by Google

1504 choliti, a stawowé rozešli se zase bez uzawření sněmowního. [59]

29 Jul. We psaní, daném dne 29 čerwence ke wšem předním swým radám do Čech, káral Wladislaw jejich neswornost a brojení proti sobě slowy ostrými: „pro swé hněwy a zazlení, jakož ste se proti sobě zrotili, což mohli jedni proti druhým s přátely swými na zdoru a na protiwenstwí činiti, toho ste hleděli, a obecné dobré i naše spíše rušeno a kaženo bylo, nežli jednáno.“ Pro nějaké jejich srownání a smíření poslal k nim se swým naučením *Zdeňka Lwa z Rožmitála* a z Blatné, purkrabi Karlšteinského, jejž také učinil poslem swým k nowému sněmu, rozpisowanému ke dni sw. Wáclawa hlawně pro ukojení stran a pro potrestání Šlikůw. [60]

20 Jul. A poněwadž nejw. sudí, Půta Swihowský z Risenberka, jeden z nejprudčejších zelotůw, umřel byl 20 čerwence, powýšil brzy potom téhož Zdeňka Lwa také na jeho místo.

Stalo se nyní poprwé, že postawen byl jako do popředí dějin českých muž tento, jehožto potomní čtyrmecítmaleté působení učinilo se pro wlast naši právě osudným. Byl on synem slawného někdy Lwa z Rožmitála, bratra královny Johanny. Posawad ukazowal se býti mírným a nestranným, ba zdálo se jakoby se klonil ke straně Pernšteinowě a Šelnberkowě: časem ale proměnilo se chowání jeho, a stal se nástupcem páně Půtowým netoliko w auřadě, nýbrž i we smýšlení.

59) Akta sněmu roztržitého o sw. Petru a Pawlu 1504 podáwá rkp. Talmb. l. 390 sl. Do Chebu psáno z Prahy 4 Jul. w ta slowa: „Die Herrn sein nicht zusam kumen, auch nit in ser guttem willen von Prag geczogen. Ein taill ist auf dem Geslos gewest, der ander taill in der alten Stat. Haben auch zu paiden taillen dem Kunig geschriben.“ (Orig. arch. Egr.)

60) Psaní 29 Jul. 1504 w rkp. Budišinském, též Talmb. l. 414.

Digitized by Google

Jakkoli nedostatečné jsau zprávy, které nás do- 1504
šly o sněmu Swatowáclawském r. 1504, zdá se předce, 28
že působení pana Zdeňka Lwa na něm nebylo weskrz Sept.
neprospěšné. Wíme jen, že jednalo se jak o záleži tostech Loketských, tak i o weliké rozepři opět mezi stawy šlechtickými a stawem městským; neboť zachowalo se jak psaní omluwné pana Mikuláše Šlika k tomuto sněmu, tak i podání stawu městského ke stawům panskému a rytířskému o žádostech swých.[61] Wíme také, že konečně sněm celý wyprawil ze sebe poselstwí ku králi do Budína, w němž zastaupeny byly strany dosawadní wšecky; wšak i to samo swědčí o skutečném obratu wěcí k lepšímu. Owšem ale na konečné usjednocení a smíření, při stálé neustupnosti stran, ještě dlauho ani pomyšleno býti nemohlo.

61) W rkp. Talmberském čte se psaní Mik. Šlika na l. 417, pak na l. 418 zase: „Tyto artikule žádali města na pánich a rytířstwu: 1) Což se hlasu obecného dotýče ke wšem wěcem, kteréžby se wůbec nalezaly za práwo, a kdežby se pokuty nač ukládaly, tu Pražané a jiná města aby také hlas třetí měli. Než což se jiných wěcí zwláštních dotýče, kteréž od starodáwna páni a rytířstwo jednali, w to newkračujem. 2) Což se piwa waření a sladůw dělání na prodej dotýče, za to žádáme, aby od toho puštěno bylo. 3) Z jiných wěcí půhonowé aby na nás dáwáni nebyli, než s kterých sme se swolili. 4) Při swědectwích žádáme zachowáni býti, tak jakž sme před tím při přítomnosti krále JMti (tedy před r. 1490) zachowáni byli. 5) Sirotci ženského pohlawí wdaní a kmetičny wdané od mužůw swých aby brány nebyly. 6) Poprawy naše aby w swé wáze zachowány byly, tak aby zločincowé z nich nikam wydáwáni nebyli. 7) Při zápisích obecních a w přímluwách úředníkůw zemských aby zejmena staw náš jmenowán byl, tak jakž prwé bylo. 8) We dsky aby nám šlo a kladeno bylo bez překážky, tak jakž od staradáwna bywalo.“ Článkowé tito značí aspoň stadium, we kterémiž stála weliká rozepře r. 1504.

Digitized by Google

1504 Hnutí zelotické, kteréž působením hlawně kancléře Kolowrata zbuzeno bylo w Čechách r. 1503, došlo i w Morawě hojného saucitu a následowání. Nejwyšší heitman toho markrabstwí od r. 1496, Jan z Lomnice a z Meziříčí, jenž již r. 1502 mocí wypudiw kališníky z města swého Meziříčí, obdržel od papeže za to zwláštní pochwalu, náležel do počtu nejkrutějších horlitelůw náboženských w koruně České. Z nařízení králowa tedy tím ochotněji propůjčil se ke zprostředkowání mezi stawy Morawskými zápisu, jímžto, ač daleko ne wšickni, dne 31 máje 1504 zawázali se: nejprw státi nawždy pewně při obecné wíře křesťanské a jí hájiti proti každému, kdoby je při ní utiskowati chtěl; a potom, kdyby bůh neuchowal krále smrti, nepřijmauti po něm za pána nižádného, kdoby nestál w poslušenstwí Otce swatého. Podobojím, kteříždby newedli bludůw pikhartských, dáno na wůli přistaupiti také k zápisu tomu, kterýž od krále w Budíně 17 června se zwláštní pochwalau stwrzen byl.[62]

31 Mai

17 Jun.

1505 20 Febr. K zápisu celc podobnému, ač néco hojnějšímu a prostrannějšímu, spojilo se 20 února 1505 w Praze také dwadcatero pánůw českých a dwa rytíři: wedle Petra z Rosenberka, Jindřicha ze Hradce nejw. purkrabí, Zdeňka Lwa z Rožmitála nejw. sudího a kancléře Albrechta z Kolowrat ještě patero jiných Kolowratůw, tři Šternberkowé, dwa Waldšteinowé, dwa Šwamberkowé oc. I oni horlili nejprwé a nejwíce proti pikhartům, dále pak proti těm, kdoby je při wolení nowého krále mocí tisknauti aneb wůbec jakau moc w zemi prowozowati chtěli, (směřowalo to, jak widěti, hlawně proti panům z Pernšteina i z Šelnberka;) ko-

62) Rkp. Talmb. l. 294. Staří letopisowé str. 262. 264.

Digitized by Google

nečně zawázali se zwláště, k čemu kdy většina jich 1505
swolí, že k tomu wšickni sobě dopomáhati měli do těch hrdel i statkůw.[63] Stranní takowí zápisowé wždy bywají důkazem netoliko neswornosti w národu, ale i nedůwěry, že wláda buď neochotna neb nedostatečna bude dopomoci zákonu ku platnosti; podiwné jest zde jen to, že i přední náčelníci wlády sami, jimžto swěřeno bylo weškero wedení moci státní, brali ku prostředkům takowým swé útočiště, — a dá se wyložiti jen tím, že se cítili býti menšinau w národu.

I bylot již skutečně pochybno, zdali zřízená moc státní w Čechách ještě postačí udržeti pořádek a bezpečí w zemi, skrotiti libowůli a pych jednotliwcůw, a zjednati prawu průchod, zákonům potřebnau wážnost i platnost. Ke zpauře panůw Šlikůw připojila se w běhu léta 1505 nowá zpaura, neméně smělá i silná, od pana Jiříka z Gutšteina, příjmím Wšerubského.[64] Mělt, jako rytíř Heřman z Janowic na knížatech Baworských, tak i on na knížatech Saských jakési zastaralé požadawky, jichžto důklad i podstata nikomu tak zřejmé a jasné nebyly, jako jemu. Nemoha dobyti jich prawem a saudem, pohledáwal jich mocí a násilím, a již 27 listopadu 1502 podařilo se mu, we spojení s jinými nespokojenci, lstí wojenskau opanowati město Bischofswerda a zawesti odtud 40 předních měšťanůw na swé zámky do Čech, odkudž se pak wypláceti musili sami. O rozsahu jeho wýtržností swědčí také stížnost od obce města Wratislawě králi Wladislawowi naň podaná, na kterauž dána odpowěd z Budína 18

63) Original toho zápisu chowá se w archivu Třebonském.

64) Linie Wšerubských pánůw z Gutšteina pocházela od Buriana mladšího z Gutst., bratrance Buriana staršího na Nečtinách oc.

Digitized by Google

1505 března 1504, že o sporu jeho i jiných obywatelůw českých s knížaty Saskými mělo rokowati se w Mostě, a knížata že podáwali se ke wšemu slušnému: protož že poručeno jak nejwyšším saudcům zemským w Čechách, tak i knížeti Kazimírowi a jiným Slezákům, aby Jiříkowi z Gutšteina bránili wšeho takowého pychu a bezpráwí.[65] Poněwadž ale wyjednáwaní tato newedla k uspokojení pana Jiříka, on r. 1505 dowršil wzdoru swau tím, že wyprodaw se naprosto z Čech, opowěděl králi a celé zemi válku. Wedl pak ji, we spolku s bratřími rytíři z Kaufunka, o nichž newíme, jaké měli příčiny k nespokojenosti, nejwíce pomocí jednotliwých tlup již připomenutého reitarstwa; kteréžto drancujíce a pálíce, kamkoli stihly, za krátký čas schytaly až do 20 osob stawu šlechtického a přiwedly jemu co wězně; on pak, hraje si na welikomyslnost, propauštěl je zase na swobodu wšecky pod záwazkem na čest a wíru, že kdykoli a kamkoli je wolati bude, oni nejdéle we 40 dnech tam se mu dostawí. Laupežnické jeho jízdy spůsobily po celých Čechách takowý ostrach, že již málo kdo traufal si pracowati přes pole bez průwodu ozbrojeného, a hradby i twrze wšude pilně oprawowány jsau.[66]

Předním, neli jediným, lékem proti státnímu neduhu takowému bywalo wždy sněmowání. Bohužel
4 Apr. sněmu tehdáž ke dni 4 dubna rozepsaném nemáme jiných zpráw, nežli že král k jednání na něm o různice wzniklé mezi stawy panským a rytířským s jedné a stawem městským s druhé strany splnomocnil na swém

65) Fabricius Origin. Saxon. lib. VII. Klose document. Gesch. von Breslau, III, 494. Psaní král. ddo. 5 Januar. 1504 w arch. Kutnohorském.

66) Psaní o tom w král. baworském archivu we Mnichowě.

Digitized by Google

místě čtyři pány, Petra z Rosenberka, Wiléma z Pern- 1505
šteina, Jana z Šelnberka i Albrechta z Kolowrat, a tolikéž rytířůw, Albrechta z Leskowce, Mikuláše Trčku mladšího, Wáclawa Solského z Sulewic a Otíka Kamýckého z Tropčic.[67] Widěti z toho aspoň, že strany brojiwší po dwě poslední léta proti sobě we stawích panském a rytířském byly již královým přičiněním uwedeny zase w jednotu a snad i smířeny. Uznalť bezpochyby a oprawil král chybu swau, že horliw proti pikhartům, dal se byl příliš stranně wésti od těch, kteří wedle čistého náboženstwí měli ještě jiné bližší aučely. Pronásledowání bratří českých obmezilo se té doby w tom, že jim nedowoleno prowozowati náboženstwí swého weřejně; jen jeden jediný pán český, Krištof ze Šwamberka, dal na zámku swém Boru w Plzenšti upáliti šestero pikhartůw ze wsi Aujezda u Domažlic.[68]

Jmenowání pánůw Wiléma z Pernšteina i Jana z Šelnberka mezi plnomocníky královými podáwalo čáku, že se těmto přátelům panůw Pražských podaří, skloniti města k tomu, aby „dopomáhajíce práwa“ dle zřízení zemského a dáwného slibu swého, wedle stawůw wyšších uwolila se ku pomoci branné na skrocení a potrestání jak panůw Šlikůw, tak i pana z Gutšteina. I nenít pochyby, že města byla k tomu wolna, owšem jen pod wýminkau, aby známé žádosti jejich politické, o kteréžto spor se wedl, došly uznání; čemuž když stawowé panský a rytířský odporowati nepřestáwali, namítala jim města: co ste uzawřeli bez rady naší sami, prowádějte také sami bez naší pomoci. Donu-

67) Psaní král. ddo. 26 Febr. 1505 w archivu Budějowickém. Plnomocenstwí král. dané osmi pánům ddo. 15 Mart. 1505, Orig. w král. korunním archivu w Praze.

68) Historie o těžkých protiwenstwích &c. kap. 24.

Digitized by Google

1505 cowací moci pro ně we státu ještě nebylo: a toho měli byli předewším poważiti páni Rendlowé, kteří wyhlašowali měšťany wšecky za lidi neswobodné.

Nezbýwalo tedy nic, než aby stawowé pansky a rytířský sami toliko pokusili se o pokoření a potrestání swéwole odbojné. Zachowal se popis lidu branného a wozůw, kteří z nařízení sněmowního k *„wojně Loketské“* wyprawiti se měli: první to nám známý příklad jakési matriky zemské, ač welmi nedokonalý a neauplný. Dle něho měli postawiti: nejw. purkrabí Jindřich ze Hradce 200 pěších, 12 wozůw a 8 jízdných; páni z Rosenberka 150 pěších a 7 wozůw; páni z Šelnberka, z Pernšteina a Mikuláš mladší Trčka, každý po 100 pěších a několika jízdných i wozích; páni z Kolowrat wšichni pospolu 169 pěších, páni z Gutšteina 123 p., z Šwamberka 110 p., z Šternberka 102 p., Kostkowé z Postupic 100 p., pán z Plawna 80 p., páni Šwihowští z Risenberka 70 p., z Lobkowic 69 p., z Weitmile 51 p., pan Zdeněk Lew z Rožmitála 50 p., páni Fictumowé 45 p., pan Zajíc 40 p. oc. Z celé země napočítalo se jich do 3500 pěších, 200 wozůw a 150 jízdných. A wšak potom, dle wěrohodných zpráw, sám pan z Plawna, dáwný a auhlawní Šlikůw nepřítel, měl swého lidu až do tisíci branných před Loktem.[69]

22 Jul. Teprw 22 července wyjel nejw. purkrabí Jindřich ze Hradce „s urozenými pány, rytíři a zemany,“ aby obehnali hrad a město Loket, před nímž pak leželi až

28 Sept. do sw. Wáclawa (28 září). Wystawena před městem bašta, z níž střílelo na hrad, a wšak bez patrného

69) Popis dotčený, pod nápisem „Wojna Loketská,“ nachází se w archiwu Třebonském. Zprámu o p. z Plawna nalezli sme we Mnichowě.

Digitized by Google

účinku. Když dobývání nechtělo se dařiti a ukazowala 1505
se potřeba moci silnější, dali se konečně uprositi Pražané a města jiná, že přispěla pomocí swau aspoň w poměru těch swých statkůw a dědin, kteréž zapsané měla w deskách zemských; to stalo se w polowici měsíce srpna. Jen zámek a městečko Wary dobyty jsau m.
od wojska zemského a dány w opatrování králowskému heitmanu Křiwoklátskému, Jiříkowi z Násilé. Aug.
Když ale w bitwě mezi stranami swedené, w níž čtyři páni Šlikowé osobně se účastnili, padlo s jich strany do 70, se strany dobywatelůw ale padlo a raněno jen asi 20 osob, Šlikowé bojíce se nezbytí, požádali Pražanůw za prostředkování, a ehtěli prý učiniti, k čemu oni jim raditi budau. Tito wznesše to na sněm, jenž právě o sw. Wáclawě shromážděn byl, společnau s ním umluwau dne 4 října ustanowili wýminky míru s tím 4 Oct.
doložením, že nebudauli přijaty, staw městský celau mocí swau potáhne na Šliky. Tyto pak byly wýminky: „pan Šebestian Šlik postup hned zámku Lokte s městem a se wším příslušenstwím bratřím swým Albrechtowi a Kwirínowi; o suchých dnech postních nejprwé příštích (4 března 1506) wšichni páni Šlikowé, totiž pan Wáclaw (starší linie Chebské), pan Mikuláš (starší linie Falknowské,) pan Kašpar (starší linie Ostrowské a předek nynějších hrabat Šlikůw,) pak bratří Šebestian, Kwirin i Albrecht (linie Loketské) se swými sestrami přijeďte na sněm do Prahy, a tu přede wšemi třemi stawy mluwte páni Wáclaw, Mikuláš a Šebestian o swé cti a potřeby, ostatní o swé statky a práwa; nápodobně stůjte na tom sněmu také manowé a měšťané Loketští a přestaňte mocně o wšecky swé pře na stawích panském, rytířském i městském; již nyní propustte jak páni Šlikowé tak i manowé wše, čeho na

Digitized by Google

1505 sobě nawzájem dobyli, aby každý svého zase požíwati mohl, a chowejte se k sobě pokojně; když pan Šebestian postaupí Lokte bratřím swým, buďte jim také Wary sstaupeny; nezachowajili se bratří Kwirin a Albrecht dle wýpowědi zemské, ztratí swá práwa i své díly wšecky; také ti manowé, kteří potud stranili pánům Šlikům, zachowáni buďte w pokoji.“ K lepšímu porozumění dodati musíme, že Albrecht Šlik se bratrem Šebestianem již delší čas byli se nesnadili o swá dědictwí, Kwirin pak, co křižownik Pruský, byl w zemi nepřítomen.

S wyloženau zde instrukcí sněmowní wypraweni jsau poslowé obau měst Pražských do Žatce k rokowání se Šliky; a wšak poněwadž král Wladislaw mezitím rozpisowal nowý sněm obecní ke dni sw. Martina (11 listop.), psáno jest do Žatce, aby rok sněmem k suchým dnům postním ustanowený přeweden byl na den sw. Martina, kdežto mělo zase býti sněmowáno.

15 Oct. Dne 15 října dali Pražané kancléři Kolowratowi na Mělník zprávu písemnau o swém pořízení. Přiwedli prý Šliky k tomu, že přistaupili wšickni ke wšem wýminkám od země uloženým, a rukau dáním před pány Žateckými k nim se zawázali: jen k roku změněnému o sw. Martině že nemohli Šlikowé přistaupiti z příčin důkladných, ježtoby jim nebylo lze k tomu času wšecky swé právní potřeby a průwody míti pohromadě. Wšak že pan Šebestian již postaupil Lokte bratru Albrechtowi, a tento také rukau dáním že slíbil zachowati se we wšem dle sněmowní wýpowědi. Skončili Pražané psaní své ku kancléři prosbau, „že WMt wše opatříte a slowem královským přikázati ráčíte, aby se wšemu dosti stalo také od panůw manůw i od jiných potud, pokud cedule společného zůstání w sobě drží a zawírá,

Digitized by Google

aby nám w tom žádná lehkost se nestala, kteříž do- 1505
brým a upřímným úmyslem sme pracowali, chtějíce rádi pokoji a obecnému dobrému.“ [70]

Také o záležitosti Jiříka Wšerubského z Gutšteina stalo se snešení sněmowní již dne 3 října, jímžto „wšic- 3 Oct.
kni tři stawowé na tom zůstali, aby pan Jiřík zase w králowstwí Českém byl, a wězně kteréž zjímal i poddané králowy Mti wšecky aby propustil; wšecka země má oň psáti knížatům Míšenským a žádati, aby se jemu sprawedliwé stalo a škody jeho aby napraweny byly od knížat. A pan kancléř má hned s knížaty jednati o rok ke společnému w to nahlédnutí tak, aby rok ten přes čas sw. Ondřeje (30 listop.) nikoli prodlen nebyl. A Kaufunkowé stůjte také k roku tomu, a co se jim od knížat má sprawedliwé státi, ať se stane. Budauli ale knížata k tomu nepowolni, pak nebudiž panu Jiříkowi ani pomocníkům jeho bráněno, dobýwati swého z králowstwí Českého, aneb odkudžby se jemu zdálo. Protož dán buď jemu hned gleit, a páni Ladslaw ze Šternberka, Jetřich z Gutšteina i Linhart Markwart ze Hrádku wypraweni buďte k jednání s ním. Nepřijmeli toho podání, slibují wšickni tří stawowé pomáhati sobě proti němu i pomocníkům jeho jako proti zhaubcům zemským pod pokutami, které zřízením zemským na to uloženy jsau. Dotčení páni psaním z Chyš dne 18 října dáwali auřadům do Prahy 18
zprámu, že dali panu Jiříkowi a wšem jeho pomoc- Oct.
níkům i služebníkům gleit na čtyři neděle, a námluwu, kterau s ním učinili, že oznámí pánům o sw. Martině;

70) Sněmowní zůstání dne 4 Oct. 1505 čte se w rkp. biblioth. Raudnické; psaní Pražan dne 15 Oct. w archivu Kutnohorském; jiná psaní o wojné Loketské w král. archivu Bawor-ském we Mnichowě. Staří letopisowé str. 275.

Digitized by Google

1505 pan Jiřík i se wšemi swými že w tom čase pokojně se zachowá.[71] Tato jest poslední nás došlá o muži tom zpráwa; a poněwadž Kaufunkowé nepřestali se bauřiti, kdežto dále o Jiříkowi z Gutšteina nižádná zmínka se neděje, nelze jinak mysliti, nežli že nezadlauho buďto smluwau nebo smrtí upokojen byl.

1506 Na sněmu o suchých dnech postních (4 března) r. 1506, wynešen po dlauhém wyjednáwaní te-
21 Mart. prw 21 března nález o konečném *porownání Šlikůw* s krajem Loketským. Hlawní jeho ustanowení byla: 1) Bratří Šebestian, Kwirín i Albrecht Šlikowé zůstaňte we wšem statku swém nedílni a požiwejte ho společně. 2) Měšťané Loketští a Warští wratte se a buďte do swých příbytkůw i gruntůw zase uwedeni. 3) Manowé a měšťané dotčení zrušte „punt“ swůj, a páni Šlikowé postupte jim wšecky jejich statky a lidi odjaté nejdéle we dwau nedělích. 4) Jindřichowi z Plawna zámek jeho Grezles (Kraslice) od Šlikůw hned buď nawrácen, naproti čemuž 5) zámek a město Wary jim od Jiříka z Násilé postaupeny budau. 6) Nálezowé, w nichž se dotýkalo cti stran obau, jsau zdwiženi a zrušeni. 7) Strany obě i wšickni jejich pomocníci nemají napotom toho co se stalo, zlým sobě spomínati, ani škod swých zdwihati, jakož jim to ani „na jich ctech a dobrých powěstech“ k ujmě býti nemá. 8) Odpowědi panům Šlikům od pánůw z Plawna, z Gutšteina i Pflugůw učiněné mají minauti konečně, wěznowé bez prodlení wšickni propuštěni býti. 9) Pře Matěje Hisrle z Chodůw a Filipa z Šerntinku s panem Mikulášem Šlikem buď od zwolených osmi rozsudí do letnic nejprwé příštích rozhodnuta. 10) Manům kraje Loketského potwrzují se

71) Psaní o tom w archivu Kutnohorském.

Digitized by Google

wšecka obdarowání, udělená jim od krále Jana, (když 1506
wyňati byli z cúdy Pražské čili ze saudu zemského,) a stwrzená později císařem Karlem; páni Šlikowé, majíce kraj w zástawě od císaře Sigmunda, powinni jsau šetřiti těch práw a obdarowání. 11) Přísaha k manskému saudu Loketskému děj se králi Wladislawowi napřed a pak „panu Šebestianowi z Lažan“ [72] co náměstku jeho. 12) Měšťané Loketští zachowáni buďte při majestátu, jejž mají od císaře Karla; co do držení klíčůw městských potwrzuje se recess Kutnohorský z r. 1497. 13) Co do sazení konšelůw a přijímání lidí do města, mají měšťané Loketští o letnicích nejprwé příštích prowesti před saudem zemským, že ono náleželo k jejich obyčejům a zwyklostem od starodáwna, páni Šlikowé pak dokažte opak toho, mohauli; a totéž platiž také o měšťanech Warských. 14) Wýpověd tato měj platnost na časy budaucí a wěčné atd. [73]

Neswornosti a různice, kteréž w těchto létech zdály se již býti jako nějakým duchownim živlem národu Českého, braly podnět také z příchodu a působení Filipa biskupa Sidonského mezi podobojími. W prwním zápalu radosti nad jeho přibytím swěřili mu sta-

72) Formule přísahy té jest důkazem dostatečným, že titul hraběcí, kteryž páni Šlikowé w těchto létech počali byli osobowati sobě na základě cizokrajných swých listin, nedocházel ještě uznání od wlády zemské w Čechách. Wedle nich také páni z Gutšteina počnali se z podobných příčin psáti hrabaty, což ignorováno také od wlády.

73) Sněmowní nález o porownání Šlikůw ze starých desk zemských (Červených památných, N. 4) přeweden do nynějších desk (Nro. 42, lit. D. 21—25.) Ze psaní zachowaného w archivu Chebském (*ddo.* 13 Jun. 1506) dowídáme se, že Loketští o letnicích prowedli právo swé (čl. 13,) a že jim přiřčeno bylo nálezem saudu zemského.

Digitized by Google

1506 wowé podobojí zprávu nad kněžími swými a nad konsistoří; M. Martin z Počátek, farář Týnský a jeden z předních professorůw theologie na universitě, staw se upřímným jeho ctitelem a přiwržencem, způsobil to skrze kancléře Albrechta z Kolowrat, že i král uznal jeho (již w měsíci červenci 1504) za „Českého biskupa“ i za zprávce konsistoře podobojí. Ale netrwalo dlauho, a ponětí, které biskup měl o duchownim právu a zprávě církewní, počalo neshodowati se s tím, jak o nich smýšleli mistři a kněží čeští; zejmena hierarchické moci a panowání odwykli byli Čechowé jak duchowní tak i světští již od dáwna; klatby a interdikty sluly u nich „štrichy wlaské a německé,“ nehodící prý se do Čech. Pomalu wnesli to w lid někteří nespokojenci, že wíra podobojích takowými „štrichy“ uwodila se w nebezpečí a kazila se; utwořila se zjewná proti biskupowi opposice, w jejímž čele stáli M. Pawel z Žatce administrator a M. Jan Pašek. Oba nawedli Pražany, aby konsistoř z domu biskupowa r. 1505 přewedena byla do Karolína i osazena radami nowými; též pečeť konsistoře wzali mistři tajně od písaře biskupowa; po čemž tento nechtěl wíce předsedati duchownímu saudu. Nastala roztržka zjewná i plná pohoršení, když (z náwodu prý některých nepřátel strany biskupowy) střídník (kaplan) M. Martina faráře Týnského zatčen jest od richtáře s ženau podezřelau, weden s ní po městě a uwržen do šatlawy; nejen biskup ale i wětšina farářůw městských zbauřili se pro takowé od světských stawu kněžského zlehčení, a ze společného jejich usnešení zastaweny hned služby boží po celé Praze, takže po tři dni nebylo nikde ani zwoněno. Powstalo tudíž zase po celém městě reptání nejen proti biskupu, ale i proti kněžím a wyhrožowáno jim: „wy

Digitized by Google

u nás panství, jako jinde, žádného nemáte, než béřete toliko za službu waši mzdu a záplatu od nás.“ Mistři Pawel z Žatce, Wáclaw Koranda i Wáclaw z Pacowa, uradiwše se s pány na radnici staroměstské, dali společné nařízení, aby rozkazu biskupowa co do interdiktu nebylo poslaucháno. On tedy žádal jen o průwod, aby Čechy zase opustiti mohl, a když mu odepřeno, nechtěl wíce ani kněží swětiti, ani jiných biskupských funkcí konati. „Trpít i s námi potupu a zlost lidskau, pláče a sobě na každý den stýská, tak že teskno na starce pohleděti,“ — psal o něm panu Jindřichowi ze Hradce M. Martin Počátecký (dne 12 února 1506). Týž M. Martin opustil proto faru Týnskau, kdež mu pro biskupa mnohá protiwenství zakusiti bylo, ale přijaw ku prosbám mnohým faru Swatoštěpanskau na Nowém městě, dáwal tam swé theologické přednášky a wzal také zhaněného střídníka zase k sobě, i sám o jeho newinnosti přeswědčen jsa, i jiné přeswědčiti chtěje.[74] 1506 12 Febr.

Teprw dne 19 června 1506 opustil biskup Filip Prahu na wždy, když Kutnohorští páni přijewše proň, wezli jej do města swého s welikau ctí a sláwau. A wšak jakkoli čestně tu chowán, přebywání w Čechách již tak se mu bylo znechutilo, že přemýšlel dnem i nocí o náwratu do Italie; 16 listopadu w noci opustil podtají Kutnau horu we skrowném průwodu, do wlasti swé se ubíraje. Horníci poslali za ním a dostihli ho w městě Soběslawi. Žádali tu pana Petra z Rosenberka, jemuž to město náleželo, aby pomohl 19 Jun. 16 Nov.

74) Staří letopisowé str. 273—5. Psaní ddo. 3 Aug. 1505 w rkp. křižownickém, ddo. 12 Febr. 1506 w archivu Jindřichohradeckém.

Digitized by Google

1506 jim ho zase získati: ten ale odpověděl, aby si ho hleděli sami, že on u sebe držeti ho nechtěl, ať prý jde kam chce. I dal se ubohý biskup námluwiti, že
4 Dec. wrátil se s nimi 4 prosince do Hory zase. Kaupen mu tam nowý dům a on w něm počestně dochován smrti († 20 října 1507,) i pohřben slawně nejprw u sw. Jakuba wysokého, pak přenešen do kaply hawéřské we chrámu sw. Barbory.[75]

75) Staří letopisowé str. 277. 284. Paměti Mikuláše Dačického &c.

Digitized by Google

ČLÁNEK TŘETI.

DĚDIC KRÁLOWSKÝ A DRUHÝ ODSUDEK MĚST.

Staw wěcí uherských a záměry strany Zápolské. Rozbroje w Uhřích a wkládaní se do nich cís. Maximiliana. Tajné smlauwy a válka s ním. Narození králowice Ludwíka i smrt králowny Anny. Wyjednáwaní o dědičné právo Ludwíkowo w Uhřích i w Čechách. Páni z Gutštejna nepokojní; nesnáze z falckrabími. Přechwaty a rozbroje stawu městského. Rozmnožení moci kancléřowy, jeho spojení s městy a nowé dekrety proti bratřím i židům. Ukrutnosti Jiříka Kopidlanského. Zápis i manifest šlechty a odpowěd stawu městského. Částečné wyřízení rozepře stawowské. Půtky mezi nejw. úředníky. Památný sněm a smlauwa Swatojakubská. Králův příjezd do Prahy a korunowání Ludwíka dítěte. Král co rozsudí mezi kancléřem a saudci zemskými; jeho druhý rozsudek mezi stawy; též mezi Pražany starého i nowého města. Zbaurení proti Uhrům na Malé straně.

(R. 1506—1509.)

Wzbuzujeli obraz dějin českých wěku Wladislawowa trapné pocity u pozorowatele, musí lidumil každý líčením sauwěkých *wěcí uherských* ještě trapněji dojímán býti. Nelze tajiti, že wlastenský onen cit, kterým Čechowé XV^ho^ století wyznamenáwali se byli nad jiné okolní národy, tratil se již a zanikal w sobectwí tu celých stawůw, tu jednotliwých osob wíce a wíce: w Uhřích ale pod Wladislawem zdá se že o wlaste- 1506

Digitized by Google

1506 nectwí wůbec nemohlo býti ani řeči, že to byla ctnost owšem neznámá. W obau zemích jewiły se rozbroje strannické rowně živé: ale w Čechách braly podnět swůj ještě wždy, aspoň z weliké částky, z ideí, w Uhřích wesměs a weskrze jen z interessůw sobeckých a hmotných. Nenechwálné bylo owšem usilowání uherské nižší šlechty, udržeti se w rowné wáze práw naproti prelátům a pánům wyšším: ale tyto strany obě ukazowaly se býti sworné we podrywaní a stenčowání moci králowské, ač jí již napřed, kapitulací r. 1490, nezhojitelnau byly zasadily ránu; zdálo se, jakoby až posawad obáwaly se byly náwratu obrowské někdy Matiášowy moci a libowůle. Nejprotiwnější této doby zjew bywal nesmyslný přepych předních magnatůw a prelátůw, ježto stawiwali o záwod na odiw každý swau moc, pýchu a nádheru w komonstwech třpytících se zlatem, stříbrem a drahokamy: ale pro daně na obranu wlasti, na slušné opatření dworu panownikowa itd. peněz nikdy neměli ani míti nechtěli. Horlíwali náramně proti jakémukoli účastenstwí cizincůw we wládě jejich: ale sami chytali se jí ne pro dobré obecné, nýbrž jen pro swé wlastní užitky; mělať jim býti pramenem saukromých kořistí newyčerpatelným. Příklad ještě nedáwný, že syn pro zásluhy otcowy powýšen byl na trůn, a naděje, že nezadlauho nastane zase wolení krále, pobádaly zwláště *rodinu Štěpana Zápolského*, palatina r. 1499 zemřelého, aby záhy klestila sobě, jako někdy Huniadowci, cestu k důstojenstwí nejwyššímu. Dwůr jeho wdowy Hedwiky, sestry Kazimira knížete Těšinského, a dwau synůw, Jana i Jiřího, na slawném někdy zámku Trenčanském, skwěl se větší nádherau, nežli králowský dwůr Budínský, a již delší čas dělala se strana hojná, zwláště w zemanstwu, ježto slaužila

Digitized by Google

nadějem přiwažným za podporu a oprawnění. Jedním 1506
z nejčinnějších jejích přiwržencůw byl M. Štěpan z Wrbowce (Verböczy,) — uherský-to Rendl a slawný práwa domácího skladatel, rozdílný od českého hlawně tím, že neukrytě brojil proti králi swému. [76]

Pokud králowa bezdětnost nepodáwala čáky přirozeného dědice trůnu, chowali se Zápoliowci dosti tiše a mírně: ale když těhotenstwí králowé Anny počalo kaliti wyhlídky jejich do budaucnosti, jali se i oni znepokojowáním národu spláceti wlastní swůj nepokoj, a pomlauwáním krále i wšeho, co pocházelo z ciziny, dáwati sobě lichau twárnost wlastenectwí. Když narodila se králi dne 23 čerwence 1503 dcera Anna, [77] potomní manželka Ferdinanda I, byl mladý Jan Zápolský mezi prwními, kteří nabízeli se jí za ženicha; tentýž pak, zasnaubiw bratra swého mladšího s jedinau dcerau Jana Korvina, (zemřelého 12 října 1504,) snažil se udělati dům swůj také nápadníkem weškerého Huniadowcůw rodu. Strana jeho, usilujíc Wladislawa k wůli swé připrawowati a před národem lehčiti, naléhala zwláště na onen článek jeho kapitulace z r. 1490, kterým stawowé uherští byli hleděli přípojiti ku koruně

76) Píše o něm Nic. Istvánfi histor. Hung. l. IV, p. 33: Stephanus Verbecius, regni praetor, eloquens sed factiosus vir, — ut Joannis Zapoliani, comitis Scepusiensis, jam pridem regnum affectantis, ambitioni libidinique viam aperiret oc.

77) Nowiny o tom z Budína 24 Jul. 1503 pánům Chebským psané wyprawují: „Gestern frue umb achte hat mein allergn. frawdy Konigin ein tochter geporn, des dy Herren ser erschracken: dan lenger dan yn hundert Jaren hat das lant kein geporn Konig gehabt.“ Předce ale prý zwoněno i spiwáno Tedeum we wšech kostelích, střileno z wíc než 50 pušek a páleny ohně w Budíně i Pešti, w zámku pak strojeny před králem tance i kolby a točeno wíno pro lid w hojnosti oc. (Orig. arch. Egr.).

Digitized by Google

1506 swé země koruny České, Morawu, Slezy a Lužici obojí. Smlauwa Olomucká r. 1479 nesla to w sobě, že budeli po Matiášowě smrti král Uherský spolu králem Českým, měly země ony wrátiti se koruně České beze wšeliké wýplaty. Proto stawowé čeští r. 1490 přinesli byli tolik obětí, aby dopomohli králi swému ku kralowání také w Uhřích; zaplatili to bohužel ztrátau samostatnosti říše swé, kteráž od té doby stala se pauhau památkau až podnes. Ale Uhři chtěli tomu rozuměti jinak, a Wladislaw chowal se, jako we wšech welikých nesnázích, tak i w této wěci, malicherně i obojetně, klamaje zároweň jak Čechy, tak i Uhry. Sněm uherský w máji 1504 žádal od krále wěděti, jižli Lužice obojí podala mu příznawací swůj zápis ke smlauwě Olomucké, a zdali Morawané i Slezáci přisahali mu wěrnost a poddanost co králi Uherskému či co Českému? Wladislaw potwrdil, jak obyčejně, wšecka uzawření sněmu: na články ale týkající se této wěci nedal nižádné odpowědi. Bylo ť owšem trudno, odpowídati mírně na neslýchanau pretensi, žeby Morawané, Slezáci a Lužičané měli býti manowé (feudatarii) královstwí Uherského. [78]

78) Články 20 a 21 sněmowního snešení o té wěci čtau so ap. Katona, XVIII, 375. Uhři mluwíce o podrobení Morawy, Slez a Lužic pod uherskau korunu, zapomínali tušim zaumysla, že Matiáš byl nedobyl žádné z těchto zemí sám swau mocí, ale že mu poddány byly dobrowolně od panské někdy ligy české, kteráž wolila si ho za krále Českého, nemíniwši nikdy podrobena býti ani uherskému králi, ani uherské koruně; také nechtěli pamatowati na revers od stawů uherských w Olomauci 1479 na to daný, že po smrti Matiášowě oni nemají a nebudau nikdy osobowati sobě panstwí w zemích koruny České. Srown. Dějiny české při 30 Sept. 1478. Archiv český, V, 388.

Digitized by Google

O roztržkách a newolech mnoholetých, která ná- 1506
sledowaly mezi králem a stawy uherskými, nedostáwá se zpráw podrobných a spolehliwých. Není pochyby, že *králowá Anna*, paní ducha energického,[79] nejen účastnila se w nich, srdnatě stojíc po boku manžela swého, ale že i dáwala k nim podnět, a pobádala krále k neustupnosti. Máme také příčinu domýšleti se, že král i králowá záhy dožádali se w té wěci rady a pomoci slawného někdy Matiášowa kancléře a biskupa Waradinského Jana Filipce, nyní mnicha bosáka we Wratislawi. Že spory ty braly na se twárnost až powážliwau, na to důkaz jest i skutek ten, že w měsíci červnu 1505 w Čechách prowolána i chystána jest wojenská hotowost do Uher, králi Wladislawowi ku pomoci. Prostředkowáním bratra králowa, knížete Sigmunda Polského, stalo se na počátku července jakési narownání, dle něhož Jan Zápolský smířen byl s králowau Annau a w milost její opět uweden, králi dáno na wůli užíwati rady také cizozemcůw, a ustanowen i rozepsán do Budína sněm ke dni sw. Michala (29 září.)[80]

79) J. Dubravius napsal o ní lib. 31: Regina incolumi nemini concessum erat, ut plus quam rex ulla in parte polleret: sed siquando partes regiae suscipiendae erant, praesertim in tuendis vectigalibus censibusque et arcibus regiis conservandis, in quas proceres invadebant, vilissimo obtruso pretio, ipsa munere regis adversus tales fungebatur; brevique insignem thesaurum coacervavit, ac prima reginarum abacum regis ex solido auro plane regium instruxit oc.

80) Kancléř Albrecht z Kolowrat (*ddo.* Libštein, 15 Jul. 1505) psal Petrowi z Rosenberka: „Což se dotýče wěcí pána našeho w Uhřích, — račte wěděti, žeť mi psanie od JMti přišlo wčera, že JMt ty wšecky nesnáze slušně srownal a sněm obecný w Budíně býti má walný na sw. Michala, a že JMti té koruny dobré wěrně jednati chtějí; a kohož bude ráčiti JMt z jiných zemí sobě wěrně k radě přijieti, že to JMt

1506 Není pochyby, že narownání toto směřowalo již k tomu, co dotčeným sněmem teprw uzawřeno a prowedeno býti mělo, totiž k wylaučení wšech cizozemcůw z wolitelnosti na trůn Uherský. Neb již 13 září 1505 ohlašowal císař Maximilian úmysl swůj, přispěti králi Wladislawowi brannau mocí proti „některým“ w Uhřích, kteří usilowali prý zbawiti ho panowání (im sein Regiment zu nemen,) a spolu zrušiti Maximilianowo dědičné práwo w Uhřích.[81] Nicméně sněm uherský nedal se mýliti we swém záměru: wyličiw bídný staw říše barwami nejkřiklawějšími, a kterak wšecko zlé w ní pocházelo prý wždy jen od panownikůw powolaných z ciziny, upsal se dne 13 října 1505, powoláli pán bůh krále Wladislawa, „kterýž nás netoliko milostiwě při swobodách našich zachowal, ale také mnohé swobody nám oprawil,“ ze žiwota tohoto bez dědicůw mužského pohlawí, že napotom nižádný cizozemec kteréhokoli národu, ale jen rodilý Uher měl wolen býti na králowstwí Uherské na poli Rákoši a nejinde, — což, jakož widěti, nejen ničilo wšecky nároky a naděje domu Rakauského, ale podobalo se již i wolebnímu dekretu pro Jana Zápolského. Zápis o tom, přičiněním zwláště M. Štěpana z Wrbowce, (jeho jak se zdá skla-

bude moci učiniti a jich rady užíwati. A tento sjezd měli Horsák nynie w Hatwani, a preláti i někteří páni byli při králi JMti w Budíně. A jinému nerozumiem, než že to powolánie a hotowost, kteráž byla zde w zemi k JMti potřebě wzata před se, JMti jest do WMtí wšech wděčna; a tak mi JMt ráčil poručiti psáti, že dáli buoh toho nebude potřebowati. A také skrze kněze Sigmunda JMt pan wojwoda s králowú Její Mtí smieřen a w milost uweden jest.“ (Orig. arch. Trebon.) Tím dějiny uherské nabýwají poněkud wíce světla, Srown. král. psaní (ddo. 23 Jul. 1505) in M. G. Kovachich Supplementa ad Vestigia comitiorum, II, 331.

81) Orig. ddo. 13 Sept. 1505 w archivu Třebonském.

Digitized by Google

datele), rozšiřowán hned we sterých opisech po celé 1506
zemi. Aby pak odjata byla skutku tomu twárnost newěry a zpaury, již o den dříwe (12 října) zawázali se někteří přední preláti a magnati (mezi nimi také Jan Zápolský) k wěrnosti a úctě nezměnné naproti králi Wladislawowi.[82] Nelze ubrániti se myšlenky, že již tehdáž jak král, tak i stawowé hleděli klamati se twárností nawzájem.

Připomínáme mimochodem, že i w Čechách té doby jednalo se o wolení budaucího krále, a wšak směrem opačným: totiž, že nikdo rodilý ze zemí koruny české neměl státi se králem. Mělyť tuším napřed zaraženy býti wšecky naděje a rozbroje, kteréž pojiti se mohly k osobám pánůw Petra z Rosenberka s jedné, a Wiléma z Pernšteina s druhé strany. A wšak, pokud nám známo, nestalo se w té wěci uzawření nižádné.[83]

Že Wladislaw, těžkau nemocí sklíčen byw, na počátku r. 1506 sám pomýšlel na blízkau smrt swau, na to důkazem jest nařízení, dané jak úředníkům tak i celé obci Kutnohorské 4 února, kterak se zachowati 4 Febr.
měli, „jestliže by nás pán bůh smrti uchowati neráčil,“ a to až do budaucího krále Českého.[84] Mezitím ale,

82) Zápis ddo. 12 Oct. tištěn in G. Pray historia regum Hung. II, 542. Zápis 13 Oct. in Pray Annal. IV, 313, Katona XVIII, 425—435.

83) Jan z Lomnice heitman markr. Morawského ddo. 13 Apr. 1505 psal Petrowi z Rosenberka: „Prosím, račte mi oznámiti, jestli ten artikul dokonán, aby žádný nebyl wolen za krále ani z králowstwie Českého, ani z markrabstwie Morawského, ani z knieżetstwie Slezského, nebbych to rád slyšel.“ (Orig. arch. Třebon.) Týž pán netajil se tím ku panu z Rosenberka, žeby ho rád widěl na trůnu Českém.

84) Orig. w archivu Kutnohorském.

Digitized by Google

1506 prostředkem biskupa bosáka Jana Filipce, dal se do tajného wyjednáwaní s císařem *Maximilianem*, kteréž wedlo *k umluwám* přízně co možná nejužší a
20 nejúplnější: 20 března w Zawideňském Nowém městě
Mart. zasnubowal císař wnuka swého arciknížete Ferdinanda s královau dcerau Annau, a wnučku Marii se synem královým, budeli mu který narozen, jakož se očekáwalo. Wladislaw i Anna stwrzowali to swými zápisy,
28 danými w Budíně 27 března; nazejtří pak, 28 března,
Mart. jmenowal král císaře poručníkem dítek swých, kdyby sám sejíti měl smrtí před časem.[85] Není se čemu diwiti, že Maximilian snažil se pojistiti domu swému práwo dědické, kteréhož nabyl mírem Prešpurským r. 1491 a zápisy 7 března 1492. Jakau myslí ale Wladislaw i manželka jeho dáwali se do tajných smluw těchto na úkor stawům uherským, bude teprw tehdáž možné posauditi sprawedliwě, až okolnosti časowé nabudau hojnějšího a nestranného světla. W listinách udáwali předewším potřebu, we spojení s Maximilianem nabyti větší síly k odporu proti Turkům. Mohlit owšem i oni za to míti, že disposice nad jejich dítkami náležela jim právem přírody neodwisle od disposice stawůw nad korunau po jejich smrti; a méně nežli kdy mohlo té doby mluwiti se o lásce a oddanosti obapolné mezi králem a stawy.

O okolnostech, w jakých císař Maximilian w měsíci dubnu opowěděl a hned i počal *wálku do Uher*, dal
8 Mai Wladislaw stawům českým 8 máje zpráwu následující: „Pro srownání mnohých různic a nesnází, kteréž byly mezi králem Římským, námi a poddanými našimi w

85) A. F. Kollar Auctar. diplomat. ad Ursini Velii historiam de bello Pannonico, p. 324. Pray Annal. IV, 319. Joh. Caspiniani Diarium ap. Freher-Struve, II, 594.

Digitized by Google

královstwí Uherském wznikly, podlé námluwy mezi 1506
tímž králem a námi učiněné měli sme při tomto příštím času w Šoproni spolu sjeti a takowé nesnáze rownati. Jakož sme pak byli k takowému rownání některé z pánůw téhož královstwí k sobě obeslali, aby také při tom jsauce, pro zachowání dobrého pokoje těch nám wěcí jednati a rownati pomohli. Kdež již jsauce jako na cestě k tomu, newíme jakým duchem anebo myslí JMt hnut jsa, netoliko nám a wšem poddaným královstwí a koruny této Uherské otewřeně odpowěděl jest: ale poslaw znamenitý počet lidí swých do královstwí našeho Uherského, dal se w pálení a záhuby nepřátelské poddaných našich; kteréžbychme se wěci po takowých přátelských námluwách nikdy od něho byli nenadáli.“ [86] Nepřátelé králowi trausili w Uhřích i to podezření, jakoby Wladislaw sám byl Maximiliana wybídnul ku podniknutí wálky: což ale při oprawdowosti, kterau jak w Uhřích tak i w Čechách nařizowáno zbrojení se na odpor, ukazuje se býti prawdě naprosto nepodobným. Wojsko Maximilianowo počítalo do 20,000 branných, mezi nimiž 4000 pomoci swolené od Německé říše: Uhrůw mělo sebrati se u Stolního Bělehradu do 40,000 bojowníkůw, ale dali s většího dílu na se čekati, až bylo po wálce. O bojích a bitwách té doby nic není známo, jen to jest jisté, že Maximilian opanowal města Prešpurek a Šoproň, a zdržowal se delší čas w městě Železném. Jednatelem míru zase mezi panowníky byl biskup bosák Jan Filipec; a poněwadž i jednomu i druhému nedostáwalo se potřebných k wálce peněz, uzawřeno brzy

86) Psaní ddo. 8 Mai 1506 w rkp. Talmb. l. 429 a w archivu Budějowském. Srown. Staří letopis. str. 276.

Digitized by Google

1506 přiměří na 4 neděle, a sněm Uherský, shromážděný
24 Jun. w Bělehradě Stolním, wyprawil dne 24 června plnomocníky swé do Widně, k jednání o pokoj. [87]

Mezitím královna Anna na zámku Budínském dne
1 Jul. 1 července porodila synáčka, kterémuž, pro úctu Francského krále, na křestu dáno jmeno *Ludwík*. Powěsti staré, a wšak wždy jen powěsti, [88] že porod byl předčasný, že zrozeňátko přišlo na swět bez pokožky, a že podezřiwý Jan Zápolský, s wůlí rodičky, přítomen byl porodu, aby přeswědčil se o pohlawí budaucího dědice, nemůžeme ani jistiti ani zapírati s důkladem. Tím jistější bohužel jest wěc, že královna utrpěla po-
26 rodem a co šestinedělka skonala 26 července. Byla
Jul. to ztráta netoliko pro krále ale i pro jeho poddané žalostná i nenahraditelná. Králi odjat jediný důwěrník, rádce a wůdce, starawší se s důrazem i prospěchem o jeho práwa i důchody, a o pořádek při jeho dworu. Zawřew se ubohý we swých pokojích, howěl o samotě bolesti swé, a panownické péče staly se mu břemenem
19 Jul. obtížným na dlauhý čas. Nicméně, když 19 července

87) O biskupowi Janowi Filipci, co jednateli mezi císařem a králem, dána z Prahy 13 Jun. zpráwa pánům Chebským. (Orig. arch. Egrens.)

88) První její, neli původce, aspoň hlasatel byl historiograf cís. Rudolfa II, Benátčan Jan Mich. Brutus († 1594,) w historii swé Uherské (MS.), z níž G. Pray (Annal. IV, p. 322, 334 sc.) podal wýpisky některé, owšem newelmi wěrohodné. Jiní staří dějepisci, jako Jan Dubravius († 1553) a Nic. Istwánfi († 1615,) nic toho nepowídají. Dubravius, jenž osobně znal krále Ludwíka již za jeho dětinstwí, prawí jen ta slowa: „In hoc tria peculiaria sunt adnotata, cuncta nimis praecocia, quod cito adoleverit, ante tempus barbam emiserit et vix annum 18 ingressus canos ostenderit“ (lib. 33.) Máme za to, že jakož dotknul o přítomnosti Zápolského při porodu, tak i powěsti o pokožce bylby nežamlčel, kdyby zakládala se byla na prawdě.

Digitized by Google

uzawřen we Widni pokoj s Maximilianem, potwrdil ho zápisem 5 srpna; neb cisař dowěděw se o narození dědice pohlawí mužského, sklonil se byl ochotněji k narownání konečnému, a wšak ne bez wyhražení sobě práw těch, pro které dal se byl do boje.[89] 1506 5 Aug.

Nezadlauho po smrti královny umřel také bratr králůw, *Alexander* král Polský, dne 19 srpna we Wilně; prawilo se, že umřel whod, aby nerozdal a nerozmařil konečně celého swého královstwí. Po něm wolen nejprw w Litwě, pak i w Polsku, nejmladší a již jediný Wladislawůw bratr *Sigmund*, od nás již často chwálený, jenž rozumnau a energickau činností swau stal se obnowitelem moci a sláwy Polské. Tudíž knížetstwí Hlohowské i Opawské wrátila se Wladislawowi nápadem opět. Stawům Hlohowským zapsal se král 26 srpna 1508, že měli napotom již wždy při koruně držáni, aniž kdy komu wíce do zástawy dáni býti. Na Opawsku počítal sobě král Sigmund jistinu jakausi, w níž to knížetstwí, s wědomím a wolí krále Wladislawa, zastawowal českému rytíři Mikulášowi Trčkowi mladšímu na Lichtenburce: když ale stawowé Opawští zdráhali se podnikati tohoto co pána swého, podáwal Opawy Těšinskému knížeti Kazimírowi (1510) do zástawy, k čemuž zase ani král, ani stawowé čeští swoliti nechtěli.[90] Foitem Lužickým po knížeti Sigmundowi stal se opět Sigmund Děčínský z Wartenberka; nejw. heitmanem Slezským jmenowán Karel kníže Minsterberský, někdy krále Jiřího wnuk. 19 Aug.

89) Listiny 24 Jun. 19 Jul. a 5 Aug tištěny ap. Pray et Katona l. c.

90) Listiny Hlohowské 26 Aug. 1508 w česk. gubern. archivu. O Opawě zápis z desk zemských (II Wácl. z Chwojence, F. 11) nyní tamtéž DZ. VI, F. 21 Acta Tomiciana, I, 74—6. 85.

Digitized by Google

1506 První a největší Wladislawowa, po smrti manželky jeho, péče byla o pojištění dítkám swým *práwa dědického* po sobě. Žádost tato potkáwala se jen w Uhřích se skutečnými nesnázemi, ačkoli král, (jakož aspoň páni Čeští a Morawští té doby stěžowali sobě,) obyčej měl říditi se we wšem jen pány a preláty uherskými. Ku konci r. 1506 byla walná deputace wšech tří stawůw českých u krále w Budíně; též Wilém z Pernšteina zajel tam byl we zwláštní záležitosti;[91]
1507 o nowém roce 1507 následowal i kancléř Kolowrat. Wšickni tito přinášeli od krále žádost ke wšem stawům a k weškeré obci králowstwí Českého, aby na příštím sněmu zemském, rozepsaném ke dni 24 února 1507,
24 Febr. syn i dcera jeho přijati byli a uznáni za dědice koruny České. Páni čeští byli k tomu hned ochotni, a wšak jen na ten spůsob, aby králewic Ludwík, třebas byl ještě nemluwňátkem, přinešen byl do Čech a tu korunowán řádně na králowstwí, a hned aby také zwláštní dwůr králowský proň zřízen byl. Ještě ochotnějšími k tomu cíli ukazowali se býti stawowé Morawští, a

91) Na podzim r. 1506 císař Maximilian zwal Wiléma z Pernšteina k sobě, aby přijda do Rakaus, přijal na se úřad nejwyššího heitmana země té k ruce císařowě, na úřad swůj český ale, (t. j. nejw. hofmistrstwí zemské,) aby hleděl dosaditi syna swého Wojtěcha, nabízeje mu swau o to přímluwu ku králi Wladislawowi. Pan Wilém byl k tomu ochoten, ale páni čeští nechtěli swoliti, aby muž mladý stal se jedním z nejwyšších úředníkůw zemských; pan Wilém tedy zabraw se ku králi osobně, wyjednáwal s ním o to, ale tenkráte bez prospěchu. Dáwal o té wěci dne 14 Nov. 1506 zpráwu Břetislaw Švihowský z Risenberka knížeti Albrechtowi Baworskému, dokládaje pojištění wlastní rukau: „Das schollt mir Ew. Gnad eigentlich glauben, dass also ist.“ (Orig. w král. baworském archivu we Mnichowě.) Nelze tu nedomýšleti se prostředkowání biskupa bosáka Jana Filipce, dáwného přítele páně z Pernšteina, i spolu důwěrníka Maximilianowa.

Digitized by Google

nejwyšší jejich heitman, Jan z Lomnice, wyzýwal přední pány české psaním 25 ledna 1507, aby stawowé obojí země, w uwážení wzali nebezpečí, we kterém postawen byl král se swými dětmi w Uhřích, (ježto neochota uherských pánůw, uznati Ludwíka za dědice, až příliš patrnau se činila,) i nečekajíce wyzwání králowa, aby umluwili se společně, a w počtu co možná nejhojnějším aby wyprawili se do Budína k nejprwé příštímu rákoši o sw. Jiří (23 dubna;) čímžby nawedli ba takořka donutili shromážděné tam stawy Uherské k následowání příkladu swého we prospěch králowých dědicůw. Něco takowého stalo se i skutečně, když na sněmu 24 února 1507 nejen uznán Ludwík předběžně za dědice trůnu českého, ale i swoleno jeti proň do Uher, aby přinešen byl ku korunowání: a wšak když 26 dubna wyjeli k tomu cíli stawowé do Budína, „na ten čas nebylo z toho nic, a wrátili se w úterý swatodušní (25 máje,) nic nesjednawše.“ Bližších o tom zpráw nedostáwá se. Teprw když ke dni 18 srpna swoláni byli ku králi ti stawowé uherští u walném počtu, kteří zapsáni byli do jeho rady, slíbili uznati a přijmauti synáčka jeho za swého krále, odkazujíce nicméně konečné toho wyřízení k budaucímu walnému sněmu.[92] Nenít nesnadno

1507 25 Jan. 24 Febr. 26 Apr. 18 Aug.

92) Psaní Jana z Lomnice (ddo. 25 Jan. 1507,) w Třebonském archivu; psaní Ondřeje Lichtenšteinera (písaře u kancléře Albrechta z Kolowrat,) ddo. 6 Mart. a 25 Jun. 1507, w král. baworském archivu we Mnichowě; w posledním prawí se: „Böhmen, Schlesien und Mähren haben in die Krönung der jungen Erben gewilliget; aber dy Hungern haben einen Vorläng auf Versamnung und ganzer Stimm des zukünftigen Rekiss genommen.“ — Staří letopisowé na str. 280. — Král Wladislaw psal 12 Mart. 1508: „in anni superioris diaeta tempore b. Georgii martyris (= Mai 1507,) ad quam complures etiam aliorum regnorum nostrorum praelati, barones et

Digitized by Google

1507 uhodnauti, odkud pocházely w Uhřích nesnáze a překážky u wěci této.

1506 Události uwnitř země České naskytují w běhu těchto let samé příklady nezřízených wášní saukromých a odwážné swépomoci i pomsty, nechtějící čekati na zákonné dostiučinění. Po ukojení panůw Šlikůw wyniká skrze několik let, ne k sláwě swé, zwláště rod *pánůw z Gutšteina* neboli *z Guttenšteina*, wýtržnostmi wšelikého druhu, jimiž wyzýwá proti sobě wládu zemskau. O panu Jiříkowi Wšerubském z Gutšteina již sme mluwili. Jeho strýc Burian na Nečtinách, kterýž již r. 1465 nemalau byl dal příčinu ku powstání jednoty panské proti králi Jiřímu, ale 1471 odtrhl se od ní zase, a pod králem Wladislawem co polní wůdce proslul wíce porážkami nežli wítězstwími, nabyl jak skrze manželku swau Sigonu hrabinku z Ortenberka, tak i dobrým hospodařením náramného bohatstwí, a pozůstawil (okolo r. 1494) pěti synům swým, Kryštofowi, Jindřichowi, Jetřichowi, Janowi a Wolfowi, (šestý Burian umřel byl před otcem,) panstwí hojná i weliká, Nečtiny (Breitenstein,) Tachow, Chyše, Rabštein, Petršpurk, Žebrák a Točník, Příbram, Bělau, Štědrý Hrádek, Kinšperk a Gutštein w Čechách, mimo znamenité

proceres convenerant . . . praecipue subditis aliorum regnorum nostrorum ita petentibus“ oc. (Kovachich Supplem. ad Vestigia comit. Hung. II, 344; *cf.* ibid. ddo. 18 Aug. 1507, pag 343.) — Bohuslaw z Lobkowic psal (*ddo.* Hassensteyn, 5 Sept. 1507): „Assumpsisse regium puerum diadema Pannoniae et opes suas eo modo firmasse atque stabilivisse vehementer laetor: nam et consilia eorum, qui regnandi gratia divina humanaque jura violanda putant, cessabunt deinceps, et patri jucundissimum erit tantae majestatis insignia, se vivo, in filio spectari oc. (Epist. l IV, 126.) — Srown. J. Dubravia lib. 31: — redeunt postridie Hungari, — a zase: subito Hungari mutant voluntatem oc.

Digitized by Google

statky w Němcích, zwláště w hořejších Falcích, jichžto 1506
ani zprávně jmenowati ani počítati neumíme.[93] S tak hojným jměním dědili synowé ti také mysl hrdau, pánowitau a nepokojnau, wždy náchylni bywše mečem a násilím klestiti cestu wůli swé a zdoře. O wšelikých jejich wýstupcích zpraweni jsme owšem nedostatečně. Wyložili sme již jejich osobní poměry ku panům Šlikům r. 1503, a kterak we válce baworské 1504 pomáhali falckrabím i zachowali se neupřímě k těm Čechům, kteří potom poraženi byli u Schönberka. Za příčinau neznámých nám rozepří s pány Šliky pohnán byl pan Jan z Gutšteina k zemskému saudu, a když komorníky zemské na půhon k němu wyslané kázal bíti, odsauzen jest proto na saudu letničném 1506 hrdla i statku. Starší jeho bratr Jindřich tehdáž již nejen wyhostil se byl ze země české, ale opowěděl a počal hned také válku do Čech se zámku swého Schwarzenburka w Bawořích. W máji 1506 podařilo se mu chytiti dwa pány ze Šwamberka, Bohuslawa i Jana, bratry pana Krištofa na Boru, jichžto mátě Kunhuta, dcera někdy Zdeňkowa ze Šternberka, ještě byla na živě.[94] Wzácné tyto pány, swé blízké příbuzné, nejen wězil nemilosrdně na zámku swém, ale hrozil i weřejně, že dá je stíti, nebudeli upuštěno od saudního stíhaní bratra jeho Jana; podáwal se wšak, že přijde k rokowání mírnému do Plzně, budeli opatřen gleity dostatečnými. Wěc ta spůsobila nemalé hnutí, jak

93) Srown. Paprocký o stawu panském str. 324, a dle něho Bohuslai Balbini Syntagma histor. stirpis comitum de Guttenstein, Pragae 1665 (pag. 15,) — spis bez historické ceny, a nehodný spisowatele swého.

94) O rodinných jejich poměrech srownej naše poznamenání (124) při r. 1478 na str. 152.

Digitized by Google

1506 w Čechách, tak i we wšech okolních krajinách. W archivu Třebonském čtau se podnes žalostiwá psaní obau jatých bratří k matce i bratrowi, ježto prosili úpěnliwě wykaupiti je z wězení nesnesitelného třebas weškerým jejich dědictwím. Nadarmo dolehal starý falckrabě Filip na nowého poddaného swého pana Jindřicha, nechtělli propustiti Šwamberkůw, aby je postaupil jemu w moc; bálť se falckrabě i pohrůžek císaře Maximilianowých, i nesnází nowých od pánůw Českých, s kterýmiž od r. 1504 ještě měl činiti pro nedoplacení žoldu a záškodí; také Albrecht kníže Mnichowský činil pohrůžky násilníku, a wšak bez prospěchu. Rokowání
20 Jul. welmi hlučné na sjezdu Plzenském okolo 20 čerwence netoliko nedowedlo k cíli, ale rozmnožilo ještě hněwy obapolné. Ku prosbě pánůw českých král Wladislaw, jakkoli we smutku swém po ztrátě manželky wzdalował
5 Aug. se péčí panownických, nařídil předce 5 srpna swolati
14 Sept. w Čechách sněm wšeobecný ke dni 14 září, na němž především o jaté Šwamberky jednati se mělo. Wšak o sněmu tom wíme jen tolik, že uzawřeno, aby páni Gutšteinowé wždy ještě prwé pohnáni byli k zemskému saudu, nežliby mocí brannau proti nim zakročilo se; jen jeden z bratří, pan Jetřich, chował se té doby zprawně a bez poroku. Konečně žádal weřejný hlas w zemi wálku otewřenau proti krutému násilníku: awšak nicméně propuštění jatých bratří stalo se teprw ku konci měsíce března 1507, a to jen wýkupem za 13 tisíc kop mišenských, jež někteří páni na aučet zemský za ně platiti se uwolili.[95] Tím skončila se prwní půtka Gutšteinská.

95) Staří lotopisowé 278. Wšeliká psaní w archiwech Třebonském, Mnichowském, Chebském a j. w. Dne 13 Jun. 1506 psáno z Prahy: „Dy herren von Guthenstein seyn auff den tagk (na sněmu) gar ser angereth (naříčení) worden wass dy ere

Digitized by Google

Rowně nedostatečně zpraweni jsme o wyjednáwa- 1507
ních dosti příkrých, která dála se toho času mezi králem a stawy českými s jedné a s *falckrabími* s druhé strany. Příčiny nesnází zakládaly se hlawně w otázce o manstwích koruny České knížetem Otau r. 1499 odumřelých, potom w ochraně, které páni z Gutšteina požíwali w zemích falckrabowých, a konečně, jakož již dotkli sme, w požadawcích, které za wojenskau službu r. 1504 někteří páni čeští wždy ještě nadarmo činili. Starý falckrabě Filip byl prý uwolil se, že o zámky po knížeti Otowi naň připadlé přestane mocně na králi Wladislawowi samém, pak ale hledal wšelijak wytáhnauti se z toho zase. Synowé jeho, Ludwík potomní kurfirst a Fridrich poručník sirotkůw bratra swého Ruprechta, míwali hojné roky s plnomocníky českými, o jichž pořízení nám ale nic určitého není wědomo. Rozmrzelý nekonečnými wytáčkami a odklady král Wladislaw psal 29 července 1507 wlastní rukau pánům 29
Petrowi z Rosenberka i Albrechtowi z Kolowrat, aby Jul.
prohlásili a zřídili w Čechách zjewnau a přímau proti falckrabím válku.[96] Nicméně nepřišlo k ní zase, ale dalším poselstwowáním a rokowáním protáhla se wěc až do r. 1509, jakož časem swým wyložíme místněji.

antryfft, vnd haben dy landherrn eczliche vorschreybung yn der gemeyn auff sy lassen lesen gar schayczlich (scheusslich) . . . Auch haben dy herrn nach her Yan von Gutenstein gesant, er sal vor yn sten zu Pragk den Freytagk nach Corporis Christi darum, dass er dy Kemerer der landtafel ader des rechts hat angryffen vnd peraubt, ader er ist nicht gestanden, darum hat er leyp vnd gut vorfallen, also ist der ausschpruch geschen" oc.

96) Wšelikés zprawy w archiwech baworských, Třebonském, Chebském oc.

Digitized by Google

1506 Dáwný *spor weliký mezi stawy* o práwa stawu městského nehynul nikdy cele w myslích národu, ale jewil se po mnohá léta jen skutky pojedinnými. Chowání se Pražanůw při wojně Loketské r. 1505 poučilo bylo šlechtu, že we weřejných potřebách zemských rada i pomoc stawu městského měly do sebe wáhu podstatnau, a powolnost toho stawu při urownání zpaury panůw Šlikůw i Jiříka Wšerubského nemohla nepřispíwati k jakémusi aspoň umírnění myslí: ale nálezem panským o mocnosti rozsudku králowa městům nepříznìwého, a wložením tohoto (dne 22 října 1505) do desk zemských bez králowské sankce, dán nowý podnět ku podráždění obau stran.[97] Bezohlednost takowau oplácel staw městský přísnějším zakročowáním proti urozeným prowinilcům. Práwa města Pražského ukládala náhlý saud na wšecky zločiny a přečiny spáchané na wýročních trzích: jak mile na radnici wyzwoněn byl mír (freid) a dáno znamení, že počíti měly obchody, trestán bywal na hrdle, kdokoli dopustil se skutkem jakékoli wýtržnosti, jakéhokoli násilí. W ta-
3 Oct. kowém míru (freidu) dne 3 října 1506 mladý rytíř *Jan Kopidlanský* wešed w půtku s jiným mladým zemanem Janem Cukrem z Tamfeldu, zabil ho. Byw proto jat a uwržen do wězení, odsauzen jest bez odkladu od purkmistra Daniele Rauše a tří radních na smrt, bez wědomí a wůle ostatních pánůw; i nedopřáwše mu ani prosebně žádané zprawy duchowní, dali ho w samý wečer stíti pod pranéřem.[98] Legalnosti skutku takowého nepopíral owšem nikdo: ale za pych

97) Srown. Zřízení zemské §. 24 na str. 23. Rukopis Talmb. l. 370—381.

98) Staří letopisowé na str. 278. Mik. Dačický w Časop. č. Museum 1827, IV, 84. Weleslawín ke dni 3 Oct. oc.

Digitized by Google

a ukrutnost váženo Pražanům odepření duchowní zprá- 1506
wy, a w celé šlechtě zakořenilo se přeswědčení, že to z úmysla dálo se, pro lehkost a urážku její. Nedlauho pak na to dojal ji podobný případ téměř ještě živěji. Pan *Jan Bawůrek ze Šwamberka*, z linie schudlé rodu wzácného, žil již delší čas w rozbroji a půtkách se sausedy swými pány Plzenskými a Žateckými, až konečně učinil se jim zjewným a odpowědným nepřítelem, a připrawil je s pomocníky swými ke škodám, jak se prawilo, nenabytým. Protož Plzeňtí špehujíce 1507
po něm, když zwěděli že byl na twrzi Chřínowě, (nyní panstwí Horšowa Týna,) poslali tam něco jízdných i pěších, ježto zlezše a zapáliwše tu twrz, jali ho samašestého w noci 25—26 ledna a přiwedli do Plzně. 26 Jan.
Powoláni jsau Pražané i jiná města, aby zasedli k saudu nad odpowědníkem a škůdcem stawu městského, jenž tudíž i „práwně tázán“ (t. j. na skřipci,) i k smrti odsauzen, a spolu s dwěma towaryši swými stat jest. Král Wladislaw nejen nekáral skutku takowého, ale 25 máje i přiřknul a darowal Plzenským wšecken sta- 25 Mai
tek, owšem nehojný, kterého na panu Bawůrkowi byli dobyli, náhradau prý za škody, kteréž od něho byli utrpěli.[99] O weliké skrze to rozjitřenosti stawůw panského i rytířského swědčilo hned na prwním na to přišlém sněmu obecném dne 5 března uzawření násle- 5 Mart.
dující, wložené tudíž do desk zemských: „Jestližeby Pražané aneb kterékoli město w koruně České na kteraukoli osobu panského neb rytířského stawu sáhli bez wyslyšení před saudem zemským, že sebe w tom wšickni wespolek ti dwa stawowé skutečně hned opustiti

99) Staří letop. 279—80. Psaní Krištofa z Šwamberka 31 Jan. 1507 w arch. Třebonském. Listina 25 Mai 1507 w archivu Plzenském. Beckowský na str. 982.

Digitized by Google

1507 nemají, ale toho mstíti beze wšeho odpowídání.“ Přiznali se ke swolení tomu zejmena wšecky přední osoby stawu obojího bez rozdílu stran.[100]

Nic méně, nežli unáhlení dotčená, uškodily stawu městskému také *rozbroje* powstalé té doby *mezi městy* Pražskými *starým a nowým*. Již od r. 1505 páni radní obau měst, náwodem nejwíce staroměstského kancléře M. Jana Paška z Wratu, počali byli umlauwati se o spojení obau měst w jedno, tak aby byli jen jednau obcí wšickni uwnitř zdí městských, pod jedním auřadem a s jedním společným jměním obecním. Wýhoda z toho wyplýwající bila do očí každého, kdo nebyl prázden rozumu politického, zwláště naproti sjednoceným ode dáwna stawům šlechtickým; jak konšelé, tak i wzdělanější měšťané wšickni chwálili, podporowali a obnowowali náwrh takowý: ale nehynaucí w národu našem duch odporu a neswornosti uhostil se tenkráte w té částce Nowoměstského obywatelstwa, které wynikalo předewším neuhlazeností mrawů, aby křikem a bauchánim hájila zastaralau obmezenost swau. Bauřliwé skrze to zjewy podněcowány jsau nowými privilegiemi, kteréž r. 1504 král Wladislaw udělil byl

100) Byli to páni Zdeněk Lew z Rožmitála, Petr z Rosenberka, Wilém z Pernšteina, kancléř Albrecht z Kolowrat, Petr Holický ze Šternberka, Jiří Bezdružický z Kolowrat, Viktorin Křinecký z Ronowa, Jan ze Šternberka, Krištof ze Šwamberka, Bernart z Waldšteina, Jindřich Šwihowský z Risenberka i Jetřich z Gutšteina; z rytířů pak Mikuláš z Hořic na Pecce nejw. písař, Albrecht z Leskowce podkomoří, Tobiáš ze Sulewic, Burian Trčka z Lipy, Albrecht Rendl z Aušawy, Jiří Karlík z Nežetic, Jan z Klenowého, Jan Janowský ze Sautic, Léwa Malowec z Libějowic, Zdeněk Malowec z Cheynowa, Diwiš Boharyňský ze Hrádku, Radslaw Beřkowský ze Šebířowa, Matiáš Libák z Radowesic a Mikuláš Pecingar z Bydžína. (Rkp. bibliot. Raudnické zápisů smíšmownich l. 10.)

Digitized by Google

Nowoměstským na ujmu Staroměstských a náwodem 1507
tušim pánůw českých, kteří zemdliti hleděli jednotu stawu městského. Pro tyto wýsady, a zwláště pro nowý trh wýroční (o sw. Bartoloměji) na Nowém městě, octli se obce obojí we swáru, který hrozil nejednau až i krweprolitím, ačkoli přední mužowé s obau stran pečowali wšemožně o udržení obapolného dorozumění a míru.[101] Chytrá tato taktika českého panstwa chromila po mnohá léta politickau moc a působení stawu městského.

Mezi panem Janem, synem někdy Benešowým z Weitmile, co držitelem zástawního král. panstwí a hradu Mostského, a mezi měšťany Mostskými wypukly w běhu r. 1507 rozbroje tak kruté, že obě strany chystawše se k válce, spojowaly a sílily se, onen sausedními šlechtici, tito pak jednotau stawu městského; očekáwaly se nepokoje a půtky, podobné někdy Loketským. A wšak nejwyšší *kancléř Albrecht Libšteinský z Kolowrat* wložil se w ně králowau mocí a zjednal pokoj mezi stranami oběma opět.[102]

Byltě zajisté nejw. kancléř té doby propůjčením králowým nabyl moci powýšené a mimořádné; nebylli wýslowně jmenowán králowým náměstkem w zemi, aspoň počínal si tak, jakoby jím byl skutečně. Listin sice a dokladůw určitých nedostáwá se na to, ale skutek sám nepodléhá pochybnosti. Aumrtím nejw. purkrabí Jindřicha ze Hradce, an 17 ledna 1507 nešťastnau na lowu náhodau zahynul, a odstaupením nejw. komorníka Jana z Šelnberka na odpočinutí, udály se

101) Staří letopisowé str. 270. 272. 276. 277. 282 oc.

102) Psaní daná z Krupky 25 Jun. a 25 Aug. od Ondřeje Lichtensteinera písaře kancléřowa do Bawor. (Orig. arch. Mnichow.)

Digitized by Google

1507 byly nowé změny w nejwyšších úřadech zemských, a jmenowáni nejw. purkrabím Zdeněk Lew z Rožmitála na Blatné, nejw. komorníkem Ladislaw ze Šternberka na Bechyni, nejw. sudím Petr Holický ze Šternberka na Leštně. Působením wšak mocným nad ně nade wšecky wynikal nejw. kancléř, a počínal sobě, jak řečeno, po královsku i samostatně, na kollegy swé málo se ohlédaje; král zajisté swěřil mu byl wýhradně wrchní správu jak swého hradu Pražského, tak i wšech swých zámků a důchodů, a dáwal wěrným swým w Čechách nařízení, aby předewším jeho radau a rozkazy zprawowali se. Domnění wšak o jeho libowolném jednání we jmenu královu bylo tak rozšířeno a zakořeněno, že Wladislaw sám pohnuta se widěl, kárati měšťany Budějowské 11 listopadu 1507 slowy následujícími: „Srozuměli sme, že mezi sebau listy naše lehce k sobě přijímáte a wážíte, ukazujíc mnozí a dáwajíc tomu příčinu, žeby ti listowé ne od nás z Budína, ale od urozeného Albrechta z Kolowrat nejw. kancléře přicházeli“ oc. [103]

Pánowité kancléřowo se chowání nemohlo neurážeti kollegů jeho, nejw. úředníkůw zemských, tak že osobní nechuti a newole mezi nimi nabýwaly čím dále tím wětší powážliwosti, a wedly nezadlauho k aupl-

103) Orig. w archivu Budějowském. O weškerém kancléřowu působení wyslowil se Wilém z Pernštejna we psaní 30 Mart. 1508 w ta slowa: „Za dwú wěkuow i za tří, majíce krále živého, aby jeden měl takowé wěci puosobiti w tomto králowstwí, a toliko lidé aby měli mlčeti a to trpěti: mně se zdá, že se to žádnými kronikami neukáže. Než jest příslowie to, jakož jest psáno: pustím zlé na zlé, aby obé bylo zahlazeno. Ale ját za to mám, že se již toho i dobrým dostáwá, a konec těm wěcem při pánu bohu stojí.“ (Copia archivu Třebon.)

Digitized by Google

nému rozstrku a stranění. Když pak nowé strany 1507
počaly zmáhati se, nemohly strany staré, a potud nesmířené, nebýti jimi dotýkány a wšelijak alterowány. We stawu panském pan kancléř nalezal jen welmi malý počet přiwržencůw; prawilo se o nich s úsměškem, že wšickni wolně směstnati se mohli na kathedře saudu zemského. Pokud nám wědomo, náleželi k nim jen páni z Gutšteina, Jiří Bezdružický z Kolowrat na Buštěhradě, Jan Berka z Dubé na Drahobuzi, a dwa neb tři z rytířstwa. Proto jakož wůbec, kdo cítí se býti slabším, hledáwá společníky a pomocníky třebas i mezi nepřátely, tak i kancléř Kolowrat čím dále tím wíce blížil se k stawu městskému i se swými spojenci, až konečně, newíme kdy a kterak, wstaupil s nimi we přátelský zápis ke společné pomoci a obraně; a neměw na tom dosti, potáhl doň i krále Wladislawa podtají, takže i panownik sám, owšem jako na zapřenau, účastnil se we stranění poddaných swých. Wážný tento skutek nepodléhá pochybnosti, ačkoli bližších a určitějších o něm zpráw nedostáwá se.[104] Když pak takto spřátelili se bywalí protiwníci, nebylo diwu, že naopak rozešli se dáwní přátelé, a nezadlauho i sám Wilém z Pernšteina postawil se upřímo proti městům.

Nowé ono rozšíření moci swé Albrecht z Kolowrat označil a oslawil nowým královským *dekretem proti Jednotě bratří českých*, jehožto sice ani datum ani text nejsau nám známy, ale kterýž přísností a důrazností přewyšowal wšecky předešlé: neboť byly již w něm pohrůžky a důtky netoliko proti poddaným lidem wy-

104) Srown. slowa páně Lwowa psaná r. 1513 Pražanům: „ač král s některými pány zemskými před léty byl w zápisu s wámi, ale seznaw budaucí zlé“ oc. (Staří letopisowé na str. 344.)

Digitized by Google

1507 znání pikhartského, ale i proti pánům samým, ochráncům jejich. Nenít owšem pochyby, že dekret ten wyšel s dokonalým královským wědomím a swolením: ale i o něm obecné šlo domnění, že půwod jeho bylo hledati jen w kancléřowě duchu zelotickém, a w pobádaní králowa tehdáž sekretáře, Dr. Augustina Käsenbrota, probošta Olomuckého. Zachowal se (w Třebonském archivu) protest proti němu od Wiléma z Pernšteina ku králi Wladislawowi daný w Nowém Městě
25 Nov. (nad Metují?) 25 listopadu 1507, z něhož uwedeme zde některá slowa: „Jmenem Waší král. Milosti neseni jsau po krajích listowé obecní, na kterýchžto ráčíte rozkazowati, kdoby ty lidi pod sebau měli, ježto sobě říkají *bratří*, aby je každý postawil na den sw. Jana miláčka božího w Starém městě Pražském. Wím že WMti jest to wěc wědomá, že rána boží jest weliká po wší zemi, a mnozí z nás we swých domích nejsme: než nemohauce pro ten mor sjeti se, dali sme sobě o té wěci znáti mnozí páni i z rytířstwa, i některé wdowy znamenité,[105] ano se to panského a rytířského stawu dotýče a swobod tohoto králowstwí. I žádali sau mne mnozí, abych WMti král. odpowěd dal na to psaní, což se stawení lidí našich dotýče, až když shledajíce se na sněmu, wšickni zespolka na ně dáme odpowěd. Nikdy tak přísného psaní a pod ukládaním takowých na nás pokut neráčili ste nám činiti jako nyní: a wí WMt dobře, jaké swobody páni a rytířstwo toho králowstwí mají, aneb pokud králowé mají rozkazowati we statcích jejich a na ně pokuty klásti. Mně se jistě zdá, by WMt při nás bytem býti ráčila, žeby takowých wěcí

105) Míníli se tu paní Johanka z Krajku, jest to důkazem, že manžel její slawný Jan z Šelnberka w Nov. 1507 již byl nebožtíkem.

Digitized by Google

w tom králowstwí nenastáwalo, kteréž nyní jsau; a ne- 1507
budeli od pána boha pomoci, a WMt neráčíteli toho jináč předsewzíti, bude na boží milosti, nač tomu králowstwí našemu přijde tím řízením, které se nyní děje.“ Dûtky tu wynešené měřily patrně na kancléře. Také psala králi o přísnosti toho dekretu slečna Martha z Boskowic, sestra Ladislawowa, k jednotě bratrské zjewně se přiznáwajíc: „O wíru smím se s sw. Pawlem přiznati, že s tau rotau, kteráž slowe kacířská, slaužím bohu mému. I newím, pročbych takowého odsudku zaslaužila, abych z země wypowědína byla aneb usmrcena, poněwadž wšecko, což dobrého jest, rádabych udělala. Než což za dobré mám, nesmělabych se toho pustiti žádnému k wůli, lečby mi co lepšího řádně oznámeno a ukázáno bylo. A jiných drahně lidí jest w té jednotě, ježto jsau lepší nežli já“ oc. Wýznamná jest králowa na to dne 15 prosince daná odpowěd: 15
„Píšeš nám o to lotrowstwí pikhartské, dotýkajíc nás, Dec.
jakobychom něco činili, cobychme činiti neměli a přísnost která nám nepřísluší proti nim okázali: i wěz, že to co činíme, z milosti se děje wíce nežli z přísnosti. Neb majíce takowé zlé a bludné kacíře, tak jako na ně sluší, a jako wšecka i duchowní i swětská práwa ukazují, dáti upáliti a zatratiti, ještě wždy z lítosti nad nimi tuto jim cestu dali sme a dáwáme, aby aneb k té straně, která pod jednau spůsobau, aneb k té která pod obojí tělo a krew pána Krista přijímají, přistaupili. Nestaneli se to, wěz jistotně, že jich déle trpěti nemíníme, než beze wší milosti, jako lotry kacířské, ze země wypleníme. Kdež jiným spolubratřím, kteří wedle tebe píší, také tu wěc slowem naším oznámíš.“ A ještě krutěji nežli král, pronesl se w té příčině Bohuslaw z Lobkowic, prawě: „Hrozím se to psáti, ba na to i

Digitized by Google

1507 mysliti děsím se, že již i žena účastní se takowé přewrácenosti, a kdežto apoštol jí we chrámu mlčeti káže, ona i králi psáti a zastáwati smí lidi nešlechetné. Chce tomu tuším ďáblův zákon, aby bez žen newydařilo se žádné kacířstwí w církwi. Mělať naše Martha následowati raději příkladu Marthy staré a starati se o len a přeslici, nikoli na spůsob nemaudré mužatky sápati se proti wíře katolické. Ale my si toho sotwa wšímáme, aniž dbáme na wlky číhající na owčinec páně. Chwálímť já owšem welice rozkazy ony hrozné, kterými meč obojí, duchowní i světský, na takowé lidi se tasí a oni sauženi a wyháněni bývají: ale bojím se, jakož u nás jest obyčej, aby působením lidí lehkých pohrůžky takowé neoctly se opět we pauhém větru.“ Bázeň takowá nebyla skutečně bezdůwodna: postawilo
27 Dec. se w den 27 prosince jen několik neučených a nepatrných osob, kteréž podawše spisu jakéhosi, propuštěni jsau zase, když nejw. purkrabě pan Lew newěděl co
28 Dec. s nimi počíti. „Nazejtří na mladťátka, (tak wyprawuje starý letopisec,) pan kancléř a někteří jiní páni sešli se s preláty a mistry, čekajíce pikhartův na rathause, a žádný nepřišel.“ [106]

Podobná pohroma, jako na bratří, walila se také na *židy*, a s podobným jí zmařením. Již když posléze král byl w Praze (r. 1502,) žádala toho byla Pražská obec, aby konšelé wyprosili u něho powolení k wyhoštění wšech židův z města; že wšak byli zmeškali to učiniti, po králowě odjezdu za příležitostí saukromé jedné swády strhla se wšeobecná bauře, jak proti židům, tak i proti konšelům, utišená od těchto jen we-

106) Listiny w archivu Třebonském i bratrském w Herrnhutě. Bohuslai Lobkovicii epistolae l. IV, f. 135—6. Staří letopisowé str. 285.

Digitized by Google

likými a pokornými prosbami a sliby. K roku 1507 zase wyprawuje starý letopisec, že w pondělí po sw. Trojici (31 máje) byla obec Pražská swolána, i oznámeno jí, „že na králi to wyprosili w Budíně wšickni tři stawowé, aby židůw w Čechách, w Morawě ani w Slezích nebylo; a tak je wšude wypověděli, aby w roce se wen wyhostili a wyprodali z Prahy a wíce tu nebýwali; a kdožby se za ně přimlauwal, ten aby s nimi města prázden byl.“ Když pak potom z Prahy se stěhowali, „páni zeměstí přijímali je k sobě na swé grunty a do swých měst. Tedy král zdwihl zase tu milost Pražanům a rozkázal, aby zase židé w Čechách byli, ale obec Pražská nikterak nechtěla k tomu swoliti. I uprosil jim pan kancléř přiročí, bez přerušení dání královského, aby tu byli do příjezdu jeho.“ Zdá se že upadlo i to potom w zapomenutí, když král 21 máje 1508 poručil řízení židůw Pražských oběma purkrabím, Zdeňkowi Lwowi a Jindřichowi Tunklowi, darowaw jim a nejw. kancléři spolu wšecky pokuty, ku kterýmž budaucně židé měliby dle zákona odsauzeni býti. [107]

1507

31 Mai

Bezohledné se chowání Pražanůw při poprawě rytíře Kopidlanského a pana ze Šwamberka rozšířilo ještě dáwnau propast mezi stawy w Čechách, a dalo weškeré šlechtě příležitost, síliti se mrawně horlením proti přechwatům a ukrutné spupnosti stawu městského. A wšak ani pauhým horlením neobmezily se hněwy wzbuzené: *bratr* statého *Jana Kopidlanského, Jiřík*, powstal, ne bez pobádaní některých šlechticůw, ku pomstě neslýchané: zapsaw dědický díl swůj matce a bratrowi, wzal psaním daným 18 července odpuštění od země,

18 Jul.

107) Staří letopisowé str. 280. 286. Listiny král. baworského archivu (z r. 1502.) Weleslawína ke dni 31 máje. Listina král. 21 máje 1508 orig. w archivu Třebonském.

Digitized by Google

1507 učinil se zřejmým zemským odpowědníkem, a počal hned činiti Pražanům škody ukrutné i bezpočetné. Tito podáwali se sice s ním na cestu právní: „zdáli se mu, (tak prawili,) žeby se mu od nás ukrátilo, chceme před králem JMtí státi a práwi býti, anebo před pány a wládykami w zemském saudu, bez půhonu, a trpěti o to saud jejich;“ on pak přijew potom za gleitem do Prahy na Hradčany, podáwal jim smíření pod wýminkau, aby za duši jeho bratra statého spůsobili kaplana na Prosiku, kdež pochowán byl. Ale když žádná z těchto cest newedla k narownání a míru, opakowaly se téměř po dwě léta zjewy ohawné, jichžto podrobné wyprawowání příčí se citu lidskému. Muž ten zdiwočelý, připojiw k sobě několik odwážliwých dobrodruhůw, bezpříkladnau jak smělostí tak i ukrutností daleko přewýšil wše, co potud o kusích laupežnických a reitarských bylo slýcháno, přepadáwaje, co nějaký wšudybud, Pražské obywatele, přátely a lidi poddané, kdekoli kromě zdí městských se ukázali, osekáwaje jim bez milosrdenstwí a bez rozdílu ruce, nohy, chřípě, zapaluje a drancuje městečka i wesnice, a zmizíwaje wždy zase, kdykoli moc weřejná sbírala se ku pronásledowání jeho. Prawilo se owšem, že w čas potřeby nalezal u některých šlechticůw aspoň podtají útulku i ochrany. Rejstřík spáchaných od něho zločinůw jest příliš dlauhý a jednotwárný, než abychom ho sem stawiti měli; dočísti se ho lze we starých letopisech i w kronice Wáclawa Hájka z Libočan; za to uwedeme raději některá místa ze psaní sauwěkých o něm. Již
18 Aug. 17 srpna 1507 dáwal pan Petr z Rosenberka Pražanům následující wýstrahu: „Wězte, že mi jest znáti dáno, že Kopidlanský dwě stě koní a sto pěších pohotowě má, a že jest w úmysle, učiniti wám škodu, když po-

Digitized by Google

jedete na jarmark do Plzně o sw. Bartoloměji. I zna- 1507
jíce to, opatřte se, aby se wám škoda nestala; nebobych já jí wám, jako swým milým panům přátelům, nerád přál.“ Potom 18 září 1508 psal nejw. sudí Petr Holický ze Šternberka témuž p. Petrowi z Rosenberka: „Račte wěděti, že ste měli dobrého prowázeče na Kopidlanském: tu na tom wrchu nedaleko Wotic jeli ste mimo samého, ale neměl wíce než 12 koní a 13tý wedl. Po nešpořích projel mi skrze Bystřici, nesa krahujce na ruce; potom jel mimo Konopiště; půl čtwrté hodiny na noc jel pod kostel Benešowský tam někam k řece; we čtwrtek páni Pražané poslali ho hledat na Kostelecké hory, a on k wečeru přijel k té bráně (Pražské,) kterau sem já byl s wámi wen jel, i osekal tři, wšem ruce za lokty utal.[108] Co dále z toho bude, již já newím; než nedobře se děje.“ Což diwu, že w ústech obecného lidu člowěk takowý stal se brzy osobau polomythickau, jako nějaký zloboh. Události tyto krwawě zaplétaly se do wšech nekonečných té doby spletkůw we wlasti.

W okolnostech takowých snadno jest pochopiti, proč dáwná rozepře o práwa politická mezi stawy brala každým rokem powážliwější twárnost na sebe. Když města těšila se z tajného zápisu s nejwyšším kancléřem, ba i s samým králem, nemohlo trwati dlauho, aby s druhé strany nesestaupili se také šlechtici dohromady, a nerozšířili wklad 5 března 1507 do desk zemských učiněný na ten spůsob, že weliký počet panstwa i ry-

108) Stalo se to 14 Sept. 1508, srown. Staré letopisy na str. 290, číslo 777. Někdejší „swinská brána“ byla tam, kde nyní jmenuje se „u slepé brány“ na Nowém městě. — Psaní uwedená čtau se w archivu Třebonském. —

Digitized by Google

1507 tířstwa učinili mezi sebau podobný *stranný zápis* na hájení práw swých, starých i nowých, proti stawu městskému; awšak ani toho zápisu obsah podrobný newešel w obecnau známost. Jaké as panowalo napnutí wášní obapolných, poznati lze z události, která přihodila se ku konci r. 1507. Někteří měšťané Pražští pohnáni bywše k saudu zemskému, dostawili se na hrad Pražský: ale když newraceli se dlauho, přátelé jejich w městě učiniwše pokřik, že prý wzati jsau do wazby, zbrojně a haufně běželi přes most a ke hradu k oswobození jich, až potkawše se s nimi na cestě, teprw poznali omyl swůj; jiní mluwili prý otewřeně o potřebě, zatknauti wšecky tehdáž w městě přítomné šlechtice, aby slaužili za rukojemtwí pro bezpečí domnělých wězňůw. W takowéto rozjitřenosti
1508 obapolné, na počátku roku 1508, wydali dotčení zápisníci stawu panského a rytířského *manifest proti Pražanům*, pošlý z péra páně Rendlowa, w němž oznamowali, že dle práwa člowěk panského a rytířského stawu jinde sauzen ani trestán býti neměl, nežli na saudu zemském; a protož sáhnauli města na koho z pánůw neb rytířůw mocí nebo práwem swým, že oni sobě slíbili wšichni, jeden druhého neopauštěti, ale toho litowati a mstíti, jakožto milowníci swých práw a swobod. Wykládáno w manifestu tom obšírně, kterak saud zemský wždy požíwal nejwyšší moci a swobody, a kterak i města wždy stáwala w jeho poslušenstwí; nyní wšak, když on zasedal již na hradě Pražském, desky pak zemské ještě wždy chowány we dwoře králowé na Starém městě, líčeno nebezpečí wšech osob stawu panského i rytířského, které měly co činiti u desk, u prostřed obywatelstwa nepřátelského a bauřliwého; připomínáno též poprawy Kopidlanského a

Digitized by Google

hlasůw pohrůžčiwých, jež bylo při ní slyšeti,[109] a proto 1508
pro wše žádáno gleitu obecného na wšecky časy budaucí ode wšech měst Pražských, aby páni a rytíři, majíce w Praze co činiti, „bezpečni byli před obywateli jejími a před každým jiným.“ Požadowání takowého gleitu, co zřejmý důkaz nedůwěry w čestné Pražanůw se chowání, byl we wěku tom, kde cit pro čest s wětší části nahražowati musel cit mrawnosti, neukrytau pro ně urážkau. We weřejné *odpowědi*, dané 7 února 1508 a rozeslané po celé zemi, wyhlásili Pražané ten manifest za pauhau praktiku a úskok pana Rendle, aby prý nějak ujíti mohl saudu, ku kterémuž sám již od nich pohnán byl; prawili, že oni wždy proti králi a proti stawům zachowáwali se, jakž na dobré lidi slušelo, a lépe uměli choditi pořádem práwa, nežli ti, kteří je winiti chtěli; w příčině Kopidlanského že wolali se k saudu, chtějíce s ním rozeznáni býti, a protož že ničím jemu winni nebyli; žádali, aby páni, rytíři ani města nepřikládali wíry křiwému rozpisowání, ale jako wždy prwé, tak i napotom chodili bezpečně do Prahy, přeswědčeni jsauce, že Pražané, jakož wždy pokojně pod práwem stáli, tak i wždy ku každému pokojně chowati se chtějí, kdo i je také při práwu zachowáwati bude.[110]

Manifest šlechty a odpověd naň daná byli příčinau, že *sněm* nejprwé na to prišlý, ačkoli byl jen obecný,

109) Prawil prý některý měšťan přítomnému tehdáž rytíři Zdeňkowi Malowcowi: „dobře tak na wás, zwyjebaní zemánkowé, aby wám hlawy skákaly!“

110) Manifest dotčený nalezli sme w rkp. (někdy nowoměstském) archivu Pražského; Pražskau odpověd w rkp. bibliotéky křižownické w Praze; it. psaní Pražanůw k Budějowským (10 Febr. 1508) w archivu Budějowském.

Digitized by Google

1508 (t. j. spojený se zasedáním zemského saudu o suchých
15 dnech postních, 15 března sl.,) stal se nad obyčej, ba
Mart. téměř, nad lidskau pamět hlučnějším. Mnozí ze šlechticůw spatřowali we slowích, „že Pražané lépe uměli choditi pořádem práwa, nežli protiwníci jejich,“ urážku na swé cti, a chystali se žádati dostiučinění. Hlawní tenkráte jednání na sněmu týkalo se otázky o dopomáhaní práwa. Pražané a města wůbec, bywše o to tázáni, dali za odpowěd, že chtějí obhajowati práwa, pokud jsau powinni. S tím hlawně rytířstwo bylo nespokojeno, a chtělo wěděti, uwolujíli se města obhajowati práwa tak, jak nález obecní w sobě ukazowal a jak král je zawázal, totiž pode ctí a wěrau? Odpowěděli, že jich nikdo bez jich wůle nemůže a nemá zawazowati jejich ctí. Tu rytířstwo zase mluwili k nim přede wšemi pány, poněwadž panský a rytířský staw pode ctí a wěrau zawázali se obhajowati práw podlé krále, žeby ani oni takowému záwazku neměli býti odporni; učiníli tak, že pak i páni a rytíři jim nápodobně pomáhati budau proti jejich odpowědníkům. Podání takowé zdálo se býti slušné i prospěšné, zwláště ohledem na Kopidlanského; i wystaupila města ze sněmowny wen ke zwláštní o to poradě. Wyšli pak za nimi a mezi ně páni Wilém z Pernšteina, Petr Holický ze Šternberka i někteří jiní, a jednali s nimi tolik, až se jim podařilo zprostředkowati dorozumění a sjednocení o jednom z nejwážnějších článkůw we dlauholeté rozepři stawowské, totiž *o hlasu třetím měst* na sně-
22 mích zemských. Dne 22 března zapsáno do desk pa-
Mart. mátných usnešení sněmowní obsahu následujícího: „Pražané i poslowé měst královských ze swé swobodné wůle, jakožto třetí staw tohoto králowstwí, slíbili za se i za swé budaucí, podlé panského a rytířského stawu

Digitized by Google

práwa obhajowati proti wšem práwu odporným tak a 1508
pod těmi pokutami, jakož panský a rytířský staw podlé krále JMti se sobě zapsali; a páni a rytířstwo, kteříž sme zde při suchých dnech postních spolu byli, také sme přiřkli od sebe i od swých budaucích, obhajowati práw a saudůw jejich městských proti wšem a každému, kdožby se jim zprotiwil mocí a násilím. A kdyžby co jednáno mělo býti skrze panský a rytířský staw, oni dle jejich swobody jako staw třetí k tomu také mají zawoláni býti, a cožby jim pomáhati náleželo, to bez nich zawíráno býti nemá.“ Co poměřitelé čili relatoři ke dskám důležitého toho snešení zapsáni jsau, jmenem swých stawůw: páni Ladslaw ze Šternberka nejw. komorník, Petr Holický ze Šternberka nejw. sudí, Zdeněk Lew z Rožmitála nejw. purkrabí, Wilém z Pernšteina nejw. hofmistr, Albrecht z Kolowrat nejw. kancléř, Henrich z Plawna, Jiří Bezdružický z Kolowrat, Petr Berka z Dubé, Jindřich Krakowský z Kolowrat, Viktorin Skřinecký z Ronowa, Wilém Šwihowský z Risenberka, Krištof ze Šwamberka i Bernart z Waldšteina; pak rytíři Mikuláš z Hořic nejw. písař, Burian Trčka podkomoří, Jiří Karlík z Nežetic, Jan z Klenowého, Albrecht Rendl z Úšawy, Linhart Markwart ze Hrádku, Zdeněk Malowec z Cheynowa, Purkart ze Sulewic, Kunat Pešík z Komárowa, Jan Janowský ze Sautic na Žumberce, Jan Řepa z Neweklowa, Matiáš Libák z Radowesic a Mikuláš Wančura z Řehnic a na Krnště: wše po 13 osobách z každého stawu. [111]

111) Rkp. archivu Pražského podáwá text usnešení dne 22 Mart. 1508, awšak welmi nezprávně psaný. Dalších známosti o sněmu 15 Mart. sl. nabyli sme z obšírnějšího psaní o něm Ladislawa ze Šternberka k Wilémowi z Pernšteina, w archivu Třebonském.

Digitized by Google

1508 Tímto ustanowením wyřízen byl w podstatě swé prwní a hlawní článek stížností městských, ježto šlechta odřekla se úsilí, wedeného již od r. 1479, wylaučiti staw městský ze předního práwa politického, z účastenstwí hlasem rozhodným w zemském zákonodárstwí. Wšak jen o tomto článku, a to jen na čas, dosaženo jest narownání; zbýwaloť jiných ještě drahně k rozbrojům a půtkám budaucím. Nyní pak, když duch smíření slawil aspoň jakýž takýž zdar swůj mezi stawy, upustili také šlechtici od úmyslu swého, s kterýmž byli přišli na sněm, pohnati totiž Pražany k saudu pro urážku na cti.

Jináče ale sněmowání dotčené nebylo weskrze pokojné, ba přetrženo konečně se wšeobecným pohoršením. Mezi nejwyšším saudem zemským a pány *z Gutšteina* strhla se nowá swáda i roztržka nezhojitelná, jejížto wšak ani příčiny ani průběh nejsau dostatečně známy. Wíme jen tolik, že páni Šlikowé žalowali u saudu zemského na nejstaršího bratra Krištofa z Gutšteina na Rabšteině pro moc a násilí; že týž Krištof, působením zwláště král. prokuratora p. Rendle, propadl we při swé o hrádek Sychrow (někdy na panstwí Rabšteinském,) a hrádek ten uznán za král. statek manský; pak že týž pán zápisem 17 října 1507 zawázal se byl, že zámek a město Heidensfeld, kteréž manstwím náleželo koruně české, on pak prodal byl biskupowi Wirceburskému, po smrti téhož biskupa wyplatí a přiwede ku koruně zase; známo jest nám také, že mladší bratr jeho Jan z Gutšteina na Tachowě jal byl 2 září 1507 a wězil saského radu Rudolfa z Bünau. Wše to ale nezdá se býti dostatečnau příčinau k wyswětlení toho, co následowalo. Saud zemský poslal Jindřicha Tunkle, purkrabi hradu Pražského, s drahně zbrojnými lidmi

Digitized by Google

do domu páně Krištofowa w Starém městě Pražském, 1508
aby pána toho, jejich kollegu a královu radu, buďto jali anebo zawázali slibem. On potom rozpisowal weřejně, a žalowal jak králi tak i wšem městům, že se mu to stalo bez jeho winy, a protož že musel wzíti odpuštění ze saudu zemského, z rady královské a ze wší poddanosti, oddaw synu swému Albrechtowi weškeren statek, kterýž měl w zemi české; a nebudeli mu to napraweno, že oznámí císaři a okolním knížatům wšem, jaké nesprawedliwosti w Čechách se dějí. Dne 27 března bratří jeho, Jindřich, jenž za gleitem byl w Praze, a Jetřich, poslali k nejw. purkrabí a nejw. sudímu psaní nad míru hanliwá na některé saudce zemské, zwláště na p. Jaroslawa z Šelnberka i Albrechta Rendle, kteří prý na saudu cti jejich zrádně dotkli se, a pan Jindřich proto poháněl je i k saudu před pána swého falckrabi oc. Wyložíme časem swým místněji, jaké následky měly události tyto. [112]

Největší ale pohoršení spůsobila hádka i *půtka* 25
osobní, která w paláci hradu královského dne 25 bře- Mart.
zna po obědě strhla se mezi *Ladslawem ze Šternberka* nejw. komorníkem a kancléřem *Albrechtem z Kolowrat.* Tento maje hrad Pražský we swé moci a oprawě, držel na něm, owšem že na královské útraty, lidi swé branné, jiným ale pánům a služebníkům jejich nedowolowal tam wcházeti, leda bezbranným, (jakož již připomenuli

112) Akta různá w archivu Třebonském, w Českém Museum, w rkp. Talmb. oc. We psaní Gutšteinských 27 Mart. čtau se slowa: „Jaroslaw Chochol, jako se Šelnberkem jmenuje“ — „kázali ste mu přípis mně (Jindřichowi) k lehkosti čísti“ — „ten jistý Rendl w jeho falešné pikhartské wieře, ježtoby hoden byl upálenie a ještě mnoho horšieho“ — „wšem pánóm w súdu dáwal (Rendl) lotry, kromě jednoho“ oc.

Digitized by Google

1508 sme ke dni 19 června 1504.) Potkaw se s nejw. komorníkem mane, wytýkal mu před jinými pány, že služebníci jeho chodili do hradu se zbraní. Což když tento zapíral určitě i naprosto, páni oba slowy náružiwými tak se roznítili proti sobě, že přátelé jejich museli je rozwesti násilím, aby nestrhla se scena obau příliš nehodná; nejw. purkrabí pak wložiw se mezi ně, potom jen s welikau nesnází předešel krwawý sauboj. Mnozí sněmowníci, a mezi nimi Wilém z Pernšteina, již před tau příhodau byli opustili Prahu; po ní ale rozjeli se náhle wšichni, aniž pak státi se mohlo řádné uzawření sněmu. [113]

Po tak nenadálém roztržení a rozbaurení nejwyšších kruhůw wládních nebylo w Čechách člowěka, kterýžby byl neuznáwal nejpilnější a newyhnutelné potřeby přítomnosti králowy w zemi. Strany staré i nowé zostřily a zjitřily se ještě wíce; bylot domnění welice rozšířené, že kancléř Kolowrat brojil postranně a podtají netoliko proti nejw. komorníku, předsedowi zemského saudu, ale i proti saudu tomu samému; a skutečně páni z Gutšteina mluwili později, že cokoli prowinili proti saudcům zemským, to učinili náwodem jeho. K těmto neřestem připojily se nowé odpowědi proti celé zemi rytíře *Sigmunda z Kaufunka*, kterýž zároweň Kopidlanskému hojným tlupám reitarským dáwal moc as takowau, jakowá po moři podnes od mocností wálečných uděluje se laupežníkům a lodilowcům. Proto nejen nejw. purkrabí Zdeněk Lew z Rožmitála i jiní auředníci, ale celá téměř země obracela se ku

113) W archiwu Třebonském zachował se sešitek psaní panských té doby, mezi nimiž i obšírné líčení té půtky z péra p. Ladslawa ze Šternberka oc.

Digitized by Google

králi do Budína s prosbami a napomínáním, aby ne- 1508
meškal přijeti do Čech. [114]

A wšak omluwy Wladislawowy, že mu nebylo lze opustiti králowstwí Uherského, měly tenkráte skutečný důwod. Ačkoli *Ludwík* syn jeho již ustanowen a přijat byl za dědice králowstwí a nikdo neodwážil se postawiti se zřejmě na odpor, wáhali předce stawowé Uherští splniti sliby swé a žádosti otcowy o jeho korunowání, aby Zápolskému neodjala se wšecka naděje, až konečně wyhrůžka, že rodina králowa odwezena bude do Čech a Ludwík tam korunowán, pohnula wětšinu pánůw Uherských, že na sněmu w máji 1508 odbýwaném swolili k jeho *korunowání*, a wšak pod wýminkau, aby mladičký král ani za Wladislawowa živobytí, ani po jeho smrti nebyl k wychowání poručen císaři Maximilianowi, ani kterémukoli zahraničnému knížeti, ale aby wychowání jeho konalo i dokonalo se w zemi Uherské; na čež Wladislaw jim dáti musil pojištění písemné. [115] Potom w neděli dne 4 června wy- 4 Jun.
konalo se to korunowání we Stolním Bělehradě, a zřízen pro nowého krále dwůr zwláštní; mezi hofmistry a wychowateli jeho wynikal šlechetností charakteru pan Jan Bornemissa z Březenic, Uher.

Nemoha tedy přijeti sám, wyprawil Wladislaw k naprawení wšech křiwých záležitostí českých s plnau mocí swého předního tehdáž důwěrníka i radu, mnicha

114) Prawdiwá i trefná jsau slowa, kterými Jan Dubravius líčil tehdejší staw země České: Multa apud Bojemos seditiosissima turbulentissimaque contigerunt, divisis per factiones et conjurationes inter se ordinibus, aliisque auctoritatem judicum defendentibus, aliis juri et sententiis latis non obtemperantibus, aliis latrocinari quam judicari malentibus; unde plena insidiarum, plenaque armorum Bojemia erat &c.

115) Kovachich Vestigia comitiorum Hungar. p. 455—462.

Digitized by Google

1508 bosáka *Jana Filipce* z Prostějowa, někdy slawného Matiášowa kancléře a biskupa Waradínského, a přidal mu ku pomoci *Stanislawa Turzo*, rodilého Slowáka, od r. 1497 biskupa Olomuckého, jehož otec Jan, co wrchní ředitel wšech zlatých a stříbrných bání uherských, dosáhl byl znamenitého jmění, a bratr Jan stal se r. 1506 také biskupem Wratislawským, přes powěstnau Kolowratskau smlauwu. Rozepsán spolu *sněm walný* na hrad Pražský ke dni *sw. Jakuba* (25 čerwence,) na němž mocí králowau wšecky rozepře a bauře urownány a pořádek i pokoj w Čechách zase obnoweny býti měly. W očekáwání důležitého toho sněmowního jed-
29 Jun. nání Pražané psaním 29 čerwna wolali wšecka města k sobě ke dni sw. Markety (13 čerwence,) poněwadž prý „bylo rozuměti, že tu stawowé panský a rytířský chtějí něco mluwiti a předsewzíti," protož aby umluwili se napřed o potřebných krocích k odporu.[116] Pamatný sněm ten skutečně uwedl w záležitostech českých rozhodný obrat a nowau wěcí twárnost; škoda, že i o jeho jednání nemáme než kusé toliko zprávy. Sjelo se naň množstwí pánůw, rytířstwa i měst; biskupowé ubytowali se w saukromém domě na Hradčanech, kamž
26 Jul. 26 čerwence rektor university s mistry swými šli jich uwítat; nazejtří biskup Olomucký slaužil mši swatau o sw. duchu, a když oba biskupowé přišlí do dwora králowského mezi pány, počalo se sněmowání. Hlawní jeho účel, upokojení země, záleželo předewším na zrušení a odstranění wšech postranních spolkůw a zápisůw, i na pojištění lepšího a účinnějšího, nežli bylo potud, wedení práwa w zemi. O to „byly třenice weliké ně-

116) Original psaní 29 Jun. 1508 chowá se w archivu českého Museum.

Digitized by Google

kolik dní, až potom artikule sepsali a utwrdili maje- 1508
státem královským skrze ty posly (biskupy,) ctí a wě-
rau se zapsawše a zawázawše to sobě zdržeti wšickni
tři stawowé," — tak dí starý letopisec; a biskup Jan
Dubravius zaznamenal k oslawě předkůw swých, kte-
rak, když biskupowé oba wyřídili královské poručení
ke stawům u walném počtu shromážděným, Waradinský
předewším kázal předložiti sobě listiny nowých zápisůw
mezi stawy, jimiž se byli stranně zawázali sobě ke
společné pomoci. Když umlkli prý na to wšichni, a
někteří potom i samu jsaucnost takowých zápisůw za-
pírati chtěli, on silněji doléhaje hrozil, že užije weškeré
moci od krále mu swěřené, nebudeli ho uposlechnuto;
na čež že přinešeny listiny pergamenowé dlauhé i ši-
roké s wisutými pečetmi, kteréž on wzaw, ani se prý
do nich nepodíwal, ale nožem je zřezal na kausky, a
pečeti roztrhal a rozmetal před celým sněmem; potom
pak weselau tváří dáwal stawům naději blahé budauc-
nosti, když již prý nebude roztržek mezi nimi. [117]

117) Joh. Dubravii histor. Boem. libr. 32. Spisowatel, snaže se líčiti scenu tu po staroklassicku, opominul wytknauti určitěji obsah i počet listin; prawíť jen: „jubet ante omnia Varadiensis literas cum signis exhiberi eas, quibus nomen quisque suum fidemque in societatem novi foederis obligavit." Protož Benátčan Jan Mich. Brutus (a po něm Pray oc.) neuměl se domýšleti jinak, nežli že to bylo ukrutné jakési spiknutí proti králi Wladislawowi, jehož líčení ozdobil a rozšířil dle obyčeje swého w Histor. Hungar. lib. I (wiz Pray Annal. IV, 333—34.) Wšak již Beckowský (Poselkyně str. 986) dobře uhodl, že tu jednalo se o „psaní, w kterém se páni a rytíři proti městům královským zapsali." Že pak kromě zápisu šlechty proti městům zrušen spolu také zápis měst s kancléřem Kolowratem a králem učiněný, o tom dáwají dostatečný důkaz slowa od nás již dotčená (w poznam. 104), kdežto se dí: „Ač král s některými pány zemskými před lóty byl w zápisu

Digitized by Google

1608 Owšem že pauhé zničení listin zápisných nepostačowalo ke smíření stran rozezlených proti sobě ode dáwna: wšak, dle slow starého letopisce, biskupowé mocí králowskau to prý zřídili, „aby wšickni stawowé měli pokoj mezi sebau, právem jedenkaždý aby žiw byl, mocí na druhého nesahaje, a wšecky lidi wýtržné, kteřížby w zemi škodili laupežem, mordem, pálením, aby jich žádný nefedrowal, ale takowé aby wen hnali a honili město od města, wes ode wsi, wšickni stawowé. A na to sau wolili heitmany w každém kraji, aby takowým nedali zniku.“

Původní zápis sněmu Swatojakubského nezachowal se, známe jen dwa králowské majestáty, dané w Budíně 10 srpna, kterýmiž jednotliwá usnešení sněmowní došla sankce swé. Swědčít owšem o důležité proměně, kteráž we státním organismu zawedena byla tauto tak řečenau *smluwau Swatojakubskau.* Kancléř Albrecht z Kolowrat pozbyl jí swého privilegowaného postawení a moci mimořádné, kterážto přewedena hlawně na nejw. purkrabí Zdeňka Lwa z Rožmitála i na saudce zemské wůbec; ti od té doby nazýwali se „regenti“ neboli „zpráwcowé králowstwí Českého.“ My nemohauce opakowati zde celých písemností obšírných, spokojíme se uwedením smyslu článkůw důležitějších. 1) Wšickni stawowé a obywatelé králowstwí zachowáni buďte při sprawedliwých swých řádech, práwích a swobodách starodáwních. 2) W nebytí krále w zemi nejw. purkrabí bywej bytem a dworem na hradě Pražském, učiň s něho slib králi a jeho potomkům a wládni jím, ostatní pak úředníci mějte zření k němu. Wzniknauli

10 Aug.

s wámi (Pražany,) ale seznaw budaucí zlé, coby mělo přijíti na potomní časy, ráčil wyslati dwa biskupy z Uher do koruny české, kteříž ten zápis zrušili“ oc. (Staří letopis. str. 344.)

Digitized by Google

w zemi wěci kterékoli mimo řád a práwo, buďte wzne- 1508
šeny naň, a on obešli na králowský groš wšecky pány, kteří sedají w saudu zemském, aby společně opatřili potřebu tu a na místo ji postawili. Poselstwí wšecka z ciziny přijímej k sobě kancléř a oznamuj nejw. purkrabí, kterýž uwážic je s auředníky a saudci zemskými, kdykoli uznána bude potřeba, oznámí to králi, král pak dle zdání swého uloží wšem stawům sněm, aby ustanoweno bylo zespolka, čeho potřebí. 3) Kdokoli má činiti s cizozemci buď o škodu neb o práwo jakékoli, wznes to na nejw. purkrabí, a budiž mu pomoženo, aby stala se mu sprawedliwost. Bez rozwážení a swolení saudcůw zemských nikdo wálky do ciziny nepočínej. 4) Budeli král chtíti na čikoli zprawu něco předsewzíti w zemi, to JMt oznámí nejw. kancléři a tento nejw. purkrabí, kterýž má to rozwážiti společně se saudci zemskými, a ti mají radu swau oznámiti JMti, na čemby ta wěc postawena býti mohla. 5) O dopomáhaní neb obhajowání práwa stawowé wšickni zachowáwejte se dle zřízení zemského. 6) Zámky, důchody a úředníky králowské zprawujte saudcowé zeměstí k ruce králowě a jeho dědicůw, přihlédejte k nim i k wěcem hornickým, a oznamujte králi, co přitom naleznau potřebného neb škodného; což pak král JMt dále poručí, to buď zachowáwáno. Každý rok jeden z pánůw a jeden z rytířstwa buďte na to ustanowowáni zwláště. Co zbýwati bude po wydání běžném, kladeno buď na hradě Pražském we sklepě, od něhož jeden klíč měj nejw. purkrabí, druhý nejw. mincmistr, třetí pak jmenowaní dwa saudcowé zeměstí. Mincmistr, podkomoří a jiní wšickni úředníci důchodůw králowských činíte z nich počty před saudci zemskými. 7) Obdarowání králowská jak předešlá tak i budaucí

Digitized by Google

1508 stůjte w moci své. 8) Na úřady zemské král dosazowati má osoby hodné s pilným rozwážením úředníkůw zemských a jiných rad swých, do saudu pak zemského pokaždé s radau téhož saudu. Umřelliby král JMt dříwe, nežli dědicowé jeho k panowání swému přijdau, a budeli které místo uprázdněno, nejw. purkrabí swolej pány a rytířstwo, kteří jsau radowé králowi, a ti osaďte je. 9) Tento řád a spůsob nemá změněn býti nežli s wolí weškeré země na sněmu obecném a walném oc. Wedle této powěstné „smlauwy“ nebo „zprávy Swatojakubské,“ kteráž učinila nejw. purkrabího konečně prawým náměstkem královým w zemi, obnoweni jsau we wšech krajích heitmané, po jedné osobě z panského i z rytířského stawůw, a dána jim obšírná instrukce, w níž zahrnuta byla wšecka sněmowní ustanowení, wynešená od r. 1492 proti laupežníkům silničným, rejtarům a odpowědníkům i škůdcům zemským wůbec. Takowému wšak obmezení moci své kancléř Albrecht z Kolowrat nemohl po dlauhý čas obwyknauti, aniž podrobil se jemu hned, jakkoli důtkliwě napomínán byw; a také města neukázala se welmi ochotna býti ku podniknutí wlády nowých zpráwcůw králowstwí, swých dáwných protiwníkůw. Tuším aby panu kancléři aspoň poněkud stalo se dostiučinění, korunowáno dílo Swatojakubské nowým obšírným dekretem proti bludům a bludařům *pikhartským*, a wšecky přísnosti již od r. 1503 počaté obnoweny důkladně zase, a wšak nepřituženy samy w sobě, tak že ani tu ještě, aspoň we sněmownim usnešení, nebylo ani řeči o trestání bratří na hrdle, a tudíž dobromyslným pánům neodjata wšecka možnost ochrániti jich. Nowé bylo jen to, že nařízení takowé s přiwolením weškerého sněmu wloženo jest do desk zemských

Digitized by Google

a stalo se tudíž zákonem nepochybným i wšecky stawy zawazujícím.[118] 1508

Podobné zřízení, jako w Čechách, mělo také w Morawě státi se; král rozepsal tam ke dni sw. Bartoloměje sněm do Olomauce, i poslal za swé plnomocníky téhož biskupa bosáka Jana Filipce a Petra z Rosenberka; pan Zdeněk Lew, byw také jmenowán, nemohl tam jeti. Úloha plnomocníkůw byla urownání wzešlých w Morawě různic, osazení zemského saudu, prowedení zemského míru a — potlačení pikhartůw. Sněmowní snešení Olomucké dne 28 srpna podobalo se, aspoň co do článku posledního, Pražskému we wšech swých částkách.[119] 28 Aug.

Zpráwau Swatojakubskau stal se krok nepopíratelný k upokojení země aspoň na chwíli: mýlili se wšak, kdo uwítali w ní prostředek spasitelný pro celau budaucnost. Radost nad obmezením libowůle a panowačnosti kancléřowy mohla býti sprawedliwa: když ale naříkáno naň, žeby důchody královskými neslušně sám se byl bohatil,[120] zdá se že šlo to wíce ze stran-

118) Smlauwu Swatojakubskau ode dne 10 Aug. 1508 nalezli sme na několika místech, též w rkp. Talmberském na l. 337—340; dekret proti pikhartům wložen také do obnowených r. 1542 desk zemských, tom. VI, C. 1—3. Staří dějepisci Jednoty bratří českých pro tento dekret welice se hněwají na biskupa bosáka Jana Filipce, jakoby ze zwláštní proti bratřím nenáwisti byl se stal, neli jediným, aspoň hlawním jeho původcem. Máme to z dobrých příčin za omyl, ačkoli zde o tom šířiti se nemůžeme. Týž biskup bosák zemřel nedlauho po tom 17 Jun. 1509, a pochowán w Uherském Hradišti w klášteře Františkánském, kterýž byl sám wystawil.

119) Dle akt w archivu Třebonském.

120) Wladislaus — ad judices transtulit arcium censuumque regiorum procurationem, cum accepisset eum, quem regiis negotiis praefecerat, magis suum marsupium quam principis fis-

Digitized by Google

1508 nictwí nežli ze wlastenectwí. Nám aspoň s potěšením bylo čísti w té zprávě o přebytcích důchodů královských a o potřebě ukládati je we sklepě hradu Pražského pode třemi klíči; čas ten není daleký, kde poznáme, že opatření takowých nebylo více potřebí, ježto přebytky ony staly se pauhau powídkau z minulosti. Dobrý následek smlauwy Swatojakubské bezprostředně jewil se hlawně w jednomyslnosti, kterau diwoké počínání Jiříka Kopidlanského zatracowáno jak na sněmu, tak i we wšech aktách wládních. Za příčinau jeho
8 Sept. swoláni byli saudcowé zemští ke dni 8 září do Prahy, kdež jatý jeho služebník Halama z Běchar tázán byl právně; i wydali nejpřísnější nařízení proti wšem,
1 Oct. kdoby ho přechowáwali; a 1 října rozeslal i král Wladislaw z Budína tištěné patenty do wšech krajů proti němu. Nicméně nepřestáwaly nářky, jak na zločinné jeho řádění, tak i na hojné propůjčování jemu tajných útočišť od pánů i zemanů wšelikých. Podrážděním tolikerým příkořím Pražané dopustili se nowého unáhlení: nastrojili zemana Wáclawa Kawana z Dědibab, že jmenem sice swým ale jejich pomocí obořil se branně na Kopidlno, i nadělal tam škod co mohl. Tím dána matce Jiříka Kopidlanského, Elišce z Nemýčewsi, a mladšímu jeho bratrowi Sigmundowi příčina, že pohnali Kawana k saudu zemskému co zemského zhaubce pod pokutau 40,000 kop gr. č. a že ta pře celá nezadlauho swedla se na Pražany samé. [121]

Pro zmáhající se w Uhřích mor král Wladislaw opustil i s dítkami Budín již w měsíci říjnu 1508, bera

cum procurare. Slowa ta Jana Dubravia považowati sluší jen za ohlas řečí tehdáž obecných, ne wždy sprawedliwých.

121) Listiny w archivu Třebonském a Kutnohorském. Staří letopisowé oc.

Digitized by Google

se do Prešpurka, odtud pak do Trnawy, kdežto dwo- 1509
rem zůstal až do 26 ledna 1509. Tu ohlásil dne 1 led- 26
na královstwi Uherskému nastáwající *odjezd swůj do* Jan.
Čech, pro potřeby královstwí tohoto, jehožto nedostatky a rozbroje líčil barwami až téměř přehnanými. [122] Ode dwora jeho wycházela již tehdáž psaní, která welice odchylowala se od úmyslůw a přání kancléře Kolowrata; ba i napomínaní, aby zámkůw královských nemeškal konečně postaupiti saudcům zemským. Když pak tito žádali toho na něm určitě, on 15 ledna dal 15
za odpověd, že z hodných příčin toho na ten čas ještě Jan.
učiniti nemohl, ale že pojede ku králi a jemu dosti učiní ze swěření od něho přijatého, kteréhož i sám prý již dáwno prázden býti žádal. Nazejtří wyjel králi do 16
Brna wstříc, a s ním i poslowé Pražští: ale král dojew Jan.
tam teprw 29 ledna, wyhýbal se každému o wěcech českých jednání, do Čech je odkládaje. Stawům českým psal byl ještě z Trnawy, poněwadž na obecném sněmu ode wšech stawůw bylo swoleno, aby král Ludwík korunowán byl na královstwí České, a žádáno pod pečetí zemskau, aby přijel: protož že již wyprawil se a jede k dokonání toho; a poněwadž ten obyčej wždycky bywal, když král měl korunowán býti, že na české pomezí jemu wstříc se wyjíždělo, protož aby ke dni 10 února přijeli wšickni do Německého Brodu, ke cti jak krále Ludwíka, tak i jeho zwláštní. Proto i 10
přední paní české wystrojily se tam walně a slawně, Febr.
aby mladé kněžně Anně daly slawný průwod. Sněm obecní walný také rozepsán byl na hrad Pražský ke dni 27. února, korunowání pak napřed určeno ke dni 27
4 března. [123] Febr.

122) Wagner diplomatarium Saros. p 149. Katona, XVIII, 564.
123) Dle akt a psaní w archivu Třebonském.

Digitized by Google

1509 *Uwítání krále* a dítek jeho při wjezdu do Prahy
17 dne 17 února newynikalo z mezí obyčejné slušnosti.
Febr. Přijeli s ním tři biskupowé, Wratislawský, Olomucký a někdy Waradínský Filipec, též množstwí pánůw z Uher, z Morawy, ze Slez, mimo pány české a komonstwo jejich; proti nim wyjeli Pražané we stu koních, a pěších oděncůw bylo po ulicích, na rynku i na mostě zbrojné množstwí; kněžstwo i řemesla s korauhwemi a s praporci wyšli před město, a zwoněno po wšech kostelích i radnicích. W řeči uwítací Pražané nemohli zdržeti se, aby neprosili také za pomstu wšelikých bezprawí, která jim prý bylo trpěti. Později teprw přijelo mnoho panstwa z cizích zemí ku korunowání: Fridrich markrabě Braniborský na Anšpachu se swau manželkau, sestrau krále Wladislawowau, i s dítkami, knížat domu Saského několik, knížata Minsterberští, wnukowé krále Jiřího dwa, Bartoloměj a Karel, Kazimír kníže Těšinský, též Zápolský hrabě Jan. Poněwadž ale král dítě, přijew do Prahy, roznemohl se na neštowice, muselo korunowání odloženo býti až
11 ke dni 11 března.[124]
Mart. O powaze osobní krále i dítek jeho w této době psal Bohuslaw z Lobkowic: „Byl sem tyto dni w Praze, abych powinnau úctu složil králi, kterýž z Uher k nám se nawrátil. Zdálo se mi, že twář jeho nemálo změnila se; stále jako zamyšlený chodí a wíce zármutku nežli wážnosti na sobě znáti dává; což tuším ne tak wěkem jde, an posawad ani 56 let nedosáhl, jako péčemi a starostmi, ježto téměř napořád činiti měl s wál-

124) Staří letopisowé str. 298—9. Že odklad korunowání stal se pro nemoc Ludwíkowu, psal wýslownĕ Ondřej Skucký z Ratiboře pánům Chebským z Prahy 8 Mart. 1509. (Orig. w archivu Chebském.)

Digitized by Google

kami aneb s auklady od wlastních swých lidí, aniž 1509
rozhodowati chtělbych, odpornými to jde osudem, či winau jeho, an hledaje wíce nežli sluší dobrotiwým a milostiwým slauti, tím i sám sebe i říši swau nezřídka do nebezpečí uwodí. Došel sem také ku králowu synáčku, ležícímu w kolébce pod pokrywkau zlatem wyšíwanau, jehožto powaha dobře se mi líbila: neb když sem přišel, ochotně mi podal ručičky, a postawa těla i sklad audůw oprávňují k nadějím znamenitým. Ostatně wíce se naskytuje, čehobych si přáti a daufati nežli chváliti měl: neb autlé to wychowáwaní, rozmařilost nemírná i wšední pochlebowání přewracují někdy netoliko dítky, alebrž i zralejší a usedlejší wěk. Ještěť sotwa náležitě slowa pronášeti umí, a již mu podáwáme koruny" ɔc. Doložíme ještě (ze zpráw, kteréž poslowé Baworští knížeti swému o swé audienci u obau králůw podali,) že mladý Ludwík nemluwil jinak nežli uhersky, tolikéž i kněžna Anna, leč že již také počala se byla učiti latině, utěšeně prý w tom prospiwajíc.[125]

Korunowání odbýwalo se obřady obyčejnými w neděli 11 března w kostele sw. Wíta na hradě Pražském. 11 Mart.
Markrabě Braniborský Fridrich držel královské dítě na rukau, kteréž, když biskupowé stawili mu korunu na hlawu, dalo prý se do pláče. Také sestra jeho Anna, widauc bratra korunowaného, rozplakala se a

125) Bohuslai de Lobkowic epistol. lib. V, fol. 156—7. Poslowé baworští, hrabé Krištof z Ortenberka, Oldřich z Nussdorfu a dr. Augustin Lesch, pokaušeli se podtají také, aby sklonili krále Wladislawa k zasnaubení kněžny Anny mladému knížeti Baworskému: on wšak jim odpowěděl, že mu nelze laučiti se s dítětem, aniž že jí komu slíbiti chce, až prý ona sama bude moci rozhodnauti se. Tutéž odpowěd že prý dal i poslům císařowým, když o ni stáli pro knížete Karla (V,) wnuka jeho. (Orig. w král. baworsk. archivu.)

Digitized by Google

1509 chtěla také korunowána býti: čemuž otec wyhověl později, postawiw jako z žertu také jí korunu na hlawu. Páni, rytiři a poslowé předních měst českých, morawských i slezských skládali tu nowému králi přísahu wěrnosti. „To korunowání, (dí starý letopisec,) bylo jakés neswobodné: nebo na hrad nepauštěli, než po přízni, ani do kostela; také nebylo té hojnosti, jako někdy za jiných králůw při takowé slawnosti, aby bylo mnoho stolůw na paláci, než něco málo; král starý obědwal w saudné světnici s knížaty a s pány, markrabě Braniborský s syny swými, a kněžna sestra seděla s králem. Někdy stáwalo mnoho sudůw wina i piwa na dwoře, aby sobě každý bral, kdo co chtěl: a
12 Mart. teď ani peněz nesypali. Potom w pondělí přinesli klenotůw čistých králi Ludwíkowi páni Pražané a jiná města, i darowali jemu.“ [126]

21 Mart. Teprw 21 března wloženy jsau do desk zemských obyčejné *korunowační reversy* obau králůw, Wladislawa i Ludwíka. Prwní seznáwal to wděčně, že páni, rytířstwo, Pražané, města i wšecka obec králowstwí Českého wolili za krále Českého a korunowali syna jeho krále Ludwíka ze swé swobodné wůle, nebywše prý powinni, učiniti toho, pokud on byl žiw: „wšak tak, abychom my, dokudž jsme žiwi, w tom králowstwí panowali a jeho užíwali, i s zeměmi k němu příslušejícími, beze wší překážky krále Ludwíka až do naší

126) Staří letopisowé str. 299—300. Panům Chebským psal téhož dne 11 Mart. posel jejich z Prahy, „das man den jungen Kunig am datum erst gekront hat mit grosser herrlickayt, auch alle haupstett aus den Sleszij und Merhern und Pehem dapei gewesen sein und aldo auff dy Kron dem jungen Kunig als iren erbherrn geschworen haben, auch dy herren und ryterschaft als sich gepurdt.“ (Orig. arch. Chebského.)

Digitized by Google

smrti; a kdyžby on po smrti naší, přijda k letům ro- 1509
zumným, w panowání swé uwázati se chtěl, má jim to wšecko učiniti, což učinili předkowé naši králowé Čeští, i my též z powinnosti; a pokudby tomu wšemu dosti neučinil, oni také nebudau powinni wpustiti téhož krále Ludwíka we wládnutí a w panowání" oc. Záwazky pak, do kterýchž král Ludwík a jeho jmenem Wladislaw tu wstaupili, wyloženy, zejmena co do zachowání kompaktat a uwedení arcibiskupa do země we smyslu těchže kompaktat tak, že opakowány a přepsány jsau doslowně z kapitulace Wladislawowy r. 1471. Byly ony znamením, že duchowní potřeby stawůw podobojích, aspoň mrawně, držely wždy ještě wrch mezi prawidly wlády zemské; zdali a jak jim dosti činil Wladislaw, i jakau tudíž záwazkowé ti wáhu měli do sebe, bylo již na snadě každému. O dalších článcích obsahu politického, jako zachowáwaní wšech starých práw, swobod a zwyklostí, neodcizowání od koruny ničehož oc. nepotřebí se zde šířiti. Jen co do zásady o dědičnosti trůnu neb o swobodné wolitelnosti krále poznamenati sluší, že se jejímu rozřešení tenkráte patrně wyhýbali jak stawowé, tak i král, an jen tolik wyznáwal, že stawowé nebyli powinni woliti Ludwíka za živobytí otce jeho.[127]

Dwě *sporné záležitosti* požadowaly především brzkého rozhodnutí od krále: neswornost a nechuti osobní mezi předními úředníky panskými, a dáwná rozepře mezi stawy šlechtickými a stawem městským. Obě splýwaly w jisté míře dohromady a stěžowaly se na-

127) Sauwčké wýpisy z desk zemských (we II Wácl. Chwojence, C. 13) nacházejí se w archivu Třebonském; revers krále Ludwíka wložen také do desk zemských obnowených, tom. VI, K. 2—3.

Digitized by Google

1509 wzájem. Nejwyšší auředníci a saudcowé zemšti, kteříž smluwau Swatojakubskau ustanoweni byli za zpráwce králowstwí Českého, žádali byli na Pražanech a stawu městském, aby uznáni a přijati byli od nich za takowé wýslownĕ, tak aby tito k nim o wšecko hleděli a jimi se zprawowali: Pražané wšak a města odepřeli tomu, jak z oddanosti k nejw. kancléři Albrechtowi z Kolowrat a z nechuti proti p. Rendlowi, tak i proto, že „města Pražská podlé práw swých neměla se žádným zprawowati a k žádnému jinému hleděti, než k samému králi toliko.“ Dán tím starým kyselostem a třenicem podnět nowý. Wladislaw byl již před swým do Čech příchodem ustanowil nejw. kancléři a saudcům rok
22 Febr. k jejich wyslyšení na den 22 února, odložil ho ale zase. Do jak dalekých kruhůw zasahowala pře ta, dá se mysliti z okolnosti, že i markrabě Fridrich za swého w Praze pobytu welmi účinně wkládal se do ní, a sice we prospěch nejw. kancléře, až i we zřejmau proto newoli wešel s předními pány českými; naproti čemuž biskup bosák Jan Filipec připojil se ku počtu jeho protiwníkůw a žalobcůw, jichžto řečníkem byl pan
13 Mart. Rendl. Wěc ta sauzena dne 13 března. Žalowáno hlawně, že kancléř nadužíwal pečeti králowské, wydáwaje rozkazy, psané w Praze nebo na Krupce, jakoby přicházeli upřímo z Budína, i jiných libowolností se dopauštěje. Protož odjaty mu, ne sice auřad, ale pečeti králowské obě, wětší i menší, a ustanoweno, že napotom tyto pečeti wždy jen při králi zůstáwati měly, lečby kancléř kdy na dwoře králowě byl přítomen; takét usauzeno, že nižádný auředník neměl zastáwati dwau úřadůw pospolu, a protož pan kancléř musel odříci se hofmistrstwí dworu králowského. Proto nicméně pan Albrecht Kolowrat neoctnul se w nemilosti u krále

Digitized by Google

swého; ukázalo se to zjewně, když o měsíc později, 1509
12 dubna, král we společnosti jeho wydal se na cestu 12 Apr.
po Čechách, chtěje nawštíwiti také panstwí jeho Krupku
u Teplice, leč že když dostal se na Křiwoklát, upaď-
nuw do těžké nemoci, musel se dáti nésti do Prahy
nazpět. Teprw 20 října 1509 ukončena pře ta zápisem 20 Oct.
wloženým do desk zemských. W tom stálo, že od
pánůw Petra z Rosenberka, Zdeňka Lwa z Rožmitála,
Wiléma z Pernšteina, Ladislawa ze Šternberka, Jin-
dřicha Tunkle z Brníčka i Albrechta Rendle z Aušawy
králi podáni byli artikulowé na ceduli sepsaní proti
nejw. kancléři Albrechtowi z Kolowrat, o kteréž týž
kancléř podáwal se k slyšení: král tedy přečetw je a
poznaw, že se w nich dotýkalo jen jeho a jeho dědi-
cůw, protož že je zdwihá i moří, a že ani on, ani dě-
dicowé jeho a budaucí králowé Čeští nemají o ně
k témuž Albrechtowi ani k dědicům jeho mluwiti, ani
jich z čeho winiti; a různice o to wzniklá mezi stra-
nami že nemá nikomu býti k ujmě jeho cti, nyní ani
na časy budaucí. [128]

Méně šetrný byl *králůw rozsudek druhý*, wynešený
dne 20 března, *mezi stawy* panským a rytířským s jed- 20
né a městským s druhé strany; zasedli k saudu wedle Mart.
něho tři biskupowé, knížata Slezská i páni Morawští
w Praze přítomní. Bylli městům obtížný králůw roz-
sudek prwní od r. 1502, stal se jim tento druhý ještě
mnohem obtížnějším a příkřejším. Nebylo sice již řeči
o hlawním článku stížností městských, totiž o hlasu
třetím na sněmích zemských, ano stalo se bylo narow-
nání o něm roku minulého: we wšech ostatních člán-

128) Staří letopisowé str. 300. 301. Bohuslai de Lobkowic epistol. l. c. Psaní několikero w archivu Chebském. Rozsudek 20 Oct. w obnowených deskách zemských, VI, G. 30.

Digitized by Google

1509 cích ale nálezem nowým odwoláwáno se a odkazowáno prostě k nálezům krutého rozsudku r. 1502, tak že dána tomuto sankce, které dříwe aspoň od krále byl neměl. Nowé byly jen dwa články: nejprw žádost měst, aby auředníci a saudcowé zemští we přísahách swých k auřadům a k saudu připomínali, wedle stawu panského a rytířského, také staw městský, což odmítnuto naprosto, jakožto odporné zřízení zemskému; potom žaloba pánůw a rytířstwa, že Pražané i jiná města, proti nálezu někdy císaře Karla o kompetenci saudůw, sahali na osoby stawůw panského a rytířského stínaním, mučením a poprawau wůbec, ku práwu zemskému jich podáwati odpírajíce: o čemž nalezeno, že města měla zachowáwati se k stawům dotčeným wedle naučení císaře Karla i wedle zřízení zemského.[129] Města pozdrážděna jsau tím rozsudkem tím živěji, čím méně se ho byla nadála, jelikož král, byw prwé s nimi w zápisu sám, před korunowaním slibowal byl zrušiti wšecky „nowé nálezy“: hněwy jejich ale obracely se ještě wíce proti pánům, kteří wládli prý úmysly královými, nežli proti němu samému, o němž mluwili, že již jako dítě, nemaje dobré paměti, ani těm wěcem co rozuměje, slaužil nepřátelům jejich za nástroj, a prowozowal již wůli ne swau, ale jejich. Proto také ohlásili opět, že rozsudku toho nepřijímají, a rozjeli se ze sněmu, ku práwu panskému wíce stáwati odepřewše.[130]

Nelze pochybowati, že Pražané nesworností mezi sebau dali poněkud sami příčinu k neušetření swému, a že šlechta česká neobmeškala podněcowati *různic a sporůw* často bauřliwých *mezi městy Starým a Nowým*,

129) Druhého králowa odsudku na města nalezli sme jen jeden opis, a to dosti nezpráwný a nedatowaný, w archivu Třebonském.
130) Staří letopisowé str. 301—2.

Digitized by Google

aby oboje učiniti mohla sobě neškodnými. Jakož sme 1509
již napřed podotkli, bylo příčinau rozbroje hlawně usilowání Nowého města, dosáhnauti a požiwati rowného práwa, jako Staré, proti privilegiím tohoto; zwláště že chtělo míti také 18 konšelůw (na místě 12) a wrch práwa u sebe, tak aby od saudu nowoměstského nešlo wíce odwoláwaní ke staroměstskému, jako dříwe, an počet obywatelstwa w něm byl wětší, nežli we starém městě; a když oswícenější hlawy w obau městech, pro uklizení takowých swárůw, nepřestáwali usilowati o sjednocení obau měst w jednu obec, zdwihali někteří nowoměstští, zwláště osadníci Podskalští a Karlowští, tím náružiwější a ryčnější odpor proti tomu. Dne 30 bře- 30
zna přišed král, we průwodu předních pánůw českých, Mart.
na staroměstskau radnici, sadil tam osobně 18 nowých konšelůw. „Na nowém pak městě, (dí starý letopisec,) nebyli sazeni pro majestát, kteryž byli od krále sobě spůsobili, aby též 18 konšelůw a wrch práwa bez odwolání měli, proti čemuž odpor wložili staroměstští; i přijal to král k rozsauzení mezi nimi prwé.“ Po mnohém neprospěšném jednání učinil 18 máje král ko- 18
nečnau mezi nimi wýpowěd, také do desk zemských Mai
zapsanau, w ten smysl: aby nowoměstští 18 konšelůw miwali w radě; cla aby nedáwali w starém městě a oni též na nowém; wýroční trh, kteryž nowoměstští po dwě léta drželi o sw. Bartoloměji, ten w nic obrácen jest; odwolání k wyššímu práwu aby nebylo až do zletilosti krále Ludwíka, při čemž ale staroměstským práwo se nezawíralo, chtěliliby o ně státi; obě města, staré i nowé, aby hlawau byla wšech měst královstwí Českého, a wšak o jednotu jejich aby nejednalo se wíce oc. [131]

131) Staří letopisowé str. 303—309.

Digitized by Google

1509 Král pobyl tenkráte celý rok w Praze, tuším ne z jiné příčiny, nežli že pro panowawší w Uhřích mor ostýchal se tam wrátiti se. W tak prodleném času čeled uherská, přišlá do Prahy s králem a pány uherskými, při bujnosti a neskrocenosti mrawůw obapolné, nemohla uwarowati se, aby neupadla we swády a *pûtky*
20 *s chátrau Pražskau.* W neděli dne 20 máje po po-
Mai ledni strhla se z lehké příčiny, pro jakausi newěstku, na Malé straně mezi Uhry a holomky hradu Pražského rwačka, i proměnila se rychle we wraždění ohawné, když zazwoněno k šturmu, a zběř ozbrojená ze starého i nowého města přichwátala netoliko swým ku pomoci, ale ještě wíce k laupeži a drancowání, ano we wšeobecném zbauření nebylo koho se báti. Diwokost a lakota obecného lidu Pražského zjewila se tím, že poraziwše půwodce pûtky krwawé, wtlaukali se do bytůw uherských a je plenili, ba i za pány některými honili se, aby je olaupili. Tak pan Štěpan Bátory jen tím prý zachowal žiwot, že utíkaje do hradu, házel zlaté peníze mezi ty, kdo jej pronásledowali. Král Wladislaw byl z toho welmi teskliw, že mu i dwa páni uherští zawražděni byli; jiných pobitých Uhrůw bylo prý do 14, a jsau pochowáni w kostele u sw. Tomáše. W potrestání toho zločinu král ukázal se opět jednau neobyčejně činným i přísným; nejen že pobrané wěci Uhrům zase wráceny, ale dáno katanům až příliš práce, a to wěšením, čtwrcením aneb odíráním z kůže wšech, kdo jakkoli w bauři té se byli účastnili. „O takowé ohawné smrti (t. odíraní, prawí letopisec starý,) prwé nikdy w Čechách slýcháno nebylo, ale to jest již z Uher sem do Čech přinešeno. Tak ty boží hody (swátky swatodušní) král oslawil stínáním, dřením, čtwrcením. Nechci říci, by nebyl i on sám toho příčina: kéžby

Digitized by Google

byl přikázal přísně Uhrům, aby se měli jako hosté a 1509
ne jako hospodáři a aby nepřekáželi žádnému; nebo násilí činili, na kostely naše české stříleli, nás kaceřowali, a jiné wýtržnosti sobě dowolowali. A nebylo nic platno, co malostranští konšelé taužili několikrát před králem: dáwal odpowěd, že to chce opatřiti, a nečinil nikdá nic. Ale pan Štefan mladší (Zápolský,) maje hospodu w starém městě, lépe swé dwořany řídil a zprawowal, tak že žádných příkoří nečinili, jakoby jich nebylo.“ [132]

132) Staří letopisowé str. 309—313; it. Hájek z Libočan, Jan Dubravius, Martin Kuthen, Weleslawín oc.

Digitized by Google

ČLÁNEK ČTWRTÝ.

PRÁWA KORUNY ČESKÉ.

Záležitosti zahraničné; manowé koruny České, falckrabě Ludwík a Jiří kníže Saský, přijímají léna swá w Praze. Spůsob českého sněmowání. Narownání mezi Pražany a Kopidlanským. Pře bratří z Gutštejna i ztráta zámkůw jejich. Zawazek králůw o neodcizowání zemí a statkůw královských od koruny, též o chowání dítek a dědicůw swých. Sněm na Kutnéhoře. Král w Morawě. Pokus o zawedení w městech král. saudůw komorních. Dluhowé králowi a rukojmě za ně zprávcowé zemští. Sněm Swatohawelský r. 1510. Král we Wratislawi a půlky s Uhry. Nowé strany. Nowé zbuzení a ukojení sporu náboženského; universita Pražská; čeští bratří. Prodlaužení míru mezi stranami pod jednau a pod obojí. Rozstrk mezi stawy.

(R. 1509—1512.)

1509 Zahraničná politika již ode dralině let přestala byla dotýkati národu Českého bezprostředně; ode dáwna praud událostí europských jak na wýchodu tak i na západu nebyl českým wliwem jakýmkoli rušen we směru swém, aniž také (wyjímaje toliko hrozící opodál nebezpečí od Turkůw) působil mocí zřejmau w domácích našich poměrech; Čechowé w dějinném wýwoji a postupu swém byli osamoceni a jen k sobě samým odkázáni. Nyní ale, když král Wladislaw dworem swým potrwal delší čas na hradě Pražském, událo se jim spatřiti opět aspoň zahraničná wyslanstwí u něho.

Digitized by Google

Známa jest liga Kambrejská, uzawřená 8 prosince 1508 1509
hlawně působením bojowného papeže Julia II, mezi
ním, císařem, králi Franským a Španielským a ital-
skými knížaty proti Benátčanům, jichžto zpupnost byla
se stala všem okolním mocnostem nesnesitelnau. Také
Wladislaw wolán jest, aby účastnil se spolku toho, a
3 máje 1509, když již zuřila w Italii krutá válka, při- 3 Mai
byli proto do Prahy poslowé od papeže, od císaře Ma-
ximiliana i od krále Franského pospolu: a však i Be-
nátčané měli již poselstwí swé w Praze. Wladislaw
rád dal se pobízeti, aby užil příležitosti, odejmauti Be-
nátkám Dalmatii a připojiti ji k uherské své koruně
zase, i psal o to předním auředníkům swým do Uher
dosti horliwě: tu však hlas jeho nepotkáwal se se smy-
slem wlasteneckým takowým, jakowého bylo potřebí
ku přinášení obětí pro rozmnožení moci a sláwy wlasti.
Protož rozmýšleno se a odkládáno, až minula doba
přízniwá, ano po rozpadnutí se ligy Benátčané po-
koření nabyli znowu moci a odwahy.[132]

Lépe poslaužila tenkráte králowa přítomnost k na-
prawení a uspořádaní záležitostí koruny České s kní-
žaty sausedními, zejmena s falckrabími, s markrabími
Braniborskými a knížaty Saskými. Již po několik let
opakowala se, nejwíce w městě Chebu, častá rokowání
s plnomocníky těchto knížat, o kterýchž ale newíme
wíce, nežli že newedla ku konečnému stran urownání
a upokojení. Posléze, když starý falckrabě Filip byl
zemřel, přijel 5 prosince 1509 nejstarší jeho syn a ná- 6 Dec.
stupce w kurfirstwí, Ludwík, osobně s nádherným ko-
monstwem do Prahy, uwítán byw od krále na Bílé hoře
jezdecky. Po několikadenním wyjednáwaní urownány

133) Akta z Wímarského archivu (MS.) Katona, XVIII, 571—3.

Digitized by Google

1509 jsau nesnáze wšecky a uzawřeny smlauwy míru i po-
10 koje. W pondělí dne 10 prosince dostawil se falc-
Dec. krabě, (dle wyprawowání starého letopisce,) na hrad Pražský do kostela, kdežto spiwána mše o sw. duchu; potom šel do dworu králowa na palác, kdež Wladislaw seděl pod korunau w ozdobě králowské, a přijímal s poctiwostí od krále léna swá.[134] „Tu hned král pasowal některé na rytířstwo w přítomnosti syna swého krále Ludwíka, kterýž seděl s prawé strany na stolici na podušce zlatohlawowé, a pod nohami též podušku zlatohlawowau, jako otec, a s lewé strany kněžna dcera králowa. Potom šel k obědu král do saudné swětnice; a tu král, biskup jeden, falckrabě a pán z Rosenberka spolu seděli, a jiní páni uherští, čeští i falckrabowi za jinými stoly; a kredence w té swětnici králowské byla připrawena u dweří welmi znamenitá i nákladná, ježto málo tak bohaté a slawné kdo u kterého krále kdy widěl; a král Ludwík s kněžnau Annau we swém pokoji jedl, a s nimi některé paní české. Po obědích wyšli na palác a tu tancowali“ oc. Listiny posawad
11 zachowané swědčí, že 11 prosince falckrabě Ludwík
Dec. za sebe, za bratra swého Fridricha i za synowce své, Otu Jindřicha i Filipa, (sirotky někdy bratra Ruprechta, jichžto poručníkem byl Fridrich,) smluwil se s králem

134) Dle swědectwí listiny na to dané, jejíž original chowá se w c. k. tajném archivu we Wídni, falckrabě přijímal toho dne následující zámky a města w zemích falckobaworských od koruny České w léno: Tenesberg, Hohenfels, Hertenstein, Stierberg, Petzenstein, Turndorf, Holenperg, Stralenfels, Aurbach, Eschenbach, Rothenberg, Bernau, Hainberg, Holenstein, Freistadt a Wolfstein. — Předtím, w říjnu 1506, byl propůjčil Wladislaw Normberčanům w léno Lauf, Hersbruk, Stirberg, Felden, Altdorf, Hohenstein a jiných wíce statkůw, dle zpráw archivu Mnichowského. —

Digitized by Google

a králowstwím Českým o wšecky nesnáze a spory, 1509
které mezi nimi a poddanými jejich trwaly byly ode
drahně let; 13 prosince zawázal se týž Ludwík Wla- 13
dislawowi ku pomoci branné proti wšem, kdoby rušiti Dec.
chtěli práwo Českého krále co kurfirsta i arcičíšníka
swaté Římské říše; a 14 prosince rozšířil záwazek ten 14
na takowý spůsob, že slibowal přispěti králi a synu Dec.
jeho Ludwikowi ku pomoci wší swau mocí, kdykoliby
na země a poddané jejich kdokoli nepřátelsky sáhmauti
chtěl. [135]

Podobné zjewy opakowaly se, když 24 ledna 1510 1510
kníže Saský Jiří s manželkau swau Barborau, nejmladší 28
sestrau Wladislawowau, a s bratrem Jindřichem, přijeli Jan.
do Prahy; také k uwítaní jejich wyjel byl král na
Bílau horu wstříc. Komonstwo jejich bylo ještě nád-
hernější, nežli falckrabowo; počítalo se w něm do
700 osob, mezi nimiž množstwí hrabat, pánůw a rytíř-
stwa, kněžna pak měla při sobě dwadcet panen krás-
ných. S knížetem Jiřím, wnukem někdy krále Jiřího,
již ku konci r. 1505, za příčinau hlawně Jiříka Wše-
rubského z Gutšteina, uzawřeny byly smlauwy přátel-
ské, [136] kteréž nyní obnoweny jsau. Pak dne 29 ledna 29
1510 přijímal týž kníže, jmenem a na místě weškerého Jan.
rodu swého, léna od krále Wladislawa a koruny Če-
ské [137] tau samau slawností, jako dříwe falckrabě; i ta-

135) Listiny w cís. král. tajném archivu we Wídni a w král. korunním archivu w Praze. Staří letopisowé str. 321—2. Monum. hist. univ. Prag. II, 230 etc.

136) Smluwcowé byli s české strany Albrecht z Kolowrat kancléř, Bernart z Waldšteina mincmistr, Albrecht Rendl z Úšawy král. prokurator, Matiáš Libák z Radowesic i Albrecht ze Schreibersdorfu, (w Drážďanech, 6 Dec. 1505.) Wiz J. J. Müllern Reichstags-Theatrum unter K. Maximilian, II, 273—279.

137) Zejmena přijal w léno: „das halbe Schloss Donen mit Zu-

Digitized by Google

1510 táž kredence obdiwována tu,[138] jako prwé. Ale téhož
1 Febr. dne (1 února,) kdežto panstwo Saské zase opauštělo Prahu, skonala doma knížete Jiřího matka Zdena, dcera někdy krále Jiřího a wdowa po knížeti Albrechtowi. Méně laskawé, a wšak dosti přátelské poměry panowaly mezi králem Wladislawem a syny někdy Arnošta knížete Saského, Fridrichem kurfirstem a Janem. O Fridrichu, markrabi Braniborském na Anšpachu, a přátelstwí jeho k rodině králowské, již sme mluwili.

1509 Ne tak zdařilé, ač dosti pilné ukázalo se býti usilowání králowo, uwesti pořádek a pokoj do wnitřních záležitostí českých. W běhu léta 1509, pokud nám wědomo, swolán byl po čtyřikrát sněm na hrad Pražský: o prwním, uloženém ke dni 27 února pro korunowání krále Ludwíka, již sme připomenuli; druhý,
30 Apr. rozepsaný k 30 dubnu, zdá se že ani se nesešel walně;
30 Mai třetí odbýwán o suchých dnech letničných (30 máje sl.) tím hlučněji; a čtwrtý, položený ke dni sw. Alžběty (19 listopadu,) stal se ze wšech nejdůležitějším. O těchto poradách a wyjednáwaních nemáme bohužel než kusé a pauze zlomkowité zprávy. Na wšech dotčených

gehör, Lauensteiu, Honstein, Wildenstein, Senftenberg, Finsterwalde, Pirne, Dipoldswalde, Königstein, Gotleube, den Zoll zu Dresden, Tarant, Radeberg, Stolberg, Frauenhain, Satan, Elsterwerde, Strehlen, Glaubtzk, Tiefenau, Ratan, Zabeltitz, Dolen, Grub, Werdenhain, Wesenstein, Bernstein, Welen, Muckenberg, Schonfelt, Herstein, Mölberg, Liebental, Liechtenwalde, Sachsenberg, Sayda, Fridmanswalde, Rechenberg und Rabenau," se wším jejich příslušenstwím. (Orig. listina w c. k. archivu we Widni.)

138) Interior regia, qui est nunc litium locus, aulaeis, cortynis, ostroque superbo mirifice instructa, ingenti argento, auro Pannonico et universo regali luxu decorata cunctis spectaculo et admiraculo fuit. (Monum. histor. univ. Prag. II, 230—31.) Bylat to ještě památka po královně Anně. —

Digitized by Google

sněmích jednalo se mezi předními záležitostmi o kom- 1509
paktatech, o uwedení arcibiskupa do země, o potlačení pikhartůw a těm podobných, ke chwále boží směřujících wěcech, a wšak nezjednáno, jak obyčejně, nic konečného, neb aspoň nepřiwedeno k místu.[139] O *sněmowním posezení* dne 1 června zachowaly se náhodau 1 Jun.
zprávy podrobnější, z nichž něco poznamenáme. Když páni, rytířstwo i města sešli se u weliké síni na hradě, král wstaupiw mezi ně, posadil se na stolec královský a páni okolo něho, jakož na saudu zemském zasedati byl obyčej; na tribuně stáli nejw. komorník Ladislaw ze Šternberka, nejw. mincmistr Bernart z Waldšteina, král. prokurator Rendl, Linhart Markwart ze Hrádku a auředníci desk zemských. Nejprwé přečetl p. Rendl náwrh zákona w pěti článcích o zápowědi spolčowání se, o prowedení nálezůw zemského saudu, o trestu na odpowědníky, o stíhaní škůdcůw zemských atp. jakž dle nařízení králowa i stawůw sepsán byl, a předložil ho tudíž „JKMti a wšem třem stawům k oprawení.“ Když pak počaly ozýwati se řeči wšelijak na odpor, promluwil opět p. Rendl: „milí páni rytířstwo, i wy páni z měst, račte wystaupiti wen, aby Králowa Milost a páni zůstanauce zde, poradili se o článcích, kteříž čteni jsau; potom každý staw, uradiw se o sobě, bude moci oprawowati tytéž články dle dobrého zdání swého.“[140] Widěti z toho, jakož i z jiných nás došlých pamětí, že na sněmích českých za starodáwna

139) Co Lupáč a po něm Weleslawína ke dni 22 Nov. 1500 kladau o wyjednáwaní sněmownim za příčinau arcibiskupa, náleží ke sněmu sw. Alžběty 1500, jakož widěti ze slow M. Wawřince Třebonského in Monum. hist. univ. Prag. II, 231—2. (Wiz dole při r. 1511.)

140) Dle psaní ku pánům Chebským, daného w Praze 4 června, (Orig. arch. Chebského,) a dle wíce listin sauwěkých.

Digitized by Google

1509 o wšech důležitějších wěcech sporných každý staw radiwal se o sobě sám tak dlauho, až usnesl se většinau na něčem jistém; kteréžto jeho usnešení potom jeden řečník z jeho středu wolený přednášel a zastáwal w plném sněmu, až wšichni tři stawowé sjednotili se we smyslu: nedosaženoli toho, náwrh činěný padl a newešel do snešení sněmowního. W některých potřebách wolíwal každý staw ze sebe osoby w jistém počtu do komissí, kteréž společně uradiwše a ustanowiwše se na jistém náwrhu, předkládaly jej celému sněmu ke swolení. Takowý bywal w těchto létech spůsob českého sněmowání.

„Zůstání a zřízení zemské“ z dotčeného sněmu letničného nezachowáno nám, ale dle zpráw, které z té doby jsau před rukama, přikládána mu weliká důležitost, ano z kořene prý hledělo wyhladiti weškero „lotrowstwo“ w zemi; bylo-t nařízeno, aby auřadowé wšech měst a městeček w trhowé dni lidu shromážděnému dáwali je prohlásiti, tak aby nikdo nemohl omlauwati
16 Jun. se neznámosti jeho; saučasně obnoweni jsau 16 čerwna auřadowé krajských heitmanůw, po jedné osobě z panského i z rytířského stawu w každém kraji, aby bděli a mocnau drželi ruku nad zachowáním pokoje a pořádku. Úsilnau péči královu o upokojení země po-
25 Jun. znati jest z nařízení jeho dne 25 čerwna ke wšem krajským heitmanům: poněwadž rytířům Sigmundowi a Kuncowi z Kaufunka, odpowědníkům zemským, přiměří docházelo 28 čerwna, protož aby oznámili na wšecky strany po kraji, aby se jich lidé wystříhali a
6 Jul. jich hleděli jako nepřátel, a w den 6 čerwence „po wšem kraji aby k šturmu zwonili a wšecky krčmy přehledali a powaleče wšecky aby wyzdwihali, a kteří nepřistáwají a neslauží, aby je pobrali; to pak buď

Digitized by Google

rozwáženo, kteří jsau winní škůdcowé, aby byli tre- 1509
stáni, a kteříby winni nebyli, aby k tomu držáni byli, aby slaužili a přistáwali, aby služebníkůw a čeledi lidé dosti míti mohli, a zlodějstwo tudy aby přetrženo bylo.“ [141] Nelze i w tomto nařízení neseznati jednoho z následkůw zawedené před nedáwným časem tělesné poroby, kteréž lid obecný ještě namnoze přiwykati nechtěl. Wšak proti přírodným takowým zjewům wšecko horlení a počínání autority ukazowalo se býti malomocným, a socialní neduhy ještě po dlauhá léta nepřestáwaly swědčiti o nedostatečnosti léčiwé moci lidské.

Dwoje poznamenání sauwěkého letopisce, ač nikoli nestranné, dobře poslauží k objasnění tehdejších společenských poměrůw, co následkůw spolu dlauhowěkého sporu mezi stawy. „Toho času, dí, mnozí z rytířstwa, promrhawše statky swé, ježto chtěli wrownati se pánům, i ochudli a dali se w laupeže, a škody činili lidem městským, kteřížto po swých žiwnostech po zemi chodili; a co na sněmích kdy na čem zůstali, aby takowé honili, nic sobě nezdrželi, než wraždili po cestách, a proto práwa šla, a žádný z měst proti práwu nic nesměl učiniti, ale rytířští lidé wždy práwi zůstali; a tak ta zemská práwa jsau wšech měst weliká zkáza, neb oni páni saudili, a zemané lotři po silnicích brali, a potom toho zapřeli.“ A na jiném místě prawi: „Těch časůw král Wladislaw wzal sobě Pražany u welikau nenáwist, a páni saudcowé též i rytířstwo; neboť Pražané, když se některý sám nemohl nad druhým pomstiti, i obžalowal jej a obelhal diwně ku pánům, a potom před králem tajně; a tak je sočili a ošklíwili, že na ně mnohé zlé wěci dopauštěli, i snížení proti

141) Akta w archivu Třebonském i w Českém Museum.

Digitized by Google

1509 jich právům. A toho počátek stal se od nowoměst-
ských, že se chtěli zalíbiti králi, i uwedli na se i na
nás wšecko zlé, k wůli pánům zemským, a pro auřady,
aby jich dosáhnauti mohli“ oc. [142]

Dle toho již snadno bude porozuměti, proč jak stawowský spor wůbec, tak i krwawá rozepře mezi Pražany staroměstskými a rodinau rytířůw Kopidlanských zwláště, když přišla k rozsudku konečnému před krále, urownána spůsobem pro Pražany ponižujícím. Wladislaw rozhodl tu wěc, jakož wýslownè prawil, ne co panownik, ale co mocný oprawce od stran zwolený; hlawní články jeho wýpowědi nesly to w sobě, že 1) Jan Kopidlanský nebyl stat pro žádnau wěc, kterážby jeho cti byla ke škodě; 2) Jiřík Kopidlanský odpowědmi swými proti Pražanům nic proti swé cti neučinil, a wálka, kterauž wedl, nemá jemu ani pomocníkům jeho ničím zlým spomínána býti; také slowa hanliwá s obau stran proti sobě pronášená nemají stranám býti k ujmě jejich dobré powěsti; jatí wšickni buďte propuštěni na swobodu oc. Za wybrání Kopidlna Elška z Nemýčewsi a syn její Sigmund z Kopidlna ustáli byli před saudem zemským na purkmistru a radě Pražské 20 tisíc zlatých, pro nepostawení Wáclawa Kawana služebníka swého: král wymohl toho na Pražanech, že za ta staná práwa uwolili se dáti 5500 zlatých na roky určité, a při tom má to zůstati oc. Tedy wšecky spáchané ohawnosti a ukrutnosti, wšecko proléwaní krwe newinné a nesčislné škody dány byly w zapomenutí; nejednalo se nežli o čest mezi stranami, kterauž owšem Jiřík Kopidlanský, nikoli wšak Kawan, před početím wálky byli sobě spů-

142) Staří letopisowé str. 325. 317.

Digitized by Google

sobem rytířským dostatečně ohradili. A téhož času, 1509
jakož dokládá starý letopisec, museli Pražané také s Rendlem se smířiti, an prý sobě dowedl co chtěl, tak že jest propuštěn z půhonu, a oni wzawše s ním smlauwu, ještě mu připláceli: „neb se (prý) wšickni na nás podlé něho spikli a jemu pomáhali.“ [143] —

Kterak *nařknutí na cti* té doby nad jiné wšeliké přečiny těžce váženo bývalo, swědčí též nález komorního saudu, wynešený pod předsedáním krále samého dne 11 září 1509, we při mezi tímž Albrechtem Ren- 11
dlem z Aušawy a bratřími Jetřichem, Janem i Wolfem Sept.
z Gutšteina. Tito bratří, bywše k zemskému saudu pohnáni, odpowěděli byli w tato slowa: „Náš týž úmysl s pány Pražany a táž wůle jest: ponéwadž Rendl proti práwu zemskému a zřízení královskému do saudu zemského wzat a wsazen jest, my ku práwu ani k saudu stáwati ani odpowídati nebudem, dokudž on w saudu sedati bude, ani také toho regentstwí, dokudž on mezi wámi bude, za pewné držeti, ani se oč k wám jakožto k regentům utíkati“ oc. Widěti z těch slow hned, kterak pře tato zaplétala se do stranění nejw. kancléře Albrechta z Kolowrat a spojených s ním měst proti nejw. auředníkům a saudcům zemským; bratří z Gutšteina skutečně omlauwali se tím, „že sau toho psaní sami z sebe neučinili, ale z náwodu páně kancléřowa, kdež jest jim prawil i list krále JMti ukazowal, aby se jím panem kancléřem a jeho radau zprawowali; oni že na Albrechta Rendle w této při nic neprawí, ani wědí; JMK. aby jim jakožto mladým a nerozumným toho milostiwě wážiti a odpustiti ráčil, ježto, ačkoli sau takowé psaní učinili, wšak proto sau

143) Akta w archivu Třebonském a Staří letopis. str. 318.

Digitized by Google

1509 přece ku právu stáwali a proti právu ničeho skutkem nepočínali.“ Král w nálezu swém předewším opatřil p. Rendle na jeho cti, kterak prý nic se neshledalo, pročby byl dobře a hodně do saudu zemského wsazen býti nemohl, a dotčené psaní bratří Gutšteinůw že mu „na jeho cti a dobré powěsti k ujmě a ke škodě není a býti nemá nyní i na časy budaucí;“ kdyby Gutšteinowé byli psaní swé skutkem naplnili, byliby propadli čest, hrdlo i statek; a wšak pro tu wšetečnost, že se odwážili ku psaní, kterýmž i král i saud zemský neprawě dotýkáni jsau, že JMt je jmenowané bratří we swau kázeň bráti ráčí. [144]

Mezitím pře s panem Rendlem nebyla jediná, ba ni ta nejtěžší, do které *bratří z Gutšteina* zapleteni byli. Nelze nám určitě udati wšech wýtržností, ze kterých wůbec byli winěni a s částky již i odsauzeni; nejwíce měl činiti nejstarší bratr Krištof s pány Šliky a s rytíři Štampachem i Wáclawem Budowcem, od nichž pohnán byw k saudu o moc a násilí, nestáním ztratil při a odsauzen cti, hrdla i statku; Jetřich také saudil se s nimi o zámek Kinšperk. Jak Krištofowa, tak i Jetřichowa pře nabyly brzy politické důležitosti w zemi, dawše spolu příklad, kterak rozuměti se mělo zřízení zemskému o dopomáhaní práwa. Z rady krá-
14 Jul. lowské dne 14 čerwence wyšlo nařízení hotowosti do wšech krajůw, aby pod osobním wedením královým chystali se k dobýwaní zámkůw Krištofa z Gutšteina, odbojného práwu; na kraj Prachenský uloženo bylo 600, na Kauřimský 400, na Prahu 300 pěších, počet každého z ostatních dwanácti krajůw není znám; o sw.

144) Wýpis z register královských r. 1511 o tom wydaný chowá se w originálu w c. k. tajném archivu we Wídni.

Digitized by Google

Jakubě měl každý kraj sjeti se, a rozwrhnauti zespolka 1509
na každého pána i zemana počet branných naň wypadající dle welikosti statku jeho; kdo měli peníze na aurocích, měli s každého tisíce kop mišenských wyprawiti jednoho pěšího; náprawníci a dědinníci měli osobně postawiti se do pole; na města králowská přišlo wyprawowati branné w poměru statkův swobodných, jež zapsané měla w deskách zemských. Wšickni měli strawau sami opatřiti se dostatečně, a každý desátek branných lidí měl s sebau wzíti po pěti rejčích, pěti motykách a nosatcích i po dwau sekerách; celá pak tato spausta wojska měla wedením swých heitmanův krajských ke dni sw. Wawřince (10 srpna) shromážditi se u města Plzně, kdež i král ten den osobně býti slibowal. Welikost i oprawdowost těchto přípraw zastrašila pana Krištofa tak, že ku králi skrze některé jeho rady obrátil se s prosbau o milost, a Wladislaw již 20 července swoláwal wšecky swé rady k jednání 20
o wěci té. Podány panu Krištofowi skrze Jana Hrozna- Jul.
tu z Wrtby některé články dosti těžké, co wýminka milosti králowské, ku kterýmž on konečně přistaupil: mělť do sw. Bartoloměje wzdáti králi zápisné své statky wšecky, zejména hrady a města Točník a Žebrák, Příbram někdy arcibiskupskau, Rabštein a Sychrow se wším jejich příslušenstwím; za tyto rozlehlé statky, kterýchžto cena wůbec udáwána we 200,000 kopách gr. českých, měl král jemu dáti w hotowosti 30,000 kop, zastaupiti ho ku panům Šlikům i ke dwěma rytířům nahoře dotčeným we 24,000 kopách, kterýchž na něm právem ustáli, a zaplatiti také jiné jeho dluhy w summě 24,000 kop, auhrnkem tedy 78,000 kop gr. č.; dowoleno mu, odwezti s těch hradův wšecky své swrchky a nábytky, a zakaupiti se i osaditi jinde

Digitized by Google

1509 w zemi opět, a wšak aby napotom zachowáwal wěrnost a poslušenstwí králi a jeho nejwyšším auředníkům i saudcům zemským. Proto nařízené strhnutí se celého wojska českého u Plzně odročeno ke dni sw. Bartoloměje; mezitím ale krajowé wšickni, místo postawení wojska do pole, uwolili se dáti králi na wýplatu dotčených zámků po $6^1/_2$ kopě gr. miš. neboli 3 kopách 15 gr. česk. za každého pěšího; jen Žatecký zpíral se proti počtu naň wloženému, a Prachenský podáwal za každého pěšího menší wýplaty. Konečně ale prowedeny umluwy ty bez wálky, a král wyjew si osobně k ohledání nowě nabytých zámků, wrátil se ještě před sw. Wáclawem do Prahy zase. [145]

Umluwa s panem Krištofem učiněná newztahowala se ku přem jeho bratří, Jindřicha i Jetřicha. Jindřich, zlopowěstný w Čechách, ucházel se u krále Wladislawa také o milost, ale nadarmo, ačkoli nabízel se prý slaužiti jemu i zámky swými w Bawořích. Co wše přihodilo se, nelze udati; wíme jen tolik, že týž Jindřich ku konci roku 1509 aukladem i násilím zmocnil se dwau zámků bratří swých, Kinžwartu a Tachowa; na Kinžwartě jal nejmladšího bratra swého Wolfa, kte-
1510 rýž ale ušed mu šťastně, přijel do Prahy, a 2 ledna
2 Jan. 1510 wšickni tři bratří, Jetřich, Jan i Wolf, ježto byli ještě w kázni králowě za příčinau pana Rendle, dostawili se na hrad Pražský, kdežto na králův rozkaz wězeni jsau. Král chystaje se dobýwati Kinžwartu i Tachowa zase, skrze Ladislawa ze Šternberka dal se s nimi do wyjednáwaní, aby postaupili jemu práw

145) Staří letopisowé str. 315 a 319. Psaní mnohá w archivech Třebonském, Wímarském, Mnichowském ac. Král 23 září 1509 byl ještě w Žatci.

Digitized by Google

swých také k těmto dwěma statkům. W tom, co do- 1510
šlo nás o wyjednáwaní tomto, nelze nám shledati roz-
hlášené Wladislawowy podajnosti a milostiwosti; ukázalť
se opět jednau neustupným. Když bratří Gutšteinowé
namítali opět, že prowinění jejich, byloli jaké, stalo se
náwodem pana kancléře, předního králowa důwěrníka
i plnomocníka, kancléř zapíral to určitě, i žádal řádně
s nimi sauzen býti; král seznáwal, že psal Gutšteinům,
aby kancléřem se zprawowali, a wšak prý jen w do-
brém a nikoli we zlém, a nepřipustil k saudu sporu
jejich s ním. Posléze prosil pan Jetřich, aby král
aspoň bratří jeho Jana i Wolfa nechal bez trestu, že
oni ničím winni nebyli, an sám prý to kázal psáti bez
wůle a wědomí jejich. Konečně zůstáno na tom, že
panstwí Tachowské i Kinžwartské postaupeno králi,
kterýž zawázal se za to ke splacení wšech dluhův do-
tčených bratří; tito pak zápisem dne 10 ledna slibowali, 10
„zprawowati se napotom řádem a právem a saudy Jan.
zemskými a jich užiwati jako jiní obywatelé králow-
stwí Českého.“ Již přede dnem 20 ledna byl Ladislaw 20
ze Šternberka we skutečném držení Kinžwartu k ruce Jan.
králowě. Wšak ani tu ještě zápletky Gutšteinské ne-
měly konečného konce. Pan Jetřich wyhostil se z Čech,
a našel útulek i přízeň nejen u falckrabí Ludwíka i
Jindřicha, nýbrž i u císaře Maximiliana. O dalších
událostech we wěci té není nám wíce známo, nežli že
nowé Jetřichowy wálečné podniky na roku swolaném
do Plzně o sw. Jakubě 1511 ukojeny falckrabí Fridri-
chem co wolený rozsudím dne 29 čerwence 1511, u
přítomnosti plnomocníkův wšech stran, na ten spůsob,
že pře páně Jetřichowa s korunau měla rozsauzena
býti w Chebu saudem oprawčím, jehožto wrchním
oprawcem měl býti Wawřinec biskup Wirceburský.

Digitized by Google

1510 Rokowé k tomu cíli ustanoweni byli do Chebu nejprw ke dni sw. Barbory (4 pros. 1511,) potom k neděli Cantate (9 máje 1512,) a známa jsau nám jmena plnomocníkůw k jednání tomu od koruny České wysłaných: ale o konečném jejich rozsudku nelze dowěděti se ničeho.[146] Jen to wůbec dáwá se znáti, že bratří z Gutšteina půtkami líčenými klesnuli s wýše, na kterau někdy otec jejich je byl postawil, ne sice do hlaubi, ale aspoň na roweň s jinými pány českými. Katastroty té nepřečkali dlauho ani pan Krištof, ani pan Jetřich; Jindřich, s kterýmž na roku Plzenském 1511 nikdo ani prý mluwiti byl nechtěl, přijat později (1522) předce opět do Čech, kdežto kaupil sobě hrad Bělau w Plzensku; od nejmladšího bratra Wolfa, kterýž nepřestal wládnauti panstwím Petršpurským w Žatecku, a od Albrechta syna Krištofowa pošli potomní hrabata z Gutšteina, jichžto rod trwal w Čechách až do XVIII století.

1509 Nabytí bohatých statkůw Gutšteinských skrze krále uwodilo po sobě důležité následky, jak ohledem na finance, tak i na zřízení zemské. Král na peníze wždy chudý zawázal se byl ku placení sum, aspoň pro staw obyčejný jeho komory, znamenitých. Swoleny mu sice w běhu léta 1509 dwojí daně, jedna obyčejná ku ko-

146) Listiny c. k. tajného archivu we Widni, též některá psaní archivu Chebského i Třebonského. Staří letopisowé na str. 324, 329 jmenují Kinšperk na místě Kinžwartu omylem, ač i Kinšperk náležel Jetřichowi z Gutšteina. — K roku 9 Mai 1512 splnomocněni byli s české strany za rozsudí páni Zdeněk Lew a Krištof ze Šwamberka (wedle pánůw jiných jmenowaných od císaře i od falckrabě;) ale k wedení pře proti Jetřichowi z Gutšteina jmenowáni Jindřich z Risenberka, Albrecht Rendl, Linhart Markwart ze Hrádku, Opl z Fictum a Albrecht ze Schreibersdorfu. — Jetřich z Gutšteina umřel 1513 (m. Jul.) —

Digitized by Google

runowání syna jeho, druhá mimořádná na wýplatu zám- 1509
kůw Gutšteinských; prwní wybírána w krajích po půl auroku Swatohawelském, w Praze po dwau grošich bílých se hlawy,[147] druhá w míře od nás již wyložené. Než ale w Praze na starém i nowém městě nesložilo té daně nežli něco přes 38 tisíc osob, a w krajích nepřestáwalo se po mnohá léta nedbalým platcům wyhrožowati „právem berničím," t. j. zajímaním dobytka i pobráním statkůw jejich. Protož nemaje hned čím platiti, obtížil král komoru swau *dluhy*, kteří nedali se wíce umořiti za živobytí jeho a wzdorowali wšem léčiwým pokusům, o kterýchž budeme wyprawowati dále. Jeden takowý pokus byl tuším i ten, že w běhu měsíce srpna 1509, z neznámé příčiny, zatčeno dewět nejzámožnějších měšťanůw starého města Pražského, z nichž každý potom wyrukowán byl dwěma tisíci zlatých na swobodu; prawilo se, že nic než tajné denunciace a nepřízeň rad královských i saudcůw zemských k městům zawinily takowau „nesprawedliwost."[148] Mezi těmi wězni byl také Jan Hlawsa z Liboslawě, jehožto jmeno proslulo později nad jiné.

Dáwá se zpráwa, že král Wladislaw chtěl tomu, aby panstwí od něho wyplacená zapsána byla do desk zemských ne co „králowstwí," t. j. jmění koruny České wůbec, ale co statek králi Ludwíkowi osobně náležitý. To slaužilo tuším i otcowu srdci za pohnautku, že do-

147) Zprâwy zachowané w archivech baworském we Mnichowě a saském we Wimaru prawí wýslownĕ a sauhlasně, že při té příležitosti napočítalo se obywatelstwa w celé Praze třikrát stotisíc a několik set lidí (drei mal hundert tausend und etlich hundert Menschen.) Zpráwa Wímarská datowána z Prahy dne 11 Aug., Mnichowská 16 Aug. 1509.

148) Wiz staré letopisy str. 317 a dotčené zprâwy archivu Wímarského.

Digitized by Google

1500 kázal nadobyčejnau proti Gutšteinům energii, i stawům českým za příčinu, že na sněmu jali se přísněji rozjímati otázku, zdali a pokud statkowé koruny České byli buďto dotčeným „královstwím“ (t. j. statky zemskými, o kterýchž král jen se swolením sněmu říditi mohl,) aneb osobním jměním panowníkowým. Podotkli sme již, že o čtwrtém a posledním sněmu toho roku, 19 rozepsaném ke dni sw. Alžběty, zachowali se jen jed-
Nov. notliwí zápisowé obsahu owšem důležitého pro weřejné práwo zemské, ježto nejinak než po důkladném s obau stran wyjednáwaní wydáni býti mohli. Poněwadž král Wladislaw rytíři Mikulášowi Trčkowi, pánu na Lichtenburce, za dluh 5000 kop gr. č. (jejž přejal byl za bratra swého krále Sigmunda Polského na knížetstwí Opawském) postaupil byl statku Zdechowic we Chrudimsku k dědictwí, což w odporu stálo s majestátem od něho královstwí českému o neodcizowání zámků a zboží královstwí Českého w Prešpurce 12 listopadu 1499 wydaným: protož sněmownim wykladem o smyslu dotyčných slow zrušeno a králem odwoláno jest dání a postaupení toto, i ustanoweno, že král jen důchody swé obraceti mohl, kamž ráčil, zámků ale a zboží že neměl ani on, ani nemají budaucí králowé Čeští dáwati ani zapisowati nikomu jinak, než na sněmu a s jeho swolením. [149] Nedlauho potom, a wšak dne nám neznámého, stalo se o též wěci sněmowní usnešení prostrannější a určitější spolu, kteréž netoliko pojato do zřízení zemského, ale také na každé suché dni při zemském saudě weřejně čteno býti mělo: [150] „O zemích

149) Zápis o tom, wložený do druhých knih Wáclawa ze Chwojence F. 11, obnowen také w nowých deskách zemských Instr. tom. VI, F. 21.

150) Nalezá se w rukopisných přídawcích ke Wladislawowu zřízení

Digitized by Google

a zámcích někdy od císaře Karla IV ku královstwí Českému připojených a do něho wtělených, které smlauwy učiněny jsau od krále Jiřího i od krále Wladislawa s falckrabími a s knížaty Saskými, ty zůstaňte we swé platnosti: než již po dnešní den král JMt ráčí na to list wydati, že on ani budaucí králowé Čeští o takowé země, zámky a města nemají smluw činiti ani jich zapisowati a odcizowati jinak, než s radau a wolí wší země na sněmu obecném; a stawowé na tom se usnesli, že kterákoli osoba budaucně radilaby králi aneb pomáhala ke smlauwám takowým a k zapisowání bez obecního sněmu, že má k ní hledíno býti jako k rušiteli obecného dobrého; také král JMt ani potomkowé jeho nemají na žádné manské zámky, města, twrze, ani na jiné wěci léna dáwati, leč pod tau výminkau, aby se saudili tak, jakož ukazowalo přiwilegium císaře Karla IV," (t. j. před saudem manským od krále Českého ustanoweným.) 1509

A skutečně wydal král Wladislaw na hradě Pražském dne 11 ledna 1510 *dwa majestáty* pro historii práwa českého tak důležité a památné, že potřebí jest, opakowati obsah jejich zde u širším wýtahu; jeden týkal se poměru králowstwí Českého co hlawy koruny České k ostatním audům jejím, druhý poměru rodiny králowy ku koruně České a k zemím s ní spojeným. W prwním prawí král, že znamenal a pilně nahledl 1510 11 Jan.

zemskému, w exemplaru musejním na str. 315–317, w rkp. archivu Pražského na listu L, 5–6. Poněwadž mezi relatory toho nálezu stojí také Rendl, co nejw. písař král. Česk. (jímž byl jen od polowice Dec. 1509 do polowice Febr. 1510,) důkazem to, že nález pocházel z té doby, a wydán bezpochyby ještě před král. zápisem 11 Januar. 1510. We zřízení zemském, tištěném r. 1550, čte se pod literau B. 13; we wydání r. 1594 pod A. 17.

Digitized by Google

1610 we privilegia a wýsady královstwí Českého, kterak skrze císaře a krále České, a zwláště praděda jeho císaře Karla slawné paměti, koruna Česká we swém panowání rozšířena jest, a kterak markrabstwí Morawské, knížetstwí horní i dolní Slezy, markrabstwí Lužické horní i dolní a jiné země w Němcích do téhož královstwí dědičně wtěleny a wpojeny jsau, a spolu i společně w celosti a nerozdílně při něm držány a zachowány býti mají. To wše k srdci swému přijaw a pilně wážiw, jakožto milownik toho královstwí, od něhožto wedle wší wíry a poddanosti shledáwal we swých potřebách časté i znamenité a powolné pomoci a služby, i chtěl aby Čechowé jej a milost jeho královskau také w dobrém na potomní časy připomínali. Protož z milosti swé a mocí královskau tak opatřiti ráčil, aby dále od téhož královstwí země k němu příslušející, ani zámkowé a důchodowé královští w nich, od něho ani od budaucích králůw Českých odtrhowáni a odcizowáni býti nemohli, prwé již listem swým to utwrdiw. I zawazuje sebe a swé potomky, že w zemích Slezských žádné knížetstwí, kteréž w jeho a jejich moci jest aneb ještě bude, nemá w celosti ani na díle od koruny České pryč dáno, ale wždy ke wlastnímu králůw Českých užíwání držáno býti, a staloliby se kdy co proti tomu, to napřed kazí, moří a w nic obracuje, tak že žádné moci míti nemá. Aby pak ty země tím stáleji a nepohnutěji při koruně České zachowány byly, nemají we Slezsku wrchní heitman a w knížetstwích Swídnickém, Jaworském, Hlohowském i Opawském heitmané, též foitowé w markrabstwí Lužickém a Šestiměstech posazowáni býti nežli Čechowé, kteří králům zdáti a líbiti se budau, a jiných národůw aneb jazykůw nic. Také žádným cizozemcům jakéhokolí řádu, kteřížby

Digitized by Google

w těch zemích bytem nebywali, nemá se dopauštěti 1510
spolkůw míti, ani dáním, kaupí aneb zástawau obdržeti jakékoli statky, aby skrze mocné lidi ty země snad od koruny České a králowstwí Českého někdy odcizeny býti nemohly. Cokoli od budaucích králůw českých proti tomu wyšloby buď z nepaměti, buď z omylu aneb ze zlé zprawy, to napřed ruší a zdwihá se a nemá míti moci nyní ani na budaucí časy.

We druhém majestátu prawí král: Pán bůh ze swé swaté milosti ráčil jest nám dědice obojího pohlawí, mužského i ženského, dáti; z daru jeho a s wůlí i radau poddaných našich syn náš král Ludwík korunowán jest napřed na králowstwí Uherské, a potom i w Českém králowstwí „ze swobodné wůle pánůw, rytířstwa i měst," korunowán jest a přijat za krále; „kdež wedle práwa a wýsad i privilegií králowstwí Českého, kdyžby JMti krále Ludwíka pán bůh smrti bez dědicůw neuchowal, jehož pán bůh zachowati rač, tehdy dcera naše kněžna Anna ostalaby prawá dědička králowstwí Českého": protož „na to na wšecko zření majíce, widauce poddané naše obojího králowstwí k nám zwláštní láskau náchylné a we wší powolnosti hotowé, i chtějíce je w tom opatřiti, aby s dědici našimi a budaucími pány swými o potřeby těch korun a králowstwí jazyky swými přirozenými tím lépe a dostatečněji jednati mohli: ustanowili sme a tímto listem ustanowujem, že dědicowé naši mají na slušném místě chowáni býti, k němužby koruna Uherská i Česká rowně swobodný a mocný přístup měla; také máme i powinni jsme míti a držeti při nich wždy počet rowný osob mužského i ženského pohlawí z králowstwí Uherského i Českého, tak aby se obojí řeči uherské i české učili swobodně, a každá koruna swým jazykem aby mohla

Digitized by Google

1510 s Jich Mtmi o swé potřeby dostatečně i wolně jednati a mluwiti. Dále také přiříkáme králowstwí Českému, že dcery naší kněžny Anny zamluwiti a wdáti nemáme bez wědomí a rady téhož králowstwí, poněwadž, jakž dotčeno jest, w něm dědí.“ Stawowé čeští, přijawše tento majestát, zdali přiznali se také k zásadě w něm twrzené o dědičnosti koruny České w obojím pohlawí, — to jest otázka, o které rozhodowati zde nám nelze a nepotřebí.[151]

Chystaje se k náwratu do Uher, a za příčinau nestálého zdrawí swého boje se, že snad posledníkrát byl w Čechách, usilowal Wladislaw wšemožně zůstawiti za sebau aspoň zemi co nejlépe spořádanau i upokojenau. K tomu cíli rozepsal ještě walný *sněm do Kutnéhory* 13 ke dni 13 února 1510, kamž i sám téhož dne z Prahy Febr. konečně ubíral se. Sněm ten, jakož ze mnohých znamení sauditi lze, wydařil se netoliko hlučný, ale i bauřliwý: a wšak i o něm nedostáwá se nám zpráw podrobných a postačitelných. Největší péče byla o zřízení silné wlády zemské w Čechách, jejížto hlawní překážkau byla, wedle přirozené bujnosti mrawů, ještě wždy neurownaná rozepře o práwa stawowská mezi šlechtau a městy; na její ukončení nebylo lze mysliti, když ani šlechta od panowání pustiti, ani města we službu a w poslušenstwí se podrobiti nechtěla. Města sice zdála se býti swého cíle aspoň o krok

151) Známo jest, že cís. dům Rakauský wůbec, a císař Ferdinand II zwláště, dědičné práwo swé ku koruně České zakládali hlawně na této deklaraci krále Wladislawa. (Wiz Erneuerte Landesordnung von 1627, §. 1.) Oba majestáty dne 11 Jan. 1510 chowají se nyní w c. k. tajném archivu we Wídni, prwní také w král. korunním archivu w Praze; oba psáni původně jazykem českým, a nikoli latině, jak Goldast, Glafey, Pubička oc. mylně udáwají.

Digitized by Google

bližší, když dáwný jejich a nejčinnější protiwník, rytíř 1510
Albrecht Rendl, jenž teprw přede dwěma měsíci powýšen byl na auřad nejwyššího písaře královstwí Českého, na tomto sněmu Kutnohorském, auklady cizími, newíme z které příčiny, zase ssazen jest, ne bez welikého posměchu a ponížení: ale král wždy podržel ho w radě swé, aniž proto naklonil se k městům laskawěji; a nejstálejší těchto přítel w době poslední, nejw. kancléř Albrecht Libšteinský z Kolowrat, ač udržel se w úřadě, wšak delší čas byw nemocen, umřel nedlauho po králowě odjezdu († 25 máje 1510.) Sesazen w Kutnéhoře také nejw. mincmistr od r. 1505, Bernart z Waldšteina, i uweden na jeho místo Jan z Potenšteina i z Žampachu.[152] Nejwyšší wšak zpráwa důchodůw královských a s ní největší moc we wládě zemské swěřena od krále opět, jako r. 1497, panu Petrowi z Rosenberka, jehož i sám nejw. purkrabí, Zdeněk Lew z Rožmitála, za náčelníka nad sebau míti si přál. Ostatní ústrojí wládní zřízeno jest dle smlauwy Swatojakubské r. 1508, poněwadž jí wšickni stawowé zawázali se byli pode cti a wěrau k dopomáhaní práwa. Wšickni oni slibowali nyní králi chowati se pokojně a trestati wšecky wýtržnosti, kteréby napotom powstáwaly mezi nimi: ale stranným wášněm a úmyslům neulehčilo se, když nejen král čím dále tím patrněji slowy i skutky chýlil se k wyšší šlechtě, ale také mezi předními pány českými, Petrem z Rosenberka i Zdeňkem Lwem s jedné a Wilémem z Pernšteina s druhé strany, již opět jewiti se počala nejednomyslnost.

Korunowání nowého krále w Praze bywalo wždy

152) Staří letopisowé str. 324—5.

Digitized by Google

1510 skutkem důležitým a rozhodným také pro wšecky země koruny České, jelikož tyto nemohly míti jiného pána, nežli krále Českého: a wšak osobowaly sobě od dáwna práwo, činiti pokaždé poddanost swau a poslušenstwí poněkud záwislým od slawnosti přijmutí a uznání krále za pána swého. Také w Morawě musel nowý král Ludwík za markrabě a pána slawně přijat býti od stawůw té země, a obřad ten wykonal se w Olomauci
10 dne 10 března 1510, když král, Kutnauhoru a Čechy
Mart. opustiw, tam s dworem swým byl zawítal. Rozumí se že Wladislaw, na místě a jmenem syna swého, potwrdil Morawanům wšecka jejich starodáwná práwa, obdarowání a swobody, s tím doložením, že král Ludwík, až dojde let dospělých swého kralowání, powinen bude obnowiti to pojištění a jemu dosti činiti: naproti tomu ale že nemá požadowati nowé berně za obnowení takowé, jelikož té chwíle již i swolena i přijata byla. Užili wšak stawowé Morawští této příležitosti k obhájení a ubezpečení autonomie wlasti swé naproti snahám, které nowěji w Čechách k utwrzení práw koruny České na jewo byly wyšly. Záwazku králowu o neodtrhowání a neodcizowání zemí a statkůw koruny České bez wědomí a wůle sněmu Českého mohlo rozumíno býti tak, že i ku každému králowu řízení o statcích zemských w Morawě potřebí byloby swolení sněmu Českého: w tom smyslu požadawek takowý bylby owšem stal se s české strany přechwatem nepopíratedlným a neopráwněným; „i předstaupili sau před nás, (dí král Wladislaw,) páni, preláti, rytířstwo i města markrabstwí našeho Morawského, wěrní naši milí, a nás snažnými prosbami prosili sau, abychom na ně a na to markrabstwí takowé neswobody a obtížnosti, kteráž na ně od předkůw našich nikdy jest nepřišla,

Digitized by Google

dopaustěti a uwozowati neráčili“ oc. Zápisem tedy 1510
téhož dne daným upokojil král stawy Morawské, že majestát jeho daný králowstwí Českému dle zůstání Prešpurského dne 12 listopadu 1499 neměl práwům a swobodám markrabstwí jejich býti na ujmu, ale že cokoli král Český jakožto markrabě Morawský obywateli kterému té země dal anebo ještě dáti ráčí, dědictwí, summ aneb žiwotůw připsání, to wše že má platno i mocno býti, jako prwé, tak i napotom. Přidal jim i tu milost, že jako dříwe w Čechách, tak nyní také w Morawě odřekl se králowského práwa odaumrtního na wšecky časy budaucí. [153]

Z Olomauce král zabral se do Kroměříže, a pobyl tam několik dní w zámku biskupa Olomuckého Stanislawa Turzo. Boje se o swé dítky, nepospíchal tuze do Uher, kdežto dle doslechu panowala ještě zhusta rána morowá. W patrné jeho rozpačitosti nabízel mu biskup pro jeho dítky sídla swého buďto w Kroměříži nebo we Wýškowě, kdežtoby prý bezpečně i lahodně tráwiti mohly wěk swůj, ažby zdrawější w Uhřích powětří dowolilo doprowoditi je k němu do Budína zase. Ale hrabě Jan Zápolský, čili jak se wůbec říkalo „Trenčanský,“ přijew z Trenčína do Kroměříže we dwau stech koních u weliké nádheře, wyhrožowal, že Uhři sotwa prý krále samého pustí na hrad Budínský, přijdeli tam bez dítek swých. Wýhrůžce té, jejíž swědkem byl dějepisec český Jan Dubravius, (později Olomucký biskup,) dáwaly se od rozličných lidí wýklady rozličné. Nezdá se wšak prawdě podobné, co jistili někteří, žeby Zápolský byl i nyní zase namlau-

153) Originaly listin o tom wydaných chowají se podnes w Morawském zemském archivu.

Digitized by Google

1510 wal sobě kněžnu Annu k manželstwí, jelikož nedáwno předtím, pokud král i on byli ještě w Praze, bylo jednalo se oprawdowě, ne bez králowa wědomí a swolení, o jeho zasnaubení s Marketau, nejstarší dcerau markrabě Fridricha Braniborského, neteří králowau. Wladislaw konečně zajew do Uher i s dítkami, zdržowal se tam nejwíce na zámku Wyšehradě nad Dunajem, na Ostřihomě, Tatě a Komárně. [154]

Jak cele mysl králowa, za posledního pobytu jeho w Čechách, owládána byla smýšlením stawu šlechtického naproti městům, o tom dalo nařízení jeho, aby w králowských městech obnoweni byli *saudowé komorní*, důkaz nejpatrnější. W dáwných časech, před husitskau wálkau, a zejmena za krále Wáclawa, podkomoří králowstwí Českého w určité doby jezdíwali do měst k odbýwání tam saudůw we jmenu králowu a na jeho místě; prawé příslušnosti takowýchto saudůw wyměřiti nám na ten čas nelze. Ale saudcowé tu bywali s většího dílu zemané, podkomoří sám a wedle něho jmenowaný od krále sudí dworský (hofrichtéř) měst králowských; nyní pak podkomořím byl rytíř Burian Trčka z Lipy, pán na Lipnici, bratr Mikuláše častojmenowaného na Lichtenburce, jeden z nejzámožnějších a nejhrdějších šlechticůw českých, spolu také heitman kraje Čáslawského; a hofrichtéřem byl zeman Jan Wražda z Kunwaldu, také nepřítel měst. Na to rozpomenuli se páni, zásluhau tuším pana Petra z Rosenberka, i nawedli krále na posledním sněmu Kutnohorském, že w přítomnosti pánůw Rosenberka i Lwa

154) J. Dubravii hist. Boh. lib. 32. Nic. Istwánfi libr. IV, 37. Fessler Gesch. d. Ungarn, V, 860. Psaní w archivu Chebském oc.

Digitized by Google

nařídil podkomořímu Burianowi Trčkowi, jak se zdá, 1510
jen ústně, „aby w městech jeho konal saudy komorní, tak jak jest od starodáwna bywalo," a nejwyššímu purkrabí poručil, „jestližeby w kterém městě na tom se uráželi, že jest od některého léta to nebywalo," aby slowem královským to we skutek uwedl, jelikož král w tom „obmýšlí, aby se w JMti městech každému bohatému i chudému sprawedlnost činila." [155] Cestau takowau dalo se owšem očekáwati, že nezadlauho utlumen a zničen bude duch odporu, který w městech již tak dlauho protiwil se úmyslům stawůw šlechtických: ale města nebyla rozumu tak obmezeného, aby nespatřila nowého jim hrozícího nebezpečí, aniž mysli tak sklíčené, aby nepostawila se na odpor. Nenacházíme paměti, žeby panu Burianowi Trčkowi bylo se podařilo, konati zamýšlené saudy komorní po městech: pokus o zawedení jejich měl konečně jen ten následek, že rozmnožil příčiny k dáwným stížnostem a kyselostem mezi stawy.

Uwedením wyložené od nás nahoře zprávy Swatojakubské w žiwot, král položil byl weškeru wládní moc swau w ruce swých náměstkůw, nejwyšších auřednikůw a saudcůw zemských i rad swých, w počtu tuším 24 osob, kteříž nazýwáni *zprávcowé* čili *regenti* králowstwí Českého, a byli weskrze stawu panského neb rytířského; náčelníkem jejich byl s počátku pan Petr z Rosenberka, jakož již podotkli sme. Když ale nad to král stal se dlužníkem těchto regentůw, a dal jim w zástawu wšecky swé jakékoli důchody w Če-

155) Psaní w té wěci ke Hradeckým daná od pp. Buriana Trčky 24 Apr. a Zdeňka Lwa 27 Apr. 1510 podáwá Frant. Šwenda w Obrazu města Král. Hradce, II, 71—2.

Digitized by Google

1510 chách, mohlo se w prawdě říci, že wyprázdnil až do dna panownická práwa swá, nepozůstawiw sobě nic než pauhé jmeno. O půwodu swých *dluhůw* a celé následující neřesti poučuje nás w tato slowa sám: „Ráčili sme na se pro dobré toho králowstwí znamenité dluhy wzíti, k radě obywatelůw téhož králowstwí, jakož také i některé zámky w tom králowstwí splatili a kaupili sme, i některým osobám některé summy dali, abychme tudy tím snáze a s menším obtížením poddaných našich řád a pokoj w tomto králowstwí zachowali, aby swobodně saudowé a práwo swůj průchod míti mohli. Ty pak dluhy tak snadně a spěšně splatiti jsau se nemohly, neb berně, kteréž nám w tom králowstwí dány býti měly, nejsau časně dány; kdežto pak až podnes (1511) na welikém díle to nám dáno a wyplněno není, ježto my skrze ty a takowé průtahy k welikým a znamenitým škodám přišli sme a přicházíme; ačkoli, kdyby ty wšecky berně zauplna wyšly, toho neznáme, by se tím ti dluhowé mohli splatiti. Odjewše pak z toho králowstwí Českého pro potřeby králowstwí Uherského, poručili sme o takowých dluzích k opatrowání pánům a wládykám, kteří w saudu zemském sedají, zpráwcům králowstwí Českého, wěrným našim milým.“ [156] Kromě wýplaty zámkůw Gutšteinských byly to tedy summy zapsané wnowě některým pánům a wládykám na komoře králowské, pro mocnější prý a snadnější dopomáhaní práwa, w skutku ale pro upokojení nechwalné jejich lakoty, co staly se hlawní příčinau dotčených dluhůw králowských. Auhrnek jejich, dle zprávy starého letopisce, wynášel

156) W zápisu daném 17 Jan. 1511 w Opawě panu Zdeňkowi Lwowi z Rožmitála. (Orig. w archivu Třebonském.)

Digitized by Google

brzy „wíce než dwakrátstotisíc“ (kop míšenských, ja- 1510
kož se domýšlíme.) Na tyto dluhy saudcowé zemští swými wlastními jmeny a zápisy činili se jistci a rukojměmi, w summách tu větších tu menších, se záwazkem desítipercentowého úročení a se wšemi tehdáž obyčejnými formalitami o wležení atp.[157] Nerozdělili wšak jich mezi sebe na rowné díly, ani dle welikosti jmění aneb úwěrku, ale dle dobré wůle jednoho každého; w té pak nejwyšší purkrabí Zdeněk Lew z Rožmitála přewýšil wšecky swé kollegy, a získal tím u krále nejwíce lásky a důwěry; pán z Rosenberka, mnohem bohatší, držel se wždy jen pozadu, a Wilém z Pernšteina, ze wšech nejzámožnější, nechtěl prý s počátku ani wůbec slibowati za krále, později pak uwolil se jen o některau částku; tuším že předwídal zmatky a nehody, které z toho následowati měly.[158] I není diwu, že wěřitelé tito, majíce w rukau wšecku weřejnau moc politickau i saudní, stali se brzy skutečnými a swrchowanými pány země České, a že tudíž staw městský w Čechách, co protiwník jejich, octnul se w postawení ještě nesnadnějším a sklíčenějším.

Nowý řád ten ukázal se s počátku dosti účinným pro upokojení země. Starý letopisec wyprawuje, že pan Zdeněk Dobrohost z Ronšperka, jehožto rod byl od dáwna w držení Horšowa Týna, „sebraw lotrowstwo w Plzensku, i bral a laupil po silnicích, a osadil starý Herštein a Ronšperk: ale pan Lew i ten kraj táhli naň, a dobywše obého, rozmetali starý Herštein, a

157) Zápisůw na dluhy král. z r. 1510 a násl. zachowalo se drahně we wšelikých archivech českých.

158) Týž pán ještě r. 1520 spatřowal w kupowání statkůw Gutšteinských počátek wšech spletkůw pozdějších w zemi České. (Archiv Český, II, 136.)

Digitized by Google

1510 Roušperk králi k ruce osadili; i přestala válka.“ O rok později rytíři Heřmanowi Janowskému, dávnému nepříteli knížat Baworských a odpowědníku zemskému, dobyt zámek jeho Janowice, a on wypuzen byw ze země, stal se jí nepřítelem na delší čas. Také wůbec zapírati nelze, že pan Lew jewil skutečnau píli o pořádek a pokoj w zemi, a při wší swé strannosti neuchylowal se od forem, na právu se zakládajících. Protož ačkoli král, záhy pozorným učiněn byw na podstatné zkrácení moci swé panowničí, wyslal do Čech
Jul. na sněm, (tuším w měsíci červenci,) Stanislawa biskupa Olomuckého, Jana z Lomnice heitmana Morawského a Jana syna páně Wilémowa z Pernšteina, ježto pokaušeli se o zdwižení zase a změnění zprávy Swatojakubské,[159] nestala se wšak proměna žádná, když nelze bylo nowých regentůw oswoboditi také ode dluhůw, jež za krále byli na se wzali. Za to jewili páni zpráwcowé skutečnau snažnost, wyhowěti wšem sprawedliwým jak požadawkům královým, tak i zemským potřebám. Zá-
17 Aug. pisem daným w Komárně dne 17 srpna swolil byl král, aby zpráwcowé sami uložili a rozepsali sněm, jehož w okolnostech tehdejších bylo potřebí: oni tedy sjewše se w Praze a uwáživše potřebu, aby saudu zemskému w obyčejných jeho přech půhonních i stranních při času sw. Jeronyma nedála se překážka, dne
6 Sept. 6 září patenty do wšech krajůw a měst rozeslanými[160] položili sněm walný na hradě Pražském teprw ke dni sw. Hawla, i oznámili napřed wěci, o kterýchž tu jednati se mělo. Dle článkůw rozepsaných měly w úwahu se bráti poměry králowstwí Českého k zemím

159) Staří letopisowé str. 327.

160) Poslaný kraji Prachenskému patent nachází se w Třebonském archiwu.

Digitized by Google

koruny České a ku pretensem, které stawowé Uherští 1510
na ně wždy ještě činili; dalšími předměty měly býti jednání s knížetstwím Rakauským o dědičné smlauwy; opatření pánůw z Biberšteina i z Šelnberka we požadawcích jejich naproti knížatům Saským; ustanowení, kdo měl o dluhy králowy péči míti a práci wésti, i kterakby zámkowé a důchodowé králowští užitečně zříditi se měli; o dělání mince na Kutnéhoře, aby se nelehčila, i kterakby lehká mince cizí wypuzena, falešníci mince pak trestáni býti měli; o lepším zřízení komorního i dworského saudu; o útiscích we wíře od strany pod jednau i pod obojí; o zemských odpowědnících a těch, kteří od krále odpuštění wzawše a ze země se wyhostiwše, w ní předce bytem zůstáwali; kterak se chowati k těm, kdož měli gleit od krále, též k těm, kdo učiníce škody zemím okolním, se wzatky swými do Čech se obraceli; o potřebě zápowědi ručnic, a jiných těm podobných opatření wíce.

O hojnosti a skutečné důležitosti sněmowního toho programmu[161] netřeba šířiti se; tím wíce litowati jest, že o wyřízení jeho nemáme než welmi chudé zprávy; zachowali se jen ti článkowé snešení sněmowního, kteří wešli do zřízení zemského a týkali se nejwíce policejního řádu. Mezi nimi připomenutí hodným jest wýměr, co mělo počteno býti za moc proti právu. Za odboj, pro kterýž nebylo potřebí poháněti k saudu,

161) Rytíř Jindřich Koc z Dobrše, spoludržitel statku Bystřice w Klatowsku, ale již od r. 1494 auředník (Pfleger) knížat baworských na Falkenšteině, poslal knížeti Wilémowi do Mnichowa 1 Oct. 1510 psaní o wěcech Českých i s duškau „Vermerkt die Artikel, davon in gemeiner Landschaft zu Prag izt auf Galli gehandelt soll werden," kteráž w podstatě srownáwá se s patentem dne 6 Sept. (Orig. w archivu král. we Mnichowě.)

Digitized by Google

1510 nýbrž mělo hned skutkem saženo býti na prowinilce, pokládají se tu i válečné odpowědi za řádu a práw w zemi, od kohokoli a komukoliby se staly; třebasby po takowé odpowědi ani skutek válečný nenásledowal, již ten, kdo ji učinil, měl ztratiti čest, hrdlo i statek, a měl býti jako psanec, kterémuž neslaužilo nižádné práwo a s nímž každé obcowání pokládáno za zradu; statek jeho měl hned weřejnau mocí dobýwán a we „králowstwí“ wpojen býti. Zápowěd válečných odpowědí již předtím stala se byla několikrát, nikdy ale s takowým důrazem, jako nyní. Nowá byla také zápowěd „ručnic krátkých, kteréž se samy zapalují, ježto je někteří za pásem we wáčcích při sobě nosí;“ jimi množily se prý wraždy zrádné, „ježto za takowau wěc předci naši sau se styděli;“ „protož po dnešní den aby w tomto králowstwí takowé ručnice minuly, a žádný z pánůw, z rytířstwa, z měst, ani z selských lidí, ani wůbec žádný člowěk aby s nimi nejezdil a nechodil; u kohokoli takowá ručnice nalezena bude, má upadnauti w pokutu jako zrádce; a kdokoliby ty ručnice krátké dělal a w tom uswědčen byl, takowému má k statku i k hrdlu hledíno býti. Dlauhých ručnic dělati se nezapowídá, wšak ani s nimi nemají jezditi ani choditi, než na zámcích, twrzech a městech, též w městečkách i we wsech k obraně swé proti nepřátelům míti je mohau.“ Jiná podobná, a wšak pro wěk swůj méně značná opatření sněmu toho pomíjíme mlčením. [162]

162) Nařízení tohoto sněmu Swatohawelského o „moci“ opakowána w podstatě swé we wšech pozdějších zřízeních zemských až do r. 1594; článek o „ručnicích“ ale změněn zase brzy. Jmena relatorůw sněmu zachowala se w rkp. archivu Pražského (N. 2.)

Digitized by Google

Pobytu králowa w Uhřích r. 1510 nebylo tenkráte 1510
nadlauho. Boje se o swé dítky wíce nežli o sebe, když morowá rána w dolní části Uher zuřiti nepřestáwala, uchýlil se byl Wladislaw w měsíci září do Prešpurka: wšak když i tam onemocněl náhle jeden jeho dwořenín ze Francie někdy s královnau k němu přišlý, opustil co nejrychleji Uhry zase, a usadil se dworem w městě Uherském Brodě (w jižné Morawě) od S. Wáclawa 1510 až do dne tří králůw 1511. Přední páni čeští, a zejmena Petr z Rosenberka, zajeli tam k němu před wánocemi: ale co jednali a zjednali, nelze stihnauti leda domyslem. Král zamýšlel byl již r. 1509, brzy po korunowání syna swého, z Prahy zabrati se upřímo do Wratislawi, aby král Ludwík také tam ode knížat a stawůw té země přijat byl za pána; nyní chtěje nahraditi, co zameškal byl mimo wůli, a daufaje spolu, že uwítá Sigmunda bratra swého we Wratislawi, dal se i s dětmi na cestu w zimě nejkrutější; děti we- 1511
zeny na saních we woze prostranném ale pečliwě uzawřeném i pořád topeném. Wyjew z Uherského Brodu, stawil se w Uherském Hradišti u hrobu biskupa bosáka Jana Filipce, swého někdy nejwěrnějšího rádce. W Opawě 17 ledna wydal panu Zdeňkowi Lwowi po- 15
jištění za škody, kteréžby utrpěti mohl, zastaupiw krále Jan.
we dluzích jeho;[163] saučasně tuším wzdal se pan Petr z Rosenberka wšeho přímého účastenstwí w té wěci.[164]

163) Orig. w archivu Třebonském.

164) Domýšlíme se toho ze dwau absolutorií od krále 16 Febr. 1512 panu Rosenberkwi daných, w nichž se prawí, že týž pán „po odjezdu našem z král. Českého jeden rok důchody naše zprawowal, k nim přihlédal i také z nich wydáwati rozkázal“ oc. (Orig. arch. Třebon.)

Digitized by Google

1511 Určitějších a podrobných zpráw o proměně té nedostáwá se.

O událostech w běhu léta 1511 zpraweni jsme wůbec welmi nedostatečně, ačkoli právě w té době zarodily se w nejwyšších kruzích wládních *nowé strany*, trwawší až do skonání Wladislawowa. Příčiny, pro které powstaly, méně jsau známy, nežli spůsoby a účinky jejich; nepochybné wšak zdá se býti, že zpráwa králowských důchodůw a dluhůw, aspoň w Čechách, nemenší dáwala k nim podnět,[165] nežli dáwné w Uhřích odpory mezi Zápoliowci a přiwrženci dworu Rakauského. Buď ale tomu jak buď, spatřujeme již tohoto léta netajné dwojení se předních rad králowých; na jedné straně stojí páni Wilém z Pernšteina i Ladslaw ze Šternberka, nowě jmenowaný nejw. kancléř, co náčelníci, na druhé Petr z Rosenberka i Zdeněk Lew z Rožmitála, nejw. purkrabí; co hlawní jednatelé jewí se s prwní strany dwa rytíři, Procek Malý z Cetně, nowý králůw důwěrník, a známý Albrecht Rendl, s druhé strany wyniká poprwé králůw sekretář Radslaw Beřkowský z Šebířowa. Mezi předními pány Morawskými při straně prwní byl Ladislaw z Boskowic na Třebowé, nejw. komorník, při druhé Jan z Lomnice a z Meziříčí nejw. heitman zemský. W záležitostech zahraničných strana prwní požíwala ještě důwěry a přízně císaře Maximiliana; strany pak obě usilowaly získati sobě krále Sigmunda Polského, kterýž právě

165) Ze psaní Radslawa z Šebířowa, daného w Budíně 27 Nov. 1511 ku panu Petrowi z Rosenberka, dowídáme se aspoň určitě, že Wilém z Pernšteina, přijaw na sebe wedle jiných zpráwu králowských důchodůw, naléhal na úspory w míře wětší, nežli jiní jeho kollegowé. (Orig. arch. Třebon.)

Digitized by Google

jako Wladislaw přízní swau drahně času kolébal se 1511
mezi nimi.

Do *Wratislawi* stihnul král s dítkami swými, we průwodu drahně knížat, biskupůw a pánůw uherských, morawských i českých, dne 26 ledna o poledni. Wra- 26
tislawané ještě za jeho pobytu w Uherském Brodě wy- Jan.
jednali sobě byli na něm obnowení zastaralého práwa kupeckého skladu pro město swé, o čemž dekret králowský rozhlášen jest we Wratislawi brzy po jeho příjezdu, dne 30 ledna; tím větší oddaností uwitali a chowali krále u sebe. Mocí toho práwa weškeren kupecký obchod zemí koruny České s králowstwím Polským a s dalším wýchodem wůbec měl díti se wýhradně skrze město Wratislawské; umluwau s Joachimem markrabí Braniborským powoleno jen městu Frankfurtu nad Odrau podobné skladní práwo; tak že kdokoli z wýchodních zemí, Rus a Polska, zboží kupecké wezl do Němec neb do zemí koruny České, i naopak, měl napotom stawěti se we Wratislawi aneb we Frankfurtě, a nabízeti tamějším kupcům swé zboží k dalšímu obchodu. Prawilo se, že práwa toho, kteréž we welikých wálkách předešlého století přišlo bylo w zapomenutí, Wratislawané podplacením některých rad králowských dokaupili se zase. Ale nejen Poláci nechtěli podrobiti se nařízení takowému, nýbrž i ze zemí koruny České, zwláště ode Zhořelských a Hlohowských, protestowáno proti němu; energický král Sigmund, co přítel swobody obchodu, zastawil proto a zapowěděl wšem swým poddaným každý jakýkoli obchod se Wratislawany, ani na přímluwy bratra swého Wladislawa ohledu nebera.

Ještě jiná byla příčina neshody mezi králi Wladislawem a Sigmundem; synowec jich obau, Albrecht

Digitized by Google

1511 syn Fridricha markrabě Braniborského, wolen byw od křižowníkůw Pruských za welikého jejich mistra, požíwal sice přízně a přímluwy jak císaře Maximiliana, tak i Wladislawa krále, ale od Sigmunda nemohl dojíti uznání a potwrzení, pokud neoswědčil se býti poddaným koruny Polské; toho pak byli křižowníci právě jeho zwolením uwarowati se chtěli. Pro tyto příčiny Sigmundowi potřeba zbrojení se proti Tatarům Překopským musila slaužiti za omluwu, že nepřijel, jakož se očekáwalo, do Wratislawi sám, ale poslal jen důwěrného sekretáře swého Petra Tomického, k ujednání záležitostí důležitých. Mezi těmito stálo zasnaubení jeho s Barborau, sestrau Jana Zápolského, na prwním místě; a Wladislaw, lékařem swým Michalem Hamelem, farářem Budínským, chytře naweden byw, netoliko swolil k němu, ale i sám nabízel bratrowi té newěsty. Bylat owšem někdy královna Anna laskawa na Barboru Zápolskau: ale král Sigmund oblíbil ji sobě ne proto, ani pro Wladislawowu přímluwu, nýbrž jediné pro její osobní šlechetnost i spanilost. Rozumí se, že straně Zápolské na dwoře Wladislawowě přibylo tím nemálo wliwu a moci; a když Procek Malý z Cetně přichwátal byl do Wratislawi, aby překazil, bylo již pozdě. Jan Zápolský od té doby jewil se co wojwoda země Sedmihradské.

W dějinách Českých pobyt Wladislawůw we Wratislawi značí se hlawně obnowením sporu o práwa koruny Uherské k zemím koruny České. Jest nepodobné k wíře, a předce prawda, že když knížata i stawowé Slezští skládati měli oběma králům, Wladislawowi i Ludwíkowi, slib poddanstwí a wěrnosti, a wznikla otázka, majíli přisahati jim co králům Českým, neboli co králům Uherským, Wladislaw nerozmýšlel se

Digitized by Google

řici, že přijme přísahu jejich co král Uherský. Preláti 1510
a páni Uherští měli na dwoře jeho přewahu: a když
k jejich hlasu připojil se také wrchní heitman Slezský,
Kazimír kníže Těšinský, bratranec matky Jana Zápol-
ského, kterak měl on odolati wliwu jejich? Ale páni
Čeští, a tuším i někteří Morawští, kteří byli přítomni,
pozdwihli proti tomu wysoce hlasu swého, i dali zpráw-
cům královstwí Českého rychle o tom wěděti. Psaní
obšírné, kterýmž páni Čeští bez meškání protestowali
proti počínání takowému, a jehož jádro zde opakujeme,
dodá té wěci něco wíce světla. Prawili w něm králi:
„Učinili sme WKMti nedáwno některá poselstwí i psaní:
i jest nám to s podiwením, kudy sme k té nemilosti
přišli, že ste nám na ně neráčili odpowědi dáti. Wšak
srozuměwše a toho zprâwu majíce, že WKMt ráčíte
k tomu míti knížata i obywatele Slezské, aby koruně
Uherské slibowali, musíme opět připomenauti, anobrž
i napomenauti WKMti podlé té přísahy, kteraužto tomuto
královstwí zachowati powinen jste, že netoliko byšte
měli rozkazowati, aby knížata i obywatelé Slezští slib
koruně Uherské činili, ale kdyby oni tak činiti chtěli,
že jim toho neráčíte dopustiti ale bráníti. WMt může
dobře znáti, který pán a král křesťanský chce, aby
jeho poddaní k němu poddanost zachowali, že jest
předkem powinen podlé swé přísahy také k nim se
zachowati. Milostiwý králi! neračte nám za zlé míti,
že tak píšem. Wšak WKMt ráčil ste této koruně uči-
niti přísahu mnoho léty prwé nežli královstwí Uher-
skému, že země w toto královstwí wpojené na wěčné
časy nikterak nemají od něho býti odtrhowány. I
s prawau wěrau neradibychme toho WMti přáli, abyšte
někomu k wůli a k radě lidí lehké mysli měli dopustiti
se nějakého úrazu swého královského důstojenstwí.

Digitized by Google

1511 **Ač to známe, že někteří páni z královstwí Uherského mohau předkládati nějaká práwa: wšak poněwadž královstwí České jim odpírá, zdá se nám wěc welmi** nesprawedliwá, dokudž o to nejsme rozeznáni, aby měli knížata Slezští i jiní obywatelé slibowati koruně Uherské, ježto prwé nikdy neslibowali a nepřisahali žádnému jinému, nežli králům Českým a koruně České. Pakliby přes to knížata i obywatelé Slezští, (ač té naděje do těch, kdo milují swau čest, nemáme,) chtěli slib koruně Uherské činiti: WKMti se opowídáme, žebychme chtěli toho s boží pomocí mstiti, a litowati té křiwdy a toho bezprawí, pokudž nejdéle našich hrdel i statkůw stává; nejsmeť žádnému člowěku smrtelnému zawázáni, bychme měli opustiti práwa tohoto královstwí, a nepowstali, i s proléwáním krwe swé, proti lidem, kteří chtějí ujmě a škodě jeho. Chcemeť o to k WKMti bez meškání ze wšech stawůw znamenité poselstwí učiniti, i prosíme, že ráčíte dočekati jeho we Wratislawi, kdežto wšecko bude předloženo i oznámeno, čeho tímto psaním žádáme. Prosíme také, že co WKMti píšem, ráčíte dáti zjewně čísti před pány Uherskými i Morawskými, před knížaty i přede wšemi stawy Slezskými, kteří nyní jsau při WKMti, i před obcí Wratislawskau.“ [166]

Řeč tak oprawdowá nechybila se u krále účinku swého. Nemoha odolati ani jedné ani druhé straně, a wida rozpaky u Slezákůw samých, ostýchajících se podrážditi Čechy proti sobě, po dlauhém ale marném wyjednáwaní **upustil od požadawku, aby Slezáci jemu a synowi jeho tenkráte skládali slib wěrnosti wůbec. Jen**

166) Sauwěký opis rozwláčného a na mnoze frásowitého psaní toho nalezli sme nedatowaný w archiwu Třebonském.

Digitized by Google

w tom zjewilo se smýšlení jeho Čechům méně přízniwé, 1511
že we knižetstwí Opawském, kteréhož bratr jeho Sig-
mund zápisem daným w Krakowě 14 března konečně 14
cele se odřekl, zawedl (owšem proti zápisu swému dne Mart.
11 ledna 1510) panowání dle smyslu a žádosti pánů
Uherských. Pobyt jeho we Wratislawi prodlil se mi-
mowolně jeho churawostí; když pozdrawil se, dal se
odtud zase na cestu do Uher dne 15 dubna.[167] 15
Apr.

W Čechách té doby dálo se wyjednáwaní mezi
plnomocníky císaře Maximiliana do Prahy poslanými
a wládau zemskau, o kterémž newíme nic wíce, nežli
že wedlo ke smlauwám wěčného míru a přátelstwí
mezi zeměmi Rakauskem pod a nad Enží s jedné, a
královstwím Českým i markrabstwím Morawským
s druhé strany. Císař potwrdil je zápisem obšírným
dne 14 dubna, kterýž ale, kromě obyčejných slibů a 14
záwazků k zachowání dobrého sausedstwí, nenaskytuje Apr.
nic pozoru hodného, leda že w něm o zemích Uher-
ských ani zmínky nebylo.[168]

Nelze zamlčeti, kterak r. 1511 počínalo se opako-
wati osudné někdy (r. 1409) pro Čechy schisma; ježto
16 máje 1511 w Milaně kardinalowé někteří, s wolí a 16
pod ochranau císaře Maximiliana i krále Ludwika XII, Mai
prohlásili se o potřebě swolání nowého koncilium do
Pisy, a to proti papeži Juliowi II, kterýž od Benát-
čanů wše obdržew co žádal, nejen wystaupil byl

167) Klose document. Gesch. v. Breslau, 3r Bd. II, 547. 558. Acta Tomiciana, I, 133—4. 164. 174 (kdež o prodeji Opawy od kr. Sigmunda řeč jest.) Katona, XVIII, 615. Istvánfi l. IV, p. 37.

168) Plnomocenstwí od císaře dané 9 Jan. 1511 chowá se w Českém korunním archivu; wěčná smlauwa (Erbeinigung) dne 14 Apr. 1511 w c. k. tajném archivu we Wídni.

Digitized by Google

1511 z ligy Kambrejské, ale i nowau zakládal „ligu swatau“ proti předešlým swým spojencům, aby wypudil cizince z Italie wesměs. Koncilium ono zasedalo potom skutečně, ne sice w Pise, ale nejprw w Milaně, potom w Lyoně, a chtělo počínati sobě proti Juliowi II asi tak, jako někdy proti Řehoři XII a Benediktowi XIII; Julius II ale swolal zase jiné koncilium do Lateranu, a tak hrozila křesťanstwu opět dwojice netoliko papežůw, ale i koncilií. Wladislaw od Maximiliana mezi prwními wolán byl k účastenstwí w zamýšlených krocích proti bojownému papeži: ale jakkoli weliký byl wliw císařůw na dwoře uherském a českém, nezdá se předce, žeby myšlenky a frase o reformě církwe co do hlawy i do audůw jejích, pocházející z příčin téměř pauze politických, nalezly tam byly živý nějaký ohlas; a přední prelat w jeho říši, Tomáš Bakáč, kardinal i arcibiskup Ostřihomský, odebral se osobně k Lateranskému a nikoli k Pisanskému koncilium. Wšecky pak ty hroziwé příprawy rozplynuly se potom w nic, když i Maximilian sám (1512) s papežem Juliem II smířil se.

Spor mezi Čechy a Uhry o příslušnost zemí Slezských zůstal, pokud wědomost naše stačí, newyřízen. Obě strany wolaly se k saudu a chystaly se wyprawiti k němu řečníky swé s plnau mocí: ale kdo měl býti saudcem jejich, a kde bylo místo nestranné, kdežby w auplné swobodě, rownosti a bezpečnosti scházeti se mohli? Wladislaw co saudce nezdál se býti spůsobným, ani straně obojí, ani tuším sám sobě. Co w té wěci
m. jednáno bylo w měsíci srpnu w Budíně, o tom dáwá
Aug. starý letopisec následující zprawu. „Poslowé ti, jenž byli ku králi do Budína posláni, oznamowali swé poselstwí nejprw ústně, a potom z listu čtli, aby nic neumenšili a nepřidáwali. Mluwili nejprwé králi, co se

Digitized by Google

tkne Morawy, Slez a Srbûw neb Šestiměst, aby král 1511
pamatuje na swé sliby a zápisy, těch zemí od koruny České neodtrhowal k Uhrům, ale při koruně České zanechal, připomínajíce králi, kterak oblíbiwše sobě JMt mimo jiné krále a pány znamenité, jeho sobě zwolili, hájili statky i hrdly swými, proti Matiášowi králi Uherskému pomoci mu činili nad jiné krále prwnější, do Uherské koruny s welikými náklady uwedli oc. Co se pak Opawy dotýče, kdež i heitman z Uher dán, aby zase ku koruně České byla postaupena: nebo Čechům jest to welmi nesnesitelné, by měli Uhři jí wládnauti; a nebudeli toho, že jí chtějí mocí dosáhnauti, by pak měli přitom požiti kohokoli w okolí. Kancelář Česká žádáme aby byla u krále jako prwé: poněwadž král Matiáš Uherský, maje toliko titul český, ten slawně držal českau kanceláři, a což pak WMt, kterýž jste skutečným králem. O listech, kteříkoli z kanceláře uherské wyšli a dáni byli komukoli, kdo přísluší ku koruně České, my nic nedržíme, ale je mocně kazíme. K rokowání o té wěci do Uher nechtějí jeti páni Čechowé, ale kdekoli jinde, buďto do Morawy neb do Slez, tu chtějí býti s mocí danau od koruny; též tak páni Uhří atby s mocí od země wysláni byli, pro odtahy, aby nebrali sobě ku pomoci, že s tím nejsme posláni a nemáme té moci; to račte na nich dosáhnauti, ať wíme, k čemu se máme míti. Naposledy tímto zawřeli: jestliže pak WMt toto naše mluwení sobé málo wáží a jako ušima zawřenýma pomíjí: tehdy opowědíce se Twé Msti budeme rozpisowati po zemích okolních, kterak se nám od WMti děje, ne jako od krále křesťanského, ale od toho, kterýž se na swé sliby a přiřčení nerozpomíná; a že my také podlé toho ničímž powinni nejsme WKMti.“

Digitized by Google

1511 „Král dal na to také odpověd psanau w slowích mnohých po šestnácti dnech, ku pánům, rytířstwu a městům, nejprw předkládaje, kterak od počátku kralowání swého wždycky byl ten, kterýž o pokoj a řád pracowal, a jak mnoho dobrého mnohým činil; a aby sobě toho nebrali, by mocí chtěli Opawy dobýwati a tudy nás k zármutku i tesknosti přiwesti, ale to raději před sebe wziti, cožby wám k dobrému slaužilo a ku pokojnému; nebotby se snadno zlé začalo, ale jakýby konec z toho přišel? Wšak wám pak to nic ke škodě není, že Opawu drží páni uherští, poněwadž ji chowati chtějí králi Ludwíkowi, kterýž jest pán wáš i uherský; i chceme wložiti se w to, abychom wás w dobrau wůli uwedli; a o moci, to chceme také na pány uherské podati, poněwadž nyní o sw. Michalu bude rákoš a potom za dwě neděle, kdež o práwa a jiné wěci spolu bywají duchowní i světští; potom wám dáme znáti čas a místo, kdy máte přijíti.“ [169]

Wedle wyložených posawad politických, nabýwaly w těchto létech také *náboženské nesnáze a spory* čím dále tím větší oprawdowosti a powážliwosti. Korunowační revers králůw ode dne 21 března 1509 byl důkazem, že duchowní potřeby a záležitosti podobojích stály wždy ještě w popředí w zemi a nepřestáwaly býti hlawním prawidlem wlády zemské: a wšak nejwyšší auředníci a zpráwcowé zemští byli od dáwna téměř sami katolíci, a někteří mezi nimi netajili se swau nechutí, ba nenáwistí, netoliko proti pikhartům, ale i proti kališníkům samým, kteréž ne sice w aktách weřejných, ale w saukromém obcowání, práwě tak jako cizozemci wšickni, pokládali za kacíře. Král sám sta-

169) Staří letopisowé na str. 329—330.

Digitized by Google

měl se sice nestranným, ale nepřestával přáti si a za- 1511
mýšleti cesty, kudyby bez hluku a bez pohoršení Čechowé u wíře poblaudilí mohli zase do lůna církwe Římské uwedeni býti. Kališníky tížil především opět nedostatek kněží, když po Augustinowi Lucianowi a Filipowi nenašel se třetí biskup, kterýby jim jich swětiti byl chtěl. Tím se stáwalo, že mnohé jejich fary a kostely zůstáwaly bez potřebné duchowní péče a obsluhy, když mnohý kněz po dwau i třech, ba jeden prý až i šest far zastáwati měl. Pochopitelno jest, že páni katoličtí, co patronowé církewní, na tak opuštěné fary rádi dosazowali kněží swé, třebas propagandy ani neobmýšleli, a že při tom u swých poddaných newždy potkáwali se s odporem; i netřeba wykládati, proč a kterak podobojí, nespokojeni jsauce se stawem wěcí, hledali ale nenalezli pomoci na sněmích zemských. Za posledního králowa pobytu w zemi, při sněmu sw. Alžběty, 22 listopadu 1509, obnowily se byly tytéž požadawky a řeči, které wyložili sme ke dni 3 března 1502; předním řečníkem strany podobojí byl tentokrát pan Viktorin Křinecký z Ronowa. Král utrmácen byw nekonečnými stížnostmi o arcibiskupa, dáwal za odpowěd, že hotow byl jmenowati a uwesti na stolici arcibiskupskau dle dobrého zdání swého, koho bude moci: ale kališníci stáli wždy na tom, že powinen byl opatřiti jim arcibiskupa dle kompaktat, kterýžby swětil také jejich žáky, t. j. aby donutil papeže Julia II k tomu, k čemu žádný z jeho předchůdcůw pohnauti se nedal. Řečem o to dlauhým a prudkým učiněn konec slibem od nejw. purkrabí Zdeňka Lwa ohlášeným, že král postará se o to.[170] *Univer-*

170) Monum. histor. universit. Prag. II, 231—33.

Digitized by Google

1511 *sitě Pražské*, i dle seznání kališníkůw samých té doby welmi kleslé, chtěl král pomoci powoláním k ní professorůw z Italie, t. j. jejím pořímaněním, čemuž mistrowé Pražští, a zwláště M. Wáclaw Koranda, starec již téměř dewadesátiletý, a wšak na těle i na duchu wždy ještě čilý, wší mocí opřeli se; prawdě nepodobné jest, co po Hájkowi twrdili někteří, žeby slibowal byl také syna swého krále Ludwíka swěřiti učení professorůw italských w Praze; slibem takowým bylby jistě neodwážil se popuditi stawůw uherských proti sobě. Tak wšecky řeči o dostiučinění podobojím zůstáwaly wždy jen pauhými slowy, kterými neumírnila se netrpěliwost jejich.

Na často dotčeném sněmu o sw. Alžbětě r. 1509 jednalo se bylo také o *pikharty*, t. j. o jednotu bratří českých. Nejen tehdejší kancléř Albrecht z Kolowrat a Jan Swojanowský z Boskowic, ale i jiní páni někteří horlili, aby dle smlauwy Swatojakubské 1508 přikročilo se přísněji proti sektě té, kteráž neměla na sněmu tuším nižádného zastawatele zjewného, a jen páni Wilém z Pernšteina i Albrecht Rendl hleděli postranně mírniti krutosti proti nim zamýšlené. Z rozkazu králowa, nejw. purkrabí pan Lew psal wšem pánům a rytířům českým, kteří měli bratří pod sebau, aby postawili wšecky kněží a učitele bratrské na den sw. Jana (27 prosince 1509) k náprawě před kněžstwo strany obojí, katolické na hradě a podobojí w městě Pražském, jakž kterým ukázáno bude; zejmena měli postaweni býti Lukáš bakalář, Wawřinec Krásonický, Jan Černý lékař a jiní někteří. Protož bratří psaním dne 15 prosince daným ku králi stěžowali sobě: „děje se wěc, ježtoby se nám před bohem neměla díti, abychom bez řádného a wolného i swobodného slyšení měli wydáni býti k náprawě

Digitized by Google

bezděčné od těch, s nimiž naše pře jest, a nemohlili 1511
bychom pro své spasení na tom přestati, abychom trápeni a smrceni byli"; i prosili, aby nebyli nuceni podstupowati saudu swých odpůrcůw, ale aby jim dáno bylo slyšení wolné; a konečně, nechceli král jich míti pod sebau, aby rozkázaním jeho propuštěni byli do zemí cizích, kdežby jim s jejich náboženstwím místo dáno bylo. Ale prosby takowé oslyšeny jsau, a tudíž opakowaly se ty samé wýjewy, jako přede dwěma léty (1507.) „Pan Jan z Weitmile wyslal čtyry bratří, dwa z Lenešic, a dwa z Kláštera; pan Trčka tři, z Bydžowa, z Městce a z Chotěboře; pan Jiřík Špitálský jednoho z Železnice, pan Wotický přišel sám s jedním; Klatowští wyslali dwa z města swého. Žádný z nich nebyl kněz ani učitel. Dwa z nich podali mistrům Pražským list, w němž oznámeno, proč nestáli sami bratří starší: že to stání nebylo wolné a swobodné, než aby bezděky nuceni a trápeni byli; w takowé wíře, prawili, Kristus pán nezawazowal swých wěrných, ale wystříhal od ní. Ti, kteří se stawili, nebyli prý od starších posláni, ale k rozkazu pánůw swých museli státi; protož žádáni jsau mistři o přímluwu ku králi, aby lidé ti obecní a pracowití zase k živnostem swým nawrátiti se mohli. Dálo se to we dnech 26—29 prosince 1509. Nejw. purkrabí pan Lew po krátkém přeslechu přeswědčiw se, že ti, kdo stawili se, nebyli kněží ani učitelé, propustil je zase. Ale jakkoli takto s hůry, w nakládaní s bratřími, potýkala i střídala se krutost se showiwawostí, staw jejich weřejný w posledních létech panowání Wladislawowa horšil se tím wíce, čím wíce rostl počet jejich napořád. Sborowé jejich zawřeni byli wšude, ani we Mladé Boleslawi, ani w Litomyšli nedowoleno jim, leč podtají; odbýwati služeb

Digitized by Google

1511 božích; starší jejich té doby rozesílali písemná naučení a napomínání všem bratřím po Čechách i po Morawě, aby prý pamatowal každý na smlauwu, kterauž učinil se pánem bohem i s bratřími, když přijímán byl w jednotu, že na to tré šlo každému, aby opowážil se cti, statku i žiwota swého. I na krále tauženo we psaních těch, že netečně díwal se na hojné útisky a „dření“ chudého lidu swého, ale nesnášeliwosti w náboženstwí nejen wolnau pauštěl uzdu, nýbrž i napomáhal w ní horliwě sám; když prý propustil byl při swém korunowání wšecky wězně bratrské a nebránil jim, „wedlo se mu wše šťastně až do toho času, když jest list prwní psal (1503) k českým městům, aby nás netrpěli; a když druhý psal (1507) ku pánům i městům přísnější, hned se počalo neštěstí, že jest raněn těžkau nemocí, a není zdráw až do dnešního dne.“ [171] Ostatně martyrologium jednoty bratrské newykazuje z těchto let nežli jediného mučenníka, Ondřeje Polewku, mě-
13 Mai šťana Kutnohorského, jenž 13 máje 1511 od podobojích samých ke smrti odsauzen a weřejně upálen byl, protože při mši swaté, když kališníci klekali před swátostí oltářní, napomínal jich byl nahlas, aby toho nečinili, ana prý to byla modloslužba.

Při zmáhajícím se takto ruchu náboženském stalo se přirozeně, že kališníci, trpíce ujmu se dwau stran, od katolikůw i od pikhartůw, wolali a budili se mezi sebau k odporu. Ke dni 21 máje 1510 swoláni byli wšickni stawowé strany podobojí z Čech i z Morawy do Karolína w Praze, aby společně radili se, jakau odpowěd by dáti měli na královu resoluci jim tehdáž oznámenau; když pak o nowém roce 1511 opět polo-

171) Archiv bratrský w Herrnhutě, díl VI, l. 39 sl. 73 sl.

Digitized by Google

žili sobě sjezd do Kutnéhory, král zapowídal jim schá- 1511
zeti se bez jeho wědomí a wůle, načež oni poslušně
zdrželi se rokowání společného; a wšak 30 listopadu 30
1511 opakowal se takowý sjezd we Karolíně, a tu ná- Nov.
řek nad útisky od strany Římské byl tak hlasitý, že
nedal se ukojiti wíce. Uzawřeno hlučně, žádati na
sněmu nejprwé příštím, aby prawní záwazkowé mezi
stranami pod jednau i pod obojí, a zejmena jak kom-
paktaty tak i zápis r. 1485 na mír náboženský, buďto
naprosto zrušeni a za neplatné wyhlášeni, aneb skutkem
owšem prowozowáni a swědomitě zachowáwáni byli;
strana Římská, tak prawili, buďto budiž nám pomocna
skutkem, aby žákowstwo naše bylo swěceno, aneb pro-
pusť nás ze zápisůw, a my ji propustíme také, i opa-
tříme se dle toho. Wšickni podobojí slíbili neopauštěti
se hrdly i statky, jestliżeby wěc ta nepřišla k místu,
a kdyby ještě dále utiskowáni býti měli. [172]

Jaké potom wedly se řeči na sněmu swolaném ku 1512
prwnímu pondělí w postě (1 března 1512,) nelze námi Mart.
udati; wíme jen, że Římská strana rokowala pro sebe
na Hradčanech w domě pana Rosenberského, podobojí
pak scházeli se na radnici staroměstské, a że napnutí
myslí s obau stran bylo weliké. Teprw o druhém
sněmu, swolaném *ke dni Swátosti* (23 dubna sl.,) máme 23 Apr.
wědomost poněkud plnější. Trwalť až do 5 máje a 5 Mai
dotýkal se wšech důležitých otázek českých: předni
byla nyní zase různice církewní a náboženská, potom
rozepře mezi stawy, pak spor s Uhry o země koruny
České, zpráwa důchodůw a dluhůw králowských, tre-
stání odpowědníkůw a zhaubcůw zemských, zlepšení

172) Psaní Pražanůw ze dne 2 máje 1510, orig. w Českém Mu-
seum. Staří letopisowé na str. 328. 331.

Digitized by Google

1512 mince a podobných záležitostí více, mezi nimiž i swobodná plawba po Labi až do moře a nazpět.[173] Sněmowání nad obyčej živé a pohnuté mělo důležité ale nestejné následky: učinilo sice starým rozbrojům konec, ale zbudilo a zjitřilo nowé zase. Co do náboženstwí stalo se konečné narownání w ten spůsob, že uznána potřeba náprawy a odkázána k saudu 24 osob, a to předních rad královských obojí strany: ale pokuty uložené na přestupky prominuty za minulost, a jen budaucně měly ukládány býti bez úlewy. Fary odcizené kterékoli straně měly skutečně býti nawráceny zauplna pod pokutami již dotčenými; smlauwa pak náboženská r. 1485 na 31 let uzawřená nabyla platnosti wýslownĕ na wšecky časy budaucí. Uzawření toto zejmena stalo
28 Apr. se dne 28 dubna. Za příčinau arcibiskupa, zprávy důchodůw a dluhůw královských, též slibu knížetstwí Slezských, wybrány ze sněmu osoby, kteréž jeti měly ku králi s plnau mocí; mezitím měl nejw. purkrabí pan Lew konati zprawu dotčených důchodůw předse, a w archivu zemském mělo wyskaumáno býti, čeho ku prowedení zemských práw proti Uhrům bylo potřebí. Nařízení, která se stala pro zachowání pokoje a pořádku, pro lepší wedení práwa atd. pomíjíme zde mlčením.

We *při stawowské* mezi šlechtau a městy stal se na sněmu tomto nowý rozstrk, nowé rozjitření. Města žalowala, že stawowé panský a rytířský o mnohých artikulích rokowali porůznu, a městům jich, jakoby se

173) Článek sněmowního snešení o wěci této zní doslownĕ takto: „It. což se silnice dotýče, kteráž jde po Labi až do moře, aby o to jednáno bylo, aby mohla swobodně jíti, a cla aby přesazowána nebyla, aby tudy wšecka kupectwí od moře až sem a odtud tam swobodně jíti mohla.“

Digitized by Google

jich nic nedotýkali, ani neoznámili, chtějíce prý tudy wywesti je opět ze hlasu třetího; žádala tedy, aby dáwné jejich stížnosti wšecky wzaty byly w úwahu a postaweny již jednau na slušném konci. Páni a rytířstwo, chtějíce wyhnauti se půtkám, odkládali jednání takowé k jinému času, a když města doléhati nepřestáwala, ukazowali jim na zřízení zemské a na králowské rozsudky. Po dlauhých hádkách, když 5 máje dálo se uzawíraní sněmu a wkládaní jeho do desk zemských, staw městský zřejmě a nahlas protestowal proti němu, prawě, že k čemu města neradily, k tomu ani pomáhati powinna nejsau a nebudau, a že u saudůw zemských nechtějí k žádným půhonům wíce stáwati, nežli jak a pokud od dáwna již oswědčowali se. Protest ten ohlásil jmenem celého stawu městského Pražský měšťan a řezník zámožný, Sigmund Waníčkowic, obyčejně jen „pan Ziga“ zwaný, té doby spolu králowský perkmistr, čili ředitel úřadu hor winičných;[174] wstaupil tím poprwé na dějinné jewiště, na němž po mnohá léta trwaje, nabyl sobě památky trwalé, ač newždy chwálené. Spolu ale spůsoben skrze to weřejným záležitostem a péčem národu ruch a směr nowý, jakož o něm dále wyprawowati budeme. 1512 5 Mai

174) Staří letopisowé str. 333—4. Zápis sněmowní w rkpp. Pražském i Raudnickém práw zemských. Psaní Pražanůw k Budějowským 7 Mai, Kauřimským 8 Mai atd. (Orig. česk. Museum.)

Digitized by Google

ČLÁNEK PATÝ.

PŮTKY STAWOWSKÉ A KNÍŽE BARTOLOMĚJ.

Nowé wzbuzení sporůw skrze města. Jan Hlawsa. Pan Lew wrchní zprávce. Sněm o sw. Kateřině a smlauwy w Kladště. Kníže Bartoloměj a Wratislawští. Marné rokowání mezi stawy. Zápis stawu městského s knížetem Bartolomějem. Sjezdowé po krajích, powstání Mělnických, pewnění hradu Pražského. Sjezd a manifest stawu městského; řeči knížete Bartoloměje. Král Wladislaw získán pro města pod výminkami. Sněm w Kolíně a obležení Skály. Nesnáze od obcí. Bauřliwé sceny před králem w Tatě a w Budíně. Osobní poměry. Nowé sněmowání a opětný nezdar jeho.

(R. 1512—1514.)

1512 Rozepře stawowská mezi šlechtau a městy o práwa politická jednáním sněmownim o Swátosti r. 1512 dostala se opět do popředí weřejných záležitostí národu českého. Ačkoli již od r. 1479 nepřestáwala zaujímati wíce méně mysli a wášní obywatelstwa, zdálo se najednau předce, jakoby nyní znowu byla zrodila se, jakoby o ní ještě nic nebylo ustanoweno a wše teprw od počátku předsewzíti a rozhodnauti se mělo. Tak tomu owšem nerozuměli ani panstwo, ani rytířstwo: pro ně otázka sporná již dáwno urownána býti se zdála, jak zřízením zemským 1500, tak i královými rozsudky r. 1502 a 1509 a smluwau Swatojakubskau r. 1508. Celý nowý ruch pocházel tedy wýhradně se

Digitized by Google

strany stawu městského, kterýž cítiw se aktami dotče- 1512
nými uwedena býti do postawení nesnesitelného, umínil konečně stůj co stůj a s nasazením wšech swých sil wybawiti se z něho. Od té doby až do smlauwy Swatowáclawské (1517) ukojení žádostí a potřeb toho stawu předcházelo doléhawostí swau wšecky úlohy a péče moci wládní w zemi; jiné záležitosti, jako uwedení arcibiskupa, zpráwa důchodůw a dluhůw královských, spor s Uhry atp. musely podříditi se směru panujícímu.

Nowé toto pozwednutí a obžiwení sporu již téměř zastaralého wydařilo se následkem nowých sil, které w něm působiti počaly. Jakož každé hlubší hnutí ducha i každé wzbuzení nowých jeho potřeb a zájmůw nacházíwá časem swé zástupce a tlumočníky, tak i oddílné postawení stawu městského a potřeba hájení jeho swobody zplodily ze sebe a našly ty osoby, které před jinými hodily se k dílu takowému. Byli to zejmena dwa mužowé, *Jan Hlawsa* i *Jan Pašek*, kteří té doby, dle slow spisowatele sauwěkého,[175] „netoliko w Praze, ale i we wšem stawu městském oba jako dwě swětla wzeáli, jsauce od boha obdařeni oswíceným rozumem a wýmluwností nad jiné lidi; a wšak na mysli byli hnutí rozdílného. Jan Hlawsa byl rodem z města Stříbra, z poctiwých a řádných rodičůw stawu městského. Byw prwé chudým žákem, býwal pak i kantorem po školách; potom oženiw se, wzhůru wždy šel a erbu sobě za krále Wladislawa dobyl, s titulem z Liboslawě. A jsa oswíceného rozumu a wysokého wtipu, býwal wolen na úřad konšelský (w Praze poprwé 30 března 1509,) a prwní místo w něm držíwal. Co jest pak

175) Bartoše písaře, we kronice Pražské od r. 1524 do 1530, wydané od K. J. Erbena, w Praze 1851, na str. 20—22.

Digitized by Google

1512 dobrého králi pánu swému i stawu městskému činiwal, to jest mnohým w zemi České i jinde wědomo. Jan Pašek byl rodem ze Starého Knína, od chatrných rodičůw pošlý. Bywal také chatrným žákem po školách, rektorem i kantorem; potom odtud oddaw se do kolleje Pražské, byl učiněn bakalářem i mistrem (r. 1493.) A tak wždy wzhůru jda, byl wzat od Pražanůw staroměstských za nejwyššího písaře řadního po smrti M. Prokopa (tuším r. 1498); pracowal w tom několik let, jsa na slowo znamenitě wzat, a když se zbawil písařstwí, po nedlauhém čase wolen bywal na konšelstwí. Statkůw sobě dobyl řečňowáním při saudech zemských, a zjednal sobě za krále Wladislawa erb, příjmím ze Wratu, a za krále Ludwíka přišel i k rytířstwí.“ Až potud slowa Bartoše písaře sauwěkého, kterýž také to swědčí, že po několika létech celé obywatelstwo Pražské dělilo se we strany Hlawsowu i Paškowu, — jakož i my dolíčíme toho časem swým. S počátku po několik let owšem jen Hlawsa sám wynikal swým působením. Třetím wýtečníkem stawu městského w Praze byl již dotčený Sigmund Waníčkowic. Wedle těchto wyznamenáwali se ještě schopnostmi a činností swau Martin Holec ze Kwětnice, Sigmund Twarský z Lestkowa, Daniel Bauš z Wlkanowa w Praze, z jiných pak měst zwláště Wáclaw Řepnice z Litoměřic.

7 Mai Hned po nowém rozstrku mezi stawy, dne 7 máje a násl., obrátili se Pražané ke wšem královským městům, a wyložiwše jim příčiny stížností swých i úmyslu, nepowoliti stawům wyšším co do požadawkůw jejich, 20 Mai ptali se a žádali do dne 20 máje určité odpowědi od každého města, chtějíli státi s nimi w té při a neuchylowati se od nich? a zejmena, chtějíli nestáwati ku půhonům saudu zemského, ku kterým se byli neswolili,

Digitized by Google

a zasaditi se společně proti wšem nehodám a příkořím, 1512
kteréby skrze to na kteraukoli osobu neb obec přijíti mohly? Ani jedno město neodepřelo swé solidárnosti; wšecka jistila, že budau w té při Pražanům radni a pomocni „do těch hrdel i wšeho swého přemožení;“ jen Písečtí a poněkud i Plzenští ukazowali se trochu rozpačitými. Ale poněwadž nacházely se w městech, zejmena i w Praze, také osoby stawu panskému cele oddané, zawedeno we wšech čtwrtech osobní wyšetřowání sausedůw, zawazujíli se netoliko nepoháněti žádného měšťana k saudu zemskému, ale i nestáti sami, kdyby pohnáni byli? Některým prý šlo takowé wyznání newelmi sladce z úst, a wšak učinili je předce; a kteří se mu wyhýbali, zaznamenáni jsau. Následkem toho, když o nejprwé příštích suchých dnech letničných, dne 4 června, u zemského saudu wyhlašowáni půhonowé, 4 Jun.
neohlásil se nikdo z měst. K tomu saudu páni Wilém z Pernšteina i Ladslaw ze Šternberka byli nepřijeli: zdali z aumysla, či náhodau, nelze rozhodnauti. [176]

Králi Wladislawowi města wydala zwláštním poselstwím počet z toho, proč odhodlala se k odporu nowému, ale nepotkala se s žádaucí odpowědí. Starý letopisec wyprawuje, že o sw. Bartoloměji rytíř Albrecht 24 Aug.
Rendl z Aušawy, „maje list mocný od krále, pohnal purkmistra, konšelůw a rady, starších i wší obce starého města Pražského, aby se panem Sigmundem perkmistrem ujistili a na den sw. Jeronyma (30 září) na saudu zemském před pány ho postawili, protože jest mluwil proti práwům wší země i proti králi; pokládal

176) Psaní Pražská 7—8 Mai, 5 Aug., zápis města Poličky 6 Jun. a j. w. w Českém Museum. Staří letopisowé str. 334. 341. Fr. Šwenda, II, 93.

Digitized by Google

1512 sobě pokuty sto tisíc kop gr. č. Druhý půhon byl z toho, že sau nawodili obec, aby ku půhonům nestáwali, a k tomu je wedli proti záwazku, kterýž sau učinili králi i wší zemi; a to sobě král pokládal pokuty též sto tisíc kop gr. č. Třetí půhon, že sau se s městy puntowali a je k tomu přiwedli, že pečeti swé na to posílali, aby se w tom neopauštěli: pokuty také sobě pokládal sto tisíc kop gr. č." „Wzalby rád i polowici!" doložil s ausměškem týž letopisec.

Osoby wybrané ze wšech tří stawům na posledním sněmu o Swátosti, aby jely ku králi do Uher k jednání o arcibiskupa, o zprawu důchodůw a dluhůw královských, o slib země Slezské atd. wyjely z Čech teprw
1 Sept. okolo 1 září; města přidaly k nim čtyři osoby ze stawu swého, aby zastaly wěc jejich před králem, a mezi nimi také Sigmunda Waníčkowic; každé město poslalo po nich králi odpowěd swau zwláštní, a wšak sepsanau dle naučení Pražanůw, na poslední jeho přísné psaní. Král jich dlauho nechtěl pustiti k sobě; ba rytíři Rendl a „jeho podpažníci" Žďárský a Pecingar i o to prý se zasazowali, aby byli zjímáni. Když ale konečně přišli předeň, přijal je nemilostiwě, ani ruky jim podati nechtěje; až když někteří páni sami domlauwali mu, žeby z takowé přísnosti nic nepošlo dobrého, umírnil se a stal se poněkud přiwětiwým. Sigmund Waníčkowic, swáděje wšecku příčinu králowy nemilosti na tajné denunciace, oswědčowal se o auplné a stálé wěrnosti jak osoby swé, tak i weškerého stawu městského w Čechách, až král zdál se býti cele spokojen. Ale dne
20 Sept. 20 září dána od něho písemná odpowěd, jakowé se města byly nenadály: že Králowa Milost ráčí jim ještě tu milost učiniti a skrze některé pány a některé z rytířstwa s plnau mocí k tomu wydané přijmauti od nich

Digitized by Google

náprawu, ač učiníli ji dle jeho wůle, že se mezi sebau 1512
zapisowali; pakliby w tom swé wůle užíwati chtěli, že JMt ráčí to práwem. před se k místu wésti. Než to že míti chce a přikazuje, aby ku práwům a k půhonům stáwali podlé jeho rozsudku a jejich zapsání; pakliby přes to řád a práwo zemské déle rušili a k půhonům nestáwali, žeby jim toho nikterak jinak pominauti neráčil, než jakž pokuty zemské ukazují. Chtějíli pak na sněmu, kterýž nejprw položen bude, oč jednati s pány a s rytířstwem, to že JMti nebude proti wůli. [177]

Nejdůležitější tenkráte následek jednání Budínského byl ten, že nejen ponechána w rukau pana *Zdeňka Lwa* z Rožmitála weškera *wrchní zpráwa* králowských důchodůw a dluhůw, ale i znowa pojištěna jest; dne 18 září wydal o tom král dwa zápisy, w jed- 18 Sept.
nom dal témuž panu Zdeňkowi co jistci a ostatním zpráwcům zemským co rukojmím za jeho dluhy wšecku moc nade wšemi králowskými zámky a důchody bez wýminky; pan Lew měl dle uznání swého usazowati i sesazowati úředníky na zámcích oněch, až i nejw. mincmistra na Kutnéhoře, přijímati od nich počty a zawáděti oprawy na statcích, kteréž jemu potřebné widěti se budau; král jen s jeho swolením mohl z důchodůw swých jakékoli milosti činiti; o jiné přitom kontrole, nežli která skrze zpráwce zemské díti se měla, není w zápisu řeči; a wšak i králi i panu Lwowi ponecháno na wůli, wypowědíti smlauwu tu půl léta napřed. Druhým zápisem pojistil král panu Lwowi a jeho dědicům náhradu za wšecky škody, kteréžby mu

177) Staří letopisowé str. 435—37. • Psaní Pražanůw dne 15 Oct. 1512 a j. w. w Českém Museum.

Digitized by Google

1512 zpráwau dluhůw královských přijíti mohly, a kteréž buďto před menšími auředníky desk zemských aneb před saudem purkrabským prokáže; nedostaneli se mu jí, budau moci on aneb dědicowé jeho zwésti se dle práwa obyčejného na statky královské, a obdržeti je k dědictwí. Smlauwa ta stala se prý s wědomím a swolením těch, kteří ze sněmu o Swátosti posláni byli
8 Oct. ku králi; zápisy wloženy do desk zemských dne 8 října k relací nejw. kancléře Ladslawa ze Šternberka.[178]

Mír náboženský na posledním sněmu o Swátosti byl se podařil s tím doložením, že o hlawním požadawku podobojích, uwedení arcibiskupa do země, mělo wyjednáwati se s králem opět; proto wedle světských stawůw přijeli byli do Budína také dwa audowé kapituly Pražské a dwa podobojí farářowé Pražští. O působení jejich ale nezaznamenáno nic wíce, nežli že tito, náwodem prý oněch, když wešli do kostela, wyhnáni sau odtud potupně, jako kacíři, k welikému pohoršení jak Čechůw, tak i krále samého. We hlawní wěci, co do arcibiskupa, neprowedeno zase nic, jakož ani co do pretensí uherských na země koruny České; oboje odkázáno znowa ke sněmu, kterýž uložen byl králem do Prahy ke dni sw. Kateřiny (25 listopadu;) ustanoweno pak nad to, že o sw. Mikuláši (6 prosince) držeti se měl we Kladsku generalní sněm zemí České, Morawské, Slezské i Lužické o některé jejich společné potřeby, a zwláště o hájení jejich proti odpowědníkům a zhaubcům zemským.

25Nov. *Sněmem o sw. Kateřině,* trwawším od 25 listopadu
2 Dec. do 2 prosince, ustanoweni jsau nejprw, „kteří se měli

178) Zápisy ty nezachowaly se w původním znění, známe je z překladu toliko, který Procek Malý z Cetně r. 1518 tuším pro císaře Maximiliana učinil. (MS. bibl. c. k. we Wídni 8054.)

Digitized by Google

s pány Uherskými sjeti o krále a dědicůw jeho i krá- 1512
lowstwí Českého dobré a potřebné, též o slib, jejž
měli knížata Slezská i jiní obywatelé činiti králům
Wladislawowi a Ludwíkowi i jejich potomkům;“ byli
to wšickni nejwyšší auředníci a saudcowé zemští sta-
wůw panského a rytířského, též maršalek (Mikuláš
Žďárský ze Žďáru) a prokurator královský (nyní Ma-
tiáš Libák z Radowesic;) k nim měl ještě w každém
kraji wolen býti jeden z rytířstwa. O zástupcích stawu
městského přitom nebylo řeči. Potom jmenowáni plno-
mocníci celého sněmu, kteří jeti měli k jednání do
Kladska: páni Zdeněk Lew, Wilém z Pernšteina, Jin-
dřich Šwihowský, Jindřich z Waldšteina, Michal Sla-
wata, Wilém Kostka, Radslaw Beřkowský z Šebířowa
(nyní nejw. písař,) Mikuláš Žďárský, Albrecht Rendl,
Matiáš Libák; ze stawu městského nejmenowán opět
nikdo, a wšak šlo jich potom předce několik, a mezi
nimi Jan Hlawsa. Uloženo jim jednati we Kladsku,
mezi jinými potřebami zemskými, také o dluhy knížete
Karla Minsterberského u některých pánůw českých, a
o Židech, mělili wůbec trpeni býti w Čechách, w Mo-
rawě, we Slezsku i w Šestiměstech. Poněwadž pak
Židé w Čechách počali byli pohánětí wšecky swé dluž-
níky před auřad purkrabstwí Pražského, nalezeno týmže
sněmem, že to měli činiti jen ti, kteří měli dluhy w re-
gistrách purkrabských zapsané aneb listy ujištěné, z ji-
ných dluhůw ale že měli dlužníci winěni býti na tom
prawě, ku kterému který příseděl. Spatřowána w tom
jakási koncesse stawu městskému we při o příslušnosti
k saudům, kteréž tu owšem nerozřešeno w celku, ale
odkázáno ku *kommissí zwláštní* ze wšech tří stawůw
složené, a mající se sejíti ku přátelskému rokowání
o suchých dnech postních nejprwé příštích. W otázce

Digitized by Google

1512 o uwedení arcibiskupa řečnil za krále na sněmu nejw. písař Radslaw Beřkowský ze Šebířowa. Objewil se tenkráte patrněji nežli kdy onen lichý kruh, we kterém točila se záležitost tato již ode dáwna. Král chtěl owšem dáti zemi arcibiskupa: ale z čeho měl tento žiw býti, když statky arcibiskupské wšecky již bezmála od století byly rozzastaweny? Římská kurie míwala obyčej, kdykoli o arcibiskupa do Čech žádána byla, klásti za předběžnau wýminku každého w té wěci wyjednáwaní, aby oni statkowé prwé naprosto a cele nawráceni byli. Na wýplatu zástaw těch potřebí bylo předewším swolení nowé berně znamenité: k takowé ale z podobojích nikdo raditi nechtěl, pokud nedáno rukojemstwí, že arcibiskup ustanowen bude we smyslu kompaktat Basilejských, dle žádostí, které 3 března 1502 wysloweny a od nás na swém místě oznámeny byly; a pochopitelno jest, proč páni a rytíři, mající w zástawě statky duchowní, nesnažili se usnadniti cesty, která chatrnau náhradau měla wywesti je z požíwání jejich. Také na tomto sněmu žádáno jmenem královým o berni: ale stawowé rytířský a městský aspoň w odepření jí ukázali jednau ducha sworného. [179]

O důležitém jednání *sněmu Kladského*, kteréž po-
15 čalo se dne 15 prosince, zpraweni jsme opět welmi ne-
Dec. dostatečně; [180] známe o něm jen zápisy od plnomocníkůw králowstwí Českého, markrabstwí Morawského

179) Staří letopisowé str. 337—8. Zápis sněmu Swatokateřinského w rkp. bibl. Raudnické.

180) Zwláště litowati jest a diwiti se, že pilný jinak a dobře spraweny Klose (Documentirte Geschichte von Breslau oc) o sněmu tomto tuším žádné známosti neměl; srown. u něho str. 606.

Digitized by Google

a knížetstwí Slezského dne 18 prosince wydané a na- 1512
wzájem wyměněné, obsahu i smyslu stejného, o soli- 18
dárnosti a spolupůsobení těchto zemí proti všem, kdoby Dec.
w nich řádu a práwu se zprotiwili a pokoji překáželi, takže každá země mohla i měla své nepřátely, odpowědníky, zhaubce, zloděje a přechowawače jejich pronásledowati a stíhati až i přes hranice své, a nalezati u sausedůw tutéž ochotnau a powinnau pomoc jako doma: Čechowé w Morawě a Slezsku, Morawané a Slezáci w Čechách. Smlauwa ta měla trwati až do smrti obau králůw, Wladislawa i Ludwíka, aneb kdyby oni sešli se světa dříwe, 20 let mezi Čechami a Morawau, 15 let mezi Slezskem a zeměmi dotčenými. S české strany přidána ohrada, že rozdíly u wíře pod jednau a pod obojí, a „záští" mezi městy a jinými stawy o nestání ku práwům, neměly smlauwě té nikterak býti na překážku. Král Wladislaw potwrdil ty zápisy, s welikau jich pochwalau, w Budíně dne 22 ledna 1513.[181]

Dotčená wšak „záští" mezi městy a jinými stawy českými neopustila stran ani na Kladsku; ba zdá se, že jednání Kladské stalo se poněkud i zárodkem, ze kteréhož později wywinul se w záležitosti té obrat rozhodný. Jan Hlawsa žádal míti authentický opis zjednané smlauwy pro staw swůj: po mnohém domlauwaní dán mu opis jen prostý, a staw městský potom bral sobě z toho příčinu, popírati záwaznost její pro sebe, an prý wylaučen byl z činného w ní aučastenstwí. Dle swědectwí starého letopisce smluweni jsau tehdáž

181) Originaly smluw těch i potwrzení jejich nacházejí se některé w c. k. tajném archivu we Wídni, jiné w českém korunním i morawském zemském archivu.

Digitized by Google

1512 také *Wratislawští s knížetem Bartoloměm Minsterberským*, „co jim škody učinil, aby to bylo prominuto“: ale byla to jen jedna z námluw dočasných a pomíjejících, jako mnohé jiné we mnoholetém sporu knížete i města onoho, ačkoli pochybowati nelze, že ten jejich spor sám nemalau dal byl příčinu k jednání Kladskému wůbec.[182] I poněwadž weškera osobnost a činnost dotčeného knížete w brzkém čase nabyla přewýšené důležitosti, potřebí jest oznámiti se s ní poněkud místněji.

Knížata Minsterberští, wnukowé někdy krále Jiřího, kteří té doby jediní byli na živě, *Bartoloměj* syn knížete Viktorina i *Karel* syn knížete Jindřicha,[183] mezi sauwěkými knížaty Slezskými již nejwíce pro chudobu swau wzati byli na slowo. Bartoloměj wzrostl byl tuším na dwoře Kazimíra Těšínského knížete, jenž byl mu po swé sestře Sofii ujcem, po manželce Johanně Minsterberské swakem; požíwal také zwláštní přízně Sigmunda krále Polského z té doby, kde tento byl ještě nejwyšším heitmanem zemí Slezských, a také král Wladislaw „za jeho wěrné služby, kteréž mu ze swých let dětinných wždy powolně ukazowal,“ propůjčil mu byl r. 1507 pokutu sto hřiwen stříbra na Wratislawských, kterauž tito saudem byli propadli, ale uznati a platiti se zdráhali. Wywinula se z toho nowá mnoholetá pře, za jejíhož trwání kníže Bartoloměj ještě

182) Staří letopisowé str. 339. Klose (str. 610—11) mluwí o podobné námluwě té doby na Frankšteině prý učiněné, kteréž ale potom ani Wratislawští ani král nepotwrdili, a to z příčin formálních, — že stala se byla we prospěch knížete. —

183) Jindřichowi synowé starší již byli dříwe umřeli, Albrecht 12 Jul. 1511 w Prostějowě u Wiléma z Pernšteina, Jiří 10 Nov. 1502.

Digitized by Google

r. 1509, když přišel byl ku korunování do Prahy, při- 1512
mlauwal se u krále za Wratislawany, aby jim zase propůjčeno bylo starodáwné jejich práwo skladu kupeckého. Pomalu ale stálá nepowolnost jejich, přes wšecky saudní nálezy a rozkazy královské, wyplatiti jemu dotčenau pokutu, popauzela knížete ke hněwu čím dále tím krutějšímu; a když w máji 1511 drábi Wratislawští na weřejné silnici zabili mu jeho předního miláčka i služebníka, rytíře Baltazara z Bischofsheimu, pod záminkau jakoby reitarem byl, a kníže nemohl ani za tuto wraždu dowolati se dostiučinění, poslal jim 13 října 1512 odpowědné listy[184] a počal i hned 13 Oct.
válku. Wojíni jeho byli owšem namnoze lidé reitarstwím powěstní, mezi nimi také rytíři Kaufunkowé. Při autoku na městečko Kanty dne 14 října odražen jest a poražen s welikau swau ztrátau: ale brzy na to pomstil se na jiných místech zase, a zážehem i plenění několika městeček a wesnic způsobil Wratislawanům znamenité škody.

Král Wladislaw dowěděw se o tomto záští, psal 23 října Wilémowi z Pernšteina, aby wložil se mezi 23 Oct.
strany a pohnal obě předeň k saudu; když ale došla ho zpráwa o Bartolomějowě porážce u Kant, psaním 2 listopadu jewil Wratislawanům swé nad tím potěšení, 2 Nov.
a kázal nejen nakládati s knížetem a s jeho pomocníky jako se zhaubci zemskými, ale i zabawiti oněch osm tisíc zlatých, které knížeti dlužen byl sestřenec jeho, Jiří kníže Lehnický. Powídalo se wůbec o Wratislawských, a oni sami neodpírali tomu, že přímluwau zwláště

184) Wiz řeč knížete w srpnu 1513 drženau a líčení Klose l. c. Zápowěd odpowědí válečných, kterau poznali sme ze sněmu Swatohawelského r. 1510 w Čechách, neměla platnosti pro Slezsko.

Digitized by Google

1512 pana Sigmunda Kurzbacha, svého přízniwce, a štědrými dary w kanceláři královské, domáhali se na dwoře Wladislawově všeho, co se jim líbilo. Když ale potom na dotčeném sněmu we Kladsku sešli se, wedle Kazimíra knížete Těšínského, přední působitelé rozhodného we věcech Českých obratu, o němž brzy wyprawowati budeme, kníže Bartoloměj, Ladislaw z Boskowic, Albrecht Rendl a Jan Hlawsa: neslušnoli domýšleti se, že buďto wšickni společně, aneb aspoň někteří z nich, nejen wymohli u krále onen gleit, kterýmž, pod wýminkau pokojného se chowání a nastaupení cesty právní, zastaweno až do dne 1 září 1513 wšecko další stíhaní knížete Bartoloměje, [185] ale že i umlauwali se spolu o potřebě, aby zaweden byl w Čechách jiný wěcí pořádek? Aspoň Jan Hlawsa zdá se že již we Kladsku pojal onu myšlenku, jejížto uskutečnění stalo se plodným následkům důležitých.

1513 16 Febr W Praze počalo dne 16 února 1513 již dotčené smlauwání se osob wydaných ze sněmu o sw. Kateřině k tomu cíli, aby hledaly cesty ku přátelskému dorozumění se a srownání mezi stawy o stání ku právům čili o příslušnosti k saudům, a konalo se s obau stran skrze několik dní spůsobem a tonem sice welmi zdwořilým, ale newedlo ke sblížení se stran, nýbrž ku příkřejšímu ještě roztržení. Podstata sporu nesla w sobě skutečné rozhodnutí otázky, měli stáw panský a rytířský, jenž již wýhradně panowal we wšech saudech civilních, zemském, dworském, komorním i purkrab-

185) Klose l. c. na str. 609 a wůbec w listu 151, str. 596—618. — Smlauwání se w Kladsku knížete Bartoloměje s Ladislawem z Boskowic dotýká Jan z Lomnice wýslowně w našem smyslu, we psaní swém ku Petrowi z Rosenberka dne 1 Aug. 1513. (Orig. arch. Třebon.)

Digitized by Google

ském, potáhnauti k sobě ponenáhlu také saudy měst- 1513
ské, a tudíž konec koncem absorbowati a zničiti samostatnost jejich? Při zmáhajícím se a co rok ostřejším rozdílu stawůw i práw jejich cítil to staw městský, že na samostatnosti práwa i saudu záležela weškera politická oprávněnost jeho, a že muselby upadnauti w konečnau porobu, kdyby moc saudní nad ním prowozowati měli stawowé jiní. Měl we sporu tom tu wýhodu pro sebe, že co žádal, nebylo nic nowého, že stál na půdě konservativné, ano samostatná práwomocnost městská pocházela již z doby krále Přemysla Otakara II, i ustrojena byla určitěji za císaře Karla. Proti ní neswědčilo z minulosti nic, než zmáhající se duch centralisace a panowačnosti saudu zemského, kterémuž již r. 1454 a 1487 učiněny byly ústupky znamenité jmenem celého stawu městského, (totiž že města podwolila se trpěti práwa zemská nejprw ze wšech dědin a zboží swobodných, pokud jim do desk zemských kladeny byly, potom pak i z čeledi sběhlé a lidí sběhlých, jakož na swých místech wyložili sme, [186]) a kterémuž i mimo tyto příčiny jednotliwí obywatelé měst, neměwše odwahy dosti k odporu, wšelijak podajnými se byli činili. Po mnohém ústním wyjednáwaní dotčené sněmowní kommisse, učinili páni a wládyky stawu městskému dne 23 února následující písemné podání: „Což 23 Febr
se půhonůw dotýče, to nezdá se našim rozumům, aby to wyměřeno býti mohlo, z kterých wěcí stáwatiby měli městský staw a z kterých nic; než upřímo zdá se nám, aby poháněl každý, kdo z čeho chce; a když se to pánům dostane k rozwážení a uznají, že jest wěc

186) Wiz knihu XIV na str. 310 ke dni 18 Jul. 1454, a knihu XVI na str. 269 ke dni 15 Mart. 1487.

Digitized by Google

1513 městská, toho aby podali na městské právo. A kdož požene z městské wěci a saudu zemskému to příležeti nebude, ten aby dal pokutu, o kterau se wšickni stawowé swolíme společně. A wšak my newíme, dajíli stawowé naši k tomu wůli, což wám tuto podáwáme.“ Jiná koncesse s jejich strany záležeti měla w tom, že při swědčení před saudem zemským neměli napotom klečeti, jako lid selský, ale měli swědčiti stojíc, jako páni a rytířstwo, a wšak jen osedlí měšťané; pak že půhony neměly se wydáwati na celé obce městské, aby stawily k saudu ty a ty osoby aneb tolik a tolik, ale aby každá osoba sama pro sebe byla poháněna. Města wykládala proti tomu, kterak we zřízení zemském r. 1500 a w pozdějších uzawřeních stawůw panského a rytířského byla mnohá ustanowení a pokuty, příčící se právům a zwyklostem stawu městského; ku kterýmkoli sněmownim nálezům dali swolení swé, jako ku př. o cedulech zrádných a hanliwých r. 1499, o powalečích a zločincích, o ručnicích zapalowacích (1510) atd. ty že staw městský chtěl nésti, nikoli ale nálezy ku př. o pychu a těm podobné, ku kterýmž že nikdy swoliti nemohli a nemohau. Když konečně nebylo nadíti se další powolnosti s žádné strany, kommisse rozešla se s wyhrožowáním obapolným, že i páni a rytířstwo i města wyobcují ze stawůw swých a ze středu swého wšecky ty osoby, kteréby neochotny byly držeti s nimi cele, ale klonilyby se snad ke straně druhé. [187] Nedlauho potom některá města wypowěděla skutečně wšecky takowé sausedy swé stawu rytířského. [188]

187) Pamětní spis sauwěký w Českém Museum. Staří letopisowé str. 340—1.

188) We psaní pana Lwa dne 7 Aug. 1513 prawí se: „Welikan

Digitized by Google

Po rozjetí se té kommisse wyprawuje starý leto- 1513
pisec, že „někteří z pánůw jeli ku králi do Budína, jako starý mincmistr Bernart z Waldšteina i kancléř Ladslaw Bechyňský ze Šternberka. Pak král brzy potom uložil sněm hlawní ten auterý před S. Jiřím (19 dubna). A ten byl welmi roztržitý; nebo někteří 19
hlas pustili, žeby ho král poodložil až k sw. Duchu Apr.
(15 máje.) Ale proto byl předce držán, ač bylo málo zemanůw a erbowních lidí; a pobywše w Praze deset dní, rozjeli se, nic nezjednawše.“

W postawení a chowání se krále Wladislawa ke stawům českým wůbec a k stawu městskému zwláště stala se w běhu r. 1513 proměna podstatná i paměti hodná! Ještě 4 dubna powažowal byl týž král počí- 4 Apr.
nání měst za zpauru trestuhodnau, nařídiw podkomořímu zemskému Burianowi Trčkowi, aby wyskaumal, zaznamenal a oznámil jemu ty konšely po wšech městech královských, kteří přidržejíce se prý wěrně krále pána swého, nepomáhali těm, kdož „před se brali neslušnosti,“ aby prý newinní podlé winných neupadali we královskau nemilost a w trestání. Ale brzké na to ssazení s auřadůw netoliko král. sudího městského Jana Wraždy z Kunwaldu, nýbrž i dotčeného podkomořího samého, a poslání nowého král. sekretáře Procka Malého z Cetně do Prahy k městům o sw. Wítě (15 čerwna,) swědčily již o jakési změně w jeho smý- 15
šlení; pak 6 čerwence psaw jak kancléři Ladslawowi Jun.
ze Šternberka tak i nejw. purkrabímu panu Lwowi, 6 Jul.
protiwil se již sjezdům stawůw panského a rytířského, kteří tehdáž po krajích držeti se měli, a zapowídal dů-

sau sobě nelibost nynie města spůsobily, že rytířské lidi z několika měst wypowčděli.“ (Orig. arch. Třebon.)

Digitized by Google

1513 7 Jul. razně každé počínaní, kterýmby kyselosti mezi stawy množiti se mohly; 7 července ještě důrazněji káral některé z rytířstwa, kteří spůsobem nedosti šetrným přimlauwali se byli za ssazeného Wraždu.[189] Kým a čím spůsobena tato změna, wystupowawší čím dále tím patrněji na jewo? My o tom ničeho na jisto twrditi nemůžeme; a nežbychom odůwodňowali zdání swé, wyložíme raději, co mimo to ještě událo se.

19 Mai Když dne 19 máje staw městský celého králowstwí shromážděn byl skrze representanty swé na radnici staroměstské w Praze, k náwrhu Jana Hlawsy, „pro umenšení útrat a prací jim nastalých za příčinau hájení swobod jejich," zwolen jest ze středu jejich *wýbor stálý*, záležející ze 13 Pražanůw a z 15 poslůw z měst jiných, kterýmž dána „moc, cožbykoli buď ku pokoji nebo k válce náleželo, to aby řídili a působili, jakoby tu wšecka města osobně byla; obce wšecky že s hrdly swými při nich státi budau, a již napřed přistupují ke wšemu, což oni stawu městskému obmyslí a zjednají. A poněwadž při neustupnosti stawůw panského a rytířského, ježto městům sprawedliwostí jejich pustiti nechtějí, newí se co w budaucím času ta wěc přinese: protož aby wolené osoby ptaly přátel, jakážkoliby potřeba nastala, aby staw městský mohl k nim míti útočiště, a w tom aby ani nelitowali nákladůw." Čelnější we wýboru tom osoby, wedle Jana Hlawsy, byli Martin Holec, Sigmund perkmistr, Daniel Rauš a jiní z Prahy, z ostatních pak měst Wáclaw Řepnice z Litoměřic, Wáclaw Bílek z Žatce, Jan Jeník ze Hradce, Hanuš Deutsch z Mostu, Jan Hruška z Tábora,

189) Doklady těchto psaní a událostí nacházejí se w archivu Třebonském.

Digitized by Google

Jan Kantor z Plzně, Martin Lichwice z Klatow, Jakub Koleso' ze Slaného, mistr Martin z Nimburka, Řehák z Chrudimě, Tábor z Laun, Wáclaw Wodička z Kauřima, Martin Slezák z Čáslawě, Bohuslaw z Wodňan a Jakub bakalář z Berauna.[190] 1513

O sw. Wítě (15 čerwna sl.) byl staw městský opět na témž místě pohromadě. O jednání jeho tenkráte newíme wíce, nežli že poslán byl k němu od krále nowý jeho sekretář, rytíř Procek Malý z Cetně, s napomínaním, aby ke stawům wyšším pokojně se chowati a s nimi urownati se hleděli; města po něm oswědčowala králi opět swau celau wěrnost a poddanost, i prosila pana sekretáře, aby činil se zástupcem jejich. Spolu podala také zpráwcům králowstwí Českého spis, w němž pod známými wýminkami ochotna se býti jewila ku konečnému a auplnému narownání a upokojení.[191] Zpráwcowé w odpowědi swé ukazowali k budaucímu walnému sněmu, o jehož uložení domáhali se u krále; což owšem, po tolikerých zmařených pokusích, nedáwalo čáky nadějné. 15 Jun.

W takowých okolnostech wýbor stawu městského, náwodem opět Jana Hlawsy, odhodlal se ku kroku rozhodnému, a dne 20 čerwna uzawřel s plnomocníky *knížete Bartoloměje smlauwu* k obapolné podpoře a ochraně. Smlauwa zněla w ta slowa: „Kdokoliby w tomto králowstwí Českém na staw městský téhož králowstwí, na práwa, swobody aneb sprawedlnosti jejich sáhnauti chtěl, má kníže jich hrdlem swým i statkem s přátely a služebníky swými i se wšemi těmi, 20 Jun.

190) Zápisy o tom w rkpp. archivu Pražského a biblioteky Gersdorfské w Budišíně.

191) Dle řečí o tom dne 28 a 29 Jul. wedených (wiz dole).

Digitized by Google

1513 kohožby podlé sebe míti a přiwesti mohl, bráníti a w ničemž jich neopauštěti, na takowý spůsob, přijdeli k válečnému běhu, aby on heitmany služebné a jiné lidi spůsobil, řídil a zprawowal, wšak na náklad wšeho stawu městského. A chtělliby kdo w tomto království na statek knížecí a jeho poddané sáhnauti, oni ho w tom také opustiti nemají tím wším spůsobem, jakž on se jim zawázal. A w tom we wšem wymínili sobě s obau stran osobu krále JMti a dědicůw jeho, proti nimž míní zachowati wšecku wěrnau poddanost; anobrž činí to pro Jich Milostí dobré, znajíce pro nespůsob zprávy tohoto království jejich weliké zawedení. A kdožbykoliwěk wedle nich a spolu s nimi w tomto předsewzetí Jich Milostí dobré obmýšleti chtěl a toho skutečně dopomáhati, takowého jako sebe neopustí.“ Smlauwa ta uzawřena na deset let, a za práce i náklady, které kníže při tom jezděním ke dworu královu i jinam míti bude, uwolila se mu města k roční náhradě 1000 kop mišenských čili 500 kop gr. českých. Strany obě chtěly tomu, aby skutek ten zůstal dokonalým tajemstwím před nepřátely. [192]

A wšak zachowání takowého tajemstwí w obci Pražské, kde tolik bylo živlůw i duchůw nesworných a neupřímných, ukázalo se býti holau nemožností. Za několik dní nejw. purkrabí pan Lew a jiní zpráwcowé zemští wěděli již o wšem, co se bylo stalo. Byli tím objewením živě dojati, jakkoli dlauho dáwali sobě twárnost, jakoby o ničem newěděli a ničeho si newšímali: ale tím důrazněji starali se o zmaření úmyslůw městských. Především hleděli uchlácholiti a odtrhnauti

192) Staří letopisowé str. 343 sl. Forma zápisu oznámena 29 Jul. 1513 (wiz dole.)

Digitized by Google

knížete zase od měst; podáwali mu prý podtají ná- 1513
hrady a wýhody mnohem skwělejší, kdyby ke straně jejich přestaupiti chtěl;[193] a w témže směru bezpochyby také učiněn byl pokus, smířiti a urownati jej se Wratislawany, auhlawními jeho nepřátely. Nejwyšší sudí český, Jiří Bezdružický z Kolowrat na Buštěhradě, Albrecht ze Šternberka na Zeleném hoře a nejw. písař Radslaw Beřkowský z Šebířowa na Líběchowě wysláni s plnau mocí do Kladska, kdežto spolu s knížaty Kazimírem Těšínským a Karlem Minsterberským i jinými pány Slezskými dne 5 července učinili nowau 5 Jul.
mezi stranami těmi námluwu, a pan Lew nabízel knížeti Bartoloměji, aby jel s posly jeho a zpráwcůw zemských do Budína, kdežto zaň u krále přimlauwati se slibowali. Kníže oblíbil námluwu tu, ale přijalli spolu nabídnutí, není nám wědomo: wšak když Wratislawští hledali opět wytáhnauti se z ní, celé to jednání rozpadlo se w niweč.[194]

Druhý zamýšlený prostředek proti městům byli *sjezdowé* pánůw a rytířstwa *po krajích*. Jakož sme již podotkli, psal o nich král Wladislaw dne 6 července 6 Jul.
panu Lwowi w tato slowa: Srozuměli sme tomu, žeby nyní některé sjezdy po krajích býti měly pánůw a rytířstwa, a tu žebyste nějaké jednání míti měli, co se měst našich a práwa obhajowání dotýče: i poněwadž pak nebylo jest nám a není prwé o tom oznámeno, z kterých příčin ty sjezdy držeti se mají po krajích, a sněmu odporni nebudem pro dobré zemské, když nám toho příčiny oznámeny budau: poraučímeť přikazujíce i tak míti chtějíce, aby ty to s pilností opatřil,

193) Dle řeči knížecí m. Aug. 1513. Staří letopis. str. 353 a j. w.
194) Klose l. c. na str. 614—18.

Digitized by Google

1513 aby žádných dalších rûznic mezi wámi a městy nepowstalo, než w dobré míře, jakž jest koliwěk, aby tak to stálo. Neb znáti můžeš, kdyby se jedni proti druhým zawazowali aneb puntowali, že by skrze to nic jiného nežli neswornost a další zlé naše i toho králowstwí přišlo a rostlo. I jsme na tom, abychom s radau twau i jiných wěrných našich ty i jiné rûznice wšecky brzce a spěšně přetrhli a w dobrý i pokojný konec a we swornost wás uwedli.“ [195] Nicméně sjezdowé takowí rozhlášeni a držáni jsau we wšech kra-

13 Jul. jích králowstwí Českého den sw. Markety (13 čerwence.) Wýbor stawu městského dne 9 čerwence psaními do wšech krajûw ke sjezdu tomu rozeslanými, wykládaje úmysly a počínání stawu městského, prosil i napomínal pánûw a zwláště rytířstwa, aby žádnými řečmi proti městûm hnauti se nedali: ježto my, prý, „žádné postranní wěci, žádného pychu ani zwláštnosti proti WMtem nezdwihámе ani wedeme, než krále JMti dobré a waše, a wedle něho i swé obmýšlíme, hledíce k tomu, aby sláwa králowstwí tohoto w další zawedení a záhubu newešla, a konečně ani stawowé WMti, a zwláště wáš staw, páni rytířstwo! aby k umenšení nepřišel. Račte na to popatřiti, který se spûsob těchto časûw w tomto králowstwí drží a co dobrého nám wšem obywatelûm této koruny přináší; kterak ono den ode dne wíce a wíce zachází, zwláště že na krále pána našeho milostiwého weliké a nečislné škody skrze dluhy se narážejí a jich wždycky přibýwá; kterak pod takowým řádem a w tom milostném pokoji, kdežto sláwa tohoto králowstwí a naše mělaby se množiti, již welmi súžena i tak umenšena jest, že snad krále pána swého

195) Kopie authentická w archivu Třebonském.

Digitized by Google

wěčně prázdni a zbaweni býti musíme. Prosíme, račte 1513
se ohlednauti, pod spůsobem tohoto řádu a opatrowání obecného dobrého, kde jest již ten počet rytířstwa, kteříž se pro mocnau a silnau této země obranu w kraji wašem osazowali a widíni byli? a kudy jest takowá wšeho rytířského stawu moc i podstata umenšena? A když na to uhoditi ráčíte, tehdy nám nic za zlé míti nebudete, že my rádibychom staw swůj zachowali, a takowého jako WMt umenšení, k lehkosti a ke škodě krále pána našeho i tohoto králowstwí, na sebe čekati nechtěli" atd. Chytrá tato nástraha, oddělíti staw rytířský od panského, chybila se účinku. Ze sjezdůw wšech odbýwaných jediný kraj Hradecký w Bydžowě shromážděný dal městům odpowěd dne 13 července 13
zdwořilau sice, ale dosti odpornau: že rádi přijímají Jul.
oswědčení měst, ale porozumíwají z něho, že ona se zapisují, kdežto páni a rytířstwo přes prwní zápis, kterýž deskami zemskými mezi sebau mají, nic ještě jiného předse newzali, ale při tom stojí, a kdoby je mimo to práw a swobod jejich utiskati chtěli, proti takowým že do swých hrdel i statkůw opustiti se nemíní. O jiných krajích a smýšlení šlechty w něm psal té doby pan Lew: „kdyby bylo na některých wůli, jakau chut k městům mají, jižbychom wálku měli.[196] Z dotčených wšech sjezdůw krajských král žádán jest, aby uložil stawům panskému a rytířskému sněm zwláštní a walný ke dni sw. Bartoloměje, a wšak ne do Prahy, ale do Kolína nad Labem, kdežtoby o swé různice se stawem městským spolu raditi se mohli.

Staw rytířský té doby popuzen byl proti městům, mimo jiné příčiny, zwláště také zpaurau a powstáním

196) Akta w Českém Museum a w Třebonském archivu.

Digitized by Google

1513 *měšťanůw Mělnických* proti zástawním držitelům zámku královského w městě swém, panům z Waldšteina. Nejw. kancléř Ladslaw ze Šternberka dal panu Petrowi z Rosenberka o této události následující zprávu: „Mělničtí jali panům Waldšteinům heitmana jejich na Mělnice, dobrého urozeného člowěka Razického (ze Wchynic,) a toho wsadili na rathaus, a wšecky fortny, kteréž s zámku dolůw jdau, u těch jim příkopy zdělali, že žádný ani nahoru ani dolůw nemůž. A Beřkowskému wpadli do jeho dworu a wzali mu mocí čeledína; co se jest on wolal, že od něho dosti sprawedliwé učiniti chce, nemohlo mu to nic prospěti. Tu sau přijeli ku panu purkrabi (p. Lwowi) páni z Waldšteina, Beřkowec se strýcem swým panem písařem i s mnohými dobrými lidmi: wolali naň a žádali wedle práwa, aby je ráčil opatřiti a sebau hnauti, že jest již čas, a že toho nikterakž již déle trpěti a snésti nemohau. Pan purkrabí psal jest Mělnickým, oznamuje jim, jaká žaloba na ně jde a přitom jim rozkazuje, aby takowau wěc zase naprawili. I dali mu odpowěd, napřed se k tomu ke wšemu znali, že sau to učinili, než naposled prawili, že ho nejsau powinni poslauchati; a tak wíce několik kusůw mu napsali dobře posměšných. Potom snad čtwrtý den toho heitmana panům Waldšteinům propustili. Pan purkrabí byl na tom, aby obsílal již wedle práwa: a zase mu to bylo welmi na mysli, žeby nerád zemí hýbal do sněmu (Kolínského.) Co z toho dále bude, to již na tom sněmu zwíme: než mně i jiným jest se zdálo, že sau welikau wěc učinili.“ Wilém z Pernšteina psal panu Lwowi o téže wěci: „Což se Mělnických týče, coby nejméně o to mohlo mluweno býti, aby to w mlčení bylo až do toho sjezdu našeho, kterýž w Kolíně držán býti má, jábych to za dobré

Digitized by Google

chválil; a wšecky rûznice s Pražany i s jinými městy aby beze wšech řečí, pûtek a nesnázi zachowány byly, mněby se zdálo, žeby nebylo zlé. Wšak při tom jedné zámek Pražský opatřiti: když jsau oni nejkrotší, tehdá se nejwíce opatrowati.“ [197] Již z těchto slow widěti jest, že páni z Pernšteina i ze Šternberka w rozbroji stawowském stáli nepohnutě proti městům, ačkoli w jiných otázkách politických rozcházeli se značně od strany p. Rosenberkowy a Lwowy, a klonili se wíce ke twořiwší se tehdáž koalici mezi knížetem Bartolomějem, některými šlechtici a stawem městským. 1513

Třetí prostředek, kteréhož chopili se zpráwcowé králowství Českého, bylo nowé *opewnění* králowského *hradu Pražského*, aby snáze odolati mohl autokûm, kteréžby snad města naň činiti zamýšlela. Již na počátku měsíce čerwence dělaly se tam nowé hradby a ploty, jakoby nepřátel na každý den očekáwati bylo. Když dne 11 čerwence, kdežto kníže Bartoloměj do Prahy přijeti měl a přijel k dokonání a stwrzení uzawřené smlauwy, Jan Hlawsa we shromáždění obcí Pražských stěžowal sobě na předčasné prozrazení a wyhlášení tak pečliwě chowaného tajemstwí o té smlauwě, Sigmund Waníčkowic obrátil pozor obcí k nowému dílu na hradě, a nawrhowal, aby posláno bylo ku panu Lwowi, „proč se hradí před námi, koho se bojí, proč nám toho neoznámí? wšakbychom (prý) mu dali lidí dosti k osazení hradu!“ I jmenowáni jsau někteří z koňselûw, ze starších i z obecních, aby poselstwí takowé wyřídili panu Lwowi; kterýž ale, od nowoměststkého měšťana Sigmunda Hůlky rychle zprawen byw o wšem co se připrawowalo, ještě téhož dne odjel 11 Jul.

197) Psaní w archiwu Třebonském ze dnûw 4 a 11 Aug. 1513.

Digitized by Google

1513 z Prahy.[198] Wyslaní Pražané, přišedše nazejtří na
12 Jul. hrad, přijati jsau jen ode dwau rytířůw, Bohuslawa Chrta z Ertína purkrabí a Záwiše Sulka ze Hrádku heitmana téhož hradu. Dotazowali se, proč se dálo tak nákladné stawení a oprawowání hradu? Král počaw prý stawěti jej sobě k bytu pokojnému a městu Pražskému ku poctiwosti, pro nedostatky swé ponechal toho díla, oni pak počínají dílo jiné, neméně nákladné, snad že k rozmnožení ještě dluhůw královských. Jestliže hrozí jaké nebezpečí od nepřátel, staw městský, wěrný swému králi, že sám chce lidem swým přispěti na hrad ku pomoci: poněwadž ale toho není, že žádají, aby toho díla ponecháno bylo. Rytíři Bohuslaw a Záwiše dali za odpowěd, že oni nemohli jinak, nežli podlé rozkazu pána swého pana Lwa zachowati se; jestli w tom Pražanům co protimyslného, ať prý se s tím obrátí ku p. Lwowi. Tu řekl konšel Martin Holec na rozchodu: „cožbychom pak s wámi welikě pohádky míti měli? wšak uhlédáme, budeteli stawěti!“

14 Jul. O dwa dni později, 14 července, purkrabí Bohuslaw dal panu Lwowi zprámu následující: „Dnes noci minulé byla jest naděje podlé wýstrah, že Pražané šturmowati k nám budau. I byl jest zámek dostatečně opatřen, a celau noc kde komu bylo ukázáno, toho hleděli sme a očekáwali šturmu; jakož i pan kancléř, pan Jan a pan Bernart z Waldšteina i pan Smiřický na zámku leželi. I nebylo nic toho; než byli sau na hotowě Pražané, každý hospodář sám druhý we zbroji, nelehaje a na to což by mu dále rozkázáno bylo čekaje; jakož i některé sto sedlákůw swých byli zobsílali a pohotowě tu noc měli. Ale toho w prawdě dowěděti

198) Staří letopisowé str. 344—5.

Digitized by Google

se nelze, co sau před sebau měli; než někteří prawí, 1513
že jim byla wýstraha přišla, že nám na zámek přibylo několika tisíc lidu, a že sau se obáwali, poněwadž tak mnoho lidu máme, že něco proti nim neb proti Malostranským předse wezme se. A tak oni před námi a my před nimi strach měli. Než newím co s tím myslí, že pauštější druhdy hlas, že někam mají wytáhnauti, a druhdy, že kníže má odjeti: ale ještě w Praze jest. My, jakž jest koliwěk, každau noc i we dne opatrujem se, jako před nepřátely. Množstwí lidu z Hradčan i z Malé strany se wšemi wěcmi na zámek se stěhují." Pan Lew proto, a zwláště za příčinau wýhrůžky Holcowy, ze sídla swého z Blatné dne 16 července roz- 16 Jul.
pisowal stížné listy do wšech krajůw; a když wrátil se do Prahy, wyslali Pražané zase k němu, kdež on jim domlauwal, proč heitmany sobě dělají, daně na sebe ukládají, zápisy činí mezi sebau? Odpowěděli, že jednají sobě přátely kdež mohau, o daně že panu Lwowi netřeba se starati, poněwadž jim k tomu nic nepřidáwá; oni pak že činí, čeho jim potřeba káže, a w zápisích že následují pauze příkladu stawůw wyšších. [199]

Ke dni 28 července swolán byl opět *sjezd* walný 28
celého *stawu městského:* nejméně po dwau konšelích Jul.
a dwau obecních z každého města shromáždili se na radnici Pražské. Jan Hlawsa dlauhau řečí wydáwal počet ze wšeho, co dálo se bylo již od 19 máje, w poměru jak ke stawům panskému a rytířskému, tak i ku králi a ke zpráwcům zemským; oznámil, že Králowa Milost ráčil opět poslati ke stawu městskému sekretáře

199) Dle písemností rozličných w archivu Třebonském i w Českém Museum.

Digitized by Google

1513 swého, rytíře Procka, se zwláštním poselstwím, k jehožto slyšení že právě swolání to se stalo, a však že pan sekretář teprw nazejtří bude moci mluwiti k městům; také že očekáwal se do Prahy opět kníže Bartoloměj, kterýž i skutečně téhož dne přijel s komonstwem 70 osob. Odloženo tedy hlawní jednání ke dni
29 Jul. následujícímu. Tu pak hned ráno, u přítomnosti knížete, čteni jsau a schwáleni dwa spisowé: jeden *manifest stawu městského* wůbec, jenž do tisku dán býti měl, druhý oswědčení se knížete o swém spojení a záwazku s městy, kteréž pánům a rytířstwu, ježto zwáni byli, aby téhož dne po poledni na radnici přišli, mělo býti oznámeno. Manifest dotčený, psaný rozumem a duchem wynikajícím nad obyčej swého wěku, nepowstal jistě beze zwláštního přičinění knížete: an mluwě k národu wůbec a ke stawům šlechtickým zwláště, jasně a wýmluwně, zamýšlel především učiniti dojem na krále Wladislawa. Směr a obsah jeho udáwá se we slowích na záwěrku postawených: „Ačkoliwěk pomlauwáni jsme, žebychom právo, kteréž jest Wašich Milostí stawům jisté prawidlo, potupiti chtěli, prawíme že sme na takowau welikau wěc nemyslili, ani ještě, milujíce mezi wšemi stawy řád, na to myslíme: ale toho sme žádali i ještě žádáme, aby se zemské právo na nás a stawu našeho zwláštnosti wíc nic než potud, pokudž sme je podnikli, newztahowalo, též i při našich právích, swobodách i starodáwních dobrých zwyklostech abychom tak, jakž od starodáwna nám jsau wysazena, wyměřena i stwrzena, byli od každého z powinnosti sprawedlnosti zachowáni.“ „My, (prawí se s počátku,) chceme tuto rozestříti a oznámiti wšecku wěc nám obtížnau a nesnesitelnau, kteráž na nás od času nedáwného wzkládati se počala. Bůh, kterýž srdce

Digitized by Google

lidská znáti ráčí, nám swědek jest, že z žádného py- 1513
chu, z žádné zpurné mysli, ani z které wůle zlé a postranné w to sme se nedali: nebo nám poctiwost a důstojenstwí jednoho každého stawu k mysli jest, a rádi se k jednomu každému wedle powahy jeho zachowáwáme a zachowati chceme; zwláště, že nám wěc newědoma není, že jeden staw žádný sám sobě dosti učiniti ani sebau toliko státi nemůže, ale druhému jsa na pomoc; a wšichni wespolek to u sebe míti mají, aby we společné jednotě stojíce, k obecnému dobrému, kteréž wšem spolu náleží, prohlédali; a ty zřízenosti mezi sebau míti mají, kteréž jsau mezi nimi w koruně této od starodáwna wyměřeny. Kdyby staw stawu neutiskal, a kdyby práwa stará nowým nálezům a nedáwno zamyšleným nepostupowala, nebyloby různic žádných, žádných newolí, ani jaké nelibosti a odporu. Wěc jest jistá, že skrze tu překážku, když se kterémukoli stawu na jeho sprawedliwosti ujma děje, musí obecné dobré den ode dne hynauti; a jako nebezpečná wěc jest, brzce a spěšně práwo ustanowiti, tak jest, a mnohem nebezpečnější, dáwno a dobře ustanowené a zkušené práwo měniti a zdwihati. A toho důwod jest, že jakž již s toho sešlo, což od starodáwna bylo zachowáwáno, hned prwnímu opatrowání obecného dobrého dolů jíti počalo, a den ode dne jde i snad půjde, nebudeli uhozeno na jiný dobrý obyčej. Od toho času, jakž krále pána swého w zemi a w koruně této přítomného nemáme a nowě nalezenými řády se zprawujeme, račte uwážiti, co jest obecného dobrého přimnoženo, zdali král pán náš té swobody jest a takowé podstaty, aby důchody swé měl k swé potřebě a k dobrému Wašich Milostí stawům zprawené a hotowé, aneb aby sám měl nač w králowstwí tomto přítomen

Digitized by Google

1513 býti a panowati? Ano w těch we wšech létech, by otewřené wálky wésti ráčil, ještě není podobná wěc, aby tak mnoho, jaké jest nesčíslné dluhůw množstwí, prowáleti mohl. A w tom we wšem, kdo se zasazuje, kdo stojí o to, aby dobré JMti, jeho dědicůw i wšeho tohoto králowstwí některým rozumným a užitečným řádem napraweno bylo? i aby pán náš we swau wlastní králowskau moc byl zase uweden a kralowati ráčil, jako králi a této země pánu náleží?" Wlasteneckým tímto duchem a hlasem pokračuje manifest dále, stawůw a osob zwláštních w podrobnosti nikde nedotýkaje, a wšak důkladně líče potřebu brzké proměny we stawu wěcí, a to dle přání hlawně stawu městského.[220] Po přečtení a schwálení tohoto, i také druhého nahoře dotčeného spisu, kníže wystaupil ze shromáždění.

Na to králowský sekretář, rytíř Procek, mezi shromážděné přišed, a předewším list swůj wěřicí od krále podepsaný čísti daw, wzkazowal Pražanům a poslům z měst wšem milost králowskau a wše dobré, i wyprawowal, jaké potěšení měl král nad tím, co ze sjezdu o sw. Wítě od měst jemu oznámeno bylo, a že opět od JMti král. wyslán jest s plnau mocí pro tyto nesnáze a různice mezi stawy, zdaliby pán bůh wšemohaucí ráčil spůsobiti, aby to w dobrý konec uwedeno bylo. Ptal se, chtějíli, aby o té wěci hned tu jednáno bylo předewšemi, aneb snad we počtu menším? na čež když odpowědělo, že w počtu menším, a sice s wýborem dříwe od měst zwoleným, odročeno

200) Jediný nám známý exemplar tištěného manifestu toho, (se známkau tisku dne 9 Aug. 1513,) chowá se w bibliotéce knížat z Lobkowic w Praze.

Digitized by Google

jednání to nazejtří. Pak ale jal se pan Procek jme- 1513
nem králowým žalowati na knížete Bartoloměje obšírně, jakau škodu on a pomocníci jeho činili poddaným JMti we Slezích, od nichžto napomínán jsa král, že toho déle trpěti a tomu díwati se nemohl, ale že stojí nyní w půhonu s knížetem, a žádá w té wěci za radu. Konečně co do podkomořího Buriana Trčky oznámil, že král poručil říci, jestližeby jezdil po městech královských, chtěje úřady konšelské obnowowati, aby se jemu žádnau měrau nedali saditi, lečby o to zwláštní psaní od JMti obdrželi, poněwadž on sobě tak lehce wážil rozkazu KMti. To dopowěděw, odešel také pan Procek.

Téhož dne popoledni přišlo s knížetem Bartolomějem několik osob stawu panského i rytířského, pozwaných od něho zwláště, na staroměstskau radnici, kdež on jim četl spis swůj, w ranním posezení téhož dne schwálený, o spojení a záwazku swém s městy královstwí Českého. Spojení to že mělo dwojí aučel: jeden, hájení práw a swobod stawu městského, i wzájemnau podporu a pomoc, pokudby na ně kdo sáhnauti chtěl; druhý, wywedení krále JMti a wšech stawůw této země z těch nespůsobůw, do kterýchž upadli nowými tehdáž řády. Každý prý obywatel této země, kteryžkoli sám chce, zřetelně to zná, widí a čije, kterak pod tím přimyšleným a nowěstwořeným právem každý w stawu swém úzkost trpí, jaké wěci škodné a záhubné pod spůsobem práwa půswbí se a dějí: a přes to wšecko jeden na druhého patří, nic k tomu říci nesmí; a snad z příčiny té, že jest odjata králi wšecka moc. I tomu páni z měst nechtíce se déle díwati, na tom se konečně ustanowili, s pomocí pána boha wšemohaucího, aby krále i sami sebe z takowých ne-

Digitized by Google

1513 swobod wywedli, JMt ku prwnímu panowání a moci, sebe pak ku prwním swobodám zase bohdá přiwedauce. „Kdež já, páni Pražané i wšecek staw městský králowstwí tohoto tu wíru k stawu panskému a rytířskému máme, že Waše Milosti, znajíce stawu městského takowau lásku k wlasti swé a milujíce dobré neméně nežli oni, budete jim toho skutečně dopomáhati: poněwadž oni na tom jsau, aby stawům wašim wšecku poctiwost okazowali a wšecko přátelstwí k wám zachowali, lečby to od nich rozumně přijato nebylo.“ Na to wzawše potaz přítomní páni a rytířstwo, knížeti odpowěděli, aby jim za zlé míti neráčil, že jich jest malý počet, ale že za to žádají, aby jim té řeči spis dán byl, že ji chtějí wnésti mezi swé přátely; a poněwadž sněm obecný stawůw jejich měl w Kolíně držán býti o sw. Bartoloměji, že budauc tu pospolu, tím lépe budau moci o tom rozmlauwati a knížeti potom dáti odpowěd. [201]

30 Jul. O jednání dne následujícího mezi panem Prockem a wýborem stawu městského není nám nic dále wědomo, nežli že strany neshodly se mezi sebau, ba rozešly se konečně s nemalým pohoršením, když města nechtěla býti panu sekretářowi po wůli, aby wzdala se spojení a zápisu swého s knížetem Bartolomějem. [202]

201) Sauwěký spis o weškerém jednání dnůw 28—29 Jul. nachází se w Českém Museum, a něco také w archivu Třebonském.

202) Kaucléř Ladislaw ze Šternberka psal 11 Aug. Petrowi z Rosenberka: „Král JMt ráčil jest sem poslati s nějakým poselstwím p. sekretáře k městům, ježto p. purkrabí ani já nemohli sme wěděti, s čím jest přijel, neb jest toho tak dobře předemnú tajil, jako před jinými. A když se jest ta wěc rozešla a jim se netrefilo, což sú před sebú měli, teprw mi to p. sekretář oznámil, co jest. A když sem to zwěděl, tu sem wždy k tomu přiwed p. sekretáře, že se jest on s Pra-

Digitized by Google

Na znamení, kteraký pozor i w okolních zemích obracel se k těmto roztržkám českým, slauží psaní Jiřího knížete Saského, dané w Drážďanech dne 31 července k oběma stranám, i pánům a rytířstwu, i městům králowstwí Českého. Wykládal w něm, kterak mu líto bylo rozdělení nastalého mezi nimi, z něhož prý záhuby nastati hrozily a ubývalo síly křesťanstwa proti Turkům. I ačkoli mohloby mu za přiwažčiwé počteno býti, že dobrotiwým prostředkem chtěl rozwazowati, co jiným maudrým nedařilo se, předce w naději k bohu podáwal se ku prostředčení, náchylen jsa oběma stranám, a nechtěl litowati práce ani nákladu, ač bylyliby wděčně přijaty. Sluší tu pamatowati, že Saský tento kníže byl tak dobře wnukem krále Jiřího českého, po němž i jméno nesl, jako kníže Bartoloměj. A wšak o dalším nějakém jeho působení k tomu cíli nemáme žádné známosti. 1513 31 Jul.

Mezitím, co tyto wěci w Čechách se dály, čeled knížete Bartoloměje we Slezsku, odpowěděwši Wratislawanům, počala opět válku proti nim. W noci mezi 28 a 29 červencem Sigmund Kaufunk s pomocníky swými wpadše nenadále do předměstí Swidnického, zapálili tam několik dworůw; potom spáliwše a wybrawše asi dwě nebo tři wesnice, wzatek swůj hnali a nesli na hrad Skály we kraji Hradeckém,[203] kterýž kníže Bartoloměj nedáwno před tím od Hynka Špetle z Janowic byl kaupil. Kníže Fridrich Lehnický, za-

žany na konec swadil. Kdež se mně zdá, že to jednání, kteréž sú před sebú měli, o kterémž wám psáti nemohu, ještě nám ke wšemu dobrému přijde bohdá.“ (Orig. arch. Třebon.)

203) Němcům někdy Katzenstein, nyní Bischofstein sluje. Náleželo k němu tehdáž jedno městečko a čtrnáctero wesnic. (Klose str. 619.)

Digitized by Google

1513 stáwawší tehdáž auřad nejw. heitmanstwí we Slezsku, a Wratislawští s jinými městy Slezskými wyprawili hned 30 čerwence poselstwí ku panu Lwowi a ke zpráwcům králowstwí Českého, žádajíce dostiučinění a pomoci, dle smlauwy uzawřené we Kladsku.[204] Powěst o tom učinila w Čechách wšeobecně dojem welmi nemilý; páni čeští strany páně Lwowy neopominuli hlásati posměšně, jak krásný as bude řád ten, který kníže Bartoloměj zawesti hodlal w Čechách, když we Slezsku prý sám tak neřádně žiw byl! On tedy, aby odolal bauři proti němu powstáwající a upokojil spolu mysli přátel swých, před swým odjezdem z Prahy,
2 Aug. jenž stal se 2 srpna, swolaw opět některé pány, rytíře, Pražany a posly z měst, na osprawedlnění swého počínání, měl k nim řeč dlauhau a zajímawau, kteráž potom i we spis uwedena i roznášena jest.[205] Poznati bylo w ní řečníka neważaného školními prawidly wěku swého, ale mluwiwšího dle přirozeného pudu a wnuknutí swobodně a ne bez jakéhosi wzletu myšlének. Počal oswědčowáním, že nechtěl býti nehodným potomkem předkůw swých, a zwláště otce swého, kterýž prý tak často a štědře krew swau pro zemi a korunu Českau proléwal, až i u těžké wězení pro ni upadl, w té wazbě o zdrawí swé přišel a wšecken statek swůj ztratil, kdež i on syn jeho ještě prý zlým toho užíwati musí: wšak že ho ztráta statkůw tolik nermautí, jako ujma na cti a dobré powěsti, kteraužto jemu hrozí auklady nepřátelůw jeho. Heitmané kraje Hradeckého že nařídili weřejnau hotowost omylem proti lidem jeho: neb on že již ohlásil, kterak netoliko lidmi swými, ale

204) Psaní p. Lwa w Třebonském archivu. Klose str. 629 - 30.
205) Jeden její opis zachował se w archivu Třebonském.

Digitized by Google

i osobau wlastní, statku i hrdla nelituje, hotow byl a 1513
jest wždy k obraně kraje i wlasti celé; kdyby prý wšickni obywatelé králowstwí Českého nahlédnauti mohli až do duše jeho, nenalezli by nic jiného, než co dobrému a wěrnému milowníku wlasti swé přísluší. Protož prosil s nejwyšší pilností, aby přítomní wšickni nepřipauštěli k sobě zpráw o něm křiwých; podáwaje se wzdáti se králowa gleitu, nastaupiti na cestu právní a trpěti wše co náleží, neodepře-li wšemu s takowým důkladem, kteréhožby oni sami pochwáliti museli. Pak přistupuje k půtkám swým se Wratislawskými, dal předewším čísti odpowědné psaní swé k nim, w němž udány byly příčiny, proč nemoha slowy dowolati se sprawedlnosti na nich, musel mečem dobýwati si jí sám; pak wykládal obšírně wše co předešlo bylo na cestě jak válečné, tak i nekonečného rokowání, kterak odmítali Wratislawané wšecky jim nepříjemné saudy a nálezy, wždy bezpečíce se na přízeň královského dworu w Budíně, a kterak ani přímluwa krále Sigmunda Polského neměla u krále Wladislawa toho štěstí, aby mu získala byla odpověd na pokorné jeho stížnosti; živě a tkliwě líčil zwláště smrt swého služebníka Bischofsheima, kterýž na weřejné silnici jeda a nic zlého netuše, přepaden jest ode 28 drábůw Wratislawských, a jen sám druhý postawiw se k obraně, teprw po dlauhém boji, když ho ubezpečowali, že se mu nic nemá státi, wzdal jim swůj meč, a pak hanebně zawražděn, wšecky spisy a peníze knížecí jemu pobrány a tak zlaupen byl, že mu prý ani nenechali, čímby stud jeho mohl přikryt býti. Když již skládaní tolikera rokůw, nálezy tolikera sjezdůw knížecích a stawowských we Slezsku nic knížeti nepomohly, Wratislawští na poslední jeho wyzwání ještě ho prý učiti chtěli, jakby

Digitized by Google

1513 jim byl odpowídati měl,[206] a poháněli ho k saudu měst Slezských, čili, což tolikéž bylo, k saudu swému wlastnímu; jemu tedy že nezbýwalo nic, než maje podstat knížecí w té zemi, připrawowati je k tomu mocí, aby práwu obwykli a je trpěti se učili. Počínání jeho že w ničem nehřešilo proti zřízení zemskému w Čechách, poněwadž on k němu ještě ani zawázán nebyl; neb ačkoli s pilností o to byl stál, aby mu statek ten, který w tom králowstwí měl (hrady Kumburk a Skály,) we dsky zemské wložen byl, to ještě nikterakž ho potkati nemohlo; také na oznámení swé ke zpráwcům zemským, nestaneli se mu sprawedliwé, že bude přinucen litowati křiwdy swé, neobdržel ani odpowědi, a tudíž za to míti musel, že kdo mlčí, ten přiwoluje. Končil dlauhau řeč swau slowy: „jestliže Wašim Milostem nezdá se jiné pomoci mi činiti, za jiné neprosím, než aby ste mi dopřáli z této země válku proti Wratislawským wésti: poznáte, že s pomocí boží a přátel swých tak je skrotím, že Waše Milost i každý dobrý toho pochwáliti má. Přátelské odpowědi od wás čekám.“ — I nelze udati, dočkalli se jaké skutečně. —

Dle wšeho, co wíme o krátkém žiwota běhu knížete Bartoloměje, zdá se nám, že nebyl slawného děda wnuk owšem nehodný; bystrota rozumu jeho, jemnost citu a odhodlanost i pewnost wůle nepodléhají nižádné pochybnosti; podnikawost jeho ničím nedala se odhroziti, činnost ničím unawiti; jeho wýmluwnosti báli se

206) Jakož celé toto líčení dosti dobře shoduje se s tím, co se strany Wratislawských podal o wěci té Klose (l. c.), tak i k těmto slowům dáwá Klose wýklad (na str. 610—11): Er nebst seinen Anhängern hatten in ihren Absagebriefen nicht mit Brande abgesagt und doch gebrannt, welches nicht „fürstlich“ gewesen.

Digitized by Google

nepřátelé wíce nežli moci hmotné; wzdálen jsa wší 1513
neupřímnosti, wšeho pokrytstwí, ani obyčejných wěku swého forem si newšímaje, obyčej míwal wšude dotýkati se jádra wěcí upřímo a bezohledně, i získal si tím zwláště w lidu obecném populárnost znamenitau. Owšem že w kole družiny, kterau se byl otočil, čistota úmyslůw jeho musela upadati w podezření; bratří Kaufunkowé, jakož sme widěli, již od r. 1504 slaužíwali byli každému odpowědníku a zhaubci zemskému, kterýkoli je do služby swé najmauti chtěl: nekráčelli také kníže po cestách někdy Gutšteinowých? Ale poněti o cti a zachowalosti žiwota onoho wěku bylo cele zwláštní a swérodé: když i Kopidlanskému wrácena mohla býti čest jeho, poněwadž si ji byl napřed ohradil, kterak mohla odepřena býti Kaufunkům? Wšak i za našeho wěku ještě wražda w sauboji spáchaná nepokládá se za nectnau. We písemnostech sauwěkých nedočtli sme se nikde řečí hanliwých o Kaufuncích, a když w měsíci březnu 1508 kancléř Kolowrat žádal byl na sněmu hotowosti weřejné proti nim, většina pánůw swolili k ní jen pod wýminkau, aby wálka jim dříwe řádně opowězena i čest země a národu proti nim náležitě ohražena byla. Také jeden z bratří slaužil co dwořenín panu Wilémowi z Pernšteina na Pardubicích, a konal od něho wšeliká poselstwí, což samo dostatečně swědčí o čestnosti jeho. Buď tomu jak buď, kníže Bartoloměj musí posuzowán býti sám o sobě, jakož toho žádal, nejprwé dle skutkůw, potom i dle řečí swých; w obojím ohledu nenacházíme příčiny ku prostému zatracowání jeho, a co dále wyprawowati budeme, poslauží mu tuším i ke chwále.

Wšecky zraky nyní obráceny byly k Budínu, odkudž opět w žiwém sporu stran wyjíti mělo slowo roz-

Digitized by Google

1513 hodné. Již na počátku měsíce srpna měli tam jeti z Morawy heitman Jan Mezeřický z Lomnice a pan Ladislaw z Boskowic na Morawské Třebowé pospolu:
1 Aug. ale 1 srpna psal onen panu Petrowi z Rosenberka, že pan Ladslaw odřekl se jeti s ním, a připojil se raději k sekretáři Prockowi, když tento wracel se z Prahy zase. Kníže Bartoloměj že we Kladště spřátelil se s panem Ladslawem, a „bude nyní bezpochyby skrze něho jednati wěci swé u krále. A tak jakž krále ráčíte znáti, uwedet jej pan Ladslaw weč bude chtíti, a zwláště s pomocí Rendlowau a Prockowau. Bojím se, že budau králi ukazowati tu cestu, aby městy swau wěc prowozowal; račte tím jisti býti, že něco nowého a welikého sléwají. Já pozejtří bohdá dolů pojedu a pospíším, abych pana Ladslawa tam zastihl; a jistě mu hluboce wsáhnu w jeho jednání.“ Rytíř Rendl byl tehdáž w Budíně, nepřestáwaje požíwati nezměnné králowy důwěry, ale u zpráwcůw králowstwí Českého upadl byl již w auplnau nemilost; pan Lew, obdržew
7 Aug. od krále psaní obsahu nepříjemného, dne 7 srpna taužil toho panu Rosenberkowi s doložením, že jistě prý Rendl je skládal, ano bylo w něm „několiko kauskůw, kteří zwláštní w sobě rozumy mají;“ a již upřímo „šibalem“ jmenowal tohoto někdy předního zástupce i miláčka stawůw panského a rytířského.[207] Také kníže Bartoloměj zabral se té doby osobně do Budína.

Jaké tu nastalo na dwoře králowě jednání, nemůžeme oznámiti podrobně; ale domýšleti se jest o něm
17 ze zápisu, který kníže Bartoloměj dne 17 srpna ob-
Aug. držel od krále w tato slowa: „Poněwadž si powěděl a

207) Originály psaní dne 1 Aug. a 7 Aug. jsau w archivu Třebonském.

Digitized by Google

prawíš, že ta smlauwa mezi tebau a městy učiněna 1513
jest pro dobré naše, dědicůw a zemí našich, a že toho spolu se stawem městským ne slowem ale skutky okazowati a dowoditi chceš: tomu sme wšemu wyrozuměli, a také to od tebe a stawu městského milostiwě a wděčně přijímáme, i tu wíru k tobě a k nim máme, že tak, jakož si powěděl, ne slowy ale skutkem spolu s nimi, naše dobré obmýšlejíc, toho dopomáhati budeš. A když twau i jich skutečnau práci, pilnost a stálost o naše dobré poznáme, tobě i jim, jakožto našim wěrným, i také každému, kdož o naše dobré pečuje, milostí naší královskau a wším dobrým oplacowati míníme. A toho na potwrzení swau wlastní rukau sme se tuto podepsali, a sekret swůj, kterýž wždy při sobě míwáme, přidáwili.“ [208] Ačkoli důwěrný zápis ten měl tuším chowán býti podtají, bylo předce wítězstwí té strany, ku které hlásili se kníže Bartoloměj, Ladslaw z Boskowic, Rendl, Procek a weškera města česká, již auplné a dokonalé. Pan Jan z Lomnice jmenowán sice poslem královským k nastáwajícímu sněmu Kolínskému o sw. Bartoloměji, ale instrukce jemu daná, kterak jednati měl mezi stawy českými k upokojení země, oznámena také knížeti Bartoloměji.

A wšak wedle osobního zápisu dne 17 srpna obdržel týž kníže zápis, který městům weřejně předložiti měl, a w němž obsaženy byly wýminky welmi wážné, pod kterými král k stawu městskému nakloniti se dal. Znějí ony jak následuje: 1) „Aby Pražané i jiná města toho na nás mocně přestali, očkoliwěk se stawem panským a rytířským jsau w různici.“ 2) „Aby

208) Opis toho sauwčký nalezli sme w rkp. archivu města Pražského, nadepsaném Chaos rerum memorabilium.

Digitized by Google

1513 nám posudného dáwali po tři léta, kdožkoli piwa waří, po jednom groši českém s každého strichu sladu.“ 3) „Aby na ty důchody, kteréž na městech máme a kteréž podkomoří k ruce naší na nich wybírá, půjčili nám na každau kopu po 20 kopách miš., a ty platy aby potom dotud a tak dlauho zadrželi, dokudžbychom jim jejich sum nenawrátili; a to my jim ujistiti chceme s powolením wší země.“ 4) „Což se statečného Albrechta Rendle, wěrného našeho milého, a Pražanůw i jiných měst našich wěrných milých dotýče, wšecky wěci předešlé, buď mezi obcemi aneb osobami, ty wšecky aby mezi nimi minuly. My sme témuž Albrechtowi zapsati se ráčili, že nemáme s Pražany ani s jinými městy w žádnau smlauwu jíti, leč ty wěci předešlé mezi nimi minau; neb jest Albrecht jináč na se našich wěcí wzíti nechtěl, aby jich poháněl a obsílal od nás, než abychom jeho we smlauwu také pojali.“ 5) „Aby Pražané a jiná města naše propustili se ze zápisůw, i z těch, kteréž s oswíceným Bartolomějem, wěrným naším milým, i z těch, kteréž mezi sebau zwláště mají; a nám i našim dědicům aby zapsali se listem pod pečetmi swými, že žádným jiným se zprawowati ani ku komu jinému zření míti, ale nám pomáhati budau na každého, kdožby z poddanosti se wytahowati, anebo nám a našim dědicům w panowání w této zemi překážeti chtěl mimo řád a práwo. A my také listem pod pečetí naší, za nás i za naše dědice, knížeti, Pražanům i jiným městům připsati ráčíme, že je we zwláštní swé obraně míti chceme a jich w ničemž neopauštěti, kdoby na ně mimo řády a práwa sahati a w jich práwích a swobodách je utiskati chtěl.“ Končil se zápis ten sliby hojnými a slowy wraucími, přistaupíli Pražané a města ke článkům

Digitized by Google

těmto, že král i dědicowé jeho jim té wolnosti a „toho dobrodiní“ wší milosti a wším dobrým spomínati budau, aby jim toho wěčná pamět zůstala; mimo to pak že opatřeni budau proti panskému a rytířskému stawu buďto smluwau, aneb konečnau wýpowědí tak, aby napotom we swornosti a dobré lásce s nimi pokoj měli.[209] Nelze neuznáwati, že wýminkami dotčenými při přechodu od strany ke straně král dosti šťastně hájil důstojenstwí swého. Kníže Bartoloměj uwolil se jednati s městy o wšecky tyto články, aby je přijali, a wrátil se do Prahy „s dobrými nowinami“ (jak dí starý letopisec) w tentýž den sw. Bartoloměje, kde sněm Kolínský bral počátek swůj. 1513 24 Aug.

Mezi tím, co takto jednalo se w Budíně, přihodil se w Čechách skutek wálečný, který obrátil k sobě ještě wětší pozor, nežli sněm Kolínský. Kníže Fridrich Lehnický, co zprávce heitmanstwí Slezského, na sjezdu we Swídnici w polowici měsíce srpna držaném umluwil a ustrojil *válečnau wýprawu* proti knížeti Bartoloměji a hradu jeho *Skalám;* maje k tomu od zprávcůw královstwí Českého nejen swolení, ale jak prawil, i pomoc slíbenau, trhnul dne 21 srpna w počtu asi 2000 branných lidí před Skály; na kteréž dne 25 srpna teprw z děl střileti se jaw, pokračowal w tom až do dne 27, a wšak s wětší swau nežli nepřátel škodau, ana děla, dlauho nebywše užíwána, wýstřely wíce porauchala sebe a swých, nežli zdí hradowých; obležení také prý odbýwali nepřátel wíce posměchem nežli brani; až tito, polekáni jsauce wýstrahau, že z Čech blížilo se wojsko ku pomoci hradu, wydrancowali w 21 Aug

209) Sauwěká toho kopie, a wšak bez datum, nachází se w Českém Museum.

Digitized by Google

1513 okolí městečka i wesnice, a téhož 27 srpna od hradu
27 Aug. odtrhli, do Slez nazpět pospíchajíce. Nejwíce krwe teklo teprw potom, když posádka Slezáky na odchodu stíhati se jala, tito pak nad to, swadiwše se o rozbitowání plenu, sami mezi sebau bíti se počali. We wojště Slezském ty dni kolowala powěst, že kníže Bartoloměj nic nepořídil u krále, a odkázán byl od něho prostě jen ke sněmu Kolínskému.[210]

Co wše událo se na *sněmu Kolínském*, a kterak wlastně znělo poselstwí ono, které tam pan Jan z Lomnice wyřídil stawu panskému a rytířskému, není nám wědomo do podrobna; jen tolik jest jisté, že také na nich žádal král, aby we při swé se stawem městským na něm opět prostě a mocně přestali, což ohledem na minulé již dwa královské rozsudky (1502 a 1509) nepotkalo se s nižádným odporem a naprosto přijato jest. Kterak později kníže Bartoloměj winil heitmana Morawského, že nejednal w Kolíně we wšem tak, jak mu králem nařízeno bylo, wyložíme časem swým místněji. Nám poněkud známo jest aspoň to, co sněm wyjednáwal s Pražany a s městy za příčinau knížete Bartoloměje a dobýwání hradu jeho Skal od Slezákůw. Pra-
26 žané poslali a psali do Kolína dne 26 srpna, žalujíce
Aug. na Slezáky, a prawíce, že byli jak powinni, tak i ochotni, w té potřebě neopauštěti knížete; ptali se tedy, mělili od pánůw i rytířstwa očekáwati pomoci, čili překážky? A w témže smyslu přidal i kníže psaní swé, chtěje zwěděti upřímo, mělli na pány w Kolíně shromážděné péči míti čili nemíti? Když tedy nazejtří,
27 dne 27 srpna, Jan z Lomnice wyprawil se z Kolína
Aug. do Prahy, aby co posel královský oznámil stawu

210) Klose l. c. 618—632 dáwá o wšem líčení obšírné.

Digitized by Google

městskému jak wůli králowu, tak i odpověd a uza- 1513
wření sněmu, přidáni jemu od tohoto dwa páni, Wáclaw Bezdružický z Kolowrat a Hynek Bořita z Martinic, i dwa rytíři, Jindřich Hložek z Žampachu a Mikuláš Pecingar z Bydžína, k dalšímu s městy jednání. Po nich odpověděl sněm knížeti, že dle wůle krále pána swého, páni a rytířstwo w králowstwí tomto mínili zprawowati se řády a prawy, a nikoli válečnau wěcí; chtěliliby ale komu býti nepřátelé, žeby nezapomenuli ohraditi proti němu dříwe čest swau, a téhož že i od knížete se nadějí. Pražané, když jim předstírán byl záwazek smlauwy uzawřené we Kladsku, že Čechowé powinni byli pomáhati Slezákům proti zhaubcům země jejich, odpověděli, že mír Kladský, jakkoli užitečný byl, neměl pro ně platnosti, nebyw ani pečetí stawu městského stwrzen; a by pak i stwrzen byl, že Slezáci nezachowali se dle něho ani dle zřízení zemského, ježto měli wěc tu wznésti dříwe na heitmany zemské aneb na nejw. purkrabi, a neprowozowati moci w jiné zemi sami. Heitmanu Morawskému na jeho poselstwí (neznámého nám obsahu) dali za odpověd, že král JMt ráčil jim oznámiti wůli swau také skrze knížete Bartoloměje, a že ke slyšení jejímu města králowská wšecka již byla obeslána; jakmile tedy sejde se celý staw městský, uradíce se, že dají odpověd na oboje poselstwí spolu. Mezitím powěst o válečných přípraweách městských, dle swědectwí starého letopisce, tak postrašila pány Kolínské, že sněm ještě téhož dne prý náhle rozprchnul se. Owšem w Praze již na některý den na wšelikých místech wlály korauhwe wysoce, aby na dané znamení sausedé ze wšech čtwrtí rychle k nim se hrnuli: 30 srpna měli wytáhnauti ko- 30 Aug.

Digitized by Google

1513 nečně, když přišla zpráwa, že již Slezáci odtrhli od Skal; a tak prý „ta wojna zhořela.“ [211]

Kníže Bartoloměj nejprw dne 26 srpna wyřizowal poselstwí swé před konšely a obecními staršími, dne
29 Aug. 29 srpna před welikau obcí wšech tří měst Pražských a některými posly z měst jiných, a to zdá se že s počátku jen wšeobecnau a příjemnau jeho částku, obsaženau w sekretu královském dne 17 srpna, poważliwého k němu přídawku tuším jen opodál se dotýkaje, a nejwíce ke stálosti napomínaje w díle počatém; páni a obce wšecky děkowaly mu welice za jeho zdárné snahy, slibujíce, že chtějí se tak zachowati a stáli býti. Další obsah odpowědi královské oznámil teprw we
12 Sept. walné schůzce wšech měst dne 12 září, a to ještě tuším necelý. Cítiw a předwídaw záhy weliké nesnáze úlohy, kterauž wzal byl na sebe, dobře činil, že odkrýwal jen pomalu a poskrownu wše, čeho na městech se žádalo. Staw městský, pamětliw jsa králowých rozsudkůw r. 1502 a 1509, a slibůw, kteří před wynášením jich pokaždé činěni bywali, rozmýšlel se welice, uwrci se w podobnau nástrahu potřetíkráte, i žádal předewším určitého ubezpečení, že článkowé, o kterýchž mezi stawy rokowáno bylo w únoru toho léta, rozhodnuti budau we smyslu jeho. O pomoci piwowárné a půjčce neděláno nesnází: ale propustiti knížete i sebe wespolek ze záwazku zdálo se býti tolik, jako wzdáti se wší ohrady a ochrany w položení nejistém a nebezpečném; o smíření se s auhlawním někdy nepřítelem Rendlem nebylo tuším ještě ani řeči, ačkoli byl k tomu cíli w Praze přítomen. Odpor newycházel již tak z pánůw, čili z konšelůw a obecních

211) Akta w archivu Třebonském. Staří letopisowé str. 347—8.

Digitized by Google

starších, jako raději z obcí samých, z lidu obecného, 1513
a to netoliko w Praze, ale ještě více w některých městech jiných; a podněcován jest, mimo přirozenau nedůwěru, také strojenau agitací těch osob, které strana šlechtická w každém téměř městě byla sobě zachowala. Pan Hlawsa we shromáždění dne 14 září mluwil sám 14 Sept.
o lidech wyslaných, kteří jezdíce prý po městech, rozhlašowali wěci nejisté o článcích poselstwí králowa. Proto uznáno za potřebí, aby z rady Pražské rozesláni byli také do měst mužowé čelní, jako Jan Hlawsa, Ziga perkmistr, Sigmund Twarský a jiní, kteřížby wywesti hleděli obce z rozpačitosti jejich. Wýmluwnosti knížecí stíží dařilo se, zdržeti je od nálezůw unáhlených: „prosím wás, mějte strpení, by pak bylo více protimyslného, wšak jste lidé maudří!“ — tak mluwíwal k obcem.[212] Dowídáme se wšak ze psaní páně Lwowých té doby, že již Pražané k tomu se měli, aby také přestali mocně na krále, oč byly různice mezi stawy, a že se uwolili dáti jemu berni piwnau, jestliže stawowé pansky a rytířský budau chtíti učiniti tolikéž; kníže Bartoloměj měl o to zase jeti ku králi, jakož již prý skutečně z Prahy odjel dne 15 září.[213]

Znamenati sluší, že král ničím knížeti nepřispíwal k usnadnění úlohy jeho, alebrž že i sám kladl mu poněkud překážky; chtělť zajisté, získaje stranu jednu, neztratiti druhé. Pan Lew psal mu byl hned po sněmu Kolínském, že jestli to wůle JMti, on ochoten byl wzdáti se zprawy důchodůw a dluhůw královských; pak již dne 10 září oznamowal wšem zpráwcům zem- 10 Sept.
ským, kterak „wyrozuměl ze psaní Králowy Milosti a

212) Staří letopisowé str. 349—51.
213) Psaní w archivu Třebonském.

Digitized by Google

1513 také z některých jiných příčin, že JMt ráčí to jinými osobami opatřiti a nám w tom polehčení učiniti.“ Pročež co nejpilněji zwal je wšecky, aby o sw. Jeronymě (30 září) sešli se na hradě Pražském, ježto prý od dáwných časůw nebylo tak welikého potřebí, aby uradili se zespolka, co činiti. Heitman Morawský psal
28 Sept. zase do Čech dne 23 září, chtěje zwěděti, co prý dobrého kníže Bartoloměj s Rendlem w Praze jednali, an „z daleka něco porozuměl, žeby nějaké weliké šibalstwo prowoditi chtěli; k čemu tedy chýlilo se, k dobrému, čili ke zlému? A budeli co z toho sněmu, kterýž w Čechách měl držán býti, či nebude?“ atd. Není tedy pochyby, že oba nejwyšší zpráwcowé zemští, jak český tak i morawský, neopomíjeli doléhati na krále, aby ono „šibalstwo“ učinili sobě neškodným; a král swým předním náměstkům nesměl činiti se we wšem nepowolným. Zpráwcowé zemští usilowali především o změnění rady měst Pražských; nadálit se, až budau w Praze wládnauti lidé jiní, že wše obrátí
30 Sept. se k lepšímu. A wšak když dne 30 září rozhlášen byl králowský rozkaz, že nejw. komorník Petr Holický ze Šternberka i nejw. sudí Jiří Bezdružický z Kolowrat, we jmenu královu a na jeho místě, saditi měli nowé konšely we wšech městech Pražských, obce postawily se upřímo tomu na odpor, s něhož ani Hlaw-
26 Oct. sowo domlauwání swésti jich nemohlo; až teprw 26 října, na opětowaný králůw rozkaz, pan Lew sám prowedl tu wěc „proti wůli wšech obecních“ (jakž dí starý letopisec,) a sadil na starém i na nowém městě nowau radu, we kteréž již nebylo ani jednoho jmena w dosawadních sporech proslulého, ale tím wíce lidí, jakož se říkalo, míru milownych a obojetných, až i někteří, jakož brzy se ukázalo, tajní zrádcowé stawu swého.

Digitized by Google

Než radost páně Lwowa nade zdarem tím netrwala 1513
dlauho. Obce poznawše opuštěnost a beznadějnost swau, i kterak nebylo rady ani pomoci leda w působení těch mužůw, kteří do té doby je byli wedli, sklonily se brzy téměř jednohlasně k tomu, čemu dříwe byly odporowaly, a swolily bez wýminky ke wšemu, čeho kníže Bartoloměj a jeho příwrženci na nich žádali; i s panem Rendlem smířily a spřátelily se konečně. Článkowé městští, obsahu již známého, měli jen co žádosti stawu městského předloženy býti králi. Důraz obecného toho smýšlení byl tak silný, že nikdo netraufal si postawiti se na odpor: oslawen také obrat wěcí welikau hostinau, kterau Pražané dne 6 listopadu 6 Nov. wystrojili wšem nowě swolaným poslům měst královských na radnici staroměstské, a kteréž i kníže Bartoloměj se účastnil. Další dnowé 7 až 10 listopadu 10 ztráweni wíce w přátelských rozmluwách, nežli wyjednáwaních. Stawowé panský a rytířský chystali se opět jeti ku králi w hojném počtu; připrawen byl žalobný spis jejich proti městům, kníže Bartoloměj a heitman Morawský winili se nawzájem weřejně, žeby jeden i druhý byli jednali w Čechách jinak, nežli jim od krále poručeno bylo; kníže pohledáwal tedy a obdržel od měst písemná swědectwí wšeliká, kterých potřebowal k hájení swému i jejich, a zwláště ku poražení před králem pana Jana z Lomnice. Dne 12 listopadu wydali 12 se poslowé stawu městského na cestu do Uher.

Poslowé čeští, a w čele jejich s jedné strany pan Lew a pan z Rosenberka, s druhé kníže Bartoloměj, nalezli krále na zámku města *Taty*, ležícího as uprostřed mezi Rábem a Budínem. Škoda, že o wýjewech, kteří tu se událi, nemáme zprawy naprosto nižádné; známe jen několikero písemností, z jichž obsahu i

Digitized by Google

1513 tonu sauditi se dáwá o neobyčejné rozčilenosti a nárú-
21 Nov. živosti stran před králem se hádawších. Dne 21 listopadu wydal král, k žádosti poslůw Pražských, swědectwí, že mu o newěře a neposlušenstwí, a tím méně o nějakém spiknutí stawu městského w Čechách proti němu, králi a pánu swému, nic k wědomosti nepřišlo, nýbrž tím wíce ochoty a snažení k dobrému jak obecnému, tak i jeho králowu a dědicům jeho: začež on wděčen jsa, potwrzowal wšecky jeho starodáwné práwa i swobody a slibowal držeti nad nimi ruku ochrannau.[214] We sporu knížete Bartoloměje s heitmanem Morawským Janem z Lomnice wynesl král ten rozsudek dne
23 Nov. 23 listopadu, že kníže mluwil owšem dle přípisu instrukce dané panu Janowi, „té wědomosti nemaje, což jest nad tu instrukci jemu Janowi zwláště od krále poručeno bylo; a protož což tento jednal mimo tu instrukci, že jest to dobře učiniti mohl, a že to jednání jemu na jeho poctiwosti k žádné ujmě býti nemá“ oc. Bohužel že přiznání toto není jediným důkazem, kterak již král Wladislaw užíwati uměl dwojího spůsobu wlády, potýkající se nezřídka mezi sebau: jedné auřední a weřejné, druhé tajné a kabinetní. Nejživější ale dojem spůsobily dwě řeči, kterými kníže Bartoloměj a rytíř Rendl odepřeli w Tatě autokům swých protiwníkůw, a kterýchž obsah podstatný podali králi písemně co žalobu, chtějíce řádně a weřejně o to sauzeni býti. Kníže mluwil w tato slowa: „Nejmilostiwější králi! Co sem Waší Král. Milosti oznámil, i také některým pánům a rytířstwu psal, že páni zpráwce, (tři osoby z nich wyjímaje, pana hofmistra, pana kancléře

214) Pubička Chronolog. Gesch. IX, 499, s odwoláním se k archivu starého města Prahy, w němž origg. té listiny chowají se podnes.

Digitized by Google

a pana Bočka,[215]) to králowství nespůsobně zprawují, 1518
zpráwa jejich že jest neřádna, že zawedli WMt i to
králowství a že nejsau WKMti poslušni: to i před
WMtí k nim mluwím, a toho nechci nic umenšiti, jest-
liže nic nepřičiním. A když mi WMKá ráčíte s nimi
den jmenowati a rok složiti, to wšecko chci dostatečně
prowesti a prawé učiniti. WMti prosím za složení
roku s nimi.“ Řeč Rendlowa w Tatě zněla: „Milo-
stiwý králi! Jakož mne někteří dotýkali we psaní
k WKMti, ku kterémnž newím přiznajíli se wšickni:
já k tomu takto prawím: že sem WMti hodněji a uži-
tečněji i poctiwěji slaužil, nežli oni wšickni.“ Řeči
tyto kolowaly nezadlauho w Čechách s tím doložením,
že na ně dána od přítomných slušná odpowěd, a že
zwláště pan Lew oba řečníky před králem tak „nahrál,
že newěděli co mluwiti:“ ale král dowěděw se o tom,
dal oznámiti skrze Wiléma Kostku, že pan Lew neměl
se hrubě čím chlubiti: neb kníže a Rendl že chtěli a
žádali o řečech swých saudem rozeznáni býti, on ale
že ani nehlásil se k saudu.[216]

Hádky w Tatě počaté prodlaužily a rozšířily se
w Budíně, kamž král ku konci měsíce listopadu pře-
sídlil se. Hlawní akce wycházela tu od knížete a strany
jeho, a celek wšeho, co žádali, nesl w sobě auplné
zrušení a zdwižení smlauwy a zprávy Swatojakubské
z r. 1508, jakožto králi neméně škodliwé, nežli městům.
Proti tomu se strany páně Lwowy řečeno, chceli král
zprávu králowství Českého jinak opatřiti, oni že ob-
tížnosti té rádi se zbawí, ale žádají wěděti, jaké spů-

215) To jest Wiléma z Pernšteina, Ladislawa ze Šternberka, Hynka Bočka z Kunstatu na Polné.

216) Wše dle akt chowaných w archivu Třebonském.

Digitized by Google

1518 soby nowé zamýšlejí se, aby k nim také raditi mohli; horlili welice proti wšemu počínaní knížete Bartoloměje a jeho zápisu s Pražany, též proti Rendlowi a jiným „spletečným“ radám královým, jichžto rady budeli král poslauchati, že oni s přátely swými toho nepodniknau, ba ani na sněmy choditi nebudau atd. Řeči a odpory takowé obsaženy jsau we článcích 16 a podány králi; když pak dne 1 prosince dána od krále na ně odpowěd nedosti powolná, žádáno jest o jinau přízni-
2 Dec. wější, kteráž pak nazejtří, 2 prosince, následowala skutečně, tak že s ní se spokojili. Uwedeme z jedné i z druhé jen, co bylo důležitějšího. Nejprwé co se dotýkalo zprawy zemské a wolení rad našich, (řekl král,) „to máme před sebau, abyste wšickni tři stawowé to rozwážili na sněmu obecním, kterak nejužitečněji mělibychom ji opatřiti, a společnau radu swau abyste nám oznámili. O knížete Bartoloměje, aby se ku prawu (Českému) přiznal a je skutečně podnikl, to my opatřiti chceme, že se tak stane; a jiného na něm neznáme, než že to udělá, když k němu o to bude mluweno. O zápis jeho, kterýž má s Pražany, měli sme již prwé péči, aby byl zrušen, a tak se stane; a my žádných stranních zápisůw žádnému stawu dopustiti nemíníme. Páni a rytířstwo i také města, což spolu činiti mají o nějaké rozdíly, to sau nám w moc dali a my sme to k sobě přijíti ráčili, wšak tak, ačby se sami smluwiti nemohli; protož kdokoliby o jakau swéwolnost pokaušeti se chtěl, žádné straně ani osobě déle toho trpěti neráčíme. Když sme knížeti některé listy pod naším sekretem i pod pečetí dali k jednání wěcí našich s městy, neučinili sme toho tím úmyslem, abychom w těchto rozdílech wašich nějakau stranu držeti chtěli, ale protože se o naše dobré nescestnými pro-

Digitized by Google

středky starati chtěl, a takowau péči jednomu každému 1513
rádi swau milostí a odplatau spomínáme. Co se statečného Rendle dotýče, wězte, že se jest on k nám w naši radu netřel, než my žádali sme jeho, aby při nás byl. A poněwadž se k slyšení a saudu podáwá, sami znáte, že není nám poctiwé ani sprawedliwé, abychom jemu, jenž jest služebníkem i radau naším, kterau lehkost učiniti měli; i nám se zdá, že sami jinak k tomu neměli byste raditi, nerci pro něho, ale pro jiné" atd. Co do Buriana Trčky dal se skloniti král, že mu wrátil auřad podkomořství zase. A poněwadž zpráwa důchodůw a dluhůw královských mezitím smluwau obsahu nám neznámého již přešla byla ode zpráwcůw zemských w ruce panůw Michala Slawaty z Chlumu a Košmberka na Černém Kostelci, a Wiléma Kostky z Postupic na Litomyšli, žádali stawowé a král nařizowal, aby smlauwa ta co nejdříwe wložena byla do desk zemských.[217]

Osobní královo postawení ku panům Rosenberkowi a Lwowi nabývá světla ostřejšího z událostí wedlejších. Před odchodem jejich z Budína, jenž se stal 10 prosince, nejen swolil král ke zwláštnímu jakémusi 10 Dec.
zápisu we smyslu jejich, bez wědomí měst, o zpráwě Hor Kuten, zámkůw a důchodůw královských, a dal jim písemné pojištění, že proti nim ničeho k sobě přijmauti ani proti radě jejich předsebráti nebude, ale rozdal také panu Lwowi a straně jeho až do 90 listůw milostných, jen prý aby jich od sebe odbyl; z čehož w Čechách potom weliký hluk wzešel, jakoby tím králowstwí znowa zawedeno bylo.[218] Brzy na to, 20 pro- 20 Dec.

217) Akta w archivu Třebonském. Spisek tištěný s počátku r. 1515 w Česk. Museum.

218) Pan Lew psal o té wěci Wilémowi z Pernštejna z Blatné

1513 since, psal oběma pánům, kterak maje wždy na péči císaře Tureckého, nepřítele úhlawního, musel wšecky dwořany a služebníky swé wyprawiti na zámky pomezní, nyní pak při nastáwajícím uherském sněmu, kdyby jako žádného při sobě neměl, žeby ta wěc byla netoliko posměšna, nýbrž poněkud i nebezpečna: protož že umínil najmauti w Čechách 400 koní, a to co možná nejrychleji a nejtajněji, i žádal jich o pomoc k tomu, a pana Rosenberka zwláště o půjčku 2000 kop gr. č. na čtwrt léta, jelikož w Uhřích nemohl prý o žádné peníze jednati, aby bez křiku wešly w ruce jeho. Na důwěrnau a pilnau tuto žádost oba páni oswědčowali slowy hojnými oddanost i ochotnost swau, ale splniti ji buďto hned, nebo i později, bylo jim prý ze wšelikých příčin naprosto nemožné.[219]

Také poměr Wiléma z Pernšteina k dotčeným pánům a ke straně jejich měl do sebe jakési zwlášt-

24 Dec. 1513: „Došlo jest mne, žeby ty nowiny měly býti rozpisowány, že jest nám král JMt tauto jízdau mnoho rozdal. I kdyby byla prawda, tu by se zřetel ukázal, že na JMti máme pána milostiwého; čehož nám ti záwidí, kdož nám toho nepřejí. Než byť nám JMt mnoho dal zwláště nowého, za to mám, kdož takowé nowiny rozesílá, že jest se zle uptal; neb se naději, co jest nám wšem na hotowých penězích ráčil rozkázati dáti, kteří sme spolu k JMti jeli, že jeden některý z nás wíce jest na té cestě utratil. Než by JMt mnoho listůw neráčil rozdati, tomu neodpírám: neb i mně ráčil několikonácte listuow dáti, ještě mnohého z nich newím užiwuli tolik, co sem písařóm od toho jednohokaždého listu dal. Wšak to od JMti wšecko sem wděčně přijal, a JMt také skrze to žádné škody mieti nebude. Také toto wím, že král JMt jedněm ráčil dáti trh a jarmark do města, kteréžby mělo býti, když se postawí: ale ještě nenie netoliko domu, ale ani jednoho kolu k tomu připraweného. Pak za to mám, že se takowým dáním toto králowstwie nezawede.“ (Arch. Třebon.)

219) Psaní o tom několikero w témže archivu Třebonském.

Digitized by Google

nosti. Co do sporu s městy, pan Wilém wždy stáwal 1513
po straně stawůw šlechtických, ačkoli obyčej miwal mírniti přílišnau některých proti městům horliwost: a protož nemohl sauhlasiti ani chwáliti počínání knížete Bartoloměje a přátel i spojenců jeho. Ale ohledem na zprawu wěcí králowských i zemských jewíwal často netajně nespokojenost swau s tehdejšími spůsoby. Proto dotčení dwa pánowé a příwrženci jejich nejen neměli k němu důwěry, ale brojíwali často neukrytě proti němu, ačkoli pan Lew we swých psaních wždy welmi přátelsky se stawěl; požíwalt zajisté pan Wilém netoliko w Čechách weliké wážnosti, ale i we wšech zemích okolních slowo jeho powažowáno za autoritu. Jsa již stár a často churaw, přál sobě složiti auřad swůj, a již po několik let jednal o to snažně i netajně, aby za nástupce měl mladšího syna swého Wojtěcha, kteréhož ustanowil byl za dědice českých panstwí swých, an starší Jan stal se byl nejw. komorníkem markrabstwí Morawského: ale když páni Rosenberk a Lew tentokráte byli w Budíně, mluwili králi rozhodně proti tomu, předstírajíce páně Wojtěchowo mládí, ačkoli již byl wěku mužného; w powaze swé owšem oba synowé Pernšteinští jen málo byli potatili se. Když pak wrátili se páni do Čech, byla prwní jejich péče, namluwiti ty tři pány, které kníže Bartoloměj w Tatě čestně byl wyjal, aby nedali se wymísiti z počtu kollegůw swých, ale aby protestowali weřejně proti tomu: pan Wilém wšak odpowěděl, že jen w těch wěcech hotow byl zastati celé kollegium, kterých osobně byl aučasten, a že bez sjezdu a úrady wšech tří wyjmutých nemohl dáti jiné odpowědi; zdá se pak, že sjezdu toho wšickni tři ani sobě nepřáli. Co do kladení aučtůw pan Pernšteinský jediný oswědčowal prý ochotnost

Digitized by Google

1513 swau, učiniti to co nejdříwe weřejně přede wším sněmem. [220]

1514 *Sněm* ten, kterýmž, dle řečí Budínských, kleslá moc králowská w Čechách zase powznešena, zpráwa zemská jinak zřízena i wše co bylo křiwého napraweno býti mělo, uložen byl od krále na hrad Pražský ke
30 dni 27 ledna, i počal se 30 ledna 1514; w podstatě
Jan. jednalo se na něm hlawně o zrušení smlauwy Swatojakubské z r. 1508. Jmenowány byly opět za králowské kommissary tytéž tři osoby, kteréž již w měsíci čerwenci r. 1510 k témuž cíli, a wšak bez prospěchu, se byly přičiňowaly: Stanislaw Turzo biskup Olomucký (sám někdy spolupůwodce oné smlauwy,) Jan z Lomnice na Mezeříčí nejw. heitman a Jan z Pernšteina na Třebíči nejw. komorník markrabství Morawského, W instrukci jim dané stálo jednání o zrušení smlauwy Swatojakubské na prwním místě, potom swolení posudného králi ku pomoci, uwedení arcibiskupa, i jiných článkůw wíce, až konečně i potřeba učení krále Ludwíka jazyku českému. Ale po desítidnowém bauřliwém rokowání rozrazil se sněm hned o prwní článek a rozešel se konečně bez pořízení. O příčinách takowého nezdaru wydaly obě strany swé „opowědi," nezadlauho také tiskem uweřejněné, w nichž dokazowaly, že wůlí jejich nic nescházelo ale jediné nepowolností strany protiwné; oba spisowé slaužiti by mohli za důkaz, že umění, mnoho mluwiti a málo říci, a pro samé dobré úmysly neswolowati k ničemu, stálo té doby již we znamenitém kwětu. Král Wladislaw cítil dáwno s newolí, kterak mu smluwau Swatojakubskau ruce we wšem byly wázány, i dal byl saukromí skrze Wiléma

220) Tolikéž hojná psaní důwěrná w témže archivu.

Digitized by Google

Kostku žádati wšech, aby mu pomohli zase ku pře- 1514
dešlé králowské moci a swobodě.[221] Poněwadž w otázce té i mnozí páni a rytíři přidáwali se ku knížeti Bartoloměji a k městům, horliwším o pozwedení moci králowské, rozdíly stran na sněmu počínaly se poněkud měniti. Jak mile biskup Olomucký oznámil stawům, kterak zpráwcowé žádali krále, aby sňato bylo s nich břímě zprávy zemské, a že Králowa Mt ráčí tak činiti a tu zprávu s nich snímati: tu hned někteří ze zpráwcůw sami, též někteří páni a rytířstwo i wšecken staw městský brali odpuštění z ní, že jí wíce poslauchati nemají a nebudau; i žádali, aby tudíž celá ta zpráwa wymazána byla z desk zemských. Strana páně Lwowa dokazujíc, jak pewně celé zřízení Swatojakubské od krále i ode wšech stawůw utwrzeno bylo, nechtěla swoliti ke zrušení jeho, pokudby jiný spůsob wlády zemské ustanowen a na místo postawen nebyl. Strany rozcházely se hlawně w otázce, mělyli o takowém pořízení podati se jen náwrh čili rada, kterakby král w tom zemi opatřiti měl, aneb mělili to stawowé sami opatřiti a říditi bez wůle a wědomí králowa. Po mnohých a dlauhých hádkách wybrány jsau ze wšech tří stawůw osoby, aby urownaly se o nějakém náwrhu: ale když i tu opakowaly se tytéž neshody, (poněwadž, jakož prawily města, páni a rytířstwo nechtěli moci pustiti z ruky swé,) nedowedeno ničeho k žádaucímu konci. Posléze podáwali se staw panský a rytířský k wymazání Swatojakubské smlauwy, jestliže města

221) Slowa králowa byla: „Již sme toho prwé dobře zkusili, jakú škodu, lehkost i posměch z toho sme měli, že sme sami swými wěcmi newládli. Hned to již jim wšem od nás oznam, ať toho na sněmu brání, a na nás toho podají, že my toho nikterakž z rukau našich nepustíme“ oc. (Arch. Třebon.)

Digitized by Google

1514 spolu s nimi podniknau pod heitmany krajské a budau jich poslušna, a také „budeli to wymazání jiným artikulům bez škody," „kteří w té zpráwě zůstaweni býti měli." Na té neshodě, když města k tomu nepřistaupila, rozešel se sněm, o jiné články královské pro-
7 Febr. posice ani se neradiw. A wšak dne 7 února stalo se předce usnešení jednohlasné wšech tří stawůw ohledem na knížetstwí Hlohowské. Králův synowec, Jiří markrabě Braniborský, ucházel se té doby welice na dwoře králowě w Budíně o propůjčení jemu knížetstwí Welikého Hlohowa i Opawy, a slibowal prý předním prelátům i pánům uherským, dosáhneli jich, že hotow bude učiniti z nich slib koruně uherské. Toho ulekše se páni a rytířstwo knížetstwí Hlohowskéhо, poslali rytíře Hanuše Rachenberka z Borowa na Kožichowě a Slawě do Prahy ke sněmu s prosbau o potwrzení králowa zápisu (26 srpna 1508,) kterýmž we králowstwí České za jeden aud jeho koruny tak wpojeni byli, že již nikdy neměli od něho oddáwáni, ani wyděděni, ani zastawowáni, ani jakýmkoli spůsobem odcizowáni býti. Stawowé tedy dali jim o tom zwláštní pojištění pod pečetí zemskau, slibujíce jich neopauštěti, kdyby je kdokoli od toho utiskati chtěl, a přijali také swým jmenem knížetstwí Hlohowské za jeden aud swého králowstwí na wšecky časy budaucí a wěčné.[222]

O učení krále *Ludwíka jazyku českému* dal byl král Wladislaw ke sněmu také zwláštní psaní dne
20 20 ledna, prawě, že dle žádosti od stawůw nejednau
Jan. oznámené, seznaw to býti wěc s prwními potřebnau, „a také k našemu zwláštnímu potěšení, abychom s dětmi

222) Staří letopisowé str. 357—8. „Jednánie o zrušenie smlúwy Swatojakubské r. 1514" — dwa tištěné listy w Česk. Museum. Akta w archivu Třebonském a w deskách zemských ɔc.

Digitized by Google

našimř w otcowské lásce rozmlauwati mohli," již to 1513
obmyslil a za učitele i preceptora králi Ludwíkowi dal
welebného Jetřicha z Tandorfu, probošta kostela Wy-
šehradského, pro hodnost a zachowalost jeho; „a po-
něwadž byt jeho ustawičný při dwoře našem pro če-
skau řeč býti má, zdá se nám za slušné, aby jemu
služba jistá z králowstwí Českého jmenowána i dáwána
byla." — „I poněwadž na sněmě o to jednati zaned-
báno jest," (tak psal Jetřich z Tandorfa 25 února,) 25 Febr.
„a já sem pánůw měst příchylnost zwláštní k tomu
seznal, aby krále JMti wůli a rozkázaní dosti se stalo,
a dobré, poctiwé i užitečné této koruně těmito různi-
cemi nehynulo, Wašich Milostí měst i jiných swých
pánůw a přátel za pomoc k wyprawení žádati sem
umyslil" oc. „Wšecky dwojnosti a roztržitosti, kteréž
w tomto králowstwí mezi stawy jsau, mohau jiným
sněmem a králem JMtí napraweny a srownány býti:
ale čas, kterýž králi Ludwíkowi k učení míjí, nikdy
se zase nenawrátí, aniž jakým sněmem aneb jakau
berní může wyplacen býti. A již jest čas poslední,
neb JMti již léta k učení wycházejí, a po roce se jistě
učiti nebude, ani kdo se bude smíti o JMt ohroziti."
Žádal tedy a jak se zdá i obdržel pan probošt od
každého král. města po 10 kopách gr. č. na prwní
swé potřeby, kteréž i nawrátiti slibowal, jakmile opa-
třeno bude, co sněmem tímto posledním zameškáno
bylo. [223]

223) Psaní o tom w archivu Chebském.

Digitized by Google

ČLÁNEK ŠESTÝ.

KONEC KRALOWÁNÍ WLADISLAWA II.

Působení knížete Bartoloměje a pánůw Rendle i Procka; Ladislaw z Boskowic. Psaní Pražanůw a p. Lwa ku králi Polskému a odpowěd tohoto. Kurucká válka w Uhřích a pomoc knížete Bartoloměje. Sjezd panský a srownání w Kutnéhoře. Sněm sw. Marie Magdaleny. Konšelé Wilémek a Hawlíček w Praze odpraweni. Český tábor u Budína. Páni čeští proti kn. Bartoloměji a Rendlowi. Císař Maximilian a král Sigmund. Poslední sjezd Budínský. Páni Kostka i Rendl w auřadech. Smrt knížete Bartoloměje. Sněm swatodušní w Praze a kníže Karel. Slawný sjezd panowníkůw we Widni a zasnaubení Ludwíka i Anny. Jalowé sněmowání w Čechách. Smrt krále Wladislawa i poslední jeho wůle.

(R. 1514—1516.)

1514 Rozepře stawowská, wložením se do ní knížete Bartoloměje, změnila značně dáwnau twárnost swau. Kníže uwedl otázku o práwích a swobodách stawu městského we spojení s otázkau o rozsahu práwa i moci králowské w Čechách, aby wytrhnul krále z náručí aristokratie, w jejímž objímání panowník již již počínal měniti se w pauhého náčelníka, i aby pozwednul jej zase na místo jemu příslušné. Postawilť se šlechtě na odpor w obojím směru sobeckých snah jejích: k zemdlení mocnáře nad sebau, i ku podmanění pod sebe lidu obecného. Krátká doba jeho působení

Digitized by Google

a Wladislawowa nespolehliwost nedaly mu sice dojíti 1514
cíle, ale snahy jeho předce nepřišly na zmar: potřeba zachování a hájení moci králowské, hlásaná od něho ponejprw s důrazem, utkwěla w myslích tak hojného počtu Čechůw, že nezapomenuta od té doby wíce. Knížeti po boku stáli hned s počátku mužowé, o kterýchž nelze rozhodnauti, bylili jen pomocníci, aneb snad i učitelé a pobadači jeho; míníme rytíře Albrechta Rendle z Aušawy a Procka Malého z Cetně. Dle dojmu, jejž působí celý auhrnek zpráw nás došlých, saudilibychom, že důmyslný Rendl z pauhého saucitu, z osobní wděčnosti a oddanosti ujímal se dobrotiwého, ale slabého a téměř odewšad zrazeného pána swého, a obětowal se k hájení prospěchůw jeho takořka tělem i duší; sekretář Procek ale byl z plného přeswědčení hórliwým a účinným welebitelem moci panownické, kromě níž se zdá že nenalezal spásy wůbec, ni pro knížata, ni pro národy.[224] Nemírné hněwy, oziwající se we wšech písemnostech strany aristokratické proti těmto třem osobám, knížeti Bartoloměji, (kterémuž tytýž jen Bardaše spíláno,) Rendlowi a Prockowi, mohau slaužiti za důkaz, jak mocnau oni stali se byli překážkau, aby stát český, třebas i mimo wědomí a úmysly stran, časem a skutkem neproměnil se w oligarchickau republiku, jako pozdější Polsko, aneb we saustátí, za příkladem říše Německé. O čtwrtém muži, který také k nim tytýž počítán byl, panu Ladislawowi

224) K saudu takowému oprawněni se býti cítíme jak wůbec celau jeho nám známau působnostú, tak i zwláště hojnými marginaliemi, kteréž wlastní rukau připisowal ke sbírce wládních listin Českých z r. 1512—1517, jež w latinském překladu podal tuším císaři Maximilianowi, co poručníku krále Ludwika, w rkp. cís. bibliot. Wídeňské Nr. 8054.

Digitized by Google

1514 z Boskowic a. na Morawské Třebowé, nelze nám sauditi s dostatečným důwodem. Pán tento, bratr starší někdy Jaroslawa, o jehožto tragické smrti r. 1485 sme připomenuli, i oné Marthy, která r. 1507 tak statně zastáwala Jednotu bratří českých, proslul byl za wěku swého neobyčejnau wzdělaností a oswíceností ducha; byw za mládí určen k duchownímu stawu, nabyl na wysokých školách italských hojné učenosti, na cestách po rozličných krajinách Europy, Asie i Afriky širšího rozhledu, a láska i štědrost jeho k literatuře a ku krásoumě proslawily jej co Mecenata i když, obrátiw se k světu, r. 1493 pojal za manželku Magdalenu z Dubé, dobrým hospodařením nahromadil welikého jmění a zastáwal auřad nejw. komorníka w markrabství Morawském po dwakrát, nejprw r. 1496—1506, podruhé od r. 1516 až do smrti swé r. 1520. Wedle toho známo jest i jeho mírné smýšlení w ohledu náboženském, kterým hlawně dělil se od sauwěkého a duchem saurodého Bohuslawa z Lobkowic na Hasištejně († 1510): ale o účastenstwí jeho we stranách politických swého wěku poučí nás teprw hlubší bohdá proskaumání archiwůw a dějin morawských.

Působení knížete Bartoloměje a panůw Rendle i Procka při králi Wladislawowi wztahowalo se hlawně k wěcem českým, ale neobmezowalo se jimi. W Uhřích potřebowal král ještě wíce nežli w Čechách rady a pomoci nesobecké, a časté horlení předních prelátůw, kardinala arcibiskupa Ostřihomského Tomáše Bakáče, biskupa Pětikostelského Jiřího Satmáryho kancléře, palatina Emericha Perényiho a jiných, proti wliwu a moci Rendlowě, swědčilo jen o newhodnosti pro ně, nikoli o nešlechetnosti rad jeho. Přiházelo se i to, že král odkazowal wšeliké strany k Rendlowi o odpowěd,

Digitized by Google

když sám jí neměl na snadě.[225] Přízniwějším okem 1514
patřili na téhož Rendle Řehoř Frangepani arcibiskup Kolocký a pan Jan Bornemissa, králowský pokladník. Největší ale působení českých těchto rádcůw jewilo se w záležitostech zahraničných, a zwláště w poměrech ke dworům Rakauskému a Polskému. Králowé Wladislaw a Sigmund, co synowé Rakauské Alžběty, cítili od jakžiwa k domu Rakauskému zwláštní jakausi náchylnost: ale císař Maximilian stal se byl Sigmundowi od nedáwna zjewným a krutým nepřítelem, za příčinau sňatku jeho s Barborau Zápolskau, kterým naděje a moc rodu Zápolského sílily se nebezpečně. Záminku k nepřátelstwí bral sobě z křižowníkůw Pruských, kteréžto prý Sigmund od říše Německé odtrhowal; a nemoha pro wálku s Francausy i s Benátčany stačiti sám, hleděl knížata okolní, a především cara Ruského Wasilia Iwanowiče, popuditi k boji proti němu. Těmi a jinými příčinami Sigmund uweden byl do skutečných nesnází, w nichžto Wladislaw bratrsky jemu pomáhati chtěje, wyprawil knížete Bartoloměje k němu, pana Rendle pak k císaři w poselstwí, aby zprostředkowali pokoj a přízeň zase mezi nimi.[226]

Dříwe wšak, nežli nastaupili oba tito mužowé poselstwí swé, anobrž hned po rozwedení posledního sněmu Pražského, nawedli Pražany, aby utekli se ku králi Sigmundowi o přímluwu, a připrawowali spolu knížeti Bartoloměji u něho cestu. Psaním obšírným dne 16 února wykládali Pražané, kterak Sigmund co 16
Polák slušně starati se mohl a měl, aby králowství Febr.

225) Swědčí o tom zejmena Jan z Lomnice we psaní Petrowi z Rosenberka daném w Mezeříčí 25 Aug. 1514. (Arch. Třeb.)

226) Acta Tomiciana, tom. III, 93. 96. 120—122. 156—7. Klose p. 649.

Digitized by Google

1514 České nehynulo pod králem rodu Polského a bratrem jeho; ono wšak že hyne, a nebudeli časně opatřeno, že konečně zahynauti musí, an král Wladislaw dal se wywesti ze swobodné wůle, zapsal se některým osobám proti swému práwu i proti moci králowské a pustil své wěci z rukau, čímž již králowstwí přišlo prý k welikému zawedení a ke dluhům nesčíslným. Na důkaz připojili přípisy wšech těch zápisůw a nařízení, které byly toho příčinau. Widauce prý to wšecek staw městský s knížetem Bartolomějem a s mnohými pány a rytířstwem, zasadili se o to, aby krále pána swého ku prwnímu panowání, moci a swobodě zase nawrátili. O tom že na posledním sněmu mnoho bylo jednáno, ale nic nezjednáno, poněwadž někteří, ježto zápisy ony k sobě přijali, nechtěli z nich propustiti krále, lečby prwé w jiné zápisy se jim zase poddal. Tytéž osoby že wedau také swého krále k jinému jazyku (císaři Maximilianowi,) chtíce aby dědicowé jeho tam opatrowáni byli. I prosili Pražané Sigmunda s welikau snažností, aby neobmeškal té wěci, ale přispěl bratrowi swému radau i pomocí. Kdyby prý král Wladislaw jen sám na se, na swé dědice i na wšecko swé dobré wíce dbal, nežli na ty osoby některé, kdyby na swých wěcech stál a říkal „tak míti ráčíme a tohoto neráčíme," byloby prý již wšemu konec.

Psaní toto ještě sotwa bylo wypraweno, a již panu Lwowi, zrádnau ochotností dwau konšelůw Pražských, dostal se auplný jeho přípis. Nemeškal také on, a
21 Febr. 21 února dokonal psaní dwojnásob obšírné k témuž králi Sigmundowi, kterýmž wywrátiti se snažil wše, co Pražané proti němu a jeho straně byli postawili. Předewším wyložil příčiny, proč Pražané a celý staw městský wzali sobě „těžkau mysl" proti němu a pří-

Digitized by Google

telům jeho: když stawowé sami mezi sebau o práwa i 1514
swobody srownati se nemohli, král Wladislaw dwojím rozsudkem (1502 a 1509) sprawedliwě je podělil, ale města neslušným spůsobem že proti tomu se zasadila, jakoby se jim w saudu jaké ukrácení bylo stalo; kdyby prý města upřímě pomáhati chtěla králi pánu swému ku panowání a moci, mělaby prwé sama poslušna se činiti wůle a nálezůw jeho. Nikdy že on ani jeho strana nepomyslili na to, aby důstojenstwí královskému jaká ujma díti se měla. Dluhowé královští že wzešli z wýplaty některých zámkůw a z jiných znamenitých potřeb; a když král opatřuje ty, kteří o ně práci wedau, aby skrze ně ke škodám nepřišli, že jedná jako král křesťanský a pán sprawedliwý. Kdež pak města předkládají, žeby některé osoby wedly k jinému jazyku, chtíce aby dědicowé královští tam opatrowáni byli: kdyby jmenowali zejmena, na koho to míní, měliby na to slušnau odpowěd. Neprawda jest, co prawí města, žeby při nich bylo mnoho z pánůw a z rytířstwa: jest jich málo, a mezi nimi jest i některý pikhart (Wilém Kostka?). A přimísil se k nim Bartoloměj kníže z Minsterberka, tuším z té příčiny, že jeho wěcí neřádných w tomto králowstwí českém nemínili sme jemu trpěti, ježto Waší Králowské Milosti nerádbych tím mnoho zaneprázdňowal. Wšak co Pražané před se berau, k wůli a k ponuknutí některých osob, kteřížby rádi w tom králowstwí působili různici, k tomu mnohých z nich wůle není; neb jest jich mnoho w Praze i w jiných městech, kterým takowé různice a swéwolná předsewzetí se nelíbí. Panským a rytířským stawem w Čechách králi nic neschází; a kdyby města zachowáwala totéž poslušenstwí, jako je zachowáwají oni, jistěby wěci krále pána jejich, jeho

Digitized by Google

1511 dědicůw i celého králowstwí, mnohem na lepším postaweny byly atd.[227]

Když obě psaní tato w radě krále Polského w městě Wilně wážena byla, chtěli prý sice někteří, aby stranám oběma dána byla odpowěd stejně laskawá: Sigmund ale přistaupil k radě biskupa Petra Tomického, prawícího, že nestrannost wíce bohu sluší nežli lidem, a w rozepři důležité že wíce přízně ukazowati se má těm, kdo úsilněji se přičiňují o dobré pána swého.

12 Mai Wydáno tedy dne 12 máje několikero psaní w té příčině: prwní Pražanům a jiným městům Českým, druhé Wilémowi z Pernšteina, třetí stawům českým wůbec, čtwrté a poslední králi Wladislawowi; pan Lew tuším neobdržel odpowědi zwláštní. Pražané, pan z Pernšteina i stawowé wůbec chwáleni jsau pro wěrnost a oddanost ku králi Wladislawowi a k dědicům jeho, i napomínáni, aby w ní setrwali, nedadauce nikým se mýliti; panu Pernšteinskému a stawům praweno, že kníže Bartoloměj, co posel Wladislawůw do Wilna přišlý, přinese jim širší zprawu o úmyslech i žádostech krále Polského; Pražanům řečeno, že Sigmund nařídil Krištofu Šidloweckému, poslanci swému w Budíně, aby přimlauwal se u krále Wladislawa we prospěch jejich. Králi pak Wladislawowi samému předstawowal Sigmund, kterak bylo potřebí w nebezpečných roztržkách českých, aby čtyři přední auřadowé toho králowstwí byli w rukau mužůw zkušených a dokonalé wíry hodných, kteréžto budeli jen snažně hledati, že najde beze wší pochybnosti; za nejw. mincmistra poraučel mu zejmena Wiléma Kostku, za podkomořího Albrechta

227) Celá psaní obě, 16 i 21 Febr. 1514, čtau se w Třebonském archiwu.

Digitized by Google

Rendle, jenž prý mu již důkazy dal věrnosti a vý- 1514
tečné činnosti své.[228]

Když takto strana městská s knížetem Bartolomějem pojištěnu měla sobě přízeň a podporu krále Polského, strana druhá hledala tím snažněji útočiště u císaře Maximiliana; w druhé polowici měsíce března páni Petr z Rosenberka i Zdeněk z Rožmitála zajeli k němu osobně do Rakaus, tuším do města Enže. Co ujednali, nemůžeme udati určitě, ačkoli pochybowati nelze, že i tam již neopomíjeli horliti proti knížeti, nejnebezpečnějšímu odpůrci swému. Císař také již té doby wyjednáwal w Budíně skrze řečníka swého dr. Kuspiniana, aby kněžna Anna, co budaucí newěsta jednoho ze wnuků jeho, wydána byla do Rakaus ke swému wychowání. Přáli náwrhu takowému preláti uherští, kteří požíwali té doby na dwoře Wladislawowě wliwu nejmocnějšího, a sice, jak se zdá, wíce z nepřízně ke hraběti Zápolskému, nežli z lásky k císaři a domu jeho; Wladislaw sám, w odporu tolikerých stran, neuměje rozhodnauti se, hledal w odkladech obyčejného swého útočiště.

Po rozpadnutí se posledního sněmu, mysli české rozcházely se také w nawrhowání prostředků, kterýmiby zemi pokoj zjednán býti měl. K uléčení státních neduhů neznalo se cest jiných, nežli sněmowání anebo wálky: a k této poslední pobízeli skutečně mnozí páni a rytíři. Města daufajíce nowau theorií o pozwedení zase moci královské získati pro sebe mnohé z dosawadních odpůrců, žádala opětowaného sněmowání; pan Lew předkládal naproti tomu, kterak učila zkušenost, že sněmowé newedli k žádaucímu do-

228) Acta Tomiciana, III, 91—97. Rendl tu sluje „probatissimae fidei et magnae industriae homo“ (p. 93.)

Digitized by Google

1514 rozumění, a protož že nezbývalo nic, než aby král užíval moci, jak od sněmu Kolínského tak i od měst naň wzložené, a rozsudkem třetím učinil konec všem sporům a nesnázem. Král rozepsal byl nejprw nowý
27 Mart. sněm na pondělí po středopostí (27 března,) ale od-
2 Apr. wolal ho brzy zase; potom 2 dubna položil jej opět
7 Jun. na středu o suchých dnech letničních (7 června,) přikazuje všem stawům, aby sejdauce se společně jednali, jak od poslůw královských zpraweni budau, o wěci obecné, o pomoc a berni na král. dluhy, a také což panský a rytířský staw s městským činiti měli. Dle
3 Jun. zprávy starého letopisce přijeli naň, dne 3 června, skutečně „starý i mladý Pernšteinský, také někteří z zemanůw, a z měst královských wšickni, krom Horníkůw; a kteří se sjeli, oznámili skrze pana Pernšteinského, že jako poslušní dali se naleznauti na místě od krále uloženém: ale páni Lew, Rosenberský, Švihowští, Švamberci, Dobrohostowé a Trčka Lichtenburský uložili sobě sjezd w Sedlčanech, a wšak tam nic nezjednali.“ Nechtěli zajisté tito páni sněmowati w Praze, a protož prosili krále, aby co nejdříwe swolal sněm, ale
24 Jun. mimo Prahu. Král dne 24 června odepřel žádosti té určitě, poněwadž i strana druhá naopak prosila o brzké zase sněmowání na Pražském hradě, i místo samo dáwalo větší rukojemstwí, že „w takowých rozdílích a kyselostech, kteréž nyní lidé k sobě mají,“ sněmowníci spíše tam, při stolici královské, zdrží se nějakého počátku, nežli kdekoli jinde. Protož přikazowal opět s důrazem, aby wšickni stawowé bez wýminky sjeli se ke sněmownímu jednání na hrad Pražský o sw. Maří Magdaleně (22 července.) [229]

229) Staří letopisowé str. 359. Akta wšeliká w archivu Třebonském.

Digitized by Google

Mezitím přihodila se w zemi Uherské mimo na- 1514
dání katastrofa krwawá i hrůzyplná, o kteréž, ana měla wliw i na domácí wěci české, tím místněji zmíniti se musíme, čím nedokonaleji známa jest i samým dějepiscům uherským.[230] Kancléř český Ladislaw ze Šternberka, wrátiw se z Budína na swůj zámek Bechyni, psal odtud panu Lwowi dne 13 dubna, kterak tenkráte 13
málo pořídíti mohl u krále, jak pro těžkau a dlauho- Apr.
trwalau jeho nemoc, tak i pro náramný strach před Turky, panowawší tehdáž w Uhřích. „Císař Turecký po celau zimu hrozné činil k válce příprawy, aniž wědělo se, kam wrhnauti se mínil; příměří s ním nebylo ještě obnoweno, a nedáwno Turci wpadše Uhrům dobře hluboce do země, kdež prwé nikdy nebýwali, zajali tam do sedmi tisíc lidu; wtrhneli sultan sám do Uher, strach byl, aby nestawil se až i w Pešti a w Budíně.“ W takowémto wěcí stawu kardinal arcibiskup Ostřihomský Tomáš Bakáč, wrátiw se z Lateranského koncilium co legat papeže Lwa X s neobmezeným plnomocenstwím, prohlásil w Uhřích i w zemích okolních *křižowau wýpraww* proti Turkům, k nížto hned

230) Wšecka známost této tak řečené „*kurucké*“ (= křižácké) wálky bere se posud téměř wýhradně z wyprawowání Mik. Isthwánfi histor. l. V, p. 40—47, a z básně Stephani Taurini Stauromachia swané. Oba pramenowé, pilni jsauce líčení wěcí dle příkladu a methody starých klassikůw, méně šetří známek časowých a přirozeného dějesledu (čili wýwinu a postupu dějin,) nežli krásných řečí a jednotliwých obrazůw, a lichým pragmatismem, matauce wěci pozdější s prwnějšími dohromady, wíce hledí k citu a k fantasii, nežli k rozumu; aniž pak původowé jejich byli dostatečně zpraweni o wšem, co bylo podstatného a potřebného. My o wěci této uwedeme jen některé přídawky, samy sebau dosti wýmluwné, z pramenůw českých, starých letopisůw a psaní chowaných w archiwu Třebonském i jinde.

Digitized by Google

1514 hrnulo se weliké lidu množstwí. W tom ale, (jakož dí starý letopisec český,) „král a Uhři učiniwše příměří s Turky, kázali těm křižownikům tak zhola pryč táhnauti, že jich již nebylo potřebí. I žádali sau biskupůw a pánůw, aby jim nějakau summu peněz dali, aby se měli o čem zase domůw wrátiti; i nechtěli biskupi a páni uherští. Tu počali bráti Uhrům," — a z toho wywinulo se celé to krwawé zbaurení obecného lidu proti stawům wyšším, jehožto zjewy, co do ukrutenstwí a hrůzy, w dějinách člowěčenstwa málo mají
8 Mai sobě podobných. Dne 8 máje kancléř Šternberk opět byl w Budíně, a z jeho psaní dá se sauditi, že té doby hrůzy „kurucké" ještě byly nepočaly, poněwadž ještě o křižownících ani zmínky nečinil, a měl nazejtří od krále jeti k arcibiskupowi Kolockému Řehoři Fran-
31 Mai gepanowi. Ale již 31 máje dáwal pan Rendl Jindřichowi z Risenberka zprámu, kterak diwné wěci se počaly, tak že Králowa Milost i on we strachu seděli na hradě: neb sedláci nedáwno že dobyli města dobrého a pewného na panu Štěpanowi Bátorym, ačkoli měl na něm branných lidí několik tisíc. „Čanadský biskup (Mikuláš Čáky) na kůl wstrčen; jakýsi Petr Rafazy[231] dáwal padesát tisíc, aby ho žiwili, musel předse; Lukáč, kterýž po Bátorym byl nejznamenitější, a ostatek několik tisíc čistých mužůw zbito jest, buď bohu žel; a Bátory jedwa do jakés chalupy utekl, ještě o něm newědí, zůstalli žiw čili zabit. Již křižáci táhnau městečko od městečka, wes ode wsi, pálí, berau, bijí, na koly wstrkují, pod se lid podmaňují, aby k nim přistupowali, a kdo nechce, zabíjejí. Krále sobě zwolili i biskupy, mají peněz i stříbra dosti, a slyším, že

231) Isthvanfi jmenuje ho „Petrus Rauasdi."

Digitized by Google

swému králi spůsobili poctiwý stůl i kredenci.“ Téhož 1514
dne 31 máje preláti a páni uherští, kteříž w Budíně
při králi byli, prosili knížete Bartoloměje písemně, po-
něwadž slyšeli, že měl něco wojska pohotowě, aby bez
meškání přispěl králi a městu k ochraně a ku pomoci,
neb oni že takowému množstwí odolati nemohli, kteréž
pokaušelo se prý o wěc w dějinách swěta neslýchanau,
o wyhlazení a wykořenění šlechty w zemi. Zdali a
w jaké míře wyhowěl žádosti této kníže, kterýž byw
ještě 18 máje we Wilně, wracel se skrze Čechy, nelze 18 Mai
udati. Když ale přinesl králi Wladislawowi zprâwu,
jak bolestně dotýkaly se předních pánůw českých no-
winy o nebezpečném jeho postawení, týž král 22 čer- 22
wna psal těmto, každému zwláště, w tato slowa: „Již Jun.
tebe s pilností žádáme, znaje tuto naši smutnau po-
třebu, že k nám i s swými přátely, což nejwíce lidí
budeš moci míti, dnem i nocí potáhneš, aby nás i na-
šich dědicůw mohl z takowé úzkosti a tesknosti wy-
swoboditi. Nebo dnes tuto noc položilo se wojsko kři-
žowníkůw dwě míle od Budína: a kteréž sme lidi proti
nim poslali, když skrze brány w Budíně jeli, ti kteříž
u bran stáli, bodli koně pod nimi sudlicemi, a kopáči
ze wšech winic zase dolůw běželi, když widěli, že naši
lidé wen táhnau. I nesměli sme od sebe cizozemcůw
dwořan pustiti: neb co jest toho lotrowstwa w Budíně
a w Pešti, wšickni se radují, aby ti sedláci přitáhli,
aby jim na nás i na naše pomáhali. A daleko jsme
hůř než w obehnání: kdybychom obehnáni byli, wědě-
libychom koho nepřítele máme: ale toto mezi našimi
jedí, pijí, a naši na ně nesmějí počíti; než oni, kdyby
moc měli, hnedby na nás i na naše počali“ oc. Brzy
na to wyprawil král téhož knížete do Čech, pro sbí-
rání walného wojska ku potřebě královské do Uher.

Digitized by Google

1514 Kterýž přišed dne 1 července do Prahy, co a jak wy-
1 Jul. prawowal o běžích uherských, o tom kancléř Šternberk tuto dáwal přátelům swým zprávu: „Kníže mi prawil, že křižowníci mají lidu na stotisíc; a ten heitman jejich Cakl (= Jiří Dóža, rodem Sakul čili Sekul) posílá wes ode wsi kůl krwawý a hrozí, kdo k němu nechtějí přistaupiti, že jim tím kolem chce platiti; pak lidé strachem k němu běží. A wybral Segedín i Waradín, a tu wzal znamenité zboží, neb w Uhřích není bohatějších lidí, jako w těch dwau městečkách. K heitmanu, který jest na Temešwáru, poslal že slyší, že jest muž dobrý a chce tedy přijíti ho na milost: pročež aby mu postaupil Temešwáru a poslal klíče od zámku. Heitman mu hned poslal klíče se wzkázaním aby přijel, že ho chce pustiti: on tedy táhl s wojskem k němu. I jsau mostowé upřímí a dlauzí k zámku: když byli plni lidu, naprawiw děla wšecka, kázal zapáliti. Tak mi kníže prawil, ač oni mluwí o mnoho tisících, ale že jest jistá prawda, že jich wíce než tisíc zastřeleno. Co z toho bude dále, newí se. Druhé prawil, že páni uherští měli s křižowníky bitwu: páni měli tři tisíce koní, křižowníci okolo pěti tisíc. Tak rozumím, byť Pawlíčka tu nebylo, žeby páni s těžkem byli bitwy neprohráli a žeby Pešt i Budín byli ztraceni“ oc. Kdo ten Pawlíček byl, jehožto hrdinské a rozumné počínání w bitwě potom šíře se líčí, nám není wědomo.

Kníže Bartoloměj, we jmenu králově, hlasem wysokým a důrazně swoláwal pomoc wálečnau po wšech krajích země české, aby wšichni, kdo krále pána swého w nebezpečí postaweného retowati chtěli, strhli se u Čá-
15 slawě do dne 15 července; zwláště města královská
Jul. wyzwána jsau k rychlé a hojné pomoci: a wšak minul celý měsíc červenec, nežli wojsko to, asi k deseti ti-

Digitized by Google

sícům lidí branných, dáti se mohlo w pochod, a 12 srp- 1514
na bylo ještě u Mikulowa na Morawě, kdežto, pro 12 Aug.
nahodilau půtku s prodawači na trhu městském, bez
mála bylo by počalo válku proti pánům z Lichten-
šteina. Wrchní jeho heitmané byli kníže Bartoloměj,
Hynek Boček z Kunstatu a Prokop Žalud z Poříčí,
wůdce wojska měst královských; mezi pány a rytíři
s nimi táhnuwšími jmenují se čelní Jan a Karel z Šum-
burka, Hynek Špetle z Janowic na Hostinném, Balta-
sar purkrabí z Donína, Jindřich Berka z Dubé, Wác-
law Kyšperský z Wřesowic, Jiřík Říčanský z Říčan,
Herkules Trčka z Lipy, Jan Libák z Radowesic, Ha-
nuš z Nostic, Wilém Dobřenský z Dobřenic, Mikuláš
Mutina z Chlumu, Sigmund a Kundrat Kaufunkowé
z Chlumu, Wilém Křinecký z Ronowa, Bernart Šafgoč
z Kynastu a jiných ještě množstwí.[232] I táhli před se
až k Budínu, ačkoli w Praze na hradě již 6 srpna 6 Aug.
slaweno bylo wítězstwí nad křižáky w Uhřích, ježto
dobýwawše Temešwáru, od Jana Zápolského, wojwody
Sedmihradského, auplně na hlawu poraženi, wůdce je-
jich jat a wedle něho i jiní s mukami neslýchanými
usmrceni byli. Dne, kdy se to stalo, a kdy celá zpaura
křižácká konečně potlačena, nikdo udati neumí.

Uherské tyto události dojímaly také českých myslí
welice; neb i w Čechách lid obecný hojné wedl stíž-
nosti na stawy wyšší, a netajil přání swého, aby sed-
lákům uherským, („ježto sebrali se na pány, na ze-
many a na biskupy, pro křiwdy a bezprawí, kteráž

232) Jmena ta bereme z odpowědních listůw, z ležení toho wojska u Feldsperku 12 Aug. 1514 pánům Wolfgankowi a Linhartowi z Lichtenšteina na Mikulow poslaných. Není tedy prawda, co starý letopisec dí (na str. 367,) žeby, kromě Bočka, „jiných pánůw a dobrých lidí“ při nich nebylo.

Digitized by Google

1514 jim činili, powruby s nich brali a králi nic nedali,“) dobře se wedlo; ba i starý letopisec neostýchal se předpowídati, že „totéž i w Čechách přijde na ně, pro jich welikau neprawost.“ Nebyloli obáwati se, aby staw městský, i s knížetem Bartolomějem w čele, nepřipojil se k nespokojeným sedlákům českým, z pauhé proti panstwu a rytířstwu nenáwisti? Proto již w mě-
m. Jun. síci červnu, brzy po dwojitém sněmowání w Praze a w Sedlčanech, jewilo se u předních pánůw českých úzkostliwé snažení, učiniti především konec wšem neswornostem a stranám mezi sebau, a upewniti smíření a pokoj we stawu swém. Dáwné přání Wiléma z Pernšteina, uwiděti na místě swém, co nejw. hofmistra králowstwí Českého, Wojtěcha syna swého mladšího, příčiněním nejw. kancléře Ladislawa Šternberka splnilo se bylo již na počátku měsíce dubna: i jakkoli horšili se nad tím přátelé páně Lwowi, zwláště Petr z Rosenberka, netraufali sobě předce protestowati proti tomu. Nyní pak, když uznána nutná swornosti potřeba, podařilo se nejw. heitmanu Morawskému, Janowi Mezeřickému z Lomnice, zprostředkowati *do Kutnéhory sjezd* přátelský, s jedné strany pánůw Wiléma z Pernšteina i Ladislawa ze Šternberka, s druhé panůw Lwa, Petra z Rosenberka, Jiříka Bezdružického z Kolowrat, Buriana i Mikuláše Trčkůw a Radslawa Beřkowského z Šebířowa. W několikadnowém rozmlauwání, ku
m. Jun. konci měsíce června, uklizena wšecka nedorozumění, dány w zapomenutí předešlé nechuti, a wšickni ti páni slíbili sobě státi pospolu jako za jeden muž, a podporowati se nawzájem we wšech politických otázkách, kteréž w Čechách wůbec na sporu byly. Jaké a které w kompromissu tom ústupky té které straně činiti se událo, nelze objewiti určitě; tím jistější jest weliká

Digitized by Google

důležitost události této, ana slibowala, ba pojišťowala 1514
stawům šlechtickým opět přewahu nad stawem městským. [233]

Sbírání wojska walného skrze knížete Bartoloměje a města spůsobilo we šlechtě české weliké pobauření myslí. Dle zřízení zemského měl nejw. purkrabí Pražský, tedy pan Lew státi w čele každé weřejné hotowosti w Čechách: on sám psal Petrowi z Rosenberka dne 18 čerwence: „poněwadž Rendl při králi 18 Jul.
JMti to před se béře, aby kanceláře zprawowal a listy místo pana kancléře působil, také již není nepodobné, že kníže s městy w můj úřad se wkládá.“ Se mnohých stran doléháno naň, aby dle úřadu swého wolal také na wojnu a nedal se překwapiti od „knoflíkůw“ (tak spíláno měšťákům,) ježto pod záminkau ochrany královy chystali se tuším následowati příkladu křižákůw uherských. Čáslaw, kam kníže je swoláwal, neležíli blízko Hor Kuten, Kolína i Poděbrad? Pan Lew měl již sám dosti chuti do zbraně: „pro dobré (tak psal) chtělbych já rád hrdla swého nasaditi a statku se odwážiti, by měl i w popel se obrátiti; neb domníwám se, žeby z toho dýmowé wzhůru k nebesům nápodobně se wztahowali, jako swatého Abela oběti.“ Konečně ale, an *sněm o sw. Maří Magdaleně* byl již jako přede dwerřmi, odloženy k němu wšecky další úmysly.

Sněm dotčený, ač sešel se dosti walně a trwal dwě neděle (od 22 čerwence asi do 5 srpna,) předce 22 Jul.
mimo naději pokojný měl průchod i konec; owšem že 5 Aug.
rokowawše staw panský s rytířským zwláště a městský

233) Paměti Mik. Dačického z Heslowa w Časopisu česk. Museum, 1827, IV, 86. Psaní několikero w arch. Třebonském.

Digitized by Google

1514 také zwláště, jednali téměř jen písemně mezi sebau; také zůstání sněmowní wyhlášeno jest jmenem ne wšech tří, ale jen prwních dwau stawůw, a města spokojila se podati k němu jen ohrady a oswědčení, kterými zákonná jeho platnost popírána byla. Rozepři mezi stawy wyhýbáno se tenkráte s obau stran, ale král žádán jest, aby konečný rozsudek swůj o ní wynesl nejdéle až do sw. Wáclawa nejprwé příštího; staneli se tak, slíbena i swolena jest mu ode wšech stawůw berně piwowárná dosti znamenitá k zaprawení jeho dluhůw (po 1 gr. č. s každého korce sladu po tři léta.) Osoby od stawůw zwolené měly jeti ku králi s plnau mocí před sw. Wáclawem, (a wšak jízda ta potom prodlila se až ku konci měsíce listopadu;) stawowé pansky a rytířský dali jim od sebe naučení, dle něhož někdejší smlauwa Swatojakubská měla sice z desk wymazána, ale článkowé její, kromě o zprawě zámkůw a důchodůw královských, wšickni w podstatě swé zachowáni a znowu swoleni i potwrzeni býti, tak jako již na prwním sněmu tohoto léta žádáno bylo. Nowý byl požadawek, že král napotom na swé zámky a důchody nesměl se wíce wdlužowati bez wůle zemské.[234]

Kníže Bartoloměj již w měsíci dubnu, dříwe nežli wyjel byl w poselstwí ku králi Polskému, zjednal byl jakausi *smlauwu mezi králem Wladislawem a stawem městským*, o kteréž král pod sekretem swým wydal zwláštní zápis, jakožto odpowěd na žádosti městské; k slyšení jejímu swoláwána jsau města do Prahy ke
5 Mai dni 5 máje s tím náwěštím: že „když ji uslyší, budau se moci čemu potěšiti a wděčni býti.“ Obsah i znění

234) Sněmowní snešení čte se w rkp. Raudnickém na l. 12—17. Ohrady stawu městského w archivu Česk. Museum.

Digitized by Google

toho zápisu chowány pečliwě w úkrytu, a zůstaly wů- 1514
bec tajemstwím; jen z pozdějších akt, a zwláště ze
psaní měst ku králi daného dne 2 září, kdežto stalo 2 Sept.
se odwoláwání k nim, nabyli potom stawowé jiní, a
my také, nějaké o nich známosti: král zawázal se byl
městům, že od programmu jejich, směřujícího přede-
wším k restauraci moci jeho královské, nikým a ni-
žádným spůsobem odwesti se nedá. Kníže Bartoloměj
byl ale welmi nepříjemně dojat, když u krále Sig-
munda spatřiti musel na swé oči, kterak wšecka jeho
jednání s městy byla prozrazowána i donášena panu
Lwowi a jiným jeho protiwníkům. Protož když přijel
posléze do Prahy, žádal toho jmenem královým dů-
razně, aby zrádcowé ti, kteří psaní Pražanův dne
16 února donesli panu Lwowi, byli wyskaumáni a ná- 16
ležitě potrestáni, sice žeby každé jeho důwěrné s krá- Febr
lem o nich jednání stalo se naprosto nemožným. Ne-
trwalo dlauho, a již bylo na jisto postaweno, že zrád-
cowé oni byli sám tehdejší purkmistr Wilém z Tros-
kowic a konšel Hawlíček, ježto psaní ono přes noc
dali byli přepsati Janowi Žateckému z Weikerstorfu
pro pana Lwa; protož oba konšelé zatčeni jsau dne
10 července a twrdě wězeni. Neslýchaný skutek ta- 10
kowý pobauřil jak obec Pražskau, tak i stawy wyšší. Jul.
W Praze dělaly se o to roty, ježto přátelé zatčených,
buďto že je měli za newinné, buď že náleželi ke straně
těch, které pan Lew co „dobré lidi“ chwáliwal, křikem
a mocí zasazowali se o jejich propuštění, kdežto jiní
u weliké většině žádali zaslauženého na nich trestu;
pan Lew a jiní šlechtici wolali zase na hlas, že lotrow-
ství již wítězilo a dobří wšude byli utiskowáni. W roz-
broji takowém uposlechnuto hlasu knížete, jenž radil
podati wěci té králi k rozhodnutí a mezitím opatřiti

Digitized by Google

1514 zatčené oba wazbau bezpečnau. Od krále přišlo w té
věci, jako we mnohých jiných, nařízení dwojí a sobě
odporné: jedno, aby Pražané s Wilémkem a Hawlíčkem
nekwapili; druhé, aby oba tito právem tázáni a na hrdle
trestáni byli, bez ohledu na jakékoli listy tomu od-
porné. Oba tedy konšelé, mimo přání sice kollegůw
swých, ale z dotírání obcí jak Pražských, tak i jiných
měst, mučeni, a když ke wšemu se přiznali, odpraweni
21 Aug. jsau katem dne 21 srpna. Dowěděw se o tom pan
23 Aug. Lew, psal 23 srpna z Blatné panu Rosenberkowi: „já
k tomu krátce prawím, rač pán bůh pomstiti krwe
newinné, a nám dáti ten úmysl, abychme toho podlé
sprawedlnosti pomáhali, jakožto služebníci boží, ku po-
mstě chlapům a lotrům zlým a ke chwále dobrým.“ [235]

Oba stati byli z počtu oněch konšelůw, které minulého roku pan Lew sám byl sadil na místě králowě. Aby lidé podobní nemohli napotom dostati se na auřady městské, wyžádali sobě a obdrželi obce Starého i Nowého měst Pražských od krále majestáty dne
12 Aug. 12 srpna, že napotom „obyčejem Normberským a jiných měst říšských,“ w nepřítomnosti králowě w zemi, skrze wolence k tomu zřízené mohli sami saditi sobě konšely každoročně. Prwní takowá obnowa auřadůw
6 Nov. dála se w obau městech dne 6 listopadu, a přátelé páně Hlawsowi dostali se k weslu opět.

Wladislawowa obojetnost ukázala se také při skutku, který toho času působil největší hluk a obracowal na se pozor wšeobecný: wálečné tažení knížete Bartoloměje do Uher. Již w polowici měsíce srpna dáwala

235) Obšírné o té věci zprávy starého letopisce (str. 361—376) dobře shodují se s psaními w archivu Třebonském zachowanými.

Digitized by Google

se zpráwa, že wšem křižákům byl konec, an i jakýsi 1514
mnich (Michal), jenž pod sebau měl jich několikonácte tisíc, již také poražen a lapen, do Budína poslán a tu w kotle uwařen byl;[236] a protož k žádosti prelátůw a panůw uherských král poslal komorníka swého Zibřida z Bobolusk knížeti wstříc s poručením, aby se wrátil zase, ano pomoci jeho již nebylo potřebí: ale za ním poslal jiného posla se psaním wlastní rukau podepsaným, aby před se jel a na žádné psaní ani mluwení se neobracel.[237] Cítil bezpochyby král potřebu branné ochrany proti wášním i po válce křižácké w celých Uhřích nesmírně rozbauřeným; wolánoť o pomstu netoliko nad prowinilým lidem sedlským, ale i nad původy celého křižáckého tažení, a wedle kardinala Ostřihomského také proti králi samému rozléhali se hlasowé zlolajní.[238] Proto kníže ležel táborem u Budína od 22 srpna do 12 září, a pak teprw pochody 22 Aug. 12 Spt.
welmi powlownými wracel se směrem ke Trenčínu a

236) Psaní p. Lwa 21 Aug. dwoje, srown. se slowy Bartholinowými ap. Freher-Struve, II, 627: Ultimus Michael . . propter Sirmium cum fortiter pugnaret, victus est.

237) Ladislaw ze Šternberka psal z Budína 3 Oct. panu Lwowi: „Kdež dotýkáte knížete Bartoloměje, že jest proti JMK. wůli táhl do Uher: i wězte, že to jistě wím, jakž jest král Zibřida k němu poslal aby nejezdil, tak hned za ním w patách poslal list rukú swú podepsaný z Rendlowy kanceláře, aby před se jel a na žádné psaní ani mluwení se neobracel. A protož jeho tím nedotýkajte“ oc. (Arch. Třebon.)

238) Paulus Jovius hist. sui temporis lib. XIII: Bohemi — duce Bartholomaeo professi se tutaturos regiam dignitatem et vindicaturos armis, quae rex fraude et furto procerum amisisset, cum omnium animos in se convertissent, intestini belli initia sustulerunt, maxime, quod Wladislaum cum Strigoniensi consentire et favere illius causae, neque passurum, ut ille procerum armis oppugnaretur, apparebat oc. (Pray annal. IV 357.)

Digitized by Google

1514 Slezsku; ale w měsíci říjnu powolal jej král do služby swé s 500 koňmi zase, kdežto jiní jeho wojíni již rozpuštěni byli. Nebylo slyšeti o škodách, které wojsko to byloby spůsobilo w Uhřích; aniž nám udati lze, odkud šel náklad na ztrawowání jeho.

Rozumí se, že *strana páně Lwowa*, nyní téměř weškera šlechta česká, také nezůstáwala nečinna. Již na posledním sněmu o sw. Mařì Magdaleně stalo se
24 Aug. bylo usnešení, že o sw. Bartoloměji měli we wšech krajích držáni býti sjezdowé, jak pro slyšení a wyřízení nálezůw sněmownich, tak i pro uwážení potřeby a spůsobení weřejné hotowosti. Pan Lew psal o to do wšech krajůw již 19 srpna, a nazejtří přidal ještě poučení, kterak hotowosti takowé bylo potřebí, aby od cizozemcůw „aneb od kohožkoliwěk“ na královstwí toto nepřišel pád, „ježto my a snad i naši potomci nemohliby toho zase nabyti;“ také aby w té příčině z každého kraje poslány byly některé osoby na sjezd
3 Sept. obau stawůw do Benešowa ke dni 3 září. Sjezd ten,
5 Sept. byw tuším odewšech krajůw obeslán, nařídil 5 září skutečně o hotowosti, která we wšech krajích zříditi se měla na odpor cizozemcům aneb „lidem některým,“ ježto „nepřestáwali usilowati, pokudžby mohli na krále pána našeho a na stawy naše zlé uwesti.“ A poněwadž páni byli přeswědčeni, že wšecko zlé jim přicházelo jediné od knížete Bartoloměje a pana Rendle, ustrojena jest mimo to agitace wšestranná co nejživější proti nim, aby aspoň mrawně zničeni byli před očima jak národu českého, tak i císaře Maximiliana i krále Wladislawa. Poněwadž kníže newšímal sobě páně Zibřidowa poselstwí, rozkřičen jest co neposlušný krále swého škůdce zemský; poněwadž on i pan Rendl chtěli tomu, aby pře o práwa městská jen we spojení s otáz-

Digitized by Google

kau o restauraci moci králowské pojímána i rozhodowána byla, wykládáno to w ten smysl, že ze sobeckých úmyslůw nechtěli srownání a pokoji mezi stawy wůbec atd. Cisaře Maximiliana popauzel hlawně pán z Rosenberka proti knížeti, jak weličením nepatrného jeho ústrku s pány z Lichtenšteina, tak i donášením lichým, žeby měl úmysl, s wojskem swým přispěti jednomu z bratří knížat Baworských ku pomoci proti druhému atd. Hlawní útok při králi Wladislawowi prowesti wzal na se kancléř Ladislaw ze Šternberka, byw k tomu i od samého Wiléma z Pernšteina pobádán a podporowán. Kterak se mu podařil, o tom dal we psaní dne 15 září zprawu obšírnau. Přišed do Budína, oznámil králi předewším, že měl poručení ode wšech předních pánůw a auředníkůw zemských, aby s Rendlem ani s Prockem nebýwal w radách, a ničeho w kanceláři nepečetil, k čemužby oni radili; w čemkoli král po jejich radách půjde, to aby pečetíwal swým sekretem, jakož i posud se stáwalo. Potom wzaw sobě za swědka wyslance Polského, Krištofa Šidloweckého, kterýž jmín byl za předního přítele knížete Bartoloměje a strany jeho, šel ku králi, a dlauhau řečí předstawowal mu jak nehodnost, ošemetnost a nebezpečnost Rendlowu i celé jeho strany, tak i přednosti, zásluhy a dobré úmysly stawůw panského i rytířského, s tím koncem: jestliže král jim toho roku s Pražany nepoloží a těch rad, které u sebe má, nezmění, že upřímo jemu nic učiniti nechtějí, (zachowáwajíce owšem tu powinnost, kterauž jemu zawázáni byli,) a žeby již to předse wziti museli, cožby před bohem i před swětem sprawedliwé bylo. „Pak tu jest mnoho jiných řečí bylo, tak že jest JMt srdečně plakal, že jest za dlauhau chwíli promluwiti nemohl; a tu jest se p. Šidlo- 1514 15 Sept.

Digitized by Google

1514 wecký k tomu slušně i sprawedliwě přimlauwal.“ Poněwadž pak rok sw. Wáclawa, žádaný od posledního sněmu, již byl krátek, chtěl kancléř míti nejprw den sw. Hawla k rokování stawůw českých před králem: ale aby sněm uherský, již ke dni sw. Lukáše (18 října) rozepsaný, nebyl jemu na překážku, odročeno ho ke dni sw. Martina (11 listopadu.) A wšak když sněm tento, čili jak se prawilo „rákuš,“ (který proslul jak uzákoněním kruté poroby lidu selského w Uhřích, tak i schwálením známého díla M. Štěpana z Wrbowce „Tripartitum opus juris consuetudinarii regni Hungariae,“) trwal až do dne sw. Alžběty (19 listopadu,) prodleno potom také roku sw. Martina zase až ke dni 27 listopadu.

Knížete Bartoloměje došla owšem známost o tom, co proti němu strojilo se. Psal tedy králi z ležení
15 Sept. swého u wsi Fokla, míli za Ostřihomem, dne 15 září, kterak od Pražanůw a stawu městského prošen byl o přímluwu, aby král nepřistaupil k artikulům na posledním sněmu od „některých“ pánůw a rytířstwa bez jejich třetího hlasu swoleným a sepsaným, ačkoby mu prý i dědicům jeho skrze ně wíce neswobody přibylo
2 Sept. nežli prwé, (jakož i Pražané sami 2 září králi o tom byli psali,) a žeby z toho jen strach byl různice i wálky. „Také Waší Král. Milosti dobře jest wědomo, že ta jest smlauwa s Pražany a jinými městy, že napřed WMt máte wšech zápisůw prázdni býti, abyšte též swobody užíwali jako před Swatojakubskau zprá-wau, a dluhowé wšickni že mají ukázáni býti přede wšemi třemi stawy, kteří placeni býti mají, a řádný počet aby se zemi stal, ne zpráwcowé aby sobě sami počet dělali; berně že má ukázána býti, kdo ji dal a kdo nedal a kam se děla, aby z toho počet učiněn

Digitized by Google

byl wší zemi. Když se to tak stane, tehdy já s přá- 1514
tely swými stawu panského i rytířského, s pány Pražany a s jinými městy máme berni dáti; pakli se nestane, dáti jí nemáme.“ [239] Widěti aspoň z těchto slow, w čem záleželo jádro tehdejších půtek mezi stranami. Ostatně o běžích w radě králowě dáwal pan Šternberk panu Lwowi dne 3 října z Budína tuto 3 Oct.
zprávu: „Wěřte mi pane šwagře můj milý, že mám s králem JMtí dosti činiti: neb což dnes zjednám při JMti, hned oni přijdauc wšecko to zruší, a JMt také hned k tomu swolí; a já opět přijda, zase JMt nawedu, a oni také opět to zkazí; a tak se o to druhdy hněwám, žebych s nimi raději se pral nežli med jedl.“

Ku konci měsíce září přinešeno králi do Budína od bratra jeho psaní s poselstwím o welikém *wítězstwí wojska Polského* nad carem Wasiliem Iwanowičem: dne 8 září 40,000 brannych Poláků, wedením Konstan- 8 Sept.
tina knížete Ostrožského, [240] porazilo nad řekau Oršau wíce nežli 100,000 Moskwanůw tak, že jich zůstalo na místě 31,000 a zjímáno 15 knížat, wéwod a heitmanůw i 1000 dobrých urozených lidí; Sigmund podáwal ty zprávy sám, a posel, jenž je přinesl, byl očitým swědkem té bitwy; brzy na to rozesílal Sigmund ty zajaté

239) Zprávy tyto, jakož i jiné wšecky, kterých nedokládáme jinými prameny, béřeme z bohatého archivu pánůw někdy z Rosenberka w Třeboni.

240) Tento kníže Konstantin Ostrožský, slawný wítěz we 33 bitwách a prwní ústrojce wojenského spolku Kozáků, náležel k wálečné škole staročeské. Ačkoli prawoslawný Rus a potomek sw. Wladimíra, bojowal předce proti caru Moskewskému, od něhož utrpěl byl weliká protiwenstwí. Monografie důkladná knížecího rodu jeho, bywšího již od r. 1426 we stálém spojení s husity českými, bylaby důležita netolíko pro ruskau a polskau, ale i pro českau historii.

Digitized by Google

1514 co dary přátelům swým do zemí západních, takže o prawdě a welikosti válečných jeho úspěchůw nelze bylo pochybowati. Událost ta nezůstala beze wliwu i na záležitosti české a uherské. *Císař Maximilian*, jenž
4 Aug. ještě 4 srpna w městě Gmunden slawně potwrdil byl smlauwy mezi ním a Wasiliem „císařem“ Ruským uzawřené proti Polákům, spamatowal se a uznal potřebu změniti chowání swé naproti bratřím Jagielowcům; nezadlauho nowí jeho poslowé ujišťowali w Moskwě, že původce té smlauwy, rytíř Jiří Šnicenpamer ze Sonneku, překročil byl meze swého poručenstwí a plnomocenstwí.[241] Bylo mu tím wíce potřebí hleděti nějakého udobření se s Sigmundem, čím wíce w Uhřích, zásluhau Jana hraběte Trenčanského o potlačení křižákůw, množilo se nebezpečí, aby, při wrtkawém Wladislawowě zdrawí, dědicowé jeho neoctli se náhle w moci téhož hraběte, a naděje domu Rakauského k nápadu koruny Uherské a České nepřišly tím na zmar. Již w měsíci září wyjednáwal o té wěci opět poslaný od něho doktor Kuspinian w Budíně. Císař slibowal prowesti to u říšských kurfirstůw, že král Ludwík zwolen bude a přijat za krále Římského: ale žádal proto, aby on i s kněžnau Annau jemu wydán byl, a we Widni aby napotom chowány a wychowáwány byly obě dítky tak, jak toho budaucnost jejich wyžadowala. Pro náwrh ten získáni jsau nejen kardinal Bakáč a kancléř Satmáry w Uhřích, ale i celá strana pánč Lwowa w Čechách, u kteréž měl císař zwláštního swého jednatele, rytíře Jana Mrakše z Noskowa. Král Wladislaw, boje

241) Srown. Jos. Fiedler, Allianz zw. Kaiser Maximilian I u. Wasilej Iwanowič im J. 1514, in d. Sitzungsberichten d. Kais. Akademie d. Wissensch. Wien, 1863, Bd. 43. S. 188.

Digitized by Google

se Zápolských, klonil se k němu také, ale bez wědomí 1514
a rady bratra swého nechtěl ustanowiti o tom nic konečného; mělt zajisté wždy na mysli císaře Tureckého, kteryžto poraziw toho léta Peršany rozhodně, stáwal se křesťanstwu čím dále tím nebezpečnějším, a proto hlawně přál si Wladislaw sjezdu a spojení wšech tří panowníkůw. Sigmund, jehožto šlechetná mysl nehledala pomsty nad císařem, podáwal se přijeti buď do Olomauce, aneb do Košice; až posléze na tom zůstal Wladislaw, aby ku příštímu masopustu zwal bratra swého k sobě do Prešpurka, císaře pak do blízkého tam města Heimburka, kdežtoby s obau stran pohodlně dále wyjednáwati se mohlo. S pozwáním a náwrhem takowým pan Šidlowecký jel z Budína zase ku králi pánu swému nazpět na konci měsíce listopadu.[242]

Sjezd Budínský poslední, w pondělí po sw. Kateteřině (27 listopadu 1514,) stal se ještě hlučnějším, 27 Nov.
nežli byl o rok dříwe, ježto byli na něm nejen přední páni Čeští strany obojí w hojném počtu, ale i Morawané mnozí a ze Slezska zejmena knížata Kazimír Těšínský, Fridrich Lehnický, Karel Minsterberský, Hanuš Opolský a jiných pánůw drahně. Wyjednáwáno také o wěcech nejen českých, ale i morawských, slezských a jiných; ale o weškerém jejich běhu zpraweni jsme opět welmi nedostatečně, jen to jest jisté, že nedosaženo ani tu konečného dorozumění a upokojení. Strana páně Lwowa dobyla w celku wětších a zřejmějších úspěchůw, nežli protiwníci její. Hned 30 li- 30 Nov.
stopadu wydán od krále, k naléhaní stawu panského a rytířského, list na pojištění, že nemohl se upamatowati,

242) Acta Tomiciana, III, 257—9. 164—8. Psaní hojná w archivu Třebonském.

Digitized by Google

1514 by Pražanům neb jiným městům byl dal jaké listy aneb učinil s nimi smlauwu, ježtoby bylo neb býti mohlo k úrazu práwům, řádům a swobodám stawu panského neb rytířského; a staloli se předce z omylu, z nepaměti neb jakkoliwěk jinak, že to wše zdwihá, kazí, moří a w nic obracuje, wěda že toho proti přísaze, kterauž se těm stawům byl zawázal, učiniti ani nemohl; protož také, kdyby podobného něco i potom ještě přihoditi se mělo, to že nemá míti žádné moci ani pewnosti. K relací pana Petra z Rosenberka wy-
4 Dec. dal 4 prosince dwoje nařízení, aby Zdeňkowi Lwowi z Rožmitála důchodowé z král. mince Kutnohorské i z úřadu podkomorského, na kteréž měl královské zápisy a kteříž mu zadržáni byli, opět řádně se wypláceli. Co do restaurace moci královské w Čechách neprowedeno na sjezdu tomto nic, ačkoli kníže Bartoloměj, páni Slawata i Kostka, rytíři Albrecht Rendl, Wáclaw Wrabský, Sigmund Bareš, a poslowé od Pražan i jiných měst královských podali tu Wladislawowi (dne nám neznámého) *supplikaci* důkladnau i obšírnau, nezadlauho také tiskem uweřejněnau, ze kteréž aspoň některé kusy zde uwedeme: 1) aby král neustupowal od hradu Pražského mimo nález, který swolen byl ode wšech tří stawůw; 2) aby měst a komor swých neporaučel panu Lwowi, ale skrze úředníky zprawowal je jako dříwe; 3) aby nikomu nedal sobě odjímati moci k dáwaní auřadůw a k sázení do saudu zemského a neb do rady královské; 4) aby tu w Budíně nebylo sněmowáno ani wěcí sněmowních zawíráno, proti swobodám královstwí Českého; neb zawřeli se co, že to žádné moci míti nebude, a přinese jen swády a různice; 5) aby sněm obecní na hradě Pražském uložen byl co nejdříwe možná, ještě před suchými dni post-

Digitized by Google

nimi; 6) poněwadž z panůw zpráwcůw, kromě Wiléma 1514
z Pernšteina, žádný se jest neohlásil, aby chtěli počty činiti, co kdo za té zprávy důchody WMti zprawowal, a pan Lew, byw napomínán, aby počet přede wší zemí z berní a z důchodůw za swého prwního i posledního zprawowání učinil, a dluhy ukázal, odkud sau a zač kteří přišli, k tomu jest přistaupiti nechtěl: oznámili sme jemu, že on musí swým ty dluhy platiti, a že mu nedáme uwázati se w králowstwí, dokud počtůw neudělá a dluhůw neprowede přede wšemi třemi stawy na sněmě obecném; Waší pak Král. Milosti ohlašujeme, že berní od nás míti nebudete, leč se to stane. A k tomu máte wšech zápisůw býti swobodni a prázdni, kterými ste se panům zpráwcům toho času proti swým swobodám královským zapsati ráčili. Což pak mluweno jest, nebudeli nejw. pan purkrabí Pražským hradem wládnauti, že páni a rytířstwo nechtějí ku prawům stáwati, ani k saudům jezditi, ani na hradě Pražském bywati, ani práw a swobod swých tu nechati, ale raději hrdla ztratiti a wálku jakaukoliwěk podstaupiti: takowá nenadálá řeč od takowých wzácných a maudrých pánůw zač wážena býti má, to wší zemi oznámíme a na ni w Českém králowstwí odpowěd dáti chceme, poněwadž zde dostatečně slyšáni sme býti nemohli. A prosíme WKMti, že tuto naši supplikaci ukázati ráčite pánům i rytířstwu.“ Není nám známo, žeby na diwnau tuto „supplikaci“ buď od krále, buď od stawůw šlechtických jaká odpowěd weřejná byla dána.

We sporu měst se stawy šlechtickými nalezly se na tomto sjezdu nowé zádrhly a uzly, jichžto rozwázati lze nebylo. Města formulowala byla sedmero článkůw, kterýchž rozsauzení očekáwala od krále: pět z nich týkalo se moci a příslušnosti saudní, šestý trhůw swo-

Digitized by Google

1514 bodných, sedmý waření piwa na prodej; páni wšak a rytířstwo prawili, že jen o to přestali mocně na králi, coby mimo rozsudky r. 1502 a 1509 ještě na sporu bylo, neboť wěci již jednau platně rozsauzené že neměly znowa přetřásány býti; a poněwadž oni článkowé již oněmi rozsudky byli dostatečně wyřízeni, tedy chtěli jen na to dáwati odpowěd, čímby mimo tyto wěci winěni býti mohli. Darmo předstírala města, že o článcích jejich stawowé pansky a rytířsky sami byli se dali (w únoru 1513) do přátelského ač nezdařilého s nimi rokowání, i že uznáwali tedy skutkem, kterak byli ještě sporni mezi nimi, a že ta řeč jejich byla w odporu s podáním, kteréž učinili byli stawu městskému ze sněmu Kolínského (w srpnu 1513): když páni a rytířstwo neustupně stáli na swém, rozešlo se i Budín-
28 Dec. ské toto jednání bez konce. Král wšak dne 28 prosince wydal o sporu tom wýpowěd obsahu následujícího: „Jakož sau rûznice wznikly mezi panským a rytířským stawem s jedné, a Pražany s jinými městy našimi s strany druhé, o saudy zemské: my, majíce při sobě knížata, pány a wládyky rady naše, slyšeli sme oboje strany, a wšemu dostatečně wyrozuměwše, toho sme nikterakž poznati nemohli, aby toho které slušné příčiny byly, pro kteréžby saudowé zeměstí zastaweni býti měli. Protož přikazujem mocí naší králowskau a tak míti chceme, aby wšickni tři stawowé při saudech zemských a při řádech a prawích tak se k sobě zachowali, jakž sau se sobě dskami zemskými zapsali; a tomu jináč nechceme, než aby saudowé zeměstí před se šli a přetrhowáni ani zastawowáni nebyli. Kdoby se tak nezachowal, proti tomu budeme se míti jako k rušiteli obecného dobrého. A jakož o to rozdíl jest, kdež páni a rytířstwo prawí, že na nás mocně jen o to

Digitized by Google

přestali, coby mimo rozsudky naše bylo, a na to ukázali mocný list; proti tomu Pražané a jiná města prawí, že o sedm artikulůw na nás přestali, a na to též ukázali mocný list: poněwadž oboje strany na nás mocně přestaly a nám to w moc daly k dobrowolnému jednání aneb k mocné wýpowědi, my toho s sebe neskládáme, ale pro ten rozdíl odkládáme toho wšeho na nejprwnější sněm, kterýž wšem stawům o ty wěci položiti ráčíme. Tu wšickni stawowé jednejte a rownejte mezi sebau přátelsky, a my chceme wyslati mezi ně posly naše k tomu prostřední: a nebudauli moci srownati, wyprawte o to k nám osoby, a my učiníme mocnau mezi nimi wýpowěd. Což se pak dotýče staných práw a zatykacích listůw, kteříž se stali o městské wěci, ty wšecky béřem na se, a města w tom zastaupiti ráčíme." Tak tedy opět wzato útočiště k odkladu, tomuto hlawnímu pomocníku w těžkých wyjednáwaních. 1514

O několik dní později, na den nowého roku 1515, upokojil Wladislaw stawy wšecky majestátem wydaným na to, že měl i slibowal zachowati jak pány a rytířstwo, tak i Pražany, Horníky a jiná města králowstwí Českého při wšech jich práwích a swobodách, kteréž jim sprawedliwě náležely.[243] 1515 1 Jan.

Když rozešel se pamatný tento sjezd Budínský, zdálo se jakoby král nastupowal tím odhodlaněji na cesty odporné straně páně Lwowě, čím wětší byl jí musel činiti ústupky. Následuje rady od bratra Sigmunda sobě dané, ssadil především nejw. mincmistra Jindřicha Tunkle z Brníčka, (jenž měl za manželku

243) Originaly král. listin 30 Nov. 1514 a 1 Jan. 1515 chowají se w českém korunním, 4 Dec. 1514 w českém gubernialním archivu. Supplikace a rozsudek 28 Dec. 1514, tištěné r. 1515. jsau w Českém Museum, psané w archivu Třebonském.

Digitized by Google

1515 páně Lwowu sestru,) a podkomořího Buriana Trčku s auřadâw jejich, a jmenował na onoho místo pana *Wiléma Kostku* z Postupic na Chlumci, na tohoto pak rytíře Albrechta Rendle z Aušawy na Myšlíně. Na pana Tunkle šel nářek, že byl největší příčinau rozmnožení zlopověstné mince Gerlické w zemi, dodáwaje prý do Zhořelce i jinam, pro zwláštní swůj užitek, dobré mince české, takže staly se byly wzáctností doma, kdežto wše zaplaweno bylo chatrnými penězi dotčenými. Proto u lidu jmenowání pana Wiléma Kostky uwítáno bylo s radostí, ačkoli nejwyšší auředníci a saudcowé zeměstí reptali proti němu, ano se stalo bylo bez uwážení a rady plného saudu zemského, tudíž proti řádu, pod sekretem králowským, a ne pod obyčejnau pečetí z kanceláře. Wypraweni byli nejw. hofmistr Wojtěch z Pernšteina i nejw. komorník Jaroslaw z Šelnberka do Hor Kuten, aby nedali uwesti pana Kostky w ten úřad: ale obec Kutnohorská nebyla jim
4 Mart. po wůli, a tak (jakož dí starý letopisec) dné 4 března uweden jest pan Kostka na wlaský dwůr za minemistra, s množstwím panstwa, zemanůw a Pražan obojího města i domácích Horníkůw, s welikau ctí, spíwaním a weselím.“ [244] W úřadě tom udržel se potom až do swé smrti (1521.)

S většími nesnázemi a krutějším protiwenstwím
28 Febr. potkal se pan *Rendl*. Byl sice již 28 února podkomořím králowským wyhlášen a přijat na radnici staroměstské w Praze, a co takowý pomáhal hned také uwesti pana Kostku do Kutnéhory: ale čím wíce města s ním se příznila, tím živější byli nenáwist a odpor

244) Staří letopisowé str. 382—3. Mikuláš Dačický w Časop. česk. Museum 1827, IV, 86—7.

Digitized by Google

se strany stawůw wyšších. Radslaw Beřkowský nejw. 1515
písař a Burian Trčka swolali byli staw rytířský do
Benešowa ke dni 25 února proti wůli králowě, aby 25 Febr.
překazili jeho úřadowání, popírajíce zákonnau platnost
nařízení wycházewších pod královským sekretem wů-
bec; staw pansky wolán k témuž cíli do Raudnice na
den 23 března, ač prý tu nic nezjednawše, swadili a 23 Mart.
kordowali se někteří. Náružiwosti wzbuzené nedaly
se ukojiti po mnohá léta, jakož wykládati budeme časy
swými.[245]

O knížeti Bartoloměji po sjezdu Budínském w če-
ských záležitostech nebylo nic wíce slyšeti; za to po-
třebowán byl od krále w důwěrných poselstwích k cí-
saři Maximilianowi. O wážnosti a přízni, kterau přes
wšecka pánůw českých sočení požíwal u císaře, swědčí
rozhodně skutek ten, že mu nabízeno welitelstwí nad
wojskem císařským we Friaulsku;[246] newíme, bylli
ochoten je přijmauti. Přední té doby událost bylo
jednání o *sjezd císaře a králůw* Wladislawa i Sigmunda,
k dokonání auplného mezi nimi dorozumění, smíření a
spříznění, jakož již připomenuli sme. Císař již byl
slíbil, dle Wladislawowy žádosti, přijeti w měsíci únoru
do Rakaus až ku Prešpurku, ale pro mnohé zaměstnání
swé, zwláště pro wálku s Benátčany a nejistý staw,
do něhož smrt krále Ludwíka XII († 1 ledna 1515)
i wrtkawost Šweicarůw jej uwodily, nemoha wzdáliti
se z říše, poslal na místě swém předního radu swého,
Matauše Langa kardinala i biskupa Krckého (Gurk,)
a prosil za odročení sjezdu až do neděle družebné

245) Staří letop. str. 381—4. Psaní královská 6 Febr. a 14 Apr. w archivech Budějowském a Třebonském atd.

246) Swědčí o tom Riccardus Bartholinus ap. Freher. Struve, II, 625.

Digitized by Google

1515 18 Mart. (18 března.) Wladislaw poslal Ladislawa ze Šternberka k swému bratrowi, aby ho sklonil k roku takowému, sám pak přijel do Prešpurka i s dítkami skutečně 18 března; Sigmund zawítal tamtéž, k welikě 24 Mart. bratrowě radosti, 24 března; od císaře ale dostawil se kardinal Lang teprw 29 března. Zaznamenáno co pa- 2 Apr. mátnost, že když dne 2 dubna w kostele sw. Martina slaužena slawná mše na wzywaní sw. Ducha ku počínawšímu jednání, přítomni byli tři králowé korunowaní, dwa kardinalowé, knížat, biskupůw, prelatůw a panstwa drahně, a že ohlášení k lidu dálo se w jazycích latinském, uherském, českém i německém. Nazejtří 3 Apr. ohromeno jest to slawné shromáždění nowinau o nenadálé *smrti knížete Bartoloměje*, an pospíchaje od císaře ku králům w poselstwí, dal se wésti po Dunaji w noci, a když we tmách loď se rozrazila o skálu nedaleko Heimburka, utonul sám pátý, aniž mrtwola jeho nalezena býti mohla. Uslyšew to král Wladislaw, rozplakal se žalostí; wšak i jiní wysocí páni, ba i sám kardinal Lang, byli tau zpráwau hluboce dojati; král Sigmund poslal manželce swé psaní plné saucitu, napomínaje, aby přílišným zármutkem nad tauto smrtí neuškodila zdrawí swému.[247] Wedle tak sworného swědectwí nejšlechetnějších osob swého wěku, o welikosti

247) Kuspinian we swém Diarium l. c. p. 598 prawí: „Illustris dux Barthol. de Mynsterberg a Caesare festinans ad hunc conventum, in Danubio haud longe ab Hamburgo a fluctibus obrutus submersus est. Quod inprimis affecit Wladislaum regem et in lacrymas excitavit; deinde cardinalem Gurcensem, qui eum unice amabat, utpote virum bonum et strenuum. Ex cujus morte quidam male de futuro conventu augurabantur.“ Podobně píše Riccardus Bartholinus ap. Freher. II, 625. Staří letopisowé str. 385. Psaní krále Sigmundowo, prawý wzor manželské něžnosti, stojí w Acta Tomiciana, III, 366.

Digitized by Google

a citelnosti ztráty mladého ještě knížete, proměňují se 1515
w obwiňowání sebe samých wšecky nemírné hany,
kydané od pánůw českých strany p. Lwowy na tohoto
potomka jednoho z nejslawnějších panowníkůw naší
wlasti. Pražané mnozí dlauho uwěřiti nechtěli zprawě
je omračující; teprw až poselstwí o to do Prešpurka
wyprawené přineslo potwrzení její dne 18 dubna, zwo- 18
nili jemu po Praze a služby činili po kostelích.[248] Apr.
Utrpěl jistě weškeren národ český předčasnau smrtí
muže opráwňujícího k welikým nadějem, jehožto za-
pomenutí w dějinách wlasti wyswětliti lze jen polito-
wáníhodnau chudostí jejich. Nicméně možné jest, ba
i prawdě podobné, že zmizením jeho zmizela na oka-
mžení spolu weliká překážka wzájemného dorozumění
mezi stawy, any náružiwosti osobní postrádaly před-
ního swého cíle; také s druhé strany sešel náhlau
smrtí w těchto dnech jeden z nejčinnějších náčelníkůw,
heitman Morawský Jan z Lomnice.

Wladislaw již 6 února položil byl sněm obecný
wšem třem stawům do Prahy ke dni 13 dubna, kterýž 13
ale když ani walně nesešel se, a i hned roztržen byl, Apr.
kázal swolati jiný ke dni 23 máje, a poslal k němu co 23
plnomocníky swé biskupa Olomuckého Stanislawa Turzo Mai
i knížete Karla Minsterberského. *Sněm* tento *swato-
dušní* stal se nad jiné mnohé pamatným, an skutečně,
ačkoli nedowedl, aspoň znamenitě přiblížil stawy ku
konečnému dorozumění a urownání, zásluhau hlawně
knížete Karla, bratrance utonulého Bartoloměje, co
prostředníka mírného i maudrého zároweň. Bylot to
poprwé, co kníže ten u wětší míře oswědčil schopnost
swau k wedení wěcí státních, a staupil spolu, ač méně

248) Staří letopisowé str. 385.

Digitized by Google

1515 odwážně a skwěle, na dráhu od stryce opuštěnau. Zewnější sněmu běh líčil starý letopisec, jak následuje: „Biskup a kníže přijewše w středu před sw. Duchem (23 máje,) w pátek jeli na hrad Pražský a zdíli poselstwí poručené sobě od krále: biskup počal a udělal pozdrawení od krále pánům, zemanům a městům, potom kníže Karel konal a mluwil, kterak JMt, jakž jest přijel s počátku do tohoto králowstwí, wždycky o to pracowal, aby pokoj spůsobil a jednoho každého podlé jeho práwa zachowal, i wšecky tři stawy: též i nyní žádá, prosí a wěří, že se k sobě přátelsky zachowáte, a ty nesnáze mezi sebau pokojně srownáte. Pak ukázal list wěřicí, a ten čten; potom zase mluwil, očbyste mezi sebau nemohli smluwiti a uhoditi, že sme my na to wysláni na místě králowském, abychom ty wěci k místu přiwedli. I ukázal tu také list mocný, kterýž jest také čten, kterak král poručí a dáwá jim moc konati, jakoby JMt sám swau osobau mluwil, aby to tak držebné a pewné bylo. Páni učinili děkowání od sebe i od stawu rytířského, a města také potom; a s tím města wyšli wen od pánůw do jiného pokoje, kdež malowáni králowé a knížata. Ten sněm držán wíce než tři neděle, a po wšecken ten čas až do sw. 15 Wíta (15 čerwna) byly weliké třenice mezi stawem
15 Jun. panským, zemanským a městským, rozličně podáwajíce sobě oněch i oněch řečí. Byly také wybrány osoby z panského, zemanského i městského stawu, prwé weliký počet a potom menší, a mezi nimi biskup s knížetem prostředkowali. A nejwíce pak o ty půhony se tahali“ oc.

Obšírný spis sněmowního snešení stal se s přiznáním a jmenem wšech tří stawůw, a wztahowal se hlawně nejprw ke zřízení nowé weřejné zprawy dů-

Digitized by Google

chodûw a dluhûw královských, potom k urownání 1515
dáwného sporu o práwa stawu městského. Co do prwní části ustanoweno jest, že woleni budau čtyři ředitelé, jeden od krále a od každého z tří stawûw po jednom, a jim přidáno bude k radě i pomoci osm osob, dwě od krále a po dwau od každého stawu. Ti učiňte přísahu králi i zemi, wezměte na se opatrowání wšech královských důchodûw, z Hory Kutny, ze zámkûw, z ungeltûw, z měst i s židûw, přijímejte k sobě wšecky berně, i předešlé zadržalé i nowě swolené, a obracejte wše předně na splácení dluhûw královských a na úroky; oni měňte také auředníky na zámcích i při jiných důchodech královských, (kromě auředníkûw zemských,) a to s radau těch osmi osob jim přidaných, kteříž od nich polauletně účty přijímati, je kwitowati a to do desk zemských klásti mají. Král pozůstawil sobě jediné na prodeji mědi důchod 3000 kop českých pro sebe, a stojicí wydání při hradu a kostelu Pražském i na drobné potřeby. Jak předešlí jistcowé a rukojmě za krále, tak i páni Lew, Slawata i Kostka, kteří dříwe wládli důchody královými a jistci se činili, opatřeni buďte, aby ke škodám nepřišli; pan Lew z čeho ještě počtu neučinil, učiň ho we 4 nedělích. Berně již dříwe na tři léta swolená počni se wybírati ten den po sw. Jakubě (26 čerwence,) a ředitelé doupomínejte také wše, co bylo jich zadrženo, skrze berníky w krajích, práwem berničím, s dopomáhaním heitmanûw krajských. Po zaplacení dluhûw ředitelé postupte králi wšech jeho zámkûw a důchodûw zasě, a on nemá dopauštěti na ně žádných záwad wíce, ale jen z běžných důchodûw swých bude moci milosti činiti oc.

Druhé části sněmowního snešení, týkající se rozepře stawowské, nelze zde wykládati podrobně. Hlawní

Digitized by Google

1515 nesnáze o půhonech, čili o příslušnosti saudůw zemských (šlechtických) a městských, řešena jest hojným výčtem všeho toho, co jíti mělo před saudy městské, kterýmž páni a rytířstwo we wěcech „šosowních“ prawě tak podléhati měli, jako měšťané saudům zemským we wěcech týkajících se dědin a statkůw swobodných. Staly se tu s obau stran ústupky ne tak wáhau jako počtem znamenité; dosti bude, když řekneme, že tu položen jako prwní základ, na kterém o dwě léta později postawena smlauwa Swatowáclawská.

Zápis wšak sněmowní, hned také tiskem ohlášený, podal jen ty články, o kterých se stalo narownání mezi stawy, a zamlčel wše, co zůstalo bylo na sporu. Takowý byl zejmena článek o waření piwa na prodej, kteréhož města wyšším stawům naprosto popírala. S druhé strany páni a rytířstwo wší mocí doléhali na to, aby páni Kostka i Rendl nepožíwali úřadůw, jim od krále udělených bez wědomí a wůle nejwyšších auředníkůw a saudcůw zemských. Odpor ten čelil upřímo proti wůli a moci králowě, a wedl ku přetřásaní otázky, bylli král oprawněn, powolati do swé rady a na auřady zemské někoho třebas i proti wůli wládnaucí wětšiny? Jakkoli živě se o ní hádáno, zůstala předce otázka tato za živobytí Wladislawowa nerozřešena. Prudkost wášní s ní spojených jewila se hlawně w odpírání berně již swolené, pokudby wůli stawůw newyhowilo se.

Do kollegium dotčených čtyr ředitelůw jmenowal král rytíře Wáclawa Litewského ze Swinař, staw panský Zdislawa Berku z Dubé a z Lípého, staw rytířský Jindřicha Hložka z Žampachu a na Březně, staw městský Jana Hlawsu. Mezi osmi jim k radě přidanými byl kancléř Ladislaw ze Šternberka nejpřednější; jmena

Digitized by Google

ostatních nejsau nám známa. Zřízením a působením 1515
nowého tohoto státního ústrojí wyprázdnila se tuším
sama sebau moc, kterau Wladislaw, k radě bratra
swého krále Sigmunda, w Prešpurce 23 máje udělil 23 Mai
byl témuž pánu ze Šternberka, aby jako někdy před-
chůdce a sok jeho Albrecht Libšteinský z Kolowrat,
stal se jakýmsi zástupcem a náměstkem osoby královy
w Čechách;[249] aspoň takowé působnosti při něm poz-
ději spatřiti nebylo. A wšak ani onno zřízení ne-
potkáwalo se wšude s pochwalau, jakožto prý nepro-
spěšné.[250]

Dlauhé *rokowání w Prešpurku* mezi císařowým plnomocníkem a králi nebylo bez nesnází. Wladislaw byl sice ochoten potwrditi dáwné smlauwy swatební s rodem Rakauským, ale jen za auplným smířením a dokonalým spřátelením císaře s bratrem jeho Sigmundem; což znamenalo tolik, jako aby císař wzdal se spolku swého s carem Ruským a s křižowníky Pruskými. S druhé strany přátelé hraběte Jana Trenčanského neobmeškáwali ničeho, čímby wyjednáwaní, neli překaziti, aspoň stížiti mohli. Císař, aby zrušením sjezdu nepřišel snad o dáwné rodu swého naděje, učinil se konečně králi Sigmundowi powolným we wšem, 20 Mai
a tak uzawřena w Prešpurku konečně dne 20 máje mezi

249) Zápis na to daný tištěn w Poselkyni Beckowského str. 998.

250) W anonymní sauwěké stati čteme o něm následující pernau kritiku: „Těch osm za radu postawených mají raditi o důchody a dluhy krále JMti. Pak ti čtyři se radí, aby lidem dáwali a nemají co, a těch osm by jim rádo radilo i newědí jak, když není kde co wypůjčiti ani kde co wzíti. I wychází ta rada těm osmi a čtyřem jich zřízení na nic, a na krále den ode dne wždycky škody jdau; a nebudeli to jináč opatřeno a předsewzato, jistá je wálka o ty dluhy; aneb to na rukojmě přijde, aby je zaplatili.“ (Arch. Třebon.)

Digitized by Google

1515 králem Wladislawem a kardinalem Langem *smlauwa*, kteráž měla rozhodné následky jak pro moc a postawení dynastie Habsburské, tak i pro budaucnost národu českého. Umluweny tu a ubezpečeny wysokými s obau stran pokutami nejen zasnaubení obau dětí královských se wnuky císařowými, ale i skutečné oddawky jejich hned při nastáwajícím sjezdu panowníkůw. Také se Sigmundem dokonána, co do podstaty swé, smlauwa téhož dne, we prospěch Polska. O těchto smluwách
26 Mai stawům českým kníže Karel Minsterberský již 26 máje dáwal známost na sněmu swatodušním, za čež správáno
28 Mai 28 máje od některých w Praze Te deum laudamus. Také ustanoweno ze sněmu, aby stawowé w hojném počtu a skwělé auprawě aučastnili se slawnosti welikého sjezdu. Ale císař, ačkoli slibowal na každý den přiblížiti se do Rakaus, meškal předce tak dlauho w říši, že králům čekajícím w Prešpurku počalo se welice stýskati. Nudnosti pobytu zaháliwého a piklům strany Zápolské byloby se bezmála podařilo, zmařiti weškeré dílo úmluw a rozptýliti slawné shromáždění. Jan Zápolský sám pokusil se mezitím, bez wědomí a wůle krále swého, o proslawení se nowým skutkem válečným proti Turkům: ale těžká porážka, kterauž utrpěl, učinila ho neškodným.

Jul. Teprw na počátku měsíce čerwence, když konečně Maximilian zjewil se w Rakausích osobně, nastal wšeobecný ruch mezi těmi, kdo k budaucím slawnostem zwáni byli; také stawowé čeští hnuli se, jedni upřímo k Widni, druzí ku králi do Prešpurka. Přední mezi nimi byli Zdeněk Lew z Rožmitála, Ladislaw ze Šternberka, Wojtěch z Pernšteina, Jaroslaw z Šelnberka, tři bratří Šwihowští z Risenberka, Hynek Boček z Kunstatu, Adam ze Hradce atd. Petr z Rosenberka i Wi-

Digitized by Google

lém z Pernšteina zůstali byli doma. Swět málokdy 1515
widal tolik knížat a wysokého panstwa ze wšelikých zemí blízkých i dalekých, tolik nádhery, blesku a sláwy, takowau rozmanitost krojůw, řečí a obyčejůw pohromadě, jako při *prwním shledání* a wítaní se panownikůw w širém poli nedaleko Bruku nad Litawau a Trautmansdorfu w Rakausích dne 16 července; aniž 16 Jul.
my zde do podrobného líčení wšelikých při tom zjewůw a řečí pauštěti se můžeme. Když císař dal zwáti wšecky ty nesčíslné wzácné hosty k sobě do Widně, strana Zápolských mezi dwořany Wladislawowými posledním namáhaním jala se wystříhati krále, aby nedáwal se do jistého prý nebezpečí, a Wladislawowy skrze to rozpaky jen Sigmundowau ušlechtilou důwěrau i odhodlaností přemoženy jsau. Nazejtří, 17 července, 17 Jul.
trwal *wjezd do Widně* tolikerého množstwí lidu téměř celý den, w počasí deštiwém; Maximilian i Wladislaw dali se nésti na bohatých křeslech. Dne 19 července bylo prwní slawné posezení a jednání; 20 července wydal Maximilian zápis, jímž krále Ludwíka ustanowowal napřed za swého náměstka w říši (imperii sacri vicarius generalis) a poraučel ho spolu kurfirstům po swé smrti za nástupce. Potom w neděli den sw. Máří Magdaleny (22 července) — (tak psal o tom pan Lew Petrowi z Rosenberka) — „císař ráčil jest u přítomnosti nás některých z několikera králowstwí wstawiti korunu na hlawu dcery pána našeho a za králowau ji ohlásiti, kteráž potom w té koruně jela do kostela sw. Štěpana ke mši swaté, a hned za ní císař i králowé; a císař připrawil se w majestát císařský; a tu po mši swaté učinili sau slib císař i králowna, dcera pána našeho, k manželstwí na ten spůsob, jestliżeby jí žádný jeho wnuk nepojal, że císař má ji konečně sám pojíti

Digitized by Google

1515 w roce a we třech měsících pořád zběhlých; a již má
Její Milost zůstati u Vídni. Také oddán jest tu
k manželstwí král Ludwík se wnučkau císařowau (Marií)
skrze kardinala arcibiskupa Ostřihomského. Tu také
w tom kostele císař i tři králowé pro poctiwost tako-
wých přátelstwí pasowali sau: a pro weliký lidu daw
přihodilo se mnohému, když klekal aby byl pasowán,
že ho jiní dorazili, až upadl" oc. Další dnowé 23—28
července ztráweni w rozmanitých kratochwílích, tan-
cech, turnajích, hrách a hostinách, wyměnách darůw,
29 Jul. spisowání a prohlašowání smluw oc. 29 července císař
odjel do Nowého města za Vídní, kamž 31 července
následowali ho králowé, královny, kardinalowé a jiní,
ku prowozowání mysliwosti a k jiným zábawám. Dne
3 Aug. 3 srpna, po císařowě odjezdu do Lince, nastalo Wla-
dislawowi laučení jak od bratra, jenž přes Wídeň a
Morawu wracel se do zemí swých, tak i od dcery,
která zůstala na dwoře Rakauském, aby prý naučila
se řeči německé. Jakož byl Wladislaw měkého srdce,
rozumí se že rozplýwal se w slzách a od milowaného
dítěte téměř násilím rozlaučen býti musel. Se synem
swým Ludwíkem a panstwem českým i uherským dojel
ještě téhož dne města Šoproně.

Smlauwy swatební dne 22 července došly později
potwrzení od papeže Lwa X dne 29 ledna 1516; Fer-
dinand pak arcikníže, co infant Hišpanský, přiznal se
co budaucí manžel k newěstě swé, králowé Anně, dne
24 března 1516 w městě Majoretu we Španielích.

We hluku slawností Wídeňských ani král ani sta-
wowé čeští neměli byli kdy wyjednáwati o domácích
záležitostech swých: to stalo se teprw w Šoproni, ne
bez živých hádek a ústrkůw. Strana někdy knížete
Bartoloměje byla tu owšem na mále zastaupena; proto

Digitized by Google

prowedli pan Lew a přátelé jeho, co chtěli. Wladislaw dal byl prwé pod sekretem swým list na to, žeby saudcůw zemských měl býti rowný počet s obojí strany, pod jednau i pod obojí: nyní ale zápisem daným 6 srpna, k naléhaní stawůw, zrušil to a ustanowil, že král měl míti wůli, dáwati úřady bez ohledu na wyznání, t. j. dopauštěti na ně Římany opět u většího počtu jako dříwe. Strhla se o to w Šoproni půtka zwláště mezi rytíři Mikulášem Trčkau na Lichtenburce, náčelníkem podobojích, a Radslawem Beřkowským z Šebířowa, nejw. písařem a předním horliwcem katolickým. Z dalšího jednání té chwíle jen to ještě známo jest, že král položil stawům nowý sněm ke dni powýšení sw. kříže (14 září) do Prahy.[251] 1515 6 Aug.

Kníže *Karel z Minsterberka*, sídlem na Olešnici we Slezku, stal se po Bartolomějowě smrti předním radau a důwěrníkem králowým we wěcech českých, a také města králowstwí Českého učinila s ním smlauwu, aby za příkladem swého bratrance působil jejich dobré při králi i jinde, podwoliwše se mu za to ku platu ročnímu. Na sněmích následujících bywal on králowým poslem i plnomocníkem, ale s větším o dobré úsilím nežli zdarem. O jednání jeho nemajíce zpráw jiných, musíme spokojiti se krátkým opakowáním slow starého letopisce. „W auterý (18 září) kníže Karel na místě králowském oznamowal, že král žádá na wšech stawích, aby mu pomoc učiněna byla na jeho potřeby; pak o Hoře, aby zase byla naprawena, jakož sami Horníci oznamowali, že jest na welikém pádu; a Ger- 18 Sept

251) Zápis 6 Aug. 1515 nachází se w c. k. tajném archivu we Wídni. Psaní p. Lwa 19 Aug. a 10 Sept. w archivu Třebonském.

Digitized by Google

1515 lické peníze aby byly wykořeněny, o tom dlauhá řeč byla; jiných artikulůw wíce sobě poručených oznámiti nechtěl, až tito budau na místě postaweni. I dali mu na to odpowěd. Kníže nawrátiw se ku králi, oznamowal, kterak páni a zemané nechtěli nic jednati královského dobrého, lečby zase Burian Trčka byl podkomořím, a kterak on slíbil pánům a zemanům, že chce toho dowesti, aby jím byl. A když jest Trčka spolu s jinými pány do Budína přijel o nějáké potřeby, tu jemu král nawrátil auřad podkomořství; i trwal w něm toliko přes noc, a opět ho dostal Rendl. A ten
16 Oct. sněm trwal až do sw. Hawla (16 října,) a nic na něm nezjednali.“

1516 Tentýž zdorný odpor stawůw wyšších opakowal se také na druhém sněmu, kterýž počal se na hradě
11 Febr. Pražském dne 11 února 1516. Při hádce o příčinách dluhůw královských řekl tu kníže Karel pánům a rytířstwu bez obalu, že oni je zawinili s většího dílu sami, nemírností a nezbedností proseb o propůjčení jim wšelikých sum a důchodůw, mylně zprawowawše krále, žeby to neb ono zbýwalo; také že král ničeho byl nerozdáwal bez wědomí a rady jejich.[252] Pomocí kanc-

252) Jasný wýklad podal o tom pan Jindřich z Rosenberka we zprávě králi Sigmundowi Polskému r. 1525 poslané: „Také tudy znamenitá summa dluhu na krále Wladislawa uwedena, že někteří z pánůw jedni za druhé aneb za své služebníky k němu se přimlauwali a radili, aby tomuto tolik set kop grošůw, onomu tolik dáti ráčil, že jest toho neb jeho předkowé na JKMti zaslaužili. Tu on na jich přímluwu neb radu ráčil psáti p. Lwowi, neb těm, kdo zprawowali důchody královské, aby jim dáno bylo; tito nemajíc peněz hotowých, dlužili se a jistci se dělali, a na to lichwy šly, a tak znamenitá summa dluhůw přibyti jest musela. Jakož pak JMKá před swú smrtí ráčil jest na sněm psáti, aby země ty dluhy

Digitized by Google

léře Šternberka týž kniže nawedl pana Rendle i Pra- 1516
žany, že uwolili se ustaupiti od jeho podkomořstwí: a wšak tu páni a rytířstwo jali se činiti nowé požadawky, aby ti měšťané, kteří pro swé jim stranění wypowězeni byli z Prahy, z Laun a z jiných měst některých, zase nazpět byli powoláni, a pan Trčka hned aby w úřad byl uweden, na královo swolení nečekaje. A tak těmi wěcmi ten druhý sněm zase roztržen a královské dobré i zemské bylo nazad zůstaweno.[253]

S potěšením seznati nám jest, že netoliko města horlila proti newlasteneckému tomuto počínání stawůw wyšších, ale i mnozí páni a rytíři sami, ba i pan Lew že na hlas a upřímo zatracowal takowau přátel swých urputnost a nepodajnost naproti králi, který hřešil byl wíce dobrotau nežli přísností. Owšem že pan Lew nebyl na posledním sněmu osobně přítomen, byltě tehdáž zajel do Slez, pro ženění tam syna swého, a swěřil byl auřad swůj na čas nejw. sudímu Jiřímu Bezdružickému z Kolowrat; odtud pak upřímo bral se do Budína ku králi, nenadáw se, žeby tam měl dočekati se jeho skonání.

Zdrawí Wladislawowo již od několika let bywalo welmi wrtké, zwláště pakostnice trápiwala ho častěji, tak že někdy po celé neděle ani hnauti sebau nemohl. Nyní ze silnějšího té nemoci átoku wywinula se horečka tak silná, že mu od lékařůw netušeno wíce, i on sám dosti záhy předwídal smrt swau. Připrawowal

zaplatila, těmi slowy: „neb sme my toho s sebú z země newynesli, než při wás sme toho nechati ráčili a wám na waše rady sme dáwati ráčili, za to majíce, že jsú zbytkowé.“ (Archiv Třebon.)

253) Staří letopisowé str. 393—396.

Digitized by Google

1516 se k ní myslí klidnau a statečnau, co křesťan, požíwaw dobré paměti až do poslední chwíle. Dwa dni před smrtí oznámil *poslední swau wilii* do Čech, či raději poslední žádost k weškerému národu w Čechách, Morawě, Slezích a obojí Lužici, obsahu takowého: aby krále Ludwíka pána swého w ničemž neopauštěli, u wěrné poddanosti k němu se zachowáwajíc, a koruna Česká i ty země aby s Uherskau korunau w lásce a swornosti pod ním se držely; aby přičinili se k tomu, by dceři jeho we wšem dosti se stalo wedle smlauwy s císařem učiněné; aby w králowstwí Českém s welikonoci položen a rozepsán byl sněm, na němžby o zaplacení králowských dluhůw opatřeno bylo tak, aby král Ludwík zámky a důchody swé čisté míti mohl; aby stawowé wšichni w lásce a swornosti spolu žiwi jsauce, to králowstwí dobře řídili a zprawowali do let rozumných krále Ludwíka; aby práwa zemská i saudowé zemští před se šli a držáni byli, tak aby se chudým i bohatým sprawedliwosti činily; nesnáze o piwa waření aby stawowé nechali bez různic a nelibostí mezi sebau až do šťastných let rozumných krále Ludwíka, wšak bez ujmy každé straně na jejich práwu; poněwadž král k žádosti lidské na statcích duchownich w Čechách i w Morawě wšeliké summy připisowal i dědičně dáwal, toho činiti neměw, i nechtěje toho na duši swé nechati, žádal snažně, aby ty wěci na slušné míře postaweny byly a neobtěžowaly swědomí jeho; „při tom JMt žádal a s pilností poručil, pro swatau wíru křestanskau a pro jeho duše spasení, aby pikharti w králowstwí Českém a markrabstwí Morawském trpíni nebyli, než aby byli jejich sborowé zastaweni a oni k náprawě přiwedeni;“ posléze, chtělliby kdo nadati duchowenstwí statky dědičnými aneb jakkoliwěk,

Digitized by Google

aby nebylo bráněno, ale aby toho každý užíti mohl“ oc. 1516
Psaní obsahu podobného dána také stawům Morawským i do jiných zemí; ba i do wšech krajůw českých psáno zwláště s ukládáním sněmu na hrad Pražský ke dni 28 dubna. Za poručníky krále Ludwíka do jeho zletilosti ustanoweni w zemích koruny České přítomní tehdáž w Budíně páni kníže Karel Minsterberský, pan Lew a Břetislaw Šwihowský z Risenberka; w Uhřích kardinal Bakáč, Jiří markrabě Braniborský a Jan Bornemissa; král Sigmund Polský a císař Maximilian prošeni jsau, aby přijali na se společně wrchní poručenstwí jak nad králem Ludwíkem, tak i nad králowstwími jeho, do let jeho rozumných. Takto spořádaw wěci swé na zemi, skonal Wladislaw na modlitbách, we čtwrtek před kwětnau nedělí, dne 13 března, 13 Mart.
w sedm hodin u wečer, a pochowán u swé manželky we Stolním Bělehradě dne 19 března; počítal wěku 19 Mart.
swého 60 let, kralowání w Čechách 45, w Uhřích 25 let.

Nowina o smrti Wladislawowě přišla do Prahy w bílau sobotu, a nazejtří o welikonoci (23 března) 23 Mart.
roznesla se mezi lidmi. Smutečné slawnosti odbýwali zaň Pražané 31 března, páni zeměští na hradě teprw 26 máje. Bylo mnoho lidí w Čechách, kteří upřímě litowali smrti pána dobrotiwého, ale sotwa kdo srdečněji, nežli pan Albrecht Rendl, jenž 24 března z Prahy 24 Mart.
psal do měst králowských: „Srdce mé po tak milostiwém pánu jest příliš těžce truchliwo; i mámeť já i s wámi městským stawem welmi pykati tak swatého, sprawedliwého a příliš milostiwého pána; pro kteréhož sluší nám dokázati wíry a lásky nad synem JMti, jako nad naším přirozeným dědičným korunowaným králem a pánem. Pro žalost wám wíce psáti nemohu.“ Ne-

Digitized by Google

1516 zdá se, žeby předwídaná od muže tohoto ztráta weřejného skwělého postawení a působení byla dala zwláštní příčinu k tomu wýlewu šlechetného srdce; sobecké ohledy sotwa rozhodowaly u toho, kdo se byl odwážil boje s celým takořka swětem, ne pro mzdu, ale pro hájení dobroty newděkem a křiwdami splácené.

Digitized by Google

DĚJINY ČESKÉ.

KNIHA XVIII.

KRALOWÁNÍ LUDWÍKA I.

Digitized by Google

Digitized by Google

ČLÁNEK PRWNÍ.

SMLAUWA SWATOWÁCLAWSKÁ.

Další klesání swornosti a moci české. Marné sblížení a nowé roztržky stran. Jednání s císařem Maximilianem. Wilém z Pernštejna, sjezd Benešowský a porady městského stawu. Uznání císaře a krále Polského za poručníky krále Ludwíka. Marné sněmowání. Jindřich Bohnický. Zdšti Hynka Bočka z Kunstatu a Buriana Trčky. Wýprawa p. Lwa proti sedlákům. Šťastné upokojení země skrze smlauwu Swatowáclawskau a sněm o sw. Kateřině. Sjezd na Kladsku. Neshoda o královskau sankci. Konečný sauèet dluhůw po králi Wladislawowi.

(R. 1516—1518.)

Neutěšená jest úloha, stopowati a wykládati, 1516
kterak Čechy, někdy mohutné a slawné, kterak národ nad jiné čilý a činný, za příčinami sice světowými, a wšak ne bez wlastní winy, klesají a hynau, i krok po kroku blíží se ku pádu. Náhledu a citu takowého již za celého panowání Wladislawa Jagielowce nebylo lze ubrániti se: při uważowání událostí pod synem jeho Ludwíkem wydírají se nad to z prsau bezděky slowa: „běda říši, kteréž panuje dítě!“

Nowý staw wěcí dá se naznačiti jedním slowem: že národ měl příčinu pohřešowati již i panowání Wladislawowo, jakkoli bylo nedostatečné a slabé.

Jdeť wůbec na wěk Jagellonský w Čechách, na krále Wladislawa i Ludwíka, nářek, že pod nimi a

Digitized by Google

1516 namnoze skrze ně, skrze neschopnost a nestatečnost jejich, národ Český nejen ztratil státní samobytnost swau, ale také octnul se w bezwládí, w rozbrojích a swizelech wětších, nežli nastaly byly we dlauhém bezkrálowí za Hynce Ptačka z Pirkšteina i Jiřího z Poděbrad.

Aby neukřiwdilo se památce obau Jagielowcůw, sluší owšem bráti na wáhu, že jim nesnadno bylo z Uher prowozowati wládu w Čechách, pokud weřejní řádowé wšickni a celé ústrojí zemské uspůsobeno bylo ještě pro mocnáře w zemi ústawně přítomné a wkládající se swau osobau do wšech oborůw zemské zprawy, čili pokud w Čechách nejen ústawa pauze provincialní a wšak swézákonná ještě byla neznáma, nýbrž pokud ani nedomýšleno se zwláštní její potřeby a powahy. Teprw dlauhau a trpkau zkušeností nabýwali předkowé naši poučení, čeho we změněných okolnostech se jim wlastně nedostáwalo; prozatím pomáháno si domyslem, jakoby král byl w zemi jen dočasně nepřítomným. Také o nezletilosti králowě a jeho moci a působení nedostáwalo se zákonůw určitých, uznaných a platných. Weliká část naskytnulých se nehod prýštila se z toho pramene, jímž ne jediní toliko mocnářowé winěni býti mohli a měli.

Ale hlawním pramenem neřestí byly, jak obyčejně, wždy jen wášně a náružiwosti lidské, jichžto strannické brojení w poslední době dostaupilo wýše nebezpečné. Když již šlechta nebála se ani živého Wladislawa, po jeho smrti libowůle její newiděla i neuznáwala obmezení jiného, nežli wrtké předpisy cti, pokud je sobě wykládala sama; že neodepřela se wšeho poslušenstwí, za to děkowati bylo tuším jen pozůstalým ještě upomínkám staré zwyklosti. Majíc i moc we-

Digitized by Google

řejnau téměř wšecku w rukau swých, i wůdce we strannickém boji zkušené a hesla známá, nepochybowala o prowedení swých aumyslůw. A wšak ani města, po dlauhém zápasu, nestala se byla o nic krotčejšími aneb powolnějšími. 1516

S počátku zdálo se owšem, jakoby nad samým hrobem královým nastati mohlo předce blízké stran dáwních srownání a smíření. Pražané dowěděwše se o smrti Wladislawowě, hned w pondělí welikonoční (24 března) psali panu Petrowi z Rosenberka, aby on, co hlawa stawůw panského a rytířského, (zwláště w nepřítomnosti pana Lwa,) hleděl opatřiti tak, by zemi nic škodného, stranným kohokoli počínaním, se nepřihodilo, jakož i oni, co hlawa stawu městského, též činiti chtěli, a to až do dalšího wšech zůstání, kterakby země zřízena býti měla. W odpowědi swé dne 2 dubna páni Rosenberk, Lew a kancléř Šternberk, ježto spolu na Krumlowě byli se sjeli, těšili se welice ze psaní toho a slibowali tak učiniti, o swornosti a lásce mnoho pěkných slow pronášejíce: a wšak napomínali Pražanůw, aby neswoláwali zwláštního sjezdu stawu swého, sice žeby stawowé panský a rytířský totéž činiti chtěli, a sněm obecní žeby mohl z toho míti překážku; také žádali ubezpečení stawůw swých na místě gleitu, aby nikdo nerozmýšlel se jeti do Prahy na sněm od nebožtíka krále ke dni 28 dubna položený. Na to Pražané omlauwali se, že poslední sjezd městský swolán byl pro potřeby zwláštní ještě před známostí o smrti královně a již také že rozešel se, i dali wšem stawům wyšším žádané ubezpečení w té naději, že oni také, w Praze budauc, zachowají se „beze wšech půtek a příčin k nepřátelstwi;“ doložili wšak, (bezpochyby ohledem na wládyku Jindřicha Bohnického, ač nebyl 24 Mart. 2 Apr. 28 Apr.

Digitized by Google

1516 jmenowán,) že takowé ubezpečení nemělo slaužiti ku prospěchu zjewných odpowědníkůw a zhaubcůw zemských, kteříž prý wůbec neměli užíwati práwa nižádného.[254] Byl totiž dotčený wládyka, za příkladem někdy Jiříka Kopidlanského, stal se zjewným nepřítelem a škůdcem Pražanůw, jako i rytíř Hanuš z Polenska měšťanůw Litoměřických; a půtkami jejich počaly opět kwasiti se mysli ještě před početím dotčeného sněmu.

28 Apr. — 11 Mai O jednání tohoto *sněmu*, trwawšího ode dne 28 dubna do 11 máje, došly nás jen welmi chudé a kusé zprávy. Největší tenkráte záwadau objewil se býti článek sporný o waření piwa. Staw městský prawil, že podlé smlauwy s králem Wladislawem učiněné týž král zawázal se byl wynesti rozsudek o té wěci mezi dni 6 ledna i 23 dubna toho léta, i že oni dle téže smlauwy berni piwnau již swolenau měli teprw po wynešení téhož rozsudku skládati. Když tedy počalo se mluwiti na sněmu o zemské dobré, o krále Ludwíka i o placení berně na dluhy králowské, žádal staw městský, aby prwé otázka o waření piwa byla wyřízena. Tudíž zbudily se zase wášně a opakowaly se hádky lonského sněmu swatodušního, jichžto konec byl ten, že stawowé panský i rytířský ohlásili, poněwadž města nechtěla státi ke článkům na onom sněmu swoleným a nebožtíkem králem stwrzeným, že oni také těch umluw držeti nebudau, ale káží je wymazati z desk zemských.

254) Podotýkáme zde jednau na wždy, že wšecka historická data článku tohoto, kterých nedokládáme prameny zwláštními, ani čtau se we Starých letopisech českých, wzata jsau z bohaté sbírky listin a korrespondencí sauwěkých w archivu Třebonském.

Digitized by Google

Císař *Maximilian* z války své italské již 17 dubna psal byl všem stawům českým slowa welmi laskawá, že dle wůle a žádosti nebožtíka krále, k dobrému krále Ludwíka i všech jeho zemí, poručnictwí nad ním spolu s králem Polským ochotně na se wzal, a wyprawil do Čech posly své, probošta Waldhauského, Jana swob. pána z Šeftenberka, Jiřího ze Seysnek a jiné, ježto se stawy raditi se měli o potřebné zřízení dworu krále Ludwíkowa i zprávy zemské při něm. Poslowé ti přijeli do Prahy teprw, když dotčený sněm již se byl rozcházeti počal; a jakož dí starý letopisec, w pondělí dne 19 máje zdíli poselstwí císařské přede všemi třemi stawy německy, Pražanům pak instrukcí dali latině; Pražané také 22 máje uctili je weřejnau slawnau hostinau. Ale jednání mezi stranami wázlo hned od počátku, ježto poslowé nebyli připraweni na různice a stížnosti, které stawowé wedli proti sobě. Jak šlechtici, tak i města dali císaři odpowědi své, každá strana zwlášť. Onino prawili, že jim o poručnictwí císařowě a krále Polského nic prwé oznámeno nebylo, a že proto newěděli, nebudeli se tu dotýkati poněkud swobod království Českého; jináče že uhlídají dotčené poručníky rádi, a prosí owšem, aby císař měl na péči krále Ludwíkowo dobré. Stěžowali wšak sobě na staw městský, který chtěl prý, aby o jeho wěci prwé nežli o krále jednáno bylo; jim prý to scházelo, že berně w tom králowstwí swolené neskládaly se. Oznámili, že wyprawí wlastní své posly k císaři, kteříby ho zprawili o wěcech českých; mezitím prosili, aby městy swésti se nedal. Posléze dotýkáno také obtížení toho, že držitelé manstwí koruny České „w swaté říši“ pohánění bywali k císařskému saudu komornímu, kdežto prý jen pod saud krále Českého a nejinam slušeli oc.

1516 17 Apr. 19 Mai 22 Mai

Digitized by Google

1516 29 Mai Města we psaní swém dne 29 máje wykládala císaři především při swau se stawy o waření piwa i o prowozowání jiných také živností městských, které na šlechtice prý ani neslušely; nedotýkajíce otázky o poručnictví, jewila jen žádost, aby císař i s králem Polským napomenuli prwé pány a rytířstwo české, by od waření piwa upustili dobrowolně; kdyby pak w tom neprospěli, aby při tu na místě krále nebožtíka sami k rozhodnutí wzali do rukau swých. We prodlení sněmu oznámil řečník stawu městského stawům vyšším: poněwadž oni lonskau smlauwu swatodušní opět zrušiti a z desk wymazati dáti umínili, že také města shodla se w tom aumyslu, aby swolení předků swých (r. 1487) o lidi sběhlé a o čeleď sběhlau wzala nazpět, takže kdokoli z lidí poddaných a z čeledi panské přijde do měst královských, nebudau jich wydáwati, ale přiwedau wěc tu zase k tomu spůsobu, jakož jest byla před císařem Karlem i po něm. Z dalšího pak jednání sněmowního wíme ještě jen to, že stawowé panský a rytířský zespolka uložili sobě sjezd walný do Benešowa ke dni 7 července.

Mezitím ale, působením nejwíce pana Wiléma Kostky, *stawowé podobojí* sešli se 19 června we Hradci Králowé, aby uradili se o potřebné kroky proti útiskům nowěji straně jejich zase činěným. Největší stížnost wedena jest na dekret nebožtíka krále w Šoproni dne 6 srpna 1515 wydaný, jímžto wzal byl nazpět a zrušil pojištění swé, někdy pod sekretem královským dané, že na auřady zemské měli dosazowáni býti w rowném počtu, jak pod jednau, tak i podobojí. O tom pan Lew psal panu Rosenberkowi zdání swé dne 28 června w ta slowa: „že ti, bych řekl podobojí, ale spíše snad mohl bych říci pikharté, swau wírau chtějí

19 Jun.

28 Jun.

Digitized by Google

nám rowni w poctiwostech a w úřadech býti, mně se 1516
zdá, aby jim na to byla dána poctiwá odpověd, wšak
že se nám toho, což jest pod sekretem wydáno, nehodí
twrditi z příčin mnohých; nebudauli pak na tom chtíti
přestati, abychom toho podali na císaře a krále Pol-
ského, a jich (podobojích) abychom napomenuli, což
jest se na sněmích zjednalo, aby to drželi."

Když se blížil den *sjezdu Benešowského*, pan Wi-
lém z Pernšteina, nemoha k němu jeti osobně, dal dne
4 čerwence psaní ke stawům, wrhající světlo málo li- 4 Jul
chotiwé na tehdejší weřejné poměry. Horlil především
pro to, že předešlá ustanowení, zwláště lonského sněmu
swatodušního, kterak s důchody královskými nakládati
se mělo, ačkoli stwrzena byla i relatory ke dskám, i
královým powolením a kázaním, zůstáwala ještě ne-
wyřízena; wždyť prý wšecko mělo napřed zemi w ruce
uwedeno býti, a země, majíc to w moci swé, měla to
zříditi; tomu pak že podnes dosti se nestalo a neděje,
než o prwní wěci že se křičí, jen aby ti, kteří co drží,
tím swé přikrywajíc, předse je drželi. Takowá držení
jak jsau k užitku wší obci tohoto králowstwí, račte
milí páni to rozwážiti: pakli jsau ke škodě, proč je
ráčíte trpěti i posměch z nich hanebný? To předkem
a napřed postaweno buď na konci beze wšech ocasůw,
aby to již země w moci měla, a kdo co užíwal w těch
časích, aby to před ní ukázal počtem: když se tak
stane, co se týče pomoci na dluhy králowské, na čem
se koli swolíte wšickni, mnau nemá nic sjíti; než do-
kud tyto wěci na konci nebudau, oznamuji WMti, že
já w žádnau pomoc se nedám. „Milí páni! račte my-
sliti na toto králowstwí: nebudemeli we swornosti wši-
ckni tři stawowé, a práwa nebudauli míti swého prů-
chodu, wšecka jednání nemohau státi na základu stá-

Digitized by Google

1516 lém ani na bezpečném, krále majíce wedle let nebudem ho míti, a zřízení w zemi žádné nebude dostatečné, ani na heitmanech we krajích co zawazowati bude bezpečno. Jest boží dopuštění: od pohanůw ani od křesťanůw z milosti boží nejsme kaženi w tomto králowstwí: mámeli sami sebau je kaziti a přitom i krále pána swého mladého o ně připrawiti? Jaká naše hanba, i také po našich smrtech jaké bude o nás připomínaní w jiných králowstwích a zemích! Tu nedějí „tento práw, a tento křiw," než když zemřeme, smíšejíť nás wšecky spolu, tak dobře prawého jako křiwého. Račte na to mysliti a pohledati cest nějakých, odložíce od sebe pýchu i wšelikau zlobiwost, aby pro malé wěci nepřišla zkáza weliká!"

7 Jul. Na dotčený sjezd Benešowský přijel také od krále Ludwíka posel nejmenowaný, tuším hlawně jen za příčinau Jindřicha Bohnického a Pražanůw. Panský a rytířský staw usnesli se, poslati ku králi Ludwíkowi, k císaři a ku králi Polskému oswědčení, že hotowi byli, ne z powinnosti, ale ze swobodné wůle, přijmauti oba poslední za poručníky a zá obránce králowstwí swého, wšak proti zápisům, že zachowají stawy při jejich swobodách, práwích, starobylých obyčejích a řádech i při wíře tak, jakož král sám je zachowáwati powinen byl; poslowé, kteří k nim wypraweni budau, mají oznámiti jim nejen potřeby krále a králowstwí, ale také skrze koho co nepořádného w zemi přichází, ježto potřebuje opatření brzkého, a mají od země penězi na ztrawu zásobeni býti. Berně swolené buďte předse wybírány, a hotowost buď nařizowána we wšech krajích, ač nedokládá se proti komu a k jakému cíli. Wyměřeno, které a jaké listy nejw. kancléř wydáwati mohl z kanceláře sám aneb s radau některých pánůw

Digitized by Google

jemu přidaných. Jmenowáni čtyři páni a tolikéž ry- 1616
tířůw, kteří jmenem swých stawůw měli po sw. Wawřinci dáti se u wyjednáwání s Pražany a s jinými městy. Ustanoweno, že kdokoli užíwati chtěli stawu panského a rytířského, měli při sjezdech krajských wšude přiznáwati se osobně, že chtějí státi podlé týchže stawůw, sice že jim užíwání swobod a práw jejich zastaweno bude; Wáclaw Řepnice wšak, jenž prý zjewně od týchže stawůw odstaupil, nemá nikdy wíce k nim připuštěn býti. Jindřich Bohnický, jenž od Kundrata z Krajku na Ml. Boleslawi k ruce wšeho kraje Boleslawského slibem byl zawázán, budiž propuštěn z něho, chowej se pokojně, a pře jeho s Pražany budiž odkázána na cestu právní. Měšťané Launští a jiní, kteří pro swau ke stawům wyšším příchylnost byli z měst wyhnáni, nebudauli nawráceni zase ke statkům swým, uzawřeno jest, že páni a rytíři mají wšem lidem swým do žádného města královského nedati jezditi ani choditi na trhy ani jináč, ale w panských a rytířských městech a městečkách aby míwali obchody své; na města Pražská, pokudž stawowé tam ke dskám i k saudům bezpečně jezditi moci budau, zápowěd takowá se newztahuje. Burianowi Trčkowi nebudeli auřad podkomořský nawrácen skrze osoby k jednání s městy zřízené, má se mu konečně do wánoc k němu dopomoci a na Rendle saženo býti jako na toho, kteryžby se právu a zřízení zemskému zprotiwil oc. O skládaní počtůw celé zemi, na kteréž Wilém z Pernšteina tak horliwě byl naléhal, nečiní se w celém zůstání toho sjezdu žádná zmínka. Před rozjezdem wšak, 11 čerwence, dali stawowé ke stawu městskému psaní 11 Jul.
obšírné, w němž wedly se důkazy, že we sporu jejich wšecky křiwdy a wšecka příkoří pocházely od měst,

Digitized by Google

1516 poněwadž sprawedliwým krále Wladislawa rozsudkům podrobiti se byla nechtěla. [255]

Po sjezdu Benešowském měla také města *porady w Praze* tři dni trwající, ohledem na rokowání se stawy panským a rytířským, kteréž mělo se díti dne 11 Aug. 11 srpna. O průběhu a výsledcích tohoto není nám nic wědomo; známeť jen uzawření, kteréž dáno bylo jednatelům městským za instrukci. W něm článek prwní dáwá swědectwí o celé oprawdowosti pohrůžky městské, že swolení r. 1487 o lidech sběhlých mělo wzato býti nazpět, an zní následowně: Což se lidí těch dotýče, kteří sau od swých pánůw odešli a při některých městech se drží, těm může býti mluweno a jim powědíno, i také wůbec pro jiné oznamowáno, že jakož sme se wšechen staw městský opowěděli pánům a rytířstwu, že lidí sběhlých, kteřížby k městům se obrátili, wydáwati nebudem, že na tom wšecka města ještě stojí a tak prawí, že wás newydadí žádnému wedle spůsobu starodáwního. Jestli pak žeby k čemu přišlo a jaké srownání mezi pány a rytířstwem a námi městským stawem býti mělo, také chceme waši wěc tak w paměti míti a s sebau pojíti, aby wám z toho na budaucí čas žádné nebezpečenstwí nenastáwalo: než jakžbychme naši wěc na místě postawili, tak také waši s naší spolu k místu přiwesti chceme. A též od wás toho žádáme, pokudžbychme my s pány a rytířstwem konce a místa o naše wěci neměli, že wy také swé wěci bez nás a našeho wědomí a bez naší wěci k místu nepowedete.“ We článku třetím nařizuje se,

255) Akta sněmu Benešowského čtau se w archivu Jindřicho-Hradeckém, w rkp. bibliot. Raudnické, a w knize archivu Pražského Chaos rer. memorab. — Staří letopisowé str. 402.

Digitized by Google

kdežkoli městům od odpowědníkůw stane se škoda 1516
Jaká, aby je bez meškání hned honili a wšude po silnicích pokřik činili a napomínali, aby každý honiti pomáhal. A kdožby koliwěk honiti nechtěli, zwláště z lidí selských, aby je wedle swolení hned na místě zwěšeti rozkázali. Jestližeby pak na kterau twrz neb zámek odpowědník ujel: tu nechtěliliby ho wydati, aby s boží pomocí dobýwali, jakž mohau, buď ohněm neb bořením oc. Jiných článkůw wíce pomíjíme mlčením. [256]

Saudcowé zemští, (tak wyprawuje starý letopisec,) spůsobem a časem mimořádným sjeli se na hrad Pražský ke dni 8 srpna proto, aby wyhlašowáni byli pů- 8 Aug.
honowé, a nejwíce na města, kteráž nestálaliby, aby na ně pomáhali sobě wšickni jako na ty, na kterýchž práwo ustáno, skrze což bylaby nejspíš powstala wálka w zemi; potom aby rukojmowé za dluhy králowské wedli se na zboží králowská, kteráž jim odhadowána býti měla. Pražané wšak a jiní poslowé z měst tu wěc přetrhli, ač nedokládá se, čím a kterak. Mezitím pak přinešen a wyhlášen list králowský, kterýmž pokládán wšem stawům sněm walný na hrad Pražský o sw. Martině, naňž prý wyslati chtěli rady swé císař, král Polský a král Ludwík. [257]

Císař Maximilian, (odpowědí stawům králowstwí Českého na psaní jejich z prwního sněmu, tedy před sjezdem Benešowským danau w Bregenci, 4 čerwence,) 4 Jul.
naléhal zwláště na uznání a přijmutí od nich poručnictwí císařowa i krále Polského, aby prý spůsob wlády na dwoře krále Ludwíka zříditi se mohl. Oznamowal,

256) Cedule sauwěká z archivu Budějowského w českém Museum.
257) Staří letopisowé str. 402—3.

Digitized by Google

1516 že král Ludwík na *sněmu Budínském* nedáwno držaném přijal před uherskými stawy císaře i krále Polského za swé poručníky, otce i ochránce: nedoložil wšak, že stawowé uherští tolikéž učiniti se zdráhali. Bylať jeho žádost, aby při králi Ludwíkowi w radách ústawně bywali dwa radowé císařowi a dwa krále Polského, k čemuž ale w Uhřích neswoleno: a wšak neprowedeny také úmysly strany Zápolské, aby hrabě jejich Jan ustanowen byl za gubernatora králowstwí Uherského, jako někdy Jan Hunyadi. Jaké z toho powstaly rozbroje mezi tau stranau, kteráž slauti chtěla národní, a stranau dworskau, jejímž náčelníkem stal se šlechetný Jan Bornemissa, není ani dostatečně známo, aniž může zde wykládáno býti.[258] My ani newíme, z čího náwodu wycházely té doby králowské listy z Uher do Čech; sekretář někdy Wladislawův, Procek Malý z Cetně, přijat byl již od krále Sigmunda do podobné služby w Polště; jisté jest, že i z kanceláře uherské posílány král. dekrety do Čech, jako do nějaké provincie, pokud to, k reklamaci stawův českých, zamezeno nebylo. Mezitím uznání dotčeného *poručnictwí* a zřízení nowé wlády potkáwalo se i w Čechách ještě s nesnázemi. Byloť owšem wěcí nowau, a newědělo se ještě, jak daleko dosahowati měly moc a působení poručníkův. Staw městský zejmena hrozil se pana Lwa i pana Świhowského, zwláště an kníže Karel Minsterberský nepřebýwal w zemi. Z podobné tuším příčiny také we stawu panském někteří, (Wáclaw Košátecký z Kolowrat, Jan z Waldšteina, Albrecht ze Šternberka

258) Nepochybujeme, že co Dubravius wyprawuje na počátku knihy 33, stalo se skutkem hned na počátku Ludwíkowa kralowání 1516, a nikoli teprw r. 1519, jak zejmena Katona twrdí.

Digitized by Google

i jiní,) ohlašowali pochybnosti swé o legalnosti tako- 1516
wého zřízení. Poslowé na sjezdu Benešowském zwo-
lení, a mezi nimi pan Lew, byli w měsíci září sku- m.
tečně u císaře, a wrátili se odtud s pořízením, jak Sept.
prawili, dobrým, ale nám neznámým; přední mezi
posly ku králi Polskému wyprawenými umřel byl na
cestě, ostatní tedy wrátili se zase, cíle swého nedošedše.

Wysoce powzbuzených wášní a prudkého mezi
stawy brojení důkazem jest i to, že sněm o sw. Mar- 11
tině, ačkoli uložen byl sauhlasem císaře a krále Pol- Nov.
ského s králem Ludwíkem, nedošel předce k místu.
Jakkoli chudé jsau naše zprávy, wíme předce, že ně-
kteří páni popírali králi až i práwo k ukládaní sně-
můw, jiní nechtěli sněmowati w Praze, a mnozí prý
rádi byli, když jen nedosaženo evidence o dluzích
králowých, aby jich tím déle pokautně požíwati mohli.
Nejwyšší auředníci zemští a strana páně Lwowa již
w měsíci říjnu rozpisowali sněm do Raudnice a nikoli
do Prahy, čímž nemalý wzešel zmatek mezi stawy.
Ke sněmu Swatomartinskému prwní do Prahy přijel
posel krále Polského Ondřej z Tenčína, palatin Lub-
linský, dne 13 listopadu; za ním 16 listopadu kom- 13
missaři krále Ludwíka, Jan Goston biskup Rábský a Nov.
Jan Drágfi z Beltök, král. číšník; posel císařůw On-
dřej z Burku opozdiw se na cestě těžkau nemocí, do-
stihl teprw 3 prosince. 3 Dec.

Když stawowé, kteří se byli sešli w Praze, chtěli
na hrad jeti k sněmowání, nejsau tam puštěni od heit-
mana páně Lwowa, nýbrž odkazowáni do Raudnice.
Stalo se, že rozpisowán na to sněm ke dni sw. Kate-
řiny (25 listopadu) od obau stran, od král. kommissarůw 25
do Prahy, od pana Lwa do Raudnice: i neumíme u- Nov.
dati, kým a kterak to zprostředkowáno, že konečně

Digitized by Google

1516 předce wšickni stawowé a strany wšecky sešli se *k sně-*
12 *mowání do Prahy,* počawšímu ale teprw 12 prosince.
Dec.
Sněmowání toto prodlilo se až do následujícího
1517 léta 1517, a mělo aspoň ten dobrý následek, že císař i král Polský uznáni a přijati jsau ode wšech tří stawůw konečně za poručníky krále Ludwíka, i že od té doby o jakémkoli poručníkowání jmenowaných od krále Wladislawa jiných tří osob, (knížete Karla, pana Lwa i pana Šwihowského,) nebylo wíce řeči. Ostatně ale hádek a rekriminací strannických událo se na tomto sněmu wíce, nežli na kterém jiném; a když poslowé královští a císařští widíni byli větší přízni propůjčowati se stawům šlechtickým, města odřekla se účastenství w něm, tak že zápis potom pauze od stawůw panského a rytířského wydán byl. Z obšírného jeho textu budiž zde uwedeno jen co bylo podstatnějšího. Čtyři ředitelé na sněmu swatodušním r. 1515 zwolení propuštěni jsau z auřadu, a woliti se měli na jich místě čtyři „heitmané krále JMti w králowstwí Českém," po dwau z každého stawu, a to předběžně na jeden rok. Ti mějte na péči wšecky potřebné wěci toho králowstwí, pokud nenáležejí k saudům a k úřadům zemským; opatrujte králowské zámky, důchody a dluhy, přijímejte král. berně k sobě; braňte wšem wýtržnostem w zemi, pomocí heitmanůw krajských, kteréž sami usazowati i měniti mohau, a budeli kdy potřeba, má nejwyšší purkrabě k jich žádosti hnauti celau zemí wojensky; zjewní wšak odpowědníci jen těch měst buďte stíháni, která podnikají právo zemské. Při králi buďte za radu čtyři osoby, po dwau z každého stawu; ti při kanceláři české buďte relatorowé, aby psanými králowskými spletkowé w zemi se nedáli, a wznášejte wšecky pilné wěci na král. heitmany, tito pak na

Digitized by Google

saudce zemské; z uherské kanceláře nemají listowé 1517
do Čech přijímáni býti. Berně prwním sněmem (28 dubna 1516) swolená buď wybírána i wymáhána prawem berničím, od hromnic 1517 počínaje po tři léta. Také Morawa, Slezy, obojí Lužice a kraj Chebský buďte přidržány pomáhati na splacení králowských dluhůw. Wěřitelé a rukojmowé král. mohau na statky král. se wésti a tito jim dočasně i zastawowáni býti. Práwa i saudowé zeměstí mějte průchod swůj; zprotiwili se jim osoba nebo staw který, mají dle powinnosti král i s poručníky swými proti nim býti radni a pomocni. Nad wykonáwáním těchto nařízení, učiněných jmenem i mocí krále Ludwíka s wědomím a wolí poslůw obau wrchních poručníkůw, bdíti mají dotčení čtyři král. heitmané. Končí zápis obnoweným prudkým horlením proti páně Rendlowu podkomořstwí, a sice s tím doložením, nebudeli auřad ten nawrácen Burianowi Trčkowi do příštího sněmu, že stawowé nebudau králi ani berní platiti, ani jakýmikoli pomocmi déle slaužiti.[259] O skládaní počtůw, již tolik let úsilně wymáhaném, aby aspoň summa král. dluhůw zwěděti se mohla, nebylo w zápisu opět ani zmínky. Kterak páni strany páně Lwowy o této wěci smýšleli, dá se uhodnauti ze slow od Jana z Wartenberka na Děwíně psaných Petrowi z Rosenberka 23 října 1516: „Co se počtu p. purkrabi nejwyššího dotýče, kdež ráčíte psáti, že naň lidi šikují, mně se zdá, že toho sama sprawedlnost páně purkrabowa ubrání, že za jeho pilné a pracné služby, kteréž jest tomuto králowstwí činil, pán bůh toho nedopustí, aby jemu lehkostí a škodau mělo

259) Celé sněmowní snešení čte se w obnowených deskách zemských 45, B. 29, a w rkp. Raudnickém l. 31—36.

Digitized by Google

1517 zaplaceno býti.“ Staw městský zdá se že ani wědomosti neměl o wkladu sněmowního toho snešení do
14 desk zemských, kteréž dne 14 ledna u hojném počtu
Jan. relatorůw stawu obojího stalo se; psaní města Pražského z té doby mluwí naopak, jakoby sněm beze wšeho pořízení byl se rozešel. [260]

Jak císař, tak i král Polský děkowali stawům českým za uznání poručnické moci jejich, ujišťujíce spolu, že to nebude slaužiti k ujmě starodáwných práw a swobod zemských: ale rostaucí w Čechách rozbroje naplňowaly zejmena císaře nemalau starostí. Staw městský i někteří páni a rytíři wyprawili byli, jak se
Mart. zdá w měsíci březnu, Albrechta Rendle k němu w poselstwí, aby ho ústně šíře zprawili o stawu wěcí českých, owšem we smyslu někdy knížete Bartoloměje, kterak prý „nebožtíku králi wšecky wěci z ruky wyňaty sau byly a neužitečně zprawowány,“ i aby ho prosili o radu a pomoc k tomu cíli, „aby náš pán měl čím panowati. [261] Stejnau dobau wyjeli také někteří Pražané, a w jich čele Jan Hlawsa, do Budína ku králi Ludwíkowi. Na obau místech dáwány jim dobré čáky, owšem s napomínaním, aby mezitím pokojně se

260) Ku př. psaní Pražanůw k Domažlickým 10 Jan. 1517 dané dí: „Z tohoto sněmu tak dlúhého učiněno jest nic, a beze wšeho zawřenie se jest rozšel“ oc. Srown. Staří letopisowé str. 405.

261) Acta Tomiciana (IV, 340—343) podáwají obšírnau stať psanau pod jmenem císařowým na spůsob řečnického cwičení, proti stawům českým, zdráhajícím se uznati císaře a krále Polského za poručníky. Spis ten patrně neauřední nikdy stawům podán neb přednešen nebyl, ani býti nemohl. Jest to pouhá invectiva w duchu někdy knížete Bartoloměje, pana Rendle a Procka proti straně p. Lwowě w Čechách, ku kteréž podnět i material podán od některé neb od obau posléze jmenowaných osob.

Digitized by Google

chowali. O skutečné oprawdowosti císařowě w tom ohledu swědčilo i psaní od něho dne 10 dubna ku panu Zdeňkowi Lwowi dané, aby odwolal sněm znowa ohlášený do Benešowa ke dni 24 dubna, jelikož králem Ludwíkem, we srozumění s oběma poručníky, již sněmowé uloženi byli, w Uhřích ke dni 3 máje, w Čechách we dni křížowé, 17 máje, a to zase do Prahy, kamž i oba poručníci rady swé poslati umínili. Hlawní toho sněmu záležitost měla býti konečné urownání dáwných a škodliwých rûznic mezi stawy českými. Císař jmenowal k tomu cíli hned posly swé: biskupa Eichstatského, Ondřeje z Burku, doktora Kunrata Peutingera i Jiřího z Rorbachu. Od krále Sigmunda wyprawen byl tamtéž jakýsi Mikuláš wéwoda. A wšak sněm ten potom ani nedošel k místu, protože, z příčin nám neznámých, ani poslowé krále Ludwíka i císaře Maximiliana, ani většina panstwa i rytířstwa českého k němu nepřišli; nad čímž zwláště král Sigmund welice horšil se.[262] 1517 10 Apr. 24 Apr. 17 Mai

Dáwné a čím dále tím wíce zmáhající se kyselosti a *rozbroje mezi stawy* českými dosáhly roku 1517 té wýše, že w obecném domnění již schylowaly se ku krisi krwawé; o válečnau hotowost horlilo se na obau stranách, a zdá se diwu podobné, že nepowstalo kruté krweprolití z žádné z obau půtek, kterými w běhu

262) Staří letopisowé str. 408. Acta Tomic. IV, 120. O sněmích českých psal Sigmund Ludwíkowi tato slowa: Ex duabus oratorum nostrorum praeteritis expeditionibus, quas illuc in Bohemiam ad postulata Mtis Vrae fecimus, altera (o S. Martině) quidem nullum fructum attulit, qui fieri tamen potuisset, ni ut intelleximus ipsi oratores Vrae Mtis res omnes infecissent, altera vero (o křížowých dnech) penitus frustra fuit, nemine tam a Vra quam a Caesarea Mte in conventu illo designato constituto.

Digitized by Google

1517 léta toho zmitány byly země česká, a poněkud i Morawská. Prwní byla záležitost Jindřicha *Bohnického*, též Bohemičky zwaného, zjewného měst odpowědníka i škůdce, jakož sme již podotkli. Práwě té doby, když mělo sněmowáno býti, poslali Pražané moc swau brannau proti němu, kteráž přepadnuwši ho 18 Mai 18 máje nenadále, w nějaké krčmě za Jičínem, měla sice živého zajmauti, ale když bráně se raněn byl smrtedlně, přiwezena do Prahy mrtwola jeho i se čtyrmi towaryši; na to hlawa jeho na dřewci wystrčena na mostské věži Malostranské i nechána tu několik let, a towaryši na koly wstrkáni.[263] Mezi pomocníky jeho dříwe i později jatými a odprawenými byl i zeman Jaroslaw Přerubenický, jehožto Pražané bez okolkůw dali byli stíti, k welikému stawu rytířského po celých Čechách reptání.

Wšak ještě wážnější a baurliwější byla událost druhá, *záští* mezi pány *Hynkem Bočkem* z Kunstatu a *Burianem Trčkau* na Lipnici; a poněwadž celá ta záležitost, ačkoli saukromá, objewila wšeliké nedužiwé poměry wěku swého, netoliko socialní, ale i státní, dowolíme si o ní wýklad poněkud širší. Nejbohatší po pánich z Rosenberka i z Pernšteina statkář český, rytíř Mikuláš Trčka na Lichtenburce, o kterémž nám po celý čas panowání krále Wladislawowa častá řeč bywala, umřew 2 dubna 1516 bezdětek, (manželku swau, postiženau w newěře, dal byl zazditi za živa,) odkázal byl větší počet hojných a rozlehlých panstwí swých strýcům linie Wlašimské (bratřím Zdeňkowi, Janowi, Jindřichowi, Wilémowi a Mikulášowi, synům někdy

263) Kronika Martina Kuthena z Krynsperka wydaná r. 1817. str. 537.

Digitized by Google

Mikuláše Trčky staršího;) bratrowi Burianowi podko- 1517
mořímu, pánu na Lipnici, a synu jeho Janowi, měly dostati se jen panstwí a hrad Polná s Přibislawí a Ronowem a město Chotěboř s příslušenstwím. Panstwí Polnau týž Mikuláš Trčka nedlauho před swau smrtí kaupil byl od dotčeného Hynka Bočka z Kunstatu, a při smrti swé ještě nedoplatil byl 10.050 kop gr. č. z trhowé ceny; pan Burian nicméně hned uwázal se w držení Polné, a upomínán byw od pana Bočka o nedoplatek dotčený, odkazowal ho ke strýcům swým Wlašimským, co hlawním dědicům po bratrowi. Proti tomu protestowal pan Boček a wedl stížnost hned na sněmu Benešowském w čerwenci 1516, kdežto uznána sice sprawedliwost dluhu, ale wěc celá odkázána k rownání přátelskému. Týž pan Boček wychowán byl za mládí u Wiléma z Pernšteina, co syn sestry jeho; pojaw k manželstwí Annu ze Hradce, wnučku Hynka knížete Minsterberského, přilnul byl později ku knížeti Bartoloměji celým přátelstwím, i táhl s ním r. 1514 válečně do Uher; strana česká, zasadiwší se w posledních letech o restauraci moci králowské, měla k němu posawad zření, co jedné ze hlawních podpor swých. Pře jeho nabýwala tudy rázu strannického hned od počátku, a zaplétala se mnohonásobně do pûtky o podkomořství mezi Rendlem a týmž Burianem Trčkau; Boček sám utíkaw se předně ku králi, hledal též rady a pomoci nejen u stawûw Morawských, ale také zwláště u stawu městského w Čechách. Jak nedostatečné bylo té doby dopomáhaní práwa i sprawedlnosti, ukázalo se, když přes wšecky králowské rozkazy a skládané roky wěc jeho ani o krok nešla ku předu. Wyprawowal o tom sám slowy následujícími: „nejprwé na Bechyni, kamž sem jezdil, nic semnau

1517 jednáno není, ač sau mi na tom sněmě w Benešowě dluhy mé sprawedliwé býti wyswědčili; druhé místo položeno jest mi od krále JMti o sw. Kateřině, když jest sněm w Praze držán byl, a tu semnau také nic jednáno nebylo; třetí místo jest mi položeno od orátorůw Králowy Milosti a pánůw z králowstwí Českého na středopostí (19 března 1517) w Mýtě Wysokém, a opět semnau nic jednáno není; čtwrté bylo položení krále JMti na sněm, kterýž při sw. Jiří držán jest měl býti; páté sněm, kterýž měl býti w Praze o dnech křížowých (17 máje); šesté jest mi opět položeno
13 Jul. w Mýtě na sw. Markétu (13 čerwence): tu sau páni čeští wyslali ze sebe pana hofmistra (Wojtěcha z Pernšteina) i pana Litoborského, toliko aby strpení jednali do sw. Wáclawa" oc. Jeliž diw, že pan Boček již takowého strpení se odpíral? Byli wšak na tom druhém roku w Mýtě také wyslaní od pánůw Morawských, Jan z Pernšteina heitman a Ladslaw z Boskowic komorník s jinými, a poslowé Pražští: ti, s welikau obtíží obdrželi to konečně, že slíbil p. Boček míti strpení až do sw. Wawřince (10 srpna) pod wýminkau, aby mu to nowými rukojměmi do té doby pojištěno bylo, že do S. Wáclawa dluh mu skutečně na Kunstatě w Morawě w jeho moc položen, aneb u Wiléma z Pernšteina, neb we Chrudími nebo w Mýtě na radnici složen bude. K tomu přistaupili páni Morawští, čeští ale wzali to jen ad referendum. Rokowáno zase
22 Jul. o to w Netolicích 22 čerwence, kdežto páni čeští dáwali panu Trčkowi za prawdu, jelikož mezi rozličnými záwadami také wěno manželky páně Bočkowy pojištěno bylo na Polné. Proto páni Morawští proti českým počali se poněkud jitřiti. Wilém z Pernšteina, ku kte-
28 Jul. rémuž hleděly obě strany, psaním weřejným 28 čer-

Digitized by Google

wence mluwil opatrně, nedáwaje celé prawdy ani jedné 1517
ani druhé; owšem synowé jeho stáli při obau stranách
proti sobě. Rozhořčený pan Boček 31 čerwence psal 31
stawům českým, žádaje wěděti, přátelsky-li či nepří- Jul.
telsky k němu chowati se chtěli? „Nic mi to diwné
není do pana Lwa, (tak prawil,) neb jest on toho při-
rození, aby na se mnoho bral a k sobě mnoho při-
jímal: než pokudž od sebe zase odwozuje, w to já
na tento čas nesahám, než k rozeznání WMtem při-
pauštím“ oc. Někteří páni Morawští sami chtěli prý
činiti se jistci a rukojmě dluhu za Polnau, domlauwa-
jíce panu Bočkowi, aby jen pokojně se chowal, jakož
co spoluzápisník zemského míru w Morawě chowati se
powinen byl. On wšak již nedal sebau hnauti, a o
sw. Wawřinci, 10 srpna, se zámku swého Kunstatu 10
w Morawě opowěděl skutečně wálku panu Trčkowi do Aug.
Čech; s ním co pomocníci odpowěděli také Sigmund
Kaufunk ze Chlumu, Herkules Trčka, Hynek i Al-
brecht Pětipeští z Krásného dworu, Petr Janowský
z Sautic a jiných zemanům drahně; w rychlosti při-
bylo k němu lidí boje a laupeže chtiwých množství
odewšad, z Uher, Rakaus, Čech i Slezska; o účasten-
ství při něm některých pánům českých dáwají se na
obě strany zprávy nejisté. Tím jistější jest prawda,
že nejprw nejwyšší purkrabě pan Lew rozeslal do
wšech krajům nařízení, aby země celá wojensky strhla
se na Kačín ke dni 4 září, načež i Pražané psali wšem 4 Sept
městům královským o potřebě, celau mocí brannau
dostawiti se w den 3 září u Kolína. Také morawští
stawowé, wedením swého heitmana Jana z Pernšteina,
nemeškali opowěditi wálku panu Bočkowi, co rušiteli
zemského jejich míru; Wilém z Pernšteina sám pobízel
k tomu horliwě, předwídaje prý kruté z toho a dlauhé

Digitized by Google

1517 krweprolití po celých Čechách i po Morawě, nebudeli udušeno hned s počátku. W tom ale poslaný od krále Ludwíka dwořenín, polský pán Ondřej Trepka, přišed nejprw ku panu Bočkowi na Kunstat, zastawil přípravy válečné na obau stranách, i spůsobil to, že swoleno jest k nowému rokowání w městě Bydžowě
18 Sept. dne 18 září, a jmenowáni k němu od stawůw královstwí Českého s plnau mocí Zdeněk Lew a Wojtěch z Pernšteina, od Morawských Jan z Pernšteina i Ladslaw z Boskowic opět. Ti swau pilností přiwedli k tomu, že pan Burian Trčka „pro obecní swornost královstwí Českého a markrabstwí Morawského“ uwolil se zaplatiti panu Bočkowi celau summu 10,050 kop gr. č. we lhůtách určitých; pročež „napřed tato různice, nesnáz i odpowěd mezi těmi pány, i také mezi jich poddanými, služebníky a pomocníky, potom i mezi obywateli královstwí Českého nesnáze skrze to wzešlá,“ měly již minauti auplně a strana žádná na druhau napotom nemíti „ani péče, ani mysli nepřátelské.“ O některé škody mezi nimi a o swedení záwad se statku Polnického jmenowáni jsau co rozsudí Stanislaw biskup Olomucký a Wilém z Pernšteina: ale později pan Boček wypowědi jejich přijmauti se zdráhal, a postaupiw Kunstatu i statkůw swých wšech panu Ludwíkowi Zajimačowi r. 1518, učinil se, za příkladem Heřmana z Janowic, zjewným odpowědníkem zemským.

Ještě před ukončením půtky o Polnau, ba w nej-
31 Aug. horším jejím wření a tření, dne 31 srpna, dáwal pan Zdeněk Lew panu Petrowi z Rosenberka také následující zprawu: „Račte wěděti, že jacís *sedláci zprotiwili se* prawu a odboj mocí učinili nedaleko Hrádku Křiwoklátu, a nějaký kostel osadili zbrojně; a mám toho zprawu, že jest drahně lotrowstwa k nim se sbě-

Digitized by Google

hlo, okolo tří neb čtyr set, i rozumím, že ještě w če- 1517
kom wíce naději mají. A protož chci dáli pán bůh tento týden na ně táhnauti i s děly; neb sem pro tu potřebu několiko krajůw obeslal, aby semnau se strhli.“ K tomu dáwá starý letopisec ten wýklad, že (dle swolení posledního sněmu) některé wsi královského panstwí Křiwoklátského nejw. sudímu Jiříkowi Bezdružickému z Kolowrat na Buštěhradě byly postupowány; kterýžto když připrawowal sedláky k tomu, aby mu slibowali člowěčenstwí, oni jen ku poplatkům a aurokům jemu, nikoli k dědičné poddanosti se uwolujíce, pokudby král Ludwík jich sám nepropustil, postawili se branně k odporu, a měli prý hakownic dosti i jiné střelby. Tu pan Lew, obsílaw jiné sedláky a některé zemany okolo Prahy, táhl na ně s hradu Pražského i s děly: a „sedláci, (dí letopisec,) opatrně učinili, že sau od toho kostela odtrhli k lesům, on pak táhl ku Praze, poraziw šwáby. Lstiwý člowěk, mluwil pěkně, že stál o zemské dobré, wšak k užitku swému a ne králowu; maje lid ochraňowati, chtělliby jim kdo křiwdu činiti, on pak sám je sužowal. A nebylo slyšeti prwé, aby kdo se o to pokusil.“ Dokládá, že i lidi královské, kteří náleželi ke hradu a panstwí Kolínskému, chtěl nápodobně uwesti w porobu, kteříž ale raději prý rozešli se na Čáslaw a do Kutnéhory, nežliby se tomu podrobili; ba i wlastní jeho poddaní w několika wesnicích že zprotiwili se jemu toho času. [264]

W nejhorší této době, kdež již auwazkowé státní wšickni rozpadali se, a stawowé jedni proti druhým

264) Staří letopisowé str. 409—10. We správě té slowa letopiscowa „*maje* pečowati o dobré královské“ předpisem někdejší c. k. censury tištěna byla „*chtěje* pečowati“ atd.

Digitized by Google

1517 stříjili se již ne ostrými slowy toliko, ale krwawau sečí, podařilo se ušlechtilým snahám starce od dáwna jak rozumem, jměním i autoritau, tak i prawým wlasteneckým duchem nad jiné Čechy wynikajícího, skloniti tyto různé živly k upokojení, k jednotě a k míru konečnému, a to pauhau mocí slowa i přeswědčení. Jest nám mluwiti o uzawření *smlauwy Swatowáclawské*, jejížto památka w národu našem, pohromami pozdějších wěkůw neslýchanými jako žádný jiný zmítaném a téměř již zničeném, udržela se předce až do naší doby w blahořečení. O spůsobu, kterak možnau se stala, podal nám sauwěký letopisec jen následující skaupá a wšak wýznamná slowa: „Té smlauwy byl největší půwodce pan *Wilém starý z Pernštejna*, kterýž několik let o to usilowal a mnoho pracowal, aby se sami Čechowé smluwili, bez cizích národůw, kteříž powah českých swědomi nejsau.“ Jakým as duchem, jakými důwody a slowy mocnými působil na sněmu tohoto
28 Sept. léta ke dni sw. Wáclawa (28 září) do Prahy swolaném, domýšleti jest se dle toho, co psal byl w červenci 1516 ke sjezdu Benešowskému a my na swém místě uwedli; bohužel že podrobná w této wěci jednání téměř wšecka pokryta jsau tmau nepaměti.[265] Bezpochyby pan Wilém dowoláwal se netoliko wlastenectwí stawůw českých, ale i citu jejich pro čest, aby nedali se w posměch cizozemcům, žeby byli neuměli urownati se mezi sebau sami, ale od nich teprw míření a k rozumu i ke sprawedlnosti nawedeni býti museli, — narážeje na úlohu, wzloženau posléze na posly cí-

265) Přední pramen našich známostí o tomto wěku, archiv Třebonský, neposkytuje o nich nižádného světla; wýznamný to důkaz, že páni Lew a Rosenberk málo w nich se účastnili.

Digitized by Google

sařowy a krále Polského. Prawí starý letopisec, že 1517
tenkráte „smlauwali se wšickni tři stawowé, oč sau byly rûznice předešlá léta, a wolili wolence ze wšech tří stawûw. Pražané začali jednati o tu smlauwu, kterâ za žiwnosti krále Wladislawa (o sněmu swatodušním 1515) byla swolena wšemi třemi stawy i do desk wepsána, ale potom z rozkazu panského i rytířského z nich wymazána: ta zase narownána i w některých artikulích polepšena jest.“ Ještě 16 října dá- 16 Oct.
wána knížatûm Saským zpráwa, že sice jednání sněmowní ke šťastnému směřowalo konci, ale nedokonáwalo se. Konec ten udál se teprw w sobotu 24 října, 24 Oct.
po čemž hned w neděli spíwáno Te deum laudamus a zwoněno po kostelích Pražských. W úwodu smlauwy prawilo se, že o wšecky rûznice a nesnáze, i o wšeliká záští, kteráž mezi stawy od dáwních časûw stály a trwaly, přátelským jednáním a s celau i dokonalau k sobě obojích stran dûwěrností, tíž stawowé wšickni tři sami mezi sebau, jakožto jeden jazyk český, smluwili sau se a srownali.“ Do krajûw rozpisowáno jmenem sněmu: „Oznamujeme wám, že z daru pána boha wšemohaucího na tomto sněmu stalo se jest slušné a přátelské srownání mezi stawy tohoto králowstwí, aby práwa zemská i městská měla swûj swobodný průchod; a na splacení dluhûw i očištění zámkûw krále pána našeho milostiwého má se berně dáti, jakož wám ta wěc při sjezdu krajském šíře oznámena i zde w Praze tištěna bude“ atd.

Jakkoli snažně hledali sme, nenaskytnul se nám předce podnes bohužel ani jeden auplný, buďto tištěný nebo psaný, exemplar smlauwy Swatowáclawské w té půwodní formě, we které wyšel z porad sněmowních dne 24 října. Známe jen to, co z ní přidáwáno bylo

Digitized by Google

1517 ke wšem pozdějším zřízením zemským a zachowáwalo platnost zákonnau, aspoň nominálně, až do naší doby (1848); pak co dále rytíř Procek Malý z Cetně z ní wypsal a w překladu latinském podal (tuším císaři Maximilianowi r. 1518). Postačíť bohdá, když z obojího pramene podáme zde jen co zdá se býti podstatnějšího.

Hlawní péče byla o auplné a určité rozdělení a wyměření příslušnosti saudní, jak saudůw zemských tak i městských. Dělidlo k tomu cíli nalezeno w rozdílu statkůw swobodných a šosowních. „Šosowními" nazýwány wůbec wšecky pozemnosti městům královským hned při zakládaní jejich (nejwíce pod králem Otakarem II) přidělené, malé i weliké, ze kterýchž potom jisté roční poplatky (šosy) jak k obcem, tak i do královské komory byly odwáděny; jiné grunty wšecky, newyjímaje ani manských ani klášterských, sluly swobodné; a wšak i w královských městech některé domy, wyňaty bywše král. wýsadami ze swazku obecního, byly swobodné. Nyní tedy ustanoweno, že pře wšecky, které týkaly se wěcí šosowních, náležely před saudy městské, třebasby držitelé domůw a pozemkůw takowých byli panského neb rytířského stawu; naproti tomu, kdokoli drželi jaké reality swobodné, třebas to byla i města, podléhali s nimi saudům zemským, komorním neb dworským. Většina článkůw smlauwy Swatowáclawské obírá se podrobným wyčítáním hojné takowé kasuistiky, kterau zde opakowati byloby tuším zbytečné; jináče ale obnowena zásada již pod císařem Karlem IV wynešená, že každý staw měl swým právem sauzen býti, šlechtic a zemané zemským, měšťané městským atd. Při osobním swědčení u zemského saudu o čest, hrdlo i statky pozemské postaweni

Digitized by Google

jen „osedli“ měšťané na roweň se zemany, kteří při- 1517
sahali stojíce, kdežto jiní při tom klekati museli; jiná
swědectwí mohla wšak písemně odbýwána býti. Nej-
chaulostiwější w posledním čase otázka, o waření piwa,
odbyta tím, že konečné rozřešení její odročeno na šest
let, a mezitím swoleno ke status quo, (totiž že od mo-
nopolu městského upuštěno,) což ale potom udrželo se
w témže spůsobu nawždy. Naproti tomu nečinila se
již ani zmínka o třetím hlasu měst na sněmích, poně-
wadž to nejen prwním sněmem r. 1508, ale i pozdější
praxí bylo rozřešeno tak, že nikdo wíce w pochybnost
ho nebral. Trhowé po městech wšichni měli wšem li-
dem swobodni býti, tak aby každý bez útisku kupo-
wati i prodáwati mohl. Zápowědi stranné, wíce z ne-
libosti nežli z jaké potřeby učiněné, měly minauti, jen
nošení ručnic zapowěděno wšem stawům wesměs, kromě
wálky, a to počna od wánoc nejprwé příštích. Kdo-
koli činil se odpowědným nepřítelem komukoli w zemi,
budiž k němu hleděno co k nepříteli celé země; ob-
držíli gleit od krále neb od zemského saudu, nesmí,
kromě pauhého jídla a pití, ničím dále fedrowán býti,
a to pod ztrátau cti a hrdla. Ze zápisůw postranních,
kteří w těchto různicích mezi stawy učiněni byli, wši-
ckni tři stawowé i také staw každý se propauštěji.
Ohledem na králowské dluhy powolila se berně ode
wšech stawůw bez wýminky po půl groši s kopy, ježto
wybírati se počne o hromnicích nejprwé příštích. O
sw. Martině mají po krajích býti sjezdowé, a tam wo-
liti se berníci, z každého stawu po jednom. Těmto
powoluje se práwo exekuční proti wšem, kdo berně
nesloží do určitého času. Každý powinen jest dáti jim
listy swé wyznawací; rukojmě za dluhy králowské
mohau náklady swé w počet klásti a srážeti. Nepo-

Digitized by Google

1517 stačíli ta berně k zaprawení všech dluhůw, má příští rok o sw. Martinu opakowána býti; sněm však o tom rozhodne, až mu aučty předloženy budau. Ustanowí se tři nejwyšší berníci, z každého stawu jeden, ježto přijímati mají počty a summy od berníkůw krajských; oni zprawujte také králowské zámky, důchody a auřady; ředitelé sněmem swatodušním r. 1515 zwolení propuštěni jsau z úřadůw a přísah swých. Pro dokonání jiných wěcí, tímto sněmem newyřízených, ukládá se nowý sněm ke dni sw. Kateřiny (25 listop.) A poněwadž pro zaplacení králowských dluhůw tak těžké náklady se díti museji, uwodí se wšeobecné moratorium až do sw. Jiří 1518. [266]

25 Nov. Dotčený *sněm o sw. Kateřině* 1517, jenž trwal až do polowice měsíce prosince, měl a mohl skutečně powažowán býti za pauhé pokračowání we sněmu Swatowáclawském. Na místě však tří nejwyšších berníkůw jest tu woleno šest nowých ředitelůw celého králowství, z každého stawu po jednom katolíku a po jednom podobojím: byli to (k.) Jan ze Šternberka na Bechyni purkrabě Karlšteinský a (p.) Michal Slawata ze Chlumu a Košumberka z panského, Opl z Fictum na Nowém Šumburce (k.) a Jan Litoborský z Chlumu (p.) z rytířského, Jan Hlawsa (p.) a Hanuš Deutsch z Konobrž, měšťan Mostský (k.) z městského stawu. [267] Přisauzena jim tatáž moc, jako jejich předchůdcům od r. 1515; však poněwadž ze sjezdůw krajských o sw.

266) Latinské wýpisy Procka Malého z Cetně ze smlauwy Swatowáclawské podáwá rukopis c. k. dworské bibliot. we Wídni pod číslem 8054.

267) W pozdějších listinách wládních nacházíme ten obyčej, že páni čtyři stawůw šlechtických nazýwali se „heitmané," dwa pak poslední stawu městského wedle nich sluli „ředitelé."

Digitized by Google

Martině držaných horlilo se bylo předewšim o konečné 1517
skládaní aučtůw, uloženo jim také starati se o ně, mezi jinými zejmena od pana Lwa; wšickni auředníci zámkůw a důchodůw královských dostawte se na hrad Pražský 7 ledna 1518, aby skládali slib do rukau jejich. Ředitelé swoláwejte příští sněm, jenž ukládá se na středopostí (11 března 1518) do Prahy; přijímejte wšecka poselstwí, která z ciziny do země činěna budau a wyřizujte je; o hromnicích (2 února 1518) držán buď sjezd wšech zemí korunních na Kladsku o potřebné opatření jejich proti odpowědníkům a zhaubcům zemským oc.[268] Jako při mnohých sněmowních zápisech posledních let, tak stalo se i při smlauwě Swatowáclawské a při zůstání sněmu Swatokateřinského, že wloženy jsau do desk žemských bez královské relace, na pauhé toliko nařízení stawůw sněmowawších.

Ke swolání generalního *sjezdu na Kladsku* (2—9 1518
února 1518), a k obnowení tam úmluw již 18 prosince[9 Febr.] 1512 učiněných, daly byly půtky Hynka Bočka z Kunstatu s Burianem Trčkau nemalau příčinu: ale podobných neřestí nebyly prázdny ani jiné země koruny české, a i w Uhřích nalezli lidé, kteří weřejným zbojnictwím žiwiti se chtěli, útulek u jisté paní Weispracherowé na zámku Landsee. Byli to s většího dílu čeští zemané, jako Hynek Pětipeský z Krásného dworu, Waněk Pětipeský z Chyš, Hynek Weselický, Adam Stolinský z Kopist oc. kteří té doby na slowo wzati byli co koruny Uherské odpowědníci, z příčin nám neznámých. Sjezd Kladský žádal na králi Ludwíkowi a na wládě uherské, aby kroky energickými zamezili

268) Zápis sněmu sw. Kateřiny znám jest jen z rkp. dotčeného Procka Malého z Cetně. Srown Staří letopis. str. 412.

Digitized by Google

1518 toto zlé, kteréž nejinak než spolupůsobením všech zemí wykořeniti se dalo.[269]

Šťastné uklizení rozbrojůw a bauří téměř čtyřidcetiletých skrze smlauwu Swatowáclawskau nemohlo nežli welice wděk býti králi Ludwíkowi a poručníkům
11 jeho; takét na *sněmu* w Praze *o středopostí* (11 března
Mart. 1518) posel králůw, rytíř Zibřid z Bobolusk, wyprawowal o welikém potěšení mladého krále, že stawowé sami, beze wšech cizích prostředkůw, (ježto císařowi poslowé tehdáž na bauřliwém sněmu Budínském nadarmo čekali byli na kollegu swého polského,) srownali se mezi sebau. Nemenší nad tím potěšení wyjewil také císař dwojím psaním z Inspruku, jedním kě stawům wůbec a druhým ku Petrowi z Rosenberka zwláště. A předce i ta sama smlauwa Swatowáclawská dala příčinu k důležité neshodě mezi stawy a králem: a to zejmena proto, že ji stawowé bez králowské relace dali byli wložiti do desk zemských, čili, dle moderního mluwení spůsobu, že ji prohlásili za zákon zemský, o králowskau sankci ani se nepostarawše. Jakkoli wřele děkowal pan Zibřid we jmenu králowu za swolenau berni, oznámil předce, (jakož swědčí starý letopisec,) „že JMt Král. zdwihá předešlé sněmy, že jich neráčí twrditi, ale tomu chce, aby budaucí sněmowé bez něho nic nezawírali, než na čemby se koli swolili, aby jemu sepsané poslali, a JMt ohledaw je, aby učinil jakby ráčil, neb stwrditi neb zrušiti.“ Požadawek takowý, wšední za našeho wěku we státech konstitučních, byl stawům českým té doby nowý, a snadno jim bylo domysliti se, že král Ludwík nečinil

269) Originály smluw Kladských ze dne 9 Febr. 1518 chowají se w c. k. tajném a w Morawském zemském archivu. Srown. Klose Gesch. v. Breslau p. 851 sq.

Digitized by Google

ho sám ze sebe. Dokládá letopisec, kterak rozjímali 1518
a obtěžowali sobě tuto řeč welmi, „prawíce, žeby to byla weliká neswoboda, proti našim práwům starodáwným, a mohlaby časem přijíti nějaká náhlá potřeba, žeby nebylo lze na královo wyřčení čekati, nežliby posel od něho se wrátil, ažby dosti škody w zemi státi se mohlo.“ W odpowědi králi dané prawili stawowé, že smlauwu Swatowáclawskau učinili mezi sebau jen pro zrůst obecného i králowa dobrého, a že dbáti budau, aby ona nebyla zase přetržena ni zkažena. Prwní jejich potom péče že byla, kudy by Jeho král. Milosti z dluhůw a koruně ze záwad pomoci mohli, a protož že swolili k dani a k berni těžké, „hledíce že Kutná hora, zámkowé a zboží i jiní důchodowé králowští, kdyby byla pro dluhy práwa před se wedena, jižby byli museli w ruce jiným přijíti, wedle záwad a zápisůw sl. pam. otce JKMti.“ Protož prosili, aby to také tak zůstalo we swé wáze a míře, a nebylo tím hýbáno ničím náwodem; aby král odstranil z rady swé lidi obmýšlející pauhé spletky, a zpráwu země aby ponechal w dosawadním spůsobu až do příjezdu swého do Čech oc. Důtka o „spletečných“ radách králových měřila bezpochyby opět na školu někdy knížete Bartoloměje, na rytíře Rendla i Procka. Wědauce my, kterak Procek, jenž nedáwno předtím byl od krále Sigmunda w poselstwí u císaře Maximiliana, i w poznámkách ke smlauwě Swatováclawské činěných nepřestal byl horliti pro autoritu královskau, nemůžeme nedomýšleti se, že druhá částka páně Zibřidowa poselstwí pocházela původně od něho.[270]

270) Při těch místech sněmowního snešení, kde nakládalo se s důchody královskými aneb řídilo wůbec o wěcech zemských,

Digitized by Google

1518 Ostatně o působení krále Sigmunda co poručníka we wěcech českých této doby jest nám jen málo wědomo. Poněwadž posel jeho na sněm we dni křížowé (17 máje 1517) přijel byl na prázdno, newyprawil tak brzy žádného zase, až 21 října 1517 daw Čechům žádané ubezpečení, nařídil opět Ondřeji z Tenčína, starati se o krále Ludwíka. Roku následujícího 1518, při sněmu o středopostí, zaměstnán byl téměř wýhradně příprawami k druhé swatbě swé, s Bonau Sforzii kněžnau Neapolskau, která potom w Krakowě 15—18 dubna
18 Apr. s nemalau nádherau slawena jest, a ku které také páni Čeští mnozí co hosté pozwáni byli.

Nowí ředitelé královstwí Českého, měwše při času
16 Apr. Swátosti tohoto léta (16 dubna) mnohé porady s osobami z krajůw jim přidanými, uznali za potřebí, uložiti a rozepsati celému královstwí nowý sněm do Prahy
5 Jun. ke dni 5 června. O sněmu tom, trwawším do 23 června, dowídáme se jen tolik, že se naň bylo sešlo nad obyčej mnoho rytířstwa; že dolehánó s důrazem na konečné sečtení wšech král. dluhůw a uloženo pro ně moratorium, až by saučet se stal; že s pány Šliky učiněny smlauwy o nowě odkryté jejich bohaté doly sw. Joachima i o zastawení jim Rabšteina (pro král. dluhy); a že sněmowání roztrženo konečně hádkau o spůsobu wybírání berně smluwau Swatowáclawskau swolené. I ačkoli popis wšech po králi Wladislawowi w Čechách pozůstalých dluhůw, zachowaný podnes w archivu Třebonském, zhotowen teprw asi o rok

připsal Procek wlastní rukau na kraji, ku př. „Cha cha cha!“ „Ubi rex coronatus?“ „Vivus rex, cha, cha cha!“ „Adversus et contra leges“ atd. O pobytu swém u cís. Maximiliana r. 1518 mluwil sám tamtéž na listu 33. — (Rkp. c. k. Wídenské bibliot. 8054. fol.)

Digitized by Google

později (1519,) podáwáme jej předce zde celý a ne- 1518
změněný, aby jím zawřela se i se strany finanční doba Wladislawowa práwě tak, jako smluwau Swatowáclawskau zawřena byla w ohledu politickém.

1) „*Dluh králowský*, učtený při Swátosti pány heitmany a jinými pány a osobami, kteříž k wyhledáwání takowých dluhůw woleni byli, jistin i úrokůw, škod a nákladůw wedení oc. jakož registra šíře ukazují, facit 138,809 ß 21½ gr.“

2) „Dluh panu Lwowi, co jest swých peněz wydal w dluhy králowské a některé dluhy na se přijal, zůstáwá se mu na počtu, kterýž činil panům heitmanům a ředitelům, facit 9153 ß 56 gr. 6 hal.“

3) „Témuž panu Lwowi zwláště dluhu prwního, na počtu předešlém, kterýž činil prwním panům ředitelům, pozůstalého, pro kterýž se pán wedl na Točník, na Hradištko [271] a Zdechowice: 7789 ß 3 gr. 2 hal. A w té summě jest pánu troje panstwí odhádáno.“

4) „Zwláště témuž pánu pozůstáwá se dluhu starého, na kteryžto dluh pánu odhádaní čtwrtinau wýš se nestalo, facit 3504½ ß gr. č.“

„Summa dluhůw panu Lwowi, pro kteréž se wedl i newedl: 20,893 ß gr.“

5) „Panu sudímu zemskému (Jiříkowi Bezdružickému z Kolowrat na Buštěhradě,) což jest wydal swých peněz skrze rukojemstwí w dluhy krále JMti, pro kteréž se jest wedl na wsi králowské, [272] facit 830 ß 15 gr. A k tomu čtwrtiny wýš 207 ß 19 gr. facit wšeho dluhu 1049 ß 5 gr.“

271) Panstwí Hradištko a Žiželice jsau mu odhádány 28 Mart. 1517 we 6049 kop 14 gr. a 2 hal. (DZ. III. D. 24—27.)

272) Srownej nahoře wyprawowání naše ke dni 31 Aug. 1517.

Digitized by Google

1518 6) „Panu Oplowi dluhu, pro kterýž se wedl na wsi královské, 960 ß 14½ gr., což jest swých peněz wydal w dluh krále JMti. A k tomu čtwrtiny wyš 240 ß 3 gr. 4 hal. facit wšeho dluhu 1200 ß 18 gr. 1 hal.“

„Summarium wšech dluhůw předepsaných královských, kteříž učteni jsau, jistin, úroků, škod oc, facit 161,951 ß 44 gr. 4 hal.“

7) „Mimo tu nadepsanau summu dluhůw sečtených, ještě se má najíti podlé registr sepsaných dluhůw p. Lwa, p. Slawaty a p. Kostky, toliko samých jistin, kteříž ještě w tato nowá registra učteni a sepsáni nejsau: facit 20,100 ß gr. č., kromě toho, což jest na to úroků zadržáno, a někteří práwa wedau. A tak se těch úroků, nákladůw a škod některá summa sejde. Co toho jest, to se nyní wěděti nemůže, leč se učtau.“

„A tak učiní summa summarum wšech dluhůw tuto napřed položených učtených, o kterých se wěděti může, facit 182,051 ß gr. č., kromě zástawy Rabšteina i Příbramě, a k tomu co úroků se sejde při sw. Hawle.“

8) „Item summa summarum dluhůw milostných krále Wladislawa slawné paměti, pod majestátem JMti rozličným osobám zapsaných, kteřížto zapsáni a registrowáni jsau, facit 26,859 ß gr. č., kromě Swatojirského, co se některým na jistinu w zápisu a w listu položenau ročně anebo polauletně, a některým na téhodny wydáwati má.“

Již z toho aučtu patrně wychází na jewo, že wěřitelé někdy krále Wladislawowi peněz swých nikoli škodni nebyli, uměwše dobře počítati netoliko auroky desítiprocentowé, ale i nahodilé náklady swé a škody; ba wýhoda tehdejšího práwa, jim také poskytnutá, po-

Digitized by Google

čítati při odhadu statkůw dlužníkowých, pro větší wě- 1518
řitelůw bezpečí, „o čtwrtinu wýš,“ (čili ku př. na dluh 400 ß počítati a postupowati wěřiteli důchodůw na statku za 500 ß,) činila ukládaní jistin na dluhy královské nad jiné wýnosnau spekulací. Známo jest ku př., že pan Zdeněk Lew z Rožmitála, roku 1505 byw ještě jedním z chudších pánůw českých, o dwadcet let později, přes wšecku ješitnost a marnotratnost swau, stál w řadě největších boháčůw, hned po pánich z Pernšteina i z Rosenberka. To poslauží poněkud také ku poznání, proč oni wěřitelé té doby sami nikdy hrubě nenaléhali na auplné zplacení dluhůw královských.

Digitized by Google

ČLÁNEK DRUHÝ.

KRÁLOWA NEZLETILOST. NOWÉ SPLETKY A PŮTKY.

Powšechný spůsob wěcí. Jednota obcí Pražských. Ohled na Uhry. Kde měl král činiti přísahu. Wilém z Pernštejna we sporu Čechůw s Morawany. Poslowé čeští w Budíně. Wolení krále Římského. Spůsob zprávy kraje Čáslawského. Spor s Uhry o příjezd králůw do Čech. Nowé powzbuzení nepokojůw náboženských. Spor mezi stawy o berni. Páni Šlikowé a groše Jochimtálské. Sněmowní zápis podstrčený. Překážka příjezdu králowa, mor w Čechách. Půtky mezi městy a zemany; Petr Suda a dobytí Janowic. Spor o dopomáhání práwa; Albrecht Rendl †. Král Ludwík a Pražané. Soliman I w Uhřích, ztráta Šabce i Bělehradu; pozdní pomoc česká. Zmáhaní se různic náboženských.

(R. 1518—1521.)

1518 Smluwau Swatowáclawskau ukončila se we wlasti České řada událostí swérodých, snah, odporůw a rozbrojůw téměř čtyřidcetiletých, které dějinám té doby dodáwaly rázu jednoty sice, ale také jednotwárnosti. We dlauhých těch půtkách, wedených wíce duchem a slowem, nežli mocí hmotnau, poměry socialní a práwní buďto utwořily se nowé, jako byla tělesná poroba lidu obecného, aneb aspoň wzaly na se, jako mezi stawy politicky oprávněnými, twárnost určitější, we kteréž jim pak setrwati bylo po celá století. Nelze wšak tajiti, že když po tolikerém zmařeném namáhaní strany

Digitized by Google

všecky podáwaly se k umluwám, odklizena jest sice 1518
nejmocnější té doby záwada wnitřního pokoje, ale pokoj sám nebyl ještě zemi zjednán; zůstalo‘ starých ústrkůw drahně, a pokrok časowý nemeškal rozmnožiti je nowými. Zdálo se, jakoby neswornost a stranění swým dlauhým trwáním wešly byly u lidu w obyčej a w potřebu, kteréž odwykati nebylo ani lze, ani nutno. Šlechta i měšťáci napotom nehádali se wíce o práwa mezi sebau, ale staré nelibosti ještě dlauho skutky hojnými dáwaly se na jewo. Péče o restauraci hluboce kleslé moci králowské odbýwána téměř jen mnoholetým marným namáhaním o zplacení králowských dluhůw; ti, kdo úřady a důchody zemskými naučili se byli již dáwno howěti saukromým swým a swých přátel potřebám, nebyli nikdy ochotni spustiti se umění wýnosného. Přísné úchwaly a kroky proti nehynaucímu počtu odpowědníkůw a zhaubcůw zemských počaly u zemanstwa českého tytýž buditi nedůwěru a podezření, zdali stawowé pansky a městský neobmýšleli tau cestau zemdliti a podwrátiti moc stawu rytířského. A různice i třenice náboženské — kterakby kdy byly mohly ustati w národu českém, pokud ducha jeho krutý absolutismus neutopil w krwi? Wždyť mezitím i w národu, kterýž ode sta let nepřestáwal byl co nejukrutněji zuřiti proti českým „kacířům,“ náwodem jednoho mnicha (31 října 1517) počalo se bylo zmáhati podobné „kacířstwí“ ještě odwážliwěji, a rychlým se šířením spůsobilo také w Čechách nowé duchůw kwašení.

Co wšak za předešlých stawowských rozbrojůw bylo nikterak nechtělo dařiti se, po smlauwě Swatowáclawské uwedeno we skutek bezewšech nesnází, — *spojení Starého i Nowého měst Pražských* w jednu obec;

Digitized by Google

1518 tuším že pánům českým již méně na tom záleželo, aby
30 kladli w cestu překážky. Ke dni 30 srpna swolány
Aug. byly obce obau měst do Karolína, kdežto „z rozkazu obau dwau purkmistrůw, pánůw radních a staršich obecních obojích, M. Pašek širokau řečí, začaw hned od Přemysla prwního knížete Českého“ &c. wykládal prospěchy, kteréž ze spojení a z jednoty obau měst wyplýwati měly; také administrator konsistoře podobojí, M. Matěj Korambus, podporowal řeč jeho důwody a příklady nowými. Proti takowé jednomyslnosti wšech swých náčelníkůw netroufal sobě již nikdo z obcí postawiti se na odpor; tuším že oprawdowost, kterau někdy Wilémek a Hawlíček, nedáwno pak ještě Sigmund Hůlka i jiní trestáni byli, pomohla držeti ducha neswornosti na uzdě. Byla z toho weliká wšem radost, takže již w samém Karolíně shromáždění celé jalo se spíwati písně slawnostné, odtud pak do Týnského kostela hnuwši se, hlučným Te deum laudamus a zwoněním po celé Praze oslawilo událost owšem paměti hodnau. Při spojení šetřeno rownoprávnosti obau měst, a nowá rada 18 konšelůw sestawena s polowice ze staršího, s druhé z nowého; mezi nimi již Jan Pašek, jenž byl hlawním té jednoty původcem, prwní obdržel místo. Na oswědčení a dokonání takowého díla nemeškáno uklidíti také widomé známky bywalé nejednoty: příkopy mezi oběma městy zawáženy a urownány zemí, a brány na nowém městě bořeny; nejprw které wedly do široké a do spálené ulice, potom i ostatní wšecky. Proměna tato, čím wítanější městům, tím protiwnyslnější byla stawům panskému a rytířskému: a wšak tito zdrželi se demonstrací přímých na odpor.[272]

273) Staří letopisowé str. 416—21. Chronicon Georgii Pisensis (Píseckého) MS.

Digitized by Google

Již od spojení obau korun, české a uherské, na 1513
hlawě někdy krále Wladislawowě, a od přesídlení dworu královského do Budína, pozorowati bylo *působení uherské* w záležitostech českých: netoliko že Čechowé králi swému w potřebách jeho uherských nápomocni bywali, ale také že za příkladem uherským nejedny wěci české říditi se počaly. Působení takowé rostlo bylo již za posledních let Wladislawowých; pod Ludwíkem ale nabylo mnohem větší síly, an mladý král nejen cele po uhersku wychowán, ale i od Uhrůw opatrowán a weden byl. Bohužel že wliw ten nemohl uznáwán býti za blahodárný, ano wše, co zlého w Čechách, ještě horším bylo w Uhřích. Jako u nás mezi šlechtau a městy, tak tam brojilo se mezi prelaty a magnaty s jedné a šlechtau nižší s druhé strany: ale když u nás staw městský, a s ním aspoň několik šlechticůw, usilowali o zwelebení zase moci královské, co nejlepší své záštity, tam strana, která slula národní, podwracowala jí wíce a wíce k wůli budaucímu a od dáwna již nedočkawému koruny uchwatiteli; a také mezi předními muži uherskými, kromě šlechetného Jana Bornemissy, nebylo tuším ani člowěka, kterýby dobré mladého krále i národu předkládal byl swému osobnímu; welicí i malí žičili se kořistmi koruny, dané w laupež bez studu a kázně, ano pro královského sirotka sotwa zbýwalo, čímby živiti se mohl. W těch dnech, když rokowáno bylo w Praze o smlauwě Swatowáclawské, wojwoda Sedmihradský Jan ze Zápolí přijew na sněm Swatomichalský do Budína s družinau 2000 branných, táhl s ní ke dworu královskému, a když ho do hradu hned pustiti nechtěli, dal násilím wyraziti bránu. We zmatku z toho powstalém pan Bornemissa uchránil krále před ním až do třetího pokoje; po čemž Zápol-

Digitized by Google

1518 ský, nechtěje aneb nesměje dále činiti násilí, ustaupil zase. Nazejtří zdwižen před ním most hradní: na čež on omlauwaje se, že nikoli ze zlého aumyslu, ale jen aby králi lépe slaužiti mohl, dal byl mocí wypáčiti brány, wzdálil se s tau pohrůžkau, že nikdy wíce nepřijde do hradu, pokud Bornemissa jím wládnauti bude. Skutek ten dal příčinu k většímu nežli kdy stranění a brojení w Uhřích. Král Ludwík psal králi Sigmundowi 6 ledna 1518 tato slowa: „Ačkoli bauře ta, wíce boží nežli lidskau pomocí, bez krweprolití udušena jest, wšak nenáwisti a záští množí se wíce a wíce, a bojíme se, aby na sněmu příštím, kteryž co nejdříwe zase držeti musíme, nenastalo nějaké weliké nebezpečí. Pracuje se sice o smíření a swornost mezi stawy, ale newíme jakým duchem, my aspoň z toho, co widíme, pokoji a swornosti dobře tušiti nemůžeme. Prawíme, že nuceni jsme sněmowati opět, jelikož záležitosti naše netoliko pobauřené, ale i tak zanedbané jsau, že ani hranicím w největším nebezpečí postaweným pomáhati, ani domácí nauzi, každodenně rostaucí, ubrániti se nemůžeme. Nebudeli brzy jináč opatřeno, bude co newidět i králowské důstojenstwí naše zničeno hanebnau chudobau, jakož již i naše moc cele potlačena jest.“ [274] Ne bez pomoci krále Polského, kteryž swaka někdy swého Jana Zápolského nepřestáwal napomínati ku poslušenstwí, wyřízena jest, po několikerém bauřliwém sněmowání w běhu léta 1518, wladařská otázka w ten spůsob, že swěřeno wedení weškerého wrchmocí králowského zwláštní wrchní radě říšské, w níž zasedali čtyři prelati, čtyři magnati a 16 zemanůw, s většího dílu strany Zápolské. [275] Ti zprawowali říši jmenem

274) Acta Tomiciana, IV, 257—8. Klose Gesch. v. Breslau p. 859.
275) Jména prelatůw a magnatůw byla: kardinal Tomáš Bakáč,

Digitized by Google

královým jeden rok, a prawilo se, jakoby již král 1518
sám skrze ně prowozowal wůli swau. Zákonůw na
oko dobrých bylo w Uhřích tak málo nedostatku, jako
i w Čechách, leč že oni tam ještě méně nežli zde po-
slauchání a we skutek uwozowáni byli.

Ke *sněmu českému*, který počal se dne 9 září 1518 9 Sept.
a trwal až do konce toho měsíce, wyprawen byl co
posel králowský pan Jan z Žerotína, Morawan, we wě-
cech válečných neméně proslulý, nežli w radách wlád-
ních. Mělť úlohu, oznámiti stawům dobrau wůli a
lásku krále Ludwíka ku koruně české, a žádati jich,
aby za příkladem stawůw uherských jej také již we
skutečné panowání a mocné wládnutí swého králowstwí
wpustili; páni uherští že sami od sebe z dobré wůle
dali jemu léta i přijali jej za panowníka, protož aby
Čechowé učinili tolikéž; král že ochoten byl a hotow,
zachowati se tak a učiniti jim wše, co jemu jakožto
králi českému sprawedliwě činiti náleželo. Při poradě,
jakáby na to měla dána býti odpověd, stal se rozdíl
mezi stranau páně Lwowau, která byla w požíwání
wšech předních auřadůw a téměř weškeré moci wládní
w zemi, a mezi stawy podobojími, kteří již opět s mě-
sty královskými s větší částky za jedno byli. Měli
král osobau swau požíwati tétéž wůle a moci w Če-
chách, jako w Uhřích, nebylo pánům oněm obáwati
se, žeby wladařské jejich činnosti w zemi jaká ujma
se stala: protož hotowi byli přistaupiti k žádosti krá-
lowě bez wýminky; král aby wpuštěn byl ku pano-

Řehoř Frangepan, Jiří Satmáry a Frant. Varday; pak Emerich Perényi palatin, Wawřinec wéwoda z Ujlaku, Jan Zápolský a Štěpan Bátory. Mezi zemany nebylo jmena proslulého. W běhu r. 1519 ti zemané opět wylaučeni byli z rady říšské. (Acta Tomic. V, 85.)

Digitized by Google

1518 wání, když učiní powinnost swau zemi, a nemálilí přijeti do koruny české, aby prý ji ráčil učiniti w Uhřích. To uslyšewše strana druhá, postawili se na odpor: kdyby prý král Ludwík měl nám w Uhřích přísahu činiti, chtěliby potomně i jiní králowé tak míti, a do tohoto králowstwí nepřijeliby třebas nikdy; přišloby králowstwí Českému, jako někdy Dalmatskému, Charwatskému a jiným, žeby potom powažowáno bylo za manstwí koruny Uherské oc.[276] Wýstraha ta měla za následek, že wšickni tři stawowé oswědčowali nejen powolnost swau, ale i přání, aby král sám osobně ujal se co nejdříwe panowání w zemi české, a wšak dle zápisůw r. 1509 při jeho korunowání učiněných: totiž aby přijda do králowstwí, prwé dle práwa i obyčeje wšech swých předkůw dostál králowské powinnosti swé. Prosili jej, aby oznámil den šťastného příjezdu swého ještě před wánocí, ježto dle powinnosti swé chystali se wyjeti na pomezí jemu wstříc, aby tím slawněji do země jej uwedli. K tomu cíli swolowány nowé berně, a předpisowány wšeliké (a wšak bohužel wždy marné) cesty, kudyby wýnos jejich poslaužil králi samému ku prospěchu, a netoliko auředníkům a wěřitelům jeho. Wedle toho uweden jest již rozkazem králowým a schwálením celého sněmu Burian Trčka zase w auřad podkomořský; aby pak městům dáno bylo při něm nějaké rukojemstwí sprawedliwosti, přidán k němu, co sudí dworský měst králowských, Jan Hlawsa z Liboslawě. Nejstaršímu odpowědníku zemskému, Heřmanowi Janowskému z Janowic a Oldřichowi synu jeho, ježto za sněmowání samého zase byli w zemi ohněm škoditi počali, dán ze sněmu gleit

276) Staří letopisowé str. 421—2.

Digitized by Google

swobodný až do 20 osob, a jmenowáni ze wšech tří 1518
stawůw, kteříby s nimi jednali o stížnostech jejich; také wedle jiných obdrželi gleit bratří Kaufunkowé, ježto bywše odpowědníci země Morawské, od stawůw té země ubezpečeni byli k nápodobnému s nimi wyjednáwaní oc.[277]

Stawowé Morawští té doby, za příčinau těchto Kaufunkůw a hlawně pána jejich Hynka Bočka z Kunstatu, wešli byli w jakausi newoli se stawy českými, stěžujíce sobě, že prý smluwám, we kteréž náwodem Wiléma z Pernšteina byli wešli, od Čechůw dosti se nestalo; psaním dne 21 září w Brně daným žádali 27 Sept.
tedy, aby smlauwy ty (obsahu nám neznámého) raději po dobrém rozwedeny byly. W odpowědi dané 27 září prawil proto stawům Morawským pan Wilém: „Milí páni a přátelé! znám, že poněkud od králowstwí Českého při tomto nynějším jednání wám se ukrátilo: ale jistě ne z úmyslu, nýbrž ze dworného roztržení při tom sněmě. Já za to se nestydím, že sem WMti radil jako ten, kterýž z powinnosti obmýšlí dobré tohoto králowstwí a zemí k němu příslušejících, nic méně jedné než druhé, aby we swornosti a w lásce státi mohly; radilť sem wěrně a sprawedliwě, jako rodič w té zemi Morawské, hledě wíce na ty wěci, kteréž potomně budau, než kteréž nyní jsau. A za to pánu bohu děkuji, že ani předkowé moji, ani já, nikdy sme k tomu neradili, aby to králowstwí a ty země w jaké roztržení mezi sebau měly přijíti, a proto i popelem náš statek položen jest. I prawím, obmýšli-li kdo co jiného, snad že rádby tomu, aby ty země nezůstaly společně, kteréž jsau wtěleny w to králowstwí, ale

277) Zápis sněmowní celý nachází se w rkp. bibl. Raudnické.

Digitized by Google

1518 w roztržení aby přišly pod jiný národ: mně se zdá, že zle obmýšlí a nesprawedliwě, wíce snad přeje národu jinému, nežli národu a jazyku swému. Než mnet pán bůh ostřeže, jeho swaté milosti věřím, abych já se měl w jiný národ dáwati!" oc.[278] Psaní toto nebylo jediným znamením, že již tehdáž byla mezi stawy Morawskými strana, owšem na počet nehojná, která přála si náležeti ku koruně uherské raději, nežli k české.

13 Dec. O posledním sněmu roku 1518, který ke dni sw. Lucie newalně sešel se, nemáme co říci, nežli když heitmané a ředitelé králowstwí, předešlého léta zwolení, složili s sebe ty úřady, nechtíce w nich trwati déle, že zwoleni jsou mezitím aspoň k wyupomínání berně na jejich místě pan Wáclaw Bezdružický z Kolowrat, sudí dworský, rytíř Beneda z Nečtin a měšťan Pražský Jiří Hrdina; pak nařízeno slawné poselstwí ode wšech tří stawůw ku králi do Uher, aby jednali o jeho příjezd do země; wybráno k němu z panského stawu 12 osob, ze stawu rytířského po dwau z každého kraje, a z městského počet neurčitý. Celé poselstwí mělo sjeti se 22 ledna 1519 we Znojmě, a odtud ubírati se do Budína.[279]

1519 S posly českými saučasně přijeli ku králi také poslowé z markrabstwí Morawského a z knížetstwí Slezských: o jejich ale tam pořízení málo wíce jest nám wědomo, nežli že král Ludwík i s radau swau w polowici měsíce února záležitostmi jejich až do unawení zaměstnány býti se prawili. A wšak *bauřliwé tehdáž wýjewy mezi Uhry* zawalily ještě wíce, neli

m. Febr.

278) Z archivu Třebonského.

279) Staří letopisowé str. 426. Zápis sněmowní necelý w rkp Raudnickém. Psaní w archivu Třebon.

Digitized by Google

práce, aspoň starosti, a potáhly poněkud i přední pány 1519
české do nebezpečného kruhu svého. Na uherském sněmu Báčském (w říjnu 1518), kdežto strana Zápolská welikau byla měla přewahu, bylo ustanoweno, aby zámkowé a důchodowé královští wšickni odewzdáni byli ke zprávě jistým osobám, kteréžby z nich zaprawowati měly potřeby jak dworu královského, tak i zemské; bylať to nástraha na pana Bornemissu, aby wyweden byl z držení některých zámkůw důležitých, kterýchž on ale postaupiti se zdráhal, za svědka uwodiw českého kancléře Ladslawa ze Šternberka, w jehožto přítomnosti prý se to stalo, že někdy král Wladislaw svěřil mu ony zámky k věrné ruce pod wysokým slibem a záwazkem, aby je králi Ludwíkowi chowal i nepostupowal nikomu, než ažby král sám osobně w držení jejich uwázati se mohl. To ňyní, u přítomnosti pánůw českých i morawských, přičítáno panu Bornemissowi za zjewnau zpauru, a když král ho zastáwal, kardinal Bakáč, přední rada říšský, w náružiwosti swé zapomenul se tak, že pohrozil mu, nebudeli poslauchati rady říšské, pak Uhři že ho wyženau a zwolí sobě krále jiného; owšem že brzo spamatowaw se zase, oprawil slowa swá w ten smysl, že uweden bude gubernator do země. Nicméně když w jakémsi posezení předních pánůw uherských již tasily se meče na pana Bornemissu, týž kardinal důrazně postawiw se k ochraně jeho, zachowal mu žiwot. W obecném pak lidu w Uhřích mluwilo se o proroctwí jakéhosi kardinalowa hwězdáře, že král Ludwík nepřečká 15 neb 16 let swého wěku: neboť zrůstem těla příliš časně wypnul se byl do wýše, a takowí lidé nebywají prý dlauhowěcí. W tom we wšem poslanci čeští nemohli nespatřiti na swé oči, jaké wážnosti a jakého

Digitized by Google

1519 bezpečí požíwal král jejich w uherském národě; i naléhali tím pilněji na to, aby Ludwík co nejdříwe do Čech propuštěn byl. W tom pak ohledu páni uherští dělili se opět na dwé: jedni protiwili se královu odjezdu wůbec, druzí slibowali, nebudeli wojny s Turky, že o sw. Janě w létě doprowodí ho do Čech sami; král mladý netajil se wraucí žádostí swau, nastaupiti tam cestu co nejdříw.[280]

Druhá záležitost, o které *poslanci čeští w Budíně* jednali, bylo wolení nowého císaře Římského, an Maximilian I byl skonal dne 12 ledna we Welsu. Jakož sme již wyložili, byl týž císař r. 1515 jmenował krále Ludwíka swým náměstkem w říši, a slibował přičiniti se při kurfirstech, aby časem swým také wolen byl za jeho nástupce w říši. To wšak nejen nestalo se, ale Maximilian nedáwno před swau smrtí, na sněmu říšském w Augsburku (w srpnu 1518,) měl s kurfirsty netajné jednání o zwolení na swém místě wnuka swého, Karla, krále Španielského, a jen odpor některých byl příčinau, že neproweden ten úmysl; ba i druhý hlawní článek smluw r. 1515, o zasnaubení Anny, dcery Wladislawowy, stal se byl pochybným, ježto žádný ze zasnaubených neměl se ke swatbě s ní. Kladeno za omluwu, s jedné strany, že žádný z kurfirstůw nechtěl Ludwíkowi, jakožto Němcu, a císař že neměl moci donutiti jich; s druhé strany, že arcikníže Ferdinand, když zasnubował se kněžně Anně (1516,) byl ještě nezletilým, a protož záwazek ten že neměl právní platnosti. Obé to těžce nesli stawowé čeští, jako nějaký posměch, činěný královskému jejich rodu, a naléhali

280) Acta Tomiciana, V, 24. Srown. rozsudek knížete Karla Minsterberského w Deskách zemských 45, D. 23.

Digitized by Google

na Ludwíka, aby nedal ujíti sobě práwa, slawnými 1518
smlauwami nabytého. Král propustil poslance s tím ujištěním, že se přičiní wšemožně, aby netoliko sám na císařstwí wolen byl, ale také sestře jeho aby stalo se po práwu.[281]

Na sněmě walném, kterýž potom o středopostí (31 března a násl.) w Praze držán jest, jednalo se sice 31 Mart.
o wěcech těchto, ale zápis sněmowní, jakkoli obšírný, nečinil *o wolení krále Římského* jiné zmínky, nežli že z důchodůw zemských powoleno 4000 kop gr. č. na poselstwí, které proto do říše jeti mělo. Wíme wšak odjinud, kterak těžce to nesli stawowé, že w té příležitosti do práwa krále českého wkládali se cizozemci, zejmena páni uherští, ježto wládli králem Ludwíkem, a Sigmund král Polský, jenž byl poručníkem jeho; ano i ti, kteří před jinými woleni býti chtěli, Karel Španielský a František Franský králowé, obraceli zřetel swůj wíce k Budínu a Krakowu, nežli ku Praze, wyprawujíce posly swé zwláštní jen ku králům Ludwíkowi a Sigmundowi, a ne ke stawům českým, ježto předce, dle předpisůw zlaté bully říšské, ani onen, co nezletilý, ani tento, nejsa spolu wladařem králowstwí Českého, ke hlasowání sami práwa neměli. Zpráwněji zachowal se přední kurfirst a kancléř říšský, kardinal arcibiskup Mohucký Albrecht, z rodu markrabí Braniborských, kterémuž bylo swoláwati kurfirsty a říditi wolbu: oznámiw o tom králi Ludwíkowi psaním 13 ú- 13 Febr.
nora napřed, wyprawil posly swé nejprw do Prahy s ohlášením, že wolba díti se bude 17 čerwna we Frankfurtě od těch opráwněných wolitelůw, kteří tam

281) Dle psaní krále Ludwíka ke stawům českým (dd. Budae, 28 Apr. 1519) w archivu Třebonském.

Digitized by Google

1519 přítomni budau; řídilť se bezpochyby příkladem, který stal se byl posléze ještě při wolení krále Fridricha Rakauského (2 února 1440,) kdežto také poslowé stawůw českých prowedli byli wolební práwo. Úsilným řewněním dwau nejmocnějších panowníkůw we křesťanstwu nabýwalo práwo takowé nyní zwláštní důležitosti, a koruna česká, w očích aspoň Uhrůw a Polákůw, na okamžení skwělejšího lesku. Stawowé čeští uslyšewše o krocích, kteří již se byli stali aneb ještě se připrawowali, poslali doktora Wáclawa z Welhartic, někdejšího sekretáře krále Wladislawowa, do Budína, s důkladnau i důraznau protestací proti každému wkládaní se jak Uhrůw tak i Polákůw do záležitosti té; a účinek její nemeškal jewiti se na obau místech we značné proměně tonu a slow, jakowými napotom w té wěci pokračowalo se. Král Ludwík omlauwal se, že nemaje naděje zwolenu býti sám, nepostawil se do řady kompetentůw, a žádal jen, aby stawowé, ohledem na sestru jeho ještě newdanau, obrátili zřetel swůj ku králi Karlowi,[282] a dowolili markrabi Jiřímu, spoluporučníku jeho, účastniti se také, jestli ne we hlasowání, aspoň we wyjednáwaní o manželstwí té sestry

282) Psal také o tom, weskrze wlastní rukau, Petrowi z Rosenberka psaní, kteréž co ukázku slohu 13letého krále klademe zde celé beze změny: „Ludwík Uherský, Český oc. král. Pane z Rozimberka! Wězte že k nám poslal král Karel z Hispanie, žádaje nás wysoce za hlas náš k wolení, kterýž my máme jako král Český. Žádáme wás, buďte k tomu pomocni, jestliżebychme sami osobú naší k tomu přijíti nemohli, aby náš hlas žádnému dán nebyl, než Karlowi králi. Neb znáte, że naše sestra wdána není, a chtělibychme rádi, aby ji král Karel měl. Chceme to Wám wší milostí naší spomínati. Dat. Budae, fer. IV post domin. palmarum 1519. Manu propria. Urozenému Petrowi z Rozimberka na Krumlowě, wěrnému našemu milému." (Orig. w archivu Třebonském.)

Digitized by Google

a o pomoc proti Turkům; wšak že ani on, ani ra- 1519
dowé jeho uherští, neměli nikdy úmyslu, předsebráti cokoli k ujmě swobod a privilegií královstwí Českého. Také král Sigmund Polský, kterémuž bylo zwláště za zlé bráno, že na sněmu Augšpurském wloni podáwal byl hlasu českého Karlowi, bez wědomí a wůle stawůw českých, uwodil k osprawedlnění swému, že zwán byw od císaře Maximiliana, nepochybowal o plné oprávněnosti obau spoluporučníkůw k aktu takowému: nyní ale, nemoha nedostáti slibu danému jak Hišpanskému tak i Franskému králi, (že wyprawí posly swé do Frankfurta,) nařídil swým, aby chránili se wejíti w jakýkoli ústrk s Čechy, a nebudeli jinak možné, aby raději zdrželi se wšeho přímého účastenstwí we wolbě. Ze sněmu českého posláni potom 1 června do Frank- 1 Jun.
furta s plnau mocí, wšak jen jmenem dwau předních stawůw, páni Ladislaw ze Šternberka a Krištof ze Šwamberka, též dwa rytíři Radslaw Beřkowský z Šebířowa i Jakub ze Wřesowic; kancléř Ladislaw Šternberk připuštěn byl ke hlasu na místě krále Českého.[283] Kterak po mnohých neshodách a obtížích konečně dne 28 června hlasy wšecky připadly králi Karlowi, w dě- 28 Jun.
jinách co císař Karel V proslulému, zde wykládati nepotřebí. Nowý císař meškal ještě tehdáž we Španielích, a teprw o rok později přijel do Němec ku korunowání swému. Ačkoli newíme, kdy a jak to učinil, není wšak pochyby, že zawázal se před swým zwolením, na péči míti swazek manželský s Annau sestrau krále Ludwíkowau.[284]

283) Původní listiny w archivech c. k. tajném we Wídni a českém korunním w Praze. Dopisy sauwěké a zwláště obšírné psaní krále Ludwíka ddo. 28 Apr. 1519 w arch. Třebon. Acta Tomic. V, 21—24. 35—39. 40—57. 68—7. 205.

284) Srown. Act. Tomic. V, 86.

Digitized by Google

1519 Dotčený *sněm český o středopostí* trwal až téměř
31 do welikonoci, která toho léta připadla w den 24 dubna.
Mart. Větší část obšírného jeho zápisu obírá se, jakož obyčej byl po tato léta, předpisy o splacení králowských dluhůw a o hotowosti proti odpowědníkům zemským; na hlawu nejstaršího z nich, rytíře Heřmana Janowského a Oldřicha syna jeho, wypsána cena pěti kop mišenských na každého, a uznáno, že zemanům od něho jatým a za wýplatek propuštěným měla z důchodůw zemských dána býti náhrada; s pány Morawskými stalo se narownání za příčinau Polné a Hynka Bočka z Kunstatu;[285] pánům Chebským, kteří sužowáni byli válkau od sausedních zemanůw domácích i zahraničných, slíbena ochrana i pomoc zemská; nařízena hotowost weřejná z té i z jiných příčin; jmenowáni z každého stawu po čtyřech osobách, kteří do Prešpurka králi Ludwíkowi wstříc wyjeti měli, a dána jim instrukce atd.[286]

Na témž sněmu bylo ustanoweno, že tu středu po
27 welikonoci měli po wšech krajích držeti se sjezdowé,
Apr. na nich pak heitmané krajští dosawadní wšickni propuštěni a nowí zwoleni býti. Zápis takowého *sjezdu*
28 *kraje Čáslawského* dne 28 dubna zachował se (w ar-
Apr. chivu Kutnohorském,) z něhož nabyti lze poněkud světla o zřízení krajůw a působnosti tehdejších sjezdůw krajských wůbec. 1) Za heitmany krajské zwoleni Jan Trčka z Lipy a na Polné a Diwiš Žehušický z Nestajowa a na Žlebích. 2) Jim k radě přidáno sedm osob,

285) Pan Hynek Boček zemřel bezpochyby w běhu léta 1519, protože wdowa po něm, Anna ze Hradce, w červnu 1520 již wdávala se zase za nejwyššího kancléře Ladislawa ze Šternberka, kterýž ale také brzy umřel († 1521 Nov. 18)

286) Sněmowni zápis w rkp. bibl. Raudnické, l. 39—49.

Digitized by Google

1 z panského, 5 z rytířského a 1 z městského stawu. 1519
3) „Z téhož kraje mají se wysílati dwě osoby na sněmy a k počtům i k jiným potřebám kraje, a těm se na strawu dáwati má z summy sebrané od panůw heitmanůw.“ 4) „Tento rok woleni jsau pan Wáclaw Haugwic a pan Sigmund Wyšehněwský, aby od kraje na sněmy jezdili.“ 5) „Páni heitmané kdybykoli potřebu kraje uznali a sjezd položili, máme se wšickni sjeti.“ 6) „Jestližeby osoba která s osobau očkoli měla činiti aneb žeby jeden druhého z čeho winiti chtěl, to má wznésti na heitmany toho kraje; a heitmané mají té osobě oznámiti, čtyři neděle před rokem složeným, z čeho jej winiti chce; a mají takowé pře wšecky slyšeti s osobami těmi, kteří jsau přidáni. Pakliby k tomu slyšení koho wíce potřebowali a jej obeslali, též má přijeti a pomoci toho jednati. A k tomuto artikuli wšickni tři stawowé se swolili.“ 7) „Dwakrát do roka páni heitmané s těmi osobami swrchupsanými mají w městě Čáslawi se sjeti a tu wšecky pře přeslyšeti. A to jeden sjezd má býti ten pondělí před S. Duchem, a druhý sjezd ten pondělí před hromnicemi.“ 8) „Co se obsílání k tomu slyšení dotýče, z obecních peněz, kteří při páních heitmaních jsau, má na posly dáwáno býti.“ 10) „O to mluwiti (potřebí,) aby sněmůw nepokládali w saud (t. j. we dni saudní;) 11) a také aby se odpowědníkům na zimu gleitowé nedáwali.“ 12) „Toto též mezi sebau sme swolili, aby každý we wsech a w krčmách swých tak opatřil, aby žádných powalečůw nikdež přechowáwáno a trpíno nebylo. A byllíby jaký pokřik, aby každý osobně honil s lidmi swými, a lidé naši aby tak hotowi byli, když orají a na polích jsau, aby každý s sebau na poli měl oštíp, sekyrku aneb jakauž může

Digitized by Google

1519 míti braň, a při pokřiku hned wseda na koně aby honil.“ 13) „Též swoleno, že 8 koní w kraji chowati se má, a ty mají páni heitmané zprawowati, aby kraji k potřebě a k užitku byli. A z té berně, která se dáwá, s kopy gr. po dwau grošich bílých na ty koně platiti se má“ atd. Obrázek to autonomie krajské onoho wěku, z něhož dowídáme se také o prwním takořka zárodku pozdější strojné representace krajské i zemské. Od jakžiwa zeman každý byl nejen oprávněn ale i powinen, choditi na sněmy a účastniti se w rokowání o zemských potřebách: ale když obět času i nákladu k tomu stáwala se většině obtížnau, museli pojištěním náhrady zawazowáni býti aspoň někteří, aby na jisto zastupowali krajany swé we shromážděních, která rozhodowala osudy wlasti.

W popředí wšech záležitostí a starostí národu českého tohoto času stála žádost, aby mladý král *Ludwík, přijeda do země* a uweden jsa w panowání dle práwa, založil tu zase prawidelný wšech wěcí staw a běh, pohřešowaný již ode dáwna. Sněm držaný po sw. Wá-
3 Oct. clawě wyslowil to w zápisu swém dne 3 října slowy následujícími: „Tento artikul uznáwáme za nejpotřebnější pro stwrzení wšech jiných artikulůw práwa, řádu i jiného našeho jednání, abychom se wšickni tři stawowé přičinili, aby král JMt do tohoto králowstwí přijeti a na swau stolici dosednauti beze wšeho meškání ráčil.“ Proto byli té doby opět poslowé u krále w Budíně, Jan z Wartenberka, Opl z Fictum a Jan Hlawsa: ale wrátili se s odpowědí nepřízniwější nežli kdy. W Uhřích byla wrchní rada říšská již opět změněna, jelikož preláti a páni swau mocí již opět wylaučili byli z ní oněch 16 zemanůw, kteří působením sněmu Báčského (w říjnu 1518) do ní byli uwedeni;

Digitized by Google

byloť se podařilo magnatům, zmocniti se panowání wý- 1519
hradně zase. Proti žádosti české, aby král přijel do země jejich, kladeny tolikeré a tak nedůwodné překážky, že poslowé čeští we swé newoli hroziti se jali, nebudeli král propuštěn k nim dobrowolně, že přitáhnau brannau rukau, aby sobě dobyli ho sami, a nepůjdeli ani tak, že zwolí sobě krále jiného. We zprawě podané o tom králi Sigmundowi Polskému páni uherští neostýchali se klásti příčinu zdráhaní swého i tu, žeby prý král Ludwík, jako někdy Ladislaw, nebyl w Čechách žiwotem swým bezpečen;[287] dokládali wšak, že uposlechnau rady Sigmundowy. Na to dal Sigmund za odpowěd, že psáti bude Čechům, kterak umínil osobně sjeti se s králem Ludwíkem o neděli postní nejprw příští (26 února 1520) w Prešpurku nebo w Brně, a že je požádá za trpěliwé jeho sčekání do té doby; po té ale radil, aby jim dále králowa příjezdu odpíráno nebylo, pro uwarowání těžkých prý nesnází a bauří w zemi jejich. I prošen jest zase, aby pro uchlácholení myslí českých připojil posly swé k poslům krále Ludwíkowým na sněm, kterýž do Prahy na den 6 ledna 1520 již ustanowen byl.[288]

Na dotčeném sněmu po sw. Wáclawě zwolen byl pan Wáclaw Haugwic z Biskupic za heitmana nad zámky a důchody královskými, a přidány k němu z počtu wěřitelůw tři osoby, pak i z každého kraje

287) We zprawě, kterauž Jeronym Balbus, probošt Prešpurský, jmenem krále Ludwíka (w měsíci říjnu 1519) přednesl králi Polskému, čtau se tato slowa: „Domini Hungari non censent, ut rex illuc vadat, timent enim, ne subeat discrimen corporis et vitae suae illic Majestas sua; et jam nunc responderunt oratoribus dominorum Bohemorum, quod Mtas sua non potest nunc ad eos venire.“ (Acta Tomic. V, 86.)

288) Acta Tomiciana l. c. Staří letopisowé 435.

Digitized by Google

1519 po třech osobách, ku přijímaní počtůw z celého království, a wšak jen do sněmu nejprwé zase příštího. Co nad to pro splacení dluhůw nařizowáno, budeme tím méně wykládati w podrobnosti, čím bylo netoliko spletenější, ale i neprospěšnější, jako posawad wždycky.

Během roku 1519 počalo se nowé powzbuzení a wzkříšení osudných pro Čechy *hádek a nepokojůw náboženských*, kteréž napotom již nedaly se wíce ukojiti, než až po uplynutí celého bauřliwého století wlast sama krwí potopena i w paušt obrácena byla. Podnět k němu tohoto léta udál se dwojí, jeden zahraničný, druhý domácí, onen powahy wíce wěroučné, tento mrawoučné, ačkoli oba nemeškali setkati se a splynauti dohromady. Cit pobožnosti w národu našem bral weliké pohoršení z nekázanosti a rozpustilosti mrawůw, panowawší jak wůbec w každém stawu, věku i pohlawí, tak zwláště we kněžstwu obojím, římském i kališnickém, ježto stawům ostatním powinni byli swítiti dobrým příkladem. Dwa zemané, Jan Přemyšlenský a Jiří Lantšperský z Libchawy, obrátili se proto každý písemně ke stawům zemským, žádajíce auředního zakročení na skrocení a potrestání wšelikých křiklawých neprawostí a neřádůw, zwláště mezi kněžími.[289] Ale mnohem patrnější moc a působení prowozowal w tom ohledu *bratr Matěj paustewník*, muž skutečně paměti hodný. Byw rodem od Žatce a řemesla někdy kožišnického, neodolatelným ducha puzením wyšel byl, jak se prawilo, na paušt, kdežto w bohomyslném a pobožném rozjímaní ztráwil několik let; „na horách u sw.

289) Jan Přemyšlenský dáwal spisy swé i tiskem do weřejnosti; Jiřího z Libchawy psaní (dd. 6 Apr. 1519) nachází se w archiwu Třebonském.

Digitized by Google

Wojtěcha blíž od hory Baubínské“ dal tohoto léta, 1519
ten týden po sw. Wáclawě, purkmistru a radě města Prahy psaní welmi obšírné, horlící důkladně i wýmluwně proti wšem nectnostem a nešlechetnostem tohoto swěta; potom pak při času sw. Martina, „nucen jsa wnitřním swědomím, přišel jest do Prahy z dobré a žádostiwé horliwosti mysli swé a z puzení ducha Eliášowa, i počal kázati slowo boží, hyzdě hříchy a wšeliké nešlechetnosti, a zwelebuje ctnostný, mrawný a swatý žiwot lidem, někdy po hospodách, a někdy po ostrowích a po březích.“ [290] Obnowil se w něm zjew a duch podobný někdy Miličowi z Kroměříže a Petrowi Chelčickému: tatáž nadobyčejná energie ducha, totéž utkwění a horowání w jedné idei, při newšední wzdělanosti a bezauhonnosti charakteru. Lid čím dále tím walněji hrnul se k jeho kázaním, odbýwaným obyčejně pod šírým nebem. Kněží Pražští wolali owšem moc swětskau proti němu, takže několikrát i wypowěděn byl z města: wracel se wšak pokaždé opět, a záštitau byla mu nejen weliká w lidu oblíbenost, ale i neškodnost w ohledu wěroučném, že ho co bludaře stíhati nemohli; neb ačkoli wedle písem swatých bral známosti swé nejwíce z traktatůw starotáborských i Petra Chelčického, a příležitě chwáliwal také doktora Martina Lutera, obmezowal se wšak popředně na hlásaní mrawoučné stránky evangelium. Tehdejší farář Týnský w Praze, Jan Poduška, marně snažiw se brániti jeho wliwu, jal se i sám následowati příkladu jeho: a wšak přewedl činnost swau na pole wěroučné,

290) Slowa sauwěkého Bartoše písaře (na str. 160,) kterýž připojil ku kronice swé i dotčené psaní z r. 1519 (na str. 333–360.) Srown. Staré letopisy str. 435–438.

Digitized by Google

1519 dělaje se záhy hlasatelem nauky nowé, ode dwau let rozléhající se *z university Witenberské* do wšelikých krajin a působící zwláště w národu německém welikě duchůw pohnutí. Prwní nauky té w Čechách mílownik a šířitel byl wšak ne Poduška, nýbrž jakýsi již starý kněz, Jan Miruš, někdy mnich, potom farář u sw. Kříže, nyní pak tuším jeden z professorůw university Pražské. Jan Poduška i pomocník jeho Václaw Rožďalowský již 16 čerwence 1519 psali Martinu Luterowi, chwálíce učení jeho, napomínajíce ke stálosti a posílajíce mu spisy Husowy; a již 24 srpna držána synoda
24 Aug. podobojích w Praze, pro zatracení článkůw některých, jimž učili byli Poduška, Miruš „a jiní jejich staupenci," ačkoli nic prý neprospěla.[291] Měl tedy *Luter* již té doby, kdežto wěroučná jeho saustawa ještě ani ukončena nebyla, přiwržence swé w Praze, donášewší jemu staré spisy husitské, z nichž on čerpal netoliko poučení, ale i posilu w počínaní swém. Když pak (zwláště po jeho disputaci w Lipsku) odpůrcowé jeho spílali mu „Čecha," „husitu" a tudíž kacíře, on wylíčiw německý rod swůj, zwolal w rozhorlení: „Já w nedojípí (imprudens) posawad wšemu i učil i wěřil sem, čemu Jan Hus; w též nedojípce učíwal i Jan Staupic; zkrátka my, ani sami newědauce, wšickni jsme husité; konečně

291) Jiří Písecký, toho času professor na universitě a probošt kolleje Wšech Swatých († 1545,) píše o tom we swé kronice (MS.) w ta slowa r. 1519: „Synodus 24 Aug. divi Bartholomaei omnium decanorum sub utraque specie celebrata est ob quosdam erroneos articulos, quos quidam sacerdos Joannes Poduška et Miroš noster cum aliis suis satellitibus praedicaverant: sed haec dieta nihil profecit. Inter alia Ave Maria populo in oratione dicere vetabant. Plura in libris consistorii." Poduška i Rožďalowský umřeli již 1520; o „sektě Mirušowě" Písecký potom častěji mluwí.

Digitized by Google

i sw. Pawel a Augustin do slowa jsau husité: ai, w ja- 1519
kých potwornostech octli sme se i bez náwodu a učení českého! Já w úžasu newím co mysliti, wida ten hrozný saud boží w lidech, že prawda evangelická, objewená zřejmě před wíce než sto léty, pálí a zatracuje se, aniž jí ještě wyznáwati wolno. Běda světu!“ [292] Šelt on owšem swau wlastní a ne Husowau cestau, ačkoli cesta obau byla na mnoze tatáž; rozcestí ukázalo se teprw později. Mezi těmi, kteří prwní w Praze za „Luteriány“ wyhlášeni byli, jmenují se před jinými kněz Martin neboli Martinek, kazatel Betlemský, kněz Wáclaw Počátek, farář u sw. Hawla oc. Brzy přistěhowali se také z Němec kazatelé, aby Němce w Praze a w Čechách přebýwawší získali učení nowému; a když přičiněním jejich tito auhlawní někdy nepřátelé národu českého počali najednau wlídně i srdečně stawiti a tuliti se k nenáwiděným potud „kacířům,“ Čechowé u podiwení ptali se, prawdali to, žeby za jejich doby diwy a zázraky již nedály se? an tu prý před očima jejich, mimo naději lidskau, stáwal se ten diw diwaucí. Owšem že nowé to spojení na jedné, stalo se roztržením na druhé straně. Ačkoli „Luteriáni“ wyznáwali se také podobojími býti, kališníci předce jen s částky přiznáwali se k nim, ba větší jejich počet postawil se proti nim jako proti pikhartům, nenalezaje podstatného mezi nimi rozdílu; a čím wíce zmáhalo se nenáwiděné pikhartstwí, tím ochotněji počali Rokycanowi následowníci ohlédati se po církwi Římské

292) De Wette, Dr. Martin Luthers Briefe oc. I, 286. 288. 337. 341. 350. 390. 425 oc. Psaní Poduškowo a Rožďalowského čte se in V. E. Löscher vollständige Reformations-Acta oc. III, 649, též J. G. Walch Luthers Schriften, xv, 1627.

Digitized by Google

1519 a chýliti se k ní; jakož pak časem swým dále o tom wykládati budeme.

1520 *Sněm* uložený ke dni 6 ledna 1520 počal se 9 le-
9 Jan. dna i trwal až do počátku měsíce února; od krále byli naň posláni Karel kníže Minsterberský a Jan biskup Rábský; stawowé sešli se w hojném počtu. Když počalo se jednati, jak obyčejně, o nowé daně na splacení dluhůw a očištění zámkůw královských, stal se rozstrk mezi stawy, poněwadž za příkladem nejw. hofmistra Wojtěcha z Pernšteina někteří páni a rytíři, zwláště podobojí, a celý staw městský, *odepřeli* se každého spůsobu *nowých berní*, pokud nebudau zawedeny prostředky jiné a lepší, aby dluhůw královských ubýwalo skutečně: neboť přes wšecky od země potud přinášené oběti počet jejich ještě wždy prý se množil a zámkowé královští rozzastawowáni jsau jeden po druhém;[293] dle přeswědčení této strany nebylo jiné

293) Psal o tom w témže smyslu Wilém z Pernšteina králi Sigmundowi Polskému 19 Mart. 1520: „Milostiwý pane! račte krále Ludwíka w jeho příliš weliké sirobě neopauštěti. Já neznám, by kde JMti co užitečného dokonale a skutkem jednalo se; než řečí jest dosti. Nebudauli JMti poddaní jinak zřízeni w králowstwí Českém a w těchto zemích, bojim se jistě, že nic dobrého nebude; neb wšickni důchodowé králowští w něm hynau, a dluhůw wždy přibýwá“ ac. Tentýž psal p. Lwowi 21 Mai: „Jest weliký čas takowé wěci přetrhnauti, aby toto králowstwí šeredně nezahynulo. Neb já slyším, tau berní, kterauž sme dali a nač sme ji dali, že se tak nezachowáwá, a snad se některým dáwá, ježtoby se sprawedliwě dáwati nemělo; tak nač sme tu berni dali? A to někteří působí bez rady naší a bez wědomí našeho. A k tomu ani počtůw, slyším, nechtí dělati někteří, kteříž sau k sobě přijímali znamenité summy. Již wy to sami rozwažte swým rozumem; mějť se již poněkud krátí“ ac. (Archiv český, I, 70. 105.) Pak tentýž kancléři Šternberkowi 2 Sept. 1520: „Mohlíby někdo nalezen býti (pan Lew?), co o ty dluhy

Digitized by Google

cesty ke spáse, nežli aby král, přijda bez meškání do 1520
země, uwázal se w panowání sám a změnil weškero ústrojí administrace zemské. Většina wšak stawu panského a rytířského, wedením zwláště nejwyššího komorníka Jaroslawa z Šelnberka i nejw. písaře Radslawa Beřkowského z Šebířowa, jsauce poslům královským a panu Lwowi ještě powolni, zamyslili a powolili nowý spůsob berně: aby totiž při prodeji wšeho zboží mowitého w zemi s každého groše českého kupní ceny jeden haléř dáwán byl na pomoc k zaplacení dotčených dluhůw, a to po celý rok. Jiné kontroly při tom owšem nebylo, nežli že každý prodáwající udáwati měl sám swau summu a powinnost na swau duši a swé swědomí. Celý pak dluh královský rozdělen na tom sněmu mezi stawy tak, že staw panský a rytířský brali na sebe dwě třetiny, ponechawše třetí stawu městskému na péči. Sotwa dá se zapírati, že weřejný tento swízel královských dluhůw stal se byl pramenem hojných kořistí saukromých, netoliko pro wěřitele a rukojmě jejich, ale i pro wšecky ty, kteří s wybíraním daní a splacowáním dluhůw činiti měli, a protož není diwu, že mnozí sněmowníci ani nepřáli sobě ukončení dosawadní praxe; ač tím nechceme dotýkati heitmanůw a ředitelůw hned po smlauwě Swatowáclawské k řízení té wěci wolených, kteří složiwše sami úřady swé již na konci roku 1518, nyní od sněmu ze slibůw a záwazkůw swých s tím doložením propuštěni jsau, že

malau péči má, neb království drží a užíwá, snad wíce, než jistiny dal. Nediwejme se již wíce škodě pána tohoto a záhubě této země a našim příliš welikým posměchům: ježto widáme zřetelně, že lidé dwornými křtalty užíwají tohoto králowstwí, a mrzutě, hanebně w některých místech se krade. Prostě jsme slepí!“ (Tamže, II, 138.)

Digitized by Google

1520 se zachowali we wšem wěrně a prawě. Na jejich místo woleni za ředitele Jindřich Berka z Dubé a na Kumburce, Jan Bílský z Kařížowa a na Lomnici a M. Brikcí z Prahy, později zwaný z Licka. Připomeneme jen ještě o památném swolení, které týkalo se panůw Šlikůw a mince české.

Na panstwí Ostrowském w Loketsku, w pozemcích někdy wesnice Konradsgrün zwané, odkryty jsau w posledních létech stříbrné doly tak hojné, že w krátké době bohatstwí jejich zastínilo starožitnau sláwu Hor Kuten, a pozor wšeobecný obrátil se k nim w míře napnuté. Roku 1516 počala se tam twořiti nowá osada, kteréž dáno jmeno „*sw. Joachima doly*, St. Joachimsthal," a již sněm Swatowáclawský 1517 pojal wěc tu do swé agendy, ačkoli neustanowil o ní ještě nic konečného;[294] 1518 již „hrabě" Štěpan Šlik wydal tiskem w Lipsku zwláštní „řád horní" pro tyto doly. Při tak náhle objewené studnici welikého jmění nebylo diwu, že přemítána také otázka, „kdo měl k ní práwo?" we smyslu rozdílném. Páni Šlikowé, kteříž nyní již wesměs „hrabaty z Pasaunu" (Bassano) psali se, drželi kraj Loketský ne co dědictwí spupné, ale co zástawu od koruny české, která splacením summy zástawní mohla každau chwíli do komory králowské zase obrácena býti; také zástawa ta swědčila celému rodu, a ne toliko linii Ostrowské, čili synům někdy páně Kašpa-

294) Procek Malý z Cetně wypsal ze sněmowního snešení 1517 následující článek: Quod ad D. Sslikos pertinet, cum his proximo futuro concilio certa dispositione tractari et concludi debet. Quod si non fuerit, tunc ipsi DD. Sslikones debent juxta concordiam divae memoriae Mtis regiae cum ipsis factam et per omnes ordines conclusam conservari et relinqui. (Srown. nahoře.)

Digitized by Google

rowým, (Štěpanowi, Burianowi, Jeronymowi, Jindři- 1520
chowi, Wolfowi a Wawřincowi.) Naskytlo se tu hned i dalších otázek sporných drahně: komu náleželo právo desátku a právo mincování? bylili páni linie Ostrowské samojediní oprávněni k welikým těm užitkům, čili také strýcowé jejich linie Loketské a Falknowské? atd. Rozumí se že na rozhodnutí jejich ke swému prospěchu hrabě Štěpan i bratří jeho dali sobě welice záležeti, a nabývajíce co den většího bohatstwí, není diwu že odhodlali se obětowati částku jeho k tomu cíli. Zachowala se listina ze dne 25 ledna 1520,[295] tedy daná za samého sněmowání, w nížto dotčení bratří zawázali se panům Zdeňkowi Lwowi z Rožmitála, Ladslawowi ze Šternberka, Janowu Pflugowi z Rabšteina i jejich potomkům dáwati ze wšech stříber, kteráž na těch horách Swato-Jochimtálských a na okolních gruntech jejich budau se dobýwati a mincowati, od každé hřiwny obyčejné wáhy sedm grošůw českých, budeli to zjednáno u krále Ludwíka Českého, aby tu při těch horách mincowati se mohli jak grošowé čeští, tak i mince podobné těm, které w knížetstwí Saském byly dělány; přáli sobě při tom, aby jim powoleno bylo jednu třetinu stříber swých zmincowati na groše české, dwě třetiny na mince dle spůsobu Saského. Tím objasňuje se článek we snešení sněmownim,[296] kterýmž swoleno bylo, že „pan" Štěpan Šlik s bratřími swými „měli na horách Jochimtálských bíti groše

295) Orig. w král. českém gubernialním archivu w Praze. Srown. také Graf Kasp. Sternberg Gesch. d. böhm. Bergwerke, Prag 1836, I, 317—24.

296) W rukopisu Raudnickém na l. 53—60. Oswědčení se Pražanůw dne 25 Januar. w archivu Pražském (Chaos rerum memorab. fol. 359.)

Digitized by Google

1520 na zrno, kterak na Horách Kutnách se tepe, s tímž rázem i textem a s malau proměnau, co se tkne jejich erbu;“ pak groše větší, na číslo rýnských zlatých, a sice groše čtwrt-, půl- i celozlatowé; na největších grošich, platících celý zlatý rýnský, měl býti „na jedné straně ráz krále JMti (Ludwíka) s textem, na druhé obraz sw. Joachima i erb panůw Šlikůw.“ Nepotřebí dokládati, což tuším wůbec známo jest, že zřízení toto dalo půwod krásným oněm „grošům Jochimtálským,“ jichžto památka we jmenu „tolar“ ozývá se podnes po celém swětě.

Nejdůležitější wšak události na dotčeném sněmu pokryty jsau pro nás tmau a nejistotau. Tolik jen zdá se prawda býti, že když dotčené strany srownati se nemohly, strana páně Lwowa, proti dosawadnímu obyčeji, prowedla sama některé články, týkající se prý netoliko králowa důstojenstwí, ale i swobod a cti koruny české, a dala je bez wědomí celého sněmu wložiti do desk zemských.[297] To když se rozneslo,

297) Wilém z Pernšteina dáwal o tom Ladslawowi z Boskowic 4 Apr. tuto zpráwu: „Lidí drahně zbaurilo se wšech stawůw o to, že jest se něco do sněmu připsalo, ježto o tom lidé newěděli. A tomu odpírají, kteří jsau relatorowé, a toho držeti nechtí. Po wšech krajích sněmy mají; pak newím, co z toho bude.“ (Archiv český, I, 91.) We psaní ze sjezdu Pražského 20 Apr. daném prawí se: „Jan Litoborský — od nás o suchých dnech postních minulých proti některým artikulóm při sněmu o třech králích minulém dskami zemskými zapsaným mluwil“ ac. (Archiv Třebon.) — Král Ludwík psal o tom 23 Apr. králi Sigmundowi, jakž od strany páně Lwowy zprawen byl: „Nonnulli ex dominis baronibus et nobilibus, qui cum civitatibus omnibus conspirarunt (sic!), quosdam articulos nuper regni illius tabulis communi omnium sensu inscriptos, autoritatem nostram regiamque dignitatem concernentes, altera parte, dominorum scilicet et nobilium, prorsus reclamante, expungere nixi sunt“ ac. (Acta Tomic. V, 212.)

Digitized by Google

strhl se při suchých dnech postních (29 února) takowý křik a odpor proti sněmownímu zápisu, že i obyčejná tehdáž zasedání zemského saudu přestati musela.[298] Strany obě na to swoláwaly se ke *sněmowání poručnu:* většina stawu panského a rytířského uložila sobě sjezd do Rakowníka na pondělí po neděli prowodní (16 dubna,) i wyprawila přední swé audy, Jaroslawa z Šelnberka a Radslawa Beřkowského z Šebířowa, ku králi do Budína, aby wedauce stížnost na stranu protiwnau, domáhali se spolu brzkého jeho do králowstwí příjezdu; naproti tomu „páni, rytířstwo, Pražané, Horníci a poslowé z měst králowstwí Českého“ sešli se o swátosti (20 dubna) na radnici Pražské. Poslům dotčeným slibowal král, že ke dni sw. Jana křtitele (24 čerwna) přijede do Prešpurka i čekati bude na Čechy, kteří mu tam w austřety přijeti mají; mezitím aby hleděly strany obě smířiti a srownati se mezi sebau, a také k žádosti pánůw uherských aby postaraly se o bezpečí osob jejich, by neopakowaly se proti nim w Praze sceny dne 20 máje 1509. Sjezd Rakownický uzawřel tedy,[299] že mělo se walně wstříc jeti králi do Prešpurka ke dni jmenowanému, a swolil opět berni zwláštní na opatření dworu jeho, i ustanowil spolu, kdyby král pro čížkoli překážky nemohl přijeti do Čech, že má se proň táhnauti wojensky. Ale poselstwí, kteréž týž sjezd učinil ku pánům a rytířům té doby w Praze sněmowawším, wolaje jich k sobě do Rakowníka, do Benešowa neb do Sedlčan, nezdařilo se: šlechticowé ti odpowěděli, že jen na sněmu obecním, ku kterémuž i staw městský powolán bude, hotowi byli sjeti se zase.

1520 29 Febr.

16 Apr.

20 Apr.

298) Dle psaní od Pražanůw daného k obci Kauřimské 4 Apr. (Orig. w Česk. Museum.)

299) Sauwěká cedule w archivu Jindřicho-Hradeckém.

Digitized by Google

1520 Poněwadž pak w Praze shromážděni byli s většího dílu stawowé podoboji, jako pan Kostka, pan Šťastný z Waldšteina, Litoborský a jiní, užili té příležitosti k obnowení konsistoře swé we smyslu, jak se zdálo, pokroku milowném. Administrator Matěj Korambus musel wzdáti se úřadu swého, na kterýž uweden M. Wáclaw Šišmánek, a přidáni mu k radě mužowé, kteří poněkud náchylni byli učení Luterowu.[300]

27 Mai Potom o sw. Duše (27 máje) držán sice opět sněm společný wšech tří stawůw w Praze: ale o jednání jeho není nám nic wíce známo, nežli že strany obě shodowaly se w uznání swrchowané potřeby, aby král přijda bez meškání do země, ujal se panowání sám a naprawil swau mocí, co kde wadného bylo w ústrojí státním.[301]

Hlawní, neli jediná, příčina, proč *král Ludwík*, proti wlastní swé wůli a swým slibům, i proti pilným prosbám celé koruny, nepřicházel do Čech, byla neochotnost a bezohlednost pánůw uherských, kteří drželi jej w moci swé a nikam pustiti nechtěli; za překážku kladli brzy nebezpečí králowa žiwota, jakož sme již podotkli, brzy také swé wlastní, kdyby do Prahy se dali s upomínkau na den 20 máje 1509, nejwíce ale nebezpečí od Turkůw, ačkoli o rok dříwe (1519) teprw uzawřeno bylo s nimi tříleté příměří. Ludwík, jenž w důwěrných ku králi Polskému poselstwích stěžowal si často na Uhry, nesměl w odpowědech stawům českým dáwaných uwoditi prawé příčiny

300) Staří letopisowé str. 439. Weleslawín ke dni 23 Apr. oc. Jiří Písecký prawí: Miroš cum suis talis commutationis causa exstiterat (MS.)

301) Jediná zmínka o sněmu tom děje se we psaní krále Sigmunda ku pánům českým in Act. Tomic. V, 273.

Digitized by Google

prodléwaní swého: udáwalť pořád ještě potřebu, sjeti se prwé s králem Sigmundem w Prešpurce nebo někde na Morawě, a raditi se s ním jak o wšech záležitostech wůbec, tak i zwláště o manželstwí sestry swé Anny; Sigmund pak pro wálky, které s Tatary, s Moskwany a nowěji také s křižáky Pruskými wésti musil, nemohl ještě uprázdniti se, aby opustil říši swau na delší čas. Sám on také psal stawům českým w témže smyslu z Toruně 22 máje, a potom častěji, s tím doložením, že až mu jen možné bude wydati se na cestu, neodříkal se doprowoditi synowce swého do Čech sám a přispíwati radau swau k urownání sporův mezi stawy wzniklých; mezitím ale prosil i on, aby s trpěliwostí očekáwali doby takowé.[302] 1520 22 Mai

Ale domluwami takowými obau králův stawowé čeští nedali se ani přeswědčiti, ani uchlácholiti, alebrž jak obyčejně, když míwali činiti s cizozemci, poodložili na chwíli strannosti swé, aby spojenau silau lépe odolati mohli nepřátelům. Wojtěch z Pernšteina i Pražané swolawše příwržence swé do Prahy ke dni 24 června, usnesli se tu, že půjdau i oni na *sjezd do Benešowa*, kamž strana druhá uložila byla swé společné porady ke dni 25 července. Tu pak zespolka horlilo se wysoce proti Uhrům, ježto prý zbraňowali králi Ludwíkowi jeti do Čech, a ustanoweno, s wolí wšech stawův, táhnauti mocí wojenskau proti nim, budauli déle na odporu. S poselstwím takowým wypraweni někteří sněmowníci ku králi. 24 Jun 25 Jul.

Mezitím čtrnáctiletý Ludwík, jenž, jakož sme již prawili, rádby byl jel do Čech, dal prwní jakés takés znamení samostatnosti wůle swé: z Taty, kdež posléze

302) Acta Tomic. V, 234—7.

Digitized by Google

1520 přebýwal, dal se na cestu do Prešpurka, we průwodu jen markrabě Jiřího, pana Bornemissy a několika mladých šlechticůw uherských, neohlédaje se na řeči předních prelatůw i magnatůw, kterýmž poručel, aby ho
25 Jul. tam následowali;[303] *w Prešpurku* byl již 25 čerwence. Zmýlil se wšak w naději, že tam uwítá plnomocníky obau stran stawůw českých, aby je dříwe mezi sebau srownati mohl, nežliby slawil wjezd swůj do králowstwí, neboť Čechowé nechtěli se dáti sauditi w cizině;
6 Aug. teprw 6 srpna přijeli poslowé ze sjezdu Benešowského se psaním, kterýmž co nejpilněji wolán byl do země a hrozeno Uhrům, budauli ještě déle namítati překážky, že přijdau si Čechowé proň sami, co newítaní hosté; žádáno pak, aby určil den swého příjezdu ještě před sw. Bartolomějem, poněwadž stawowé, dle powinnosti swé, jemu na pomezí wstříc wyjeti se chystali. Král tedy kázal nejw. purkrabi panu Lwowi prohlásiti sněm do Prahy na den sw. Bartoloměje, k němuž i sám swé posly wyprawiti slibowal, a na němž mělo wše zřízeno býti, čeho bylo potřebí k jeho do Čech příjezdu a tam přebýwaní; žádal také o poslání zwláštního řečníka stawůw českých k wyjednáwaním, která s Karlem V w Němcích o manželstwí jeho sestry díti se měla; i odporowal domnění, žeby Uhři byli jeho kdy do Čech pustiti se zbraňowali.[304]

Tu wšak nenadálé působení moci wyšší zmařilo wšecky lidské úmysly a úsilí. Již od welikonoci počal se byl *w Praze mor*, který zmáhaje se wíce a wíce, w běhu měsíce srpna dosáhl takowého stupně krutosti,

303) Swědčí o tom pan Lew w několikera psaních swých z prwní polowice měsíce srpna, w arch. Třebon.

304) Wše dle psaní tištěných w Acta Tomiciana l. c.

Digitized by Google

(ano dle psaní p. Lwa ode dne 13 srpna pochowáwáno w městě co den do 150 mrtwých,) že ho již ani zapírati, ani newšímati si lze nebylo. Stawowé sami proto sněmowali o sw. Bartoloměji ne w Praze, ale w Benešowě, a to u welmi chatrném počtu; od krále byl přítomen dwořenín již často jmenowaný, rytíř Zibřid z Bobolusk; ustanoweno, že měli sjeti se den sw. Mauricia (21 září) we Znojmě a tam čekati na krále. Ale když Zibřid wyložil w Prešpurku, jakowý byl staw wěcí w Čechách, rozhodnuto w radě jednohlasně, že král neměl života swého dáwati w nebezpečí, a protož tenkráte wzdány wšecky myšlenky o další jeho cestě. On sám 10 září dal o té proměně známost patentem do Čech poslaným, w němž slibowaw přijeti, jak mile okolnosti se změní, napomínal stawy, „aby aspoň za příčinau této rány boží hleděli usrozuměti sobě a wejíti opět we swornost a w lásku mezi sebau, pro dobré jak královo, tak i swé wlastní.“ [305] Widěti z těchto slow, že ani král, ani ti, kdo jeho jmenem psali, neměli ještě jasného ponětí o tom, oč wlastně mezi Čechy rûznice byla.

1520 13 Aug. 24 Aug. 10 Sept.

Dotčený *mor* náležel mezi nejzáhubnější úkazy toho druhu, o kterých se w Čechách zachowala paměť. Sauwěký letopisec prawí, že „pomřelo po Praze welikě množstwí lidí mladých obého pohlawí, panen krásných a dítek utěšených; a kdež byla rodina w kterém domě, bratří a sestry, a tu zašlo, tehdy hned se powalem skládali, a třetí neb čtwrtý den s čistau pamětí tiše a krotce mřeli, že ku podiwu bylo a lidé zřídka takowý mor wídali; a když leželi na marách umrlí, byli sau

305) Patent takowý w opisu zachowal se w archivu Třebonském. Srown. Staří letopisowé str. 442—3.

Digitized by Google

1520 pěkní, coby spali, a žádná hrůza na nich nebyla. Když se kdo roznemohl, řídký z toho wyšel; pakli se pozhojil, brzy zase w to upadl. Starší lidé pořádku promírali, také kněží a farářůw něco pomřelo“ oc. Jiný kronikář poznamenal, že umřelo kněží až do třidceti, mezi nimi také Jan Poduška i pomocník jeho Jan Rožďalowský, oba přiwrženci Luterowi; jiné wzácné oběti moru byly M. Viktorin Kornelius ze Wšehrd, dwa slawní hwězdáři, mistři Pawel Hlawsa i Pawel Příbram, M. Wáclaw Lopatský oc. Pomřelo wůbec od welikonoci do času sw. Martina w Praze „mnoho tisíc“ lidí; a když tu přestali mříti, šířila se tato boží rána po celé zemi, zwláště w západních Čechách, až do roku následujícího.[306]

Wnitřním rozbrojům a wášněm w zemi bohužel ani mor ten nebyl na překážku; zwláště staré nechuti a přechwaty mezi stawy šlechtickými a městy hrozily na každau chwili wypuknauti opět we wálku. Příčiny k tomu dáwány se wšelikých stran, aniž o wšech dostatečně jsme zpraweni; auhrnkem braly půwod swůj z nekázně a ze hrabiwosti stawu zemanského, z tajného i weřejného podporowání odpowědníkůw a zhaubcůw zemských, a z ochablosti neb i strannosti moci jak saudní, tak i wykonáwací. Jeden z nejstarších odpowědníkůw zemských, často již jmenowaný rytíř Heřman Janowský, někdy pán na Janowicích u Klatow, byl w měsíci srpnu 1519 od Klatowských jat: ale měšťané nenakládali s ním jako s nepřítelem, a bylo potřebí dlauhého jednání a mnohých hrozeb od zemského saudu, až ho přiwedli do starého města Pražského,

306) Staří letopisowé str. 440—1. Chronicon Georg. Písecký (MS.) Monumenta hist. universit. Prag. II, 269 sq.

Digitized by Google

kdež potom sami hlídali ho tak, že jim ušel i s hlí- 1520
dači swými. Nelze nedomýšleti se, že Janowský, co auhlawní nepřítel, ne městského stawu, ale nejwyšších auředníkůw a saudcůw zemských, objewil jak Klatowským, tak i Pražanům, kde přední té doby škůdcowé měst mezi zemany míwali stanowiska i útočiště swá; zwláště tuším odkryl jim, co wše dálo se na jeho bywalé twrzi, kterau po něm držel *Petr Suda z Řenec*, stawem sice rytíř, ale powahau zloděj zchytralý a podlý, anobrž, jakž později říkáno, wšech zlodějůw mistr a kníže.[307] Již na prwním sněmu tohoto léta, potom pak na wšech pozdějších, bywaly řeči o žalobách stawu městského naň, jakožto předního podporowatele wšech škůdcůw městských: ale stawowé pansky a rytířský nedali mu, co dobrému člowěku, w ničem ublížiti, a u zemského saudu nebylo pomoci, (ačkoli tentýž saud nedáwno z podobných příčin dal byl na hradě Pražském stíti dwa zemany, jednoho Kostomlatského z Wřesowic, druhého pana Heršteinského, ježto přechowáwali byli odpowědníky.) Není pochybnosti, že wýtržností a násilí téměř bez počtu dálo se w zemi, že pokoje a bezpečí nebylo nikde, a rušitelé jejich že byli téměř samí lidé urození: mámeť na to swědectwí samého toho muže, kterému o zachowání pokoje a bezpečnosti před jinými pečowati bylo, nejw. purkrabě p. Lwa. Když 27 čerwence nedaleko Prachatic rytíř 27
Zdeněk Malowec s haufem zbrojným přepadl kupce Jul.

307) Welmi značné jest, co wyprawuje historie bratrská o jeho chowání se r. 1515 ke bratru Lukášowi, kterak ho k sobě wábil, jímal a strašil, jen aby wylaudil na něm co nejwíce peněz. Wiz Ant. Gindely, Geschichte der böhm. Brüder, I, 152—6. — „Princeps latronum“ slnje Suda nejen u Píseckého (MS.), ale také w Monum. hist. universit. Prag. II, 271. —

Digitized by Google

1520 Táborské, a několik jich zabiw, pobral zboží, kteréž s sebau wezli; a když páni Petr z Rosenberka i Adam ze Hradce, oznámiwše p. Lwowi, že i poddaní jejich při tom utrpěli škodu, tázali se na jmena towaryšůw Malowcowých, kteří potom jati a uwězněni byli: pan Lew, jmenowaw wězně, doložil, kterak obáwal se, „že jest mnoho urozených w tom towařistwu bylo," a také „i toto wězte, že jest mi praweno, že šel ke mně posel od Táborských, a ten jest zabit okolo tří mil od Welhartic; a druhý posel ke mně šel od Normberských, a zabit blízko od Klatow. A pauští se hlas, žeby to činili ti, jako chtí slauti dobří lidé; ježto takowého neřádu, šibalstwa, swád a wálky ještě nebylo, kterak nyní nastáwá" oc.[308] A w těchže psaních přiznal se nicméně, že na tuhé domluwy Táborských dal neméně tuhé odpowědi, wině staw městský a naň swáděje příčiny wšech wýtržností. Z toho již dosti sauditi se dáwá, které a jaké as poměry panowaly zase mezi stawy.

Když města králowská zmařenu widěla naději swau, že králowým příjezdem a uwázaním se we wládu wěci jejich dojdau lepšího než potud opatření, sešla
9 Oct. se dne 9 října ke společné *poradě w Praze*. Tu, jak dí letopisec, „každý oznamowal, co jim dálo se od škůdcůw a odpowědníkůw, žádajíce, aby jich w tom skutečně litowali, že již newěděli komu wěřiti, ano páni zastáwali a fedrowali ty lotry a škůdce jejich." A jakýsi Němec český dáwal do Míšně zpráwu w tato slowa: „Někteří zemané činí nám městům weliké škody a weliká bezprawí: přepadají nás, osekáwají a wraždí

308) Psaní ze dnůw 5, 9 a 18 Aug. 1520, i jiných wíce, w archivu Třebonském. Písecký MS. Staří letopisowé str. 412.

Digitized by Google

nás i berau naše zboží, a nemůžeme dowolati se spra- 1520
wedlnosti ani ochrany proti nim; bůh jest wysoko, král dítě a daleko, zpráwcowé zeměstí wždy přehlídají a odkládají, tak že není práwa ni sprawedlnosti w zemi; a ti, coby měli tomu bráníti, ještě zlodějům pomáhají. Trpěli sme dlauho a daufali, ale wždy nadarmo. Proto widauce se opuštěny ode práwa i ode wší pomoci, konečně slitowali sme se sami nad sebau, a sšedše se wšichni dohromady, zawázali sme se sobě bratrsky ku pomoci, hrdly i statky, a slíbili neopauštěti jeden druhého, ale konati sami práwo a sprawedlnost proti nepřátelům a škůdcům zemským. Po takowémto spolčení Táborští pobili a jali Malowcowi několik panošůw a pomocníkůw; a na koho jatí trápeni bywše wyznali, oznámeno každému, a kdo z toho řádně wywedl se, nechán w pokoji; kdo nic, tomu táhne se před jeho zámky, dobýwají se, pálí a boří. Sedlákům a chudině při tom žádná škoda se neděje; tudíž oni walně k městům přistupujíce, jim se přikazují; a wěru, kdybychom wšecky přijímali, kteří nám proti pánům swým se nabízejí, nepozbylo by pro tyto brzy žádných poddaných. Jen s kraji za Prahau ležícími (k wýchodu), a zwláště s pány z Pernšteina i s Trčkami, mají města umluwy přátelské, že nic neděje se mezi nimi, coby wedlo k nelásce a k rozbroji" oc.[309] O dotčeném pak sjezdu měst (9 října sl.) ještě i ta zpráwa se dáwá, že města uzawřela byla prositi krále, když nemohl přijeti do země sám, aby aspoň bez meškání dal do Čech zpráwce čili gubernatora na swém místě.[310]

309) Psaní ode dne 29 Nov. 1520 we Wímarském archivu, podáno zde u wýtahu.

310) Mluwí o tom pan Lew we psaní daném dne 24 Oct. (Orig. w Třeboni.)

Digitized by Google

1520 Prwní wálečná wýprawa, jízdní, pěší a děla, ustro-
23 jena w Praze dne 23 října proti Tochowicům, twrzi
Oct. we Prachensku, náležewší tehdáž wdowě po panu Oldři-
chowi Wranowském z Waldeka, i přechowáwawší Ma-
27 lowcowy pomocníky; a již 27 října přiwezena ta wdowa
Oct. swazaná, se synem, dcerau, zetěm, wnukem a třemi
jinými zemany zajatými do Prahy, kdežto wšickni u-
wězněni sau na radnici starého města; twrz sama, na
kteréž nalezeno prý šafranu, pepře a jiných krámských
wěcí množstwí, wypálena i obořena, dobytek rozdán
mezi sedláky. Podobně dálo se i twrzem Mačicům
rytíře Jana Horčice z Prostého, Kalenicům Wáclawa
Sádla z Kladrubec, Nestanicům Malowcowým, Daubra-
wici Přechowě z Češtic, wše w Prachensku, a někte-
rým jiným, o kterýchž nemáme podrobné známosti.
Hlawní ale podniknutí směřowalo proti *Janowicům* a
jejich již dotčenému držiteli, Petrowi Sudowi. W ne-
4 Nov. děli dne 4 listopadu, když práwě mnoho zemanstwa
z okolí sjelo se bylo do Janowic na poswícení, Kla-
towští, Stříbrští a Plzenští náhle walným wojskem ob-
9 Nov. klíčili je a jali se jich dobýwati; brzy na to, 9 listo-
padu, táhlo jim z Prahy 500 jízdných, 800 pěších a
44 wozůw ku pomoci. Zámek ten opewněn byl nad
obyčej jiných twrzí swého wěku, dwojími příkopy,
baštami, wěžemi a zdmi wysokými; knížata Baworští,
když byli w záští s rytíři Janowskými, byli jej oblé-
hali nadarmo. Protož i nyní dobýwání prodlilo se,
jakkoli silně z děl hojných do twrze stříleno; neb ob-
ležení bránili se zaufale. Hluk o tom roznesl se ry-
chle nejen po celé zemi, ale i za hranicemi, a budil
náružiwosti strannické wšude. Nejw. purkrabě pan
Lew práwě ujel byl před morem z Čech, na panstwí
swé Sýcowské (Wartenberg) do Slez, poručiw auřado-

Digitized by Google

wání na swém místě panu Hynkowi Bořitowi z Mar- 1529
tinic a na Smečně, královskému tehdáž maršalku. Heitmané kraje Plzenského, Wolf Dobrohost z Ronšperka na Horšowě Teyně a Wilém Kfeléř ze Zakšowa we Starém Sedlišti, pokaušewše se nadarmo zjednati pokoj, tázali se u pana Bořity, kterakby sobě počínati měli: a pán ten, kterémuž prý samému bylo se již stýskalo nad neřádným během wěcí, napomínal sice Pražany, aby válku tu přetrhli a pohrozil jim, ale nečinil příprav ke wšeobecnému pozdwižení země. Za to wšak wytáhl nejw. kancléř Ladislaw ze Šternberka do pole, ku pomoci swé wolaje pány ze Šwamberka, z Rabšteina, Ronšperka, Gutšteina, z Weitmile, z Lobkowic a Šliky, aby obránil prý služebníka swého, Petra Sudu, před násilím od měst jemu činěným; když ale obsílal k sobě na Welhartice, zámek páně Lwůw, zemany z krajůw okolních, mnozí odepřeli mu pomoci, nechtíce prý ani chwáliti, ani podporowati obyčejůw páně Sudowých. Kwašení a brojení w lidu zmáhalo se co den nebezpečněji; a poněwadž heitmané Pražští drželi dobrau kázeň u wojště swém, lid sedlský z blízka i z daleka, w domnění, že to půjde nyní na pány, hrnul se k nim w takowém počtu, že až uwodil je samy w rozpaky; bylo prý obáwati se, aby při takowém hnutí národ celý neoctnul se náhle w bojích a pohromách zase, jako za časůw Žižkowých. Pan Šternberk, opuštěn byw od wětší částky swých pomocníkůw, požádal o sjezd obau stran, každé w počtu jen 100 brannych, a o mírné rokowání, pro kteréž i uzawřeno bylo příměří na tři dni: ale když tím nedocíleno narownání, a dobywatelé připrawowali se k útoku walnému, obležení wzdali se na milost i nemilost, dne 19
19 listopadu. Petrowi Sudowi bylo se mezi tím poda- Nov.

Digitized by Google

1520 řilo w noci uteci se sedmi towaryši z twrze; z jatých zemanůw propuštěni jsau na swobodu pan Prostiborský s rodinau i jiní, kteří nebyli známi co nepřátelé měst, a uwězněno jich jen 16 osob na Klatowech, mezi nimi matka, manželka i dítky Sudowy. Poselstwí mezitím od krále přišlé k oběma stranám zamezilo další wedení wálky. Na twrzi nalezená psaní a zboží poskytla městům potřebné jistiny dosti na důkaz aukladůw proti nim strojených. Janowice dány w požeh a obořeny, příkopy jejich zasypány 23 listopadu, a wojsko Pražské wrátilo se 26 listopadu zase domůw.[311]

26 Nov.

Petr Suda stal se, jako někdy Herostrat, welmi slowútnau osobau w zemi: po celý rok nemluwilo se téměř než o něm. Ještě před koncem roku 1520 přimlauwal se sám přední šlechtic český, Petr z Rosenberka, jak u Klatowských, tak i u Pražanůw, o propuštění rodiny jeho z wězení; Pražané odpowěděli, žeby pánowi rádi byli powolni, ale že neměli té moci, aby sami o sobě, bez wědomí a wůle měst ostatních, rozhodowali o wězněch společných; wšak že brzy sjedau se města dohromady zase, jimž prý wěc ta před-

1521 ložena bude. Sjezd takowý stal se dne 6 ledna 1521,

6 Jan. a účastnili se w něm, wedle pana Wojtěcha z Pernšteina, také jiní páni a rytíři. Pokud wědomost naše stačí, psáno jest tu králi opět welmi důtkliwě o potřebě, aby přijeda do země bez meškání, zawedl w ní nowý pořádek wěcí, jehožto nedostatkem omlauwáno wše, co posléze stalo se bylo mimořádného. Zemané jatí na twrzích dobytých, tázáni bywše ostře a shledáni u wině, co zemští škůdcowé, odsauzeni jsau k smrti

311) Staří letop. str. 443—5. Psaní několikero w archivech Českého Museum, Třebonském, Saso-Wímarském ac.

Digitized by Google

a poprawení katem dne 11 ledna, w počtu sedm osob; nejznamenitější mezi nimi, Wilém Bechyně z Lažan, zet paní Wranowské z Waldeka, jda na poprawiště poskakowal prý sobě a spíwal; druhý zeman slul Bořikowský, třetí Loskot. „Ta poprawa, dí letopisec, byla ku podiwení hlučná: dosti toho, by měl do Prahy král přijeti.“ Jeden wšak z jatých, zeman Rakauský a odpowědník pánůw Wídeňských, na jehožto chycení tito již do dwau tisíc zlatých naložili byli bez prospěchu, až konečně na Janowicích byl postižen, ponechán déle na žiwě a poprawen na témž místě, za Horskau branau, teprw we polowici měsíce března.[312] 1521 11 Jan.

Z Bechyně, sídla páně kancléřowa, psal Petr Suda 13 ledna panu Hynkowi Bořitowi z Martinic následující auřední žalobu: „Wznáším na WMt a oznamuji, jaká mi se jest moc stala od Pražan, od Klatowských, od Plzenských, od Táborských, od Stříbrských, od Domažlických, od Budějowských, od Wodňanských, od Píseckých, od Sušických i od jiných měst králowstwí Českého, že sau mi násilím twrz odjali a moc i oheň w mírné a pokojné zemi pod řádem a pod prawem sau pustili na můj statek, a k tomu mateř mau, manželku mau i dítky mé sau zjímali a na Klatowy je přinesli, a tu je i podnes u wězení mají. Jiné dobré lidi a služebníky mé, kteříž sau na Janowicích pobráni, ty nyní Pražané we swé moci mají. Protož WMti prosím a napomínám, jakožto toho, kterýž drží místo nejw. pana purkrabě Pražského, že podlé práwa a swolení zemského hned obeslati ráčíte ke čtyřem nedělím před ta města, od kterýchž mi se jest takowá wěc stala, ažby mi práwo pro ni a pro puštění ohně 13 Jan.

312) Staří letopisowé str. 445 (poznam.) 447. 448. Písecký (MS.)

Digitized by Google

1521 na nich dopomoženo bylo; a tu abyšte se ráčili dáti najíti osobau swau, s mocí krále JMti a s mocí zemskau, tak jakž právo a swolení zemské ukazuje“ oc. Pan Bořita za tau příčinau, i též pro Jana Horčice z Prostého a pro Alše Sobětického, jimž twrze jejich také wypáleny byly, obeslal všecky nejwyšší auřed-
1 Febr. níky a saudce zemské na hrad Pražský ke dni 1 února, města pak ke zprawení sebe před nimi ke dni 4 února. Také od krále přišlo městům psaní otewřené, dle smyslu a wůle p. Lwa, s nemilostí a hněwem, protože dali poprawiti wězně, jemu se neopowěděwše. Pražané
4 Febr. wšak a města poslali pánům swůj manifest dne 4 února daný a brzy také tiskem wůbec rozhlášený, jímž odpowěděli na žaloby Sudowy obšírně, odkrýwajíce všecky jeho i towaryšůw a pomocníkůw jeho nešlechetnosti, ježto prý „statky naše, ne jako dobří, na swobodných královských silnicích brali, a majíc z toho kratochwíli a posměch, okolo měst objížděli, zdaby koho pobiti neb oblaupiti mohli, jiní pak ty laupežníky, wrahy a zloděje na swá obydlí přijímali, jim rady dáwali, koňmi, penězi, slauhami swými je zakládali. Takowí královské komory zloději a jich pomocníci, též jiní wýtržní lidé netoliko této ale i jiných okolních zemí, přechowáwáni jsau na Janowicích i s tím, co našich statkůw bywalo pobráno, a aukladowé, o kterých Suda dobře wěděl, odtud sau se šikowali. Králowé JMt (Wladislaw i Ludwík) mnohá psaní, poselstwí, žádosti o té wěci sau wzkládali a, komu náleželo, poraučeli, i my w obecních sněmích za též sme prosili: wšak proto ani po jejich napomenutí, ani po našich žádostech není obmyšleno žádné opatření od práwa, ježtoby se stawu našemu hoditi mohlo; až naposledy před Král. Mtí i před obecnými sněmy učinili

Digitized by Google

sme tu zjewnau opowěd, že sebe sami již opustiti moci 1521
nebudeme. A poněwadž odpowědníci naši odpowídali
nám i za swé pomocníky, Suda pak byl jejich pomoc-
níkem zjewným, my dle starobylého a sprawedliwého
řádu se zachowati a k němu i k jeho statku hned
sáhnauti sme měli; neb proti tomu, kdo podlé cti ctně
nečiní, cti swé ohražowati není žádná powinnost. Máme
tu wíru, a za jistau wěc jest u nás, že WMt, páni a
rytířstwo, máte spolu s námi wětší žádost obecného
dobrého a cti králowstwí tohoto i swornosti wšech
stawůw, nežli abyste zbytečně litowati chtěli sprawed-
liwé příhody několika wýtržných osob, při čemž teprw
jistá i prawá škoda králi, králowstwí a stawům státi
by se mohla i musila" ac. [313]

Nicméně o suchých dnech postních (20 února sl.) 20
Albrecht Rendl nerozmýšlel se prowáděti u saudu zem- Febr
ského žalobu na Klatowské, kterak oni s jinými městy
připrawili Petra Sudu o statek, proti řádu prý a práwu,
bez jeho winy. Tento pan Rendl, prošed již wšecky
důstojnosti a úřady, které osobám stawu rytířského za
jeho wěku dostupny byly, s koncem téměř wšude ne-
šťastným, a rozkmotřiw se pomalu také se wšemi stawy,
jichžto prwé byl miláčkem, (an posléze i od stawu
městského we příčině úřadu podkomořského byl opu-
štěn,) stal se byl opět tím, čím byl před 25 lety, pau-
hým řečníkem u saudu zemského. Postawiw se ale
proti němu před saudem jiný neméně známý řečník,
M. Jan Pašek z Wratu, jal se ho winiti, že se prý
wšem třem stawům zle zachowal a nadewšemi zradil:
„protož znej, (dí,) newišli, že před žádným práwem

313) Tištěný manifest Pražský, psaní Sudowo i jiných wíce na-
chází se w archivu Třebonském.

Digitized by Google

1521 ty mluwiti nemáš, ani žádného práwa užiti.“ Když takto počali oba hádati se a pře sama přenešena jest na pole pauhých osobností, až prý řečníkowé oba od auřadu okřiknuti býti musili,[314] nebylo diwu, že tím nedopomoženo práwa. Bylo to, pokud nám známo, poslední páně Rendlowo wystaupení u weřejnost; neb nedlauho později (9 září 1522,) powolán byl s tohoto swěta. Poważímeli bedliwěji památný zjew osoby jeho w dějinách našich, plný blesku i odporu, plný pohádek posud nerozřešených, plný činnosti a skutkůw, když ne blahodárných, aspoň wždy důležitých, an žalobcům swým, bezmála celému národu, hrdě stawí se na odpor, wolaje: „já chowal se wždy poctiwěji nežli wy wšichni!“ — netraufáme si připojiti hlasu swého k obyčejnému až podnes zatracowání památky a jmena jeho. Ačkoli Rendl, unášen jsa předsudky swého wěku, s počátku mocného působení swého proti stawu městskému nebyl owšem bez winy, a pomluw, sočení i podezřiwání jeho se wšelikých stran nebylo míry ani konce, newynešen předce na jewo a nezjištěn žádný skutek oprawdowý, jenž by do stínu stawil mrawní jeho powahu, kdežto skutkowé swědčící naopak jsau na snadě. Neníli možné, že muž, wzdorowawší obecnému o sobě domnění, byl w skutku lepším, nežli jeho wěk ho míti chtěl? Neb že aspoň we weřejném žiwotě té doby ctnosti občanské jen na mále oswěcowaly spausty wášní sobeckých a nemrawných, o tom wyprawowání naše bohužel hojnější dáwá swědectwí, nežli komu libo býti může.

Po nawrácení se pana Lwa do Čech sešel se weliký počet panstwa i rytířstwa na hrad Pražský

314) Staří letopisowé str. 448.

Digitized by Google

19 března ku poradě, co a jakby počíti měli na po- 1521
kojení měst a na potrestání pychu nad Petrem Sudau 19 Mart.
a jinými zemany dokázaného. Uzawřeno požádati
krále o iniciativu we směru tom, a teprw kdyby jí
odepřel, sebrati potřebný k tomu počet wojska.[315]
Pan Lew dne 22 dubna po wšech krajích nařizowal 22
opět weřejnau hotowost, udáwaje příčiny její jen po- Apr.
wšechně a bez přímého naznačení proti městům, i na-
pomínaje, aby wšickni tenkráte lépe dbalí byli hlasu
jeho a powinností swých, nežli potud bylo se stáwalo.
Potom 6 máje poháněl Klatowských i Táborských, aby 6 Mai
w suché dni letniční (22 máje sl.) stáli před ním a
úřadem jeho na hradě Pražském, a zprawili se wšeho
toho, co jim Petr Suda i jiní urození lidé za winu
klásti budau. Ale král Ludwík již 4 máje z Budína 4 Mai
rozeslal byl do Čech rozkazy přísné, aby tenkráte
wšichni saudowé a wšecka wedení práwa zastawena i
odložena byla až do času sw. Jeronyma (30 září):
„neboť známe (dí) to skutečně, že na tento čas wíce
ke mnoho těžším různicem w tom králowstwí, nežli
k jakému upokojení skrze takowé saudy mohloby při-
jíti, dokawadžbychom my w takowau wěc sami na-
hlednauti neráčili.“[316] Stalť se byl zajisté mezitím
we smýšlení o wěcech českých na králowě dwoře w
Budíně takowý obrat, jako někdy roku 1513, a zdá
se že hlawní příčinu k němu dal, jako prwé, zase ry-
tíř Procek Malý z Cetně, owšem ale pomocí krále
Sigmunda Polského a Karla knížete Minsterberského,
co přímluwcůw za města. Jezdil totiž pan Procek, co
sekretář a posel krále Polského, několikrát mezi Bu-

315) Psaní o tom we Wímarském archivu.
316) Dle psaní w Archivu Třebonském. Srown. Staří letop. str. 449.

Digitized by Google

1521 dinem a Prahau, napomínaje tu k wěrnosti a stálosti při pánu dědičném, tam líče někdejší ústrky mezi stawy českými a jejich rozdílné se chování ku králi Wladislawowi, a zakládaje tudy také důwěrnější jakési mezi králem a městy českými styky. Swědčí o tom
12 Jul. *králowo psaní ku Pražanům* ze dne 12 července, podepsané wlastní jeho rukau a lišící se obsahem i slohem od obyčejných tehdáž psaní kancelářských, tak že je za wýraz osobních citůw a myšlének mladého panowníka powažowati můžeme. Seznaw prý skrze knížete Karla i skrze Procka, jak rozličné jejich obtížení, tak i wěrnost a poddanost prokázanau otci jeho, slibowal opatřiti je při swém do Čech příjezdu dle sprawedlnosti jejich; „a sami (dí) znáti a rozuměti můžete, že sebe i wás wšech poddaných našich lépe, slušněji a sprawedliwěji opatřiti nemůžeme, nežli tím, což jest nám králem Polským JMtí ukázáno a wámi schwáleno. A protož naši milí wěrní! mějtež w tom strpení a wažte nynější spůsob náš, a nebuď wám protimyslné nésti břemena odporných wěcí, když nám králi pánu wašemu též po wůli se neděje. Wděčni jsme toho, že přijawše uctiwě poselstwí krále Polského, dali ste znáti, že nás w ničemž neminíte a nechcete opustiti. Jsmet nyní u welikém nebezpečenstwí, we wšech wěcech našich nemajíce žádné rady ani pomoci; a to přišlo na nás w tomto čase a w létech našich mladých. Protož i to psaní wážiti budete, které sme nyní o pomoc proti Turkům poslali nejw. purkrabí Pražskému, aby je známo učinil wšem stawům. Ukažte se nad jiné hotowy býti ku pomoci a k obraně osoby naší, tak aby nám bez meškání lidem jízdným i pěšími pomoc učiněna byla. Také wěříme, že to skutečně před se wezmete a při wšem stawu městském zjednáte, aby

Digitized by Google

do příjezdu našeho do toho královstwí pokoj byl za- 1521
chován a wšecky wěci rúznicné aby na dobré míře stály a na nás o wše aby přestáno bylo, což my s pomocí boží dobře srownáme a na dobrém konci s poctiwostí postawíme. Také nebuď wás tajno, že wčera přijali sme sem do Budína s největší radostí a poctiwostí královau Její Mt, pannu a manželku naši nejmilejší, a zítra, dáli pán bůh, ačkoliwěk nerádi, wšak pro obranu wšeho křesťanstwa, pamatujíc na rod náš, na císaře a krále křesťanské, do pole jeti musíme, jakož o tom i nejw. purkrabí Pražskému píšeme" oc.[317]

O konečné spříznění se rodúw *Habsburského a Jagellonského* jednalo se bylo oprawdowě opět jak před korunowáním Karla V w Cachách (dne 23 října 1520,) tak i po něm. Dne 7 listopadu 1520 oswědčil se Karel, že nechtěje ani sám odříci se Anny Uherské a České, ani odjímati bratrowi swému naděje k ní, odkládal byl potud rozhodnutí o té wěci: nyní ale, nemoha pro jiné záwazky pojmauti jí sám a nechtěje ukřiwditi bratrowi, swolowal, aby dokonány byly předešlé jeho námluwy. Proto hotow byl, nejen postaupiti jemu na díl jeho patero wéwodstwí zemí Rakauských, ale budauli za to žádati on a král Ludwík, „také powýšiti je na královstwí a jmenowati Ferdinanda králem Rakauským;" rozdíl ten dědičný zemí domu Rakauského později smlauwami we Wurmusu (28 dubna 1521) a w Bruslích (7 února 1522) proweden určitěji a auplněji. Arcikníže Ferdinand dal w Bruslích 17 listopadu 1520 nowé plnomocí k zasnaubení swému, kteréž potom dokonáno w Inšpruku 11 prosince 1520 u přítomnosti

317) Psaní to zachowalo se we sbírce Chaos rerum memorab. w archivu Pražském.

Digitized by Google

1521 obau královen newěst, Marie i Anny, skrze plnomocníky obau stran; a když konečně Ferdinand přijel co
26 Mai panownik do Lince w Rakausích 26 máje 1521, slawena tam po několika dnech skutečná jeho swatba s Annau Uherskau a Českau, Marie pak wezena do Uher a odewzdána ženichowi swému, jakož jeho psaní
11 Jul. swědčí, 11 čerwence, dwa dni před jeho wytáhnutím do boje proti Turkům.[318]

Sausedstwí Turkůw bywalo Uhrům od jakžiwa nepokojné a nebezpečné, i když panowalo příměří: nyní ale, po smrti Selima († 21 září 1520,) když nastaupil wládu Soliman I, jeden z nejmohutnějších a nejdrawějších sultanůw, dostaupilo nebezpečí swého wrchole. Panownik tento, maje pojištěný pokoj w Asii a w Africe, obrátil wšecky snahy a síly swé proti západu, a již w únoru 1521 počalo táhnauti mohutné wojsko přes Balkan k Dunaji, pro *dobytí* nejdůležitějších tam ležících pewností, *Bělehradu a Šabce*, kdežto w Uhřích o nastáwající pohromě nejen starosti, ale ještě ani tušení neměli. Král Ludwík wyprawil sice poselstwí uherské i české na sněm říšský do Wur-
3 Apr. musu, kdežto dne 3 dubna probošt Jeronym Balbus řečnil jako někdy Aeneas Sylvius wýmluwně o potřebě přispěti křesťanům ku pomoci: ale národ německý právě tehdáž zaměstnán byl příliš myšlenkami a starostmi jiného druhu, zwláště za příčinau nowot Luterowých, než aby kázaní jakákoli o Turcích, zewšednělá ode dáwna, byla jej rozehřáti mohla. Také
10 Apr. král Sigmund Polský, ač byl 10 dubna uzawřel čtyrleté příměří s Pruskými křižowníky, měl ještě s Mos-

[318] Srown. F. B. von Bucholtz Gesch. Ferdinand I, I, 150—159. Katona, XIX, 196—203.

Digitized by Google

kwany a s Tatary příliš těžké boje, než aby synowci 1521
swému poskytnauti mohl byl pomoc podstatnau. Arcikníže Ferdinand slíbil poslati 3000 pěších do Uher, o kterých newíme, přišlili skutečně. Papež Leo X tenkráte odepřel žádané subsidie, Benátčané powolili něco, když již bylo pozdě.

A Uhři? Není pochyby, žeby sami, bez cizí pomoci, mohli byli odolati moci Solimanowě, kdyby byli chtěli oprawdowě; dokázal to příklad hrdinné posádky Šabecké, která bránila se, s welikau nepřátel škodau, až do posledního muže. Ale tak upřímé dobré wůle bylo w národu tom příliš na mále. Pewnosti wšecky nacházely se we stawu hříšné zanedbanosti, a welitelé jejich nemohli dowolati se pomoci u pokladníkůw zemských: Bělehrad, (tak ujišťowali swědkowé sauwěcí biskupu Janowi Daubrawskému,) mohl býti zachowán, kdyby w čas jen sto dukátůw bylo se poslalo posádce na potřeby a na žold; daně dosti hojné, na obranu země wybírané, tratily se při úřadech wždy newidomě a wysychaly, jako řeky na paušti pískowé, nedocházejíce swého cíle. Ke hnusné lenosti a netečnosti obecného lidu pojily se rozbroje a zrádné pikle mezi hlawami národu; o zhaubném jejich působení máme, mimo jiná dosawad známá, také domácí swědectwí nepodezřelé. Nejw. purkrabí český pan Lew psal Petrowi z Rosenberka (28 září) tato slowa: „páni uherští 28
a obywatelé toho králowstwí dworně se pletau, a ne- Sept.
budeli zwláštní boží milosti, strach jest, že oni bez pomoci jiných národůw málo obrání a prospějí. Nébrž toto jest slyšeti, žeby někdo z nich přál našemu pánu pádu, snad chtěje sám panowati: jakoby tepruwa ten uměl, kdyžby wešel w panowání, Turkům se brániti a toho králowstwí obhajowati.“ Netřeba tuším dokládati,

Digitized by Google

1521 že to měřilo na wojwodu Sedmihradského, Jana ze Zápolí. Pan Lew měl swé zprávy od Wojtěcha z Pernšteina, tento pak od swého bratra Jana, jenž té doby zdržowal se osobně w Uhřích, wždy po boku krále Ludwíka. Na dwoře králowě mělo se za jisté, že Soliman směřowal tenkráte ku podmanění celého králowství Uherského: proto král, ač nerad wzdalowal se od newěsty, wytáhl předce osobně do boje, aby příkladem swým, dle starobylého řádu, powzbudil a donutil weškeren ozbrojený národ za sebau. Pobyl té doby (w září a říjnu) delší čas w onom městě Moháči, které později stalo se osudným pro památku jeho, wždy očekáwaje větší počet bojowníkůw k sobě, aby
8 Jul. čeliti mohl Turkům, ježto dobywše Šabce 8 čerwence,
29 Aug. Bělehradu 29 srpna, plenili Sremsko a nynější Banat. Kromě palatina Štěpana Bátoryho neuposlechnul žádný z předních magnatůw a prelatůw rozkazu jeho; a proti králowě wůli nalezal wojwoda Sedmihradský wždy nějaké příčiny, nespojiti s ním wojenských sil swých. Že Soliman spokojil se dobytím předních podunajských pewností, a wrátil se brzy do Konstantinopole zase, k tomu wedla ho jen wlastní wůle, nikoli bázeň před nepřátely.

Pomoc branná, která z Čech činila se králi Ludwíkowi, měla tu hlawní wadu do sebe, že přicházela pozdě. Již prwní o ni žádost králowa oznámila se Čechům teprw ku konci měsíce čerwna, když již Soliman sám byl nedaleko Šabce, a nepřikládáno jí větší důležitosti, nežli těm, které ji předcházewše, byly již takořka zobecněly. Také králowo sklonění se k městům stalo se záwadau rychlejšího wyřízení. W prwních dnech měsíce čerwence byli přední někteří páni strany páně Lwowy zase pohromadě, wždy ještě radíce

Digitized by Google

se, kterakby Petra Sudy na městech pomstiti měli, a uložili proto stawu panskému i rytířskému zwláštní sjezd do Raudnice ke dni 4 srpna. Pan Lew dne 13 července psal Petrowi z Rosenberka, že „přijel k nám nějaký pan Jiřík Charwat od krále s tím poselstwím, žeby konečně císař Turecký do Uher táhl, žádaje nás za pomoc. I dali sme jemu odpověd pěknau, ale na ten sme konec zawřeli, že tepruwa z toho sněmu (Raudnického,) když se naši stawowé sejdau, JMKé konečnau odpověd dáme, jakau budeme moci pomoc učiniti.“ Dotekl také w témže psaní, že přijel do Čech „nějaký Wlach anebo Francaus“ od krále Franského, „chtěje najímati lidi,“ (na wojnu proti Karlowi V.) Nemáme známosti co dále se dálo: ale před rukama jest swolení wšech tří stawůw na sněmu držaném dne 12 září o tažení ku pomoci králi. Sněm ten wolil sobě za wrchního hejtmana wšeho wojska pana Hauka hrabě z Leisneku na Peníku a Nepomyšli, „kterémužto psáno býti má hned ode wšech tří stawůw pod zemskau pečetí, aby heitmanstwí to přijeti k sobě ráčil pro swatau wíru křesťanskau, pro krále JMt pána našeho a pro toto královstwí, jehož jest obywatelem, a jemu poddáni buďte wšickni, kteří ode wšech tří stawůw ze wši země posláni budau.“ Další obsah sněmowního snešení nařizuje podrobně o wýprawě celého wojska, o potřebách děl, hakownic, prachu, o kladení wozůw, o puškářích a korauhwech, o platu jízdným (po pěti kopách miš. na měsíc,) kopinníkům, střelcům a pěším oc. „Služba se jim má počíti od té soboty po sw. Jeronymu (5 října,) kdežto strhnauti se mají u Žďáru, kterýž za Chotěboří leží“ oc. Počet celého wojska neudává se. Ještě 22 září rozesílal nejw. purkrabě pan Lew po celém královstwí napomí-

1521
4 Aug.
13 Jul.
12 Sept.
5 Oct.
22 Sept.

Digitized by Google

1521 naní pilné, aby neobmeškali wyprawiti jízdných i pěších dle sněmowního swolení, a stejnau dobau také rytíř Procek Malý z Cetně, co posel obau králůw, Sigmunda i Ludwíka, weřejnými listy prosil, „pro swatau wíru křesťanskau, pro pána boha i pro čest tohoto králowstwí, aby osobu krále JMti z tak welikého nebezpečenstwí wywesti a z rukau nepřátel Turkůw wyswoboditi ráčili.“ I wysláno bylo, jak dí starý letopisec, „počet lidu znamenitý podlé swolení, ale nedojeli Uher a nawrátili se zase: neb jim oznámeno bylo, že císař Turecký wyjel jim ze země, a že již nemají nepřátel.“ [319]

Hnutí a *brojení náboženské*, počaté přede dwěma léty, nabýwalo čím dále tím wětší živosti a síly. Starý letopisec líčí dosti wěrně a nestranně, kterak prý toho času „diwně se míchalo mezi wšemi stawy, jak světskými, tak i mezi kněžími podobojími, že se jedni od druhých oddělowali, diwné podstrky sobě činili, proti sobě kázali, co jedni chwálili, to druzí haněli a zase naopak, jedni druhé kaceřowali a pikhartowali, jedni co prwé bývalo proměňowali a druzí mnohé wěci wymýšleli. A z takowého roztrhání a neswornosti kněžstwa mnoho zlého wzrostlo, i wypowídaní některých dobrých měšťanůw: neb byl lid rozdwojený při swém náboženstwí, jedni chwálíce a oblibujíce učení doktora Martina Lutera a pobožnost bratra Matěje, jiní pak proti tomu kázali, aby to bylo přetrženo, že se již slowo boží káže w hospodách a ledakdes w domích šenkowních. Lidé mezi sebau o to se wadili, často-

319) Staří letopisowé str. 450. Sněm 12 Sept. w rkp. Raudnickém. Psaní 13 Jul. 22 Sept. 28 Sept. oc w archivu Třebon.

Digitized by Google

krát i bili bez litosti; také listy na se psali a tiskli, 1521
písně o sobě skládali.“ Již wloni stalo se bylo, po smrti Jana Podušky, že osadní Týnští w Praze oblíbili sobě jistého kněze Wáclawa bakaláře: a hned jiní byli proti tomu, prawíce, že jest z roty pikhartské, a že wede k rûznici a k neswornosti. Wzali pak proto nelibost k němu, že jim nechtěl wystawowati swátosti oltářní a na kázaní mluwil, že nemá wystawowáno býti. Byw proto wypowězen (18 prosince 1520) z Teyna, chodíwal kázat do far jiných. Wyznání bratří českých, čili pikhartûw, bylo potud obecnému lidu w Praze mnohem méně známo, nežli we krajích a městech jiných: proto k učení Luterowu pojil se tu w hojné míře půwab nowoty; a když Luter sám znal se býti husitau a podobojím, weliký počet kališníkûw neostýchali se jíti za náwodem jeho učenníkûw. Ba když saučasně i w Němcích mezi příwrženci nowého učení počaly se dělati rozdíly a rozbroje, ježto mnozí učenníci w nowém směru hned i dále jíti chtěli, nežli mistr uznáwal za dobré: přílišníci ti záhy obraceli zřetel swûj k Čechám, kdežto daufali nalezti zdárnau půdu pro swé idey. Toho času, když Luter poháněn byl na sněm říšský do Wurmusu k osprawednění sebe, přijel od něho, jak swědčí starý letopisec, muž učený, M. Tomáš mnich sám druhý ze Cwikowa, nejprw do Žatce a odtud do Prahy. „Ten jest rozdáwal tělo a krew boží pod obojí spůsobau lidu obecnému obojího pohlawí; na pět set lidu z rukau jeho přijímalo we Cwikowě. Též i w Čechách w Teyně kostele podáwal jest a kázal slowa boží řečí německau i také latinskau w Betlémě a u božího Těla. Potom ho páni chowali na swûj groš we weliké kolleji (Karolíně) mezi mistry.“ Jiný sauwěký kronikář prawí, že ho někteří páni

Digitized by Google

1521 čeští sami byli powolali k sobě.[320] Byl to M. Tomáš Münzer, powěstný později původce sekty Anabaptistův a poněkud i krwawé selské wálky w Němcích; neb i při německé reformaci, puzením přírody samé, objewila se hned s počátku tatáž rozmanitost myšlének a zjewův přemrštěných, kterau nám w Čechách o sto let dříwe pozorowati bylo. Zdá se že Münzerowy řeči wýstředné daly hlawní příčinu ke swolání do Prahy synody podobojích w měsíci dubnu 1521, která byla prý tak zmatečna i roztržita, že dotčený kronikář až i styděl se o ní psáti. Zachowalo se wšak „zůstání a swolení wšeho kněžstwa králowstwí Českého pod obojí spůsobau na obecném sněmu w Praze při swá-
12 tosti (12 dubna) učiněné, za auřadu M. Wáclawa (Šiš-
Apr. mánka) z Litomyšle, arcibiskupstwí Pražského administratora,“[321] spis pamětihodný zwláště z té příčiny, že stanowí a určuje hlawní známky a prawidla wíry, kterými wyznání kališnické dělilo se od wyznání jak českých bratří, tak i protestantův německých wesměs. Hlawní tu důklad se nese k šetření weškeré staré církewní tradice wedle písem swatých; autorita „řádův a zwyklostí chwalitebných církwe swaté“ jest tu rozhodně hájena; nápodobně také sedmery swátosti, klekání před swátosti oltářní atd. Jeden článek těchto statut zní doslowně takto: Žádný písma swatého k swému smyslu wšetečně aby nepotahowal aneb wy-

320) Staří letopis. str. 445—6. 449. Písecký píše: Dieta mense Aprili celebrata adeo confusa et distracta, de qua pudet scribere. Nostrae partis status in aliquot sectas divisi, pars sibi quendam praedicatorem de Czwikow, M. Thomam Munzer dictum, evocavit et in collegio magno constituit, qui in capella Bethleem latine et germanice sectis suis praedicavit oc.

321) Tisk sauwěký (jeden list in fol.) chowá se w archivu Třebonském; rkp. bibliot. Lobkowské w Praze.

Digitized by Google

kládal, ale podlé swatých učitelůw od obecné církwe 1521
swaté přijatých a podlé smyslu ducha swatého a řádu
starobylého aby wyrozumíwal, učil a wyznáwal; pakliby se kdo wytrhl, aby přišel k naprawení úřadem duchownim, a nechtělliby oprawiti, aby trestán byl bez překážky. Proti orodowání swatých, proti modlitbám za mrtwé, proti panně Marii a kompaktatům žádný slowy wšetečnými aby nepowstáwal ani kázal" atd. O papeži a hierarchii Římské w zápisu tom cele mlčí se. Těmi wšak a podobnými prostředky dáwní autorita církwe nedala se wíce uhájiti ani znowa wztýčiti; o kleslosti její w domnění obecném swědčila demonstrace lidu Pražského, učiněná w neděli po památce M. Jana Husa (7 čerwence.) Auřadowé bojíce se ně- 7 Jul.
jaké pohromy na kláštery, dali byli toho dne zawříti wšecky brány městské, i na mostě, i na malé straně; wšak welicí haufowé, wdírajíce se do klášterůw u sw. Jakuba, u sw. Klímenta i u Matky boží sněžné, spíwali tam písně husitské zapowězené a potřískali w nich wšecky swatých obrazy a sochy.[322] Jak wrtké ale bylo weřejné mnění u Pražanůw, dokáže se brzy z dalšího wyprawowání našeho.

322) Staří letop. str. 449. Písecký dí: In die M. Hus volubile ac indomitum vulgus, sentiens tantam sectarum controversiam, in claustra tumultuose insultum fecit, imagines et sculptilia per vicos et plateas pertrahens, in coenum projecit. (MS.)

Digitized by Google

ČLÁNEK TŘETÍ.

KRÁL LUDWÍK W PRAZE. OBNOWA MOCI KRÁLOWSKÉ.

Žádost restaurace moci králowské. Páni Zdeněk Lew a Petr z Rosenberka. Nechuti mezi Čechy a Uhry. Králůw příjezd do Čech. Jeho rádcowé cizozemští. Neshody mezi králem a stawy. Přísaha králowská. Korunowání královny Marie. Spůsoby králowského dworu w Čechách a nespokojenost krále Sigmundowa. Swidnická obec a spor právní se Slezáky. Pamětní spis stawu městského. Poselstwí Jakuba Piso u krále Sigmunda. Obrat we wěcech českých. Propuštění wšech auředníkůw zemských. Obnowa moci králowské. Kníže Karel Minsterberský a nowí auředníci zemští. Revise zřízení zemského. Pan Lew w nemilosti; přímluwy krále Sigmunda. Král na odjezdu w Kutné hoře a w Morawě. Weliké wybírání berní w Čechách.

(R. 1521—1523.)

1521 W národu českém za posledních dob počalo již walně zmáhati a šířiti se přeswědčení, že weřejné jeho záležitosti šly směrem neprawým a zhaubným, že wůdcowé jeho a wladaři zemští, spustiwše se zřetele k obecnému wšech dobrému, obraceli jej wíce a wíce ku kořistem saukromým, a že strach byl, aby koráb státní co newiděti newrazil na auskalí téměř newyhnutelné. Příčiny strastného toho stawu doznáwány čím dále tím zřetelněji w nastalém zemdlení a w malomocnosti moci panownicí, jakožto té, která powýšena jsauc nad růz-

Digitized by Google

nými jednotliwých osob i stawůw prospěchy, spatřuje 1521
a hledá cíl swůj jen w obecném wšech blahu a uspokojení. Král Wladislaw dal se byl od některých pánůw českých wésti tak, že mluwilo se již neméně prawdiwě nežli wtipně, že on „kralowal“ sice jim, oni ale že „panowali“ jemu. Wlastenecký knížete Bartoloměje pokus o *restauraci moci královské* nepodařiw se, měl za následek, že protiwníci ještě opatrněji a snažněji ohražowali se w zištném postawení swém. Nyní kralowal mladík ne bez dobré wůle ani beze schopností, ale nedosti činný a beze zkušenosti, bez skutečné moci a bez pomocníkůw i rádcůw, kteřížby starali se byli wíce o jeho a obecné nežli o swé dobré. A předce wlastenci čeští, (w jichžto čele, po smrti Wiléma z Pernšteina,[323] stál mladší jeho syn Wojtěch, od r. 1514 nejw. hofmistr zemský,) newiděli jiného prostředku k naprawení wšeho zlého a wšech neřádůw w zemi, nežli aby král přijeda do Čech, jako někdy Kristus pán do chrámu Jeruzalemského, wyhnal z auřadůw a saudůw zemských ošemetníky, kteří jako tam kupci a penězoměnci z domu modlitby, tak zde ze swatyně sprawedlnosti činili prý „peleš lotrowskau.“ Žádánoť owšem, aby ku pomoci sobě w díle nesnadném přiwedl z cizích wlastí muže wěhlasné a wážené: ale byloli jisto, že najdau se tam mužowé, kteří rozuměti budau obecnému dobrému w Čechách a dají sobě na něm záležeti wíce, nežli na osobních swých záměrech? ne-

323) Zemřelť byl u wysokém stáří, asi 85 let, na Pardubicích 8 Apr. 1521. Psaní jeho z poslední doby (— od 4 Januar. 1520 do 18 Mart. 1521 —,) která z rkp. bibliotéky Raudnické wydali w Archivu českém (I. 69—137 a II. 136—174,) swědčí o neobyčejné wždy jarosti a jasnosti ducha jeho až do konce wzorného jeho žiwobytí.

Digitized by Google

1521 byloli obáwati se, že cizinci powedau neskušeného a podajného královského mladíka na cesty, které lépe slaužiti budau zahraničným jejich zájmům, nežli prospěchům národu českého a koruny jeho?

Za hlawního winníka we příčině „zawedení“ a celé té zašlosti wěcí českých naznačowán byl hlasem téměř obecným nejwyšší purkrabě Pražský, *Zdeněk Lew z Rožmitála a na Blatné*, an zejmena od smlauwy Swatojakubské r. 1508 prowozowal byl w zemi moc swrchowanau na místě králowě. Ale bylali wina jeho skutečně na jewě? Po mnohá léta byli stawowé panský a rytířský welebili jeho zásluhy o wlast a krále, a pomáhali aučelům i podrobowali se rozkazům jeho; a od krále mohl wykázati se hojnými listy na swědectwí, že nejen zachowal se bez auhony a kwitowán byl řádně z aučtů složených, ale že wlasteneckým působením zawázal sobě i panownika swého ke wděčnosti. Bylli tedy skutečně winným, měl aspoň mnoho spoluwinníkůw, a především krále samého. Nebylt on muž bezduchý a newzdělaný, (ač kromě českého, nerozuměl jinému jazyku,) ani zlowolný a nešlechetný, ba měl do sebe mnohé wzácné wlastnosti: wkládaje se mocí auřadu swého do záležitostí nesčíslných, newykračowal nikdy z mezí a forem zákonem předepsaných, a naproti zájmům zahraničným nepřestáwal zasazowati se o práwa i swobody králowstwí českého. Ale když octla se w rukau jeho moc wrchní, muž potud bezauhonný neodolal pokušení, aby neprohlédal ku prospěchu swému, přátel swých a stawu swého wíce, nežli požadowalo wysoké postawení jeho. Přilnuw záhy co nejaužeji ku přední politické hlawě stawu swého, panu *Petrowi z Rosenberka*, a spřáteliw se s ním tak, že byli oba jako jedna duše, nepodnikal

Digitized by Google

ničeho bez rady a schválení tohoto pána, jenž wynikal 1521
nadeň učeností a politickým rozhledem, ale nikoli čistotau mrawní powahy. Oba páni w prodlení času otočili se w auřadech a saudech zemských osobami, které wíce hleděly zachowati se jim, nežli králi a zemi, a dospěly brzy w umění, wyhowěti slowům sice a formám, ale nikoli duchu a skutkům sprawedlnosti. Proto když při wší dobré wůli sněmu a stawům některých, při častém a hojném nad obyčej swolowání berní, neubýwalo ani dluhůw královských, ani zmatkůw a nepokojůw w zemi, bylotě snadněji seznáwati a wytýkati winy, nežli odkryti a pokárati winníky; owšem pak náprawa nebyla tak rychle na snadě, jak se jí dowoláwaly i potřeby země i tužby wlastencůw.

Poslední *sněm* r. 1521 swolán byl ke dni *2 prosince*, a obíral se téměř jen potřebau a spůsobem, uwesti konečně krále Ludwíka do země. Wybráno po dwau osobách z každého stawu, aby jely po nowém roce do Budína ku králi a králowé, a přiwedly je do Čech. Na chowání dworu jejich w Praze swolil každý staw po tisíci kopách gr. č. od sebe, a mimo to mělo se wybírati po krajích od každého, kdo měl statky pozemské, s tisíci kop ceny jejich po jedné kopě, a se sta kop po 3 groších českých. We wšech krajích měly dne 20 ledna roku příštího díti se sjezdy a woleny býti osoby, po dwau z každého stawu w každém kraji, ježto měly časem swým wyjeti spolu k uwítaní krále a královny na pomezí; formulowána přísaha, kterauž král na témž pomezí zemi zawázati se měl. Mimo to swoleno jest panu Petrowi z Rosenberka, jako prwé panu Lwowi, ježto na swých panstwích těšili se z hojného wýtěžku dolůw stříbrných, aby mincowati mohli groše i peníze české na spůsob w Kutnéhoře

Digitized by Google

1521 předepsaný.[324] Mincmistr knížetstwí Swídnického přijat jest pod ochranu stawůw, an odepřel byl činiti počet z auřadu swého do komory uherské, a měl jej učiniti na hradě Pražském osobám od stawůw k tomu woleným; král měl žádán býti, aby ho nedal více potahowati do Uher. Kníže Opolský měl býti wyzwán, aby poddané swé přidržel k tomu, by po jeho smrti učinili slib králi českému a koruně české, nikoli jinému komukoli ɔc.[325]

Již z uzawření těchto poznati jest, kterak mezi Čechy a Uhry té doby nepanowaly poměry přátelské, ježto Uhři nepřestáwali osobowati sobě práwa k zemím koruny české. Nechuti mezi oběma národy přibýwalo i tím, že poslední wálečné wýprawě české ku pomoci proti Turkům wyšlo se bylo w Uhřích wstříc spůsobem newděčným a nešetrným, když jí ani do země wkročiti nedowoleno. Šly wůbec řeči o diwné Uhrůw hrdosti a nepřízni k sausedům, protože nejen weliké překážky činili w zemi swé, ale i nahlas prý mluwili mnozí, žeby raději podrobili se Turkům, nežliby jaké

324) Bohuslaw Balbin (Epitome rerum Bohem. p. 576) dáwá zajímawé zprawy o hojnosti dolůw Krumlowských: Ingens per haec tempora fodinarum Crumloviensium feracitas et opulentia fuisse scribitur: fodina S. Adalberti appellata tantam argenti copiam effundebat, ut integras saepe argenti massas effodi contingeret . . . . In argento auri grana coeperunt inveniri, separatoque ignibus argento inter 432 argenti marchas, quae intra trimestre ex tribus fodinis colligi solebant, decem auri marchas reperiebant artifices ɔc. — O panu Lwowi, co pilném nakladateli na hory stříbrné u Welhartic, u Rožmitála i Příbrami ɔc. učinili sme zmínku w Časopisu Českého Museum, 1864, str. 12—13. Ostatně srown. Graf Kasp. Sternberg, Gesch. der böhm. Bergwerke, I, 216—248.

325) Staří letopisowé str. 450. Sněmowní zápis w rkp. Raudnickém l. 62—64.

Digitized by Google

pomoci z Němec a z Čech požíwati a ji snášeti měli.[326] 1521
A předce nedalo se zapírati, ba nezapírali oni sami, že weliké síle Turecké bez pomoci národůw jiných, zwláště za různicemi a rozbroji swými wnitřními, odolati naprosto nemohli. Nešťastné bažení Zápolských po panowání wyskytowalo se a wadilo we wšech poměrech. Neméně popauzela Čechy zjewná uherských pánůw neochota, propustiti krále Ludwíka do Čech, ačkoli wědělo se, že sami neměli k němu lásky. Když oni předstírali nebezpečí žiwota krále swého w Čechách, páni čeští neméně báli se, aby pán jejich nezahynul w Uhřích auklady jemu tam strojenými, a slowa pronešená w tajné radě české od nejwyššího písaře Radslawa Beřkowského z Šebířowa: „milí páni! málo o JMKau se staráme w jeho mladosti; neb jestližeby zahynul w tom nešlechetném národu, jistěby nám nemohlo přičteno býti, než jakobychom JMt sami o hrdlo připrawili," — donešena bywše ku králi do Uher, nabyla i proslulosti obecné, když pan Radslaw zapíraje, žeby Uhry nazwal byl „národem nešlechetným," pohnal půwodce té powěsti k saudu pro urážku na cti.[327]

326) W odpowědi na sjezdu Wídeňském dne 7 Jun. 1522 od knížat říšských poslům králůw Sigmunda i Ludwíka dané čtau se slowa následující: Ungariae provinciales superioribus annis alienos milites, ipsis contra infideles subvenientes, aspere ac minus amice exceperunt atque tractaverunt. Ut autem id ipsum hoc quoque tempore vehementer timendum, vel saltem suspicandum sit, sunt qui referant, aliquos Ungaros palam praedicare, malle Turcicum imperatorem agnoscere suum principem, quam Bohemicis et Germanicis auxiliis uti et illa ferre. (Acta Tomic. VI, 83.)

327) Wiz wýnos knížete Karla Minsterberského we při o nářku cti mezi předními pány českými w deskách zemských, kwaternu 45, lit. D. 23 (bez datum, ale z roku 1523—24.)

Digitized by Google

1521 Mezitím w posledních dnech stal se byl w Uhřích znamenitý obrat k lepšímu. Ztráta Bělehradu a Šabce a nebezpečí wždy bližší a bližší zbudily jádro národu, prostřední a nižší šlechtu, k takowé oprawdowosti, že 19 Nov. sešedši se u welikém počtu na sněmu o sw. Alžbětě, přes wšecky pletichy swých magnatůw a prelatůw, neshowíwajíc již ani hraběti Zápolskému, uzawřením neméně wlasteneckým nežli energickým snažila se powztýčiti moc královskau w zemi, donutila přední pány wydati a postaupiti králi jeho zámky a důchody bez wýplaty, a swolila netoliko s poddaných swých, ale i se sebe daň tak znamenitau, že postačiti mohla netoliko k chowání králova dworu, ale i k obraně wlasti na delší čas. Počínala w Uhřích jakoby nowá aera, když před korunowáním královny Marie we Stolním 11 Dec. Bělehradě dne 11 prosince, král Ludwík sám znowa korunowati se daw, nejen obnowil přísahu swau zemi, ale i od stawůw ode wšech přijal nowau přísahu wěrnosti a poslušenstwí.[328] Také účastenstwí napotom královny Marie we wěcech wládních manžela jejího slibowalo napomáhati ku powznešení autority královské. Hrdá Španielka tato, ducha čilého a bystrého, byla 1522 o rok starší swého manžela, kterémuž teprw 13 ledna 13 Jan. 1522 swatebně oddána jest: i ačkoli oba nowomanželé ještě se byli newymanili cele z chautek a libostí wěku mladického, ku kterýmž od rádcůw a pěstaunůw swých tytýž i z aumysla wedeni bywali, nemeškali wšak we škole protiwenstwí nabywati záhy wíce zralosti a opraw-

328) Swědčí o tom nowiny psané z Uher 11 Dec. 1521 w archivu Wímarském. Uzawření sněmu o sw. Alžbětě čte se w Acta Tomic. V, 407—15. Kovachich Vestigia comitiorum p. 513—547; srown. tamže p. 506.

Digitized by Google

dowosti.[329] Bohužel že wlastenecké nadšení sněmu o 1522
sw. Alžbětě, když nenásledowalo nebezpečí hned zase, nemělo trwání ani stálosti, že daně swolené budto zůstaly jen na papíře, aneb rozplýwaly se opět w rukau berničích, dobří utichli a pleticháři obnowili hru swau zase; stálého w tehdejších Uhřích newyskytowalo se nic, nežli neuhasitelná hraběte Zápolského žížeň po panowání.

Poslowé ze sněmu českého, páni Wáclaw Košatecký z Kolowrat, Jindřich Kutnauer a dwa měšťané Pražští dáwali z Budína 24 ledna 1522 zprávu, že po 24 Jan.
mnohém mluwení a wyjednáwání s králem, královnau a pány uherskými, dána jim toho dne konečná odpowěd, že král umínil, „proti wšech pánům uherských wůli a s welikým nebezpečenstwím království Uherského," w deseti nebo w patnácti dnech wyprawiti se na cestu do Čech, že nachýlil se k tomu „z nemalého a pilného přičinění královny Její Milosti," a že již toho nikterakž pro žádného změniti neráčí, žádaje a daufaje, že Čechowé ho w ničemž neopustí. Chtěl tomu, aby na hradě Pražském připraweny byly byty nejen pro dwůr jeho a královny, ale také pro přední jeho rady, zejmena pro císařowa posla Ondřeje z Burku, pro markrabě Jiřího a jiné. Wydal se wšak teprw 24 února na cestu w té naději, že za dwa měsíce wrátí 24
se do Uher zase. Hlawní podnět weškerého počínaní Febr.
jeho byla obawa, že Soliman w létě nastáwajícím wrátí se k autoku na Uhry ještě silnějšímu, nežli wloni; docházely powěsti z Konstantinopole o nesmírných pří-

329) Dubravius píše o Ludwíkowi: Post nuptias tamen frenum mordere, suoque interdum arbitrio currere audebat, calcar ei uxore regina subdente hortanteque, ut regem aliquando, non semper ministrum ageret. (Hist. Bohem. libr. 30.)

Digitized by Google

522 prawách válečných, o kterýchž owšem nedalo se předwídati, že směřowaly tenkráte proti ostrowu Rhodu. Proto Ludwík, nespoléhaje se na Uhry, umínil hledati pomoci co nejpilněji zwláště w koruně České a u knížat říšských; u Polákůw, zaměstnaných ještě wždy válkau s Moskwany a Tatary, nebylo tenkráte mnoho naděje. Na cestě do Holiče došla ho psaní od císaře Karla V i od knížat říšských, slibující aspoň jednání o brzkau pomoc; do Normberka uložen byl proto ke
1 Mart. dni 1 března sjezd říšský, ku kterémuž wolání také uherští a čeští poslowé; od arcikníže te Ferdinanda očekáwáno poselstwí zwláštní k témuž cíli. Z Holiče
4 Mart. dne 4 března rozepsal král sněm walný do Prahy ke
16 Mart. dni 16 března, aby tu jednalo se o wěci potřebné králowstwí Českého, o korunowání králowé a o pomoc proti Turkům. „Budeli králowstwí Uherské pokaženo, (tak psal Ludwík,) a zmocníli se ho nepřítel wšeho křesťanstwa, zdá se nám zbytečné wypisowati, jaké jest toho další očekáwaní pro králowstwí české a jiné země okolní. Poslowé waši, kteréž při nás máte, mohau wás zprawiti wěcí jistých a nesmyšlených, s jakau mocí nikdy prwé neslýchanau Turek přibližuje se k našemu králowstwí ne s jedné ale téměř se wšech stran, ježto konečně we dwau nedělích může w zemích našich býti; ačkoli my králowstwí Uherské podlé nejwyšší možnosti wyzdwihli sme, že k boji hotowi jsau, ale není podobné, aby ono samo bez waší a jiných křesťanských králůw a knížat pomoci odolati mohlo“ oc.[330] W tak trapných okolnostech a očekáwaních nelze zazliti králi, že zamýšlel w Čechách jen takořka na chwíli ukázati se.

330) Psaní w archivu Třebonském. Acta Tomic. VI, 26. 29—30.

Digitized by Google

O cestě své do Čech a do Prahy dával Ludwík 1522
sám zprávy palatinowi Štěpanu Bathorymu.[331] W Morawě prý složiw přísahu, porownal větší část různic mezi stawy wzniklých; zůstala jen jedna nesnáze, o wolení wyšších auředníkůw zemských, kterau při návratu swém ukliditi moci daufal. Hnuw se z Brna, uwítán jest na pomezí českém (za Polnau a wsí Janowicemi, dne 22 března) od pánůw Lwa i Wojtěcha 22
z Pernšteina w čele téměř weškerého panstwa i hoj- Mart.
ného počtu rytířstwa českého, též Pražanůw a jiných měst, wše ozdobně připrawených, w širém poli, s welikým wšech očekáwaním. Chtěli stawowé, aby tu na pomezí složil jim hned prwní přísahu, (na posledním sněmu formulowanau:) čemuž on odepřel, prawě, že jakožto král dědičný (a mohl doložiti, již korunowaný), nebyl powinen přisahati, nežli w Praze. Stawowé slyšewše důwody jeho, nečinili prý dalších těžkostí. W Německém Brodě pobyl asi den. U Čáslawi wyhrnul se mu wstříc weliký daw lidu, nejwíce zaměstnaného při horách, w němž málo kdo byl bez braně; neb kdo neměl brnění a přilbice, nosil se s pawézau, puškau neb kopím. Ozdobněji wítán byl w Kutné Hoře samé, kdežto pobyl dwa dni. Odtud když ku Praze blížil se (28 března,) téměř míli přěd městem (u Malešic) 28
walný hauf jízdných w čisté zbrani wyšel mu w au- Mart.
střety. Před městem předstawil se mu prwní sbor židůw we poswátných swých záwojích, pějíce nábožné písně a kladauce před ním desky zákona božího s prosbau welikau, aby jich prstem swým dotknauti ráčil; když pak dotknul se jich, ne prstem ale bičíkem

331) Pray, epistolae procerum regni Hung. Posonii 1806, I, 153—6. Katona, XX, 363—7. Srown. Staří letopisowé str. 450—51.

Digitized by Google

1522 swým jezdeckým, prosili opět o bičík ten na památku, sto dukátůw prý zaň složiti se nabízejíce. W Praze po wšech ulicích a náměstích, kudy táhl průwod králowský, od městských bran až po most, stáli we dwau řadách nepřetržitých oděnci we zbrani, řemesla wšecka pod swými korauhwemi, rozléhaly se zwuky trub weselých, a diwáctwem přeplněny byly prostory wšechny; paní měštky zwláště na to wybrané wítaly krále i královnu klaněním se i podáwaním rukau. O duchowenstwu podobojím nečiní se mezi wítajícími zmínka: když ale blížil se ke hradu král, preláti hradští s žákowstwem swým neopominuli prositi jeho, aby především postaral se o brzké wyhlazení kacířstwí w Čechách.

S králem přijeli a w Praze pobyli také cizozemští jeho přední rádcowé, markrabě Jiří, Ondřej z Burku a biskup Ladislaw Salkan, k nimž nezadlauho přibyl Polský hrabě Jan Tarnowský; a poněwadž důležitého nabyli působení we wěcech českých, potřebí bude přihlednauti k osobnosti jejich poněkud blíže. Nejwětšího wliwu požíwal *markrabě Jiří*, králůw sestřenec, jehož Wladislaw poslední wůlí ustanowil byl jemu za pěstauna. Byl on jeden z osmi synůw Fridricha markrabě Braniborského, panowawšího ještě na Anšpachu a Bairaitu, a Sofie sestry krále Wladislawowy (již zemřelé,) tudíž wnuk slawného někdy Albrechta přijmím Achillesa († 1486,) bratr Albrechta nyní nejw. mistra křižowníkůw Pruských a bratranec dwau kurfirstůw, Joachima Braniborského a Mohuckého Albrechta, r. 1518 na kardinalství powýšeného. „Byl to dobrý pán, (tak píše o něm Dubravius,) ale wíce staral se o hostiny, diwadla, turnaje, hry a tance, nežli o wážné studie, a libůstkami takowými nawnadil ducha Ludwí-

Digitized by Google

kowa tak, že těžším poradám a péčem panownickým 1522
příliš rád se wyhýbal.“ Winy wšak té nebylo dosti; Čechowé měli neméně wážné jiné příčiny nespokojenu býti s aumysly a počínaním jeho. Byl on již na dwoře Wladislawowě jedním z předních lowcůw na knížetstwí a panstwí wšeliká, koruně České manstwím příslušná, číhaje, kudyby je buďto wýprosami, buď smlauwami dědičnými mohl k sobě přiwesti; zwláště o knížetstwí Hlohowské pokaušel se nejednau, nabízeje se přitom učiniti přísahu koruně Uherské, jen aby od uherských pánůw žádostem swým získal podporu. Když nyní přijel do Čech, byla mezi prwními jeho péčemi wýplata kraje Chebského, co říšské zástawy, od koruny České, an bezpochyby chtěl připojiti jej k zemím otce swého, leč že Chebští sami protiwili se úmyslům jeho.[332] I jiné důkazy jeho zřejmé k Čechům nepřízně přinese další naše wyprawowání. O panu *Ondřeji z Burku* (Andreas de Burgo,) kteréhož již císař Maximilian poručil byl do tajné Ludwíkowy rady, málo jest nám wědomo, i aspoň nic zlého; tím wíce wíme o nejw. kancléři uherském, *Ladislawu Salkanowi*, nyní biskupu Wacowském, později Jagerském a posléze Ostřihomském arcibiskupu, leč že ani jeho dobré k Čechům wůle chwáliti nelze. Pošlý z rodičůw chudých a rozkřičený lakomec, wynikal zdařilostí ducha wíce nežli ušlechtilostí a pewností mrawní powahy, ačkoli zdá se, že w těchto létech aspoň upřímě pečowal o dobré královo. Nezadlauho nabyl rozhodného působení we wěcech jak uherských, tak i českých. Byl pak přílišným Uhrem, nežli aby w otázkách sporných

332) Psaní Mikuláše Hisrle z Chodůw dne 24 Apr. 1522. Orig. w archivu Chebském.

Digitized by Google

1522 byl mohl nestraniti proti Čechům. O Janowi Tarnowském a jiných méně důležitých cizincích na dvoře Ludvíkově w Praze nemáme co říci zwláštního. Wšickni dohromady měli tu wadu do sebe, že neznawše dáwných událostí a poměrůw českých, a jsauce nadto naplněni obyčejnými o kacířích předsudky, neuměli dlauho uhodnauti na prawé zmatkůw českých příčiny, ani na cesty, kterými by napraweni býti mohli.

Neshoda náhledůw krále Ludvíkowých a rad jeho cizozemských s náhledy stawůw českých o wzájemných
31 poměrech práwních objewila se hned při počatém dne
Mart. 31 března jednání, kterak měl král uweden býti w plné požíwání swého wrchmocí. Naskytowaly se dwa hlawní ústrky: jmenowání nejw. kancléře po smrti Ladislawa ze Šternberka na Bechyni († 18 listop. 1521,) a formule přísahy, kterau král zemi zawázati se měl. Ludwík již w měsíci prosinci 1521 jmenowal byl kancléřem českým Jindřicha Šwihowského z Risenberka, druhorozeného někdy syna Půtowa, nepotázaw se o to s nejwyššími auředníky a saudci zemskými, (kteří na tom místě přáli si míti Krištofa ze Šwamberka); většina pánůw českých popírali platnost takowého jmenowání, a tudíž i platnost wšech akt, wydáwaných pod ním z kanceláře české. Přísaha, kterau Ludwík měl učiniti zemi, dle zdání stawůw českých měla cele srownáwati se s obsahem reversu, od krále Wladislawa při jeho korunowání dne 21 března 1509 daného, tedy twrditi wýminky, pod kterými rod Jagellonský 16 června 1471 wůbec powolán byl na trůn český;[333] následowně měl král zawázati se k zachowání a pro-

333) Srown. knihu XVI, k r. 1471, na str. 33—35; knihu XVII, k r. 1509 na str. 146.

Digitized by Google

wedení kompaktat Basilejských, k uwedení arcibiskupa 1522
do země dle smyslu jejich, a k jiným powinnostem,
které již otce jeho byly uwodily do welikých nesnází.
Ludwík a jeho radowé zpěčowali se proti tomu wší
mocí; chtělit tuším, aby král přísahau zawázán a o-
práwněn byl raději ku potlačení kacířstwí w Čechách.
Jak tuhá byla o to jednání, poučuje nás psaní od
pana Lwa Petrowi z Rosenberka dne 5 dubna dané, 5 Apr.
kdežto dí: „Měl sem naději, že nyní mnoho sněmowati
nebudeme, ale proto wždy ještě sněmujeme a ještě
nic sme nedokonali; neb toliko na jednom artikuli
stojíme, což se powinnosti krále JMti tomuto králow-
stwí učinění dotýče. Staw pansky a Pražané i staw
městský stojíme při tom, kterak jest to zapsati ráčil
král Wladislaw, a při nás stojí také něco znamenitých
osob z rytířstwa: než, jakž rozumíme, pan písař (Rad-
slaw Beřkowský) s některými k jinému wede. Pak
ještě se o to také dnes jednati má, i newím, na čem
to postawíme: než nejsme toho úmyslu, abychom co
toho ustaupili, cožby bylo k ujmě potomní a ke škodě
swobod našich.“ [334]

Poněwadž sněm tehdejší w té otázce králi nebyl
po wůli, rozpuštěn jest a swolán jiný ke dni Swátosti
(2 máje,) od něhož očekáwáno větší powolnosti. Mezi- 2 Mai
tím nespauštěl král s očí wálky turecké, ku které do-
žadowal se pomoci se wšech stran. Ze sněmu Norm-
berského přinesli do Prahy 20 dubna poslowé jeho, 20
biskup Seňský a Štěpan Esterházy, dobré nowiny o Apr.
powolnosti knížat říšských, ježto nabízeli se jednati
we Widni 20 máje skrze plnomocníky o wšech potře- 20
bách a podrobnostech wýprawy říšské k tomu cíli; Mai

334) Orig. w archivu Třebonském.

Digitized by Google

1522 císař nabízel wojsko swolené od říše do Italie, arcikníže Ferdinand slibowal i sám osobně táhnauti do boje. Když ale potom čím dále tím patrněji ukazowalo se, že Soliman welikými přípraweми tohoto léta nesměřowal proti Uhrům, ochabowala wíce a wíce i péče válečná we křesťanstwu, i u krále Ludwíka horliwost a pospěch k nawrácení se do Uher.

Neshoda mezi králem a stawy za příčinau formule jeho přísahy nabyla takowé wážnosti, že i Sigmund Polský uznal za potřebí, napomenauti Ludwíka, aby přičinil se o urownání a nedal z ní zrůsti nesnázem
2 Mai nowým a ještě větším. *Sněm* nowý *o Swátosti* (2 máje) ukázal se skutečně powolnějším, nežli byl předešlý. Panu Lwowi a jeho přátelům owšem nemnoho záleželo na uznání kompaktat a uwedení arcibiskupa podlé nich, tím wíce ale na tom, aby Ludwík wýslownĕ zawázal se ke splnění wšech zápisůw Wladislawowých, tak aby prý wywodil otce nejen z dluhůw, ale i ze slibůw jeho: záwazek takowý wšak zdál se králi a rádcům jeho tím powážliwějším býti, ana šla řeč, že w poslední době Wladislawowě, ba i po smrti jeho, wydán byl nejeden zápis i bez jeho wědomí a wůle. Po mnohých a tuhých hádkách swoleno konečně s obau stran, že wynechala se w přísaze zmínka jak o kompaktatech i arcibiskupu, tak také o Wladislawowých
9 Mai zápisích, a dne 9 máje král, pod korunau odín we zlatohlaw, w kapli sw. Wáclawa na hradě Pražském složil přísahu, kterauž nejwyšší purkrabě pan Lew, u přítomnosti stawůw, předříkal jemu w tato slowa: „Přisaháme pánu bohu, matce boží i wšem swatým, na tomto swatém čtení, že pány, rytířstwo a wládyky, Pražany a města i wšecku obec králowstwí Českého chceme a máme při jejich řádech, práwích, privile-

Digitized by Google

giich, wýsadách, swobodách i sprawedliwostech, i 1522
w starých dobrých chwalitebných obyčejích zachowati, a od králowstwí tohoto Českého nic neodcizowati ani zastawowati, ale je raději podlé možnosti naší rozšiřowati a množiti, i wšecko činiti, což jest k dobrému a poctiwému tohoto králowstwí Českého. Tak nám pán bůh pomáhej a wšickni swatí!" (Formule tato přísahy králowské, wložena bywši potom do zřízení zemského, slaužila za wzor a ukládána wšem králům Českým při korunowání, až do třidcetileté wálky.) Stawowé hned na to wšichni rukau dáním slibowali králi Ludwíkowi wěrnost a poslušenstwí. Mimo to zápisem zwláštním do desk zemských wloženým, (kterýž ale nám nezachowal se,) přiznal se král jak ke wšem panownickým powinnostem swým, tak i ke dluhům po Wladislawowi pozůstalým; zwláštní kommisse rozeznáwati měla prawdu i neprawdu při nich. Není nám známo, proč Ludwík s takowau stawům powolností ještě nebyl spokojen; nepřestáwal zajisté stěžowati sobě, že musel přísahati, kterak ne jemu, ale stawům se líbilo.[335]

Po tom obřadu, kterým král teprw w auplné požíwání swého wrchmocí uweden byl, urownána nezadlauho také nesnáze o nowě jmenowaného kancléře w Čechách we smyslu jeho; pan Lew, maje za manželku sestru Jindřicha Šwihowského a počítaw ho mezi

335) Zřízení zemské r. 1550 lit. B. 7, r. 1564, 1594 lit. A. 2. Acta Tomic. VI, 239 prawí: Rex juramentum post multas difficultates praestitit non ut volebat, sed ut necessitas postulavit; a zase p. 241: Rex fuit Pragae coactus praestare juramentum non sicut volebat, sed sicut illi voluerunt. Srown. Carpzow Analecta Zittav. p. 204. Staří letopis. 451. Mon. hist. univ. Prag. II, 274. Bartoš 15 oc.

Digitized by Google

1522 swé staupence ode dáwna, nemohl nadlauho ani oprawdowě protiwiti se powýšení jeho.[336]

Neméně těžká i mnohem oprawdowější nastala wyjednáwaní, když král stawům na sněmu shromážděným předložiti dal skrze biskupa Ladislawa Salkana žádosti následující: 1) aby manželka jeho, královna Marie, korunowána byla na královstwí České; 2) aby zámkowé a důchodowé královští wšichni w ruce jeho bezprostředně postaupeni a odewzdáni byli; 3) aby země postarala se o konečné splacení dluhůw po králi Wladislawowi pozůstalých, a 4) aby zřízena byla válečná wýprawa do Uher ku pomoci proti Turkům. *Korunowání královny Marie* nemohlo co do zásady owšem potkati se s odporem nižádným, ale z příčin wedlejších zbudilo předce spory a hádky nenadálé a nad míru náružiwé. Král, jenž zamilowán byl do manželky swé, činil skwostné ku korunowání příprawy; zřídil drahau kredenci a sezwal drahně hostůw z ci-
29 ziny ke dni 29 máje, kdežto slawnost ta díti se měla.
Mai Přijeli osobně Jiří kníže Saský a Fridrich kníže Lehnický, oba po mateřích wnukowé někdy krále Jiřího, Albrecht weliký mistr Pruský, markrabě Jiřího bratr, kníže Karel Minsterberský, někteří biskupowé a preláti, nemluwě o těch, kteří z jiných příčin byli přítomni, jako poslanci republiky Benátské &c. Radost ale králowa zmařena jest hádkau powstalau mezi stawy, kdo blíže při králi a královně jíti, kdo před nimi korunu, meč, žezlo, zlaté jablko atd. nésti měli. Panský staw, a zwláště páni pod jednau, táhli to wše wýhradně k sobě, na úkor podobojím a rytířstwu; a když

336) Dle zpráw zachowaných w archivu Chebském, kancelář česká 9 Mai ještě byla zawřena; 13 Jun. již nowý kancléř uznáwán ode wšech.

Digitized by Google

před králem se hašteříce, po několik dní smluwiti se 1522
nemohli, král rozhněwaw se, odročil den korunowání, dal zbořiti připrawený již majestát, odnesti kredenci a schowati stan skwostný i wše, co ustrojeno bylo. K radě prý Jana Hlawsy wyřízena ta wěc potom w neděli dne 1 čerwna na ten spůsob, že král odjal 1 Jun.
nešení klenotůw šlechticům wesměs, a jda sám w koruně podlé králowé do kostela sw. Wíta, nesl w prawé ruce žezlo, w lewé jablko, královna zlaté dwa bochníčky chleba, před nimi pak meč nesl Jiří markrabě Braniborský. Když wykonáno korunowání skrze Stanislawa biskupa Olomuckého u přítomnosti biskupůw jiných, pasowal král na rytířstwí drahně osob, a mezi nimi dwa náčelníky Pražské, Paška i Hlawsu. Po návratu do paláce w podobné úprawě, když žádný z pánůw českých, pro hanbu prý, neukázal se k obědu, královna neustáwala těšiti a chlácholiti rozhněwaného i skormauceného manžela swého.[337]

Již to swědčilo dosti o neutěšených poměrech osobních, panowawších té doby mezi králem a předními stawy českými: živobytí pak, které wedl *dwůr královský w Praze*, a duch i aumysly, ježto jewily se w radě jeho, nebyly s to, aby získaly mu w lidu mnoho saucitu a přízně. Dle zdání markrabě Jiřího, který wládnul dworem posawad, mladý král a královná neměli se starati, než kterakby nejlépe požíwati mohli rozkoší a lahod wezdejšího života; turnaje a kolby, tance a hry, diwadla, hudby a kratochwíle wšeliké byly na denním pořádku; marnotratnosti a hýření, pokud stačily peníze i úwěrek, nebylo míry ani konce.

337) Dle kroník Jiřího Píseckého a sauwěkého nejmenowaného spisowatele, obau posud netištěných. Staří letop. 452. Bartoš, Weleslawín oc.

Digitized by Google

1522 Když konečně král, ještě za trwání sněmu, dne 13
13 Jun. června přišel poprwé zasednaut osobně w nejwyšším saudu zemském, pan Lew, uchopiw se příležitosti, řečí dlauhau a dojímawau předstawowal jemu, že takowými spůsoby a obyčeji, ani radami cizincůw, newzdělá sobě králowstwí ani Českého ani Uherského. Přítomní obdiwowali a welebili řečníka, král mlčel.[338]

Weliký mistr křižownikůw Pruských, markrabě Albrecht, užil byl pobytu a wliwu swého na dwoře Ludwíkowě we směru a smyslu protiwném králi Sigmundowi Polskému. Hledalt ještě wšude, tu podtají, tam zjewně, pomoci, aby wymaniti se mohl z wrchpráwí koruny Polské, a požíwal k tomu cíli přízně wšech knížat německých, zwláště pak bratrance Joachima, kurfirsta Braniborského. Ludwík dal se nawesti, že o sw. Janě chtěl sjeti se s arcikníže tem Ferdinandem we Wídni, aby jednal tam o wěci pruské neméně nežli o turecké; i žádal Sigmunda, by smířiw se s Moskwany stůj co stůj, přijel co nejdříwe do Prešpurka neb na jiné místo, kdeby s ním a s arcikníže tem o společných potřebách dorozuměti se mohli. Na to ale Sigmund dal odpowěd (z Wilna, tuším
3 Jun. 3 června) swědčící o hluboké nespokojenosti se směrem, kterým se nesla politika dworu nyní českého. Stěžowal si, že jakkoli pilně a wěrně i s nemalým nákladem snažil se jak sám, tak i skrze hojná poselstwí, pracowati k dobrému Ludwíkowu, newiděl wšak žádného z toho prospěchu, ani žeby upřímné jeho rady a žádosti bylo wšímáno a následowáno. Až prý Lud-

338) Dle saučasných psaní w archivu Chebském. Také Jiří Písecký prawí k r. 1522: Rex tamquam juvenis, sine sano ac fideli consilio, sineque bona educatione existens, omne voluptatum et ludorum genus exercebat. (MS.)

Digitized by Google

wík s Ferdinandem sejde se, budau oba o swých zá- 1522
ležitostech dosti míti činiti; dotýkati se wěcí pruských, tak wážných a nesnadných, nebude jim ani whod ani radno. Mistr Pruský owšem že rádby dožádal se cizích rozsudí, ale že neměl obyčeje, wázati se wlastními slowy swými, a i nyní že nepřestáwal hledati cest aukladných a zlowolných, kudyby zrušiti mohl smlauwy co nejslawněji uzawřené. Sigmund že nemohl nežli diwiti se a těžce nésti, že člowěk takowý požíwal u Ludwíka tolikeré cti a lásky; král Polský že nebyl w takowém postawení, aby nepříteli jeho pro snadnější smíření lahoditi se mělo, tento pak že neměl takowé powahy, aby důkazy dobrotiwosti a lásky změnily jeho úmysly. Ludwík že učiní nejlépe, když nespoléhaje se na cizí rady a pomoci, hledati bude především urownání a smíření se wlastními swými národy; neb od těch jediné že nabude pomoci nejpodstatnější a nejspolehliwější.[339]

Tato Sigmundowa nespokojenost měla w Čechách ten důležitý následek, že pan Lew a přátelé jeho, kteří také hned od prwopočátku s nedůwěrau a mrzutostí patřili na cizozemské Ludwíkowy rady, nabýwali u krále Polského wětší a wětší přízně, a doma wětší moci a odwahy proti straně Pernšteinské a městům, jichž i král i radowé jeho ještě málo sobě wážili. Ba spojený wliw Braniborský a Uherský, podrýwaje práwa koruny České se wšelikých stran, dáwal opposici proti králowě radě až i twárnost wlasteneckau, kterau strana páně Lwowa tudíž nabýwala wětší a wětší populárnosti w zemi. Kurfirst Braniborský Joachim odpíral se powinnosti manské naproti králi Ludwíkowi za

339) Acta Tomic. VI, 76. 80. 118.

Digitized by Google

1522 hojná léna koruny České, w jichžto požíwaní byl: proto stawowé naléhali na krále, aby nemeškal zříditi hotowost w zemi a wyhlásiti válku proti němu; ačkoli Sigmund sám namítal, žeby zpozdilé bylo, když Ludwík u knížat říšských dožadowal se pomoci proti Turkům, takowým počínaním podrážditi je proti sobě. A ještě wážnější připrawowal se rozstrk mezi králem a radami jeho s jedné, a stawy českými s druhé strany, za příčinau wedení exekuce proti *obci Swídnické we Slezsku*, o kteréž potřebí jest nám wyslowiti se místněji.

Větší část krajinných dějin Slezských této doby záležela w nekonečných zmatcích, sporech a půtkách o minci. Jaké neřesti působiti musel w zemi té oběh peněz českých, uherských, polských, saských a wlastně slezských pospolu, i časté jejich měnění, nebudeme zde wykládati. Roku 1520 poslán byl od krále Ludwíka Jan Goston biskup Rábský do Slez, aby zmatkům těm i jiným učinil konec. Stalo se to jmenem královým owšem, ale pod štítem uherské koruny, ana kancelář uherská nepřestáwala potahowati zemí Slezských do swého područí, w čemž jí netoliko wrchní heitman, starý Kazimír kníže Těšinský a náměstek jeho Fridrich kníže Lehnický, ale i jiné některé autority zemské powolny byly. Čechowé nemohli uznáwati práwa takowého, prowozowaného wíce podlaudně nežli otewřeně, a spor z toho wzniklý dospěl zwláště w městě Swídnici w krisi krwawau, když rada toho města podwolowala se, obec ale postawila se na odpor, mincowým dekretům biskupa Rábského. Již při sněmu 2 prosince 1521 připomenuli sme, kterak mincmistr Swídnický přijat byl pod ochranu českých stawů, an spolu s obcí chtěl držeti se zákonů a rozkazů českých;

Digitized by Google

obec wyhnala z města swého wšecky osoby radní, 1522
které protiwily se počínaní jejímu. Nemůžeme twrditi, žeby to byla činila pauze z jemnějšího citu pro práwo: nářek krále Sigmunda Polského (w březnu 1522 a později,) že we Swídnici ražena, na škodu jeho země, také chatrná mince polská, poučuje nás, že hnutí to Swídnické nepocházelo z kořene wlastenského. Nicméně, když král Ludwík ještě 20 června 20 Jun.
splnomocnil markrabě Jiřího, aby (w uherském smyslu) naprawil porušený we Slezích pořádek, a markrabě, powolaw z obce Swídnické k sobě několik osob do Wratislawi, tři z nich dne 12 července dal stíti, na to pak 14 července mocí brannau položil se před 14 Jul.
město, k dobývaní jeho, nemohli stawowé čeští netečně díwati se tomu; wzplanutí wálky občanské zdálo se newyhnutelným, an již Karel z Šumburka na Trutnově jmenem Čechům táhl obleženým ku pomoci:[340] leč že král Ludwík, zpozorowaw powážliwý staw wěcí, odwolal markrabě od Swídnice náhle, káral jej z unáhleného prolití krwe (23 července,) kázal propustiti Swídnické z wězení (28 července,) a konečně 5 srpna 5 Aug.
pohnal obě sporné strany před sebe k saudu na hrad Pražský ke dni 9 září, kterýžto rok ale později zase 9 Sept.
prodlen jest. Když pak knížata Slezští na sjezdu 14
swém we Wratislawi 14 září zpěčowali se dáti se sau- Sept.

340) Petr z Rosenberka 23 Jul. z Krumlowa dáwal zprámu: „Píše mi nejw. pan purkrabie, že markrabě Jiří dal we Wratislawi na 90 Swídnických měšťan wsázeti, několik z nich zmučiti a tři stíti, a Swídnici, kteréž jest králowské město, žeby chtěl obehnati. I jest na tom, žeby měla země obeslána býti i markrabstwie Morawské, i jiné země k tomuto králowství přislušející, aby wojensky zhóru byli a takowého neřádu bránili“ oc. (Orig. w archivu Třebonském.)

Digitized by Google

1522 diti mimo zemi Slezskau, odwoláwajice se k welikému swému privilegium, 28 listopadu 1498 od krále Wladislawa wymoženému, powstal z toho důležitý *právní spor* mezi králowstwím *Českým* a mezi *Slezáky* o platnosti onoho privilegium, kterýž rozřešen jest majestátem od krále Ludwíka dne 18 září wydaným w tento smysl: List onen od krále Wladislawa, ku prosbám knížete Kazimíra Těšinského a Sigmunda Kurzbacha swobodného pána z Trachemberka na swobody Slezské wydaný, wyšel z kanceláře neupřímně a úkladně; král Wladislaw bez wědomí swého byl w to uweden, že w něm swau rukau podepsati se ráčil, jakož to sám swými usty wyznal we Wratislawi u přítomnosti některých knížat, a Sigmund Kurzbach seznal, že o nowá obdarowání w něm, jako žeby heitman w Slezích neměl bywati nežli některý z knížat Slezských, a žeby Slezáci kromě Slez od krále swého sauzeni býti nemohli, ani sám nejednal a neprosil, ani král že k nim nepowolowal; celý ten list že wydán, w nepřítomnosti nejw. kancléře, ty doby Jana z Šelnberka, a bez jeho wědomí, od jakéhosi Neudekera, písaře w kanceláři, kterýž pro tu i jiné nešlechetnosti a zrady potom na autěk se dal. A poněwadž takowý list, kdyby měl swůj průchod míti, wztahowalby se k ujmě důstojenstwí královského a moci jeho, zawíralby cestu poddaným, kteřížby útočiště své ku králi bráti chtěli, a dotýkalby se wysoce swobod králowstwí Českého, při kterýchž koruna Česká zachowána býti má: protož že ten list a potwrzení w něm dotčených obdarowání nowých, král z moci své královské w Čechách moří, ruší a w nic obracuje, aby na wěčné časy neměly moci nižádné, a wšecka dání na základě jejich dříwe neb později wyšlá aby byla beze wší platnosti.

18 Sept.

Digitized by Google

Později (19 listopadu 1522) všecky půtky Swídnické 1522
wýnosem královým urownány na ten spůsob, že wyhowělo se poněkud stranám oběma.[341]

O *sněmowních wěcech roku 1522* welmi nedostatečně jsme zpraweni. Wíme sice, že mezi hodem Swátosti (2 máje) a dnem sw. Kateřiny (25 listopadu) ještě dwakráte sněmowalo se, ale nelze uhodnauti, kdy a jak dlauho, ani z kterých příčin zwláštních a s jakým prospěchem. Z okolnosti té, že na wšecky čtwery sněmy od měsíce máje až do prosince odbýwané zachowal se jen jeden zápis kollektivný, (tiskem w Praze 21 prosince wydaný,) dá se tuším sauditi, že aspoň prwní tři bywali poněkud baurliwi, a rozcházeli se beze zwláštních usnešení. K žádosti králowě o splacení jeho dluhůw stawowé panský a rytířský ochotni byli hned na prwním sněmu swoliti, jak obyčejně, k berni nowé, a to dosti znamenité: o postaupení ale jemu zámkůw a důchodůw královských nechtěli slyšeti dříwe, nežliby wěřitelé skutečně obdrželi summy, we kterých jim oni zastaweni byli. Naproti tomu staw městský, a s ním strana Wojtěchowa z Pernšteina we šlechtě, zdráhali se o berni jakékoli jednati dříwe, než by stalo se dosti dáwnému požadawku, aby celé zemi weřejně na sněmu počet učiněn byl podrobný ze wšech berní na královské dluhy swolených a přijatých, kam a jak obráceny byly. Nelze nám wyložiti, proč a jakým spůsobem se státi mohlo, že žádosti té tak slušné, a často i opakowané i sněmem chwálené, dosawad předce bylo newyhowělo se; wíme jen, že pan Lew

341) Klose docum. Gesch. von Breslau, 3. Bd. 2 Theil, pag. 905. 968 flg. 983—1015. Král. majestát dne 18 Sept. 1522 zachowal se jen w opisech w českém gubern. a morawském zemském archivu.

Digitized by Google

1522 tím se wždy zastíral, že měl od krále Wladislawa potřebné kwitance i absolutoria, protož že dalších počtůw skládati nebyl powinen. W tom bezpochyby zakládala se hlawní příčina sněmowních oněch sporůw a bauří, o kterýchž ale zpráw určitějších a podrobných nedostáwá se. Mezitím zwyklá marnotratnost královského dworu již dáwno wyčerpala byla summy swolené na jeho w Praze chowání; a když k nowým dluhům nedostáwalo se dosti auwěrku, král i králowá záhy počali stěžowati si na nauzi, kterau jim w Čechách trpěti bylo.

Na osprawednění neochoty swé ke swolowání berní nowých podala města králi Ludwíkowi *spis paměťní*, w němžto líčila obšírně wšeliká obtížení, která snášeti musela drahně let ode stawůw wyšších. Stěžowala sobě zwláště na staná práwa, někdy od zemského saudu na ně, když w jistých přech k němu státi nechtěli, wynášená: kteráž ačkoli jak wýnosem krále Wladislawowým ze dne 28 prosince 1514, tak i smluwau Swatowáclawskau s nich dáwno sňata byla, mnozí šlechtici zase zdwihati a listy zatykacími jim příkoří a škody činiti nepřestáwali, ba počínali pohánětí pro ně i před krále samého a jeho jmenem, ač bezpochyby mimo jeho wědomí a wůli. Taužili dále, kterak saud zemský nálezy swými wždy umenšowati usilowal práw a swobod městských; kterak šlechticowé nejen městům wkračowali do živnostní jejich, nýbrž i nátisky činili swým poddaným, jestliže kteří o potřeby své hleděli k městům královským; jináče owšem že pomáhali městům swým poddaným tak, že města králowa, samojediná jsauc bez ochrany a skracowána w živnostech i saužena we práwích, musela hynauti jak zámožností tak i počtem obywatelstwa swého, jakož

Digitized by Google

prý o tom swědčili mnozí w nich domowé pustí. „Pod- 1522
daní pod jinými pány a na jejich panstwí lépe se mají
časůw těchto, nežli my na dědictwí WKMti, jakožto
krále a wrchního pána swého. Wšak znamenáme, že
WMti wšemohaucí bůh neráčil jest ukrátiti toho rozumu, abyste swého dobrého a nás poddaných swých sprawedliwě užitečného znáti neráčili a nemohli. My nebyli sme i nejsme odporni této berni posudné i jiným, ku kterým bez ujmy swobod swých státi chceme, ráčili WKMt k náprawě přiwesti obtížení naše: než ráčilaliby na tom býti a na ty rady některé se obraceti, aby toliko berně byla dáwána a lidé stawu městského na swých statcích aby ochuzowáni byli, jistě my nemohlibychme již stačiti ani wytrwati, abychom dáwajíc naše statky a pomáhajíc tomuto králowstwí ze záwad nepoctiwých, kterýchž my sme nezawinili, tak den ode dne hynauti měli, a jiní berauc to, cožbychme dali, a WKMti k dobrému málo nebo nic toho neobrátíc, aby pod spůsobem swých swobod w naše statky a živnosti se uwozowali“ oc. Na to král dne
18 října, wyprawiw několik osob sobě oddaných z rady 18
Pražské do wšech swých měst, slibowal, že sejme Oct.
s nich wšecky obtížnosti, kteréž měli jak o dotčená práwa staná, tak i o Petra Sudu ještě, a to beze wší jejich hanby a lehkosti, swolíli k berni zároweň jiným stawům; spolu pak žádal, aby mu co nejdříwe posláno bylo 3000 kop gr. č. na chowání dworu jeho w Praze, a summu tu potom aby města z budaucí berně wyrazila sobě.

342) Pamětní spis měst chowá se w archivu Českého Museum; král. instrukce pro jednatele 18 Oct. w rkp. města Pražského (Chaos rerum memorab.)

Digitized by Google

1522 25 Nov. Na sněmu dotčeném o sw. Kateřině (25 listopadu,) toho léta již pátém, urownány jsau konečně wšecky nesnáze o berni, a *swolena králi pomoc*, jakowé sotwa bylo pamětníkůw: w průměru po jednom groši s jedné kopy *jmění* (ne důchodůw); wybírání její ale odročeno ještě, pro wšeliké okolnosti, k roku budaucímu, kdež i my o ní šíře wykládati budeme. Nicméně, co do jiných neshod mezi králem a stawy, ty nejen nemírnily ale množily se, a nabýwaly den ode dne poważliwější powahy. Byly to hlawně půtky mezi nejwyššími auředníky králowstwí českého s jedné, a mezi radami krále z cíziny přišlými s druhé strany, které wedly, jak se zdálo, k rozhodnutí násilím. [343]

Když po uzawření pětiletého příměří s Moskwany, ku konci r. 1522, král Sigmund wrátil se do Krakowa, přišlo k němu poselstwí jak od pana Lwa i pánůw českých, tak i od krále Ludwíka, čili raději od rad jeho cizozemských. Čechowé žalowali, kterak mladý král dáwal se wšelijak nawoditi k ujmě práw a swobod králowstwí Českého, a prosili již napřed, aby Sigmund nepřikládal wíry zprawám, které posel rad cizích, probošt a doktor Jakub Piso, jmenem Ludwí-

343) Za větší část našich známostí o krisi w záležitostech českých m. Febr. 1523 nastalé, a co ji předešlo, děkowati máme wážné a hojné sbírce listin někdy do kanceláře krále Sigmunda I Polského došlých, aneb z ní wyšlých, od kancléře Petra Tomického sebraných, a pod jmenem „Acta Tomiciana“ i od nás již často připomenutých; jichžto wydáním na světlo hrabě Dzialynski také o české dějiny nemalau sobě zásluhu získal. Zprawy o sporech českých r. 1523 tam podané pocházejí nejwíce z pera uherského kancléře, biskupa Ladislawa Salkana, jenž w rozepřích powstalých mezi Uhry a Čechy neuměl nežli těmto dáwati křiwdu; na to wšak nehledě, uznati se musí, že podal i mnohé prawé a důležité zwěsti o panu Lwowi a jeho straně w Čechách.

Digitized by Google

kowým, jemu přednášeti měl. W obšírné instrukci, 1522
dané proboštowi tomu, biskup Salkan skutečně líčil *neupřímné chowání se pánůw českých* ku králi swému barwami křiklawými, obwinění wšak prawá s křiwými dohromady míchaje.[344] My ze spisu jeho uwedeme jen to, co poslauží k wěrnému obrazu tehdejšího stawu wěcí.

„Páni čeští, widauce krále w radě ještě nedospělého, úsilně o to se zasazují, aby nepojímal k sobě cizozemcůw, ani wcházel s nimi w potaz jakýkoli o záležitostech českých: sami pak wedau jej we wěcech jak domácích tak i zahraničných ku krokům a ustanowením, ježto jemu jsau na škodu a slauží k ujmě práw jeho. Do rady a do saudůw powoláwají koho sami chtějí, a na auřady sadí osoby, které poslauchají wíce jich nežli jeho; dáwají jemu stwrzowati a podpisowati listiny, jichžto prawý obsah a směr často před ním tají se. Na sněmy swoláwají wždy jen *swé* lidi, kteří totiž jim powolni bywají w jejich úmyslech, a wšelikými úskoky odkládají pokaždé usnešení, až obec, protráwíc se a nemohauc trwati déle, rozejde se, načež oni teprw se swými uzawírají, co jim se líbí. Král nadarmo požaduje aučtůw na swé dluhy, a popisu wěřitelůw i statkůw do zástawy daných; ba hněwají se, když chce míti statky swé, jichž očištění mu slibowáno bylo prwé nežli přijel do králowstwí. Takž nepožíwá ani moci a panowání, ani důchodůw swých, poslušenstwí není žádného, a dwořané pro nauzi musejí opauštěti dwůr jeho. Staw takowý také některým pánům českým a městům králowým wůbec jest proti mysli, ježto rádiby se přičinili o proměnu, ale král řídil se

344) Acta Tomiciana, VI. 238–248, it. 278–284.

Digitized by Google

1522 posawad většinau panstwa i rytířstwa. Na pomoc do Uher proti Turkům málo jest w Čechách naděje; Čechowé raději táhliby na Uhry nežli na Turky, aby prý wyhladili zlořečený ten národ (maledicta natio); woláni bywše ku poradám říšským o té wěci, newyprawili ani do Widně, ani do Normberka nikoho, ba nechtějí ani ubezpečiti Němcůw, že nepočnau nic wálečného na ně, pokud oni budau we wýprawě proti Turkům; a protož stalo se, že z říše jen nepatrná pomoc slíbena jest. Čechowé wůbec potupně mluwí o wálečné síle weškeré říše, ana prý sotwa s to jest, aby odolala jedinému rytíři Františkowi ze Sikingen;[345] ba pan Lew radí a naléhá na to, aby král Ludwík, odřekna se spojení s císařem Karlem a bratrem jeho Ferdinandem, přidal se raději ku králi Franskému, powolil tomuto najímati wojsko w Čechách, wzal Františka ze Sikingen do swé služby, subsidiemi pak Franskými aby najímal Šwejcary proti Turkům; tím že lépe si pomůže, nežli pomocí očekáwanau od říše. Pobádají krále, aby dal sbírati wojsko proti Joachimowi Braniborskému markrabi, chtějíce potom, až bude pohromadě, obrátiti je předně proti Slezákům a proti Pražanům i jiným městům. We Slezsku proti markrabi Jiřímu, jenž jest kommissar králůw, postawili mladého Šafgoče za swého kommissara, i podporují obec Swídnickau w neposlušenstwí. Uhři čím dále tím důtkliwější wolají krále nazpět; král tedy, zmařiw již téměř celý rok bez prospěchu w Čechách, umínil co nejdříwe wrátiti se do Budína. Mezitím uzawřeno sněmowati ještě jednau, o sw. Vincencii nejprwé pří-

345) Známo jest, že rytíř ten w září 1522 počal byl otewřenau wálku proti některým knížatům říšským, we kteréž ale konečně přemožen byw, umřel 7 máje 1523.

Digitized by Google

štím (22 ledna 1523,) zdaliby nějaká podstatnější po- 1522
moc do Uher předce získati se dala; také na sněmy Morawský a Slezský má o to posláno býti. Páni čeští psaní swoláwacího na sněm dotčený králi ani widěti nedali; také o instrukci, kteráby poslům do Morawy a do Slez dána býti měla, neumluwili se s ním, a chtěli, aby jednalo se také o sjezd wšech zemí korunních we Kladsku, k čemuž král swoliti nechtěl. Když ustanoweni za posly do Morawy Wojtěch z Pernšteina, do Slez Hynek Bořita z Martinic a Opl Fictum, král chtěl přidati k nim ještě jiné pány, ale oni tomu odepřeli" oc.

W odpowědi swé na takowé žaloby král Sigmund snažil se nawoditi obě strany ke smíření a swornosti. Ludwíka napomínal, aby nespoléhal se příliš na pomoc od knížat křesťanských; císaři a jiným mocnářům že záleželo na zachování ostrowa Rhodu ještě wíce, nežli královstwí Uherského, a předce že nepřičinili se k němu skutečnau pomocí, Uhry že neměly očekáwati nic lepšího; králi že slušelo hledati především oddanosti a lásky swých wlastních poddaných, jak w Uhřích tak i w Čechách, to že bude mu wždy pomocí a podporau nejspolehliwější; radil k uzawření dalšího s Turky příměří, k čemuž i sám nápomocen býti slibowal, aby mezitím Ludwík nabyl času k urownání domácích různic a nesnází oc. Pánům českým oznamowal, že nepřestáwal raditi Ludwíkowi, aby we wěcech českých užíwal rady domácí raději nežli cizí: jim pak nicméně kladl na srdce, aby ku králi pánu swému poslušně se měli a powolni byli, jak w jiných jeho potřebách, tak i co do pomoci proti Turkům. Spolu poslal do Čech, wše na počátku r. 1523, často jmenowaného sekretáře swého, Procka Malého z Cetně; i nepochybujeme, že

Digitized by Google

1523 nastalý saučasně rozhodný *obrat we wěcech českých* přičítati se má hlawně přítomnosti a působení tohoto muže na dwoře královském w Praze.[346]

Obrat ten záležel wlastně w tom, že král i s cizími radami swými přistaupil weřejně a cele ke straně té w Čechách, která ještě podnes přiznáwala se poněkud k zásadám a k učení někdy knížete Bartoloměje. Náleželi k ní za těchto let již hojní páni, Wojtěch z Pernšteina, Jan z Wartenberka, Wáclaw Košatecký z Kolowrat, Jan Špetle z Janowic, Albrecht z Gutšteina, Wilém Świhowský z Risenberka, mnozí rytíři a celý staw městský. Prwní weřejný zjew důležité proměny té zračil se we skwostné hostině, kterauž
18 Jan. Pražané ustrojili králi a králowé dne 18 ledna na radnici staroměstské. Hod ten, ku kterémuž pozwáni byli také přední králowi důwěrníci a dwořané, oslawen, dle obyčeje wěku, také rytířskau kolbau na staroměstském náměstí.[347]

Wywrácení dosawadní wlády zemské bez bauří a krweprolití, ba i beze křiku a reptání, podařilo se zwláštní radau králi danau, tuším od pana Procka.
22 Jan. Když blížil se den sw. Vincencia, w němž měl sněm počíti se, a bylo se obáwati, že snad ani walně nesejde se, an netoliko pan Lew a nejw. kancléř, ale i jiní přední někteří sněmownici odebrali se byli na wzdálené statky swé, radilo se, aby král sám wybízel naň pány a rytířstwo, každého zwlášť, dopisy swými bezprostředně. Následek toho byl, že netoliko sněm sešel se nad naději hojný a hlučný, ale že také dostali se naň většinau lidé na sněmích potud nebýwalí, straně

346) Acta Tomic. VI. 237. 251—2. 278. (Status rerum — turbulentus et adversus — per Proczkonem mutatus in melius &c.)
347) Bartoš str. 17. Staří letopis 454

Digitized by Google

páně Lwowě nezawázaní a králi přízniwí. Byw za- 1523
hájen w nepřítomnosti nejw. purkrabí, kancléře i jiných některých auředníkůw, kteří později teprw k němu se dostawili, ukazowal na sobě hned w prwních zasedáních jiného ducha, nežli na posledních sněmích bylo widati; patrna byla jeho náklonnost, wyhowěti požadawkům králowým.[348] Brzy odwolána i zrušena jsau předešlých sněmůw ustanowení nepřízniwá; wšickni tři stawowé usnesli se na tom, aby králi beze wšech odtahůw postaupeni byli zámkowé Poděbrady, Kolín, Křiwoklát, Tachow a Nečtiny, též wrchnosti manské wšecky a důchodowé se wšech hor, na městech, na klášteřích i na židech wšech; již 4 února psáti mohl 4 Febr.
biskup Salkan králi Polskému wítězoslawně, že za posledních deset dnůw wíce a šťastněji pořízeno bylo, nežli prwé za deset měsícůw, že wěci králowy dostaly se do šťastného praudu, aniž wíce báti se bylo wětru protiwného. „Stalo se narownání s wěřiteli a rukojměmi, mnozí odřekli se požadawkůw swých dobrowolně, sám pán z Pernšteina odpustil králi dluh 26,000 zlatých,[349] jiní následowati budau jeho příkladu, část králowských statkůw již postaupena jest, ostatek bude také spořádán, důchody s židůw, s hor, s klášterůw a jiné již jsau w moci králowě. Na pana Lwa naléhá se se wšech stran, aby složil počet: zdráhá se,

348) Rex stipatus magno fidorum suorum numero, nullum momentum de termino dietae omittens, dietam est auspicatus, absentibus Leone, cancellario et aliis, qui ad provincias oratores missi fuerant. Deo juvante res bene successit, factumque est, ut tridui spatio plus expedirent in rem Majtis Suae absente Leone, quam praesente per totum annum. (Acta Tomic. VI, 279.)

349) T. j. postaupil mu ochotně a zdarma kŕál. panstwí Hluboké, kteréž byl držel w zápisu 26,000 zlatých.

Digitized by Google

1523 a čím wíce osprawedniti se snaží, tím wíce upadá w podezření; i bude tuším donucen. Ne wšickni páni přejí mu, celá obec zle naň hledí, král již ne tak přiwětiwě k němu se chowá, jako dříwe; konečně to lwí srdce počíná krotnauti. Prawice boží zjewila se nad námi, král ještě nedáwno utištěný a chudý stal se již mocným pánem, zlí upadli sami do jámy, kteraužkopali jiným" oc.[450]

Také po Prockowě odchodu z Prahy král mladý, požíwaje dobré rady, chowal se s podiwuhodnau opatrností a mírností, spojenau s důrazem neoblomitelným; kníže Karel Minsterberský stál mu co řečník po boku.

5Febr. Památné bylo zwláště jednání na *sněmu dne 5 února.* K žádosti stawůw rytířského i městského jednalo se již od několika dní „o naprawowání práw," t. j. o revisi celého zřízení zemského, čili na oprawu těch článkůw i ustanowení w něm, ježto dle wšelikých žalob byli záwadau skutečného přisluhowání sprawedlnosti. We sněmu dotčeného dne, u přítomnosti králově, počaly mezi stawy oziwati se půtky a hesla z doby před smluwau Swatowáclawskau, jakoby najednau rozewřely se rány let minulých ještě nezacelené, a zdálo se jakoby mělo prohádati se opět wše, co kdy bywalo na sporu. Že země plna byla neřádůw, a že potřebí bylo brzké náprawy, o tom snášeli se wšickni, ale příčiny zlého swáděl každý staw se sebe, tak že wedli prý k sobě „řeči důtkliwé i přísné;" pan Lew odmítal zwláště náružiwě, žeby jeho winau byli neřádowé se zmohli; konečně uznáno, že náleželo králi samému, jakožto hlawě a wrchu práwa, wložiti se w ty rozbroje a přiwesti je k uklidu. Král wyjewiw nad tím swé

350) Psaní biskupa Wacowského w Acta Tomic. VI, 249.

Digitized by Google

politowání, wystaupil i s radami swými na chwíli ze 1523
sněmowny, ale prosil, aby shromáždění nerozcházelo se do jeho náwratu. I předstawowal nejwyšším auředníkům zemským saukromí, kterak weškeren národ čím dále tím hlasitěji žádal proměny a oprawy wěcí zemských, a kterak nebylo lze, newšímati sobě déle hlasu jeho. Propuštění toho neb onoho, kdyby ostatní zůstali w auřadě, žeby podobalo se jeho nejen obwinění, ale i odsauzení; nechtěje wšak lehkosti a hanbě nikoho z nich, že uznáwal za dobré, propustiti je raději wšecky najednau, i žádal za jejich k tomu swolení, kteréž napotom každému z nich milostiwě wážiti slibowal. Nenašed odporu, wrátil se do sněmowny zase, a ohlásil skrze knížete Karla, že když strany na sněmu samy nemohly shodnauti se o práwa této země, on co král a pán wšech milostiwý umínil wěc tu wzíti do swých rukau, a že daufá s pomocí boží a radau wšech tří stawůw opatřiti ji tak, aby neukřiwdilo se žádnému, a sprawedlnost aby w zemi průchod měla i ubezpečena byla. Protož že w té chwíli propauštěti ráčí ze přísah jemu a zemi činěných wšecky auředníky a saudce zemské weliké i malé a je zprošťuje powinností jejich; že chce, aby desky zemské a registra saudní wšecka snešena byla w jedno místo a zapečetěna, až do dalšího w té wěci opatření; spolu pak že žádá slyšeti ode wšech přítomných, shodujíli se w tom s wůlí jeho, a jsauli hotowi, dopomáhati práwa i sprawedlnosti w zemi. Prwní na to jal se slowa Wojtěch z Pernšteina, prawě, kterak již dáwno prosil, aby auřadu swého zproštěn byl, a protož že takowé zproštění přijímá s prawau wděčností, a co do hájení práwa w zemi, že chce při JKMti státi hrdlem i statkem do nejwyšší své možnosti. Potom i pan Lew

Digitized by Google

1523 oswědčil se, že k wůli králowě rád se wzdáwal auřadu swého, a hotow byl i napotom dopomáhati práwa wěrně a upřímě. Totéž opakowali wšickni páni a wšickni stawowé po sobě, nad čímž hned we sněmu zmáhal se radostný hluk a živé plesání. W úchwatu horliwosti ještě téhož dne zapečetěny jsau králowskau i každého stawu pečetí, wšecky desky zemské i dworské, a registra saudu komorního i purkrabského atd. takže zastawena náhle w chodu swém weškera wláda zemská.[351]

K doplňku wítězstwí moci a práw králowých stalo
7 Feb. se potom na sněmu dne 7 února ještě následující důležité usnešení: „Jakož jest JMt Králowská ode wšech tří stawůw za to žádán byl, aby do tohoto králowstwí přijeti, na důstojenstwí stolice swé dosednauti, panowání a mocnost swau k sobě přijíti a wšelijaké nepořády w řád uwesti ráčil, a JKMt již k tomu skutečně přistaupil a ty wěci s pomocí boží k dobrému a sprawedliwému konci wésti ráčí: protož jakož již prwé dskami zemskými to sau stawowé utwrdili a zapsali, tak i nyní ustanowují: kteříkoliwěk wyšli listowé nesprawedliwí, nepořádní a JMK. i tomuto králowstwí škodliwí, že jsau zdwiženi a moci míti nemají. A jestliżeby we wšech nowých práwích aneb we swoleních obecných JMK. mocnosti, swobody a důstojenstwí co ujato bylo aneb zawrženo, k tomu sau wšickni tři

351) O sněmowání 5 Febr. 1523 máme zprawu trojí, shodující a doplňující se na wzájem: 1) psaní poslůw Kutnohorských ku pánům swým ze dne 6 Febr., 2) psaní Bohuslawa Wrchoty ze Slatiny ku pánům Chebským ze dne 18 Febr. (Orig. tamže;) 3) Poselstwí od krále Ludwíka o tom ku králi Sigmundowi, w Acta Tomic. VI, 280. Srown Bartoš str. 17. Weleslawína klade událost tu mylně ke dni 13 Febr.

Digitized by Google

stawowé swolili, že JMK. to wšecko propauštěji, aby 1528
JMt té wší mocnosti a swobody užíwati mohl, jakž jí od starodáwna králowé čeští užíwali. A JMK. ráčil wšem třem stawům přiříci, že žádnému stawu ani osobám na jich sprawedliwostech a swobodách neráčí ukrátiti, ani křiwdy jaké činiti.“ [352] Sněm na to rozpuštěn jest, a ohlášen hned zase nowý na prwní neděli w půstě, t. j. na den 22 února.

Weliké oprawdowosti restaurační, která počala se té doby na dwoře králowě, znamením bylo psaní panu Petrowi z Rosenberka dne 9 února od krále dané 9 Feb.
w tato slowa: „Za žiwnosti otce našeho nejmilejšího slawné paměti, když do tohoto králowstwí přijeti ráčil (1509,) tři berně sau swoleny a dáwány, jedna po půl auroku, druhá na pěší a třetí s hlawy. I zpráwu toho máme, že ty jsa k tomu wedle jiných wolen, ty berně po půl auroku a s pěších od obywatelůw w kraji Prachenském k sobě si přijímal. Protož chtíce tomu wyrozuměti, od koho si které berně co přijal, a kam a nač ty summy sau wydány a obráceny, poraučímeť přikazujíc, aby ty od této středy n. př. (11 února) konečně w témdni k nám na hrad Pražský přijel, a z toho ze wšeho aby počet řádný učinil; jináče nečině, pod uwarowáním hněwu našeho.“ Není pochyby, že podobné rozkazy pod tauž formau wyšly také k ostatním wšem bywalým berníkům, a že neminuly se zwláště hlawní osoby, pana Lwa z Rožmitála. Jindy psáwaje král pánu z Rosenberka, zwláště když to činil wlastní rukau, jewíwal wždy welikau k osobě jeho

352) Ze starých desk zemských (kwaternu památného ze dne 7 Mart. 1523) wešel zápis ten i do desk zemských obnowených, 45, D. 30. Rkp. Raudnický (na l. 78—79) podáwá ještě wíce článkůw, a wšak nedůležitých a nesprávně psaných.

Digitized by Google

1523 šetrnost a úctu, k němu jako prý k otci swému se utíkaje; nelze nám udati, jaký účinek měla proměna tato.[353] Nemenším znamením králowa důrazu byly přípravy činěné k wyplacení Loketského kraje, zwláště pak panstwí Ostrowského s bohatými doly Joachimowskými, od pánůw Šlikůw, kterýmž přikázáno bylo na příštím sněmu 23 února wykázati se a předložiti wšecky zápisy, které na ně měli. Ty a podobné rozkazy rozbaurily některé pány české tak, že mluwilo se[354] již i o jejich tajném proti králi spikání se; proto také zdá se, že úmysly takowé newešly we skutek.

22 Febr. Na nowém sněmu, již sedmém a posledním za přítomnosti krále Ludwíka w Čechách, jednalo se hlawně o nowé auředníky a saudce zemské, o naprawowání práw, o pomoc proti Turkům, o pokoj s knížaty říšskými, o knížetstwí Opolské a Ratiborské, o práwa staná we wěcech městských, o wybíraní berní již swolených atd. Prwní co do důležitosti bylo nowé osazení nejwyšších auřadůw a saudůw zemských. Král rád bylby zachowal některé auředníky, jako nejw. hofmistra z Pernšteina, nejw. komorníka z Šelnberka, nejw. písaře Radslawa Beřkowského: prwní ale nechtěl podržeti auřadu, a dwa druzí potkáwali se s welikým odporem u lidu, zwláště u stawu městského, kterýž naprosto požadowal změny wšech auředníkůw, měloli napotom w Čechách býti lépe. Takž uwedeni jsau na auřady mužowé, kteří na to prý ani nemyslili, aniž o ně stáli, ale požíwali co do mrawní powahy nejlepšího jmena: nejw. purkrabím učiněn Jan z Wartenberka na Dubě (dříwe na Děwíně, později na Zwí-

353) Originály psaní královských nacházejí se w archivu Třebon.

354) We psaní z Čech dne 9 Febr. 1523 Fridrichowi kurfirstu Saskému daném. (Orig. archivu Wimar.)

Digitized by Google

řeticích, syn někdy Krištofůw); nejw. komorníkem 1523
Kunrat Krajíř z Krajku, jindy na Bystřici, nyní (od r. 1514) na Mladé Boleslawi; nejw. sudím Zdislaw Berka z Dubé, na Lipém a Zákupí, syn někdy Jaroslawůw; nejw. kancléřem Adam ze Hradce na Hradci, syn někdy Jindřichůw; nejwyššim písařem rytíř Jan Litoborský ze Chlumu, podkomořím Jakub Kyšperský z Wřesowic, královským prokuratorem Wilém Daubrawský z Wřesowic atd. Jeden nicméně ponechán w auřadě swém, sudí dworský Wáclaw Košátecký z Kolowrat, stařec wšeobecně wážený. Nowí ti auředníci byli z většího dílu kališnici, pan Krajíř powažowán až i za swětskau hlawu bratří českých; nerád byl tomu král Ludwík, ale we zpráwě králi Sigmundowi o tom dané omlauwal se, že hodnějších nad ně mezi katolíky nalezti nemohl, a že aspoň přeswědčen byl, že oni o královské dobré poctiwě starati se budau.[355]. Auřad nejw. hofmistra zemského zůstal neobsazený, w naději, že Wojtěch z Pernšteina zase k němu nakloniti se dá. Prozatím měl jej, jakož i auřad nejw. mincmistra, zastáwati kníže *Karel Minsterberský*, kterýž spolu od krále jmenowán a od země přijat byl za nejwyššího heitmana čili zpráwce královstwí Českého, w nepřítomnosti králově a na jeho místě. Wšecka tato nařízení prohlášena jsau na sněmu dne 3 března. Za knížete přimlauwali se byli wšichni 3 Mart.

355) Quod calixtinos aliquos ad magistratus admiserit rex, hoc fuit in causa, quia catholicos idoneos habere non potuit; movit et hoc Maj. Suam, quia illi, quos admisit, licet sint calixtini, plus tamen faverunt rebus Suae Maj. quam antea illi, qui veri Christiani esse censebantur (Acta Tomic. VI, 282.) — Oportuit hos creare, quia his aptiores et magis idoneos rex non cognovit (Ibid. p. 280.) —

Digitized by Google

1523 stawowé, on sám pak nechtěl prý auřadu toho přijmauti nežli na jeden rok; i přisahal králi we wšem wěrně slaužiti. W instrukci jemu dané poraučelo se předewším hleděti k zachování čisté wíry a k hájení církwe Římské; pak aby we wšem pečowal o králowské dobré, důchodůw králowských aby nedal mařiti, ale přimnožowal dle možnosti, berně aby wybíral, zástawy ještě pozůstalé wyplácel, válečnau pomoc proti Turkům aby ustrojil a bděl nad zachowáním pokoje w zemi; w důležitějších potřebách měl raditi se s Wojtěchem z Pernšteina i s Janem z Wartenberka, a bez jich rady nic nepočínati nowého. W saudu zemském obnoweni jsau, mimo dotčené nejw. auředníky, jen pan Jan ze Šternberka na Bechyni, Hanuš Pflug z Rabšteina i Šebestian z Weitmile; nowě ustanoweni Hašek Zwířetický z Wartenberka, Jan Sezema z Austí, Fridrich z Donína, Zdeněk z Waldšteina na Hostinném, Adam Lew z Rožmitála (páně Zdeňkůw syn,)· Michal Slawata z Chlumu i Albrecht z Gutšteina; ze stawu rytířského ponecháni na saudu jen Oldřich Malowec z Cheynowa z kraje Bechyňského a Jan Bechyně z Lažan z kraje Podbrdského, nowě pak powoláni Jindřich Hložek z Boleslawského, Wáclaw Amcha z Kauřimského krajůw, a Chwal Leskowec i Wáclaw Dohalský, newíme z kterého kraje.[356] Dwé míst stawu panského a tolikéž stawu rytířského zůstalo neobsazených.

O *naprawowání práw*, čili o revisi zřízení zemského, jednáno na sněmu zase mnoho, ale nic nedokonáno. Zwoleno tedy od krále i ode wšech tří sta-

356) Staří letopisowé str. 454—5. Acta Tomiciana l. c. Bartoš str. 17—18. Sněmowní zápis ze dne 10 Mart. it. Cedule sauwěká w archivu Třebonském.

Digitized by Google

wůw 42 osob, z každého stawu po 14, kterýmž dána 1523
moc, že cožkoli při právích zřídí a spůsobí, to cele a neporušitelně ode wšech přijmauti a držeti se mělo. Jmena osob byla tato: 1) z pánůw: Zdeněk Lew z Rožmitála a z Blatné, Wojtěch z Pernšteina a na Pardubicích, Wáclaw Bezdružický z Kolowrat a na Košátkách, Jan ze Šternberka na Bechyni, Jan z Wartenberka na Dubě, Jindřich Swihowský z Risenberka, Hynek Bořita z Martinic, Hanuš Pflug z Rabšteina, Fridrich z Donína na Dražicích, Šebestian z Weitmile na Chomútowě, Albrecht z Gutšteina, Arnošt z Aujezdce a z Kaunic, Jan Špetle z Janowic a Jan Černčický z Kácowa; 2) z rytířstwa: Jan Řepa z Neweklowa, Matiáš Libák z Radowesic, Bohuslaw Chrt ze Rtína, Štěpan Anděl z Ronowce, Jakub ze Wřesowic, Mikuláš Wančura z Řehnic, Jan Litoborský ze Chlumu, Opl z Fictum, Wilém ze Wřesowic, Pawel Choltický z Újezda, Jan Bechyně z Lažan, Wáclaw z Kraselowa, Zdeslaw Černín a Mikuláš z Leskowce; 3) z měst: Jan Pašek z Wratu, Jan Hlawsa z Liboslawě, Mikuláš Šorf, Daniel Rauš z Wlkanowa, Sigmund Twarský, M. Wáclaw z Urachu, M. Brikcí z Licka, M. Wáclaw Lazar, wše z Prahy, Jindřich bakalář od Hory Kutny, ... ze Hradce Králowé, M. Mikuláš z Žatce, Jakub Košťál z Litoměřic, Wáclaw Lekeš z Nimburka i Hanuš Deutsch z Mostu. Z wýčtu těchto jmen patrné se činí, že tu saustředila se weškera intelligence národní, a že zastaupeni byli jak wšickni stawowé, tak i politické strany wšecky. Kommissi té uloženo jest, sejíti se na hradě Pražském ke dni Swátosti (17 dubna) pod pokutau 50 kop gr. č. pro každého, kdokoliby nepřišel; také přikázána jest jí pře o práwa staná, wedená proti městům. A wšak celé jednání její po-

Digitized by Google

1523 kryto jest pro nás tmau nepaměti; wíme jen tolik, že ona scházela se i pracowala po několik let, ale dílo její ani na konci r. 1525 ještě nebylo dokonáno.

Jakož pak na sněmu tomto posledním a ze wšech nejwalnějším howělo se, ač ne bez reptání jedné strany, wšem královským žádostem: tak i co do pomoci proti Turkům, a pokojného chowání se proti knížatům říšským stalo se usnešení, jakowéhož král sobě přál; trwání wšak záwazku ku pokoji naproti říši obmezeno jen do sw. Martina nejprw příštího, a to ještě pod wýminkau, budeli říše skutečně pomocna proti Turkům, a nepodnikneli se od ní proti Čechům nic nepřátelského. Ale největší důkaz powolnosti swé dal sněm w usnešení týkajícím se markrabě Jiřího, „krewního přítele Královy Milosti.“ Ještě dne 29 října minulého léta král Ludwík potwrdil byl wšem stawům zápisy předků swých, a jmenowitě otce swého Wladislawa, že od králowství Českého a koruny jeho neměl dáwati a odcizowati žádného dědictwí, ani manstwí, ani žádných gruntůw, buďto w Čechách, aneb w říši, aneb w knížetstwích Slezských, cokoli tam ku koruně příslušelo; zwláště pak že neměl knížetstwí Opolského a Ratiborského, ani žádného statku, kterýž držel oswícený Hanuš kníže Opolský a horního Hlohowa, (poslední rodu swého,) zapisowati žádnému, „kteréhožbykoli důstojenstwí a stawu aneb národu byl,“ ale sám měl to po smrti téhož knížete we swé ruce wzíti a k dobrému swému, swých dědicůw a koruny České požíwati.[357] Nyní ale w zápisu sněmownim čtau se tato slowa: „Poněwadž panu markrabi Jiřímu král Wladislaw slawné paměti a tudíž král JMt, pán náš

357) Orig. té listiny chowá se w českém korunním archivu.

Digitized by Google

nejmilostiwější, knížetstwí Opolské a Ratiborské s jich 1523
příslušenstwím z moci swé králowské zapsati sau rá-
čili,[358] my wšickni tři stawowé to rádi widíme, wšak
tak, aby to bylo bez ujmy práw a swobod králowstwí
Českého, že když po smrti knížete Hanuše on pan
markrabě přijde w držení těch knížetstwí, má se za-
chowati ku králi JMti a ku koruně králowstwí Českého
podlé dědičného práwa, kterým on ku koruně přísluší,
jako i jiná knížata Slezská se zachowati powinni jsau."
Proti tomu owšem, po smrti knížete Hanuše r. 1532,
odpor se stal, a markrabě potom newešel w dědičné
držení těch knížetstwí: za to ale ještě téhož léta 1523
kaupil od pana Jiříka z Šelnberka panstwí Krnowské,
i psal se tudíž pánem Krnowským, a dle zwláštní
smlauwy o to učiněné, též Ratiborským.[359]

Zasedání toho památného sněmu končilo se dnem
9 března, kdežto také zápis sněmowní wyhotowen 9 Mart.
byl;[360] některá wšak jeho jednání nepojata doň,
zwláště co týkalo se Prahy a stawu městského. Páni
a rytířstwo welice přimlauwali se u krále, aby zrušena
byla jednota obce Staroměstské i Nowoměstské w Praze:
král wšak, ačkoli necítil nikoli zwláštní ku Pražanům
náklonnosti, neodwážil se předce k tomu, aby swé nej-
wěrnější podpory neodwrátil od sebe. Potwrdil tedy
jednoty té, ne sice zápisem, jak Pražané si byli přáli,
ale skutkem na ten spůsob, že 14 března sám osobně 14
obnowil a sadil radu oběma městům jen jednu, wšak Mart.

358) Stalo se to bylo roku 1512, 11 Oct. a 1523, 9 Mai. Srown. codex diplomaticus Silesiae, VI, 161. 170 sc.

359) Codex dipl. Silesiae, VI, str. 170—172.

360) Rukopis Raudnický (fol. 65—79) podáwá jej we spojení se sněmem o Swátosti (2 Mai) 1522, ačkoli sněmowé r. 1522 byli 21 Dec. tiskem na světlo wydáni.

Digitized by Google

1523 prý jen do své wůle. Při tom obnowení M. Pašek, jenž od roku 1518 byl primasem, čili držel byl přednost w auřadě, z příčin nám neznámých propadl docela, i postawen Jan Hlawsa opět na prwní místo; což, jak uwidíme, důležité mělo následky. Také stalo se w těch dnech konečné narownání s Petrem Sudau z Řenec, který postaupiw králi zápisem do desk zemských wloženým statku swého Janowic a Weselé, obdržel náhradau za to králowský statek Zdechowice práwem zástawy.

Wážnější jest jiné mlčení jak sněmowního zápisu, tak i jiných domácích pamětí našich: o těžké nemilosti, do které upadla celá strana páně Lwowa u krále, nemělibychom ani tušení, kdyby nebyly před rukama snažné přímluwy, které za ni činil král Sigmund u synowce swého. Dowídáme se z nich, že král Ludwík pohánĕl přední pány té strany k saudu zemskému, aby wywodili se z win, které jim weřejně přičítány měly býti o suchých dnech letničných nejprwé příštích. Pánowé ti, jak se zdá, welmi skraušeně a prosebně domáhali se u krále Polského nějakého prostředkowání. Ujišťowali, že nikdy, netoliko skutkem, ale ani myšlenkau nedopustili se ničeho, čímby králowě moci a důstojenstwí w tom nejmenším ukrátiti se mělo, anobrž že wždy ochotni byli, odwážiti se za ně i statkůw a hrdel swých. Král že jim slibowal k mírnému wyrownání wésti to, co mezi ním a jimi bylo na sporu, a užíwati při tom také rady krále Polského: k tomu ale že nečinily se žádné kroky ani příprawy. Protož že s poděšením a s žalostí patřili na to, kterak král od nepřátel jejich proti nim popauzeti se dal, aniž jim nadíti se bylo sprawedliwého saudu, ale většího ještě u krále osočení, kdyžby prý nepřátelé sauditi je měli.

Digitized by Google

Sigmund tedy uwodiw takowé tužby a prosby synowci 1523
swému we známost, radil mu, aby za prowinění, stalali se jaká, žádal sice a přijímal dostiučinění dle slušnosti, ale aby s poddanými swými wůbec žíti hleděl w lásce a swornosti; zwláště pak, poněwadž nowě powstalé roztržky u wíře nemohly tak rychle urownány býti, přimlauwal se, aby rok saudu dále odložen, aneb raději wěc celá k mírnému narownání připuštěna byla, ku kterémuž nabízel i swého prostředkowání.[361]

W pondělí dne 16 března král i králowá s celým 16
dworem swým konečně opustili Prahu, wšickni we Mart.
smutečném netoliko oděwu, ale i mysli rozladu; kontrast mezi slawností příjezdu a odjezdu větší dal se sotwa mysliti; když na místě někdy hlučné hudby, nyní jediný trubač ohlašowal průwod králowský po ulicích, zdálo se jakoby tušili wšickni, že to bylo již poslední laučení. K dowršení nehody někteří hospodáři Pražští surowými křiky stíhali a zatýkali dwořany, kteří odjížděli, nezaprawiwše dluhůw swých.[362]

„Když přijel král Ludwík do Hory Kutny," (tak wyprawuje starý letopisec,) „tu též smetal s auřadu wšecky staré pány a osadil nowau radu; a tu byly před JKMtí welmi mrzké a hanebné žaloby od obce na staré pány, tak že se král tomu welmi diwil. I rozkázal JMt ty žaloby wšecky popsati, kdež se weliká neprawost dála skrze auředníky, a ráčil tu wěc poručiti knížeti Karlowi, aby to opatřil dostatečně, jakž na to náleželo. Také ssadil s auřadu mincmistra Tunkle, a nechtěl žádného ustawiti, než poručil to

361) Psaní krále Sigmunda nedatowané (asi z měsíce dubna 1523) in Act. Tomic. VI, 276—77.

362) Psaní ze dne 17 Mart. 1523 w archivu kláštera Teplé. Staří letopis. 455. Jiří Písecký MS. ac.

Digitized by Google

1523 knížeti a pánům, aby sami to řídili. Již od mnoha let dála se weliká neprawost komoře králowské, ježto u Hory o tom umějí dobře prawiti. A přikázal král, kdož by měl dwa, tři neb čtyry domy, aby prodáwal a neměl než jeden, a to do určeného času; a kdožby neprodal, to aby spadlo do komory králowské."

Jakkoli Uhři doléhali na krále, aby pospíšil sobě k nim, prodlil předce w Morawě několik nedělí, jak pro naději, žeby se tam s králem Sigmundem sjeti mohl, tak i pro nesnáze, které naskytowaly se w jednání se stawy Morawskými. Sigmund ale zdá se že již ani netaužil po shledání se se swým synowcem, w jehožto radě Braniborští měwše přewahu, jednali byli až i o postawení Albrechta mistra Pruského w čelo weškeré branné moci proti Turkům. Stawowé pak Morawští nechtěli prý ani w jaké jednání o žádostech králowých se dáti, pokud od něho jim potwrzena nebyla wšecka privilegia země jejich;[363] což teprw
9 Apr. 9 dubna w Olomauci se stalo. W potwrzení tom rozřešena také otázka dlauho sporná mezi stawy o nejw. auřednících zemských, a to w ten smysl, že heitmana, komorníka i sudího měl král saditi z obywatelůw markrabstwí Morawského stawu panského, přijma k sobě do rady osoby z pánůw i z rytířstwa též země, a ti úředníci že měli býti rodiči markrabstwí Morawského

363) Zdeněk Lew z Rožmitála psal 11 Apr. 1523: „W Morawě, jakž sem slyšel, při swých swobodách stojí, že jiným národóm a cizincóm, jakožto Wlachóm a Němcóm, w swých radách bywati nedopúštějí. A tak mi praweno, že na tom stojí, že se nechtí w žádné wěci dáti, leč prwé jejich swobody potwrzeny budú. I není to přísloví daremné, že se cizí příhodau trescí." (Arch. Třebon.)

Digitized by Google

aneb králowstwí Českého, mající w markrabstwí statky 1523
pozemské.[364]

Berně w běhu minulého léta swolené počaly teprw po králowě odjezdu, ze jmena pak dne 7 dubna, we 7 Apr.
wšech krajích oprawdowě wybírati se. Neznáme w celé starožitnosti české případu, kdeby se bylo wymáhalo daní u větší hojnosti a rozsáhlosti, aneb s větší přísností; nebylo stawu ani živnosti, nebylo statku ani jmění welikého neb malého, mowitého neb nemowitého, ježtoby z powinnosti ku poplatkům byly se wymknauti mohly; netoliko páni a rytíři, dědinníci, měšťané a sedláci, netoliko arcipřištowé a děkani, faráři, kaplani a mnichowé, netoliko kapitalisté, kupci a kramáři, sládci a šenkéři, též řemeslníci a podruhowé wšickni, ale i každý čeledín, owčák i pastucha, nádeník a aukolník museli přispíwati dle jmění swého neb důchodůw, a nebyloli jich, tedy s hlawy swé. A byly trojí berně: jedna, nejhojnější, na splacení králowých dluhůw a očištění jeho zámkůw, druhá na pomoc proti Turkům, třetí na chowání dworu králowa, čili na zaprawení dluhůw, kteří na ně zwlášť učiněni byli. Každý musel přiznati se „na swědomí a duši," co měl kde statkůw a důchodůw; kdo toho neučinil sám, tomu to učinili jiní, a wšecka takowá přiznání sepsána do welikých registr w každém kraji, která nejwyšším berníkům od krále ustanoweným, Hynkowi Bořitowi z Martinic a na Smečně, Jindřichowi z Kutnowa a Janowi Hlawsowi do Prahy zaslána býti měla; wybírání berní samých trwati mělo po celý rok, od auterý welikonočního 1523 do téhož dne 1524.[365] Jaké tu

364) Orig. w Morawském zemském archivu.

365) Zápis sněmowní ze dne 9 Mart. 1523. W archivu Třeboňském zachowala se registra kraje Bechynského na berně

Digitized by Google

sešly se summy, nelze nám ani udati, ani uhodnauti: zdá se wšak, že netoliko byly hojné, ale že také wěrněji s nimi nakládáno, nežli prwé; nářky zajisté, kterými ode dwanácti let přeplněny byly wšecky sauwěké paměti, neutichajíli zcela od té doby, aspoň mírní se wíce a wíce, a královští statkowé s většího dílu napotom zprawowáni jsau zase upřímo k ruce králově.

r. 1523, ale tak špatně spořádaná, že z nich s určitostí žádné summy udati nelze.

Digitized by Google

ČLÁNEK ČTWRTÝ.

REAKCE WÍTĚZNÁ.

Křehkost restaurace; zmáhající se různice náboženské. Sněmy podobojích. Sjezdy w Sedlčanech a w Nowém městě za Wídní. Luter a Čechowé; spor onoho s Lukášem a s jednotau bratří českých. Hawel Cahera zrádný administrator podobojí. Mistr Pašek primas, a počátek reakce w Praze. Wliw uherský w Čechách a kancléř Ladislaw Salkan. Sněm Swatomarketský. Tři náčelníci reakce a welké pohnutí w Praze. Paškowo wítězstwí a nestatečnost knížete Karla. Wypowídání pokročilých podobojích z Prahy. Sněm o sw. Ondřeji. Pan Lew opět nejwyšším purkrabím; půtky jeho s pány z Rosenberka. Sjednocení se katolíkůw a kališníkůw na základě kompaktat Basilejských. Překážky jemu w cestu kladené. Události zahraničné. Konec řádu křižownického w Prusích.

(R. 1523—1525.)

Restaurace moci královské w Čechách byla se 1523
podařila hlawně pomocí té částky národu, která, neúčastniwši se w obyčejných pletichách sněmowních poslední doby, zachowala byla wíce přirozeného smyslu pro záležitosti wlasti swé a pro dobré obecné, a u kteréž cit mrawní a právní nalezal popředně w náboženstwí pramen i prawidlo swé. Weliký skutek ten proweden byl nade wše očekáwaní snadněji a rychleji, a mladý král wrátil se z Čech do Uher co wítěz ne-

Digitized by Google

1523 krwawý sice, ale také nepochybný. Nyní záleželo na tom, aby moc králowská we wítězném postáwení swém udržela i ustálila se, a oswědčila se býti plodnau i činnau pro dobro obecné. W tom ohledu bohužel štěstí méně bylo přízniwo českému národu; zachowání moci nabyté ukázalo se býti nesnadnějším a pochybnějším, nežli nabytí samo. Příčiny toho byly rozličné.

Předewším *král Ludwík* sám nestaral se a nepřihlédal dosti pilně k wedení weřejných záležitostí českých, aniž nadán byl zrakem wyšším, aby předwídal následky krokůw, ku kterým ho wedli přední jeho radowé, markrabě Jiří a kancléř Ladislaw Salkan. Nejwěrnější jeho dwořané s žalostí patřili na to, kterak mladý panownik, w okolnostech na nejwýš poważliwých a požadujících maudrost nadobyčejnau i činnost a setrwalost železnau, wyhýbal se péčem a prácem powolání swého, zůstawuje wše dobré auředníkůw wůli; „kratochwíle a milowání“ zanášely mysl jeho w té míře, že mu zbýwalo málo času a ještě méně chuti ku konání powinností králowských. O tom swědectwí nepodezřelá i sworná jsau na snadě. U králowny Marie zdá se že bylo wíce státnického ducha, pozoru i energie, a wšak ne dosti, aby mohla byla dáti běhu wěcí směr blahodárnější.

Kníže *Karel Minsterberský*, zpráwce králowstwí Českého, jakkoli byl muž čestný, rozumný a přičinliwý, nehodil se předce na předůležité místo, které zastáwati měl. Scházelat mu předewším ona genialní síla ducha, kterau se byl wyznamenáwal bratranec jeho kníže Bartoloměj, onen wzlet myšlének a ona pewnost powahy, které odoláwají wšem wliwům swůdným. Podobalt se wíce dobrákům, spokojujícím se twárností prawdy, pokoje a pořádku, jen aby rušeni nebyli

Digitized by Google

w domnělém jich požíwání. Mělt s Annau kněžnau 1523
Zahańskau welmi četnau rodinu, a powědomí chudoby tížilo ho welice; byl owšem příliš poctiwý, než aby cestami nešlechetnými byl nabýwati hleděl většího knížeciho jmění, ale neodolal pokušení, které umělo předstawiti se mu w rauše newinném. Welikau měl starost o duši děda swého krále Jiřího, aby jí pomohl ke blahoslawenstwí na nebi i na zemi; radíwal se o to častěji nejen s papežowými legaty w Budíně, ale i s doktorem Martinem Luterem.

Také nowí *auředníci zemští* nedostáli tomu, co wše od nich očekáwáno bylo. Král powolal byl ke wládě ty nejhodnější a nejpoctiwější osoby mezi stawy, nehledě na to, že byli většinau podobojí; zdálo se, že wše bude dobře, když jen wláda bude w rukau sprawedliwých a neošemetných. Páni ti byli prý ani na to nemyslili, žeby měli dostati se k weslu; nebažili tedy po auřadech, po moci a panowání, a nebylo jim příkro, auřady jen z powinnosti přijaté opustiti zase. Bylyt to wýborné wlastnosti bezpochyby, ale ne pro dobu jejich a okolnosti, do kterýchž uwedeni byli, kdežto bylo předewším energie potřebí. Nebýwát dosti, zwláště w dobách pohnutých, konáli auředník jen řádné powinnosti swé swědomitě a bez auhony; ke sprawedliwosti pojiti potřebí opatrnost, státi wždy jako na stráži a užíwati netoliko moci proti moci, ale také chytrosti proti chytrosti, aby chtíčowé zlí, bez nichž nebýwá společnost lidská, nebrali w ní wrchu a nepodwraceli obecného dobrého. W tom ohledu nowí auřednící nečinili dosti; nedbali, jak náleželo, na pikle a léčky od sesazených a proto rozhořčených předchůdcůw strojené, jak u krále tak i w lidu obecném, aby je auřadůw zbawiti a na místa jejich zase dosednauti mohli.

Digitized by Google

1523 Hlawní prostředek a nejmocnější páku pro přewrat takowý poskytowaly panující té doby *různice o náboženstwí a wíru.* Wyložili sme již, kterak od několika let tak zwaná reformace doktora Martina Lutera, hlásána bywši čím dále tím hojněji také w Čechách, zbudila byla nowé wření a tření duchůw, zmáhající se co den wíce a wíce. Opakowaly se zwláště w Praze sceny, jakowé widati bylo někdy před stoletím, jen s tím rozdílem, že Němci, dosud nejkrutější odpůrcowé nowot, stali se byli přední jejich laskawci, hlasatelé a šiřitelé. Nebylo jich ještě mnoho w Praze, ale přicházeli co přátelé a příbuzní aspoň duchem, ana šla již powěst o nich po širém swětě, jakoby sami se byli počeštili, t. j. pokaceřowali. Obrat ten dáwných antipathií a sympathií národních i náboženských dál se hojně sice, ale wždy jen pojedinně, w mysli a přeswědčení jednotliwých osob i obcí, a působil nenadálé změny we společných jejich poměrech; množstwí přátel rozpřátelilo se, a naopak bywalí protiwníci smířili a spřátelili se. Jak podiwný byl to úkaz, když od dáwna proslulá nenáwistí swau proti Čechům města, jako Wratislaw a Jihlawa, nyní sama najednau tupiti, pronásledowati a wyháněti se jala ony učitele, od kterých před léty nejwíce se byla podněcowati dala k záští a ku krweprolití! Nowí činitelé a nowé pohnautky wyskytowaly se se wšech stran; nikdo netušil, co přinese den příští, newěda, co bylo dnes, budeli uznáno za prawdu také zítra. Sotwař prý bylo dwau kněží w Praze, kteříby byli o prawdách náboženských smýšleli cele stejně; z nekonečné směsice wěrouky katolické a protestanské, kališnické a pikhartské, luteranské a sektářské wůbec, wybíral sobě každý, co jeho smyslu osobnímu zdálo se býti nejshodnějšího s idei

Digitized by Google

křesťanství, a w horliwosti pro spasení duše netoliko 1523
swé, ale i bližního swého, skrývaly se až příliš často sobecké chtíče chlauby, sláwy a panowání. Není diwu, že w takowémto uwolnění, ba roztržení, wšech zwyklých swazkůw duchownich nastáwalo nowé rocení se stran a zdwihaly se nowé wichřice i bauře, w nichžto ti, kdo starali se jen o královstwí nebeské, konečně podlehnauti museli opatrnosti a síle těch, kteří wedle nebeského také o zemské královstwí dobře starati se uměli.

Pan *Zdeněk Lew z Rožmitála* w posledních létech powažowán byl co hlawa netoliko stawůw šlechtických, ale také strany pod jednau čili katolické w Čechách; i ačkoli nejedni jeho přátelé, jako k. př. Radslaw Beřkowský z Šebířowa (bywalý někdy husita) i sám Petr z Rosenberka, w horliwosti pro katolickau wíru ho předčili, nicméně jak konsistoř a kapitula Pražská, tak i wěřící strany té wšichni, poddáwali se jemu co wůdci a náčelníku we wšech světských záležitostech církwe swé. Ještě za přítomnosti krále Ludwíka w Praze r. 1522 administrator konsistoře podobojí M. Šišmánek s některými kněžími, dle swědectwí starého letopisce, žádali byli toho na králi, aby se panem Lwem we wšech swých potřebách zprawowali a k němu se utíkali, s preláty pak hradskými aby wolně se scházeli a o potřeby swé radili, chtějíce we wšem, kromě kalicha, srownati se s nimi, a ujišťujíce, žeby raději Turku poddáni byli, nežliby podnikali pod zprámu kněží duchem Luterowým načichlých. Také byl pan Lew jeden z prwních Čechůw, kteří jmeno německého reformatora wtipem laciným přeodíwali w lotra.[366] Pád

366) We psaní k rytíři Oplowi z Fictum daném na Blatné 2 Apr.

Digitized by Google

1523 jeho w měsíci únoru 1523 měl tedy důležité následky netoliko w politickém, ale i w církewním ohledu: w nowých auřednících také strana podobojí dostala se byla k wrchu moci w zemi.

Nedlauho po králowě z Čech odjezdu a s jeho powolením swolal nejw. purkrabě Jan z Wartenberka, jeden z pokročilých podobojích, jak stawy světské tak i kněží, a zwláště děkany z celé země české, do Prahy na staroměstskau radnici, „o ten rozdíl, kterýž se stal mezi kněžstwem Pražským, tak že jedni na druhé kázali, pikhartujíce se a kaceřujíce a kázaní některá jako bludná sobě obtěžujíce, na čež i sepsané artikule podali.“ W bauřliwém tom shromáždění obdrželi přewahu ti, kteří, jak se prawilo tehdáž, očistiti hleděli náboženstwí a wíru od nálezkůw lidských, a držeti se pauze zákona božího; a wšak bojíce se lidu obecného, ještě prý netraufali sobě uwesti we skutek wšecky zámysly swé. Uweden tu nicméně do kaply Betlemské, proti wůli university, kněz Martinek, kterýž prwní počal w Praze slaužiti tak řečené „mše šwábské,“ t. j. rozdáwaní swátosti wečeře páně podobojí dle učení a příkladu Luterowa, bez obyčejných při tom cerimonií; usilowáno také swrhnauti administratora, M. Wáclawa Šišmánka s auřadu, čemuž on ušel jen nejprw neswornosti o tom, kdoby měl býti jeho nástupcem, a potom smrtí swau († 29 čerwna,) po těžké nemoci.
26 Apr. Konečné uzawření stalo se dne 26 dubna tím úsudkem, že dotčené rozdíly a nelibosti staly se byly pauhým toliko nedorozuměním, jelikož prý se ukázalo, že kněží

1523 dí: „Ten, o kterémž ste mi psali, snad jest následownik Lutruow, ježto, jakž o tom mnozí držíme, jak to jmeno jest podobné, podlé řeči naší české, k lotru, také k tomu se w něčem podobají i skutkowé.“ (Arch. Třebon.)

Digitized by Google

od jiných narčení drželi a smyslili jen tak, jakž zá- 1523
kon boží ukazuje a swědčí, a podáwali se k náprawě sami, byloliby při nich nalezeno co bludného; protož očkoli ta nesnáz a newole mezi stranami byla wznikla, to wšickni mimo se aby pustili a dobrau lásku k sobě wespolek i pokoj aby w skutku zachowáwali. Pražanům poručeno jest ode wšech stawůw, aby napotom k náprawě přiwodili wšecky ty, kteřížby proti tomu prowinili se.[367]

W Praze té doby *Jan Hlawsa*, co sudí měst královských, požíwal nejwyšší wážnosti a moci; a jakkoli málo wkládal se sám do hádek náboženských, tehdejší strana pokroku předce powažowala ho za swého náčelníka i wůdce. Bylať wěc přirozená, že w hádkách oněch professorowé university Pražské nejen účastnili ale i různili se mezi sebau, a že neswornost jejich nedáwala obci Pražské dobrého příkladu k lásce a ku pokoji. Náwodem pana Hlawsy přidali tedy konšelé Pražští ke zprawě universitních wěcí několik direktorůw stawu swětského, jichžto přičiněním tehdejší dekan fakulty filosofické, M. Jiří Jezulus, co neschopný k auřadu swému, dne 11 července swržen a na jeho 11 Jul.
místo M. Jiří Písecký, probošt kolleje Wšech Swatých, s wolí wšech mistrůw ustanowen jest.[368] Nezadlauho

367) Nejhojnější o synodě té zprawy podáwá Jiří Písecký, jeden ze hlawních při ní aučastníkůw, kterýž ale potupně mluwí jak o Římanech a kališnících, tak i o Luteranech a českých bratřích. Slowa starého letopisce (na str. 456) sauhlasí se zápisem dne 26 Apr. 1523, zachowaným w rukopisu archivu města Pražského, tak welice, že i sama z něho wzata býti se widí.

368) Tentýž Jiří Písecký, jehožto kronika (MS.) nás o těch i jiných událostech domácích zprawuje. Srown. Monum. histor. universit. Prag II, 277.

Digitized by Google

1523 23 Jul. potom ale (23 čerwence) titéž Pražané, purkmistr, páni starší a obec, wypowěděli z města swého čtyry kněží, M. Matěje Korambusa, někdy administratora, Jakuba Slowáka faráře od sw. Jiljí, Wáclawa Šidlo (Subuli) od sw. Mikuláše a Šimona faráře od sw. Haštala, „protože rûznice činili a psaní žalobná králi JMti, popauzejíc ke zlému i proti jiným dobrým kněžím kážíc, pikhartujíc a sektáře jim dáwajíc, též bratra Matěje, člowěka dobrého, by byli mohli, o hrdlo připrawiti usilujíc, a bez přestání lest o nich ukládajíc“ oc. [369] Den na to swolali páni jiné faráře, a přikázali jim, aby kázaní postranních nechajíce, lid k lásce a ku pokoji wedli.

Pro zřízení konsistoře podobojí po smrti Šišmán-
24 Aug. kowě wypsán byl nowý sjezd ke dni sw. Bartoloměje do Karolína w Praze, a obeslán od walného počtu jak stawûw swětských, tak i kněží podobojích. Tu opakowaly se tytéž žaloby a hádky, jako na sjezdu předešlém, ačkoli již prý s menší prudkostí; strana pokroku měla wždy ještě přewahu. Za administratory woleni čtyři kněží, ne weskrze stejného smýšlení: M. Hawel Cahera, farář někdy Žatecký, kterýž poslední tři měsíce ztrâwil byl u doktora Martina Lutera we Witenberku, M. Jan Kulata Přeštický, professor na universitě, kněz Jan děkan Českobrodský a kněz Jindřich farář Launský. Hawel Cahera uweden brzy potom také na přední faru Pražskau, matky boží u Teyna.

Mezitím také strana páně Lwowa nezůstala ne-
8 Jul. činna; sešla se zejmena w *Sedlčanech* dne 8 čerwence ku poradám, a sepsala zůstání swé we článcích, bu-

369) Staří letopisowé str. 460. Bartoš 22. Jiří Písecký udáwá tu příčinu: exilio damnati sunt, eo quod ritum ceremoniarum defendere nisi sunt ceteris audacius.

Digitized by Google

diwších mezi swými živé účastenstwí, o jichž obsahu 1523
a směru ale nás nedošla známost určitá. Wíme jen odjinud, že páni strany té nepřestáwali žalowati králi Polskému na krále Ludwíka, jakoby od něho bezprávi a křiwdy trpěti musili, a že Sigmund čím dále tím horliwěji se jich ujímal. Naproti tomu král Ludwík we psaní k témuž králi neméně rozhodně odporowal, prawě: „Ti kdo w Čechách drze postawili se proti moci naší, nemohau dáti sobě pokoje, ale na sjezdech zapowězených spikají se a ukládají proti nám. Dáwají sobě barwu, jakobychom se byli prohřešili proti práwům jejich, a wychlaubají se weřejně zwláštní ochranau, kteréž u WMti požíwají, čemuž my ani wěřiti nemůžeme. Jiné jsau jejich aumysly: pod záminkau swobod zemských snaží se podwrátiti mocnost naši a uwesti nás w ono ubožstwí opět, ze kteréhož sme radau a pomocí Waší a wěrných našich milých sotwa wynikli. Lidé ti newděční nebyli hodni požíwati dobrodiní od otce našeho i od nás jim udělených. My sme pohnali je před obecný saud zemský, aby se jim stalo co sprawedliwého jest, a oni na nás nemohli si stěžowati. Nepřijímejte k sobě nářkůw posla jejich Břetislawa Šwihowského tak, abyste nám jich nęoznámili a my drzosti a nešlechetnosti počínání jejich Wám dokázati nemohli.“ [370] Slowa ta swědčí aspoň, že král Ludwík ani ku konci r. 1523 ještě byl nepřestal se hněwati na pana Lwa i přátely jeho. Strana ta utrpěla té doby ztrátu welikau smrtí starého pana Petra z Rosenberka na Krumlowě († 9 října.) Jaký ale 9 Oct.
podnět dala k nowým rozbrojům a baurem ještě poslední toho pána wůle, wyložíme na swém místě.

370) Psaní w archivech Třebonském a Smečenském. Acta Tomic. VI, 317. 344—5.

Digitized by Google

1523 Po mnohá léta *sjezd králůw* Sigmunda i Ludwíka i arciknížete Ferdinanda byl přední a stálau, ale wždy zmařenau tauhau jak panowníkůw samých, tak i poddaných jejich. Sigmund pro nebezpečí od Tatarůw Překopských, od Moskwanůw i od Prušákůw nemohl opustiti říše swé ani na chwíli, a s umluwenčho posléze shledání se Ludwíka s Ferdinandem w Budějowicích (na konci srpna 1522) sešlo bylo nenadálau a prudkau tehdáž nemocí královny Marie. Nepřestaly wšak jak tatáž královna, tak i arcikněžna Anna naléhati na potřebu takowého shledání, až ono konečně
12 Oct. dne 12 října 1523 stalo se w městě Šoproni w Uhřích,
15 Oct. odkudž ale již 15 října přewedeno jest do *zawidenského Nowého města.* Aučel té schůze byl dwojí, jeden weřejný, válka Turecká, druhý tajný, odstranění některých nespůsobůw při králi Ludwíkowi. Zamýšlena opět weliká wýprawa celého křesťanstwa proti Turkům, jakkoli málo jí howěly panowawší potud války a nepokoje w Italii, Němcích a Francii; proto přítomen byl kardinal Thomas de Vio legat papeže Hadriana VI, jenž welikau summu peněz, co subsidií, k tomu cíli u peněžníkůw Fuggerůw již byl složil; přišel také od krále Sigmunda kancléř Polský Kryštof Šidlowecký,
21 Oct. a 21 října i z Čech kníže Karel, kancléř Adam ze Hradce, Wojtěch z Pernštejna, Pražané Jan Hlawsa, dr. Burian a jiných wíce. Netřeba tuším ani wykládati, proč válečné ty aumysly minuly se s aučinkem. Co do nespůsobůw krále Ludwíkowých, wíme jen to, že o polepšení jejich zwláště manželka i sestra jeho se staraly; kteréby a jakowé byly, o tom jen domýšleti se lze, jmenowitě ze psaní od krále Sigmunda nedáwno předtím k němu daného, jímžto napomínal ho byl k větší pobožnosti a pilnosti, aby warował se

Digitized by Google

společnosti lidí mladých a lehkých, ježto prý jen 1523
kwasy, kratochwíle a wěci nestaudné na mysli míwají, ale aby hledal raději obcowání s lidmi maudrými a wážnými, aby honbě neobětowal příliš mnoho času, ani psůw lowčích nebral do swých pokojůw, w lázních a kaupání aby šetřil střídmosti, bez rozmyslu aby nerozdáwal ničeho atd. Jaké o této wěci w Nowém městě bylo jednání, zůstáwá pro nás pokryto tajemstwím. Tím wíce mohlibychom wyprawowati, kolik marné nádhery tu staweno na odiw, jak hojné strojeny kratochwíle, hry, tance a turnaje, w nichž jednom také král Ludwík osobně účastnil se. Ani o pořízení pánůw českých w Nowém městě a w Prešpurku nezachowala se pamět nižádná.[371]

Náboženský pokoj, o kterýž poslední sjezdowé podobojích w Praze tak úsilně byli pracowali, neměl stálosti ani trwání. Předewším nemohl *M. Hawel Cahera*, přední mezi administratory nowě ustanowenými, snášeti se s kollegami swými. Přišed nedáwno ještě z Witenberka, kdežto podařilo se mu bylo nejen nadchnauti se tamějším učením, ale také získati sobě osobní doktora Martina Lutera přízeň a důwěru, člowěk ducha bystrého a řeči příjemné i hbité, horlil co nejwřeleji proti wšem ustanowením stolice Římské, a napomínal posluchače swé, aby modlili se za mistra jeho, muže prý swatého a bohem oswíceného, hlasatele prawdy a evangelium; cokoli s učením jeho nesrownáwalo se na wlas, bylo mu ohawností před bohem i před lidmi. Tak daleko byl muž ten opanowal i sa-

371) O sjezdu tom pan Šidlowecký podal králi swému obšírnau relací. Acta Tomic. VI, 328—337. (srown. 270.) W archivu Wímarském také zachowaly se o něm nowiny saučasné. Staří letopis. str. 462—3.

Digitized by Google

1523 mého mistra svého, že některá psaní, která jmenem Luterowým dána byla do Čech, skládána byla původně od něho, a od Lutera jen tytýž pooprawována.

A *dopisůw Luterowých k Čechům* nebylo na mále. Nejpamátnější bylo hned prwní jeho psaní ke stawům českým na sněmu shromážděným, dané dne 15 čerwence 1522, o kterémžto zmínka trochu širší nebude zde nemístna. Poněwadž odpůrcowé jeho již od r. 1519 wzali byli sobě za obyčej, nadáwati mu „Čecha, kacíře," a král Anglický Jindřich VIII we spisu proti němu wydaném i to hlásal byl k jeho potupě, žeby donucen byl konečně uteci k Čechům, swým bratřím u wíře, on pak slyšel, že podobojí Čechowé naopak walně zamýšleli wrátiti se zase pod poslušenstwí papežowo: protož napomínal jich, aby toho nečinili a neuwalowali té hanby na jmeno mučenníka swého M. Jana Husa, ježto prý krokem takowým ani neubyloby sektářstwí, a we wěcech lidských ne wše hned dokonalým býti může, a protož že snášeliwosti jest potřebí, a že naděje se, kterak brzy mezi Němci a Čechy bude pokoj a stejné smýšlení; w tentýž smysl dal i zwláštní psaní ke hraběti Šebestianowi Šlikowi, jakožto nejbližšímu prý Němcům sausedu, dokládaje, žeby rád podíwal se do Čech, ale žeby mu to nepřátelé wykládali za autěk, jakoby nesměl dočekati jich k boji na swém místě. Wšak on že daufá brzy spůsobiti také to, že jmeno Čechůw přestane býti příhanau mezi národy, a wšecka nenáwist od nich odwrátí se tak, aby jediné papeženci sluli ohawností na světě oc.[372] Není tedy

372) Slowa jeho jsau, mezi jinými: Odium nominis vestri nullus vestrum tanto onere, quanto ego, unquam portavit. Quoties, rogo, Bohemus natus, quoties fugam molitus ad Bohemos, adhuc hodie criminor? Certe veniessem aliquando in Bohe-

Digitized by Google

pochyby, že již tehdáž Luter měl mnoho přátel mezi 1523
stawy českými. Nedlauho potom, w běhu léta 1523, pomocí M. Hawla Cahery, složil a wydal také tiskem psaní obšírné čili raději pojednání „k radě a k obci Pražské," o práwu jejich, woliti a ustanowiti sobě kazatele a kněží dle wůle a potřeby swé.[373] S tímto psaním přišel byl Cahera do Prahy, a ono přispělo nejwíce ku powýšení jeho nejen na faru Týnskau, ale i na administratorstwí podobojích.

Ale nejhojnější a nejzajímawější byly *Luterowy styky s jednotau bratří českých*, kteréž on sám ještě jmenowáwal bratří Waldenské, a někdy také pikharty. Tato sekta stála již dáwno na témže základě biblického protestantismu, na kterýž on we prodleném boji s hierarchií Římskau teprw weden byl; proto poměr její k jeho učení byl docela rozdílný od poměru obyčejných husitůw čili kališníkůw; a bratří s radostným překwapením patřili, kterak prawdy, pro které oni od jakživa, zwláště pak ode dwadceti let, tolik potupy a pronásledowání trpěti musili, we krajinách blízkých i dalekých wítězného nabýwaly průchodu a uznání. Skrze šwábského šlechtice Pawla Sperata (von Spretten,) kterýž w jižních Němcích byl jedním z nejpřednějších nauky Luterowy hlasatelůw a také Jihlawany na swau wíru obrátil, wešli již r. 1522 we přímé spojení s reformatorem německým, a hleděli dorozuměti se s ním

miam, non fugae gratia, sed desiderio et visendi vestri, et fidei vestrae cupidine . . . . . Tantum meis libellis brevi propitio Christo efficiam, ut Bohemi a suo opprobrio liberi, soli autem papistae sint nomen abominationis in orbe terrarum ꝛc. (De Wette, Luthers Briefe, II, 225—234.)

373) De instituendis ministris ecclesiae, ad clarissimum senatum Pragensem Bohemiae, Witebergae, 1523, 8 ꝛc.

Digitized by Google

1523 o článcích swého wyznání. Podali mu skrze zwláštní posly německý překlad swých hlawních spisůw wěroučných, zwláště pak apologie swé a katechismu, čili tak řečených otázek pro děti. Jakož sme již wyložili na swých místech, zakládali bratří čeští, ač byli učenníci Petra Chelčického, dogmatické učení swé téměř weskrze na traktatech někdy kněží Táborských, zwláště co do sedmeré swátosti církwe a poswátného bytu těla i krwe Kristowy we swátosti oltářní.[374] To nelíbilo se Luterowi, jakož i že bratří wíře beze skutkůw přičítali méně moci spasitelné, nežli on. Aby podrobněji wyložil a důkladněji hájil, w čem od nich uchylowalo se učení jeho, poslal jim o tom spis zwláštní, který pod nápisem „Spis Martina Lutera z řeči německé w českau přeložený, w němž ukazuje, co se mu při bratřích zdá za prawé, a co za pochybné, a to z příčiny otázek dětinských w jazyku německém wydaných, dotýkaje i spisu o prawdě wítězné Lukášem poslaného," w měsíci čerwnu r. 1523 w Litomyšli u Pawla Olivetského tiskem wydán byl. Bratr *Lukáš Pražský*, duchowní hlawa jednoty bratrské, nemeškal odpowěditi mu spisem ještě obšírnějším a tamtéž také téhož léta tištěným,[375] w němžto zdwořile sice, ale i rozhodně zastáwal oddílné smysly swé. Wýznamný a zajímawý zračí se w těchto spisech rozdíl mezi oběma učiteli, jak co do zásad, které přednášejí, tak i co do spůsobu,

374) Srown. poslední dispntaci Táborskau 6 Jul. 1443 a nálezy sněmu Českého 8 Jan. 1444 we knize XIV, str. 85—95, it. 426 sl., knihu XV, 164 sl. 430 sl. XVI, 168 sl. ajw.

375) Poněwadž odpowěd bratří na spis Luterůw dopsána byla w rukopisu 23 Jun. 1523 a dotištěna w Litomyšli 16 Sept. (jakož exemplarowé tištění sami udáwají,) zmýlil se De Wette, když kladl shotowení Luterowa spisu teprw na měsíc November 1523 (II, 433.)

Digitized by Google

kterým to činí. We slowích Luterowých slyšeti se 1523
dáwá wšude pauhý, silný, jasný a průzračný rozum, téměř bez citu a fantasie (ač ne bez náružiwosti,) u bratra Lukáše rozum weden a nešen jest citem a fantasií tak, že mu bez obrazůw a obratůw biblických téměř ani mysliti, a přídechu mystického nikoli zbawiti se nelze: a přitom předce onen kázal: „pusť rozum swůj mimo se a wystříhej se ho, kdekoli písmo swaté mluwí,“ tento pak jal se proti němu hájiti práwa rozumu lidského i při wýkladu písem swatých. Hádka týkala se hlawně smyslu slow Kristowých „toť jest tělo mé“ atd. Oba učitelé rozešli se po přátelsku, ale spojení jejich w jednotu stalo se bylo nemožným.

Té doby wrcholila práwě w Čechách wůbec, a 1524
w Praze zwláště, wážnost i autorita slow Luterowých. Proto když s wolí královau a pod předsedáním knížete Karla Minsterberského swolán opět *sjezd walný podobojích* královstwí Českého i markrabstwí Morawského do Prahy ke dni 29 ledna 1524, a Luterův 29
učenník Hawel Cahera wedl stížnost na různé kollegůw Jan.
swých smýšlení, ustanowen jest on napotom jediným administratorem konsistoře podobojí, přijato i schwáleno do 20 článkůw wěroučných o zpráwcích duchowních, o kázaní, o swátostech, o swátcích, cele we smyslu Luterowě sepsaných, a jen jeden, o zrušení knězského bezženstwí, který Cahera byl ještě přidati chtěl, prozatím odročen jest. Ale lid obecný w Praze u většině swé nesauhlasil s počínaním strany pokroku. Cit náboženský u samých kališníkůw byl se příliš auzce spojil s obřady církewními, proti kterým směřowalo hlawně učení a horlení Luterowo; u příliš welikého počtu podstata náboženstwí zakládala se na klanění se a wzýwaní boha zwláště we welebné swá-

Digitized by Google

1524 tosti oltářní, na jejím wystawowání a nošení we hlučných processích, ozdobených nádherau a wnadami krásoumnými wšelikými: bráti aneb tupiti je bylo jim tolik, jako rauhati se bohu a ničiti wíru i pobožnost samu.[376] W oblíbení zewnitřnosti takowých s náboženským citem spojených, osadníci fary matky boží u Týna šli tuším dále, nežli kteříkoli jiní, a farář jejich *Cahera* zpozorowal brzy, že w boji proti takowému smýšlení nebylo proň čáky wítězstwí, a že mu nastala konečná potřeba, wzdáti se buďto postawení a auřadu, aneb učení swého. Nemaje do sebe ani zaswěcení s hůry, ani mrawné powahy a důslednosti, odhodlal se brzy ke druhému, a celé potomní jednání objewilo w něm ošemetníka, jemuž rownych jen málo připomíná se w dějinách českých. Opustiw a zradiw své předešlé přátely, nenabyl nowých; neb i nowí jeho spojenci seznáwali o něm, že mu nic nebylo swatého, nežli osobní jeho prospěch, powýšení a panowání dle libowůle. Nadarmo i Luter sám pokaušel se nawrátiti jeho na cestu předešlau; stejnau horliwostí a prudkostí, jako prwé welebil, tak počal Cahera i jeho haněti, dokládaje, že jen proto hleděl byl získati sobě u něho dů-

376) M. Jiří Písecký, který slowo swé, že té doby w Praze kolik bylo kněží, tolik bylo rozdílných náboženstwí, sám twrdil swým příkladem, nesauhlasiw s žádnau z tehdejších stran, psal o té wěci takto: Boëmi nostri, relinquentes puram evangelii veritatem, iterum extrinseco ceremoniarum cultu, imaginibus nempe, picturis, sculptilibus, ritibus vanis, processionibus superfluis, sacramentorum expositionibus spectaculorum more, adeo sese post M. Hus cito intricaverunt immutaveruntque (ut ita dicam) pueriliter, insipienter fermeque inemendabiliter, quod jam ipsos hac in re Romanos (si verum dicere fas sit) idololatras longe lateque superare a cunctis nationibus videantur. — Populus simplex variis sacerdotum inconstantium dogmatibus fere jam furiosus factus fuerat oc. (MS.) —

Digitized by Google

věru, aby jeho nešlechetné úmysly a řeči tím lépe 1524
poznati a světu odhaliti mohl.[377]

Rozumí se, že proměna Caherowa neprýštila se ze mrawního přeswědčení, ale z opatrného uwážení okolností přízniwých neb nepřízniwých. Již od několika let dělilo se obywatelstwo Pražské co do církewních otázek we dwě strany, jednu Hlawsowu, čili stranu pokroku, druhau Paškowu, čili přísně kališnickau. Prawili sme již, že čím wíce zmáhala se strana pokroku, strana utkwělosti čili kališníci tím wíce posily hledali we blížení a spojení se se stranau Římskau, která w Praze téměř již jen kapitolau hradskau a několika kláštery representowána byla, we stawu panském ale w Čechách měla přewahu. Ačkoli většina wzdělanějších lidí náležela ke straně Hlawsowě, wšak její neswornost a rozdrobenost ujímala jí moci a síly w té míře, we které straně Paškowě jí přibýwalo. Mezi oběma těmito někdy přátelskými náčelníky stawu městského, Hlawsau a Paškem, přewratem politickým roku 1523 powstaly tytéž protiwnosti a nechuti, jako mezi panem Lwem a panem z Wartenberka. Prwní *počátek reakce* proti pokroku zjewil se, když 13 března 13
1524 při obnowení rady městské w Praze M. Jan Mart.
Pašek opět za primasa, čili za prwního konšela Pražského, zwolen byl;[378] a chytrý Hawel Cahera byl

377) Sám Jiří Písecký jmenowal ho „homo a natura insensatus, sed vafer et callidus, blandiqua sermonis ac lucri cupidus, qui non bonum religionis sed bonum marsupiorum curaverat“ oc. a na jiném místě: „homo sine zelo dei, sine fide, stolidus, impudicissimus“ oc. „audacissimus latro“ oc. (MS.) Saud Bartošův o něm znám jest. Luterowo psaní k Caherowi ze dne 13 Nov. podáwá týž Bartoš na str. 124—5.

378) Zpráwa ta jest poslední, ku které dosahují často jmenowaní Staří letopisowé čeští na str. 465; co tam ještě čte se

Digitized by Google

1524 mezi prwními, kteří zpozorowawše nowého wětru wání, uprawili dle něho plawbu swau.

Náwodem Paškowým zřízena jest z některých konšelůw, menších saudcůw a obecních starších Pražských kommisse, kteráž pro přetržení různic a nechutí mezi kněžími a lidem obecným sepsala *„wýpowěd“* 11 Mai w 10 článcích, prohlášenau dne 11 máje. W té nezrušeno sice upřímo článkůw na posledním sjezdu okolo hromnic wynešených, ale přimíšena k nim nowá ustanowení we smyslu kališnickém, ku př. „klaněliby se kdo drahému tělu a krwi Krista pána, nemá jemu, že modlář jest, spíláno býti;“ dále schwalowáno wystawowání welebné swátosti w monstranci a processie wůbec, užíwaní jazyka českého neb latinského při poswěcowání dáwáno kněžím na wůli, administrator ustanowen za censora wšech traktatůw w jazyku českém wydáwaných, a wšem neposlušným wyhrožowáno wypowězením z města. Hawel Cahera dal k tomu swau wůli, a w tom znamenán byl poprwé obrat jeho; naproti tomu zasazowal se kněz Martinek Betlemský 17 Mai s jinými 18 kněžími. Ke dni 17 máje swolána byla weliká obec Pražská na radnici, aby k té wýpowědi swolení swé dala co k nowému zákonu obecnímu; wedena tu dlauhá theologická hádka mezi M. Paškem a Jiříkem Hrdinau od Wěže, kterýž žádal, aby knězi Martinkowi, před schwálením wýpowědi, dáno bylo weřejné slyšení; wětšina obce přiswědčowala Hrdinowi, ale Pašek a páni neswolili k jeho žádosti. Na to kněz 24 Mai Martinek se swými, podawše 24 máje písemné wyjádření, že k wýpowědi dotčené přistaupiti nemohli, ana

o bitwě u Moháče a wolení krále Ferdinanda, jsau již přídawky cizí. Mezery té r. 1524—1526 jest tím wíce litowati, čím živějšího následowalo pohnutí myslí w těch létech.

Digitized by Google

prý „byla proti pánu bohu, proti swědomí jejich a proti dobrému obce," wystěhowali se 26 máje z Prahy, kamž té doby naopak wypowězenci 23 července 1523, kněží Korambus a jiní, zase nazpět uwedeni jsau.[379] Odtud již reakce zřejmým praudem nesla i zmáhala se, zwláště když i z královské kanceláře z Budína posílány do měst českých čím dále tím hojnější mandaty proti „postranním traktatům," kteříž byli „proti pánu bohu, proti swaté wíře i wšem dobrým řádům křestanským," též proti „jakýmsi scházením a kázaním po domích," z nichžby prý rozdílowé w obcích a jiného mnoho zlého přicházeti mohlo. Wýznamným bylo znamením, že již rozléhaly se po Praze i po celých Čechách nowé písně, welmi hanliwé a posměšné, proti pikhartům a luterianům.[380] 1524 26 Mai

Wěci uherské té doby tak weliký měly wliw do událostí w Čechách, že nelze neobraceti k nim pozoru; i sama ta reakce na poli náboženském uznáwala w kancléři uherském Ladislawowi Salkanowi, jenž 6 máje 1524 powýšen byl na Ostřihomské arcibiskupstwí, neli 6 Mai

379) Nejšíře o proměně té mluwí kronika spisowatele nejmenowaného (MS.), potom Jiří Písecký (MS.) Bartoš dosti nepořádně ji wykládá.

380) Kanownik Jiří psal opatowi Teplskému 5 Jul. 1524: Princeps Carolus per plures hebdomadas Pragae non fuit, sed in Slesia alicubi manet. Domini Pragenses et maxime D. Joannes Passek cum aliquibus fortiter et viriliter Pikardis et Luterianis resistunt. Numquam tanta fuit concordia inter nos et calixtinos, sicut nunc; si rex virum ageret, aliquid efficere posset. Cantiones satis mordaces contra Pikardos et Luterianos boemicas composuerunt, maxime contra aliquos majores dominos regni et aliquos notabiles cives Pragenses . . . (Orig. arch. Tepl.) Některé z dotčených písní zachowaly se, bywše r. 1525 w Praze tištěny; jedna z nich počíná: „Zpikhartili se kněží, a proto z Prahy běží" oc. (Arch. Třebon.)

Digitized by Google

1524 hlawního půwoda, jistě aspoň přední podporu swau.[381] Dáwná nechut uherského národu k Němcům nyní, když nowoty Luterowy počaly byly šířiti se také do Uher, brala na se twárnost náboženskau, a nenáwist národní pod přikrytím wíry hledala w církewních zákonech příčiny k uprostranění sobě, které nenacházela w zákonech občanských. Na dwoře králowě bylo mnoho Němcůw, a královna Marie zwláště měla jednoho kazatele Němce, na jehož odstranění když naléhali prelati a páni uherští, poněwadž prý byl „Luterianem," ona rozhodně jeho hájiti se jala. Tím wzešla pověst, nešená také do Čech, jakoby král i královna byli se nachýlili k Luteranismu; zjewná markrabě Jiřího přízeň k učení nowému dodáwala řečem takowým podobnosti. Ludwík owšem nebyl tak uwědomělým a přísným katolíkem, jako král Sigmund Polský; wyznání wíry u něho mělo wáhu wedlejší; nestaral se o ně, ale dopauštěl kancléřům swým užíwati moci a jmena jeho, aby w reskriptech králowských hájili čistotu wíry asi tak, jako hájiti jim slušelo zachowáwaní zákonůw práwa i sprawedlnosti. Hrabě Jan Zápolský a pobočník jeho Štěpan z Wrbowce neopominuli užíwati, mimo jiné, také této příčiny ku popauzení lidu proti králi a dworu jeho. We krajích držely se mnohé postranné schůzky a porady nespokojencůw, o wyhnání wšech Němcůw ode králowa dwora, o přidání králi zwláštního gubernatora uherského a o zmocnění se předewším weškeré

381) Swědčí o tom papež Klemens VII sám, jenž we psaní 23 Oct. 1524 k němu daném dí: Novissime tuo potissimum consilio scimus et tua industria fuisse factum, ut perfidum atque pestiferum Pigardorum genus . . . a coetu et civitate Pragensium tumultu prope populari, sancto quidem et pio, expelleretur ac. (W Kaprinaiowě dipl. sbírce MS.) Katona, XIX, 450.

Digitized by Google

finanční zprávy zemské. Pro zmaření piklůw takowých uložil Ludwík stawům sněm walný ke dni 8 září do Pešti, a hledal pomoci také w Čechách. Rozepsaw do Prahy sněm ke dni sw. Markety (13 čerwence,) wymáhal po poslích swých k němu wyprawených především berni a pomoc rychlau 5 až 6 tisícůw lidu branného, jak se říkalo, proti Turkům, we skutku ale proti Uhrům, na ochranu dworu swého a politiky swé proti zlým aumyslům strany Zápolské. Plán ten tajný prozrazen a zmařen jest, takže král nucena se widěl zapírati jej weřejně, ale měl proň i pro královstwí následky důležité, jakož brzy dále wyprawowati budeme. [382] 1524

Poslowé královští ke *sněmu Swatomarketskému* byli Stanislaw Turzo biskup Olomucký, Artleb z Boskowic bywalý heitman markrabstwí Morawského, uherský pán František Dóci a Jiří Žabka, králůw sekretář. W Čechách ale té doby nebylo možné ani několika lidem sjeti se, tím pak méně sněmowati, aby mysli rozčilené neoctly se w hádkách o wíře a náboženstwí; proto i sněm dotčený neobíral se tuším, leda jimi; aspoň není památky o jiném jeho jednání. Takét arcibiskup Salkan, kterémuž král Ludwík rád pauštěl péči o wládu netoliko w Uhřích, ale i w Čechách, nepominul té příležitosti, pomáhati jak ku potlačení pikhartůw a Luteranůw, tak i k uwedení kališníkůw do lůna církwe Římské. Biskup Stanislaw, odwoláwaje se k usnešení sněmu Swatojakubského roku 1508, jehožto byl někdy spolupůwodem, chtěl tomu, aby zákon 14 Jul

382) Podal o tom do Říma zprâwu dne 17 Aug. 1524 nowý nuntius papeže Klemensa VII do Uher, Jan Ant. Pulleon de Burgio, baron Sicilský. (Theiner monum. histor. Hungar. II, 717.)

Digitized by Google

1524 proti pikhartům té doby schválený byl obnowen a přísně zachowáwán: proti čemuž opřeli se zejmena, ze stawu panského nejw. purkrabě Jan z Wartenberka, z rytířského nejw. písař Jan Litoborský ze Chlumu a z městského Jan Hlawsa z Liboslawě; také jeden z poslůw královych, Artleb z Boskowic, wzdalowal se wšeho takowého jednání, prawě, že mu od krále nic o tom poručeno nebylo. Byli na sněmu tom oba náčelníci strany Římské w Čechách, Zdeněk Lew z Rožmitála i Radslaw Beřkowský z Šebířowa, ježto požíwajíce již weliké u Pražanůw (strany Paškowy) lásky, přičinili se snažně o srownání a smlauwu mezi kališníky a kapitolau Pražskau, i dosáhli aspoň tolik, že obě ty strany slibowaly sobě, tušim ale jen austně, státi spolu a pomáhati sobě proti nenáwiděným Lutheránům i pikhartům. Dále není nám wíce známo, nežli že sněm stal se welmi bauřliwým a rozešel se beze wšeho pořízení.[383]

Wšeobecná rozdrážděnost učinila staw wěcí nesnesitelným a *obrat násilím* se strany té neb oné nedal na se dlauho čekati. Strana pokroku, rozštěpena jsauc sama w sobě, nemohla na společné podniknutí jakékoli ani pomysliti: tím bezpečněji odhodlala se k němu, pode štítem uherského kancléře Salkana, dobře organisowaná strana odporná, w nížto znali se a lnuli k sobě wšickni. Tři čelní mužowé usnesli se o společný k tomu cíli plán, a prowedli jej nešlechetně sice, ale s mistrowstwím uznání hodným: administrator *Hawel Cahera*, primas Pražský M. *Jan Pašek* a známý

383) Bartoš na str. 32. Kroniky Nejmenowaného a Jiřího Píseckého MS. Psaní k opatu Teplskému, w archivu téhož kláštera. De Burgio také píše (l. c.) Li ambaxatori del Re si tornano re infetta, et la dieta si dissolve.

Digitized by Google

od r. 1512 konšel *Sigmund Waníčkowic*, obecně jen 1524
„pan Ziga“ zwaný. Jednalo se o nowé ustrojení „bauře Pražské r. 1483,“ owšem že s koncem opačným, ana reakce někdy přemožená měla nyní dostati se na wrch; pan Ziga znal se w takowém díle nad jiné lépe, an co jinoch r. 1483 sám náležel byl i s otcem swým do počtu wypowězencůw. Protož poněwadž nad to M. Pašek strádal podagrau a jen s tíží se pohybowal, wzal týž pan Ziga hlawní úlohu na sebe.[384]

Purkmistrem té doby w Praze byl často již jmenowaný *M. Brikcí z Licka*, někdy professor na universitě, později proslulý skladatel a wydawatel „práw městských královstwí Českého,“ muž učený a pokroku přízniwý: ale opatrností we swém auřadě newyznamenáwal se. Strana protiwná zbrojila se podtají, a měla lidu branného, rozloženého po několika domích, již několik set pohotowě,[385] on pak neměl o tom ani tušení; podobno, že tehdejší rychtáři, co welitelé branné moci městské, nechowali se k němu dosti upřímně. Na Malé straně bylo poměrně nejwíce katolíkůw i tuhých kališníkůw, a tam w obecné rozdrážděnosti myslí bywalo také slýchati nejwíce hlasůw pohrůžčiwých. U wečer dne 8 srpna došla M. Brikcího wýstraha s ně- 8 Aug.
kolika stran, že na Malé straně i na Aujezdě lidé

384) Obšírné a dosti wěrné i prawdiwé wyprawowání o události té podáwá, se strany pokroku, „Bartošowa kronika Pražská, od l. p. 1524 až do konce l. 1530,“ wydaná od K. J. Erbena w Praze 1851, w 8. Spisowatel „Bartoš písař,“ od nás již často připomínaný, byw sám nejen swědkem ale i obětí té bauře, pragmatisowal we swém díle, dle obyčeje starých Čechůw, w ten smysl, že bůh sám spůsobil wše co se dálo, aby prý najewo wyšla nešlechetnost lidská; proto zásluhy oněch tří mužůw o wěc swau nedošly u ného uznání.

385) Srown. Bartoše na str. 116.

Digitized by Google

1524 scházeli se we zbrani, aniž wědělo se, čím rozkazem a k jakému cíli; sám nejw. písař Litoborský dal ho napomínati, aby bděl nad zachowáním pokoje w noci nastáwající. On tedy swolal ještě téhož wečera konšely a starší obecní ku poradě, coby činiti bylo; hlasy temné, hroziwé i úzkostné, při zjewech neobyčejných, spůsobily shon lidu zwědawého po náměstí a ulicích; někteří z konšelůw, jako Pašek a Ziga, nepřišli do porady, ano již jim prý bylo pozdě na noc. Když ale přiwolaní rychtáři ujišťowali, že poplach ten byl planý a nebylo se obáwati ničeho, rozešli se páni radní zase a noc minula w pokoji.

9 Aug. Na zejtří ráno, w auterý dne 9 srpna, když páni radní opět byli pohromadě, shluknul se tak weliký počet lidu obecného, a zwláště osadníkůw fary Týnské, na radnici, že naplňowali wšecky její místnosti; pan Ziga, promluwiw ke množstwí a zawázaw je sobě ku pomoci, wstaupil s nejodwážliwějšími opět do poradní síně. Slowy diktatorskými, we jmenu krále i obce, jal se hned winiti purkmistra i konšely, kteří minulé noci sešli se byli na radnici, ze spiknutí a zrady, ježto ukládali prý o bezžiwotí spoluměštanůw swých; nebezpečí od Malé strany že bylo pauhau směšnau záminkau, Malá strana že nikdy na wybojowání Starého i Nowého města nemyslila, ani mysliti nemohla. Nejprwé obořil se na městského kancléře, Dra Buriana Sobka z Kornic, Luterowa přítele, lotrem, šibalem a zrádcem jej nazýwaje: kázal jej zatknauti a wzíti „do wězení krále JMti.“ Potom purkmistrowi M. Brikcímu ani mluwiti nedaw, odjal mu auřad, donutil ho k wydání klíčůw a pečeti městské, (kteréž tudíž i s auřadem odewzdal swému šwagrowi M. Paškowi,) a kázal jej také wzíti „do wězení krále JMti.“ Totéž učinil

Digitized by Google

konšelům Danielowi Raušowi, Janowi Erasimowi, pro- 1524
fessoru Wáclawowi Danielowi a některým jiným, kteříž tudíž do místností we wyšším patře radnice na wězení ustrojených [386] odwedeni a tam chowáni jsau. Když powěst o tom roznesla se po Praze, ještě před polednem, „bez meškání se wšech stran lidé u welikém množstwí běželi se zbrojí na radnici i na náměstí, že se bylo čemu se strachem podíwati; ale ani w té horkosti a zkrwawilosti lidí jedněch proti druhým nestalo se žádné bitwy, ani útoku na domy, ani krwe-prolití nejmenšího, protože w pochybení byli o tom mezi sebau, kdoby s kým byl, an s obojí strany byl znamenitý počet, we kterémž otec proti synu, bratr proti bratru i jiní přátelé proti sobě musiliby powstati; nebo wesměs se shlučili, newědauce co činiti.“ [387] Skutek sám učí, že strana Hlawsowa byla naprosto neustrojena, nepřiprawena i překwapena, tudíž že utrpěla ne právem, ale násilím, aniž potřebí bylo důkazůw jiných, o newině její potom po celá léta wedených. Od té doby radnice jak staroměstská tak i nowoměstská osazena byla dnem i nocí silnau wojenskau stráží, a M. Pašek neukazowal se na ulicích Pražských, leda we průwodu 40 až 50 lidí branných.[388]

386) MS. prawí: Wšickni jmenowaní páni, nemohše míti slyšení žádného, museli nahorn na rathaus, někteří na kaplu, někteří do Špinky, a tam seděli wíce než půl léta.

387) Slowa Bartoše písaře na str. 64.

388) Wedle kronik Nejmenowaného a Píseckého, ještě netištěných, o té wěci důležité jsau zprawy podané od kanownika Jiřího 18 Aug. opatowi Teplskému: Nostri valida manu praetorium ascenderunt et magistrum civium cum aliquibus receperunt et in captivitatem incluserunt. Magister civium, M. Brictius videlicet, coactus fuit communitati sigillum et claves praesentare; illas M. Joanni Passek communitas commisit, et ille

Digitized by Google

1524 Téhož dne popoledni sešli se konšelé a starší obecní na radnici opět, a psaními hojnými dali jak králi, tak stawům a lidem wšem netoliko w Čechách, ale i do ciziny, zprâwu o „pohnutí," které u nich se stalo, těmito slowy: že „někteří, wíru swatau křesťanskau rušiti chtějíce, o ní i o nás úklady činili, a noci předešlé již své srozumění měwše, k takowému skutku přikročiti chtěli; protož my ráno sebrawše se, učinili sme tomu překážku s pomocí boží bez krweprolití, a obhájili jak wíru božskau křesťanskau, tak i hrdla swá" oc. Knížeti Karlowi Sigmund Waníčkowic dáwal osobně o tom zprâwu, zamlauwaje se prowesti wražedné aumysly protiwníkûw swědky třebas padesáti. I hned počalo a trwalo po několik dní zatykání a wězení drahně podezřelých osob; wypowídáni a wyháněni z města kněží strany pokroku, jak ti, kteří již dříwe s Martinkem byli wyšli, tak i jiní wšickni; mnozí také měšťané oblaupeni jsau na čisto, zwláště na Malé straně, kdežto lupiči prawili se míti k tomu nařízení od krále. Mezi těmi, kteří autěkem se zachowali, přední byl konšel Mikuláš Šorf, jemuž, jako i jiným sausedûm, kníže Karel a nejwyšší purkrabě Wartenberk dopřáli u sebe autočiště; také Jan Hlawsa ušel nebezpečí tím, že w den bauře náhodau nebyl w Praze.

16 Aug. Již dne 16 srpna někteří z uwězněných měšťanûw Pražských, u přítomnosti mnoha swědkûw, tázáni jsau

nunc magistratum regit et in Praga floret, adjuncto sibi D. Ziga vel Sigismundo lanione; et quandocunque Passek praetorium ascendit vel descendit, 40 vel 50 armatis viris stipatus est usque ad domum suam; et ambo praetoria, tam antiquae quam novae civitatis, fortissime stipendiariis a vigilia S. Laurentii munita sunt, vexillis etiam extensis, et hoc die noctuque etc. (Orig. arch. Tepl.)

Digitized by Google

na skřipci: ale wyznání ani jejich, ani těch, kteří trápeni byli později, newyjewilo nic, coby twrdilo bylo řeči o krwawých aumyslech strany Hlawsowy.[389] 1524

Strannické líčení událostí Pražských od M. Paška i přátel jeho potkáwalo se na dwoře králowě w Budíně s tím ochotnější wírau a přízní, čím neobmezenější byl tam wliw jejich spolupůwoda, kancléře arcibiskupa Salkana, podporowaný w témže směru také od papeže Klemensa VII. Papež ten we psaních dne 6 října králi a králowé daných welebil to nowé po- 6 Oct. tlačení „pikhartůw" w Čechách jakožto jedno z nejwětších dobrodiní, které za jeho času bůh církwi swé swaté propůjčiti ráčil, a napomínal důtkliwě k dokonání díla počatého,[390] rozuměti dáwaje, že stolice Římské ochotnost ku pomoci proti Turkům záwiseti bude na mnoze od ochotnosti králowské u wěci této; w témže smyslu psal i Ostřihomskému arcibiskupowi 8, i zase 23 října, poraučeje mu spolu oba nowé posly swé do 23 Oct. Uher, kardinala Wawřince z Campeggio a Sicilského barona Jana Antonína Pulleona del Burgio.

Nestatečné *knížete Karla* Minsterberského se chowání dopomáhalo také k wítězstwí reakce. Když Jan Hlawsa, jsa dosawad sudím měst králowských, a ně-

389) Feria III post festum assumptionis hora quasi XIX aliquot cives in praetorio quaestionati seu martyrisati sunt; quid autem illi confessi sint, adhuc occultum est. (Psaní Teplské dne 18 Aug.)

390) Ita agas tua auctoritate, ut qui Pigardos ipsos sancte et pie persecuti sunt et a commercio suo repulerunt, per te .... juventur et foveantur. — Egregia pietas catholicorum populorum atque hominum in Boemia, eorum etiam, qui minimis rebus dissentientes, facillime cum universali ecclesia possunt convenire .... (We sbírce Kaprinaiowě, MS.)

Digitized by Google

1524 kteří jiní do Budína jeti chtěli, kníže bránil jim toho, přiříkaje, že pojede tam sám a zjedná o wěc jejich lépe, nežliby mohli oni. Jel tedy a ztráwil téměř celý říjen při dwoře králově. Tu ale, „přičiněním biskupůw a některých jiných lidí," mysl jeho, potud jak se zdálo aspoň nestranná, obrátila se cele proti straně pokroku, takže nezadlauho i s panem Zdeňkem Lwem z Rožmitála počal přízniti se opět. My nemůžeme w důležité proměně té nespatřiti wliwu a působení, wedle arcibiskupa Salkana, předewším krále Sigmunda Polského, hlawního zástupce páně Lwowa při králi Ludwíkowi. Důkaz na to jewí se we psaní ze dne
18 Oct. 18 října, kterým uložen stawům českým nowý sněm ke dni sw. Ondřeje; tam prawí král Ludwík doslowně: „Došlo jest nás, kterakby někteří u poddaných našich nás zoškliwiti chtěli, wnášejíce a wtrušujíce w lidi to, žebychom my stawy královstwí Českého připrawiti měli o swobody, a že sau nám některé osoby z téhož králowstwí k tomu radily. I diwíme se tomu, že ti lidé, kdož jsau koliwěk, takowau wěc o nás smýšleti a mezi poddané naše wkládati smějí; neb sme my nikdy na tom býti neráčili, abychom swobod téhož králowstwí ujímati měli, nerci o ně je připrawiti, a k tomu nám také žádný z téhož králowstwí ani z jiných neradil. Než na tom sme wždycky byli a jsme, abychom jich raději přičinili, pokudžby k dobrému a užitečnému našemu a téhož králowstwí bylo."[391] Patrný to jest ohlas nářkůw od strany páně Lwowy u krále Sigmunda wedených. Ještě nedáwno děkowal byl Sigmund Ludwíkowi, že k jeho žádosti odložil opět wedení pře na saudu zemském w Čechách proti

391) Kopie sauwěká w archivu Třebonském.

Digitized by Google

p. Lwowi a přátelům jeho,[392] a wyprawil k němu 1524
nowé posly swé, kteří pobywše w Budíně týž čas, jako kníže Karel a páni čeští, chlubili se potom, že přičinili se s prospěchem také o urownání českých nesnází.[393] Hrozilo se prý knížeti, že mu odjato bude postawení jeho w Čechách, budeli, co zpráwce králowstwí, showíwati pikhartům a Luteránům i na dále ještě. Král uložil mu, po náwratu swém do Prahy, (kterýž stal se při času sw. Martina,) swolati před sebe weš- 11
keren staw městský, a přeslyšeti, spolu s posly z měst, Nov.
stížnosti obau stran, Hlawsowy a Paškowy, proti sobě; při tom ale wydal také nařízení, což se pikhartůw a Luteránůw dotýkalo, aby w městě Pražském nebyli trpeni.

Mezitím strana Paškowa již dne 31 října[394] postarala se byla o *nález obecní* w témže smyslu, který nesnáše liwostí swau slaužiti mohl za wzor dekretu podobnému, o sto let později proti wšem podobojím wynešenému, a podal spolu důkaz, že fanatická zuřiwost nebyla wýhradným přímětem jediné toliko církwe nebo strany. Wšickni obywatelé Pražští museli každý osobně rukau dáním přiznati se před auřadem ke wšem základním článkům učení kališnického, a oddati se

392) Acta Tomiciana, VII, 82. (Stalo se to ku konci neb u prostřed měsíce srpna.)

393) Poslowé ti (Andreas Cricius, episcopus Premysl. et Joan. Wytwiensky castellan.. Plocensis) psali Petrowi Tomickému z Budína 6 Oct.: Bohemi et Moravi, scissi in sese, totis diebus nos suis altercationibus distinent; a při náwratu swém odtud, z Ostrawy, 11 Nov. Turbas bohemicas et moravicas satis ex usu composuimus. (Acta Tomic. ibidem 84. 86.)

394) Bartoš (str. 79) jmenuje pondělí *po* Wšech swatých (7 Nov.), kdežto u Nejmenowaného (MS.) zpráwněji udáwá se, dle knih městských *před* Wš. sw. (in vigilia Omnium sanctorum).

Digitized by Google

1524 wýhradnému wedení kněží jeho, jináče měla jim nejen každá živnost w městě zastawena býti, ale oni také napořád z města wyhostiti se; kdokoli nemohl wykázati se, že pocházel od rodičůw obřadem kališnickým k manželstwí oddaných, pokládán za cizoložně a neměl w řemeslích nikde trpen býti; zbaweni jsau práwa měšťanstwí wšickni, kdo pojali manželky neb i manžely „z roty pikhartské;“ že bráněno přijímati do města lidí duchowních i swětských, kteřížby „hostinská učení“ wedli a při nich se twrdili, že přiostřeno censury atp. rozumí se samo sebau. Důsledné a skutečné prowedení nálezu toho, (jehožto wynešení oslawil prý Pašek welikau a hlučnau hostinau, na radnici, s hojnými trubači a bubny wlaskými,) bylo by připrawilo Prahu o wětší polowici obywatelstwa jejího: ale ohawnost takowého zpuštění nezamýšlena nikoli od nowých otcůw města: wždyť horliwost pro čest a sláwu boží, pro čistotu wíry a spasení duší, uměla býti také milosrdnau a showiwati křehkostem lidským, kdekoli to uznáwala za whod, a kde ku konání takowé ctnosti přízeň a dary, netoliko ducha swatého, ale i sausedůw zámožnějších, wítanau podáwaly příležitost; celá přísnost ukazowána jen, kde jí žádala buď wášeň pomsty saukromé, aneb potřeba ostrachu,[395] nejwíce nad chudinau.

395) Jiří Písecký píše o tom: Nostri zelotypi, Passko, Ziga, Karban, Gallus administrator — militibus armatis circumsepti, multos in dies cives in vincula conjiciebant, alios ab urbe ejiciebant, alios, muneribus placati, liberos facientes absolvebant ab omni errore. Nam qui istis regulis christianissimis ex sua facultate munera dabant, erant boni christiani, qui vero dare recusabant, etiam per Judaeos instigati, erant haereticissimi. Pauperiores, ut terrorem aliis incutiant, turpiter ejiciebant, virgis caedebant, ferro ignito signabant, igne etiam

Digitized by Google

W těch a takowých okolnostech *slyšení obau stran,* 1524
kteréž kníže Karel z králowa rozkazu a k jeho ruce
we dnech 21—30 listopadu konal, nemohlo wésti k ná- 21 Nov.
prawě, protože strany slyšány každá po rûznu, a kníže
nedaw se do saudu nad nimi, ale wíce prý obojetnosti
nežli nestranné sprawedliwosti dokazowaw,[396] poslal
písemné jejich žaloby, dûwody a odwody, králi do Bu-
dína, kdežto drahný čas ležeti zûstaly nepowšimnuté.
Na dwoře králowě čeští pikharti a Luteráni neměli
nižádného přítele, a hojní tam nepřátelé jejich nemy-
slili na nic jiného w Čechách, nežli kudyby kališníci
do lûna církwe Římské zase uwedeni býti mohli. Ar-
cibiskup Ostřihomský Salkan, znalý wěcí českých, byl
toho hlawním prostředníkem a působcem.

O jednání důležitého *sněmu o sw. Ondřeji* zûstaly 30
nám welmi nedostatečné zprâwy. Wíme sice, že král Nov.
na něm upomínal o berni z minulého léta ještě nedo-
placenau, ale nelze udati, w jaké míře a s jakým
prospěchem. Jen o sporu wedeném co do wěcí nábo-
ženských zachowal se ohlas temný a nedostatečný.
Papež Klemens VII poslal byl skrze legata swého
kardinala Campeggio psaní ku Pražanûm, we kterém
oswědčowal potěšení swé nad obratem wěcí u nich
nastalým a nabízel k auplnému wpojení se do církwe
Římské: ale pro některá slowa w něm, která kališ-
níkûm bylaby se zdáti mohla urážliwými, k radě Sal-
kanowě kardinal legat podržel je u sebe. Tím úsilněji
pracowáno jest o dotčenau jednotu, a kníže Karel dá-
wal 13 prosince do Budína zprâwu, že wěci na sněmu 13 Dec.

exurebant: adeo illorum tyrannis in dies invalescebat. Téhož doličuje Bartoš we swém díle široce.

396) Písecký upřímo winí knížete, že dáwal se porušowati wzátky od obau stran.

Digitized by Google

1524 dobře se dařily a dáwaly čáku žádaucího konce. Nicméně sněm rozešel se bez konečného uzawření, leda že katolíci a kališníci zapsali se sobě ke wzájemné pomoci opět, a odročeno další jednání k budaucímu zase sněmu.[397]

1525 Není pochyby, že zmáhající se praud reakce potkal se na sněmu českém s *odporem* silnějším, nežli chudé toho wěku paměti nám we známost uwodí, a že hlawní překážkau směru toho byli *auředníci zemští podobojí*, od krále Ludwíka 1523 nowě ustanowení, zwláště nejw. purkrabě Jan z Wartenberka i nejw. písař Jan Litoborský ze Chlumu. Snahy zajisté strany Římské spatřujeme od té doby obraceti se předewším proti auředníkům těmto, aby zbaweni byli moci swé a na místa jejich aby dostali se odhodlaní katolíci. Hlawním jednatelem w té wěci byl králowský sekretář Jiří Žabka z Limberka, jenž byw na posledním sněmu přítomen, wrátil se do Budína s tím naučením od pánůw strany Římské, že mělali žádaucí jednota zdařiti se, prwé „pikharté" s auřadůw swých odstraněni býti museli; sám prý jeden z bratří z Pernšteina dáwal k tomu swau wůli. Uznaná takowá potřeba pohnula i arcibiskupa Salkana, předního potud páně Lwowa nepřítele, že naklonil se k němu konečně, a u krále Ludwíka zjednal mu opět auřad nejw. purkrabství w Čechách, wedle něhož také panu Jaroslawowi z Šelnberka i Radslawowi Beřkowskému z Šebířowa jejich auřadowé wráceni jsau. S králowskými na to dekrety wyprawen jest týž sekretář Žabka
19 Jan. z Budína dne 19 ledna 1525 ke sněmu nowému, kte-

397) Epistolae Laurentii cardinalis Campegii, wydané w Theiner. Monum. hist. Hungar. II, 677, 683.

Digitized by Google

rýž rozepsán byl do Prahy na den 25 ledna.[398] Po- 1525
sláno také té doby rozhodnutí královské na spisy, 25 Jan.
které kníže Karel o slyšení swém strany Hlawsowy a Paškowy králi byl poslal. Prawilo se w něm: „Poněwadž sme srozuměli a to nalezli, že z mnohých příčin ti wězňowé spolu zůstati a w městě Pražském bydleti nemohau: protož wám wězňům i jiným, kteříž z města ste ušli, přikazujem, abyste statky a zboží swé rozprodali a jinam se wystěhowali; wšak kdobyste koli w králowství našem Českém přebýwati chtěli, to swobodně a bezpečně učiniti můžete, napřed s námi srownajíce se u wíře swaté křesťanské, wšech bludůw pikhartských na straně nechajíce a mysl ku pomstě zawrhauce. Jestliže byste pak přikázaní naše zanedbali naplniti, jižbyste nám hrdla i statky propadli, a my bychom se k wám podlé práwa zachowati musili.“[399] Ubohý král netušil, že swau powolností k Římu, odkudž očekáwal nejpodstatnější pomoci proti Turkům, nejen málo získal skutečného, ale podtínal nejwěrnější podpory swé w Čechách, které snad by ho žalostného pádu byly uchrániti mohly.

Zdeněk Lew z Rožmitála, byw na sněmu Pražském dne 3 února opět uweden w auřad nejw. purkrabství, 3 Febr.
(podrobné okolnosti jsau neznámy,) slibowal owšem králi wěrnost a poslušenstwí, ale nezapomenul nikdy na ponížení, které byl utrpěl, a srdce jeho wřelo napotom pro pána swého ještě méně, nežli dříwě. Zwláštní shodau, ba náhodau stalo se, že jako w Uhřích, tak i w Čechách, nejbohatší náčelníci stran zanewřeli proti panow-

398) Kardinal legat Campeggio psal o tom do Říma z Budína 22 Januar. 1525 prawě: il detto secretario è partito di qua alli XIX, bene expedito in tutto segondo che desideravano oc.
399) Bartoš na str. 119.

Digitized by Google

1525 níku swému, mimo politické, také ze sobeckých příčin osobních. W Uhřích wojwoda Jan Zápolský odsauzen byl práwa dědičného, kteréž osobowal sobě po welikomocném někdy Wawřincowi z Ujlaku, a hněw jeho stal se neukojitelným; w Čechách nemnohem lépe zdařilo se panu Lwowi ohledem na úpad několika panstwí, která dáwný jeho přítel Petr z Rosenberka byl mu odkázal. *Dům Rosenberský* měl již od wěku císaře Karla IV zwláštní swé zřízení w Čechách, zákonem uznané, dle kteréhož weškera panstwí jemu náležitá měla wždy pospolu a wjedno držána býti a zprawowána we prospěch celého rodu od starosty přirozeného neb woleného, jenž wyhlášen byl za „wladaře“ domu Rosenberského. Poslední wladař (od r. 1493,) dotčený pan Petr, umřel bezdětek (1523,) a nezbýwali po něm nežli synowé bratra jeho Woka, Jan, Jošt, Petr a Jindřich. Nejstarší Jan, jenž stal se byl po panu Janowi ze Šwamberka mistrem Strakonickým, požíwal zwláštní páně Petrowy přízně, ostatním bylo snášeti newole jeho wíce méně. Tito, aby wymanili se od něho, dali se r. 1519 nawesti ke smlauwě, dle kteréž on postaupil jim polowici panstwí domu swého, pod wýminkau, aby s druhau polowicí naložiti mohl dle wlastní wůle. Smlauwa ta došla i stwrzení králowského i wkladu do desk zemských. Pan Petr tedy w poslední swé wůli (ze dne 10 čerwna 1521,) ku kteréž od pana Lwa dal byl sobě sepsati formulář, nařídil tak, že po smrti jeho († 9 října 1523) Jan mistr Strakonický měl zápisné zboží klášterůw někdy Zlaté koruny, Ostrowa i Strahowa, w jichžto požíwaní byli páni z Rosenberka, wrátiti a postaupiti hned těmto klášterům zase, ostatní pak panstwí wšecka držeti do swé žiwnosti; po smrti Janowě ale mělo panstwí

Digitized by Google

Krumlowské, Záblatské a Husinecké s Prachaticemi 1525
připadnauti panu Lwowi z Rožmitála, Nowohradské Kriſtofowi ze Šwamberka, Helfenburské Janowi ze Šwamberka, Jan Holický ze Šternberka měl dědíti Rosenberk a Wítkůw Hrádek, Hanuš hrabě z Hardeka Hazly s příslušenstwím.[400] To byl takořka ortel smrti pro moc a sláwu domu Rosenberského, jehožto wladař slul od nepaměti w Čechách „prwním poprawcem po králi“ a požíwal přednosti přede wšemi auředníky a saudci zemskými. Jakmile poslední ta wůle prohlášena byla, zdwihli bratří Jošt, Petr a Jindřich z Rosenberka odpor proti ní, a wážnost rodu jejich i spřátelení se se wšemi protiwníky páně Lwowými spůsobily to, že ku půtkám o náboženstwí připojilo se i rozdwojení celé wyšší šlechty české za příčinau pokoření neb zachowání domu Rosenberského. Bratří Rosenberští powýšili nejmladšího mezi sebau, Jindřicha, jakožto nejnadanějšího duchem, za wladaře, kterémuž i Jan mistr Strakonický w běhu r. 1524 postaupil práwa swého. Přes tato počala hýbati stawy českými u wětší míře práwě té doby, když pan Lew dosednul opět na stolici nejw. purkrabství; podiwno jest, a nemůžeme wyswětliti, že i wlastní páně Lwůw zeť, kancléř Adam ze Hradce, nepřestal straniti proti němu; i ačkoli bratří Rosenberští neodkatoličili se, počítali také hojné pány strany podobojí pokročilé, ku př. z Wartenberka i Kostky z Postupic, mezi swé příwržence.

Prwní starost nowého purkrabě pana Lwa, we srozumění s knížetem Karlem, bylo nařízení *wojenské hotowosti* w celé zemi; za příčinu slaužilo mu zbrojení

400) Kšaft Petra z Rosenberka čte se w obnowených deskách zemských, VI. J. 14—17. Srown. Wácl. Březana wýtah kroniky Rosenberské, w Časopisu česk. Museum, 1828, IV. 81.

Digitized by Google

1525 se Němcům, a zwláště Šwábského buntu, o němž roznášena powěst, že zamýšlel wpadnauti do Čech brannau mocí: protiwníci ale prawili, že pan Lew chtěl jen míti pohromadě moc brannau, aby jí užiti mohl po příležitosti jak proti pánům z Rosenberka, tak i proti nenáwiděným pikhartům a Luteránům, netoliko w Čechách, ale i we Slezsku. Zbrojeno tudíž owšem po krajích, ale na mnohých místech s tím aumyslem, aby aukladům páně Lwowým mocně odolati se mohlo. Arcikníže Ferdinand we psaní z Insbruka daném
25 Febr. 25 února ku panu Jindřichowi z Rosenberka jewil welikě nad tím podiwení, že Čechowé chystali se k válce proti Němcům, kteří na nějaké nepřátelstwí proti nim ani prý nepomyslili: byliť owšem knížata němečtí w Ulmě pohromadě a nařídili válečnau wýprawu, ale nikoli proti Čechům, nýbrž proti Oldřichowi knížeti Wirtenberskému a proti sedlákům tehdáž odbojným w Němcích. Pán z Rosenberka rozhlásiw toto psaní po Čechách, přispěl nemálo k tomu, že válečné chautky páně Lwowy přišly na zmar.[401]

Tím lépe dařily se náwrhy ku konečnému *sjednocení se katolíkůw a kališníkůw*. Na sněmu trwawším
25 Jan. ode dne 25 ledna tuším do 10 února stalo se usnešení „o jednotu a srownání wíry," jakowého podobojí byli již od wíce nežli 80 let wždy marně se domáhali: zawazující moc kompaktat Basilejských také pro katolíky české we původním a auplném jejich znění, uznána jest od těchto naskrze; jen o arcibiskupowi w Praze neustaweno nic dále, nežli „aby žákowstwo pod jednau i pod obojí od arcibiskupa i biskupůw swěceno bylo."

401) Dle psaní w archívu Třebonském.

Digitized by Google

Uzawření to prohlášeno teprw dne 9 února,[402] ač kardinal legat i nuntius dáwali o něm již dne 11 února z Budína papeži zpráwu wítězoslawnau,[403] a prwní nemeškal prositi o instrukci napřed, jakby se zachowati měl ku kališníkům w otázkách sporných, ku př. o rozdáwaní swátosti oltářní nemluwňátkům, o statcích záduších atd. Dle usnešení sněmowního měla weliká deputace wšech tří stawů umluwu tu, oslawenau w Praze dne 10 února hlučným Te deum laudamus jak na hradě tak i w městě Pražském a zwoněním po wšech kostelích, nésti do Budína ku králi a ku kardinalowi legatowi, aby tam dokonána i stwrzena byla. Chtějíc u obau autorit získati skutku swému wětší důležitosti a wážnosti, usilowala byla strana wítězná již od delšího času nawesti za příkladem swým také stawy Slezské, aby odwrátíce se od Lutera, zároweň s Čechy

1525 9 Febr. - 11 Febr. 10 Febr.

402) Již nazejtří, 10 Febr. psal o něm opatowi do Teplé M. Jiří kanownik Pražský w tato slowa: Ipso die S. Apolloniae in castro Pragensi unitas et concordia omnimoda facta et conscripta et publice in aula pronuntiata est inter nos et illos sub utraque specie, secundum modum, prout compactata sonant: unitatem ecclesiasticam, pacem, concordiam, obedientiam, fraternitatem catholicam susceperunt et filii ecclesiae pronuntiari debent in omnibus rebus, praeter communionem utriusque speciei: illam pro se reservaverunt, quia hoc compactata in se continent, et nos admisimus ɔc. (Orig. arch. Tepl.)

403) „Quod felix faustumque sit et ad perpetuam dei ac sedis apostolicae gloriam et Sanctitatis Vestrae atque christianorum omnium decus et ornamentum: hodie, hac ipsa hora, ex literis oratorum sermi hujus regis exspectatum nuntium habemus de Boemorum reditu et unione ad sinum matris ecclesiae et Romanae sedis“ etc. (Theiner, Monum. hist. Hungar. II, 693.) (Zdá se tedy, že usnešení stran samo stalo se několik dní před prohlášením jeho.) Srown. Bartoše na str. 128—132. Rkp. bibliot. universit. Pražské XVII, A. 16, str. 125—128,

Digitized by Google

1525 přiznali se w Budíně opět ku poslušenstwí stolice Římské. Ale to již nedařilo se dle žádosti: nejen Slezáci neuposlechli hlasu toho, ale i w Čechách samých šířil a zmáhal se *odpor* proti uzawření sněmownímu více a více.

Události uwnitř země, čím hojněji a živěji zaplétaly se do sebe a čím větší nabývaly důležitosti, tím více postrádají pro nás žádaucího světla. Ti kdo psali o nich, podjati jsauce příliš utrpením swé strany, neobraceli pozoru leda na lstivé auklady, lakomstwí, pomstychtiwost a ukrutnost nepřátel swých, o nichž dáwají líčení hojná i jednotwárná; mistrowé Pašek a Cahera jewí se u nich, onen co diwoký despota i tyran, tento co fanatický pokrytec beze studu a swědomí. O Caherowi nezamlčíme aspoň toho skutku, že kárán byw od bratra Matěje paustewníka, (nám od r. 1519 známého,) psaním ostrým a wýmluwným pro nešlechet-
18 Mart. nosti swé, pozwal jej k sobě, a přišlého (18 března) přiwítaw wlídně, dal wsaditi do šatlawy co zločince, kdežto potom držán jest půldruhého léta. Wězňowé ode dne 9 srpna i jiní pozdější propuštěni sice následkem králowa mandatu, ale wyhoštěni z města. Podrobnostmi toho druhu zaměstnaní spisowatelé nedbali na to, co počínalo se w zemi na odpor i od strany jejich. Jen ze psaní kardinala legata Campeggio, da-
13 Apr. ného do Říma z Budína dne 13 dubna, dowídáme se,
23 Mart. že počalo w Praze sněmowání nowé dne 23 března,
23 Apr. i znowa odloženo bylo ke dni sw. Jiří (23 dubna,) poněwadž nelze bylo dříwe obdržeti přiznání k jednotě české na základě kompaktat ode wšech těch osob stawu panského i rytířského a zwláště od měst královských, ode kterýchž bylo potřebí, aby smlauwa o kompaktata s církwí Římskau jmenem celého králow-

Digitized by Google

stwí platně uzawříti se mohla. Jednalo se zajisté, (tak 1525
psal kardinal,) také o wymezení z Čech pikhartstwí a pikhartůw wůbec, těch ale že byl počet hojný, a to bohatých, mocných a sobě wespolek wěrných, takže kdyby jen měli jinau wíru a jiné obyčeje, mohliby prý uznáni býti za lidi dokonalé. Oni že welikau chytrostí tisíceré kladli překážky, aby žádaucí to přiznání k jednotě nestalo se, aneb aspoň odročeno bylo. Mezitím ale že přišed poslaný od sněmu českého rytíř Wolfhart Planknar z Kinšperka, prosil ho snažně, aby neobtěžowal sobě dočekati w Budíně oné deputace, jejížto audowé již jmenowáni byli wšichni, a dozajista prý některý den po sw. Jiří wydají se na cestu.[404] W pozdějším psaní (ze dne 26 dubna) dáwal týž kar- 26
dinal ještě zprámu, že pikharti w Čechách roznášeli Apr.
powěst, jakoby královna Marie sama nerada widěla zamýšlenau jednotu na základě kompaktat, a tím žeby mnozí zpěčowali se proti ní tím wíce: ale na odstranění překážky té že král welmi whod wydal nowý mandat přísný proti těm pikhartům, a poslowé čeští že očekáwáni byli w Budíně na jisto w prwní polowici měsíce budaucího.[405]

Mimochodem nesmíme opominauti na tomto místě krátké zmínky o sauwěkých *událostech zahraničných*, jichžto působení aspoň prostředně i w Čechách dalo se pocíti. Fransky král *František I*, kterýž ode drahně let, a posléze ještě r. 1524, častými poselstwími usilowal byl získati ku pomoci swé také bojowný národ český, dne 24 února w rozhodné bitwě u Pawie 24
nejen poražen ale i jat byl; čímž aspoň na delší čas Febr.

404) Theiner Monum. hist. Hung. II, 694—5.
405) Tamtéž na str. 697.

Digitized by Google

1525 učiněn konec jeho řewnění a boji proti císaři Karlowi V, a přítel jeho, papež Klemens VII, donucen byl změniti politiku swau proticísařskau. W Němcích proměna w náboženstwí a wymanění se ducha od autority spůsobily, jako před stoletím w Čechách, také w socialních poměrech weliké pohyby a bauře. Lid obecný těžce porobený a uhnětený zdwihal se na počátku roku w některých krajinách proti pánům swým, a již w měsíci dubnu zuřila powěstná *válka selská* ode hranic českých až do Lotrinska i od Tyrol až do Westfalska wšude neslýchanau krwawosti a ukrutnosti. Sedláci nebywše mezi sebau sjednoceni, a neměwše ani společného wůdce ani válečného umění, po nemnohých a jalowých wítězstwích podléhali napořád lépe ustrojené moci knížat a pánůw. Nežli minul rok, zahynulo w děsném tom krweprolití přes 150,000 lidu, mnohé kraje obráceny jsau w pauště, a pomsta neméně zuřiwá, nežli r. 1514 w Uhřích, stihla ty, kteříkoli w powstání se byli účastnili. W Čechách obáwáno se také na mnohých místech, aby lid obecný nenakazil se příkladem té zpaury: ale rychlé a hrozné potlačení jí w Němcích nedalo jí tuto ani patrného zniku.

Nejpamatnější wšak a w následcích swých nejdůležitější proměna toho léta udála se při *řádu křižowníkůw Pruských*. W zemích jeho učení Luterowo nabywalo takowé obliby a rozšířenosti, že nejen weliký počet rytířůw, ale i biskup Samlandský sám přistaupili k němu weřejně a sekularisowali se; bratří Albrechta welikého mistra, markrabowé Braniborští na Anspachu, klonili se k němu wesměs, on sám byl dlauho na wáhách. Když ale docházelo příměří s králem Polským, a bylo mu woliti mezi wálkau aneb podrobením se; když na pomoc od říše nebylo naděje a tratila se

Digitized by Google

každá wyhlídka na wítězstwí: dal se týž Albrecht skrze bratra swého markrabě Jiřího a skrze knížete Fridricha Lehnického (wnuka někdy krále Jiřího Českého), oba již rozhodné Luterany, do wyjednáwaní s králem Sigmundem na základě nowém, a dne 8 dubna 1525 uzawřen konečný mír, mocí jehož *země Pruská* uznána za *knížetstwí světské*, dědičné w rodu markrabí Braniborských, ale koruně Polské manstwím poddané; 10 dubna král Sigmund w Krakowě slawně propůjčil je markrabi Albrechtowi, nyní již knížeti (Herzog) Pruskému, a po něm bratřím jeho Jiřímu, Kazimírowi a Hanušowi w léno. Král ten, jakkoli w ohawnosti měl Lutera i wše, co jím působeno bylo, neváhal předce swoliti k narownání, kteréž učiniwši staletým půtkám konec, pojišťowalo Polsku větší moc a sláwu před světem. Pozdější proti tomu protesty a klatby, jak od papeže, tak i od císaře, dokázaly se býti malomocnými. Powstal tu spolu prwní zárodek, aspoň dle jména, onoho mocnářstwí Pruského, kteréž teprw později a zwláště za naší doby, nabylo důležitosti světowé.

1525

8 Apr.

10 Apr.

Digitized by Google

ČLÁNEK PÁTÝ.

ROSTAUCÍ ROZBROJE A ŽALOSTNÝ KRÁLŮW KONEC.

Zmatky a rozbroje w Uhřích. Welikė poselstwí české w Budíně a marné wyjednáwaní s legatem papežowým. Bauřliwý sněm Hatwanský. Jan Hlawsa u krále. Sněm Kolínský prwní. Zpupnost Jindřicha z Rosenberka. Sněm Kolínský druhý. Nowý přewrat w Uhřích. Soliman I táhne na Uhry; zpozdilost těchto. Král wolá Čechy na pomoc; pánė Lwůw odpor neupřímý. Zrádné Zápolského aumysly. Ludwík opaustí Budín. Kdo z Čech byl u něho. Králowa slowa w Tolně, a nezřízenost wojska. Bitwa u Moháče a smrt krále Ludwíka. Nowiny o tom w Praze. Solimanowo se chowání. Nalezení a pohřeb mrtwoly králowské. Závěrečné úwahy.

(R. 1525 a 1526.)

1525 Wyprawowání naše blíží se rychlým krokem ku konci tragickému. Nectnosti občanské wedau říši někdy mohutnau a slawnau do děsné propasti, jížto panownik mladý a nezkušený, ne bez winy swé, ale také ne bez ušlechtilosti, padá za obět. Hlawní a rozhodné wýjewy w té truchlohře dějí se ne w naší wlasti, ale w Uhřích; na Čechy padá wina i odpowědnost jen wedlejší. Máli tedy žalostný ten pád zračiti se w náležitém swětle, potřebí jest obrátiti zřetel poněkud pilnější k wěcem také uherským.

Digitized by Google

Turecký sultan Soliman I po wzetí Bělehradu a 1525
Rhodu nechal minauti několik let, nežli obrátil se proti Uhrům opět celau silau swau; byltě zaměstnán jak odpory w Egyptě a w Asii, tak i potřebnými oprawami wojska swého, nežli mohl odhodlatř se k nowé výprawě větší. A však pohraničná drobná válka neustala proto nikdy. W běhu léta 1524 ztratili Uhři na dolním Dunaji tři pewnosti dosti znamenité, Péč, Oršawu a Sewerin. To spůsobilo wšude w zemi weliké pohnutí a žalováno na krále i na weškeru jeho wládu: na dwoře králowě zase panowalo domnění, že hrabě Jan Zápolský wojwoda Sedmihradský, a hrabě Temešský Petr z Perínu z aumysla nechali zámky ty bez dostatečné obrany, aby jen národ tím wíce bauřil se proti wládě. Sněm od krále, jakož již podotkli sme, ke dni 8 září 1524 swolaný usnesl se na článcích welmi příkrých proti němu a radě jeho, a ustanowil spolu, sejíti se příštího léta o sw. Janě w Hatwani opět, čímž právo wýhradně králowské, ukládati a swoláwati sněmy, rušeno bylo. Článkowé ti, ačkoli potom působením prelatůw a magnatůw poněkud zmírnění, od krále i královny zawrženi jsau cele; takét umyslil král, wedením kancléře arcibiskupa Salkana, zbawiti jak Zápolského tak i Perína jejich auřadůw, a Krištofa Frankapaña, statečného nad Turky wítěze u Jajce, (1525,) jmenowati wojwodau Sedmihradským, což ale nepodařilo se.[406] Rozbroj mezi stranami dáwnými, totiž prelaty a magnaty co jednau, a šlechtau prostřední a nižší co druhau, zmáhal se wíce a wíce; náčelníci oné byli arcibiskup Ladislaw Salkan a palatin

406) Acta Tomiciana, VII, 84—5. Psaní kardinala Campeggio ze dne 29 Dec. 1524 apud Theiner, II, 677.

Digitized by Google

1525 Štěpan Bátory; této M. Štěpan z Wrbowce, řečník Jana Zápolského, newinného na oko magnatům společníka.

Král Ludwík, aby předešel a napřed zmařil aumysly co do Hatvani, swolal sněm do Pešti w obyčejný čas po sw. Jiří 1525. Ten tedy sešel se skuMai tečně na počátku máje: ale ze šlechty nižší dostawilo se k němu na pole Rákoš přes sedm tisíc osob we zbrani. Tuto spaustu sněmowníkům Štěpan z Wrbowce, čili jak wůbec sluje, Verböczy, rozněcowal řečmi swými a wodil, kam chtěl. Jedna ze stížností, kteréž wedl, měla skutečnau a nepopíratelnau podstatu: to byl staw peněžný země uherské wůbec. Nejen razila se od několika let mince špatná příliš, ale hospodářství státní celé bylo na mizině; proto nedostáwalo se prostředkům jak k obraně wlasti proti cizincům, tak i k udržení u whitř pořádku a pokoje. Wina wšech nehod sčítána ne na krále a královnu, ale na rádce a dwořany jejich: s jedné strany na prelaty a magnaty domácí, s druhé na cizozemce, panowawší prý na dwoře krá-
13 Mai lowském. Dne 13 máje deputace sněmowní 6 osob žádala na králi tyto wěci: nejprw, aby wyhnal ze dwora swého wšecky Němce a nechowal na něm než samé Uhry; druhé, aby wypudil ze země wyslance císařowa, kterýž prý wšetečně wkládal se do wěcí uherských, a také posla republiky Benátské, jenž prý Turkům jen za špehauna slaužil; třetí, aby na místě dosawadních, powolal do rady swé wesměs jiné osoby; a čtwrté, aby královský pokladník, Emerich Szerencsés, pokřtěný žid, wzat byl w náležitau kázeň. Na prowedení wšeho toho dáwala se králi lhůta pětidenní. Nazejtří dáno jemu wěděti, že budauli měšťané Budínští a Pešťanští zbrojiti se, šlechta na Rákoši shromážděná

Digitized by Google

i s lidmi swými zamezí oběma městům weškeren pří- 1525
woz wěcí potřebných. Po králowě odpowědi, že nebylo na době, aby Uhři dělali sobě nepřátely z Němcůw, od nichž potřebowali a očekáwali pomoci proti Turkům, ale že jinau cestau mělo wyhowěti se žádostem jejich, sněmowníci na Rákoši shromáždění wzkázali, aby král přišel mezi ně a staral se o wládu sám, oni že budau nejen radni a pomocni, ale i poslušni: nepřijdeli, pak že sami postarají se o lepší w zemi pořádek. We středu 17 máje přišla od nich deputace 17 Mai
120 osob s dotazem, přijdeli či nic? prelatůw a magnatůw, kteříž mu potud prý tak zle radili, aby nebral s sebau. Král připowěděl příchod swůj na zejtří, a proti wůli rady swé dne 18 ráno skutečně jel na 18 Mai
Rákoš, kdežto přijat nejprw uctiwě, ale potom když na dotírawau žádost o splnění nadepsaných čtyr článkůw odkládal odpowěd swau k jiné době, a shromáždění počalo proto bauřiti se, někteří přední sněmowníci wzawše ho do swého středu, učinili mu průwod bezpečný až k lodi na Dunaji, kteráž přewezla ho nazpět do Budína. Den na to, 19 máje, uzawřeno jest na Rákoši, že uložený wloni sněm w Hatwani o sw. Janě měl předse držán a co nejwalněji ode šlechty celé nawštíwen býti.

W těchto a takowých okolnostech stihla do Budína weliká ona *deputace wšech tří stawůw českých* a duchowenstwa strany obojí, ježto nesla úmluwu „o jednotu a srownání wíry“ králi a kardinalu legatowi ku potwrzení: přední její údowé byli kníže Karel Minsterberský, páni Zdeněk Lew z Rožmitála, Wojtěch z Pernšteina, Jindřich Šwihowský z Risenberka, Jan Buštěhradský z Kolowrat, Radslaw Beřkowský z Šebířowa i jiní, Pražané Jan Pašek, Jan Karban a jiní poslowé

Digitized by Google

1525 z měst, z duchowních pak Jan Žák administrator arcibiskupství Pražského s jinými třemi kanowníky s jedné, Hawel Cahera, Matěj Korambus a jiní s druhé strany; někteří wjeli do Budína s knížetem Karlem dne 17, 19 Mai ostatní s panem Lwem 18 máje. Hned nazejtří, 19 máje, předstawili se jak králi, tak i kardinalowi, k obyčejným uwítačným obřadům; prwní pak weřejné slaw- 21 Mai nostné slyšení jejich stalo se w neděli dne 21 máje, u přítomnosti kardinala legata i nuntia papežowých, arcibiskupa Salkana, mnohých pánůw uherských, též některých českých a morawských, polského pana Ondřeje Trepky a jiných dwořanůw. Počal tu nejw. purkrabě pan Lew obšírnau řečí českau, tlumočenau latině od král. sekretáře doktora Wáclawa z Welhartic, i oswědčowal jak wěrnost a poslušnost stawůw českých ku králi, tak i přátelské stran obau, Římské i kališnické, mezi sebau srownání o wíru, následkem čehož on jmenem swé strany hned učinil wyznání, „že ti, kteříž přijímají u nás tělo a krew boží pod obojí spůsobau, jsau prawí křesťané a synowé církwe swaté, a to činíce nejsau kacíři, neb to činí z přikázaní Ježíše Krista.“ Proti tomu M. Jan Pašek také wyznal, že ti pod jednau „jsau prawí křesťané a synowé církwe swaté, a to činíce, nebyli a nejsau kacíři, neb to činí z wíry pána Krista.“ Oběma řečníkům přiswědčowali přišlí s nimi poslowé. Byltě to skutek, kteréhož Čechowé, jakož již podotkli sme, od celých bez mála dewadesáti let byli wždy marně domáhali a doprošowali se: za krále Jiřího tato národní ratifikace kompaktat Basilejských bylaby mocna byla dáti weškerým domácím záležitostem směr docela jiný: nyní stala se dobrodiním opozdilým a planým. K jeho plnosti ale potřebí bylo ještě ratifikace také se strany stolice

Digitized by Google

Římské: proto prosili ze spolka obě strany jak krále 1525
tak i přítomného kardinala legata, aby potwrdili té smlauwy a přičinilí se o zjednání Čechům i Morawanům dáwno slíbených exekutorií na kompaktata. Odpowěděli na to tudíž, arcibiskup Salkan jmenem králowým, kardinal pak sám za sebe, chwálíce toto „swaté“ počínání Čechůw powšechnými slowy a jewíce powolnost swau, dáti se o něm, i o jiných ještě žádostech a potřebách králowstwí Českého, do podrobnějšího jednání.

A wšak již třetí den na to, 23 máje, dodáni jsau 23 Mai
králi z Čech listowé protestující proti celému jednání: nejprw od strany podobojích pokročilých, w jichžto čele stáli páni Kundrat Krajíř z Krajku, Jan Špetle z Janowic, Jan Černčický z Kácowa, Zdeněk Kostka z Postupic a jiní, s pečetmi 16 pánůw a do 300 rytířůw; potom od strany p. Jindřicha z Rosenberka s pečetmi přes 250, a posléze od pánůw a rytířstwa kraje Hradeckého několik set pečetí. „Ti wšickni w listech swých psali w jeden téměř rozum, za to krále žádajíce a prosíce: jestliżeby pan Lew s jinými co při JMti jednali o práwa neb o wíru na místě a slowem wší země české, aby JMt neráčil tomu wěřiti, ani toho k sobě přijímati: že ta jízda těch poslůw se panem Lwem nebyla z wůle wší země, ani z poručení jiných obywatelůw a poddaných JMti, že pan Lew i jiní s ním duchowní a světští sami sněmowali, sami swolowali a sami se wedle Pražan a kněží jich w to poselstwí wolili; a protož cožkoli u JMti jednají, že k tomu wůle jich žádná není.“ Wšak když páni w Budíně ujišťowali, že ti protestanti byli sami pikharti aneb jejich služebníci a lidé nedůležití, nepřiznáno jejich odporu nižádné další platnosti.

Digitized by Google

1525 Nicméně psal kardinal Campeggio již 26 máje do
26 Mai Říma, kterak chatrnau si dělal naději na dobrý konec počatého jednání: Čechowé prý o statcích církewních na sněmu byli neměli ani řeči, a poslowé jich nižádného plnomocenstwí; nechtěli nic než potwrzení smlauwy, kterau byli učinili mezi sebau; a že bylo widěti, kterak wěc celau wedli ne z horliwosti pro wíru anebo z lásky křestanské, ale z osobních i stranných ohledůw, kyselostí a wášní mezi sebau, jen aby od moci pikhartské potlačeni nebyli.[407] Když potom došlo na bližší rozjímaní wěcí a kardinal poučil Čechy, že k rozhodowání a swolení o článcích wíry ani on, ani papež i s kardinaly swými, ale jen budaucí koncilium oprávněno bylo, a také co do církewních obřadůw a obyčejůw že papež ničeho nemohl twrditi auhrnkem, lečby mu wše do podrobna určitě wyloženo a we formě supplikace podáno bylo: Čechowé swolowali sice k tomu, aby kardinal sám sepsal formuli, kterakby od krále jmenem celého národu žádáno býti mělo sjednocení s církwí Římskau: ale na požadawku tom, aby oni, přijati budauce do jednoty církwe, přísahali poslušenstwí bezwýminečné a odřekli se wšech jiných zwláštností swých, kromě přijímaní pod obojí, rozrazilo se celé jednání; kališníci nechtěli přiznati se, žeby potud byli jaké scestnosti wedli, kteréby jim odwolati a zapříti náleželo. Ačkoli pak strany zachowaly obapolně i na dále přátelskau twárnost, předce žaloba
5 Jun. kardinalowa, psaná do Říma dne 5 čerwna, kterak ho Čechowé pomlauwali, žeby na nich žádal byl nawrá-

407) Slowa jeho jsau: Vedo che non per zelo de la fede, nè per charità christiana, ma per particulari odii, passioni et interesse siano mossi, temendo che de la potentia de Picardi non fussero oppressi. (Theiner l. c. pag. 703.)

Digitized by Google

cení wšech církewních statkůw do šesti let a welikau 1525
summu peněz za bullu absoluční, dokazuje patrně, že mysli na rozchodu nemálo byly popuzeny proti sobě. Král Ludwík slibowal prý kardinalowi, že nechtěl poslům českým ani we wěcech světských w ničem býti po wůli, nebudauli oni powolni w církewních; a také o tehdejším pořízení pana Lwa we stránce politické nic nám známo není. Naproti tomu zpráwa se dáwá, že přicházely Pražanům do Budína nowiny, kterak lidé w Praze se bauřili a radnici osazowali, a pan Kryštof Šwamberk že psal za knížetem a za panem Lwem, kterak sedláci w Čechách se pozdwihowali, obce se bauřily a we Hradeckém kraji páni a rytířstwo činíli sjezdy: protož aby nechajíce hádaní o wíru, k ukrocení nepokojůw domůw sobě pospíšili.[408]

Wážnější wšak nežli české, byly rostaucí co den *bauře uherské*, a pánům českým bylo jich také poněkud zažiti. Ještě za jejich přítomnosti, ku konci máje, powstalo w Budíně proti prelatům a magnatům jakési zbauření, a wytlaukány i drancowány domy jejich; kardinala legata opatrowalo na dwě stě branných w jeho hospodě; kníže Karel a wšichni poslowé čeští „nesměli z hospod wycházeti za dwa i za tři dni, uzawírawše se a kamení sobě nanosiwše," aby bránili se autokům.[409] Tak hluboce již klesla byla moc i wážnost králowa naproti zbauřené šlechtě, že swolowal konečně ke wšem jejím žádostem; z Němcůw chtěl již podržeti jen dwě osoby při sobě a dwě při králowně, aby prý s nimi w kolbách a hrách jiných za-

408) Legatio L. cardinalis Campegii ann. 1525 ap. Theiner l. c. p. 702—710. Bartoš na str. 177—184. Kronika Nejmenowaného (MS.)

409) Bartoš na str. 182. Kronika Nejmenowaného (MS.)

Digitized by Google

1525 bývati se mohl; jen k odjímaní desátkův prelatům a kněžím nedal svého swolení, a když bauře přestaly,
5 Jun. zapowídal prowoláním weřejným 5 června sněmowání w Hatvani. Ale i toho pokoření dostalo se mu, že
24 nejen sněm ten sešel se walněji nežli kterýkoli od
Jun. lidské paměti, a do 14,000 lidu branného dodáwalo důrazu jeho wáli, nýbrž že i krále swého a radu jeho wolati směl před sebe, tito pak ani odwahy neměli
2 Jul. k odporu. W neděli dne 2 července přijel král na zámek Hatvanský (we stolici Hewešské nedaleko Wacowa,) s předními radami swými. Majíce w moci a potřebujíce ho k sankci své libowůle, sněmowníci chowali se k němu na oko uctiwě, chwálili dobrotu a jiné ctnosti jeho i swáděli wšecky neřesti na nehodné jeho rádce. Arcibiskup Salkan wzdal se tu kancléřstwí, palatin Štěpan Bátory podáwal se ku právu nadarmo, nejwyšší sudí Ambrož Šárkán ohromen tolikerými křiky a pohrůžkami, že w noci hledal spásy w autěku.
4 Jul. Na to wětšina sněmu dne 4 července přikročila sama, w nepřítomnosti králově, ke jmenowání nejwyšších auředníkův zemských, prohlásila předewším swého wůdce a milostníka, Štěpana Verböczyho, za palatina, i žádala o jeho potwrzení, jehož Ludwík odepříti si netraufal; potom jmenowáni také nowý kancléř, sudí, pokladník a jiní, a žádáno mezi jinými wěcmi, aby král postaupil Janowi Zápolskému dědictwí po Wawřincowi z Ujlaku.
5 Jul. Nazejtří, 5 července, přišel král opět do sněmowního shromáždění, a potwrdiw Verböczyho w důstojenstwí palatinowě, odepřel se powolnosti další, ba stěžowal si, že sněm sahati mu chtěl do královských jeho práw; on že přisahal zachowati poddaným swým práwa jejich, oni pak že tolikéž přisahali jemu, at tedy zároweň jemu stojí ku přísaze své a neruší práw jeho.

Digitized by Google

Slowa ta nezůstala bez účinku: wůdcowé strany potud 1525
odbojné, dosáhše již, čeho nejwíce žádali, radili sami ku powolnosti; ba dáwá se rozuměti, že resoluce toho dne wšecky již umluweny byly napřed mezi králem a náčelníky strany Zápolské. Odwolány tedy některé příkřejší nálezy, nowí auřadníci (kromě palatina) neobdrželi potwrzení a swolena i berně dosti znamenitá. Bylo wšem patrno, že Jan Zápolský stal se byl w Uhřích již mocnějším pánem, nežli král sám; arcibiskup Salkan ucházel se o jeho přízeň a ochranu; Verböczy slibowal královně podtají, že sněm Hatvanský ničeho neuzawře proti německým jejím dwořanům, a tak se i stalo. K objasnění wšelikých podiwných událostí té doby nuntius papežůw, Pulleon, (po kardinalowě Campeggiowě odchodu,) dáwal dne 11 čerwence 11 Jul
do Říma zprávu w tajných cifrách, kterak zmáhalo se u mnohých podezření o aumyslu příliš nešlechetném, jehož prý nesměl před otcem swatým tajiti: že král Ludwík měl spůsoben býti, aby kralowal na nebesích, wojwoda pak Sedmihradský že měl státi se králem a pojmauti wdowu jeho za manželku.[410] Královna Marie, měwši prý o tom jákési tušení, neodmítala dobré wůle od Jana Zápolského sobě dokazowané, ale hleděla užiti jí we prospěch manžela swého.

Uherskými rozbroji a přewraty upozaděny a zastíněny jsau české, tak že jich méně si wšímáno. Pokud Pašek a Cahera byli w Budíně, nepřestáwali domáhati se, aby pikharti a Luteráni netoliko z Prahy a z Čech, ale ze wšech zemí královských wůbec naprosto wypowězeni byli: a již prý w kanceláři listowé

410) Nuntiatura baronis Burgii anno 1525, apud Theiner l. c. pag. 727.

Digitized by Google

1525 na to byli sepsáni a wyhotoweni, jen pečet králowská jim ještě chyběla. Proti tomu hojná psaní prosebná od *Jana Hlawsy z Liboslawě* nedocházela krále, ježto kancléř arcibiskup Salkan wždy je zachytiti a ututlati uměl a také žádaného gleitu ku králi mu odepřel: až konečně týž Hlawsa a Mikuláš Šorf i bez gleitu odwážili se do Budína, kdežto podařilo se jim nepozorowaným proniknauti až ku králi samému. Spatřiw nenadále wěrného swého Hlawsu nyní tak utrápeného, byl Ludwík welice dojat wyprawowáním o příkoří a bezprawí, kteréž utrpěl on i strana jeho; wědělť sice, že mu žalowáno bylo na pikharty w Praze, ale dle domnění jeho byli to jen lidé někteří lehkowážní a neřádní; o Hlawsowi byl newěděl nic; tak málo a stranně zprawen byl o tom, co w Čechách se dálo! Ještě přízniwěji přijala Hlawsu královna Marie u sebe, protože prowinění pikhartstwí mělo u ní méně wáhy, nežli u krále. Oba královští manželé, rozpomenuwše se na wěrné a platné služby, jim od Hlawsy a jeho přátelůw činěné, stali se nyní ochránci a obhájci jejich tím upřímnějšími, čím wíce klesala u nich autorita Salkanowa; od té chwíle král, jak prawí Bartoš, „welmi toho litował, co se jim stalo a myslil na to, kterakby jim to mohl naprawiti, k čemu byl prwé Pražanům na jich zprawu lstiwau powolil.“ Nejprwé dne 24 čer-
24 Jun. wna wydal knížeti Karlowi a p. Lwowi rozkaz, aby bez meškání přijmauce k sobě některé z panského, rytířského i městského stawu osoby, wložili se mezi strany a zjednali mezi nimi přátelské srownání nejdéle do sw. Jakuba; pakliby takowé srownání se nezdařilo, aby wěc ta přišla k řádnému slyšení a saudu; také Pražanům psáno jest o témž. Ale tu již opět ukázala se malomocnost slow královýchi, jak w Uhřích tak i

Digitized by Google

w Čechách: Pašek ujišťował, že to měl z ust krále 1535
Ludwíka samého, že pikhartům w ničem howěti se nebude, a kdyby třebas dobyli sobě nějaké listy z kanceláře, aby na ně ohledu bráno nebylo. Proto králův rozkaz 24 čerwna nebyl w Čechách ani rozhlášen, tím méně uposlechnut; wypowídaní z Prahy wšech pro pikhartstwí podezřelých osob trwalo i dále, a 9 srpna 9 Aug.
musel mezi jinými také spisowatel Bartoš wyhostiti se z města. Proto Hlawsa odwážil se podruhé cesty nebezpečné ku králi a přinesl od něho nowá psaní, daná 16 září, w témže smyslu, jako prwé. Na to Pražští 16 Sept.
páni swolali sice obec dohromady ke dni 1 října do 1 Oct.
Karolínské síně, ale neohlásili sausedům swým psaní samého, nýbrž „zakrytě k nim mluwili, zaslepujíce jim oči prwními listy královskými," a wedli k tomu, aby protiwenstwí činěného neubýwalo, ale raději přimnoženo bylo.[411]

Král Ludwík nebyl owšem necitelným toho, že wůle jeho poslauchána tak málo: ale prawí se, že netrestal toho přísněji, nežli že dlauhý čas ani knížeti Karlowi, ani panu Lwowi nedáwal na jejich psaní odpowědi žádné. Mezitím protiwníci páně Lwowi mezi stawy českými čím dále tím wíce ustrojowali se w jednotu: s jedné strany páni z Rosenberka s katolickými přátely swými, s druhé podobojí pokročilí, kterým spíláno pikhartům a Luteranům. Na přímluwu královny samé a jí oddaného kancléře Adama ze Hradce

411) Psaní z Prahy dané 23 Oct. dí: Paucis diebus praeteritis regia majestas Pragensibus scripsit, ut Picardos et Luterianos expulsos reassumerent. Pragenses totam convocarunt communitatem et concluserunt, quod nullomodo eos suscipere volunt, sed eorum liberos, nepotes et uxores pellere volunt ac. (Orig. arch. Tepl.) Srown. Bartoše str. 185 sl. 203 sl.

Digitized by Google

1525 swolil král, ke snažné žádosti bývalého nejw. purkrabě Jana z Wartenberka, že stawowé dotčení jeho jmenem
8 Nov. *swoláni jsau do Kolína* na den 8 listopadu k jednání o dobré králowské i obecné zemské. „I sjelo se takowé množstwí pánůw a rytířstwa i poslůw z měst, že nebylo prostranstwí w městě ani na předměstí k hospodám“: přední mezi nimi byli páni Jindřich z Rosenberka, Adam ze Hradce, Jan z Wartenberka, Wojtěch z Pernšteina, Kundrat Krajíř z Krajku, Fridrich z Donína na Dražicích, páni Kostkowé z Postupic a jiní. Stejnau dobau přijeli kníže Karel, pan Lew a přiwrženci jejich do *Kutné Hory*, a poselstwowáním odtud do Kolína chtěli účastniti se we sněmowání: ale nejsau připuštěni, protože chtěli prý mezi shromážděnými jen roztržky činiti. Jednání Kolínské, ač i tiskem hned rozhlášeno bylo, jest nám předce w podstatě swé jen welmi chudě známo. Wíme toliko, že tu obžiwly opět weškery důtky a hádky, které před rokem 1523 bywaly w obyčeji: kterak nemírnými wýprosami na Králowě Milosti důchodowé zeměstí se ztenčowali, dluhůw opět přibywalo, wěřitelé si stýskali, nedostatkowé při wšech zemských potřebách se wyskytowali; potom že nešetřeno sněmowního snešení dne 7 února 1523 o zrušení wšech listůw a nálezůw na ujmu král. práwa i moci wyšlých; že naprawowání práw týmž někdy sněmem nařízené a počaté nekonalo se; že sněmowání z aumysla protahowáno, aby zawírání dálo se teprw po rozejití se walného počtu sněmowníkůw; slowem, tauženo na wšecky nespůsoby opět, kteří s auřadowáním páně Lwowým již jako srostlí se býti zdáli. Nowá byla stížnost na knížete Karla, že kromě řádného saudu komorního zřídil sobě zwláštní saud swůj heitmanský a pohánět lidi k němu

Digitized by Google

libowolně, ježto zřízení zemské nic o takowém saudu 1525
newědělo, a že bral od krále wíce služby, nežli tomuto zůstáwalo důchodůw w zemi. Žádáno rychlé wšeho toho náprawy, ale newíme, kterak a čím se stalo, že žádost ta utonula jaksi w nepaměti.[412] Tolik jen jisté jest a nepochybné, že stawowé čeští za sněmu Kolínského i po něm opět rozdwojeni stáli proti sobě: jedni brali sobě za heslo prospěchy královské a swobodu při wíře, druzí práwa a swobody zemské a jednotu wíry; z wyšších auředníkůw nebyli při oněch nežli kancléř Adam ze Hradce a podkomoří Jakub Kyšperský ze Wřesowic, tito pak měli celau ostatní wládu zemskau w rukau swých. Král i královna byli owšem prwní straně welice náchylni, ale netraufali sobě wystupowati ostřeji proti druhé, která požíwala přízně papežowy a krále Polského. Stalo se wšak, že působením p. Hlawsy, jenž byl w Kolíně důkladně wylíčil ukrutenstwí w Praze páchané, a pomocí podkomořího královského, wšecka města královská prohlásila i postawila se po straně královské proti Pražanům. Než ani tím nedal se Pašek uwesti do rozpakůw, anobrž ještě 11 prosince powolaw před sebe manželky wšech 11 Dec.
wypowězených, kázal jim we čtyrech nedělích rozprodati statky swé a wybrati se z města za swými muži, sice že i je stihne trest zaslaužený.

Po rozejití se Kolínského sněmu obě strany sta- 1526
ůw českých wyprawily poselstwí swá ku králi, a

412) O sněmu Kolínském psal 30 Nov. do Říma nuntius Pulleon de Burgio, l. c. pag. 739. Bartoš 206 sl. W archivu Třebonském čte se přednešení obšírné (Jindřicha z Rosenberka?) na témže sněmu (M. S.) Článkůw tištěných (Dobrowský Gesch. der böhm. Literatur p. 340 a Jungmanna hist. literatury str. 88 č. 446) nemohli sme nikde doptati se.

Digitized by Google

1526 před koncem roku jeli do Budína i osobně opět páni Adam ze Hradce, Jan z Wartenberka, Jan Hlawsa i M. Brikcí z Licka; za nimi pospíšil si také kníže Karel, dalšího u krále obwinění se boje, ale zdržel se některý čas u arcibiskupa Salkana w Ostřihomě, kterýž musel teprw ku králi proklestiti mu cestu. Obě strany zůstaly potom w Budíně několik nedělí, (až do druhé polowice měsíce února,) líčice pře a odpory swé před králem; hlawní spor zdá se že byl jen formalní, o swolání walného sněmu, jejž jedna strana chtěla míti w Praze, druhá swolowala nanejwýš do Kutnéhory: ale o celém tom jednání a pletichání nezůstaly nám nižádné určité zprávy. Jen co do Pražských wěci dáwá se wěděti, že král psaním poněkud ostřejším
11 dne 11 ledna 1526 zapowěděl každé jakékoli příkoří
Jan. činiti manželkám a rodinám wypowězencůw, až do urownání pře jejich, a že od té doby aspoň ponechány byly w pokoji.

Pan Lew mezitím nezůstal také nečinným we swém auřadě. Hned při Kolínském sněmu nařídil byl ke dni sw. Klementa (25 listopadu 1525) weřejnau hotowost celého králowství za dwojí příčinau: nejprw pro dopomožení práwa w zemi, potom pro wymáhání berně králowské již r. 1523 swolené, ale ještě potud na mnohých místech nesložené; wědělo pak se wůbec, že mu na druhé méně záleželo nežli na prwní, která dotýkala se osobních jeho prospěchůw. *Pře* zajisté o poslední wůli *Petra z Rosenberka* dospěla byla u zemského saudu již ku konečnému rozsudku, proň a přátely jeho přízniwému, kterémuž ale téměř polowice stawůw českých protiwila se co nesprawedliwému, jelikož prý nebožtík pan Petr neměl práwa, rušiti starodáwné zřízení domu Rosenberského, zaručené zřízením

Digitized by Google

zemským vůbec. Při králi nalezali páni z Rosenberka 1526
horliwau podporu zwláště skrze královnu samu a skrze kancléře Adama ze Hradce, ačkoli tento, jakož sme již podotkli, byl páně Lwowým zetěm; jejich působením král zapowidal netoliko nařízenau hotowost, ale i každé válečné počínání w zemi.[413]

W takowých okolnostech pan *Jindřich z Rosenberka* dopustil se skutku, jehožto neslýchaně drzá zpupnost utkwěla w paměti národu našeho po celé století. Dne 16 února tři poslowé od auřadu nejw. purkrabství s původem od pana Krištofa ze Šwamberka wyslaným hlásili se na hradě Nowohradském w Budějowsku, nesauce od auřadu desk zemských i od nejw. purkrabství listy obranné ku purkrabímu, aby pan Krištof uweden byl w držení panství Nowohradského, co nápadu jemu po panu Petrowi z Rosenberka náležitého. Bywše tu krátce odkázáni ku panu Jindřichowi na Krumlow, když tam přišli, bez okolkůw uwrženi jsau do wěže Krumlowského zámku. Teprw na zejtří 18 února dal je odtud pan Jindřich wytáhnauti opět, a promluwil k nim takto: „Wy wite dobře, že já pana Lwa za purkrabi nemám a miti nechci, a pokudž jest on purkrabím, nic s ním ani s panem Šwamberkem nemám činiti. Powězte pánům

16 Febr.

18 Febr.

413) I o tom psal nuntius del Burgio do Říma: „Leone questo pretende in demostratione, ma va ad fine di destrudere un signor di Rosis, cum cui have una lite di un stato di grande importantia . . . . Questi di Rosis . . . finalmente per mezo di la regina hano obtenuto una lettera, che si suspendano l'arme, et si li offitiali del re non volino obedire, como fin qui hano fatto, comanda la Maesta sua a li populi, che non obediscano.“ (Theiner l. c. p. 737.) Pochybujeme wšak, žeby král sám zjewně byl pod jakaukoli wýminkau wedl k neposlušenství naproti saudu zemskému.

Digitized by Google

1526 swým, že já se právu neprotiwím, ale nepřátelům swým se brániti smím a chci, a jich we swé držení nepustím.“ Wzaw od nich psaní obranná i s pečetí zemskau sw. Wáclawa, rozkrájel a rozdrobil je na kusy a kázal jim je sníst; zpauzejícím se hrozil palicí, a dal přinesti dobrého wina, by zapíjejíce snáze jísti mohli. Konečně doložil, „děkujte pánu bohu a jednomu swému příteli, že nejste trestáni přísněji: ale kdokoli přijede od desk, budu se uměti k němu jinak zachowati, nežli k wám; a když přijde sám Chrt (ze Rtína, purkrabě hradu Pražského,) na toho pustíme wěžniky, neb na chrta nesluší nežli wěžníci. Nuže towaryši, okuste práwa dworského!“ I poručil, aby každým zwrhli na kůži šestkrát; což když se stalo, propuštěni jsau ze zámku, a na odcházející štwáni jsau ohaři.[414] To byl powěstný onen zjew, kterémuž někteří prý ze saudcůw zemských se smáli, jiní za odboj proti právu jej pokládali, obecný pak lid po mnohá léta obdiwowal se co skutku bujaré smělosti. Nenacházíme, žeby jím w běhu wěcí jaká rozhodná proměna se byla stala.

W Budíně při králi pracowáno bylo mnoho, aby položen byl *sněm walný* celého králowstwí na hrad Pražský, a k němu aby co posel králowský wyprawen byl arcibiskup Ostřihomský; ujišťowal kníže Karel, žeby to byla nejlepší cesta k wyrownání wšech nesnází českých, zwláště kdyby podařilo se smíření pana Lwa s pány z Rosenberka. Arcibiskup Salkan neodpíral jeti do Čech: ale spojená strana pánůw z Rosenberka i z Wartenberka chtěla sice jako prwé sněmu

414) W archivu města Pražského, we sbírce Chaos rerum memorabilium, zachowala se w opisu původní relace o té wěci, od poslůw řečených podaná k zemskému saudu.

Digitized by Google

walnému w Kutnéhoře, naproti tomu wšak w Praze, 1526
pod mocí páně Lwowau a Paškowau, sněmowati naprosto se zdráhala. Konečně uložil král, aby lonské *sněmowání w Kolíně a Kutnéhoře* opakowalo se zase, a psal o tom dne 27 února městům Českým w tato 27 Febr.
slowa: „Poznali sme z toho poselstwí, kteréž ste k nám ze sjezdu Kolínského při S. Martině wšickni učinili, že ste pilně a bedliwě podlé jiných stawůw k tomu se přimlauwali a to obmýšleli, coby našeho a toho králowstwí obecného dobrého bylo; což sme pak w týchž artikulích, kteříž jsau nám od týchž poslůw podáni, skutečně našli, ježto takowá waše i jiných péče jest nám welmi wděčna. I oznamujem wám, že sme toho hodné příčiny poznati ráčili, abyšte se ještě w témž městě Kolíně sjeli wšickni, kteříž ste prwé tam na sjezdu byli, a to ten čtwrtek po prowodní neděli nej- (12
prwé příští, aby to dobré začaté mohlo k swému wy- Apr.)
konání přiwedeno býti, a také různice a nesnáze, kteréž w témž našem králowstwí Českém powstaly, aby srownány a uloženy byly, tak aby dobrému našemu i obecnému ku překážce nebyly. Na kteryžto sjezd mezi wás také posly naše wyprawiti ráčíme, kterýmž sme takowé různice a nesnáze srownati poručili“ oc.[415]
Pan Lew psal 23 března o téže wěci přátelům swým, 23
k témuž sjezdu do Hory je wolaje: „Král JMt mně Mart.
rok s panem Jindřichem z Rosenberka ke smlauwě položiti ráčil, a jakož mi prwé psáno, měliby býti jednatelé páni biskup Olomucký, Jan z Pernšteina, Artleb z Boskowic a Jan Žerotínský, k nimž také mají býti přidáni od JKMti kníže Karel, Wojtěch z Pernšteina, pan kancléř a Jan z Wartenberka. Pak wšicknili

415) Original w archivu Českého Museum.

Digitized by Google

1526 z těch jednostejně každé z nás straně přejí, chci na tento čas toho, jakž samo w sobě jest, při tom nechati.“

12 Apr. *Druhý sněm Kolínský* nezdařil se lépe, nežli prwní. Píše Bartoš, „že ti páni poslowé rokowali mezi pány z Rosenberka, panem Joštem a panem Janem, (na místě pana Jindřicha bratra jich podlé zprávy tehdáž nemocného,) a mezi panem Lwem, o tu nesnáz a poručenství pana Petra z Rosenberka, stryce jich. Ale že se proti sobě s obau stran welmi zatwrdili, tak že jedna strana, totiž pan Lew, nechtěl než bráti, a druhá nechtěla nic dáti, proto se smlauwa mezi nimi w nic rozešla.“ Ani w jiných článcích, týkajících se potřeb jak královských tak i zemských, a zwláště nawrácení pražských wypowězencůw ku práwu jejich, nestalo se nižádné narownání, anobrž strany obě, ježbychom nazywati mohli jednu *Kolínskau*, druhau *Horskau*, postawily se od té doby ještě příkřeji proti sobě. Zejména stawowé w Kolíně shromáždění spolčili se za jednoho člowěka wšickni: „poněwadž král ráčil se obrátiti a státi při nich podlé těch artikulůw, o kteréž bylo jednáno při prwním sjezdu o sw. Martině, a kterýmž pan Lew se swými byl odpíral, že oni krále nikterakž w tom opustiti nemíní. A w to také jsau pojati wšickni ti, kteří sau z Prahy od swých žen, dětí a statkůw byli wytištěni.“ [416] O druhé straně, totiž páně Lwowě, wíme jen to, že naléhala napotom ještě wíce nežli prwé na swolání walného sněmu obecního do Prahy, a činila je wýminkau dalšího swého jednání a powolowání.

Záležitosti uherské nabýwaly mezitím twárnosti ještě mnohem powážliwější. Přewratný sněm Hatwan-

416) Bartoš na str 218. 220 21.

Digitized by Google

ský zjednal byl nejwyšší moc a wliw w zemi pano- 1524.
wačnému hraběti Trenčanskému, kterémuž nejen posawadní wladař, arcibiskup Salkan, kořil a wděčil se wšemožně, ale i král i královna wšelijak howěti museli. Nowý palatin Štěpan z Wrbowce, staw se najednau welikým pánem, počínal sobě tak, že nezadlauho wšickni byli s ním nespokojeni: králi a královně hleděl přilichotiti se, w obcowání s prelaty a magnaty zapomínal na předešlé swé zásady a řeči, a skromnost we swém chowání, ku kteréž tytýž nawracowati se zdál, ukazowala se býti lichau, protože pánowitostí swau odwracel od sebe tu samau šlechtu, která tak neobyčejně ho byla powýšila. W takowé wšech poměrůw nestálosti muselat autorita papeže Klemensa VII i nuntia jeho, Sicilského barona Pulleona z Burgio, tím wíce zmáhati se, čím wíce strany wšecky k ní, co jediné weličině nezměnné, útočiště swé braly w potřebách netoliko duchowních, ale i finančních; neboť w největší nauzi o peníze pro posádky pohraničné pomáhal obyčejně baron de Burgio. Aby se papeži zawděčil, powýšil král Ludwík jeho milostníka, probošta Štěpana Brodariče, na auřad nejwyššího kancléřstwí w Uhřích, takže napotom přední dwa auřadowé zemští byli w moci mužůw z nízka wyniklých. Jaký při tom pořádek a jaké bezpečí bylo uwnitř, poznati se dáwá z násilného drawé luzy autoku nejen na sklady pánůw Fuggerůw, nájemníkůw horních bání w Uhřích, ale také na českého kancléře Adama ze Hradce, když 14 března w četném průwodu 14
12 wozůw z Budína odjížděl. Bylo zapowězeno, wo- Mart.
ziti z Uher peníze; proto rychtář, daw zawříti bránu městskau, jal se prohledáwati wozy kancléřowy, jelikož wedle zemanůw také někteří kupci čeští tau příležitostí

1526 prý domův dostati se chtěli. Strhl se o to w městě hluk, a když od krále přišel rozkaz, propustiti celý průwod, teprw lid obecný obořil se na wozy a pobral wše, co na nich bylo, šatstwo, drahé nábytky a peníze; krew netekla, protože páni nepostawili se mocí na odpor.[417] Mezitím we wyšších kruzích uherských strojily se pikle rozmanité. Prawilo se, že Jan hrabě Zápolský na zámku swém Trenčíně měl tajnau schůzi s pány z Pernšteina i s některými knížaty Slezskými, kteří prý po králově smrti bažili po jeho dědictwí w zemích swých právě tak, jako pán Trenčanský w uherských. Naskytowal se i pretendent kdesi w krajinách zahraničných, jenž pautníkům do Říma jdaucím wykládal po uhersku, kterak on byl wlastně synem Wladislawowým, a ten co kralowal w Uhřích, byl podstrčený syn šewcowský, jenž prý měl toho léta zabit býti, aby ustaupil prawému dědici; to zwláště lid na pomezí Morawském wyprawowal sobě a wěřil. S jiné strany pokaušeli se zase prelati a magnati, kudyby přewahy a wlády sněmem Hatwanským ztracené opět zmocniti se mohli. S wědomím krále a královny užili k tomu cíli téhož prostředku, který wloni proti nim tak dobře byl se wydařil: ke sněmu obyčejnému o sw. Jiří sebrala se na Rákoši šlechta nižší zase w hojném počtu, ač owšem menším, nežli w Hatwani, a wedla opět stížnosti na wládu, pro kteréž nowý palatin
28 Apr. z Wrbowce dne 28 dubna netoliko s aufadu poděkował se, ale i w autěku hledal spásy, a Štěpan Bátory na předešlé místo swé opět uweden jest.[418] Bauřliwý sněm skončil se tím, že nespokojenost se zmáhala

417) Nuntiatura baronis Burgii anno 1526 apud Theiner l. c. pag. 758. Istvanfi, Dubravius ac.

418) Nuntiatura bar. Burgii l. c.

Digitized by Google

wšude, a král napotom již ani na jednu ani na druhau stranu spoléhati se nemohl. 1526

W takowém zmatku wěcí jak českých tak i uherských sultan Soliman I, přijmím Weliký, zbrojil se celau zimu a předeslaw již části walného wojska swého, dne 23 dubna wytáhl z Cařihradu osobně do boje proti Uhrům. Zpráwa o nastáwající osudné válce došla krále Ludwíka již we druhé polowici měsíce března. Přes 200.000 lidu branného, wšemi válečnými potřebami dobře opatřeného, walilo se přes hory a doly w několika praudech k Dunaji, wše w nejlepším pořádku: neboť wojsko turecké té doby wyznamenáwalo se a předčilo jak přísnau kázní tak i uměním válečným wšecky nepřátely. Že Uhři wůči tak ohromnému nebezpečí neusmyslili sobě, ale brojili i sápali se i dále mezi sebau, bylo neomylným znamením jejich blízkého a neodwratného pádu. 23 Apr.

Owšem prawí se, že na koho bůh dopaušti záhubu, tomu odjímá prwé rozum. Mrawy uherského národu té doby, t. j. prelatůw, magnatůw a šlechty wůbec, líčí se od sauwěkých spisowatelůw barwami welmi neutěšenými. O bláhowém přepychu předních pánůw, jak swětských tak i duchownich, sworná jest řeč: kterak nesmírným počtem bohatě ozdobeného služebnictwa i komonstwa jedni druhé přewýšiti hleděli; kterak, kudykoli se brali, s trubači napřed, ulice průwodu jejich nestačily, při skwostném a hlučném hodowání po mnohé hodiny weselé píšťaly, trauby a bubny rozléhaly se městem, kdežto jen okolo králowa dwóru tichá samota se činila; kterak, když we wšem jen moc dáwala práwo, každý jen moci se domáhal, k auřadům a hodnostem se třel, aby swému a ne obecnému dobrému slaužil, lid utiskowal a w sobec-

Digitized by Google

1526 kých swých snahách nespomínal na wlast, ani na boha; kterak Uhři, národní pýchau podjatí, příliš pohrdali jak cizinci tak i nepřátely swými, než aby čemu od nich učiti se chtěli atd. Ačkoli nacházeli se starší někteří, ježto poważliwě patřili na válku nastáwající, většina wšak tak byla přeswědčena o swé síle a nepřemožitelnosti, že slýchati bylo i weřejné chwasty, kterak prý sami toliko prstenowé od Uhrůw nošení postačí k zaplašení weškeré moci turecké. Proto ani nežádali z ciziny wůbec, a zwláště z Čech, walné pomoci, ale jen prý střídmé, aby o ní aspoň se mluwilo.[419] Že k wedení weliké wálky bylo potřebí nejen síly a udatnosti, ale i válečné zkušenosti, umění a přípraw rozličných, na to málo kdo pomýšlel. Za hlawního wůdce požádán jest arcibiskup Kolocký Pawel Tomory, někdy mnich bosák, jenž dlauho zdráhal se, wyznáwaje upřímně, že uměl jen statečně bíti se, nikoli také náležitě říditi weliké wojska spausty: a wšak přinucen jest auřad ten wzíti na sebe.

Na dwoře krále Ludwíka nesmýšleno tak lehce, jako w národu, o nebezpečí na Uhry se walícím: dů-
13 kaz na to bylo psaní již dne 13 dubna s Wyšehradu
Apr. nad Dunajem dané, w němžto král ujišťował papeže

419) Biskup Jan Dubravius píše o té wěci: Hungari — hactenus consilio parent, ut Boiemorum, Moravorum, Silesitarum auxilia requirant, sed moderata; adeo immodica in viribus propriis fiducia adfuit. Dixit me coram primae in Hungaria auctoritatis dignitatisque pontifex (Salkan?) haec fere verba Stanislao praesuli tum meo: Nihil opus est ut multos nobis subsidio mittatis milites; ceterum famam hanc spargite, tamquam plurimos extrudatis; cujusmodi famam belle subornabitis, si complura vexilla militibus admiscueritis; ad vexilla enim militum nostratium Turcae numerum ineunt &c. Srown. Katona, XIX. 647—655.

Digitized by Google

dle docela jistých zpráw, že Soliman sebraw wšecky 1526
swé síly z Asie i z Europy, směřowal již ne k dobytí
zámkůw některých pohraničných, ale ku podmanění
sobě celého králowstwí Uherského; protož jestliže kdy,
nyní že bylo potřebí rychlé a hojné pomoci, jak od
knížat křesťanských, tak i od Stolice apoštolské.[420]
Do Čech poslal k suchým dnům letničným Woldřicha 23
Cetrysa z Lorenzdorfu, swého dwořana i kraječe, aby Mai.
žádal od stawůw za potřebné k válce příprawy, proti
čemuž ale nejw. purkrabě pan Lew zastíral se prwé
potřebným o to sněmowáním w Praze; potom 31 máje 31
wyprawil komorníka swého Mikuláše Prusinowského Mai
z Wíckowa s tautéž a ještě pilnější prosbau a žádostí;
až na počátku června, wida nebezpečí w odkladu,
poslal rytíře Cetryse podruhé do Čech, swolowal panu
Lwowi ke sněmu, aby do Prahy ke dni sw. Prokopa
swolán byl, ale obracel prosby a napomínání své
zwláště k té straně, která na sněmu w Kolíně byla se
zawázala slibem, že jej krále a pána swého w ničem
opustiti nemínila. Nejw. kancléř Adam ze Hradce se-
zwal proto wšecky tyto někdejší sněmowníky Kolínské,
aby w den sw. Petra i Pawla sešli se w Kolíně opět (29
ku poradě, kterakby pomoc králi co nejlépe a nej- Jun.)
rychleji činěna býti mohla.[421]

Co dále w Čechách jednalo se, o tom máme jen
zlomkowité a nahodilé zprávy, jichžto sauwislosti jen 22
poněkud domýšleti se můžeme. Dne 22 června psal Jun.

420) Theiner l. c. II, 668.

421) W archivu Třebonském jest králowo psaní ze dne 7. Jun. k Adamowi ze Hradce a tohoto prowolání ke straně Kolínské dané na Hradci 13 Jun. O wyprawení Prusinowského do Čech 31 máje dáwá se zpráwa in Fragment. libri rationarii ap. Engel Monum. Ungr. p. 199, i také w králowě psaní 7 Jun.

Digitized by Google

1526 král Ludwík wšem stawům do Čech, kterak zprávu
měl, že přes jeho rozkaz, aby nyní dopomáhaní práwa
(na pány z Rosenberka) pro nebezpečí od Turkůw
odloženo bylo do dalšího jeho poručení, odložení ono
(30 předce jen do dne 30 čerwence stalo se, a že již pan
Jul.) Lew napomínal, aby k té době hýbali se wšichni k ta-
kowému práwa dopomáhaní (t. j. k wojně proti pánům
z Rosenberka.) „I jest nám to nemálo s podiwením:
neb takowým toho času země hnutím nám weliká pře-
kážka a snad i nenabytá škoda státi by se mohla. Pro-
tož jakž prwé, tak i nyní s pilností wám wšem sta-
wům wůbec i jedné každé osobě zwláště přikazujem,
abyšte se k takowému dopomáhaní do dalšího našeho
wám o tom poručení nikterakž nehýbali, než námi,
jakožto pánem swým dědičným a jiným žádným abyšte
se zprawowali.“ Ještě důležitějšího náwěští o tom,
jaké poměry panowaly mezi králem a jeho nejwyššími
auředníky w Čechách, nabýwáme ze slow od pana
22 Lwa dne 22 čerwna příteli jednomu psaných: „tu wám
Jun. posílám přípis, jakau sau odpowěd dali páni Pražané
panu Četrysowi: *a naději se*, že do sněmu na Turky
také nepotáhnau.“ Jak mnohomluwná jest tato „na-
děje!“ Panu Wojtěchowi z Pernšteina dáwal týž pán
28 dne 28 čerwna zprávu, že z Budína do Morawy po-
Jun. sláno peněz k najímaní 4000 pěších; i doložil: „pak
nač ty pěší koliwěk přijímají, buď na Turky neb na
Uhry, sluší se nám také Čechům i Morawanům opa-
trowati.“ Páni Morawští že jsau toho úmyslu, státi
při swých práwích a swobodách, dokudž hrdel i stat-
kůw jejich stáwá, i že chtějí přátelé býti Čechům
(strany p. Lwowy.) Protož i jemu zdálo se býti po-
třebné, „abychme se wšemi našimi přátely a podda-
nými wojensky hotowi byli, jako říkajíc, na každý

Digitized by Google

den k wytržení do pole: jedno pro potřeby KMti, druhé pro řád a práwo, a třetí pro swobody naše, chtělliby kdo nám ubližowati“ . . . . . „I ač na tom sněmu na hradě Pražském měliby se wíce než jedny wěci jednati, wšak snad s předními jest potřebná, aby král JMt z neswobody byl wyweden.“ Nebylať to již nowá taktika, žalowati na neswobodu krále, kdykoli nechtěl stranám býti po wůli, a sčítati na nepohodlné protiwníky, že „i našeho pána chtěliby páni býti.“ Konečně prawil, že se dowěděl od jednoho měšťana, „což se pomoci na Turky dotýče, že podkomoří (Jakub Kyšperský ze Wřesowic) města obeslal, aby se strhly u kláštera Žďárského w úterý po sw. Prokopu (10 čerwence,) odkud prý potáhnau do Uher. Pak po skončení krátkého sněmu Swatoprokopského psal týž pan Lew (7 čerwence,) že ti, co byli na sněmu w Praze, swolili se o pomoc proti Turkům, a wšak jen sami za sebe; neb opět že byli od krále posláni do Čech páni Mikuláš Prusinowský a Jiří Žabka sekretář, že císař Turecký byl na Smederowě neb na Bělehradě dolním a že již na 40 tisíc Turkůw přetáhlo přes Sáwu do krajiny Seremské.[422]

1526 (10 Jul.) 7 Jul.

Hojnější pramen známostí našich o tom, co se připrawowalo, jsau zprávy od nuntia papežowa z Budína do Říma poslané, z nichž my ale jen některých krátce dotkneme. Dne 13 čerwna oznamowal poprwé podezření swé o zradě zamýšlené od wojwody Sedmihradského, Jana hraběte Zápolského. Šlechtic jeden Saský w Sedmihradsku že byl nedáwno w potřebách swých u wladaře tureckého we Widíně; tento po weselé

13 Jun.

422) Wšecka ta psaní chowají se w archivu Třebonském. Soliman I byl skutečně 28 Jun. u Smederewa, 30 Jun. u Bělehradu. (Hammer Gesch. d. osm. Reichs, III, 640.)

Digitized by Google

1526 hostině daw se prý s ním do hádky, kdo bude vítězem w nastáwající válce, že swěřil mu, kterak wojwoda Sedmihradský měl již umluwu se sultanem pečetí stwrzenau, že králi Ludwikowi pomáhati nebude, a za to že mu propůjčeno bude od Solimana království Uherské. To když Sasik ten, wrátiw se do Sedmihrad, wyprawowal wojwodowi, tento usmáw se že neřekl wíce, nežli „hle jaké stratagemy (válečné lsti) Turci wymýšleti umějí!“ Sasik ale s tau zpráwau že přišel i ku králi a objewil mu podrobně wšecko. Podezření toto že sám wojwoda rozmnožil, an swolaw prý Sedmihradčany k sobě, dal ohlásiti weřejně, že staň se co staň, branná moc Sedmihradská nikam ze
18 Jun. země wen nepotáhne. Dále psal nuntius 18 června, že wyskytowaly se nowé známky tajné wojwodowy
24 Jun. s Turky umluwy,[423] a 24 června, že Štěpan z Wrbowce najímal lid, aby mocí brannau dobyl sobě palatinského úřadu zase, a že s wojwodau byl w dobrém srozumění. Ostatně král že málo wšímal sobě rostaucího nebezpečí, že spáwal obyčejně až do poledne a chodil do rady teprw o poledni, že málo mluwil a málo jednal; nebylo prý ještě přípraw válečných, ani lodi na Dunaji, ani kusa střelby w pořádku oc. Největší naději skládal dwůr w pomoc od Čechůw a Morawanůw; že se tak opozdiwala, to wykládal nuntius (we psaní
30 Jun. 30 června) tím, že w Čechách puštěn byl hlas, jakoby král žádal byl pomoci ne tak proti Turkům, jako raději proti Uhrům, čímž prý také strana královně wěrná (Kolínská) w rozpaky uwodila se. Palatin Bátory přijew do Budína oznamowal králi, že wolání

423) Z tureckého pramene (Solaksade) dowodí Hammer (Gesch. d. osm. Reichs, III, 62,) že Soliman již okolo 20 Sept. 1526 slibowal Uhrům Jana Zápolského za krále; což owšem umluwám takowým dodáwá prawděpodobnosti (wiz dole.)

Digitized by Google

jeho na wojnu nemělo účinku, ana šlechta omlauwala 1526
se, že nebyla powinna jíti do boje, lečby král sám
také do něho se wyprawil (5 čerwence.) Na to Lud- 5 Jul
wík prohlásil se, že i sám osobně nebude meškati a
potáhne do pole. Nicméně psal Burgio 10 čerwence 10
zaufale, že nebylo naděje k zachowání Uher, že jistě Jul.
ještě téhož léta z králowstwí mělo zůstati jen tolik,
kolik ho Turci nebudau chtít míti, protože potřeb
k wálce nebylo pohotowě žádných a nepřátelé měli
jich wšude dosti: nebylo wůdcůw, nebylo peněz, ani
rady, ani pořádku a poslušenstwí, ani zásob potrawy
a píce, ani lodí a dowozůw pro ně. Proto prosil, aby
již powolán byl nazpět a poslán na jiné místo, kdežto
by papeži lépe poslaužiti mohl.

W pátek dne 20 čerwence psal Ludwík papeži, 20
že již od několika dní dobýwán byl Petrowaradín od Jul.
nepřátel, aniž sauženému zámku pomocí přispěti lze
bylo; neb že papeži a radě jeho známa byla neposta-
čitelnost sil králowých proti tak mocnému nepříteli.
Protož prosil úpěnliwě, pro lásku boží a pro spasení
křesťanstwa, aby neopauštěl ho w jeho úzkostech a co
nejprwé poslal aspoň peněz na ozbrojení lidu. On že
wětší do Stolice apoštolské skládal naděje, nežli do
celého jiného křesťanstwa, poněwadž i jen od ní samo-
jediné doznáwal skutečné pomoci. Potom pomodliw
se w kostele sw. Sigmunda, wytáhl z Budína do pole
asi se 4000 jízdnými a 3000 pěšími w dobrém po-
řádku; w předním woji táhli dwořané a žoldnéři Če-
chowé, Morawané a Slezáci w počtu 600, a celá wý-
prawa pohybowala se we hradbách wozowých, dle
řádu wálečné někdy školy táborské.[424] Rozkaz dán

424) Nuntiatura baronis Burgii l. c. p. 779—790. Figura de la partita del Re ꝛc. w naší Italien. Reise (1838,) p. 120—22.

Digitized by Google

1526 byl celému královstwí strhnauti se u Tolny na Dunaji, mezi Budínem a Moháčem. Královna wydawši se za manželem swým na dlauhý ostrow Čepel pod Budínem, 24 Jul. teprw 24 července tam rozlaučila se s ním.

Když táhl král z Budína, počítalo se w radě jeho, že bude míti wojska z Uher (mimo Sedmihrady) do 50,000, z Čech a z Morawy do 16,000 lidu branného. Nemůžeme udati, jak weliký byl počet wyprawených skutečně odtud bojowníkůw, jak strany Kolínské, která wytáhši ze země hned na počátku měsíce července, dostihla krále w čas, tak i strany páně Lwowy a Pražské, ježto wyprawiwši se teprw 28 července, táhla 28 Jul. prý tak, aby nedotáhla.[425] Ku prwní přidal byl Jindřich z Rosenberka sám ze swých do 200 těžké jízdy a 600 pěších, a i osobně wydal se za nimi na cestu: ale onemocněw, musil se uložiti we klášteře Světlé w Rakausích, kdežto i smrtí sešel 18 srpna. Jiní té 18 Aug. strany, kteří osobně táhli, jmenují se hrabě Štěpan Šlik, Jan Buštěhradský z Kolowrat, Burian z Gutšteina, Jindřich Kutnaur z Kutnowa purkrabě kraje Hradeckého, Jindřich Hložek z Žampachu a na Březně a podkomoří Jakub Kyšperský z Wřesowic a na Walči, s lidmi Žateckými, Launskými, Kadaňskými, Mostskými, Táborskými a některými jinými. Za stranau páně Lwowau, Pražany a jinými, kteří nedotáhli, šli Plzenští, Beraunští, Slanští, Litoměřičtí, Mělničtí, Ústští a někteří jiní.[426]

Některý čas před wytrhnutím královým do pole nawrhl byl kdosi w jeho radě, aby poručeno bylo

425) Sekretář Žabka wrátiw se do Budína, prawil nuntiusowi, že těchto mělo býti do 6000 pěších. Nuntiatura l. c. p. 792.

426) W. Březana kronika Rosenberská w Časop. česk. Museum, 1828, IV, 81—2. Bartoš na str. 223. Staří letop. str. 465—6.

Digitized by Google

wojwodowi Sedmihradskému, wpadnauti do zemí Tu- 1526
reckých, a udeřením Solimanowi w bok, zaraziti aspoň pochod jeho; což když mezi jinými schwalowal také arcibiskup Salkan, stalo se tak: a wšak již 19 čer- 19
wence, den před odjezdem swým z Budína, wyprawil Jul.
král palatinowa syna, Štěpana Bátoryho mladšího, s určitým a pilným rozkazem, aby wojwoda wšeho jiného nechaje, pospíchal s lidmi swými, jichž měl do 40000 branných, připojit se k wojsku královu. We Földváru, kamž král přitáhl 28 čerwence, došlo ho dwoje posel- 28
stwí: jedno o ztrátě Petrowaradína, jehožto posádka Jul.
byla bránila se welmi statečně; druhé o wojwodowi Zápolském, jenž stěžowal si na odporné sobě rozkazy, za kterýmiž měl brzy welnauti Turkům w bok, brzy zase pospíchati ku králi, takže prý newěděl wlastně, co činiti. I nařízeno mu důrazněji opět, aby pod pokutau newěry a zrady, pojma k sobě na cestě kohokoliby užiti mohl, dnem i nocí pospíchal k Tolně, kdežto s králem spojiti se měl. Táhl tedy na spůsob Čechůw páně Lwowých asi tak, aby nedotáhl: neb zastawil se w Segedíně na několik nedělí.[427]

427) Také po Ludwíkowě smrti, když Soliman wzal Budín a pustošil zemi Uherskau, Jan Zápolský se Segedína ani nehnul se proti němu; neb, jak wykládá nejnowěji Szalay (Magyarország története, V, p. 9, srown. IV, 618,) již měl Ferdinanda za nepřítele a ne Solimana. Tak uherští dějepisci až podnes téměř wšichni snažili se, jestli ne zapírati upřímo, aspoň zakrývati zrádné Jana Zápolského chování. Tuu raději upozorňujeme na tomto místě na slowa Fesslerowa, (ač ani ten spisowatel jinak newynikal duchem kritickým): „Dennoch gibt es heute noch Ungern, ja sogar ungrische Historiographen, welchen der — Name Zápolya mehr gilt, als Wahrheit und Recht, und welche nicht erröthen des gottlosen Bestrebens, diesen Mohren, trotz allen Acten und Urkunden, weiss zu waschen.“ (Geschichte der Ungarn, VI, 303.) —

Digitized by Google

1526 Královy pilné rozkazy a prosby, rozesílané na wše strany, přiwodily k němu pomalu předce několik bojowných zástupůw; mezi jinými přitáhl také Jana Zápolského mladší bratr hrabě Jiří s několika tisíci
6—14 brannými.[428] W Tolně zdržel se král od 6 do 14
Aug. srpna: tu přibýwalo mu zase nejen bojowníkůw, ale i zásob a potřeb válečných, a wšak ne w té míře, jak jich bylo potřebí a jak se očekáwalo. Sem přispěl také slowútný swého času válečník polský, Leonard Gnojenský, s 1500 brannými, ne od krále swého poslaný, (neb Sigmund měw s Turky příměří, nemohl prý Uhrům pomáhati we válce,) ale od papežowa nuntia schwálně najatý; o Češích strany Kolínské, kteří té doby také již byli u krále, nečiní se ani zmínka. Ludwík posílal z Tolny palatina Bátoryho, ač nedosti zdrawého, s některými magnaty napřed proti Turkům, aby jim bránili přechodu řeky Dráwy: oni ale zdráhali se, prawíce, že nebyli powinni táhnauti do boje, nežli pod královau korauhwí. Nad tím rozhorliw se král, promluwil přede wšemi hlasem wysokým: „Widím již, že jedenkaždý jen na mne se wymlauwati a mau hlawau swau kryti chce; já žiwot swůj dal sem w nebezpečí, abych zachránil královstwí toto i wás; nuže, ať neochota nemá omluwy, odwážím já se hrdla swého a s boží pomocí potáhnu zítra tam, kam jiní beze mne jíti nechtějí!“

Osudná slowa tato swědčila mnohem wíce o ušlechtilé mysli králově, nežli o wěhlasu wojewůdce, jenžby pojišťowal wítězstwí. Smělost i odwaha staly se

Aspoň, když měl hodnau sestru (královnu Barboru Polskau) a hodného bratra (Jiřího,) z toho ještě neplyne, že sám také byl dobrým. —

428) S většího dílu w Morawě najatými. Nuntiatura l. c. p. 792.

Digitized by Google

tudíž heslem wojska celého, počítawšího nanejwýš 25,000 1526
bojownikůw s 80 děly, a nikdo již nechtěl posledním
býti w boji: ale také odpowědnosti za wrchní welení
nechtěl nikdo bráti na sebe, až konečně šlechetný a
statečný arcibiskup Tomory a nezkušený Jiří Zápolský
dali je sobě wnutiti. Když 19 srpna wojsko to roz- 19
ložilo se táborem pod městečkem *Mohácem* (čili Muha- Aug.
čowem,) přemítáno předce w radě wojenské, zdaliby
nebylo radněji, čekati ještě na pomoc slíbenau a již
se blížící z Chorwat, ze Sedmihradska, z Čech a z Mo-
rawy; zwláště králůw hofmistr, Polák Ondřej Trepka,
přimlauwal se w tom smyslu. Ale Uhři postawili se zu-
řiwě proti každému odkladu, hrozíce sami bíti se s těmi,
kdoby do bitwy jíti nechtěli. Tomory také radil k bit-
wě: mezi 300,000 muži, které Soliman wedl do boje,
prawil že bylo sotwa do 70,000 wycwičených we zbrani,
a mezi střelci tureckými že bylo mnoho křesťanůw,
s nimiž měl tajné dorozumění; také cauwání žeby státi
se mohlo nebezpečným, ježto nepřátelé již byli na
blízku a měli hojnost jízdy. K naléhaní zwláště Po-
láka Gnojenského zamýšleno konečně, okopati a oto-
čiti se w táboru hradbau wozowau a w ní dočekati
na se autoku: ale i k tomu již bylo pozdě, zwláště
že nedostáwalo se potřebných dělníkůw.

O samé *bitwě* prwní a poslední, která strhla se
pod Mohácem dne 29 srpna popoledni, nebudeme se 29
šířiti. Bylať dosti krátka, trwala jen asi půl druhé Aug.
hodiny; wíceť nebylo potřebí, aby zkušení wálečníci
mohamedánští potřeli bujnau ale slabau, nezřízenau a
neprozřetelnau moc křesťanskau, a wywrátili říši, která
potud považowalá se za hlawní štít ochranný západu
Europejského. S počátku, když prwní čety turecké,
obořiwše se na křesťany, odraženy jsau a daly se na

Digitized by Google

1526 autěk, nastalo w táboru těchto wítězné plesání, a tím ohniwěji hnáno se za prchajícími, až walné haufy uherské octly se jen několik krokůw od hrubé střelby na ně nastrojené, která nenadále celé spausty jejich porážela napořád. Kdo tu nepadl na místě, zajat jest a kázaním Solimanowým odprawen; neb jich nazejtří wítěz barbarský do dwau tisíc postínati dal. Mezi jmenowanými nahoře pány českými jediný Jindřich Hložek zachowal se autěkem, ostatní zahynuli wšickni; mezi statými Uhry byl arcibiskup Salkan, o jiných, (jako byli arcibiskup Tomory a pět biskupůw, magnati Jiří Zápolský, Jan Drágfi, Ambrož Šárkán a dwanácte jiných, pak do pěti set nižších šlechticůw,) wí se jen to, že tu zaplatili žiwotem hojné národu swého pychy a poklésky. Palatin Štěpan Bátory, strádaje dnau w rukau i w nohau, byl w bitwě přítomen na kočáru, a wywázl na něm záhy a šťastně.

Král Ludwík wida bitwu ztracenau, dal se také na autěk s několika dwořany swými, ale we zmatku prchajících ztratili se mu wšichni, až na dwa, Slezáka Oldřicha Cetrysa z Lorenzdorfu a Uhra Štěpana Acíla, když utíkajícím bylo přebroditi, asi půl míle nad Moháčem, jakausi Dunajskau zátoku, čili potok neširoký, ale bahnitý a předešlými hojnými dešti i Dunajem wystauplým naběhlý. Král byl unawen a brněním obtížen, kůň jeho raněn. Prwní Cetrys wrhnuw se do wody, šťastně dostal se na druhý břeh; po něm následowal král, jehožto kůň když pitím wody zdržeti se chtěl, král uzdau i bičíkem poháněl jej, až maje kůň wyskočiti na druhý břeh, přewrhl a přewrátil se do močálu i s jezdcem swým; za ním wjew Acíl, a chtěje králi w nebezpečí pomoci, utonul také sám, jako jiní na blízce mnozí. Poděšený takowau kata-

Digitized by Google

strofau Cetrys netraufal si na tom místě dočekati ne- 1526
přátel, ale utíkal s děsnau nowinau dále.[429] Nicméně
wětší díl uprchlých, newědauce co s králem se stalo,
dáwali příčinu ku pochybowání na delší čas, bylli
ještě žiw neboli mrtew.

Královny Marie došla prwní zpráwa ohromující
na Budíně dne 30 srpna o půlnoci, načež hned i s nun- 30 Aug.
tiem papežowým ubírala se po Dunaji nahoru do Prešpurka. Ta cesta we wšeobecném zmatku aspoň byla
nejbežpečnější. Užil jí tuším také český kancléř Adam
ze Hradce, jenž byl tehdáž u královny w Budíně.

Do Prahy stihly žalostné nowiny poprwé dne
9 září ku knížeti Karlowi Minsterberskému, kterýž 9 Sept.
tudíž rozpisowal je na wše strany. Pan Lew obdržew
o nich 11 září na Blatné zprávu od králowa sekretáře 11 Sept.
Žabky, zwolal hned: „tot máte, k čemu přicházíme
s těmi sektami rozličných bludůw! pán bůh náš pro
hříchy naše ráčí na nás zármutky a těžkosti dopauštěti,
neb z winy se wymluwiti nemůžeme.“ Brzy na to
stihaly se powěsti rozmanité a welice nadsazené, tak
že týž pan Lew psal již 13 září, že měl zprávu od 13 Sept.
jednoho hraběte (ze Sw. Jiří,) že w té bitwě zahynulo
našich ne 30, ale do 60 tisícůw, a Turkůw dwénásob
tolik, ježto nebylo prý od několika set let slýcháno,
žeby tolik lidí (180,000) zůstalo zbitých na jednom

429) Nowin rozmanitých o bitwě u Moháče a o smrti králowě nebylo nikdy a není podnes nedostatku. My držíme se slew nuntia del Burgio, kterýž měw zprávu swau z ust Cetrysowých, psal jí 5 Sept. z Prešpurka do Říma (l. c. p. 798—9,) a také zprávy zwláštní, kterauž Hanuš Pflug z Rabšteina měw od Cetrysa upřímo, 27 Sept. poslal z Bečowa knížeti Janowi Saskému. (Orig. w archivu Wímarském.) S ní srownává se také, co Zdeněk Lew z Rožmitála 13 Sept. psal Wojtěchowi z Pernšteina.

Digitized by Google

1526 místě. Wina ztracené bitwy přičítána nejwíce arcibiskupu bosákowi Tomorymu, an prý byl cosi spletl; děláno si wšak naději, že wojwoda Sedmihradský, maje čerstwého lidu do 40,000, wyplaší Turky z Uher zase.[430]

W duchu Solimanowě potýkaly se diwné wlastnosti: byl to barbar wzdělaný, ukrutník schopný citůw jemných a ušlechtilých, hrubý násilník, pilný jak sprawedlnosti, tak i klamu. Když táhl byl do Uher, dal několik swých wojákůw stíti, protože poddaným jeho činili škodu na polích: ale w Uhřích dal popleniti wše, co zasáhla moc jeho, ačkoli téměř nikdo nestawil se na odpor. Po bitwě u Moháče kázal postínati, jakož sme již podotkli, na tisíce jatých, mužůw wzácných i sprostých: ale tři královští dwořané, (jeden Uher, Herceg Miklóš, a dwa Poláci, Pilecký a Matějowský,) nalezli milost před očima jeho, a nakládáno s nimi až téměř přátelsky. Jim ujišťowal Soliman, jak upřímě líto mu bylo smrti krále Ludwíka, i kterak w oškliwosti měl newěrné a zrádné Jana Zápolského k němu se chowání; také propustil je hojně darowané ku královně Marii do Prešpurka. Nicméně, když někteří
20 páni uherští předstawili se mu w Budíně 20 září,
Sept. slibowal dáti jim téhož Jana Zápolského za krále. Powážliwé zprávy, jež mezitím obdržel z Asie, pohnuly ho k brzkému náwratu; w měsíci říjnu wojsko jeho již zase opustilo Uhry.[431]

m. Když minulo nejkrutší nebezpečí, w měsíci říjnu,
Oct. Oldřich Cetrys k žádosti královny Marie wrátil se s několika towaryši na místo, kde král byl zahynul,

430) Wše dle psaní několikera w archivu Třebonském.
431) Sauwěké zprávy w archivu Wímarském. Hammer l. c.

Digitized by Google

aby wyhledal mrtwolu jeho. W potoku bahnitém na- 1526
lezena jen králowa zbraň: tělo již na blízku od kohosi
do země bylo zahrabáno. Tudíž wyzdwiženo i očištěno
a ode wšech uznáno bywši, odwezeno jest smutečně
i slawně do Stolního Bělehradu,[432] kdežto Jan Zápol-
ský 11 listopadu, den před swým korunowáním na 11
králowstwí Uherské, we hrobkách králowských čestně Nov.
je pochowati dal. W Praze služby pohřební za ne-
štastného krále konaly se slawně 10 října, jak na 10
hradě tak i w městě. Oct.

O králi Ludwíkowi známo jest pořekadlo dáwné, že wšecko při něm bylo rané a předčasné: před časem prý se narodil, před časem počal mluwiti, před časem stal se králem, před časem wyrostl, před časem se oženil, před časem obradatěl, před časem wypauštěl šediny a před časem, byw teprw 20 let stáří, zahynul. Z toho wšak nepotřebí domýšleti se o nějaké těla neb ducha jeho autlosti a nedužiwosti: byltě postawy dosti wysoké a zmužilé, a zalíbením w honbě, častým cwičením se w jízdách i kolbách i jinými podobnými wěcmi utužil jak sílu tak i zdrawí těla swého. Také na duchu i na rozumu nebyl nikoli nedostatečným: umělť nejednau chowati se nejen opatrně, ale i maudře, a o swé srdnatosti w dobách nebezpečných dáwal důkazy nepopíratelné; byl také přirozeně dobrotiwým, sprawedliwým a neošemetným. A při tom při wšem nebyl předce králem a panownikem, jakowým býti měl. Powolání panownika nad říší rozsáhlau jest ta nejwětší a nejtěžší úloha, která na smrtelného člowěka wzkládána býti může; wice než kdo jiný, má on pro-

432) Dle psaní Frant. Šárfi, swědka očitého, dd. 19 Oct. 1526 ap. Katona XIX, 697.

Digitized by Google

1526 niknut býti swatostí její a odpowědností swau před bohem i před lidmi. Nestačíť on, a protož není ani powinen, starati se, jako nějaký patriarcha, o wšecky rozmanité potřeby jednotliwých swých poddaných: ale tím snažněji má pečowati, aby záležitosti státní wšecky wedly se pořádně a zdárně, aby zákonowé se plnili a sprawedlnost přisluhowána byla wšude; a poněwadž we wšech téměř poměrech žiwota jak státního, tak i národního a wezdejšího, peníze bywají jedním ze hlawních prostředkůw působení, potřebí wždy bedliwý zřetel míti k rowné wáze příjmůw a wydání. Úkol takowý požaduje, i při nejwyšším ducha nadání, mnoho času a píle, mnoho ráznosti, setrwalosti a obětawosti. Té ctnosti ale, bohužel, nedostáwalo se králi Ludwíkowi u weliké míře, jakož wyznáwali o něm i přátelé jeho. Jakkoli mínil býti králem dobrým a sprawedliwým a nechtěl křiwdy nikomu, obětowal předce swým wlastním libůstkám a swé zábawě wíce času, nežli s powoláním jeho se snášelo, zwláště w okolnostech kritických, do kterýchž během wěcí uweden byl. Zanedbáwal příliš často panownické powinnosti swé, a neměl tuším ani smyslu pro hospodaření a pro peníze. Částka winy té padá owšem na newhodné jeho wychowání. Již to bylo proň, jako někdy pro krále Wáclawa III i IV, prawým neštěstím, že korunowán byl jako dítě, ano kázně dětské, při lidské powaze wšude newyhnutelně potřebné, proti korunowanému králi w míře náležité prowozowati lze nebylo; tudíž cit powinnosti nebudil a nekřísil se w něm tau měrau, aby wzrostl w určité wědomí a w prawidlo žiwota; také powažowaw se od jakžiwa býti pánem wšeho, co widěl, neuměl ceniti statku, jehož dobýwati nebylo mu potřebí, neučil se pojímati w uzdu chtíče

Digitized by Google

swé, ani počítati a hospodařiti.[433] Osudná chyba ta, 1526
zděděná tuším po otci, mstila se na něm w té míře, že když poddaní jeho pýchali a hýřili o závod, on wšecko rozdaw, často nemíwal nejen co jísti a píti, ale ani prý klaudné obuwi. Při nepopíratelné takowé ducha náklonnosti těžko jest wyměřiti, jak daleko wztahowala se wina hlawního králowa pěstauna, Jiřího markrabě Braniborského, ježto nelze rozhodnauti, pokud činil se učitelem a wůdcem, aneb jen wykonawatelem a sluhau chtíčůw králowých: to wšak zůstane wždy bez omluwy, že jim howěl a neopíral se, a že nepomáhal udržeti komory králowské w pořádku. Žádná říše nerozpadá se, pokud její finance w dobrém jsau stawu, aniž mohau okamžité poklésky sebe strastnější státi se jí snadno smrtelnými.

Královna Marie dala i tím důkaz swé lásky k manželi, že po oplakáwané jeho smrti nechtěla wíce se wdáti. Stěhowala se ke bratrowi swému, císaři Karlowi V, a poslauživši mu platně w nejedné státní potřebě, zejmena co wladařka Nízozemská (1530—1555,) skonala 18 října 1558 we Španielích.

435) Podáwá o tom Dubravius drastický příklad na supu ochočilém zprávce Jagerského, za jehož postaupení král oswobodil ho powinnosti skládaní aučtůw na 40,000 zlatých. (Hist. Boh. libr. 33.)

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Roku 1867 dokončeno bylo německé vydání Palackého „Geschichte von Böhmen" počaté již roku 1836 a vydávané nákladem fondu domestikálního. České vydání díla toho „Dějiny národu českého v Čechách a na Moravě" počalo vycházeti roku 1848 nákladem knihkupce J. G. Galve a dokonáno teprve roku 1876. nákladem Bedřicha Tempského. Událost ta oslavena sebráním fondu na vydávání starých pramenů dějin českých a pořádáním slavnostní hostiny na Žofíně při níž

Digitized by Google

Palacký dne 23. dubna veřejně promluvil naposledy. Krátce potom byv zachvácen nemocí zemřel 26. května r. 1876.

Za základní text díla svého Palacký pokládal své české dílo tak, že pozdější svazky německého vydání dával překládati Wenzigem.

Z „Poznámek" z knihy.
Arnošt Denis: Čechy po Bílé Hoře.

Digitized by Google

Digitized by Google

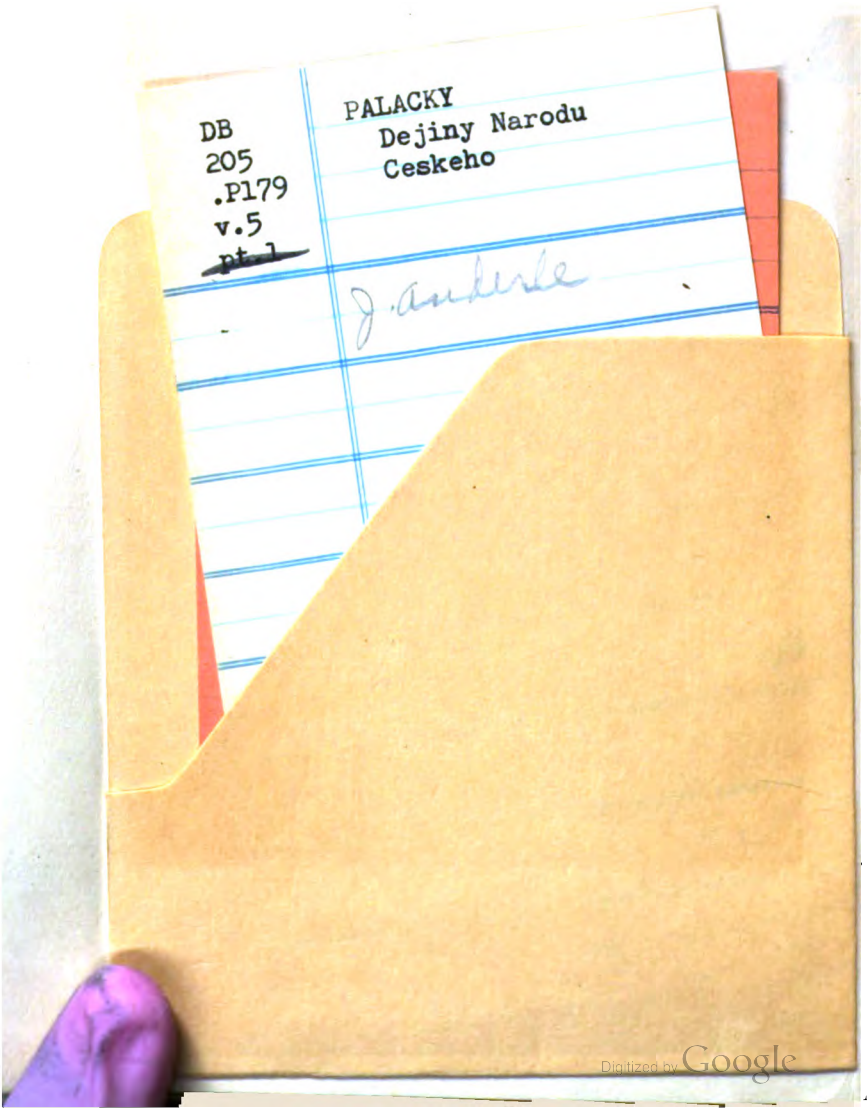

Digitized by Google

Digitized by Google

UNIVERSITY OF CHICAGO
096 971 419

Digitized by Google